ANUL IV No. 17. Ian. — Fevr.

ARHIVELE OLTENIEI

APARE LA DOUĂ LUNI

SUB DIRECTIUNEA D-LOR:

Dr. CH. LAUGIER şi Prof. C. D. FORTUNESCU

IN NUMĂRUL DE FAŢĂ

ARTICOLE SEMNATE DE:

Dr. I. P.-VOITEŞTI
M. THEOD.-CARADA
C. V. OBEDEANU
C. J. KARADJA
D. IZVERNICEANU
LUCIAN COSTIN
Dr. CH. LAUGIER
Dr. MART. ROSKA
N. PLOPŞOR
T. G. BULAT
C. D. FORTUNESCU

OLTENIA FOLKLORISTICA
OLTENIA NATURALISTA
OLTENIA ARHEOLOGICA
ACTE şi DOCUMENTE
NOTE şi COMUNCĂRI
OLTENIA CULTURALA
CRONICA ŞTIINŢIFICA
R E C E N Z I I
CRONICA REVISTELOR

P14570
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ
DOLJ

REDACŢIA
şi
ADMINISTRAŢIA
—o—
Str. Jules Michelet 2
-CRAIOVA-

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAŢIE BIMESTRIALĂ

Directori: Dr. CH. LAUGIER şi Prof. C. D. FORTUNESCU

DELEGAT CU CONDUCEREA REVISTEI: C. D. FORTUNESCU

Colaboratori: *Prof. Al. Bărcăcilă* (T.-Severin).—*Prof. T. G. Bulat* (R.-Vâlcea).—*C. J. Karadja* (Grumăjeşti—Neamţ.).—*C. V. Obedeanu* (Bucureşti).—*Prof. Tr. Simu* (Lugoj).—*Prof. D. Izverniceanu* (Oraviţa).—*R. S. Molin* (Oraviţa).—*G. Mil-Demetrescu* (Craiova).—*D. D. Stoenescu* (Craiova).—*Prof. M. Roska* (Cluj).—*Prof. Luc. Costin* (Caransebeş).—*I. C Băcilă* (Bucureşti).—*Prof. N. G. Dinculescu* (Craiova).—*Prof. Ilie Constantinescu* (Caracal).—*Prof. C. Gerotă* (Calafat).—*N. Plopşor* (Plopşor-Dolj).

SUMARUL No. 17.

Un uitat: Boicea Radianu . . . . . M. Theodorian-Carada
Fundaţiunea Obedenilor . . . . . C. V. Obedeanu
Două costume româneşti . . . . . Const. J. Karadja
Pagini din Istoria Banatului . . . . D. Izverniceanu

Oltenia folkloristică: *Folklorul bănăţean*, de Lucian Costin.—*Contribuţiuni la Etnografia medicală a Olteniei*, de Dr. Laugier.

Oltenia naturalistă: *Privire generală asupra trecutului geologic al Olteniei* (cu o hartă), de Prof. Dr. I. P.-Voiteşti.—*Găşte sălbatice*, de D. Izverniceanu.

Oltenia arheologică: *Sunt monumente megalitice în Ardel?* de Dr. Marton Roska —*Olărie grecească în Oltenia.—Vechituri gotice în Oltenia*, de N. Plopşor.

Acte şi documente: *Carte dela Petru-Vodă*, transcrisă de N. G. Dinculescu.—*O copie.—Zapis din 1750—O hotărîre a Depertamentului de patru din Craiova*, comunicate de N. G. Dinculescu.—*O carte de alegerea hotarelor moşiei Dobridoru-Dolj*, comunicată de N. Plopşor.

Note şi comunicări: *Cea d'întâi specula monetară în Ţara-Românească: specula firfiricului*, de C. N. Mateescu.—*Inscripţii din Bisericile Olteniei*, adunate de T. G. Bulat.—*Ruşii în 1842 la Craiova*, de T. G. Bulat.—*Câteva observaţiuni critice*, de Mih. Gregorian.—*Dintr'un călindar vechiu*, de C. D. Fort.—*Către autori şi reviste*, de T. G. Bulat.—*Notiţe astronomice*, de Ing. Al. I. Popescu.—*Mărunţişuri: Baftă, Fâlfan, Monea-Onea*, de N. Plopşor.

Oltenia culturală: *Mişcarea culturală în Craiova*, de Fortunato.—*Cronica dramatică*, de Fortunato.—*Cronica culturală a Calafatului*, de C. Gerotă. *Din Tg.-Jiu*, din „Gorjanul".

Cronica ştiinţifică: *Un continent tropical prăbuşit acum 13.000 de ani în Oceanul Pacific.—Cercetări etnografice la Eschimoşi.—Solutré, capitala Preistoriei*, de Dr. Ch Laugier.

Recenzii: *Dacoromania*, an III.—*Istoria literaturei româneşti*, de P. V. Haneş.—*Ziarul unui motan*, de Elena Farago.—*Japonia, viaţa şi obiceiurile*, de I. Timuş.—*Galerii de ceară*, de Eug. Constant.—*Cântecele mele*, de Luc Cosifn.—*Thebaida*, de V. Eftimiu.—*De la misticism la raţionalism*, de Mih. Dragomirescu.—*Lucrările Inst. de Geografie din Cluj*, vol I, recenzate de C. D. Fort.

Cronica revistelor, de C. D. Fort.

Pentru orce priveşte Direcţia, Redacţia, caşi Administraţia acestei reviste, se va adresa D-lui Prof. C. D. Fortunescu, Craiova. Str. Jules Michelet, 2.

Corespondenţa de orce natură: articole şi comunicări, cărţi pentru recenzat, publicaţii pentru schimb, mandate postale destinate „Arhivelor Olteniei", cum şi orce reclamaţiuni cu privire la Administraţie, să se îndrepte la aceeaşi adresă de mai sus.

19259.

Anul IV, No. 17. Ianuarie — Fevruarie 1925.

ARHIVELE OLTENIEI

SUB DIRECȚIUNEA D-lor
DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprijinitorii ARHIVELOR OLTENIEI pe anul 1924

D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
Epitropia Bisericei MADONA DUDU	3000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU, București	1000 lei
D-nu IULIAN VRĂBIESCU, Craiova	500 lei
Banca Generală a Țării Românești	500 lei
D-nu Inginer I. Gigurtu, București	1000 lei
Societatea minieră „Mica", București	2000 lei
D-nu Mitu Andreescu, Craiova	2000 lei
Principele BARBU STIRBEY, București	1000 lei
D-nu Profesor N. COCULESCU, București	500 lei
D-na ECATERINA CARAGEA, București	500 lei
D-nu Profesor MIȘU SĂULESCU, București	1000 lei
BANCA NAȚIONALĂ, București	10000 lei
D-nu C. V. OBEDEANU, București	500 lei
D-nu ERNEST V. OBEDEANU, București *)	500 lei
Cercul MILITAR-CIVIL din Timișoara	2500 lei
D-nu Dr. I. TRĂILESCU, T.-Severin	500 lei
CLUBUL UNIREA, T.-Severin	500 lei
BANCA COMERȚULUI, Craiova	2000 lei
MINISTERUL CULTE ȘI ARTE	5000 lei
D-nu C. ARGETOIANU, București	1000 lei
Epitropia Bisericei S-ta TREIME, Craiova	2000 lei
BANCA DACIA, Craiova	500 lei

Sprijinitorii ARHIVELOR OLTENIEI pe anul 1925

D-nu VICTOR POPP, Craiova	1000 lei
D-nu Profesor N. COCULESCU, București	1000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU, București	3000 lei
D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
PRIMĂRIA ORAȘULUI, CRAIOVA	5000 lei
D-nu R. S. MOLIN, Oravița-Banat	500 lei
Principele BARBU STIRBEY, București	1000 lei
Decanatul BAROULUI de DOLJ	5000 lei
D-nu C. POENARU, Craiova	1000 lei
BANCA VIITORUL, Craiova	1000 lei

*) Suma trimisă de astăvară de către donator, nu ne-a fost încă remisă de Poștă.

Către Cititori,

Pentru generoşii sprijinitori ai „Arhivelor Olteniei" înscrişi în fruntea acestei reviste, cum şi pentru acei abonaţi cari, plătindu-şi cinstit abonamentul, au făcut cu putinţă minunea ca o publicaţie de felul alei noastre să ajungă a intra în al patrulea al său an de apariţie, suntem datori cu următoarele lămuriri:

„Arhivele Olteniei" s'au tras în ultimul timp în 1400 exemplare, Din acestea, 250 se trimet gratuit colaboratorilor noştri, instituţiunilor culturale ce ne-au solicitat în acest sens, şi publicaţiilor care fac schimb cu revista noastră.

Din cei vreo 1150 abonaţi, cărora s'a trimes tot anul A. O., abia 600 au achitat până azi—la sfârşitul lui Ianuarie 1925—abonamentul lor pe anul trecut 1924.

Cele şase numere apărute în 1924 au costat aproape 170.000 lei, fără a socoti cheltuelile de administraţie ale revistei, ceeace înseamnează că orce exemplar este plătit de noi aproximativ 20 lei.

Aşa fiind, se înţelege că, fără cei 40.000 lei ai capitolului donatorilor, A. O. nu ar fi putut face faţă cheltuelilor tiparului până la sfârşitul anului expirat.

Pentru noi, caşi pentru alte publicaţiuni serioase româneşti, duşmani cei mai periculoşi sunt—mai mult decât ignoranţa şi nesimţirea—serviciul postal mizerabil pe deoparte, iar pe de alta reaua credinţă a o samă de abonaţi. E vorba de acei cari, primind revista, nu vor totuşi să achite abonamentul sub diferite pretexte. Inpotriva acestor doi duşmani rămâi desarmat, Căci abonaţii cari refuză plata spun că poşta nu le-a remis revista, iar poşta afirmă că mulţi abonaţi tăgăduesc primirea publicaţiilor numai ca să nu le plătească. Pe care să-i credem ?

Sunt însă desigur cazuri în care numele şi situaţia socială a celui care îţi spune că poşta nu i-a transmis revista, cere a nu-i pune la îndoială afirmaţia. Şi în asemenea împrejurare cel puţin, Direcţiunea Generală a Poştelor are datoria de a cerceta şi a lua măsuri în consecinţă.

Astfel, pentru a nu lua decât 2—3 exemple din cele din Capitală, D-l General şi fost Ministru Averescu a refuzat — pe bună dreptate, dacă e aşa — plata abonamentului său la A. O. pe anii 1922, 1923 şi 1924, pentrucă în aceşti trei ani de zile poşta nu i-a adus nici un singur număr măcar din revistă, precum ne scrie, în numele D-sale, secretarul D-lui Averescu.

Tot astfel au declarat incasatorului nostru din Bucureşti că nu au primit revista pe 1924 domnii: Principele Grig. Ghica, din str. Alex. Lahovary, 14; D-l Cita Davila, fost deputat, la Athénée Palace; D-l St. Bellio, proprietar, str. Dionisie, 2. Numeroşi sunt abonaţii căror s'au substras de către poştă numere despărechiate din A. O.

Pe viitor deci, în scopul de a asigura abonaţilor noştri un serviciu mai corect al poştei, de cu numărul de faţă trimetem revista noastră numai **recomandat** *fiecărui abonat, iar în Craiova prin curier special In schimb vom urca abonamentul cu 20 lei, adică 220 lei anual pentru cei ce vor achita această sumă administraţiei până la 1 Aprilie 1925. Pentru cei cărora va trebui să le trimetem incasatorul acasă, abonamentul este de 250 lei. Cine reţine acest număr, se socoteşte abonat pe întregul an 1925, obligându-se la plata abonamentului.*

„Arhivele Olteniei".

Boicea Radianu.

Un uitat

Redactorii „Arhivelor Olteniei" îmi cer să contribui şi eu cu pana la desvoltarea acestei interesante publicaţiuni. Răspund bucuros la chemarea ce-mi vine din cercurile intelectuale ale patriei mele natale, şi încep încercându-mă să desgrop pomenirea unuia de mult uitat. Câteva amintiri ale copilăriei mele, împreună cu cele ce am auzit de la cei dinnaintea mea, orĭ ce am aflat din întâmplare răsfoind tipărituri şi manuscrise, ajung pentru a schiţa în linii generale cine a fost Boicea Radianu şi ce rol precumpănitor a jucat el la întemeierea şi organizarea partidului liberal din Oltenia.

Cea dintâi proprietate ce am dobândit în viaţă a fost o mică fotografie carte de visite eşită din atelierele acelui Duschek ce opera „în strada Nouă lângă Sala Slătineanu", sau cum s'ar zice azi în strada Edgard Quinet lângă Capşa. Portretul lui „Nenea Boicea", nu ştiu prin ce minune a supravieţuit altor daruri cu care am fost încărcat în urmă. Îngălbenit de ani şi lumină îl am sub ochii mei scriind rândurile de faţă. Probabil pentru că a fost pus în albumul cu scoarţe de abanos sculptat, în care a ţinut multă vreme maică-mea fotografiile neamurilor şi ale prietinilor. Acolo printre unchi şi mătuşe, veri şi vere, alături de cele ale bătrânului Haralamb şi a soţiei lui fata Magherului, a lui Costică Ottetelişanu şi al Mariţii Ottetelişanu, a Elizei Opran şi a D-neĭ Constanţa Argetoianu, prietenii mamei, a stat şi portretul lui Boicea Radianu, până în ziua când mi-am luat ale mele la Bucureşti. Portretul acesta mi-a fost dat mie de Boicea a doua zi după ce copii de doi ani trecuţi plânsesem cu hohot când a plecat de la noi unde luase masa. Fusese mişcat de dragostea ce-i arătam şi voise să nu-l uit. Bine înţeles că toate acestea mi-au fost spuse în urmă şi că altfel habar nu aşi avea de acest incident. Portretul mi-a slujit însă să nu pierd din memorie înfăţişarea sa. Ca de ieri îmi aduc aminte cum a venit la noi bunică mea Caradoaia şi m'a luat cu ea să facem o visită lui Boicea, bolnav. Ne-am oprit la Sfinţii Apostoli, în dreptul unei case mai mult scunde decât înaltă, adăpostită de un geamlâc văpsit în ulei alb-cenuşiu. O madamă înaltă şi bălană ce purta o rochie cafenie şi avea pe umeri un rond de blană cenuşie, ne-a deschis. Respectuos a condus pe bunica până în dreptul camerei, în care am găsit pe Boicea Radianu culcat în pat. Emoţionat puţin a căutat să se ridice în sus, bunica l-a reţinut şi s'a aşezat

pe un fotoliu de rips albastru lângă pat şi eu pe un scăunel la fel. Nu mai ţin minte de ce au vorbit amândoi, deşi nu am uitat că îmi dam osteneala să pricep conversaţia. Ştiu doar că am privit mult zugrăveala pereţilor şi că m'am bucurat când madama cu rondul de blană pe umeri, a venit cu tava cu dulceaţă de prune coapte, ce mi-a mers la inimă. Tot aşa de bine ţin minte, cum câteva zile în urmă, venind din oraş tata a salutat pe mama cu: Muri şi Boicea. Eram în pridvorul înfer şi piatră al caselor C. D. Poppovici, lângă mama. Din vorbele ce au schimbat în ceasul acela am înţeles că „Nenea Boicea" nu era doar un prietin al tatei ce lua adeseori masa la noi, ci şi ceva mai mult de cât atât. Mai târziu am aflat că fusese şeful liberalilor din Craiova, întemeietorul şi organizatorul liberalismului oltean. Nu o dată mi s'a vorbit de acţiunea lui binefăcătoare şi am auzit pe cei ce se tânguiau că moartea lui prematură a fost o mare pierdere pentru partidul liberal, pentru că Boicea Radianu, avea autoritate şi era foarte popular, că era un om în toată puterea cuvântului.

La 1848 îi zicea Boicea Radovici şi era slujbaş judecătoresc, grefier la tribunal mi se pare. Sub acest nume l-am găsit printre Comisarii Guvernului Provizoriu în Doljiu şi sub el a fost închis de guvernul reacţionar de după 13 Septemvrie, ca un revoluţionar primejdios. Nu ştiu când a schimbat pe Radovici în Radianu, dar amândouă numele dintâi dovedesc că era slav de origină, bulgar foarte probabil. Născut şi crescut în Oltenia, era însă român trup şi suflet. De altfel naţionalitatea nu o dă atât sângele, cât iubirea locului natal, amintirile, mediul ambiant.

Din acest punct de vedere Boicea Radianu, nu a fost nimic altceva de cât român şi oltean. Misticismul slav va fi contribuit la desvoltarea sentimentalismului său naţionalist şi liberal, iar îndărătnicia bulgărească explică marea sa perseverenţă în realizarea idealurilor lui româneşti.

Eşit din rândurile negustorimei celei mai mărunte, era sărac. Faptul că revoluţia de la 1848 îl găseşte printre slujbaşii judecătoreşti, vorbeşte în favorul inteligenţei şi culturei sale, căci pe atunci greu de tot pătrundea în slujbe judecătoreşti un necunoscut. Şi Boicea Radianu trecea de un magistrat capabil şi integru. Multă vreme Preşedinte al Tribunalului Romanaţi şi în sfârşit Consilier la Curtea din Craiova, un moment a fost revizor şcolar. El s'a impus însă contemporanilor lui prin vioiciunea sentimentelor sale naţionale şi liberale, prin energia cu care le-a susţinut şi propăvăduit. Sprijinit de toată negustorimea, iubit şi iubind boerii liberali, soarta ţăranilor îl interesa. Cânta în-

frăţirea, nu învrăjbirea claselor sociale, şi mai ales îşi da minunat seama de ce se poate şi ce nu se poate. De aceia era popular în Doljiu, şi a fost aproape necontenit până la moarte reprezentantul Doljiului în Parlament, unde era ascultat ca vorbind în numele Olteniei, ca unul ce organizase partidul liberal în judeţele oltenesti, adunând în jurul lui tot ce era hărnicie şi capacitate pe timpul său. Chiţu şi Stolojian au fost ucenicii lui şi principalii sei aghiotanţi.

Ministerul liberal din 1860 l-a numit Prefect de Olt; iar Locotenenţa Domnească din 1866, i-a încredinţat cârmuirea Judeţului Mehedinţi. Se ştie că în acel judeţ se ivesc oarecari neorânduieli cu caracter cuzist; pentru menţinerea ordinei şi calmarea spiritelor, s'a făcut apel la destoinicia lui. Din pricina asta el în calitate de Prefect al Mehedinţilor fu sortit să salute pe Carol I în minutul când punea piciorul pe pământul românesc la Turnu-Severin.

La 1871, împreună cu Stolojan şi cu tatăl meu, pusese la cale o mişcare ce nu a mai isbucnit pentru eă una la fel fusese năbuşită la Ploeşti din pricina impacienţei prahovenilor. Trebue să spun că mişcarea aceia nu era republicană, ci numai antigermană şi francofilă, bonapartistă, chiar pentru că se credea că Napoleon III va fi învingătorul Prusiei.

Luând de bună afirmaţia că era născut în 1822, Boicea Radianu, la 1873 când a murit trecuse peste cincizeci de ani. Era absolut sărac, şi prietenii lui au pus la loterie ceasul lui de aur, ca să ridice un monument. Când a murit tata, în hârtiile lui am găsit cinci bilete roşii de câte un galben unul, ale loteriei aceleia. Pe bilete sta scris numele celor din comitetul de iniţiativă şi la cine era ceasornicul; eu nu le mai ţin minte numele, nici nu am mai dat de acele bilete. Ce va fi devenit ceasornicul lui Boicea nu am idee. Loteria nu s'a tras niciodată. Cu banii strânşi din vânzarea biletelor. Inginerul Enric Sekszewsky (citeşte Şişefski) a turnat pe mormântul de la Sineasca un bloc puternic de ciment. Sub blocul acela anonim, pe care nu se vede nici cruce, nici nume, doarme somnul de veci Boicea Radianu. Nu i se cunoşteau rude, dar ce a rămas în casă-i şi-a însuşit unul ce zicea că i-a fost văr. Acesta a vândut bucată cu bucată cărţile din biblioteea lui Boicea Radianu. Ştiu că a cumpărat şi tata câteva volume, între care eolecţia Revistei Române, de la acel moştenitor mai mult sau mai puţin legitim, dar lung cât o prăjină şi slab ca moartea.

Din fotografia ce păstrez de la Boicea Radianu—şi pe care am reprodus-o în capul acestui articol—se vede a fi fost un om corpulent. Purta barba plină între firele căreia se zăresc câteva albe. Nasu-i ploştit cu umerii largi şi ososi ai obrazului, trădează obârşia turanică. In ochi se oglindeşte lumină. Privirea şi ţinuta i sunt pline de energie şi autoritate. Gestul lui, aducându-şi fotografia unui copil mic, denotă un suflet delicat, nebănuit de contimporanii lui.

M. Theodorian-Carada.

Fundaţiunea Obedenilor

Focarul de cultură în vechime, la noi în ţară a fost biserica; prima licărire de învăţătură a eşit din curtea chiliilor.

Credinţa a fost la noi scutul cel mai puternic pentru apărarea moşiei. De aci a rezultat şi acel nobil obiceiu ca, după ori care isbândă sau ispravă, Domnul şi boerii să mulţumească lui Dumnezeu ridicând câte o biserică sau mănăstire, unde să se înveţe şi carte şi să se tămăduiască şi de boale.

Ne vom ocupa aci de aşezămintele făcute de neamul oltenesc al *Obedenilor.*

In 1633 Maria Jupâneasa Condei, Vel comis. şi Vătaf ot Obedin, dăruieşte moşia Ştiubeiu din Dolj mănăstirei Jitianul din acelaşi judeţ. Această mănăstire a continuat să fie sub ocrotirea familiei, căci în 1701 marele armaş Petru Obedeanu îi întăreşte alte danii [1]). Iată documentul în partea esenţială:

„Zapisul de danie al Jupânesei Mariï a jupânului Condiï Vătaful pentru o jumătate de moşie ce se chiamă Ştiubei şi cu rumâni" (1633, Oct. 26).

„Adică eu jupâneasa Maria a jupânului Condiï Vătaful scris-am şi mărturisesc întru al mieu zapisu, cum să să ştie, că am miluit la Sfânta mănăstire la *Jitianul* unde este hra-

[1]) Vezi Doc. Hurmuzaki, Vol. VI anii 1700—1750—pag. 445

mul Sfântu Dimitrie Mirotocivago care iaste închinată la Sfetagora la sfântu Pavel . . . . . " etc. [1]).

Iată şi pisania mănăstirei: „Această sf. mănăstire Jitianu unde se prăsnueşte hramul sf. Dumitru s'au făcut din temelie de Doamna Bălaşa a lui Constantin Basarab-Voevod cel bătrân, iară după trecere de timp s'au surpat şi neavând călugării unde să meargă, s'au apucat Popa Luca, egumenul de la Sfetagora de au dres şi rămâind neisprăvită, Jupan Petru Obedeanu vel armaş s'au apucat şi au săvârşit înfrumuseţând-o cu jugrăveală, odăjdii şi altele în zilele domniei lui Ion Constandin Basarab-Voevod Brâncoveanu leat 1701" [2]).

La anul 1705 acelaşi Petru Obedeanu ridică din temelie o biserică în Işalniţa, moşie ce a revenit la succesiune fiului său Constantin, iar mai târziu fiului acestuia Dumitraşcu Obedeanu, apoi din mână în mână a ajuns la familia Opran din Craiova [3]).

In 1714 Petru Obedeanu ridică în judeţul Gorj, în vârful muntelui Cioclovina, ajutat şi de Nicodem egumen, un schit mic, cu acelaşi nume. Acest schit se află pe vârful cel mai înalt al muntelui, între păduri de stejari şi de fag. Iată pisania: „Acestă sfântă biserică făcut-au Nicodim egumenu denpreună cu jupan Pătru Obedeanu vel Serdar în zilele lui Ştefan Vodă Cantacuzino luna 20 Oct. anul 1714" [4]).

Alt schit pe Cioclovina din vale e ridicat tot de Nicodem, însă cu ajutorul Stancăi Glogoveanca la 1715.

Acest Petru Obedeanu, mare Armaş sub domnia lui Brâncoveanu, mare Căpitan de Dorobanţi şi serdar sub aceia a lui Stefan Cantacuzino şi Nicolae Vodă Mavrocordat, în 1716 bate miliţiile domneşti la Bengeşti, la un loc cu Serdarii Barbu Brăiloiu şi Bengescu. El devine capul partidei

[1]) Condica Brâncovenească No. 4 (268) pagina 941 roşu fila 774 negru (Arhiva statului) — anul 1633, 26. Oct.

[2]) Comunicată mie în anul 1914 de Preotul bisericei de acolo, C. Marinescu. Azi mănăstirea Jitianu ţine de comuna Balta-Verde.

[3]) Vezi testamentul original al lui Constantin Obedeanu din 1748; în păstrarea D-lui C. V. Obedeanu.

[4]) Vezi Mănăstirea Tismana ediţia II de Al. Stefulescu pag. 216.

naţionaliste a ţărei, şi în fruntea a 3000 de ostaşi la Petervardein se uneşte cu oştirele lui Eugeniu de Savoia şi organizează celebra revoluţie în contra primului domn fanariot Nicolae Mavrocordat, la un loc cu Golescu, Băleanu, Bălăceanu, din Muntenia şi cu soţii săi din Oltenia, reuşind a-l detrona [1]).

Tot el repară şi biserica cea mare din Craiova, Biserica bănească Sfântu Dumitru.

Iată pisania: „Această sfântă biserică este zidită din temelie de reposatul Domn Matei Basarab Voevod şi trecând în urmă mulţi ani la mijloc s'au fost stricat învelişul şi zidul împrejur, deci sculându-se un boiariu din neamul Obedeanilor i-au dires zidul şi o au şindrilit. Asemenea şi acum la anul 1723 din întâmplarea răsmiriţii ce au fost înainte, iarăşi s'au fost stricat ca mai înainte şi au rămas Ţara aceasta din Olt încoace sub stăpânirea neamţilor şi reposând dumnealui Petre Obedeanu biv-vel armaş, l-au îngropat în această biserică. Iar feciorul dumnealui Costandin Obedeanu vel Stolnic au pus cheltuială dumnealui de o au dres şi o au acoperit cu şindrilă şi au pus pietri şi fiare pe la ferestre împreună cu sticle sus şi jos şi înfrumuseţând-o şi cu zugrăveală cumpărându-i şi odoare pentru pomenirea părinţilor şi a dumnealui şi a tot neamul dumnealui în zilele prea înaltului Impărat Carol al şeaselea biruitor la anul 1724" [2]).

Fiul acestuia, Constantin Obedeanu vel Stolnic, vel Paharnic Vornic, Caimacam şi mare Consilier împărătesc al Olteniei pe când aceasta aparţinea Austriei (1718—1739), institue în Craiova la 1748 un mare aşezământ: „Biserica Obedeanu" unde mai târziu va funcţiona şi o şcoală cu un

[1]) Vezi Şincai, Radu Grecianu, Tocilescu, ist. Rom. p. 166, Stefulescu p. 29, Hurmuzaki vol. VI., Xenopol vol. VI Ist. Rom.

[2]) Vezi Episcopia Râmnicului pag. 385 de Athanasie episcop. anul 1906.

spital (1775). Biserica o ridică pe locul caselor sale din strada Obedeanu de azi, unde făcu şi chilii [1]).

Constantin Obedeanu, prin testamentul său făcut pe când era încă în viaţă, la 24 Martie 1753, lasă bisericei ce-i poartă numele în Craiova, şi care a fost ridicată în 1748, moşiile: „Giurgiţa, Seaca, Potrojariŭ. Tâncănău, Sulariĭ de la Hamaradia, Albeşti (toate acestea în Dolj), Mogoşanii (Gorj), apoi viile de la Turcineşti, Suteşti, Vălcăneşti, şi de la Caracal; însfârşit găini, vite, vase de aramă, odăjdii, cărţi bisericeşti, cu clauza de a se mai institui în curtea bisericei şcoli, spitale, etc" [2]).

Intr'adevăr, prin Hrisoavele domneşti ale lui Gehan Racoviţă (1753, Oct. 3), Constantin Mavrocordat (1757, Iulie 25), Alex Ipsilanti (1777 Fevruarie), Constantin Caragea (1782, August 2), Alex. Moruzzi (1794, August 28), Const. Ipsilanti (1805, Iunie 20), Ion Gh. Caragea (1813), Grigorie Dimitrie Ghica (1826, 17 Aprilie) şi ordinele Eforiei şcoalelor dintre

[1]) Casele lui C. Obedeanu ereau întărite cu meterezuri, şi cu crenele, cu turlă înaltă la intrare. Boerul obişnuia a se plimba pe uliţele Craiovei cu 6 cai îmbrăcaţi în postav verde la radvan; în curte avea un parc mare, unde erau cerbi şi fasani, şi care mergea până la heleşteul lui Obedeanu de la Craioviţa. El era fruntea boerilor Olteni; fusese şi divanist în divanurile lui Const. Vodă Mavrocordat şi mai apoi Consilier al împăratului de la Viena Carol VI, când Oltenia fusese trecută sfântului imperiu. Bogăţiile sale erau imense. [Vezi doc. în Revista „Jiul" No. 7 anul 1894].

[2]) Acest testament, scris pe pergament original, e în păstrarea d-lui Const. V. Obedeanu. Părintele acestuia, Col. V. Obedeanu, a pornit proces contra Statului pentru revendicarea acestei imense averi (40.000 pog. de pământ) în numele bisericei, azi despoiată de averea sa. Procesul nu e încă rezolvat.

Const. Obedeanu era fiul lui Petru Armaş (1694—1718) şi a avut fiu pe Dumitraşcu. El fusese însurat cu Stanca, fiica lui Dosithei Brăiloiu, şi nepoată a Marelui Ban Cornea Brăiloiu; aceasta, după mamă-sa Filipească şi Milească, era şi nepoată lui Brâncoveanu. Const. Obedeanu a avut şi două fiice: una Ilinca măritată cu Stefan Pârşcoveanu, mare vornic şi ales Domn înaintea lui Ipsilante, însă neconfirmat de Sultan şi a doua, Marica, măritată cu Constantin Filipescu, nepotul vestitului Cronicar Const. Căpitanul.

anii 1838—1852 [1]) se vede cum că în curtea bisericei Obedeanu din Craiova a funcţionat şcoală şi spital pentru bolnavi, întreţinute din fondul acestei averi, de asemeni şi scaune de tăiat carne pentru săraci. C. Obedeanu întinsese acest aşezământ, cum se vede chiar de pe următoarea inscripţiune a pietrei sale tombale: „Supt această piatră să odihnesc oasele Dumnealui întru Hristos răposatul Constandin Obedeanul biv-vel Paharnic, care s'au ostenit împreună cu soţia Dumnealui Jupâneasa Stanca Obedeanca de au făcut şi au rădicat din temelie acest sfânt lăcaş şi cu spital de săraci, şi au făcut şi alte multe şi vrednice lucruri, palatul şi alte ziduri din temelie. Numit şi cinstit foarte a fost numele Dumnealui, şi a răposat în Vinerea patimilor lu Hrestos (Aprilie 21 la 7 ceasuri din noapte leat 7263) (1755)" [2]).

La 9 Fevr. 1777, Domnitorul fanariot, iubitor însă de învăţătură, Alex Ipsilantie, prin hrisovul său întăreşte fundaţiunea culturală, religioasă şi naţională a lui Obedeanu şi organizează şcoala cu dascăli greci. Şcoala aceasta de la Obedeanu e prima şcoală românească în Oltenia; ea se întreţinea în curtea bisericei în chilii, cu din venitul averei Obedenilor.

Istoricul V. A. Ureche zice că din curtea bisericei Obedeanu licări prima scântee de lumină intelectuală după domniile fanariote la 1822 [3]). Această şcoală există şi azi, devenită şcoală primară cu 4 clase.

Prin testamentul ei din 1769, Elenca Bibescu [4]), strănepoata lui Const. Obedeanu, mai dărueşte bisericei Obedeanu moşia Cibrovu.

[1]) Toate acestea în original în Condicele domneşti la Arhiva Statului şi în copii în posesiunea D-lui Const. V. Obedeanu.

[2]) Piatra pe mormânt, în interiorul bisericei Obedeanu din Craiova.

[3]) Vezi Ist. Rom. Tom. III. şi în o conferinţă a sa ţinută la Academie în 1897.

[4]) Elenca, măritată cu Dincă Bibescu, era sora marelui logofăt al dreptăţii Petrache Obedeanu, tatăl Colonelului V. Obedeanu. Documentul în păstrarea D-lui C. V. Obedeanu.

Hramul bisericei Obedeanu din Craiova este al Bunei-vestiri cu sf-ţii împăraţi Constantin şi Elena. In 1812 principele sârb Carageorge a turnat în Belgrad un clopot mare şi l'a dăruit bisericei Obedeanu. Pe el era inscripţia: „Acest clopot a fost dat de George Petrovici, voevod al poporului sârb, mănăstirei Bună-vestirei, şi a fost lucrat în anul 1812 de Ioan Botta din Ardeal" [1]).

Constantin Obedeanu, în calitate de Consilier în Oltenia, ridică din temelie o biserică în Stăneştii din Gorj, a cărei pisanie este următoarea: „Aceasta sfântă şi dumnezeească biserică unde se cinsteşte şi se prăsnueşte hramul sfinţilor mai marilor arhi-voevozi Mihai şi Gavril iaste den temelie zidită şi cu toate podoabele ei înfrumuseţată după cum se veade cu toată osteneala şi cheltuială cinstitului Dumnealui Jupan Costandin Obedeanul vel Comisario al chesaricestei Valahii în zilele prea milostivului nostru împărat Carol al şaselea întru pomenirea d lui şi părinţilor dumnealui la anul naşterii D. n. Hristos 1732" [2]).

Prin diata din 1749, Martie 17, Stanca Obedeanu se exprima astfel: „Eu Stanca biv-vel Stolniceasă despre boieriu mieu Obedeancă, iară despre părinţii mîei fata răposatului Dositheiu Brăiloiu, feciorul banului Kornea Brăiloiu, am socotit de am dat danie moşia Stăneşti să fie sfintei bisericei noastre care am făcut-o noi de piatră la Stăneşti; unde este hramul mai marilor Voevozi Mihail şi Gavril" [3])

Prin diata din 1752, Decembrie 29 Stanca Obedeanu lasă încă două moşii Mitropoliei din Bucureşti. Iată cum se exprimă dânsa: „Lucrurile cele bune ce se fac pre la sfintele mănăstiri pentru mântuirea sufletelor de iubitorii de Dumnezeŭ, cereşti sunt cinstite şi lăudate de D-zeu şi oameni. Drept aceia şi eu roaba lui D-zeŭ Stanca fiica răposatului Dositheiu Brăiloiu, soţia Dumnealui Constantin Obedeanu biv-vel Paharnic, iară după mama mea fata reposatei Marica

[1]) Vezi *Arh. Olteniei* Vol. I pag. 185 Iunie 1922 articolul semnat de d. G. Mil. Demetrescu.

[2]) Inscripţia bisericei în *Gorjul istoric* de A. Stefulescu p. 188.

[3]) Fila 77 doc. original Arhivele Statului; copie în păstrarea d-lui C. V. Obedeanu.

fiica Mariei Băneasa Filipească, Jupâneasa reposatului Barbului Banului Milescul, a închinat danie sfintei Mitropolii, unde se prăsnueşte hramul sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena, las o moşie ce se numeşte *Zidurile* şi alta *Berileşti.*

Deci fiind-că şi răposata maică mea şi răposatul moşul mieu şi trei fraţi ai miei sunt îngropaţi în Sfânta Mitropolie aci în Bucureşti unde voesc şi eu păcătoasa şi greşita lui D-zeŭ să fiu îngropată şi oasele mele măcar de m'aşi săvârşi peste Olt şi nu aci. . . . . " [1]).

In 1769 Ilinca Obedeanu, fiica lui Constandin Obedeanu, ridică o mănăstire la un loc cu ieromonahul Tândălescu al Râmnicului la Logreşti şi-i dete ca danie moşia Ivălăşeşti [2]) în judeţul Gorj.

Tot ea, ca soţie a lui Ştefan Vornicul Pârşcoveanu, ridică la 1787 o fântână numită a Obedeanului în Craiova, pe locul chiar unde era heleşteul de odinioară al tatălui ei, care fântână există până azi. In act se zice: „Am ridicat o fântână cu apă, căci apă e de la D-zeŭ, de răcoreşte pe om şi-i alină oboseala şi durerea . . . . . " [3]).

In 1798, în fine, Maria Obedeanca, soţia lui Nicolae Obedeanu, mare logofăt şi serdar ce a trăit în Bucureşti [4]), lasă moşia Costienii din jud. Vlaşca mănăstirei S-tul Gheorghe din Bucureşti [5]).

Iată după actele de donaţiune şi de fondaţiune despre averile lăsate în decursul vremei la instituţiuni publice de către diferiţi membri ai acestei familii.

Constantin V. Obedeanu.

[1]) Original în Condica Mitropoliei şi la Episcopia de Argeş. Copia la D-l C. V Obedeanu.

[2]) Documentul original din 1769, August 11; Acad. Rom. doc. 97; pachetul XCI.

[3]) Vezi doc. în arh. mănăstirei Bistriţa 1787, 8 Iunie, pach. 3. netrebnic, doc. 201.

[4]) Nicolae Obedeanu mare logofăt a fost fiul lui Ştefan, însurat cu Sanda Ştirbey. Acest Ştefan erea frate cu Pătru Obedeanu Armaşul din 1694 şi detronatorul lui Nic. Mavrocordat din 1716; Nicolae este prieten cu marele patriot Constantin Golescu; el e însurat cu Maria, născută Coltescu şi sunt îngropaţi la Biserica S-tu Gheorghe Vechiu din Bucureşti. Au avut 3 copii, 2 fete: Mariuţa=Stolnicul Nicolae Cretzeanu şi Sanda=Manuil Hrisoscoleu şi pe un băeat Iancu, care au locuit toţi în Bucureşti.

[5]) Vezi doc. Original 1798, Martie 9; Acad. Rom. ms-s 611, fila 62; copia la D-l C. V. Obedeanu.

Două costume românești

publicate de Const J. Karadja.

Gravurile de mai jos înfățișează un boier cu soția sa, de acum o sută cincizeci de ani. Aceste gravuri nu sunt cu totul necunoscute la noi, fiind reproduse de G. I. Ionnescu-

Gion la pag. 690 din „Orașul București" (1899). Acest autor nu spune însă nimic despre ele și cartea sa fiind de mult epuizată dăm deci următoarele lămuriri.

In 1788 apăru la Paris o operă măreață în 4° în multe volume: **„Costumes de tous les peuples par Sylvain Maréchal et Grasset Sauveur"**. Lucrarea aceasta epuizându-se cu timpul, o a doua ediție văzu lumina pe la 1800 (nu este datată) în 8° subt titlul de: **„Costumes civils actuels de tous les peuples connus, dessinés d'après nature, gravés et coloriés. Rédigés par Sylvain Maréchal. Paris"**.

Gravurile pe care le redăm aci sunt luate după ed. I-a.

In cea posterioară sunt întoarse așa încât partea stângă vine la dreapta și vice-versa. Mai diferă și prin colorit, cel puțin la

exemplarele mele. In originalul gravurei reproduse, antereul boierului (Homme valaque) este roşu, dulama fiind albă în ediţia întâia; aceste colori se schimbă însă la ediţia următoare într'un verde şi trandafiriu bolnăvicios. Tot aşa cu cucoana (Femme valaque), la ed. I-a este îmbrăcată într'o rochie de adamască verde, care la ed. II-a este colorată în vânăt deschis.

Descrierea care însoţeşte gravurile este foarte interesantă şi de aceea o traducem în întregime, reproducând însă în franţuzeşte textul imnului pe care autorul vrea să ni-l înfăţişeze ca orăţie de nuntă:

„Notiţă istorică asupra Vlahilor"

„Patria actuală a Vlahilor făcu altădată parte din imperiul Dacilor, al acestor Daci a căror înfrângere aduse lui Traian un nou titlu de glorie şi Romei un monument public mai mult. Invingătorul trimisese, câţiva ani în urmă, o colonie în aceste provincii cucerite de el, devenind astfel întemeietorul Vlahilor. Obiceiurile, limba şi portul acestei mici naţiuni dovedesc originea sa. Câteva rămăşiţe ale poporului biruit se aşezară pe lângă „Colonia Traiană", aşa că în urmă datinele lor se amestecară. Christianismul nu isbuti să le şteargă cu desăvârşire, aşa că le găsim şi azi urmele în unele din obiceiurile lor casnice.

In traducere vlahă s'a păstrat până în zilele noastre câteva din imnurile ce adresau Dacii zeilor lor. Poporul din Muntenia le repetă şi azi la nunţi şi înmormântări.

Se va observa că Dacii îşi primiră divinităţile şi cântecile lor sacre dela Greci, din cari se coboară (sic!).

Iată unul din imnurile lor.

CHANT DES NOCES.

Amour-Hymen!
Il en est temps, unissez-vous.
Hymen-Amour!
Pour le bonheur de ces Epoux.

Jeunes Filles, qui pourchassez l'Amour; voulez-vous aller aussi vite que lui? attachez-vous les ailes de l'Hyménée.

Pour marcher droit avec l'Amour aux yeux bandés, prenez en main le flambeau de l'Hyménée.

Imitez, imitez l'aimable Epousée que voici: a son exemple, unissez l'arc et la fléche; que feriez-vous de l'un sans l'autre?

Et vous, tendres Epoux! heureux couple! buvez a longs traits dans la coupe du plaisir: désaltérez-vous; mais ne vous enivrez jamais, et laissez quelque chose a faire au lendemain.

Amour-Hymen!
Il en est temps, unissez-vous.
Hymen-Amour!
Pour le bonheur de ces Epoux.

Valahia este o ţară frumoasă care ar merita alţi stăpâni de cât Turcii. Ar fi bine pentru locuitori dacă ar avea alţi preoţi decât cei de ritul grecesc. Aceştia arată tot atâta indiferenţă pentru cultură, câtă lăcomie pentru impozite dovedesc Turcii.

Există un fel de academie la Bucureşti. Hospodarul care, residează acolo se ocupă mai ales cu strângerea tributului anual ce'l datoreşte Semilunei, pentru a-şi păstra scaunul.

Vlahii preferă viaţa pastorală înaintea celei agricole. Au păşuni minunate; turmele lor sunt de cel mai bun soi. Poporul îşi mai aduce aminte c'a fost viteaz. De când sunt ocârmuiţi însă de stăpâni cari nu sunt aleşi de ei, şi-au însuşit cea mai mare parte din viciurile caracteristice unui popor în robie; sunt şireţi şi nestatornici, geloşi de femeile lor şi dedaţi la vrăji. Ca toţi nefericiţii, ei alină durerile lor de azi cu nădejdea zilelor mai bune de mâine.".

Pagini din istoria Banatului şi scriitorii bănăţeni [1])

de **D. Izverniceanu.**

La anul 1772 s'a născut în comuna Vărădie din Banat *Ioan Tomici*. Terminând studiile teologice ajunge preot în comuna Dognecea (Banat), iar în urmă profesor la teologia din Vârşeţ. Neputându-se împăcà cu Sârbii, cari persecutau atât de mult pe cărturarii români, a părăsit cariera de profesor şi a ajuns protopopul Caransebeşului. In această nouă situaţiune, fiind de acum pus la adăpost de inimicii săi, a publicat la Buda: „Scurte învăţături pentru creşterea şi bunăpurtarea tinerimii", „Cultura bombiţelor" şi „Cultura albinelor" In timpul acesta s'a mai ocupat şi cu re-

[1]) Inceputul în numerele 15 şi 16, an. III.

organizarea şcoalelor naţionale din graniţă şi astfel şi-a căştigat merite neperitoare. A murit la 18 April 1839.

Tot un scriitor care îşi are importanţa lui pentru vremurile în care a trăit a fost şi *Ioan D. Tincovici,* care s'a născut lângă Lugoj, pela sfârşitul veacului al 18-lea, şi a murit lângă Timişoara pe la jumătatea sec 19-lea.

Acesta a funcţionat ca învăţător în Banat, apoi a ocupat postul de cantor bisericesc la capela gr. or. română din Pesta. Din scrierile sale amintim: „Inţelepte învăţături sau regule pentru îndreptarea năravurilor, spre folosul pruncilor", tipărită la Buda în anul 1815. A mai scris „Versuri despre cele şepte păcate", „Pilde şi învăţături filosoficeşti" şi o carte bisericească pe care o intitulează „Cântări dumnezeeşti la praznicele Mântuitorului nostru Isus Hristos şi ale Născătoarei de Dumnezeu şi ale altor sfinţi ce se prăznuiesc, întocmite de D. Ioan Tincovici şi acum întâia oară la tipar întru acest chip date la Buda în crăiasca tipografie a universităţii ungureşti, 1815".

Un adevărat luceafăr, nu numai pentru Banat ci pentru întreaga Mitropolie a Transilvaniei, se naşte la anul 1821 în comuna Hodoni din Banat: *Vicenţiu Babeş.* Timp de 50 de ani a luptat fără oboseală în interesul şi pentru desrobirea Românilor subjugaţi, peste cari duşmanii cei ne'mpăcaţi aruncau zilnic lanţe şi cătuşe foarte grele. Cu broşura sa scrisă în limba germană „Die Sprache und Nazionalitäten Frage in Oesterreich, von einen Romänen", care pledă pentru egalitatea tuturor popoarelor din fosta Monarchie, a stârnit un interes extraordinar de mare la naţionalităţile asuprite. In câteva rânduri a fost ales deputat dietal şi a luat parte activă la desfacerea bisericii noastre de Sârbi şi la opera reorganizării Mitropoliei gr. ort. române din Transilvania şi Banat, dimpreună cu marele Andreiu Baron de Şaguna. Mai bine de un deceniu a redactat jurnalul „Albina", mai întâi la Viena, apoi la Pesta, pentru care a avut opt procese de presă şi pentru care un redactor al ziarului, Gruia Liuba originar din Maidan, a suferit 15 luni temniţă grea în beciurile dela Vaţ.

Ca vajnic luptător bănăţean, care prin scrisul său a luat parte importantă la mişcarea renaşterii naţionale a Românilor, amintim şi pe *Paul Vasici,* ajuns inspector împărătesc peste toate şcoalele greco-orientale din Transilvania. Fiind doctor în medicină, a redactat revista „Higiena şi şcoala" şi a publicat „Macrobiotica" şi „Difteria şi vindecarea ei naturală".

Un alt scriitor de valoare, ales şi membru ordinar al Academiei române, a fost *Basiliu Maniu,* născut la anul 1824 în Lugoj. Pe timpul revoluţiei din 48 a fost în ţară, unde a luat parte activă la mişcările revoluţionare din Principate şi din care cauză a fost expulzat de acolo. A publicat mai multe opuri de valoare, cea mai mare parte istorice, dintre care menţionăm „Disertaţiunea istorico-critică şi literară tractând despre originea Românilor din Dacia Traiană" şi „Românii în literatura străină".

Scriitor de o valoare importantă a fost şi *Atanasie Marian Marienescu,* născut în *Lipova* (Banat) la anul 1830. Studiile inferioare şi le-a făcut la Arad, Timişoara şi Budapesta, iar dreptul la Budapesta şi Viena. Mai întâi a fost judecător, iar mai târziu advocat. In calitate de vicenotar comitatens a funcţionat în Caraşova, unde pe vremuri exista o prefectură; în urmă devine jude de tribunal la Oraviţa. De aci este strămutat la Timişoara, Budapesta şi în cele din urmă la Oradea Mare.

In timpul petrecut în Banat s'a ocupat mult de literatura poporală română. Având legături mai intime cu Tincu-Velea, acesta dimpreună cu alţii i-au prezentat mai multe balade poporale, pe care însoţindu-le cu note explicative le-a publicat subt titlul de „Balade" în 2 volume la Pesta în anul 1859 şi „Colinde" adunate din Banat. Tot în acelaş timp a publicat „Învăţătorul şi poporul". La 1861 a tipărit la Sibiiu „Istoria româno-naţională pentru tinerime". Această carte a fost timp de 15 ani manualul didactic de istorie în şcoalele poporale din Banat şi Transilvania, până când Ministerul unguresc printr'un ordin a scos-o din şcoale. Alte lucrări mai de valoare ale lui At. Mar. Marienescu au

fost: „Petru Rareş“, nuvelă istorică tipărită la Sibiiu în anul 1862, „Balade istorice“ tipărite la 1867 în Viena, „Steaua Magilor“, tipărită la anul 1875 în Biserica Albă şi „Datorinţele noastre“, tipărită la Viena.

Ca recunoaştere a muncei acestui vrednic scriitor, Academia Română plină de recunoştinţă îl alege la 1877 ca membru corespondent, iar mai târziu ca membru ordinar, când şi-a ţinut discursul despre „Viaţa şi operele lui Petru Maior“. A mai publicat „Cultul păgân şi creştin“, „Studii despre Celţi“ şi o mulţime de poesii, articole şi poveşti poporale, ce au apărut în diferite gazete şi reviste de pe atunci ca „Foaia pentru minte şi literatură“, „Telegraful Român“, „Transilvania“ şi „Familia“.

Tot membru corespondent al Academiei Române a fost şi *Simeon Mangiuca*, advocat în Oraviţa. S'a născut la anul 1831 în Broşteni, lângă Oraviţa. A studiat dreptul la Pesta şi teologia la Vârşeţ. Mai târziu a funcţionat ca profesor de limba şi istoria literaturii române la Timişoara; a fost apoi ca primpretor la Iam, iar în cele din urmă s'a stabilit ca advocat în Oraviţa. A publicat „De originea, vechitatea şi însemnătatea numelui Valac“, „Baba Dochia“, a redactat Calendarul pe 1882 şi 1883 ş. a. Opul lui cel mai de valoare este „Dacoromanische Sprach und Geschichtsforschung“, în care se cuprind interesante studii asupra limbii româneşti şi câte ceva despre cronica lui Huru, despre colinde şi altele.

Un prozator de valoare pentru bănăţeni a fost *Petru Broşteanu*, născut în Seleuş (azi Banatul subjugat). A fost ofiţer în armata austriacă şi mai târziu funcţionar superior la Societatea căilor ferate Austro-Ungare (Azi „Uzinele de fer şi Domeniile Reciţa“). A publicat diferite lucrări în limba germană, apoi a tradus „Istoria Impăratului Traian“ de Franke. Mai are şi un drăgălaş volum de povestiri „Traista cu poveşti istorice“, tipărit în editura Ciurcu din Braşov. Aici ne descrie cu mult avânt istoria unui oare-care căpitan Jumanca, după tradiţiile rămase în popor. Acesta, ca ofiţer austriac, a luat parte la bătălia dela Austerlitz, ce se dădea

în contra Marelui Napoleon [1]). Tot aici aminteşte într'o povestire despre Petru Vancea şi alte figuri eroice bănăţene. Descrierile sunt făcute într'o limbă uşoară şi curgătoare, vrednice de cetit de ori şi ce Român care urmăreşte cu interes istoria Banatului.

Aici mai amintim şi pe *Petre Grozescu*, născut la anul 1839 în Comlăuş (Banat), care a colaborat la diferite reviste de pe timpul acela, iar în tovărăşie cu *Pavel Rotariu*, născut la 1840 în Dragşina (Banat), a redactat revista umoristică „Pricoliciul“, ce a apărut la Timişoara. P. Rotariu a mai redactat la Timişoara „Luminătorul“, „Advocatul poporal“ şi „Dreptatea“.

Frumoase exemple de o generoasă însufleţire naţională a dat o odraslă a vechei familii Mocsonyi, *Alexandru Mocsonyi de Foen*, născut la anul 1841, şi care a fost şi preşedinte al „Astrei“ dela Sibiiu. Acesta a colaborat la mai multe reviste cunoscute pe atunci ca „Albina“, „România Jună“. A publicat şi o revistă întitulată „Ştiinţa şi Religia“. In urma lui lăsase o bibliotecă foarte veche şi bogată, care se păstrà în castelul său din Birchiş (Banat) Păcat că în timpul revoluţiei din 1918 cărţile acestea au căzut pradă flacărilor.

Dintre aceste generaţii vechi, cari pe timpul lor au dat dovadă de nişte vajnici luptători pentru drepturile Românilor şi au muncit ca nişte zileri la clădirea culturii naţionale şi cari au zăbovit până în zilele generaţiunii noastre, trebuie să amintim pe *Emanuel Ungureanu*, născut în Sat Chinez la anul 1846, mare filantrop şi care a publicat „Sfaturi bune“ şi pe *Elie Trăilă*, născut la 1845 în Ciudanoviţa (Banat) şi mort decurând. Acesta din urmă a funcţionat ca advocat în Oraviţa, apoi ca director la banca „Orăviceana“. In tinereţele sale a scris mult şi a publicat în ziarele din Transilvania. Lucrările lui cele mai de importanţă sunt:

[1]) Aicea, cu durere trebuie să constat că această povestire a fost publicată în „Progresul“ din Oraviţa în anul 1924 în întregime, aşa cum a scris-o autorul, dar fără ca să i se amintească numele şi cartea de unde a fost reprodusă.

„Vulturul măchnit", „Fica lui Menumorot" şi „Strigoiul". Trăilă a mai tipărit încă un „Tractat despre ortografie" şi „Teoria emigrării şi încrucişării".

Ca istoric de valoare al Banatului a fost *Patriciu Drăgălina*, născut în Borlova lângă Caransebeş la anul 1849. A studiat în şcoalele grănicereşti şi urmă la Universitate. A fost profesor şi directorul Institutului pedagogic confesional român din Caransebeş, de subt a cărui mână au eşit mai multe generaţii de învăţători destoinici. Mai târziu a ajuns preşedintele „Comunităţii de avere grăniţăreşti", în care calitate a rămas până la sfârşitul zilelor sale. A scris „Din Istoria Banatului Severin", în trei volume, operă publicată în „Biblioteca Noastră" din Caransebeş. Lucrarea este de valoare atât din punct de vedere istoric, cât şi literar, pentru limba ei plină de farmec. Aici duce firul istoriei, bazat pe diferite documente şi alţi istorici de valoare, până la anul 1767. A avut în preparare şi volumul al patrulea, dar după moartea sa, întâmplată la 1916, manuscrisul a dispărut dimpreună cu alte lucrări originale şi documente vechi pe care le avea în posesiunea sa.

Un bărbat destoinic, atât în literatura bănăţeană cât şi în politică, a fost *Coriolan Brediceanu,* născut la anul 1850 în Lugoj. De meserie a fost advocat. El a fost unul dintre cei mai de seamă şi însufleţiţi naţionalişti ai Banatului. A fost şeful organizării naţionale din comitatul Caraş Severin şi ca atare a purtat lupte vehemente în reprezentanţa comitatului. In repetite rânduri a candidat la deputăţie, dar în urma samovolniciilor satrapilor ungureşti, cu toate că mai de multe ori a întrunit majoritatea voturilor, totuşi în parlament nu a ajuns până la anul 1905, când a fost ales deputatul Orăviţii. Pe timpul acela Ungurii începuseră luptă de distrugere contra Românilor şi a tot ce era românesc, dar mai vârtos în contra ziaristicii române existente în Banat. Cel mai vajnic apărător al ziarelor înprocesuate a fost advocatul bănăţean Brădiceanu. Pentru aceea Lugojenii ziceau:

„Nu-i Român ca bănăţeanu,
Bănăţean ca lugojanu,
Lugojan ca Brediceanu!"

C. Brediceanu a lucrat mult pe ogorul culturii româneşti şi al literaturii. A tipărit un roman întitulat „Piatra credinţii", cu subiectul luat din timpul domniei Turcilor în Banat. A scris un monolog „Niţă Parijăn", cu subiectul luat din viaţa funcţionarului dela comitat, cum şi o seamă de piese de teatru. Moartea lui, întâmplată la anul 1909, a produs o adâncă impresie în inimile tuturor Românilor de bine.

La anul 1850 s'a născut în comuna Maidan lângă Oraviţa *Sofronie Liuba*. Trăieşte şi azi şi face parte din generaţia cea veche de învăţători ce a studiat la Arad. A scris: „Topografia satului Maidan" şi a publicat mai multe anecdote şi poveşti în dialectul bănăţenesc.

Un scriitor bănăţean, dar de origine oltean, sau „bufan", cum se numesc şi azi locuitorii emigraţi d n ţară acum 150 — 200 de ani, în diferite puncte ale Banatului, este profesorul şi pedagogul cu care se mândreşte azi Şcoala Normală de învăţători din Craiova, *Ştefan Velovan,* născut la anul 1852 în Rusca Montană (Banat). D-sa a studiat filozofia la Viena, iar pedagogia la Gotha în Germania. Terminându-şi studiile a venit la Caransebeş, unde i s'a încredinţat catedra de pedagogie şi directoratul Institutului pedagogic. Nu a stat însă mult acolo, ci a trecut hotarăle vechi şi s'a aşezat mai întâiu la Bucureşti, apoi la Câmpulung şi în urmă la Craiova. A publicat o seamă de scrieri pedagogice, ca „Prelegeri de propedeutică pedagogică", „Intemeerea psihologică a actelor gândirii", „Cercul apercepţiei", metodele de predare în şcoala poporală a mai multor studii, precum şi alte studii de valoare pe terenul pedagogic. D-sa a mai colaborat şi la „Pedagogia generală", opul postum al vestitului pedagog ardelean I. Popescu.

V. Teodor Păcăţianu s'a născut la anul 1852 în comuna Ususeu din Banat. A studiat liceul la Lugoj şi Arad. Incă din tinereţe s'a ocupat cu publicistica şi literatura română. A publicat un volum de poezii „Flori de toamnă"

şi alte scrieri originale ca: „Judecătoriile cu juraţi", „Buna chiverniseală", „Sâmbăta morţilor", dramă din popor, foarte mult jucată de diletanţii satelor din Banat. A mai scris „Dogmele dreptului" şi „Cartea de aur", pentru care i s'a intentat un proces, iar prima ediţie s'a confiscat. A publicat şi o seamă de scrieri şi traduceri după Jehring ca „Lupta pentru drept" şi „Scopul în drept", iar după I. Stuart Mill a publicat „Libertatea".

Activitatea ziaristică şi-a început-o la Timişoara redactând ziarul „Timişana", iar mai târziu „Gazeta Poporului". De aci trece la Sibiiu, unde redactează „Tribuna" şi „Telegraful Român". Azi scriitorul nostru trăieşte la Sibiiu.

Un frate al său, *Dimitrie Păcăţianu*, a publicat un volum de nuvele întitulat „De pe la noi".

Tot un bufan din Banat, care s'a distins în literatura medicală, este *Dr. Gheorghe Crăiniceanu*, născut în Ciclova Montană, lângă Oraviţa, la anul 1853. Studiile le-a făcut la facultatea din Budapesta, unde a fost şi premiat. Specializându-se în oculistică, a trecut în vechiul regat, intrând în armată ca medic militar. A colaborat la diferite reviste ca „Familia", „Spitalul", „Progresul medical român", „Convorbiri literare" şi alte reviste străine. In volum a tipărit „Igiena ţăranului", care lucrare a fost premiată de „Academia Română". Infiinţându-se o bibliotecă poporală în comuna sa natală, i-a pus temelii donând o parte însemnată din biblioteca sa. D-rul Crăiniceanu a fost mult timp director la „Vatra orbilor" din Bucureşti, iar azi este directorul Institutului de orbi din Cluj

(Va urma).

OLTENIA FOLKLORISTICA

Folklorul bănăţean
— Consideraţiuni generale —

Cine cutreieră satele bănăţene pe Valea Timişului, a Bistrei, Almăjului, Caraşului, Bârsavei, ori regiunea Lugojului şi întreg Torontalul, şi se va opri niţel ici şi colo, cu greu se va despărţi de superbele manifestaţii ale sufletului şi graiului bănăţean.

Inainte de toate ochiu-ţi se ţintueşte de acea discretă armonie a colorilor în portul bănăţean; cămaşa albă ca zăpada prinde de minune cu celelalte colori ale opregului, salbei, etc. E aci în Banat un adevărat cult al compoziţiei colorilor şi podoaba unei case, chiar la oraşe, nu sunt covoarele persiane ci bogatele şi frumoasele ţăsături şi broderii bănăţene. In această privinţă, cred eu, că Bănăţenii sunt în fruntea tuturor celorlalte provincii. Dar de unde vin toate acestea, câte le vede ochiul nostru? Toate sunt o vie şi neclintită dovadă, cum e sufletul bănăţeanului şi cum se manifestă dânsul.

Dela ochi trec la ureche. In toată seara, pe cărări, pe uliţi, la clacă, la chefuri, la jocuri urechia-ţi prinde cele mai gingaşe cântece, doine, romanţe de o varietate nebănuită poate până astăzi. Cu cântecul pe buze dela leagăn până în cele mai adânci bătrâneţe, astfel e bănăţeanul! Din acest cult al cântecului au luat fiinţă cele mai straşnice fanfare, cele mai impozante coruri ţărăneşti, cele mai dulci şi mai frumoase melodii, arii populare, pe cari le cunoaşte în bună parte toată ţara. Cine n'a auzit de corul lui Vidu? Şi acest cor — nu e un cor ţărănesc, e al intelectualilor. Dar câtă vervă, câtă coloratură e direct din sufletul şi graiul ţăranului!

Astfel s'a întronat în toată viaţa intelectuală dela oraşe — sufletul ţăranului, mai tare şi mai durabil în manifestaţii decât „clasicismul", ce i-a făcut loc Zefirului dela ţeară. Astăzi suflă în oraşele băneţene acest curent răcoros, sănătos şi binefăcător al ţă-

ranului, acest curent a înviorat massele dela oraşe şi muzica bănăţeană reprezintă cu prisosinţă adevăratul sentiment al bănăţeanului.

O doină depe răzor, din zăvoi o preferă bănăţeanul celei mai delicioase piese ale cutărui compozitor. Un cântec ce răsună pe un colţ de stâncă ori prin lunci — acelaşi cântec intră cu cinste şi demnitate în saloane. Iată gloria artei populare, una şi aceeaşi pe buzele ciobanului ca şi a cântăreţului din cutare sală de concert!

La aceste toate mai contribuie următorii factori: mândreţa naturii, contrastele frumoase ale bucuriei şi tristeţii, sentimentul erotic în toată varietatea lui, sufletul cald şi înţelegător, care-i împrumută repede bănăţeanului accesibil notele de umor, claritatea şi tonalitatea cuvintelor etc. Contrastele le adaptează bănăţeanul într'un tot armonic — şi aci e meşter, dânsul are o cheie foarte potrivită pentru porţile aurite ale imperiului artei.

In această reverie de tonuri, colori şi varietăţi ale sufletului are folkloristul să privească cu ochiu-i ager, cu urechea înţelegătoare şi cu inima plăpândă larg deschisă! Fiecare pas trebuie să-l facă cu atenţie, nimic să nu-i scape din vedere, să nu-l înşale aparenţele, în toate are de găsit ceva — folkloristul are să adune ca şi o albină, să cearnă şi să distingă valorile pentru a reda ţării mărgăritarele ascunse în pieptul săteanului — comorile satelor noastre. Acest avânt al folkloristicei a chiemat la viaţă curente sănătoase şi în literatura cultă.

Indeosebi popoarele latine şi cele slave i-au dat o mare atenţie folklorului. Iar Românii au deasemenea o vastă literatură folkloristică ajungând astăzi la o fază de înflorire, iar nume mari de folklorişti şi-au cucerit locul de onoare în literatura noastră. Fiecare provincie contribuie cu comorile ei folkloristice: Bucovina, Moldova şi Ardealul stau, după părerea mea, cu cele mai multe contribuţii, apoi urmează Muntenia, Oltenia. Basarabiei şi Banatului îi revine momentul de înviorare şi dezgropare a imenselor comori nebănuite încă.

Şi acu alte câteva consideraţiuni generale despre folklorul bănăţean. Cam dela anul 1900, deci cu 25 de ani înainte, se poate vorbi despre un început serios al cercetărilor folkloristice în Banat. Atunci apar nume ca Simion Mangiuca, Emilian Novacovici, apoi Iosif Popovici, Avram Corcea, Vasile Popovici, apoi Dim. Cioloca, Iuliu Vuia şi alţii, dar în fruntea tuturora stă veteranul folklorist

al Banatului Gheorghe Cătană (învăţător în Brebul, jud. Caraş-Severin). Pelângă colecţiile de folklor se află şi fărmituri de studii folkloristice. Inceputul acestor studii prinde să se accentueze în zilele noastre. Datorit acestor studii va apare în curând şi „Glosar de cuvinte dialectale din Banat" de L. C., un preţios material filologic, cu care se va îmbogăţi Dicţ. Acad. Rom., dicţionar despre care astăzi puţin se mai aude (din lipsa de fonduri!).

A vorbi ceva despre folklorul bănăţean, înseamnă a-i privi şi diferitele laturi, întregul mozaic, forma şi fondul.

Incep cu **Cântecele:**

Ca şi în celelalte provincii îi revine şi în Banat locul de frunte poeziei erotice. Dorul, ochii, buzele, mersul, portul mândrei, durerea despărţirii, ura şi amărăciunea află şi creiază cele mai expresive, gingaşe versuri de un profund fond artistic şi într'o formă uşoară, impecabilă; ambele adaptate tonalităţii cu adevărată măiestrie. In astfel de versuri inima palpită uşor şi cadenţa e smulsă din suflet cu tactul bine măsurat, natural, ca d. ex.:

„Dragu-mi-i bădiţa nalt
Că sărută desmerdat,
El s'apleacă de eşti mică
Şi în braţe te ridică.
Dar bădiţa mititel
Mi-i urît şi fug de el,
Că cu nasu 'n brâu te 'mpunge
Şi cu gura nu te-ajunge".

(Cântec din Gârbovăţ,
Valea Almăjului)

Baladele sunt foarte multe publicate şi iarăşi multe încă ce n'au văzut lumina tiparului: până acu au publicat Gh. Catană, Avram Corcea, Emilian Novacovici, Iosif Popovtci, iar proxima colecţie inedită a subsemnatului va ieşi în scurtă vreme de sub tipar. Observ că în balade sunt foarte bogaţi Bănăţenii — apropierea Dunării, luptele eroice cu Turcii, luptele vitejilor bănăţeni şi acelor sârbi, au un număr mare de creaţiuni în balade şi legende. De aci au urmat şi alte consecinţe: influenţe slave vădite în balada bănăţeană.

Descântecele. Asemenea şi descântecele sunt într'un număr considerabil. Faptul acesta se explică uşor, fiindcă tot omul îşi are beteşugul său, şi pentru orice boală ori ispită are bănăţeanul

descântecul potrivit, izvorît dintr'un instinct nedefinit ai misticismului şi credinţelor oculte.

Nu e provincie, care să-i întreacă pe Bănăţeni în varietatea acestai gen. Astfel întâlnim descântece de: Diochi, izdat, de plesnit, de argint viu, de mânătură, de întors, de junghiu, de stomach, de muma pădurii, de spurcăciune, de dragoste (vrajă), de bubă, de durere de cap, apa sfinţilor, Sfânta Vinere, de beteşug, de moroi, de urcior, de somn, etc., etc.

In aceste descântece dăm de superstiţiile poporului în cel mai larg sens, unde forţele naturii, oamenii răi şi buni, animalele, duhurile rele au fiecare un rol bine definit ca spirite bune şi spirite rele; toate însă se finesc cu biruinţa spiritului bun. De ex.:

„Fugi izdate,
Blăstămate,
Că din gură îţi grăii,
Cu ai *) te-am cusut,
Cu tămâie te tămâiai,
Cu peria te periai,
Cu pieptenu te pieptănai,
Cu lopata te luai,
In mări te aruncai,
Porcii te mâncară,
Porcii te sfârticară.
Leac să-i fie
Sfântă Mărie.

(Desc. din com. Cuptoare,
Valea Almăjului).

Bocetele. Din acest gen puţin se cunoaşte astăzi, fiindcă folkloriştii i-au dat prea puţină atenţie. Subsemnatul are din acestea o colecţie însemnată, inedită bineînţeles. Caracteristica generală a bocetelor e feliul cum se desparte bănăţeanul la moarte de ai săi, de acest pământ. Din toate transpiră frumoasele calităţi ale sufletului bănăţean, când cel mort — prin graiul „bocitoarelor" — îşi ia adio contemplând cu filosofia-i sănătoasă indefinitul altei vieţi, a acelei cereşti. Din cauza frumuseţii redau aci un astfel de bocet:

Soţia moartă către bărbat.

....Vină al meu soţ prea iubit,
Ce rămâi acu mâhnit,

*) Usturoi.

Vină, vină şi mă vezi,
Că de aici mă depărtez.
Eu cunosc şi ştiu prea bine:
Cât am trăit eu cu tine,
Am putut să te mâhnesc
Şi prea multe să-ţi greşesc.
Ci mă iartă acu pe urmă
Când traiul nost' se curmă,
C'amândoi n'o să mai fim,
Că de toate acu ne despărţim.

(Bocet din Brebul,
judeţul Caraş-Severin),

Bănăţeanul glumeţ, posac, cu umor foarte sănătos se manifestă parte în **„Oraţiile de nuntă"**, dar îndeosebi în **„Chiuituri"**.

In chiuituri e dânsul meşter, cu o ironie fină, plăcută. De ex.:

„Mândruţă, leliţa mea,
Ardeleana ştii juca,
Cu suveica nu ştii da.
Printre iţe, printre spată
Trece o iapă 'mpiedicată,
Printre iţe şi fuştei
Trece o scroafă cu purcei".

Ori în:

„Mă'nsurai, luai muiere,
Imi luai mama mamii mele.
Când o văd la uşa şurii,
Parcă văd muma pădurii;
Când o văd la foc lucrând,
Parcă văd urşii jucând".

In colecţia de vr'o 150 de chiuituri (şi câte se vor mai adauga la acest număr), câte le-a adunat subsemnatul, se va putea oricine orienta (când va ieşi colecţia de sub tipar), că bănăţeanul e foarte accesibil ca să-i dezlegi limba, la cel mai mic gest îţi răspunde la joc ori la chef cu o chiuitură potrivită, adesea la moment improvizată.

Cimiliturile sunt deasemenea foarte numeroase, din motivul că bănăţeanul îşi distrează fantazia sa aruncând o cimilitură după alta spre a gâdili şi a rîde de mintea altuia; el rîde mult cum se nă-

căjeşte unul, care caută înzădar dezlegarea cimiliturii. Toate cimiliturile sunt exclusiv productul ţăranului. De exemplu câteva:

Am un grajdiu roşu şi cai albi.
(Gura şi dinţii).

Când e ziua cea mai lungă?
(Când n'ai ce mânca).

Cine intră mai întâi în biserică?
(Cheia).

In **„Poveşti"** se reoglindeşte spiritul bănăţeanului cu cunoscuta-i vioiciune şi nu prezintă varietăţi provinciale; deci astfel le vedem, cum sunt în genere şi la celelalte provincii. Toate au însă nuanţe foarte atrăgătoare şi se întregesc cu personaje, animale, duhuri rele şi bune în situaţii, cari te mână şir de şir, pânăce isprăveşti fără răsuflu. Spre final te îndrumă povestitorul cu fel de fel de amănunte. Un adevărat caleidoscop de acţiune principală, acţiuni secundare, în cari destinul veghiază cu încordare pentru dezlegare şi eroul principal deregulă iese învingător dacă îndecursul acţiunii a suferit din cauza calităţilor sale bune; invers îl ajunge pedeapsa după multe fapte rele.

Colecţii de poveşti au apărut până acu de Gh. Cătană, Dim. Cioloca şi acu va urma o colecţie de Lucian Costin.

Despre **legende, credinţi, obiceiuri, anecdote, istorioare,** etc., aş avea aceleaşi cuvinte să le repet, întrucât şi acestea ni deschid orizonturi foarte largi pentru a judeca diferitele calităţi ale bănăţeanului.

Incheind acest articol aş voi încă următoarele să adaug: spiritul bănăţeanului e în funcţiune armonică cu sufletul său în orice manifestare a vieţii, fondul latin sclipeşte pintre toate influenţele ca diamantul. Cele mai multe influenţe sunt cele slave suprapuse ici şi colo pe fondul latin—aceasta din cauza vecinătăţii şi a legăturilor slave. Germanii (Şvabii), veniţi în masse numeroase în sec. 18, n'au putut ştirbi cu nimic civilizaţia bănăţeanului cu toate manifestările sale, căci din intemperiile vremurilor sufletul său eminamente latin a remas conservativ prin propriile sale comori: literatura poporană, în care sufletul şi-a găsit hrana sa şi n'a trebuit s'o caute în altă parte. Influenţele slave s'au strecurat pe neobservate din cauza duratei prea lungi.

Despre „Graiul bănăţean" se va vorbi în alt articol.

Lucian Costin.

Contribuţiuni la Etnografia medicală a Olteniei

Numirea populară a unor plante şi medicamente întrebuinţate de săteni în Oltenia.

Afin, boabe de afine—*Vaccinium myrtillus.*
Anason—*Pimpinella anisum.*
Angelică—*Angelica officinalis.*
Ardei—*Capsicum annum.*
Arnica—*Arnica montana.*
Asmăţui, Asmăţuchi—*Anthriscus cerefolium.*
Aţifelnic, Tifelnic—*Acid fenic* (Sol. 2%).
Apă tare—*Acid nitric.*
Apă de plumb—*Aqua Goulardi.*
Apă de oase—*Sol. Kali iodat.*
Apă de pucioasă—*Sol. Wleminsky.*
Alifie de mâncărime—*Unguent sulfurat.*
Alifie de bazaconie, de broaşte, untură de iepure—*Unguentum bazilicum.*
Alifie de noapte—*Unguent emolient.*
Alifie de zi, de stropan—*Unguent zinc oxidat.*
Alifie de muguri—*Unguent populeum.*
Alifie de argint viu—*Unguent mercurial.*
Apă de viţă—*Zincum Sulf.* (Sol. slabă).
Bănuţi, părăluţe—*Bellis perennis.*
Burete de bubă—*Morchella esculenta.*
Buruiană de dălac — ?
Busuioc—*Ocynum basilicum.*
Buruiana Voinicului — ?
Balsam—*T-tura universalis.*
Bozi—*Sambucus ebulus.*
Brânduşă—*Crocus banaticus.*
Breiu părului—*Mercurialis perennis.*
Brusturul—*Lappa mayor.*
Cânepă—*Cannabis sativa.*
Ceapa—*Allium cepa.*
Ceapa ciorii, brânduşă de toamnă—*Crocus automnalis.*
Chica voinicului — ?
Ciocul berzei — ?
Cicoare—*Cichorium intylus.*
Ciuciurică—*Verbascum thepsus.*
Cimbrişor, schinduf—*Shymus serpyllum.*
Ciuboţică—*Primula officinalis.*
Coarne—*Cornus.*
Coada şoricelului—*Millefolium* (flori).

Coada vacei, lumânărică — *Verbascum* (flori).
Coaele popei — *Orchis murio.*
Chimion — *Foeniculum off.*
Cimbru — *Thymus vulgaris.*
Căcat de drac — *Assa foetida.*
Cuişoare — *Cariophilae aromat.*
Canfor — *Camphora.*
Cârmâz — *Coccinella.*
Criolină — *Creolina.*
Ceai de tuse — *Species pectorales.*
Căneală pentru păduchi — *Unguent mercurial.*
Deltea — *Unguent altaee.*
Doru Maici Precisti — *Herba capitis veneris.*
Ferigă — *Aspidium filix mas.*
Fumăriţă — *Fumaria officinalis.*
Ficat de pucioasă — *Hepar sulfuris.*
Floare de pucioasă — *Sulf. sublimat.*
Ghimpăruşi — *Anopordon acanthium.*
Ghimpi drăceşti — *Cardus Marianii.*
Ghimpe tătălog — *Eryngium campestre.*
Gintură — *Radix Gentiane.*
Gogoloaie de limbrici — *Santonină* (trohise).
Gleţurie — *Glicerină.*
Hrean — *Cochlearia armoracia.*
Hapuri de venin, de rânză — *Pilule anetine.*
Iarba lui Tatin — *Symphytum officinale.*
Iarba mare, Oman — *Inula Helenium.*
Iarba ciutei — ?
Ienupăr, Inibahar — *Iuniperus communis.*
In, sămânţă şi făină de in — *Linum*
Izmă — *Mentha piperata.*
Iodofor, idifor — *Iodoform.*
Iarba râei — *Plumb oxidat.*
Jaleş — *Salvia officinalis.*
Laptele câinelui — *Borrago officinalis (?)*
Lămâiţă — *Thymus vulgaris.*
Laur — *Datura stramonium.*
Leuştean — *Levisticum officinale.*
Livănţică — *Lavandula officinale.*
Lingura Maicii Domnului — *Cochlearia officinalis (?)*
Lemn dulce — *Liquritia.*
Lapte de piatră — *Sachar lactis.*
Lemn amar — *Quassia amara.*
Mătricea — *Pyrethrum* sau *Matricaria parthenium.*
Mărgăritar, lăcrămioare — *Convalaria majalis.*
Mac — *Papaver somniferum.*
Măceş, rug — *Rosa canina.*
Magheran — *Origanum majorana.*

Măselariţă — *Hyoscianum niger.*
Morcovi porceşti — *Heliantus tuberosus.*
Mojdrean, Frasin — *Fraxinus ornus.*
Muşeţel, Romaniţă, Mătrice — *Matricaria chamomilla.*
Merişor — *Buxus.*
Muma pădurei — *Asperula odorata.*
Mişomar — *Sulf. arseniat.*
Muşchi de piatră — *Lichen islandica.*
Miericică de trandafir — *Mel rozat.*
Nalba — *Malva sylvestris.*
Nalbă mare — *Althea off.*
Neuială — ?
Neghiniţă — ?
Nasturi de friguri — *Chinină sulf.* (în buline).
Odolanul, Odoleanu — *Valeriana off.*
Omag — *Aconitum napellus.*
Oţet aromatic, oţet haiducesc, de răceală — *Acetum aromatium.*
Părul porcului, Barba ursului, Coada calului — *Equisetum arvense.*
Plămânariţă — *Pulmonaria officinalis.*
Paparoane, Mac — *Papaver somniferum.*
Păpădie — *Taraxacum off.*
Pătlagina — *Plantago major.*
Pelin — *Artemisia absinthium.*
Pir — *Triticum repens.*
Potval — *Tussilago farfara.*
Popazuină — ?
Porumbar — *Prunus spinosa.*
Pietri roşii, Hematită — *Oxid roşu de fier.*
Picături de ghiaţă — *Aether sulfuric.*
Piatra iadului — *Argentum nitricum.*
Picături de ochi — *Colir astringent luteu.*
Praf de pae, de opăreală — *Licopodiu pulv.*
Prafuri de păduchi — *Semen sabadilae pulvis.*
Picături de brad — *Spiritus jenuperi.*
Picături de hrean — *Spiritus sinapis.*
Picături de garoafă neagră — *T-tura cinamomi.*
Picături de inimă — *T-tura anticolerică.*
Picături de fier — *T-tura Bestuscheffi.*
Praf de nimic — *Zincum sulf.*
Rodul pământului — *Arum maculatum.*
Rosmarin — *Rosmarinus off.*
Rostopasca — *Cheledonium majus.*
Rânzişoară — *Piper longum.*
Rădăcină de gălbinare — *Pulvi rad. rhei.*
Rădăcină de salcie, Ţăpărină — *Radix sarsaparilla.*
Rădăcină de micşunele — *Radix iris florentin.*
Rădăcină de pir — *Radix graminis.*
Rădăcină de piper — *Radix pyretrhi.*
Schintioară — ?

Săpunariță—*Saponaria off.*
Stevie—*Rumex patienta.*
Sunătoare—*Hypericum perforatum.*
Scaeți—*Cardus.*
Siminichie—*Sena.*
Soc, Scorpat—*Sambucus nigra.*
Spurcatu — ?
Stejar, făină, gogoașe, colțani—*Quercus, Glandulae querci.*
Strugurii ursului—*Uva ursi.*
Sulfină—*Melilotus off.*
Șoricioaică—*Arsenic.*
Șulferin—*Anilină violetă.*
Șar—*Acetat de cupru.*
Săricică—*Sublimat corosiv.*
Sabur, Sanabur—*Aloes.*
Spirt de țipirig—*Amoniac liquid.*
Scumpia—*Herba coriariae.*
Sare de curățenie, Sare amară—*Magnesie sulf.*
Sacâz alb—*Mastix levantica.*
Sare de sodă—*Bicarbonat de sodiu.*
Sirop de ceapă—*Oximel scilitic.*
Sacâz dulce—*Resina mastix.*
Sânge de 9 frați, de 9 balauri—*Sanguis dragonis.*
Taula, Țintaula, Potroaca—*Erytraea centaurium.*
Țelină—*Apium graveolens.*
Troscot—*Polygonum aviculare.*
Țârnabor, Sanabor, Cinabru—*Sulfură de mercur.*
Tiriac—*Electuar aromatic.*
Tămâie neagră—*Gumi landanum pulv.*
Topaz—*Semen sabadilae.*
Tântură de Iod, de uns—*T-tura Iodi.*
Urzică—*Urtica urens* și *dioica.*
Untură de urs, de viezure, de vacă } *Axungia benzoata.*
plesnită, de muscă, sau de țânțar }
Unt de pae, de copae—*Balsam Copaiv.*
Unt de oase, Iliment—*Liniment volatil.*
Unt de piatră—*Oleum petra rubri.*
Unt de râmă—*Oleu de hyosciam.*
Unt de terpentin—*Oleu terebentinte.*
Unt de sunătoare—*Oleu Hyperici.*
Unt de furnici—*Spirtus fornicarum,*
Vâsc—*Lovanthus europeus.*
Veronică—*Veronica off.*
Vatrice—*Tanacetum vulgare.*
Voeșiță — ?
Zărdicea—*Radix zedoaria.*
Zahăr negru—*Sucum liquiritiae.*

Dr. Ch. Laugier.

OLTENIA NATURALISTA

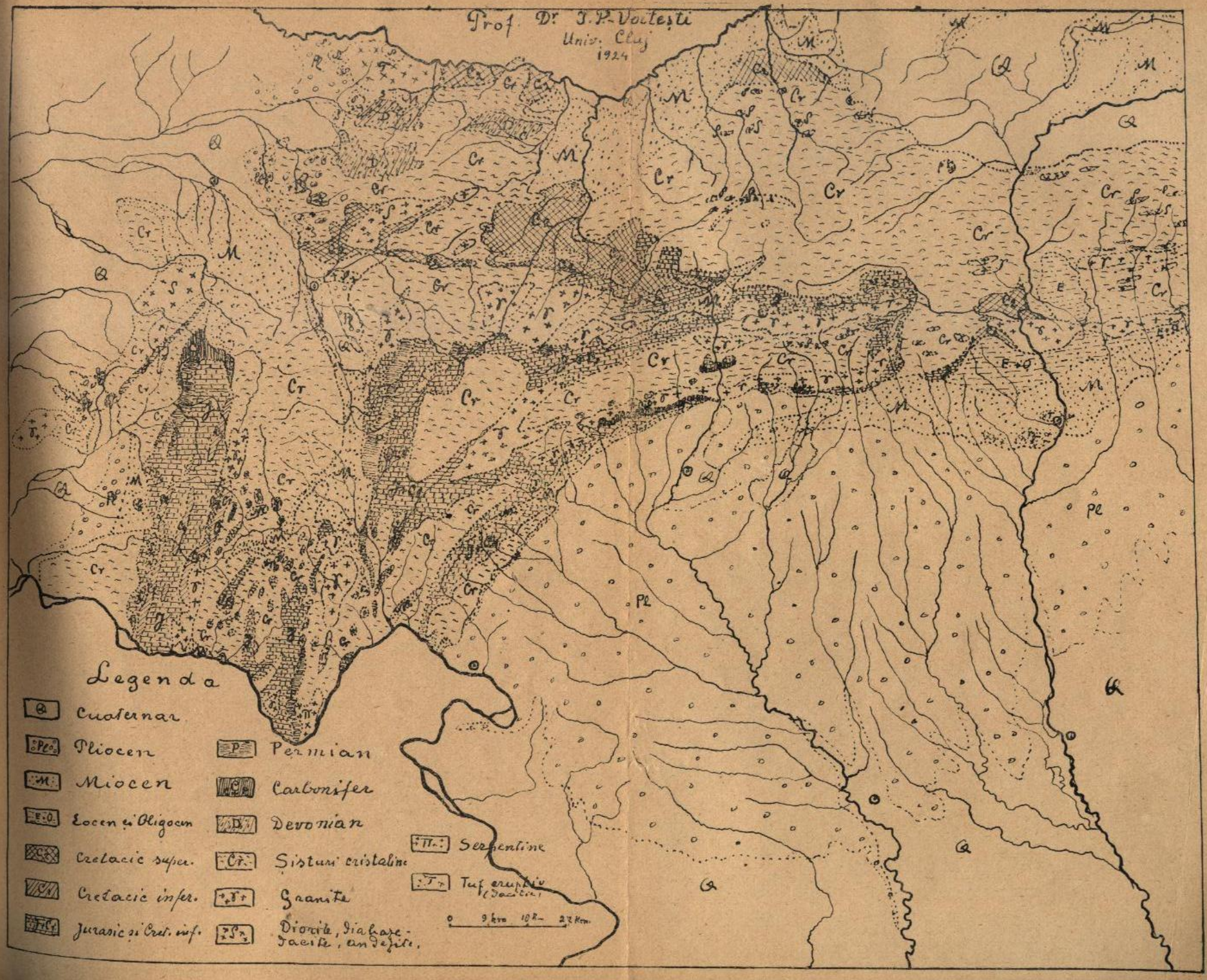
PRIVIRE GENERALA
asupra trecutului geologic al Olteniei
(cu o schiță de hartă geologică)

de Prof. Dr. I. P.-Voitești

Poate că în nici-o altă parte a României actuale nu găsim, ca în Oltenia, încrestate așa de adânc în structura subsolului și în înfățișarea reliefului său, urmele numeroaselor și variatelor frământări geologice suferite până să-și desăvârșească structura și aspectul sub care ni-se înfățișează azi.

Străjnicia puterii cu care urmele acestor frământări s'au imprimat, ca și numărul lor deosebit de mare, ar trebui să constitue date geologice neîndoioase pentru înlănțuirea mai lesnicioasă a episoadelor mari din trecutul său geologic. De fapt în descifrarea trecutului geologic al unei regiuni se întâmpină greutăți cel puțin tot așa de mari ca acelea pe care le întâmpină istoriografii în înfiripărea trecutului istoric al unei localități, căci în ambele domenii cu cât ne adâncim cu studiul în timpurile mai de demult, cu atât încrestările și documentele sunt mai rari, mai îndescifrabile, mai șterse. Astfel, în structura geologică a unei regiuni în afară de imensitatea factorului timp, pe care până azi n'am ajuns a-l cuprinde cu mintea, se mai întâmplă să ne împiedecăm de urmele unor frământări atât de puternice care să fi șters ori-și-ce urmă a evenimentelor anterioare.

De fapt așa s'a și întâmplat cu primele începuturi structurale ale subsolului oltenesc. In toți munții Banatului și ai Olteniei, în inima cărora apar cele mai vechi formațiuni geologice, nu găsim mai deloc urme care să ne lumineze calea în negură sub care se ascund timpurile străvechi, arhaice și primare. Câte-va petece de Devonian din M-ții Poiana Ruscă și acelea abia de recunoscut, și sisturile Carboniferului superior cu huila de la Reșița, Dognasca, Baia Nouă din Banat și cele cu antracitul de la Schela-Porceni-Stănceşti de la marginea munților Gorjiului, ca și cele de la Locurile Rele-Rafailă,

Prof. Dr. I. P. Voiteşti
Univ. Cluj
1924
Legenda
Cuaternar
Pliocen
Miocen
Eocen şi Oligocen
Cretacic super.
Cretacic infer.
Jurasic şi Cret. inf.
Permian
Carbonifer
Devonian
Şisturi cristaline
Granite
Diorite, diabaze-
facies, andezite.
Serpentine
Tuf eruptiv
(Dacian)
0 5 km 10 15 20 Km.

Jieţu-Boianu, mai din interiorul lor, ne arată totuşi că în timpul Paleozoicului, Oltenia era teatrul unei sedimentări marine, că apele oceanului paleozoic acopereau şi aceastǎ parte a ţării. Ce s'a întâmplat cu aceste formaţiuni străvechi care în alte părţi ale Europei ating mii de metri grosime, şi care cuprind urmele unei vieţi inferioare ca organizaţie, dar totuşi destul de numeroase ca forme, o putem ghici numai cu multă probabilitate din cercetările geologice ale regiunilor mai îndepărtate.

Privind o hartă geologică a acestei regiuni [1]), vedem că majoritatea munţilor Olteniei şi ai Banatului, sunt constituiţi din şisturi cristaline-gneisuri, micaşisturi, şisturi sericitoase şi filitoase. etc., străbătute de puternice massive de granite şi de pegmatite, care se înşiră pe două linii: una pe la marginea de Sud a munţilor de la Balta-Baia de Aramă, în Mehedinţi, până la Polovragi în Gorj u, şi alte mai în interior, de la Cerna, trecând prin M-ţii Vâlcanului şi Parângului, până în M-ţii Lotrului. Afară de aceste două linii, massive mari granitice mai apar şi în M-ţii Alinaşului în Godeanu şi Rătezatu, ca şi în munţii Semenicului şi la Vârşet. Petecele de strate devoniene ca şi cele carbonifere au însă o aşa de strânsă legătură cu şisturile cristaline, în cât pe unele locuri trec unele într'altele aşa de pe nesimţite, că nu putem pune o limită sigură între ele, şi tocmai aceste treceri directe ne dau şi explicaţia lipsei Paleozoicului la noi. In realitate, enorma stevă de şisturi cristaline nu reprezintă de cât seria întreagă de formaţiuni ale Paleozoicului inferior şi mediu până la Carbonifer—pe unele locuri (Novaci-Polovragi) şi ale Carniferului—care au fost metamorfozate, care au fost preschimbate în şisturi cristaline sub influenţa căldurii şi înpregnării cu substanţele minerale lichide şi gazoase ale magmelor granitice fierbinţi, care, prin răcire sub învelişul acesta de strate sedimentare metamorfozate, ne-au dat massivele ce în parte ne-au fost scoase la iveală prin eroziune.

Ivirea acestor magme granitice nu constitue un episod particular Olteniei, căci în toată Europa în timpul acesta se fac simţite puternice frământări ale scoarţei cu formări de lanţuri puternice de munţi—Munţii Hercynieni—şi cu întruziuni de magme granitice, munţi care desigur au existat şi în Oltenia şi Banat, dar ale căror urme au fost complect şterse prin frământările care au ridicat munţii actuali, mai noui.

[1]) I. P.-Voiteşti. Elemente de Geologie. Ediţia II-a Editura „Ardealul" Cluj 1924. — Gh. M.-Murgoci. Terţiarul Olteniei Anuar. Inst. Geol. Vol. I. 1907. — I. Ionescu-Argetoaia Pliocenul Olteniei. Anuar. Inst. Geol. Vol. VIII 1914.

Că în adevăr au existat şi în aceste părţi ale ţării munţii Hercynieni, cu zone largi continentale în jur, ne-o vădesc atât antracitul de Schela, cât şi huila de la Bocşa-Dognasea-Baia Nouă, căci ele nu reprezintă de cât resturi de plante terestre, resturi ale unei vegetaţii bogate în Ferigi gigantice care populau părţile mlăştinoase ale uscatului din Carboniferul superior.

Ne-o mai vădesc de altfel şi puternicile conglomerate roşiatice permiene ce se aştern fie direct peste şisturile cristaline, ca în valea Bela Reca (Mehadia-Domasna, Vălari, etc.), fie şi peste Carbonifer (Reşiţa-Dognasca), care conglomerate fiind formate numai din elemente rotunzite de roce granitice şi de şisturi cristaline locale, ne indică în mod neîndoios că în Paleozoicul superior, în Permian, în părţile acestea era un uscat continental, pe socoteala rocelor căruia apele, prin acţiunea lor distrugătoare, au format pietrişurile din care apoi, prin cimentare şi întărire cu vremea, au luat naştere conglomeratele.

Din timpurile Mezozoicului inferior nu ni-s'au conservat deloc urme în Oltenia şi Banat. Faptul însă că dejur-înprejur (Perşani, Dobrogea, Serbia, Ungaria), Triasicul este reprezentat prin formaţiuni marine—calcare cu Amoniţi—, putem trage concluzia că foarte probabil marea triasică acoperea şi acest colţ al ţării, dar că mai târziu depozitele lăsate de ea au fost erodate într'o lungă perioadă continentală de mai târziu. De fapt se şi constată că în timpul Mezozoicului mediu, în Jurasicul inferior (Liasic), în regiunile Carpaţilor actuali există o întinsă regiune continentală care înconjură un braţ de mare ce înainta, dinspre apus, peste M-ţii Apuseni şi Câmpia Transilvaniei, până în M-ţi Perşani şi în Hăghimaşul Mare. In adevăr, numai în aceste părţi se găsesc urme de calcare amonitice marine, pe când în regiunile Carpaţilor actuali depozitele liasice sunt reprezentate prin gresii şi argile cu cărbuni (Ciudanovăţ-Oraviţa, Anina, Steierlak, izvoarele Cernei, etc.), sau numai prin şisturi şi gresii negre-cărbunoase (Mehadia-Topliţe, etc.), formaţiuni ce ne arată existenţa unui ţărm continental apropiat, jos, mlăştinos şi populat de o vegetaţie bogată, peste care marea, în mod temporar, punea stăpânire.

Numai începând cu Jurasicul Mediu şi cel Superior, Oceanul mezozoic se întinde din nou şi peste uscatul oltenesc, când s'au sedimentat puternicile calcare compacte, albe sau vineţii, în parte complect recristalizate, ce ni-s'au păstrat, împreună cu Liasicul, sub formă de petece gigantice alungite în scobiturile sinclinale ale şisturilor cristaline şi care împodobesc cu aspecte alpine crestele munţilor Semenicului, ale M-ţilor

Almaşului şi Cernei, ale M-ţilor Mehedinţului din Vârciorova până la Pocruia şi Tismana, apoi trecând pe la poalele M-ţilor Vâlcanului şi Parângului, până la Polovragi, de unde prin o arcuire spre Nord şi Nord-Vest se continuă în M-ţii Lotrului. In fine tot depozitelor acestor mări aparţin şi calcarele ce se întind la Nord de Cerna până în Godeanu, apoi de aci, ca petece mari, până în Valea Jiului superior, în depresiunea Petroşanilor şi de aci, spre NW, până la Haţeg. Cum aceste calcare, mai ales cele superioare, sunt formate aproape exclusiv din gigantice colonii de Coralieri recifali, aceasta ne mai arată că la finele Jurasicului apele oceanice nu prea erau adânci şi poate că chiar multe din stâncile cristaline ale vechiului uscat formau insule destul de mari ale căror creste se scăldau în arşiţa unui soare tropical.

Cu începutul Mezozoicului superior,—Cretacicului inferior—Neocomianul—, apele marine din nou se adâncesc, lăsându-ne depozitele calcaroase-marnoase, vineţii, ce acoper în toate părţile pe cele jurasice. Către finele Cretacicului inferior regiunea Carpaţilor actuali şi în special acea a Olteniei şi Banatului din nou are tendinţa de ridicare, de astă dată însă mult mai puternic pronunţată. Dacă de la finele Paleozoicului până la finele Cretacicului inferior, mişcările tectonice executate de această parte a ţării par să fi fost numai mişcări de ridicare şi de scufundare, pe verticală, având ca consecinţe, când apariţiuni de insule şi continente, când afundarea completă a lor sub luciul apelor oceanice; la finele Cretacicului inferior se petrece unul din cele mai importante acte tectonice ale Carpaţilor în general, în care se şi pun bazele lanţului muntos actual. In adevăr în timpul acesta întreaga serie de şisturi cristaline, împreună cu steva de roce sedimentare care din Paleozoic până în Mezozoicul superior, cu oare-care întreruperi, se aşternuseră peste ele, sunt puternic încreţite mai întâi în bolte mari anticlinale, despărţite prin scobituri adânci sinclinale, cu o direcţie generală NE—SW, multe dintre aceste cute fiind strivite până la ruperea linii de îndoire şi după rupere, până la încălecarea şisturilor cristaline din linima anticlinalelor fracturate peste Jurasicul şi Cretacicul sinclinalelor vecine strivite. Graţie numai prezenţei acestor zone sinclinale adânci şi înguste se datoreşte şi faptul că ni s'au conservat, neerodate complect până azi, calcarele jurasice-cretacice din m-ţii Olteniei şi aj Banatului, direcţia fâşiilor actuale de calcare arătându-ne tot deodată şi direcţia axelor acestor vechi cute. De la această dată, nici munţii Olteniei, nici ai Banatului nu au mai fost niciodată complect acoperiţi de apele mărilor geologice mai recente.

In legătură cu aceste mişcări orogenetice, nasc pentru prima dată şi depresiunile nouă din jur: Depresiunea Panonică în regiunea Tisei; Depresiunea Getică a Olteniei la Sud, şi Depresiunea Carpaţilor actuali cu Basinul Transilvaniei în spre NE. Scufundarea acestor depresiuni, prin presiunile şi îngrămădirile exercitate de ele în timpul scufundării asupra zonelor cutate vecine, a avut un puternic răsunet asupra masivului Olteniei, răsunet care să vădeşte bine în direcţia cutelor sale. Astfel influenţele îngrămădirilor provocate de scufundarea marei Depresiuni Panonice, de direcţie aproape N—S, se evidenţiază în direcţia nord-sudică ce au cutele M-ţilor Banatului; pe când influenţele celorlalte depresiuni de direcţie generală SW—NE, a cutelor vechi din Munţii Mehedinţului, Gorjului şi Vâlcei. Urmele unora dintre aceste cute şi în special urmele scobiturilor sinclinale în care ni s'au păstrat neerodate încă şi depozite sedimentare de ale mărilor mai nouă cretacic-terţiare, se pot urmării încă şi azi. Aşa de exemplu, Depresiunea Getică care se întindea şi peste Muntenia de apus până la Dâmboviţa, comunica larg cu Depresiunea Transilvaniei dealungul mai multor scobituri sinclinale ale M-ţilor acestora vechi—pe care i-am denumit „Catenele Dacice", între care una era pe la Bistriţa—Stogu—Cândoaia—Brezoi—Titeşti—Sibiu; alta pe la Câmpulung—Rucăr—Fundata—Braşov.

In toate aceste depresiuni şi zone sinclinale, odată cu începuturile Cretacicului Superior, pătrund din nou şi apele marine, care înaintează adânc şi spre interiorul insulei ce constituia M-ţii Olteniei ca, de exemplu, prin depresiunea Haţegului până spre Petroşani şi prin depresiunea Timişului până spre Caransebeş. In apele acestea s'au sedimentat conglomeratele, gresiile, marnele şi calcare recifale de la Brezoi, de la Nord de Olăneşti, de la Haţeg, etc.

Către finele Cretacicului, întreaga regiune a Olteniei şi Banatului, de altfel ca întreg teritoriul Ţării Româneşti, printr'o mişcare de ridicare în bloc, se transformă iar în uscat continental şi de data asta pentru o lungă perioadă de timp. In timpul acestei perioade continentale cad pradă distrugerii prin eroziune, majoritatea sedimentelor mai nouă ca şi o bună parte din cele vechi.

Tocmai în mijlocul Terţiarului inferior, în Eocen, apele marine revin să se instaleze din nou în toate Depresiunile părăsite de acele ale Cretacicului inferior. massivul M-ţilor Olteniei, formând şi acum ca şi atunci un puternic uscat insular care spre West şi SW se lega cu Balcanul, iar spre Est se întindea până în M-ţii Făgăraşului şi în Perşani.

Influenţa acestui uscat continental se resimte în toate depozitele ce se sedimentau în depresiunile din jur, prin puternicile conglomerate, prin gresiile, marnele şi argilele ce le constituesc şi a căror constituţie ne indică eă elementele lor constitutive provin din distrugerea rocelor acestui uscat, fie prin râuri, fie prin valuri. Aşa se prezintă constituite depozitele Cretacicului Superior, tot aşa ale Eocenului şi ale Oligocenului între Bistriţa şi Olt, în bazinul Brezoi—Titeşti şi în alte părţi (Săcel), pe unde ele mai apar de sub formaţiunile mai nouă ce le acoper.

Cu începutul Terţiarului mijlociu,—Miocenului—, întreaga regiune se ridică din nou, marea Miocenului inferior retrăgându-se mult de la vechia sa linie de ţărm din apropierea uscatului, ba pe multe locuri, în special în depresiunile din interiorul său, reducându-se chiar la braţe lagunare, în care, prin o concentraţie mare a apelor saline, alături de marne şi nisipuri s'au sedimentat şi gipsuri; în părţile din interiorul massivului însă, prin o îndulcire mare, s'au format lacuri cu vegetaţii abundente care ne-au lăsat cele mai bogate zăcăminte de cărbuni, ca cele de la Petroşani, de la Haţeg, de la Bahna, de la Mehadia şi Domaşna, etc.

Către finele Miocenului,—Mediteranian—, mişcarea de ridicare se accentuează şi treptat se transformă în adevărate mişcări orografice de încreţire, în care timp cultele mai vechi, cretatice, sunt recutate, însă mai puternic şi în cute secundare numeroase, pe unele locuri cutele având aceeaş direcţie, cum a fost de exemplu sinclinalul Văii Cernei, pe alte locuri însă cele nouă întretăiându-le pe cele vechi, le strivesc până a le face de nerecunoscut. Aşa de pildă în partea de est a Olteniei şi în Muntenia de apus cutările miocenice având o direcţie generală W—E, ele întretaie pe cele vechi sub un unghiu ascuţit, cum s'a întâmplat cu sinclinalul Bistriţa—Stogu—Brezoi—Titeşti—Sibiu de direcţie SW—NE, care a fost rupt în mai multe bucăţi prin ridicarea Culmei Coziei şi a Culmei Făgăraşului şi tot aşa s'a întâmplat şi cu sinclinalul Câmpulung—Rucăr—Braşov, rupt în mai multe crâmpee din cauza răsunetului puternic ce mişcările acestea nouă au avut asupra Cristalinului Munţilor Făgăraşului şi ai Leaotei.

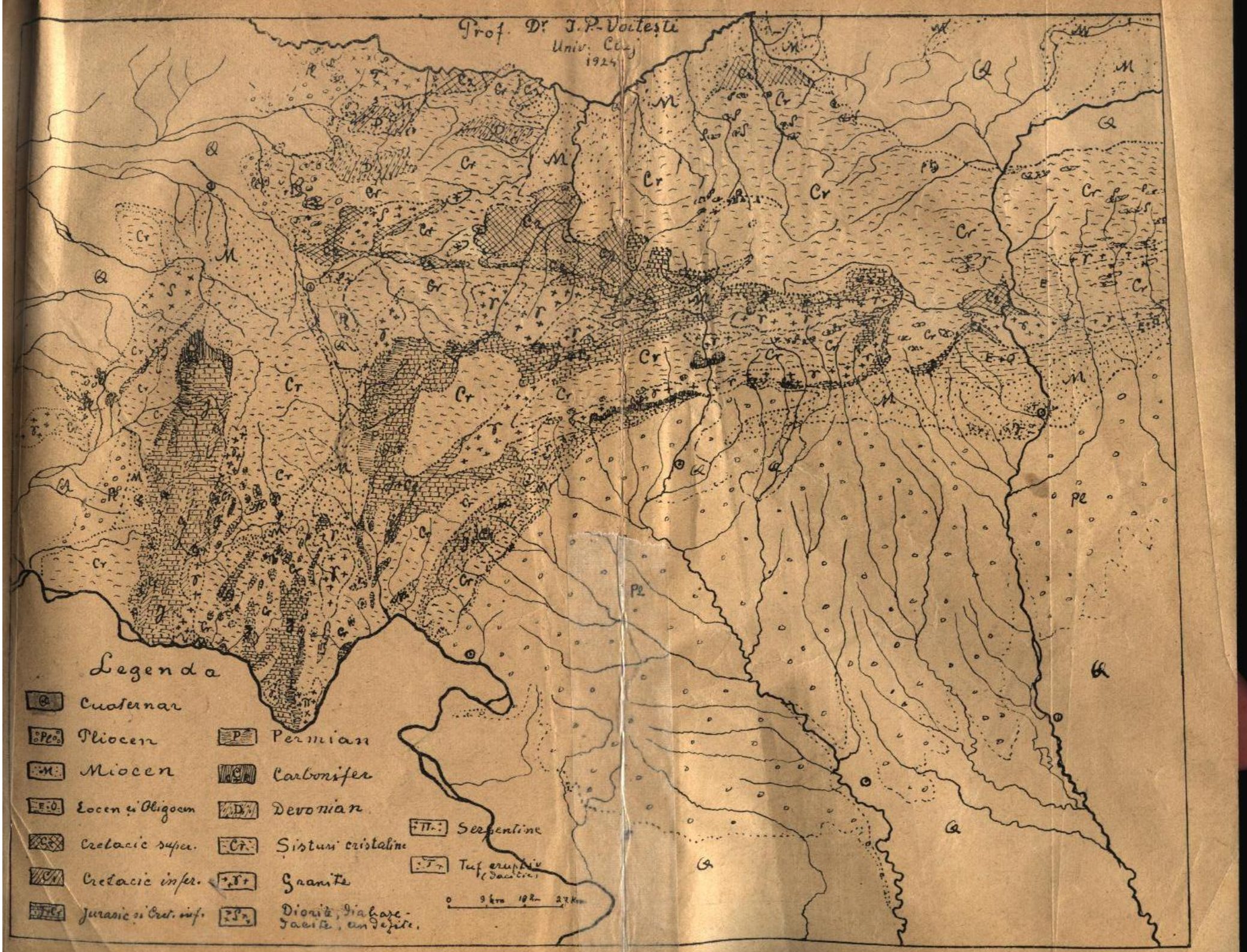
Fenomenele acestea tectonice care s'au resimţit în întreg lanţul Carpaţilor şi care au dat în mod definitiv şi direcţia acestui lanţ, au fost însoţite şi de puternice erupţiuni vulcanice, majoritatea vulcanilor fiind probabil submarini, a căror cenuşe sedimentată între rocele Mediteranianului superior, formează puternicile bancuri alburiii de la Govora, de la Ocnele Mari şi d

lângă Râmnicul Vâlcei (Cetăţuie), în grosimi ce ajung pe unele locuri până la o sută m. (Dealul Evantai de la Ocnele Mari).

In legătură cu aceste puternice cutări, care mărese de astă dată foarte mult aria uscatului Olteniei, se produc şi unele scufundări nouă în depresiunile vecine după liniile de fracturi mai vechi. Astfel se scufundă, ajungând din nou sub apă, o bună parte din marginea apuseană a Munţilor Banatului, dar mai ales marginea meridională a Munţilor Olteniei. In apele acestor depresiuni, mult îndulcite, se sedimentează gresiile şi calcarele fosilifere ale Sarmaţianului, ce se găsesc azi, ca pe-tece de eroziune, aşezate uneori direct peste şisturile cristaline, din Mehedinţi până la Polovragi în spre Vâlcea.

In timpurile Terţiarului mai nou, în Pliocen, din cauza izolării complecte a acestor depresiuni de apele marine care dinnainte de Sarmaţia, se retraseseră mai spre West, şi din cauza aportului tot mai mare de ape dulci ce primesc de pe uscatul oltenesc mult mărit, apele acestor depresiuni devin lacuri interne din ce în ce mai îndulcite, în care se sedimentează nisipuri şi marne, în Pliocenul inferior (Meoţian), nisipuri şi argile cu puternice depozite de lignite în cel mijlociu (Pontian şi Dacian) şi nisipuri şi prundişuri în cel superior (Levantin). Cantităţile enorme de material ce cursurile râurilor dărâmau şi transportau din regiunea uscatului Olteniei, activitate ajutată şi reînprospătată mereu de o uşoară dar continuă ridicare a acestui uscat, au făcut ca Depresiunea Olteniei să fie repede umplută şi transformată în uscat; iar treptat cu umplerea şi marginile lacului pliocenic să se retragă din ce în ce mai spre Sud, aşa că la finele Pliocenului abia dacă ţărmul său nordic trecea cu ceva mai în sus de Craiova, ţărm indicat de depozitele bogate în scoici de apă dulce de pe malul drept al Jiului, la Bucovăţ.

Cu începuturile ultimului episod din trecutul acestei regiuni, cu începutul Cuaternarului, uscatul Olteniei şi al Banatului, care din Miocen se unise definitiv pe deoparte cu acela al M-ţilor Apuseni, pe de alta cu întreaga regiune exondată a lanţul Carpaţilor, sufere o ridicare în bloc de peste 1000 m. Mişcarea această puternică de ridicare are o influenţă capitală asupra întregei regiuni. Mai întâi zonele sedimentate mai în urmă se deslipesc de cele vechi după fractura ce trece pe la marginea meridională a Cristalinului şi se scufundă cu peste 200 m. Astfel ia naştere depresiunea ce însoţeşte de aproape marginea sudică a Munţilor Gorjului de la Tg.-Jiu până la Polovragi; şi tot din cauza acestei scufundări a stratelor mai

Prof. Dr. I. P. Voiteşti
Univ. Cluj
1924
Legenda
Cuaternar
Pliocen
Miocen
Eocen şi Oligocen
Cretacic super.
Cretacic inf.
Jurasic şi Cret. inf.
Permian
Carbonifer
Devonian
Şisturi cristaline
Granite
Dioriţe, Diabaze, Facite, andezite.
Serpentine
Tuf eruptiv (dacitic)
0 9 km 18 km 27 km

nouă şi din cauză îngrămădirii lor în profunzime, ele se încreţesc. mai puternic, în partea de răsărit de cât în cea opusă Olteniei. Dealungul încreţiturilor anticlinale, în parte fracturate ale stratelor, se ivesc din profunzime şi massivele de sare şi cu ele şi petrolul. Tot atunci, pe când în regiunile înalte ale uscatului din Retezatu, Parângu, etc., se formează puternici ghe-ţari, pe pantele zonei munţilor se stabilesc numeroase cursuri de râuri, cu ape torenţiale, care având o extraordinar de mare putere de transport au umplut cu pietrişuri, nisipuri şi maluri nisipoase, nu numai restul lacului ce mai rămăsese la Sud de Craiova, dar şi depresiunile de la marginea munţilor şi din apropierea acesteia cu pietrişuri, ca cele de la Nord şi Est de Tg.-Jiu, de la Cărbuneşti, de la Polovragi, etc.

Cursul apelor acestora din Cuaternarul vechi, numai în parte coincid cu acela al apelor actuale, căci multe văi şi-au schimbat de mai multe ori calea de atunci şi până în zilele noastre. Demne de amintit sunt însă schimbările suferite de cursul celor trei mari ape ale Olteniei: Dunărea, Oltul şi Jiul.

Dunărea care azi taie transversal şi Munţii Banatului şi ai Mehedinţului, nu apare ca fluviu în forma şi mărimea actuală de cât în Cuaternarul mijlociu.

La început ea era formată din 2 cursuri de ape deosebite: unul care îşi avea izvoarele în Munţii Almaşului şi curgea spre SE, spre lacul ce ocupa Câmpia Olteniei, adunând toate apele din Munţii Cernei şi ai Mehedinţului ca şi din Miroci-Planina, şi un altul, ale cărui izvoare erau în Munţii Semenicului şi în Balcanul Apusean, scurgându-şi apele spre lacul ce ocupa Câmpia Tisei şi în care se adunau de altfel şi apele din toată partea internă a Carpaţilor. Cursul din spre Oltenia având şi patul şi punctul de vărsare mai jos şi deci prin aceasta şi puterea de eroziune mai mare, înaintându-şi zona de izvoare mai repede şi din ce în ce mai departe în spre Munţii Semenicului, a captat, mai întâi, zona de izvoare a cursului nordic, apoi cu timpul întreg cursul acestuia, înversându-i-l şi astfel ajunge să se transforme într'un curs de legătură între cele două lacuri mari din interiorul şi din exteriorul Carpaţilor, lacul panonic scurgându-se de la această dată prin cursul acesta în actualul Câmpiei Române. Numai după umplerea complectă a amintitelor lacuri, Dunărea, moştenind firul de apă ce mai rămăsese, ia forma actuală scurgând astfel apele din interiorul Carpaţilor în spre Marea Neagră, unde se mai găsesc azi resturile lacului Câmpii Române.

Oltul a trecut şi el Carpaţii tot în felul acesta. Şi el era format din 2 râuri. Unul care-şi avea izvoarele în M-ţii Parângului şi ai Lotrului—Lotrul actual—care curgea spre Sud, peste Naruţu, în lacul Câmpii Olteniei, şi altul—Lotrişorul—care curgea din spre Cozia spre Nord, în lacul din Depresiunea Făgăraşului. Cursul sudic din aceleaşi motive ca şi Dunărea a captat pe cel nordic, aproximativ între Golotreni şi Călineşti şi cu timpul i-a înversat întreg firul apei spre Sud. Acelaş fenomen de captare s'a petrecut de altfel şi în M-ţii Perşani peste care trece azi Oltul transilvan şi care despart Depresiunea Făgăraşului de acea a Braşovului şi a Baraoltului.

Jiul ale cărui izvoare se găsesc azi la Nord de creasta înaltă a M-ţilor Vâlcanului şi Parângului, a captat zona de izvoare a unui curs nordic ce-şi scurgea apele spre Mureş şi din care n'a mai rămas de cât Streiul actual. Geologiceşte vorbind, nu va trece mult şi cursul Streiului va fi întors complect spre Sud şi dacă nu vor interveni şi alte cauze tectonice care să împiedece dezvoltarea normală şi actuală a eroziunii, cu timpul şi apele Mureşului vor fi captate din dreptul vărsării Streiului, aşa că şi Mureşul va trece Carpaţii Olteniei, cum îi trece Oltul de azi.

Şi astfel în decursul timpului geologic s'au desăvârşit atât structura subsolului, cât şi relieful orografic al Olteniei, iar aspectul său geografic actual nu reprezintă de cât modelajul ce zi de zi, oră de oră i-l'au dat şi i-l dau neîncetat cursurile de apă actuale.

Aruncând acum o privire retrospectivă asupra întregei sale dezvoltări geologice, găsim că zona muntoasă a Olteniei şi Banatului, reprezintă cu siguranţă cel mai vechi uscat geologic din întreaga zonă a Carpaţilor româneşti actuali. Şi poate că nu-i greşit dacă şi de acest fapt legăm firea caracteristică a Olte-nilor, robuşti, întreprinzători şi vioi la spirit şi în mişcări. vioiciune pe care-o manifestă în toate actele vieţei lor; la luptă, la muncă, ca şi la joc; poate că nu-i greşit, zic, dacă această caracteristică şi-ar găsi explicarea nu numai în factorul istoric, dar şi în factorul biologic determinat de această vechime mare, ca şi în constituţia geologică a colţului de ţară ce le-a fost hărăzit să-l aibă ca substract al existenţii lor. Căci este imposibil de admis ca natura subsolului de care este intim legată viaţa unui popor, din care el îşi trage indirect hrana, prin intermediul solului, pe care-l stropeşte şi-l plămădeşte cu sudoarea frunţei sale, să nu aibă nici-o influenţă asupra dezvoltării sale fizice şi sufleteşti. Şi dacă aceasta este adevărată, atunci nu-i nici-o mirare că între Românii de pe versantul apusan al acestui vechi massiv muntos, Bănăţenii să se simtă „frunce'ntâi", iar dintre cei de pe versantul meridional, despre Oltenii cei „cu douăzeci şi patru de măsele" să se fi dus vestea până în Iaşul Moldovei.

Cluj 10. XI. 1924.

Gâşte sălbatice

In ziua de 17 Decembre 1924, s'a lăsat asupra Oräviţii şi a împrejurimilor o ceaţă atât de deasă, în cât abea se putea zări la doi paşi. Indată ce a înserat, începuse a se auzi prin văzduh un sgomot neobicinuit şi o gălăgie de glasuri de gâşte sălbatice. Fâlfăitul aripelor lor se auzia foarte aproape pe deasupra capetelor trecătorilor de pe străzi, cari se minunau de acest lucru neobicinuit în partea locului.

Era un pâlc de gâşte sălbatice care, în rătăcirile lor prin nor, în urma gerului ce le alungă din locurile băltoase, îngheţându-le apa şi astfel tăindu-le mijloacele de existenţă, au trecut în zbor peste ţinuturile Oraviţii. Ceaţa însă fiind din cale afar deasă, le-a împiedecat orientarea în sbor cu desăvârşire; astfel că, după o rătăcire îndelungată prin văzduh, atrase de lumina lămpilor electrice, au năpăstit asupra oraşului nostru, odihnind întreaga noapte pe edificiile cele mai înalte. Unele în sborul lor s'au isbit de stâlpii de telegraf, sau de firele telefonului, aşa că au căzut şi au fost prinse de locuitori.

Interesant lucru este, că aceste gâşte sălbatice nu sunt identice cu aşa numita Gâscă sălbatică (Anser cinereus) care trăieşte în părţile noastre. Acestea sunt ca mărime ceva mai răsărite de cât obicinuita gâscă sălbatică din ţinuturile noastre, iar pe pântece au pene roşii-cărămizii stretăiate de pete micuţe de culoare sură-vineţie; încolo penele sunt ca şi ale acestora din ţinuturile noastre, doar cu deosebirea că pe frunte, deasupra ciocului, gâştele acestea au o pată albă.

Specia aceasta de gâşte este cunoscută numai în ţinuturile Asiei. Din ce cauză ar fi ajuns în părţile noastre, până acum nu putem şti.

D. Isvern.

OLTENIA ARHEOLOGICA

Sunt monumente megalitice în Ardeal?

Ştiind că în Ungaria, Cehoslovacia, Sârbia şi Bulgaria, cum şi mai departe în peninsula Crimea, sunt cunoscute monumente megalitice de mai mult timp, se pune chestiunea: oare Regatul vechiu şi Ardealul au rămas neatinse de această cultură?

De la început putem constata că şi Ardealul face parte din teritoriul atins de cultura megalitică, şi că, această regiune fiind bogată în piatră, ne putem cu drept aşteapta ca urmele până azi cunoscute ale monumentelor megalitice să se înmulţească, în măsura cercetărilor ce se vor mai face de acum înainte.

La baronul **B. Orban**, citim: Unde se atinge hotarul Brăduţului cu al comunei Biborţeni (jud. Odorheiu), pe linia hotarelor sunt nişte măguri, pe care tradiţia le consideră ca morminte. **B. Daniel** a săpat nouă dintre ele în 1867. In trei a găsit şase morminte construite din lespezi de pietre şi acoperite cu alte lespezi la fel. In ele nu s'a găsit decât cenuşă amestecată cu cărbuni, unelte de silex şi într'una resturile unui schelet omenesc.

In movila cea mai mare nu s'a aflat astfel de cameră de piatră: s'au constatat însă vetre de foc, o bogăţie mare de hârburi şi o bucăţică de bronz [2]).

Tot în jud. Odorheiu se află pe platoul Koevesbérez, între râurile Homorod, 38 de măguri, dintre care 18 s'au cercetat de către fostul profesor al liceului reformat **Andrea Solymossy**. Intr'una a găsit o cameră formată din şase lespezi de piatră drept pereţi şi acoperită cu o a şaptea. Lungimea odăiei este de 1.5 m, lăţimea 0.61 m. In ea a aflat oase de om [3]).

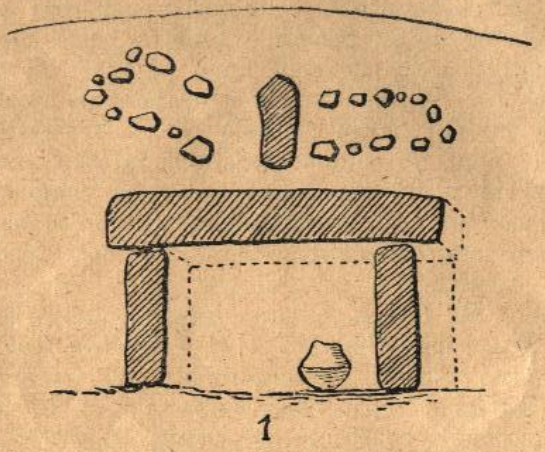
[1]) Archeológiai Értesítő, új foljam VIII, 1888. p. 355 — Ibidem IX. 1899. p. 366 — Ibidem II. 1882 p. CVI. — Ibidem régi foljam II pp 42 — 44. — *M. Wosinsky:* Das prähistorische Schanzwerk von Lengyel. Budapest. III. 1891. p. 63.

[2]) A Székelyföld leirása, Pest T. 1868. p 222. conf. Archeologiai Értesítő régi foljam T. 1869. pp. 39 şi 312. — *Grooss:* Chronik p. 12.

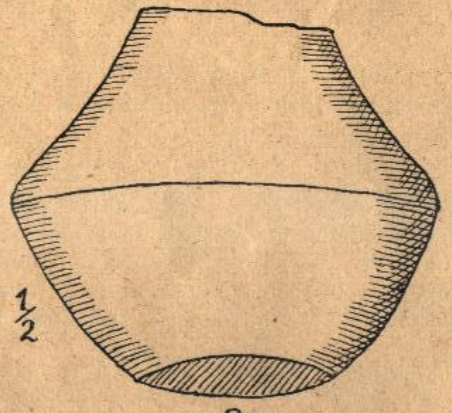
[3]) *Sólymossy Endre:* Az oklándi kúnhalmokról Udvarhely varmegyében. Archeológai Értesítő, új f. XV. 1895. pp. 419. — 419. Dintre acestea 38 coline 19 se află în hotarul comunei Oklánd, 10 în al Sânpetrului, 8 în al Oşfanitei şi una în al Sânpaulului.

In Felmer (jud. Târnava-Mare), cu ocazia clădirii unei mori s'au săpat două măguri. Intr'una s'au găsit oase arse şi cenuşă, în cealaltă un **dolmen**, ridicat din patru lespezi de piatră şi acoperit cu o a cincea. In el nu s'a observat decât cenuşă [1]).

Spre NW cota 155, de lângă şoseaua care trece prin comuna Garad spre Făgăraş, în hotarul comunelor Ticuşul săsesc—Iibert—Cobor, a descoperit **Carol Fr. Gleim** o cameră constătătoare din lespezi (fig. anexată No. 1), în parte crăpată,

1

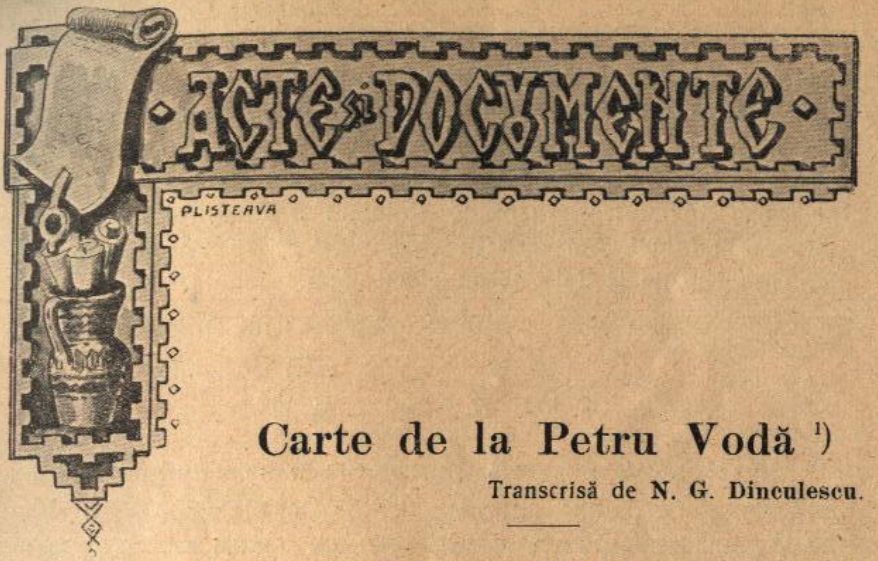

1/2

2.

iar în colţul sud—vestic al ei a găsit un vas (aceeaş fig. No 2), în care n'a fost nimic alt decât o bucată de cărbune şi o lamă de silex.

[1]) *Grooss* l. c. p. 20.

Carte de la Petru Vodă [1])

Transcrisă de **N. G. Dinculescu.**

Fragment din Cartea lui Petru Voevod, fiul lui Patraşco Voevod, prin care întăreşte lui Stanislav, lui Neagoe şi lui Târgovişteanul stăpânire peste satele Pleniţa, Păstaia, Strâmba şi Gemeni, cum şi peste sălişţea Orodelul, care se hotărăşte cu Glogova, Piatra şi Intorsura Brabovei.

Din anul 1585 Ianuarie 13, scris la Târgovişte.

Documentul e în slavoneşte, scris pe pergament, cu pecete aplicată deteriorată şi având mai multe rupturi în el. Il dăm mai întâiu în traducere, după aceea în slavoneşte.

. . *) . . a toată ţara românească fiul marelui şi preabunului răposatului Pătraşcu Voevod, nepot prea cinstitului Radul Voevod, dă [. . .] domnia mea această carte a Domniei mele lui Stanislav, lui Neagoe şi lui Târgovişteanul şi cu copiii lor câţi D-zeu le va dărui, pentruca să le (fie) satul Pleniţa şi Păştaia cu tot hotarul şi Strâmba cu . . . *) . . . Gemenei şi iarăşi să le (fie) sălişţea Orodelului care să hotărăşte cu Glogova şi cu Piatra şi până la Intorsura Brabovei, pentrucă. . . . . *) a slujit cu slujbă dreaptă. Şi după ce am văzut Domnia Mea multe cărţi vechi dela alţi Domni bătrâni pentru . . . *) . . . Voevod şi cartea Radului Voevod cel Frumos, şi cartea lui Vintilă Voevod şi a lui Moise Voevod şi cartea Radului Voevod cel Bun şi cartea lui Pătraşcu Voevod, şi cartea . . *) . . . [Mih]nei Voevod şi încă multe alte cărţi vechi pentru aceste sate de moştenire mai sus zise. Stricându-se aceste cărţi le-am făcut cu . . *) . . pentru aceste sate. . . . . *)

[1]) Pusă la dispoziţia revistei, pentru publicare, de Sf. Sa Preotul Const. Stănică, din Orodel-Dolj.

*) loc rupt în original.

Porţile de Fier dacă au putut opri înaintarea corăbiilor greceşti pe Dunăre, în goana lor dupe negoţ. Şi e lesne de înţeles că, cu cât căutau mărfurile mai departe, cu atât le găseau cu preţ mai uşor.

Ce este mai însemnat e că, în patru locuri cu asemenea olărie pe care le cunosc în Oltenia, se vede cum încetul cu încetul olăria lucrată cu roata începe a lua locul celei lucrate cu mâna. Aşa la Moţăţăi şi Dobridor se mai află câte un ciob preistoric, pe câtă vreme la Ursanu cioburile care se găsesc mai rar sunt cele greceşti. La Oprişor, pe valea Drâncii, doar două ciobuleţe ne vorbesc de înrâurirea grecească. Un ochi băgător de seamă vede chiar cum, afară de olăria lucrată fără roată, adică băştinaşe, şi afară de cea venită pe deagata, se găsesc cioburi lucrate cu roata, dar nu aduse. Lutul, formele şi neîndemânarea cu care sunt făcute, ne arată pe preistorici la începutul noului meşteşug. Au început dar şi ei a lucra cu roata, omorâtoarea întregei arte ceramice de până aci.

Inrâurirea grecească pornind dela Dunăre pe văile apelor în sus, a cuprins toate aşezările preistorice din câmp—bine înţeles că doar cele ce fiinţau în acea vreme—ce se înşirau ca sălbile de-alungul apelor. Văi mari, văi mici, în preajma unei ape cât de mici, preistoricii îşi aveau sălaşele lor, unde cu mult înaintea înrâurirei culturale romane, datorită Dunării, s'a simţit puternic înrâurirea grecească.

N'am avut vreme şi mijloace să fac nici-o cercetare amănunţită în vre-una din aşezările de care vorbesc, dar cele câteva cioburi adunate în treacăt vorbesc de-ajuns.

Dupe cercetările de până acum, pe valea Jiului înrâurirea grecească a ajuns până în dreptul Craiovii, pe valea Drâncii până spre Oprişor, iar pe o vale ne însemnată a ajuns până în Moţăţăi şi Dobridor, cuprinzând astfel întreaga câmpie până în poala dealurilor. De-aceia nu ne îndoim că întreaga Oltenie a fost supusă unei puternice înrâuriri, mai temeinică aproape de Dunăre, slăbindu-se însă din ce în ce în spre deal şi munte.

Cercetările viitoare o vor arăta îndeajuns. Se va vedea atunci ce lesne se poate vorbi de vârsta unei aşezări preistorice, şi chiar de rostul care în legătură cu aceasta îl vor fi avut şi rătăcitorii Sciţi, purtători ai unei culturi scito-elenice.

In treacăt spuse, aceste câteva rânduri sunt o adăogire neaşteptată la cuvântarea ţinută de D-l profesor V. Pârvan, la congresul istoric dela Bruxelles: Sur la pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube.

Vechituri gotice în Oltenia

Intâmplarea mi-a scos de mai multă vreme în cale două vechituri mărunte de acioae. Una a fost găsită pe moşia Velii. Dupe cum se vede, are înfăţişarea unui chip de om până'n brâu. Cum se va fi urmat dela brâu în jos nu pot şti, fiindcă e ruptă. E turnată în acioae, iar ochii, gura şi linia lungă dintre ochi şi gură, ce pare a ne arăta mustăţile, au mai fost puţin adâncite în urma turnării, spre a se vedea mai bine.

Crezând pe-atunci că am înainte-mi un idolaş preistoric din vârsta acioaii, l-am arătat lui Karl Suchhardt dela Berlin, care mi-a spus doar că e „très intéressant", şi atât.

Cea de-a doua bucată a fost găsită la Pleniţa. Obiectul acesta, obiect de găteală, este întreg şi se vede pe dosu-i clenciul dupe care se da acul de prins, precum şi eşitura în care se prindea acul. Amândouă sunt dar de acioae turnată şi aceasta o poate vedea oricine privindu-le pe dos, unde în părţile mai groase se văd scobituri pricinuite de strângerea acioaei dupe turnare.

Având în faţă două lucruri neobişnuite până acum în părţile noastre, am făcut o mică cercetare asupra lor, şi cele ce am aflat se înşirue mai la vale.

Deşi lucrate în acioae, suntem departe de a avea în faţa noastră lucruri din adevărata vârstă a acioaei.

Cum ne-o arată figurile alăturate, e vorba de ceva mult mai târziu, din vremea năvălirilor; sunt până acum singurile vechituri gotice găsite în Oltenia. Şi pentru a nu părea nimănui îndoelnic cele spuse, îngădue-mi-se a aminti în treacăt unele lucruri.

Goţii, cari pornind dinspre ţărmurile Balticei veniseră valvârtej peste Dacia, trecând în peninsula Balcanică până la Termopile, se întorceau încărcaţi de bogate prăzi.

Din lăcaşurile lor aşezate în miază-noaptea mării Negre, Goţii nu pleacă decât spulberaţi de Huni. In timpul şederei lor în preajma noastră, neapărat ne-au lăsat câteva urme şi, cum ştie toată lumea, norocul cel mare e că la noi, pe pământul ţării noastre, s'a găsit comoara **Cloşca cu pui.**

Sumedenia de prăzi aduse de Goţi, a îmboldit atunci pe mulţi din ei de-a avea asemenea lucruri, şi iată neamul gotic începând a lucra. Aveau la îndemână destule probe după care să lucreze, dar unele neplăcându-le, altele neputându-le face, lucrurile noi eşite din mâinile lor le vedem cuprinzând până la un loc ceva din lucrătura romană, fără a găsi între unele şi altele prea mare asemănare. Astfel pe mai toate lucrurile găsim capete de animale, mai bine sau mai rău izbutite.[1]).

Asămuind vechiturile oltene cu cele două asemănătoare găsite la Kertsch în Crimeia [2]) şi cu alte două de argint, acestea găsite în Transilvania [3]), vedem asemănări izbitoare, care nu ne mai lasă îndoială că şi ale noastre sunt din acelaşi vreme.

Avem dar pe amândouă câte un cap de animal; chiar de de om, cred; dar ceeace este de însemnătate mai mare, e că pe obiectele de podoabă găsite în Transilvania sunt prinse nişte „paste roşii de sticle, care mai toate au căzut". La acul nostru într'adevăr găsim patru găurele, ce vor fi fost umplute cu pietre roşii care au căzut. E şi acesta un obicei răsăritean care a pătruns la Goţi, de unde a mers la neamurile germanice de miazăzi (Mueller p. 196), încât nu ne prinde mirarea că asemenea ace de podoabă, de aceiaş lucrătură cu pietre încrustate, se găsesc şi în Germania, (Dr. Robert Forrer, Reallexikon, Tafel 60, fig. 90 şi Tafel 63 fig. 169).

Iată dar că, ţinând seama de părerea lui Sophus Mueller, am câştigat ceva temeinic pentru arta gotică din Oltenia, fapt care nu poate fi pus la îndoială, mai ales că în drumurile acestui popor Oltenia le erea mereu în cale.

Alături de strălucitoarele şi nepreţuitele bucăţi din vestita comoară **Cloşca cu pui,** Oltenia păşeşte pentru întâia dată a aşeza două lucruri mai mărunte, fără strălucire, dar tot atât de preţuite de puţinii înţelegători.

---

[1]) *Sophus Müller*, L'Europe préhistorique p. 187.

[1]) Ibidem p. 187, fig. 145—146. A se compara şi cu fig. 150.

[2]) *Gr. G. Tocilescu*, Dacia înainte de Romani, Tab. F. fig. 11 şi 12. Cu toate că Tocilescu vorbeşte de lucrurile acestea într'o lucrare privitoare la Dacia înainte de Romani, scrie că sunt „dintr'o epocă târzie, şi poate nu ante romană" p. 811.

Carte de la Petru Vodă [1])

Transcrisă de **N. G. Dinculescu.**

Fragment din Cartea lui Petru Voevod, fiul lui Patraşco Voevod, prin care întăreşte lui Stanislav, lui Neagoe şi lui Târgovişteanul stăpânire peste satele Pleniţa, Păstaia, Strâmba şi Gemeni, cum şi peste săliştea Orodelul, care se hotărăşte cu Glogova, Piatra şi Intorsura Brabovei.

Din anul 1585 Ianuarie 13, scris la Târgovişte.

Documentul e în slavoneşte, scris pe pergament, cu pecete aplicată deteriorată şi având mai multe rupturi în el. Il dăm mai întâiu în traducere, după aceea în slavoneşte.

. . *) . . a toată ţara românească fiul marelui şi preabunului răposatului Pătraşcu Voevod, nepot prea cinstitului Radul Voevod, dă [. . .] domnia mea această carte a Domniei mele lui Stanislav, lui Neagoe şi lui Târgovişteanul şi cu copiii lor câţi D-zeu le va dărui, pentruca să le (fie) satul Pleniţa şi Păştaia cu tot hotarul şi Strâmba cu . . . *) . . . Gemenei şi iarăşi să le (fie) săliştea Orodelului care să hotărăşte cu Glogova şi cu Piatra şi până la Intorsura Brabovei, pentrucă. . . . . *) a slujit cu slujbă dreaptă. Şi după ce am văzut Domnia Mea multe cărţi vechi dela alţi Domni bătrâni pentru . . . *) . . . Voevod şi cartea Radului Voevod cel Frumos, şi cartea lui Vintilă Voevod şi a lui Moise Voevod şi cartea Radului Voevod cel Bun şi cartea lui Pătraşcu Voevod, şi cartea . . *) . . . [Mih]nei Voevod şi încă multe alte cărţi vechi pentru aceste sate de moştenire mai sus zise. Stricându-se aceste cărţi le-am-făcut cu . . *) . . pentru aceste sate. . . . . *)

[1]) Pusă la dispoziţia revistei, pentru publicare, de Sf. Sa Preotul Const. Stănică, din Orodel-Dolj.

*) loc rupt în original.

Domnia Mea şi am dat lui Stanislav şi lui Neagoe şi Târgovişteanului ca să le (fie) moşie de moştenire lor şi copiilor lor şi nepoţilor şi de către nimeni . . . . . *). Domnia Mea jupan Danciul vel Vornic şi jupan Miroslav vel logofăt şi Ianache Vistierul şi Staicu Spătarul şi Gheorghe Stolnicul şi Radul Comisul şi Dumitru Paharnicul. Am scris în oraşul de scaun Târgovişte, luna Ianuarie 13 zile şi dela Adam până acum la anul 7093.

Cu mila lui D-zeu Domn

(ss.) Costandin

(L. P.)

...Ѣсое земле оугрровлахїиское сїѫ велнкаго и пр҃ѣдобраго поконнаго петрашко воеводѫ внукъ славнаго радоула воеводѫ дават.... цр҃кнул и със сїви ем елици еже б҃ѣ прпустит такоже да ем село пленица и пъстата със въс хотаром и стрѫмба със..... цеменев и пак да ем селище хорудѣлунов еже хотарисает със глогова и със пїетра и дори у торсура драбоева понежь..... тарит прииде със право слѫжбѫ еже вил послужулъ. и вид҃клъ господсвоми миоге книги стари wт дружнстари господари надъ..... воеводѫ и книга радоула воеводѫ хубава и книга кинтила воеводѫ и моусн воеводѫ и книга радоула воеводѫ добраго и книга пътрашковь воеводѫ и кнуїга . . . . . н҃квъ воеводѫ еще миоге старе книги надъ сіе д҃ѣдние селавиши рѣхѫ вепхниразране сіе книги съствориди със клеФу надь сїе села.... господсво ми и дадохь стѣнислань и н҃кгоев и търговищ҃кнѧл такоже да ем. . . . . у за дедїну wхава и сънови е҆м и внуком и не wт когоже... господсвоми жупан данчюл вел дворник и хупан миослав вел логофет и іънаке висм. и станко спат. и герге стол. и радоул комис. и дѫмитрѫ пех.... исписахмо въ на стол градь трьговищи месіца ген. гї дни и wт адама дажь доин҃к текѫшаго въ л҃ѣт зч҃т.

(L. P.) Милостїею Божїею господинь.

☐ Pecetea aplicată deteriorată (ss) костандин.

O copie

In legătură cu documentul precedent şi spre a-l completa, dăm şi următoarea copie cu chirilice, găsită în hârtiile răposatului Costache St. Boangiu din Orodelu şi care actualmente se află tot în posesia preotului Const. Stănică.

Înâ totâ pământu Ungro Vlahii ca marele şi celâ bunâ răposatu petruşâ voevodâ nepotâ slăvitului Radulâ Voivodâ. Dîndâ adevăratu la toţâ. Siliştea până în drumu care dă satu Pleniţa. După alta cu hotarulâ cu Strâmba şi cu Gemenefă *(sic)* şi iară dau selişte Horodelui şi să otărăşte cu Glogova şi cu piatra şi până aci la Buzasca sa hotărât venind cu dreapta slujăba au fostâ jlujitâ şi aum văzutâ arătândâ multe în scrisuri vechi, dela dela *(sic)* alţi bătărni domni la domnia către radulâ voevodâ celâ frumosâ şi a lui Vintilă voevodâ şi Moise voivodâ şi a lui radulâ voivodă cel bună şi a lui petraşco voevodă şi a lui . . . . . voivodâ încă multe vechi scrisuri dela toţâ daţă satâ susâ pomenit vechi şi rupte acele scrisuri sau făcut cu jurământâ la acelâ satâ . . . . . şi deteii Stanislav şi Negos(la)vâ i Trăvisteanulâ, de care dau de la bătărni moşi şi la toţâ nepoţâ şi nu dela . . . . . .

(Restul e rupt, aşa că lipseşte sfârşitul).

Zapis

Datam zapisu nostru la mâna jupânului Giurca Făian cum sa să ştie că de a noastă bună voe şi ne siliţ de nima vindem părţile noastre de moşie din satul Cucueţi veri câtă se va alege din padina Vulpi şi până în chotaru Orodelu de jos însă numai părţile noastre, iar partea Radi nu, rămâne ne vândută. Această moşie o vindem de veci se o stăpânească copii de copii câţ Dumnezeu le va dărui în veci că este a noastră moşie rămasă dela reposaţi nostrii părinţi o vindem şi cu actele veichi ce le avem de stăpânire cu chrisov lui Alecsandru Voivod şi cu diata lui Grigorie Miuţ ot leatu 1687 se le stăpânească aşa cum le-am stăpânit şi noi şi am scris şi am iscălit cu condeele noaste şi de niminea se nu aibe val sau bântuială de către vecini.

1750 Mai 2.

Eu Mihai Grigorie jet Miuţ dau aceasta.
Eu Călin jet Miuţ idem, idem, idem şi ne fiind bani la facerea zapisului astăzi am primit toţi bani gata suma de două sute cruceri şi am iscălit primirea banilor.

1750 Mai 15.

Eu Michai Grigorie jet Miuţ am primit.
Eu Călin jet Miuţ idem, idem.

O hotărâre a Depertamentului de patru, din Craiova *)

Comunicată de **N. G. Dinculescu.**

Din cinstita porunca dumnealui biv vel logofăt Costache Samurcaş caimacamul Craiovii, după jalba ce au dat Dumitrana Săraca, de aici din Craiova, s'au judecat de faţă înaintea noastră cu Preda Işlicarul cumnatu-său tot de aici din Craiova, arătând jeluitoarea că de sânt acum 16 ani trecuţi decând atunci după lege, căsătorindu-să ar fi luat de soţie pe un Dumitru fratele Zoiţei, soţia pârâtului işlicari, carele trăind cu dânsul ani 12 s'au întâmplat moarte şi copii n'au făcut dar trăind viaţă liniştită, între altele ale casei ce au avut au avut şi o vie în dealul Suteştilor ea deoparte şi soţul său dealta. Pe lângă viia ce au fost au pus silinţă de au mai pus încă două părţi şi au întemeiat-o, şi cum că după ce au murit soţul său rămâind frate-său Trandafir pă dânsa din casă nu au deosebit-o ci toate rămasurile răposatului le-au stăpânit frăţeşte făcându-i şi pomenirile, necălcându-i nici cinstea; iar astăprimăvară, din pricina răzvrătirii s'au întâmplat de s'au împuşcat şi acel Trandafir, cumnatu-său, şi ea au fost de toamna fugită la Ploeşti, Preda pârâtul, cumnatu-său s'ar fi făcut el stăpân pă toate rămasurile casălor lor unde mai în trecutele zile viind aici, socotind că va găsi toate în păr, l-ar fi chemat la doi negustori ca să-i deosăbească zestrea şi partea din casa mortului şi tocmai atunci i-ar fi arătat căci au vândut o vie ce au avut la Cârcea cu casăle de aici şi acea vie dela Suteşti la chir Costandin Caradinu în câţi bani nu ar fi ştiind fără de numai în zapisul vânzării s'ar fi arătând o sumă mare şi necrezută. Ci fiind-că acea vie ar fi întemeiată şi scoasă la orânduială de dânsa când au fost cu soţul său în viiaţă nu să poate îndura a o lăsa la altă mână ci, după căderea ce o are, voeşte a o primi drept zestrea sa şi parte din casă, nevoind să ia bani gata căci fiind cap de fămee poate să-i dea la o mână înşelătoare să-i mănânce şi să rămâie cu lacrămile pe obraz. Iar acea vie, amanet fiind, lucrând-o din an în an socoteşte că se va folosi deci şi va scoate hrana vieţii din toate zilele. Făcând cerere prin jalbă că din banii ce are a luoa drept zestrea ei, după catagrafia ce au făcut, să i se

*) Pus la dispoziţie de Doamna Maria I. Goşanec, din Craiova.

poruncească pârâtului a întoarce banii lui chir Costandin Caradinu înapoi şi să rămâie via supt a sa stăpânire. S'au întrebat Preda Işlicarul, pârâtu, ce are să răspunză şi nu tăgădui că nu are jeluitoarea a luoa lipsă de zestre şi că nu au vândut acele vii dela Suteşti şi dela Cârcea cum şi casele de aici din Craiova, după cum arată jeluitoarea, numai zisa că zestre au avut să ia taleri 1677 bani 60 pentru care i-ar fi dat bărbatu-său în viiaţă trăind şi zapis pă această sumă de bani, preţuindu-i toată zestrea şi rămâind şi multă datorie după urma soţului numitei cât şi după urma cumnatu-său lui Trandafir fiind amândoi tot o casă, şi Trandafir necăsătorit şi făcându-i-să zor atât de către jeluitoare pentru zestre, cât şi de către ceialalţi datornici, nerămâindu-le morţilor vre-un capital de bani decât acareturile ce să arată mai sus şi puţintică marfă de braşovenie şi ne mai având alt mijloc, au zis numai atât prin grai cât şi în scris ca să primească un acaret de acestea pentru lipsa zestrelor şi nici decum n'au priimit, arătându-ne şi o scrisoare, iscălită de jeluitoare, cu leat 1807 iulie 24 de luni 9 ce scrie către pârât că i-au priimit scrisoarea ce au trimis-o, şi cât pentru cumnatu-său Trandafir, că şi-au priimit sfârşitul cu patimă i-au părut foarte rău arătând că, i-au mai scris că s'au prăpădit din marfă şi din altele bine ar fi fost în grabă să fie mers să fie strămutat, să le pue supt pecete fiindcă să află numitu aici, că pe ea o ştie unde să află în vremea aceia şi ce putere avea ca să vie aflându-să depărtată. Ci pârâtu împreună cu cumnatu-său Vasilie şi cu sora răpăsaţilor să vânză atât casăle i viile i vinurile din deal şi marfa ce au rămas ca să strângă banii la o mână că ea nu este vrednică să stăpânească dintracelea, cis şi caută partea ei ce o are să i să împlinească care este ştiută de pârât. Ci după cum îi scrie să facă silinţă împreună cu vechilul ei. După cum arată şi zice Preda, pârâtul, că după cuprinderea acei scrisori tot nu s'au lăsat ci mai în urma scrisorii, mai mergând în multe rânduri de i-au zis tot ca să-şi priimească din acareturi şi nicidecum n'au voit. Incă la viia dela Suteşti, fiind la vremea culesului împreună cu dânsa, viindu-le muşterei, căci o făcusă vânzătoare, nici atunci n'au făcut această cerere ce o face acum după ce au apucat scrisoarea ei în mână şi după ce în urmă s'au lăpădat şi prin grai. Via de la Suteşti au vândut-o la dumnealui chir Costandin Caradinu şi casăle de aici şi via dela Cârcea le-au vândut la dumnealui pitarul Ioniţă Ghimpeţanu, din care bani ce au luat pă aceste acareturi i-au şi dat jeluitoarei taleri

400 afară din alţi taleri 410 parale 29 ce au mai luat din zestrii, mai denainte de când i-au fost trăind cumnatu-său Trandafir, ce să fac aceste două condee peste tot priimiţi taleri 810 parale 29, rămâind să-i mai dea taleri 866 parale 31 de care atât jeluitoarea cât şi Vasilie, cumnatu-său, ce fu faţă la judecată, nu tăgăduiră că nu este scrisoarea ei. Incă Vasilie arată că însuşi el au adus scrisoarea la Preda pârâtul, şi iarăşi arătară că cu adăvărat au priimit acei taleri 810 parale 29, numai ce pricinuiră că adăvărat i-au dat voe atât în scris cât şi prin grai să vânză acea vie şi celelalte, dar acum ce şi-au luat seama, zice că ar avea cădere să ia această vie dela Suteni puind temei că ea au muncit la vie cu bărbatu-său cât au fost în viaţă. Faţă fiind la judecată şi dumnealui chir Costandin Caradinu ne arată şi zapisu cumpărăturii acei vii cu leat 1807 Octombrie 30 de 4 luni şi 12 zile, iscălit de Zoiţa sora morţilor vânzătoare, şi de Preda bărbatu-său, pârâtul, iarăşi vânzători, adeverit şi de doi martori dat la mâna numitului negustori cuprinzător că răposatu frate-său având o vie (adecă Dumitru Suditu) la Suteşti în dealul verzii între . . . . . care după moartea frătâni-său nerămâind clironomi altcineva de cât dânsa şi fiind trebuinţă ca să-şi ia numita jeluitoare zestrea şi să-i plătească şi alte datorii ce au rămas pă urma fraţilor ei, au fost trebuinţă ca să vânză rămasurile răposatului şi să-l plătească de aceia s'au tocmit cu mai sus numitu neguţători de i-au vândut acea vie dela Suteşti cu tocmeală bună şi cu bani gata în taleri 1800 pă care bani i-au şi primit toţi pă deplin însă viia cu tot cuprinsul ei cu pomet cu livadiia cât este îngrădită cu leaurile ce sânt într'ânsa făcute, însă via cât ţine îngrădişul ei este pă moşia ei ohabnică cu tot pământu înfundat fără de dijmă, pe care numiţii, ca să aibă dumnealui chir Costandin ca să stăpânească cu bună pace. Şi zice chir Costandin că după deosăbita pagubă ce au fost mai dat tot numita jeluitoare pentru dânsul la dumnealui caimacam mai nainte la trecuta lună Fevruarie 27, şi fiind orânduiţi la Sfinţia Sa părintele Arhimandritu vechilu sfintei episcupii, care la cercetarea ce le-au făcut pentru această vie, i s'au dat răspunsul jeluitoarei de către părintele Arhimandrit că nici o dreptate nu are căci nu au putut să-şi tăgăduiască scrisoarea sa, că vânzarea acareturilor s'au făcut prin stiinţă-i şi după pravilă nu are cădere. Ci nici jăluitoarea nu tăgădui că nu i s'au dat răspunsul de către părintele Arhimandrit întracestaşi chip; ci la cercetarea ce am făcut asupra pricinii aceştiia şi de vreme ce jeluitoarea nu tăgădueşte că n'au dat voe pârâtului atât prin grai cât şi prin scrisoarea de mai sus numită ca să vânză acareturile şi că n'au primit din banii ce s'au luat după acareturi însă acei taleri 400 deosăbit de alţi taleri 410 parale 29 ce i-au luat mai denainte dela cumnatu-său Trandafir. Şi fiind că şi sorocu de protimis au trecut, pentru că la pravilă nici altă condică la paragraful al patrulea linia 38 zice: sorocul de protimisis la cei ce sânt de faţă şi la acei ce văd şi aud vânzarea este de 30 de zile iar la cei ce ţipsesc este de patru luni şi jăluitoarea au fost de faţă şi nici la soroc pravila nu şi-au căutat ci tocmai acum când şi sorocu de protimis au trecut precum s'au mai zis. De aceia nu-i mai rămâne jăluitoarei cuvânt să ceară supt a sa stăpânire această vie pă care să pricinuesc ci după dreptate găsim cu cale ca chir Costandin Caradinu după cuprinderea zapisului şi acei cărţi a jăluitoarei să stăpânească acea vie cu bună pace de către jăluitoare mai ales că înaintea judecăţii arată Caradinu, în frica lui Dumnezeu, că nici-o încărcătură la zapis n'au făcut, precum nici Preda nu tăgădui că n'au luat taleri 1800 în mână pe deplin. Iar jăluitoarea are să-şi caute la pârâtu clironom cusurul de zestre ce este de taleri 866 parale 31 ce nu şi-i-au luoat până acum, pe care înplinind pârâtul clironom aceşti bani să aibă bună pace unu de către altu fiind curgerea pricinii precum mai sus să arată. Noi de cercetarea ce am făcut arătăm, iar hotăr[ârea] rămâne a se face de către Divan.

1808 Mai 12

(ss) Nicolae Brăiloi, (ss) Drăghici Dânbu (?) sluger,
(ss) Gheorghe (indescifrabil), (ss) Vasile Ipănişteanu treti logofăt.

Trecut în condică (ss) Tudorache Logofătul.

O carte de alegerea hotarelor moşiei Dobridoru—Dolj

Noei aceştei 12 megiiaşi şi preoţâ din prejurul moşâi ces chiem Doobredorul cel rău de aicea din judeţul Meh cari ne punem iscăleturel şi degetel mai jos într'acest scresov facem ştir dumital censtet dumineata vl comes pentru că viiândâ censtet carâte dumital la noi pentru mosâia Dobredoruloi celoi rău cas adăvărăm

pentru a[cea] moşâi ces crie mai sus cu ce moşâi să hotăraşte den sus şi din jos ced? acestvei şte dumneta censte vl comes că daca au venet la noi censtet carâtea dumital dici noi dupre porânca dumital nea-am strânsâ toţ la un locâ şi am făcut bun adăvărenţa pintru acest trebă ces şte dumneata că acest moşâi Dobredurul cel rău să hotăraşt cu moşâia Humei şi cu a Maglavituloi car mosâi să hotă ale dumneloi pătru vl cpt Zadărbanţâ şi den jos să hotăraşt cu moşâia Boreanelor şi din sus cu mosâia Râspeţâlor iar dumloi Pătru Matei Ilincearіul n'au ţânut acest mosâi nici are altă mosâi săş hotărască cu acest moşâi dici noi precum ştem dereptul şi precum iast aşa mărâturesâm cu sufletee nostre naiîntea lui dumnezeu şi cu acest scresov înaiântea dumital şi pentru credinţă neam pus iscăleturel şi degetel mai jos cas să crează acest scres.

Noem. 11 lt. 7200.

† eu Dahna ceauş ot Sulari [1])
† eu Pârvealea sluj ot Gubavcea
† eu Unchiaşul Lazăr ot Galiceae
† eu Simion sluji ot Pleniţ
† eu Neagoe ot tam
† eu Lasco sluj
† eu Manea ot Râspiţ
† eu Stoica scutelnic ot Dobredor,
† eu ? ăraş ot Obârşie
† eu ? ot Caraula
† eu Vladul ceauş ot Pleniţ
† eu ? ot Râsâpiţ
† eu Ilie pârcălabul ot Dobridoru

Comunicat de **N. Plopşor.**

Primit dela Ion P. Lungulescu Dobridor—Dolj.

[1]) Satul Sulari, azi pierit, exista pe-atunci.

NOTE ŞI COMUNICĂRI

Cea dintâi specula monetară în Ţara Românească: Specula firfiricului

In anul 1844 puindu-se în circulaţie firfiricii cu un curs mai scăzut, aceştia sunt adunaţi de speculanţi spre a-i trece în ţările vecine, unde cursul era mai ridicat.

Ca să oprească această specula, Vistieria trimite Ocârmuirilor judeţene următorul ordin:

Departamentul Vistieriei, Ocârmuirii judeţului Vâlcea

Cunoaşte acea cârmuire că Vistieria în anul acesta au adus o sumă însemnată de firfirici, cu cheltuială însemnată, hotărîndu-se atunci a circula cu 13 parale şi o lăscaie. Dar nu trecu multe luni şi pieriră cu totul. Insă totdeodată să auzi, că în schimburi s'ar fi dând câte parale 15 şi această lipsă fu din pricină că speculanţii aflând că în Turchia şi Moldavia au curs mai însemnat, le-au strecurat pe toate în acele părţi.

In urmă Vistieria, spre înleznirea schimbului la mărunte dări şi luări, au mijlocit aducerea de unei iarăşi însemnate cătăţimi şi hotărî preţul lor 14 parale bune, adică preţul cel adevărat ce costiseşte pă Vistierie, cu gând ca doară speculanţii nu-l vor mai strânge.

Insă ei şi le străng şi cursul lor să zice că l-au înălţat în schimburi, dând firfiricul drept 15 parale.

Spre a să curma în viitor reaua întreprindere a speculanţilor la această mică monedă de a o strânge, adică să o treacă peste graniţă, precum şi a înălţa cursul ei peste 14 parale bune, s'au socotit a să opşti în tot prinţipatul, cumcă oricarele să va dovedi, la trecerea peste graniţă, că va avea asuprăşi firfirice mai mult de cât un galben, să ştie că să va lua controbond, precum şi carele să va prinde schimbând firfiricul cu preţ mai înălţat decât cel ho-

tărît de 14 parale, se va arestui, socotindu-se ca un călcător de pravilă întru aceea ce să atinge de această monedă, care este adusă numai pentru înleznirea micilor dări şi luări.

Pentru care să scrie Ocârmuirii ca să opştească aceasta în tot cuprinsul acelui ţinut şi să facă urmare întocmai.

Pentru şeful departamentului
IANCU FILIPESCU

An. 1844 Iulie 24.

(Arh. Prefecturii de Vâlcea dos. an. 1844)

Comunicat de **C. N. Mateescu.**

Inscripţii din Bisericile Oltene

adunate de **T. G. Bulat.**

Biserica „Mănăstirea" Sf. Dumitru, Balş-Romanaţi

„Această sft. besearică unde să praznuiaşte hramu sf-tului întâiu mucinic arhidiacon Ştefan şi al sf-tului marelui muc. Dimitrie, ziditu-s-au din temelia ei de protopopa Radu Căzănescu până s'au boltit uşa şi ferestrele ceale de jos; deci ne mai putând sfinţia sa, din Dumnezeiască râvnă s'au îndemnat D-lui Ştefan vel ban c. şi au zidit-o săvârsindu-o cu turle şi cu zugrăveale pe din afară şi pe din launtru dupe cum se vead, în zilele luminatului Dom Io Matei Grigorie Voevod. Noe. 23—7261".

La dreapta intrărei: „Jupân Ştefan Trapezonda vel ban al scaunului Craiovei", „Jupan Ion Caluţ" cu copilul „Ienache" şi „Jupăneasa Safta". Pe păretele dela m.-zi, o fată şi trei băeţi, apoi „Jupâneasa Ancuţa"; la umărul ei „Matei"; urmează „Jupân Barbu".

La stânga intrărei: „Jupăneasa Du *(sic)* P. Tudosie Conţca cu o fată înainte; alături „Jupâniţa Ilinca Conţca"; „mult ostenitu cinstitu Popa Radu Căzănescu", „preuteasa lui Ancuţa". Pe zidul despre m-noapte: „Iaşiu sin Popa", „Ilinca Dieaconeasa", „Nitu Dieaconu sin Popa". Chipurile lor sunt foarte bine renovate.

Pe un triod dela Inochentie al Râmnicului: „Această sfântă carte ce se cheamă triod am dat-o de pomană sfintei Besearec dela satul Balsu pentru pomenirea noastra şi a părinţilor Georgie Cantacuzino fiiol răposatului Sărban Cantacuzino Voivod", apoi

„Georgie Cantacuzino Febr 11 din lt 7240 la besearica unde iaste Pop Pana". Pe un Antologhion dela Episcopul Filaret al Râmnicului: „Acest minei este dat biserici din porunca Prea Sf. Sale Parint. Ep. Filaret prin mine Popa Anghel Preda Bucuresteanu". Pe o Evanghelie de la Daniil mitropolit. Buc. 1723: „Aceasta sfânta Evanghelie o am cumpărat eu Apostu tamplar dela popa Stan Blăjanu".

Biserica Sfinţii Voevozi, Robeşti—Vâlcea

La dreapta pridvorului însemnat: „Costandin Zugraf vel ocnean 1817". Înăuntru, la dreapta intrărei: „Pan Costandin Robescu" cu fes în cap, având trei copii la dreapta sa. Şase chipuri, puţin caracteristice de desuptul ctitorului. Pe peretele din spre m.-zi „Jupâniţa Safta" cu mâna pe „Jupân Gheorghe Burcheci", având copiii la poalele lor. Fereastra, apoi: „Paraschiv brat ego"; lângă el „Stanciul Costandin Robescu". La stânga intrărei: „Jupaneasa Smaranda", „Pan Dimitrie sin Costandin Robescu" în costum european, la braţ cu „Anica", în faţă având fetiţa „Maria Robescu". Pe zidul dinspre m.-noapte: „Jupân Stoian", „Jupâneasa Stanca", „Jupâneasa Safta", „Gheorghe sin Costandin Robescu", „Jupâniţa Safta", „Ilon brat ego". In faţa acestora se găsesc cinci copii.

In acelaşi pronaos mormântul dela 1850 Septembrie 18 al lui I. D. Robescu. Piatra funerară, într'o limbă romantică, greu şi fără interes de descifrat. Pe păretele despărţitor de naos: „Intărirea celor ce nădăjduesc către tine, întăreşte Doamne, biserica ta, care o ai căştigat cu scump, sângele tău". „Leat 1817. Zugr. Ion Teioseanu, Dinu Beloică".

La proscomidie: „Zugrafi Ion Costandin Minea ereu, Alecse".

Pe un Chiriacodromion din 1801 (Moruz şi Kir Dositei) aflăm: „Acest chiriacodromion este al sfintei Biserici din Schei unde să prăznueşte hramul sfant Nicolae. Şi am seris eu Radu Tampe Diacon sin Radu Tampe director Braşov 1 Mai 822". Acestea pe copertă. Pe acelaşi, în interior: „Acest chiriacodromion s'au dăruit numai sfintei Biserici Braşovului din Schei de domnia-sa Prea sfinţitul Arhiepiscop şi Mitropolit a toată Ungro-Vlahia Kiriu Kir Dositei".

Rușii în 1842, la Craiova

de T. G. Bulat.

Revoluţia din 1842 aducea în ţările române armatele turceşti şi ruseşti. Aceasta din urmă ajungea la 14 Sept. în faţa Bucureştiului, iar la 30 aceaşi lună intra în capitala ţărei [1]). De aci, ca şi cea turcească, armia împărătească înaintează în Oltenia. La 28 Noemvrie ea era aşezată la Craiova, ocupând partea răsăriteană a oraşului, iar cea apuseană era în stăpânirea Turcilor. Comandantul suprem rus în „Valachia mică" era „gheneralul leitnant şi cavaler Gastor". Cum sentimentul religios, sub forma fanatismului inconştient, a fost o însuşire de frunte a acestui neam, nici în timpul războiului nu-l părăsea [2]). Cereau prin urmare un locaş de închinare, unde să se liturghisească în limba lor. La Bucureşti li se dăduse „biserica mănăstirii Sărindar", deci în centrul Capitalei, iar la Craiova li se încredinţase Sf. Ilie, deasemenea biserică centrală. Preoţii respectivei biserici au cerut-o însă înapoi, iar Ruşilor se da la 9 Dec. 1848 „maica Precista ot Dud", după cererea protopopului rus cavaler Marcu Buinschi dela divizia 15 de „pihotă". In cererea către Mitropolitul Ţării, era Neofit atunci, el spunea îndrăzneţ: „dară oştirile rusăşti ce s'au trimis de către împărăteasa sa mărire, numai şi numai ca să restatornicească în principatul Valahii pacea şi liniştea, nu se vor putea folosi de acest drept ca să asculte sf-ta liturghie în împărăteasca lor limbă pe care o înţăleg din singura numai lăcomie a unor preoţi". La 10 Dec. Mitropolia comunică Episcopiei de Râmnic şi protopopiei de Craiova să li se dea biserica „ot Dud", unde „numai preoţii ruşi să slujească, ceilalţi să se ducă la alte biserici". Toate măsurile au fost luate în acest sens, dar la 17 ale lunei protopopul Marcu Buinschi refuză, fiindcă Dudu este aşezată „unde sunt aşezate oştirile turceşti" şi cere din nou „Sf. Ilie care este la locul cuviincios în centru oraşului şi al armii ruseşti". Şi lucrurile se aranjeau, după cum era cursul vremurilor.....

[1]) *Damé Fr.* Histoire de la Roumanie contemporaine, Paris 1900 p. 7[illegible]

[2]) *La «bataille modèle»* : *Austerlitz* „et ce butin, immense en apparence, mit dans nos mains six mille petites boîtes noires ou reliquaires à deux battants, contenant l'image de saint Nicolas emportant le Christ enfant au delà des eaux". Géneral Lejeune, Mémoires I, p. 36, édition Bapst. Firmin-Didot. 1895.

Câteva observaţiuni critice

Asupra articolului „Din Toponimia Olteniei, în legătură cu pădurile" al D-lui A. Oprescu

Articolul cu titlul de mai sus fiind publicat în No. 14 al acestei reviste, precum şi în „Revista Agricolă", iar în urmă în „Myriobiblon", ne propunem a face aci câteva observaţiuni critice.

Asupra subiectului tratat de D-l D. A. Oprescu s'ar fi putut face un studiu interesant. Dar un studiu de toponimie serios e imposibil de făcut fără cunoştinţe de filologie. D. Oprescu se vede a fi exclus-o însă cu totul din preocupările D-sale. Deaceea studiul D-sale are confuziuni care fac ca munca depusă să nu aibă valoarea ce s'ar fi putut aştepta.

D-sa are prevederea de a mărturisi că nu l-a preocupat etimologia cuvintelor, ci numai însemnarea lor în graiul românesc. Dar, ca să te ocupi de însemnarea unui cuvânt într'o limbă, trebue să ştii de unde a pornit acea însemnare, pentru a vedea apoi unde a ajuns; iar ca să vezi de unde a pornit, trebue să-i ştii neapărat etimologia.

D. Oprescu ilustrează perfect cele ce spun. D-sa dă o sumă de cuvinte, crezând că însemnează *pădure*, sau în legătură cu acest cuvânt. In realitate aceste cuvinte au cu totul altă însemnare.

Iată spre ex. un cuvânt pe care D-sa pune multă bază. E cuv. *budă*. D-sa spune: „Mai sunt unele cuvinte pe care nu le găsim în dicţionare, pe care ni le-a păstrat numai toponimia. Unul din acestea este cuvântul *budă*".

Aceste cuvinte există însă în dicţionare, şi chiar că D-l Oprescu a luat exemplele sale din *Dicţionarul filologic român-german* al D-lui Tiktin, dela pag. 233, unde se vorbeşte de *budă* şi se dau tocmai exemplele (unul din *Legendele române*, iar altul din *Cronica Huşilor)* d-sale. Afară de aceasta, D-l Oprescu a luat în înţeles greşit sensul cuvântului *budă* din aceste exemple.

Rom. *budă* e un cuvânt de origine slavonă, dispărut aproape complet azi, dar care în trecut a avut mare răspândire. Dovadă toponimia. Provine din slavicul *buda*, în poloneză *buda* cu diminutiv. *budka*, sârb. *búda*, rus. *byda, bydka*, v. ceh. *buda*, n. cehă *bouda*, sorab. *buda*. In toate aceste limbi însemnează *colibă*. In limbile slavice e un derivat din mittel hoch deutsch *buode*, nhd. *bude*, luat prin intermediul *polonezei*. Buode = colibă. (cf. Miklo-

sich. *Etymologisches Wörtb. der Slav. Sprachen* 23. Cf. Berneker *Slav. Etym. Wörtb. 97).*

In vechea românească *budă* a însemnat acelaş lucru *(colibă)* şi s'a menţinut până mai de curând. In Moldova înseamnă şi *dugheană.*

Să examinăm acum cele două exemple date de D. Oprescu din *Dikt. rom. germ.* al lui Tiktin, spre a vedea ce însemnează în realitate cuvântul cu pricina. Primul exemplu: „ori în târg, ori în *budă,* ori hie unde i-or află" (Melchisedec. *Cronica Huşilor,* Buc. 1869 pg. 103). Aceasta însemnează: ori în târg, ori în *colibă,* ori hie unde i-or afla".

Al doilea exemplu: „în *buda* a pustie, unde şade baba Floarea" (V. A. Ureche. *Legende române,* Buc. 1896 pg. 41) şi însemnează: în *coliba* cea pustie, unde şade baba Floarea.

Acesta e înţelesul adevărat al acestor exemple. D. Oprescu greseşte când zice: „evident că în amândouă citatele *buda* însemnează *pădure*". Iar când D-sa zice: „*budă* nu trebue confundat cu un alt cuvânt *buda,* care însemnează clădire, *dugheană* şi care e înrudit cu germ. „Gebäude", în realitate D-sa se referă la al doilea înţeles, de *dugheană,* pe care îl are cuv. *buda,* după cum am văzut.

Că *buda* şi pluralul său *budele* apare aşa de frecvent în toponimie, e foarte lesne de explicat. Satele în vechime erau toate compuse din *colibe. Buda* sau *budele* cu înţelesul de *coliba, colibele,* trebuia să fie deci des întrebuinţat.

Să luăm acum cuvintele pe care D. Oprescu le pune în legătură cu *buda.*

1) *Buduşlău*=vagabond,—despre care D-sa spune că e înrudit cu cuv. *budă,* şi la care dă un exemplu luat, văd, tot după dicţionarul d-lui Tiktin—, nu are întru nimic de aface cu *budă.* E un element unguresc, probabil din Ung. *bujdosó* care însemnează *rătăcitor* şi *bujdosni*=a rătăci încoace şi încolo (cf. Tikt. *Dikt.* 234).

2) *Budienii,* sat în Mehedinţi, la fel, nu are nici o legătură cu *budă,* ci e numele plantei numită *Siminoc. Budienii* este pluralul de la onomasticul *Budiană,* adică cei cari se trag dintr'unul pe care-l chemă *Budiană.*

3) *Budoiu* nu este un cuvânt din familia cuv. *buda,* cum presupune d. Oprescu, ci o formă schimbată din *budăiu*=putină provenind din ungurescul *bodon(y)*=vas.

4) *Buduroi* (=un vas), la fel. E un cuvânt a cărui origine nu e cunoscută.

5) *Budaşca,* un deal în Mehedinţi, e cu totul departe de *buda. Budarcă* şi *budaşcă* însemnează: *o putină joasă* şi e un derivat din *budăiu. Budaşca* din toponimie e luat după un onomastic *Budaşcă.*

6) *Budulac* (=simplu), e luat din bulg. *budalà,* după turcescul *budala* =prost (cf. Miklosich. *Die Türkischen Elemente in dem sud-ost und ost-europäischen Sprachen I.* 267. Cf. Tikt. *Dikt. rom. germ.).*

7) Trecem acum la cuvântul *Bran.* D-l Oprescu spune că în slavă însemnează *apărare,* şi în româneşte ar fi însemnat *pădure,* iar *braniste* e un derivat de la *bran.* Dimpotrivă: *braniste* e sârbescul *braniste* =zid de apărare. Cum în vechime, ca şi azi de altfel, locurile întărite erau împădurite împrejur, spre a fi mai ferite, înţelesul a putut devia uşor la cel de *pădure mică. Bran* nu poate însemna în slavă *apărare,* ci *luptă* (БРАНЪ), fiind un derivat de la *brati* =a lupta. De oarece *Bran=luptă* nu e un cuvânt concret, e greu de presupus că toponimicul *Bran* ar vení de acolo. Mai degrabă cred că ar putea fi БРАНЪ=cioară, care ar prezenta pe $v > b$ prin analogia unui cuvânt toponimic începând cu *b,* cum ar fi chiar *braniste.* De la *vran* avem toponimicul *Vrancea* ВРАНЧЕ=*cioară mai mică)* şi *Vrăneşti.* In tot cazul rămâne stabilit că *Bran* nu are nici o legătură cu ideea de *pădure* şi nici cu aceea de *apărare.*

8) Cuv. *Cornea,* deal din jud. Mehedinţi, nu poate avea originea dată de D-l Oprescu. El derivă din slav. КОРЕНЪ - rădăcină. КОРЕНИ=*rădăcini* a devenit *cornia* şi cornea.

9) Cât despre cuv. *bucium,* D-l Oprescu crede că însemnează *pădure de fag.* De fapt *bucium,* care a lăsat urme în toponimie, a însemnat în vechea românească *buştean, butuc* (cf. Candrea-Densuşianu. *Dicţ. etim. al l. române, 193).*

Exemple găsim în Dict. D. Tiktin la pg. 232: *Biblia dela 1688. Hiob.* 29. 18. „Ca un *bucium* de finic". Dionisie Eclisiarhul *Tes. II.* 183: „şi-i arunca (pe morţi) .... în şanţ ca pe nişte snopi sau *bucium*" (=ca pe nişte *butuci).*

In toponimie găsim des *Buciumi* şi *Buciumeni,* alături de *Buşteni* şi *Buştenari* (=cei cari tăiau buşteni). Cf. I. A. Candrea. *Curs de toponimie românească ţinut la facultatea de Litere din Bucureşti,* 1920—21.

Mai departe D-l Oprescu pune în legătură cuvântul *buciniş,* care apare în toponimie, cu *bucium*=pădure de fag. *Buciniş* apare ca nume toponimic după numele plantei numită *buciniş=cicuta*

virosa (cucuta) şi e un derivat din lat. *Bucinum*. (Cf. Densu şianu-Candrea, *Dicţ. etim. al l. rom.* pg. 28. Cf. Z. Panţu. *Dic plantelor cunoscute poporului român).*

10) Şi acum dau înţelesul numirilor de localităţi: *Criva, Cr vina, Crevedia*, care după D-l Oprescu însemnează *ţinut păduros*

Calificativul *strâmb* apare în toponimie ca nume de *pâr* date din cauza sinuozităţilor, şi ca nume de dealuri, sate e Corespunzătorul slavic al acestuia e slav. КРИВЪ *(criv)*. De provin următoarele numiri de localităţi care nu au nimic afac înţelesul de „ţinut păduros" : *Criva* pârâu Dolj, o baltă Dolj. rivate din acelaş termen slavon mai avem: *Criviţa* (ape, deal Banat), *Crivaia* (în Ialomiţa), *Crivèi* (în Caraş Severin), *Crivi* (în diferite judeţe), *Crivineni, Crividon* (baltă Vlaşca) prove din *Crividol* prin alterarea lui l. Un derivat cu sufixul *adia Crivadia* şi *Crevedia*, ambele cuvinte toponimice.

Mihail Gregorian.

Dintr'un călindar vechiu

D-l General Demetrescu, comandantul Corp. I de armată, a arătat o carte interesantă, din care extragem câte-va notiţe pri toare la regiunea noastră.

E un *„Calendar pentru anul dela Hristos 1863,* care conţi Monumente sfinte şi inscripţiuni istorice ale celor mai vechi M nastiri Române, administrate de pământeni şi de streini (egum greci), din România de peste Milcovŭ (Moldavia). Culesse şi a zate de Preotu Grigorie Musceleanu. Libraru Editoru D. D. Geo Ioanid. Bucurescĭ. Imprimeria naţională a lui Stephan Rassides Otelul German No. 27". Volumul are 184 pagini 22×15, scris alfabetul de tranziţie; sunt în el şi câteva vignete, iar la urmă hartă, de care vom vorbi la urmă.

Pe coperta cu titlul de mai sus, e scris cu mâna, deasupr „ex libris meis S. Harnagea", iar în capul paginii următoare: libris meisŭ, Iamandi".

Calendarul începe cu rubrica: „Epocĭ însemnate", în care în alte date găsim: „Dela Zidirea Kraioveĭ în România : ani 658" — ce ce azi ar face 720, adică la 1205 s'ar fi întemeiat capitala Olte

Urmează apoi diferite notiţe, cu pronosticuri despre timp ş

venimente politice, despre eclipse şi zile nefaste din cursul anului, un tarif al „Serviciului Poştelor şi al Deligenţelor din toată Românie" — deosebit de interesant pentru noi —, partea calendaristică după aceea, iar la urmă descrierea sumară a 40 de mănăstiri mai vechi din Moldova, cu inscripţiile lor, culese de Pr. Gr. Musceleanu. Din prefaţa acestei descrieri aflăm că în calendarul anului 1862 [1]) acelaşi preot harnic şi înţelegător publicase inscripţiunile multor mănăstiri, strânse din Muntenia.

Iacă acum notele ce ne interesează cu privire la serviciul nostru postal dela 1863.

Un comunicat al Min. Finance (No. 7390 din 27 April 1862), în calendar, anunţă că dela 1 Mai 1863 serviciul postal, cum şi transportul cu diligenţele, a rămas a se administra „tot caşi dincolo de Milcov" în regie. In oraşele Bucureşti, Brăila, Craiova, Ploeşti, Calafat, Giurgiu şi Olteniţa se înfiinţează câte un biurou postal, iar în Buzău, R. Sărat, Piteşti, Slatina, T.-Jiu, Severin, R.-Vâlcii, Caracal, T.-Măgurele, Stirbeiu, Târgovişteа şi C.-Lung câte o sucursală, a cărei conducere s'o aibă casierii generali respectivi ai judeţelor, slujba fiind făcută de funcţionari anume destinaţi serviciului postal.

Taxa unei scrisori francate e de 30 parale în ţară (până la 5 dramuri).

Se primesc şi scrisori recomandate pentru 60 parale, precum şi gropuri, scrisori de valoare şi pachete postale.

Scrisorile se franchează. „Trădătorul [2]) unei scrisori care va voi să plătească portul, va putea cumpăra timbruri postale şi le va lipi pe scrisoare, aruncându-le în urmă în una din lădiţele de scrisori".

Circulara aceasta e urmată de un *Tablou de cursele poştale în toată România.* Ea cuprinde 30 de curse, şi anume: cursa 1-a din *Bucureşti* la *Iaşi* şi înapoi, cu diligenţa, prin Ploeşti; 2-a *Buc. — Buzău*, cu căruţa de poştă [3]) prin Ploeşti; 3-a *Buc. — Galaţi*, prin Urziceni, cu diligenţa până la Buzău; 4-a *Buzău — Galaţi*, cu căruţa de poştă (ca şi celelalte curse următoare, afară de cursele 12 şi 21 care sunt cu diligenţa); 5-a *Buzău — Te-*

[1]) Rugăm pe cel care ar poseda un exemplar din acest calendar să ni-l pună la dispoziţie, spre a publica ce va fi interesant din el.

[2]) Adică: prezentatorul, cel care predă o scrisoare poştei.

[3]) Căruţa de poştă e trasă de 4 cai la o cursă, iar la celelalte două săptămânale numai de 2 cai.

cuciu; 6-a *Buzău—Focşani*; 7-a *Ploeşti—Predeal*; 8-a *Ploeşti—Văleni*; 9-a *Buc. — Giurgiu*; 10-a *Giurgiu — T.-Măgurele*; 11-a *Buc.—Călăraşi*; 12-a *Buc.—Craiova* (cu diligenţa); 13-a *Găeşti—Târgovişte*; 14-a *Piteşti— C. Lung*; 15-a *Piteşti— Căineni*; 16-a *Slatina—Bechet*; 17-a *Craiova—Calafat*; 18-a *Craiova— Verciorova*; 19-a *Ţânţăreni—T.-Jiu*; 20-a *T.-Severin—Gruia*; 21-a *Iaşi—Galaţi* (cu diligenţa); 22-a *Roman — Fălticeni*; 23-a *Crişteşti—Neamţu*; 24-a *Roman — Peatra*; 25-a *Bacău — Tg.-Ocna*; 26-a *Iaşi—Mihăileni*; 27-a *Cocorăni—Dorohoi*; 28-a *Vasluiu—Ismail*; 29-a *Tecuciu—Galaţi* şi 30-a *Galaţi—Belgrad*.

Fiecare din aceste 30 de curse se făcea de câte 3 ori săptămânal dus şi de 3 ori întors.

Din Craiova la Bucureşti diligenţa făcea de regulă 27 ore; iar cu o căruţă de poştă trebuia 10 ore de la Craiova la Calafat, 15 ore de la Craiova la Verciorova, 5 ore de la Severin la Gruia, 7 ore dela Ţânţăreni la T.-Jiu şi 10 ore dela Slatina la Bechet.

Tarifa „depeşielor" interne variază după distanţe. Astfel una de 20 cuvinte, inclusiv adresa, costă 9 lei vechi dela Craiova la Bucureşti.

Circulara aceasta cu tarifele anexate e semnată de Prinţul Al. Kantacuzin ca Ministru de Finance şi de un Sevesku, Director al Poştelor.

La sfârşitul calendarului este adăogată ca supliment o hartă cam fantazistă a Europei, de mărimea 42×55, închisă într'un chenar decorativ şi fără altă indicaţie decât: „Editor G. Ioanid, Propr. Mamureanu, Impr. în lit. lui J. Pernet, Mahala Şerb.-Vodă No. 10". In loc de numele fiecărei ţări, găsim aci o gravură-simbol mai mult or mai puţin transparentă pentru noi. Aşa Franţa e reprezentată printr'un călugăr catolic, cu crucea în mână, călare pe ţava unui tun; Spania ca bătrână cochetă în faţa unei oglinzi; Roma, prin Papa îngenunchiat înaintea unui foc, pe care par'că ar vrea să-l potolească; Piemontul e înfăţişat ca o femee tânără ce iese din tr'un mormânt; Anglia, o femee care pescueşte cu undiţa în Canalul Mânecii; Prusia printr'un profesor la masă, cu cartea şi cornul deiul dinainte; Turcia, un mort în sicriu; Grecia, un cazan care fierbe în clocot; Rusia, gogeamite şobolan rozând la o nucă uriaşă. Transilvania, un copil în faşe, răstignit pe cruce, iar Ţara Românească, un ţăran bătrân îngenunchiat cu faţa spre răsărit, având înainte-i două oi ce pasc.

C. D. Fort.

Către autori şi reviste

Din partea colaboratorului nostru, D-l T. G. Bulat primim următoarele rânduri, pe care le publicăm, rugând revistele de specialitate să le reproducă:

„In dorinţa de a putea urmări mişcarea noastră ştiinţifică, istorică şi geografică, supt aspectul bibliografic, subsemnatul intenţionează a publica un repertoriu semestrial. Pentru ca acesta să fie pe cât posibil complet, rugăm pe Domnii autori de articole, broşuri sau volume cu conţinut istoric sau geografic, a dispune să se trimită lucrările D-lor, contra cost, la adresa de mai jos".

T. G. Bulat
Profesor în R.-Vâlcea

Notiţe astronomice

I

In seara zilei de 5 Noemvrie 1924, a fost o *conjuncţiune a planetei Marte cu Luna*, care se găsia la 2 zile după primul pătrar. Planeta, care avea o lumină roşatică, se apropiă de Lună, cu lumină gălbue, la ora 10 seara. Observaţiunea era posibilă cu ochiul liber sau cu luneta în localitate. Conjuncţiunea trebuia să aibă loc pe la 10 ore şi 40', să fie ocultată planeta de către Lună în acest timp, cât ea se ascundea în dosul Lunei (după „La Nature", revista franceză din Noemvrie).

Dar din cauza norilor, care după orele 10 seara acoperiră cerul, numai fu posibilă observaţiunea acestui fenomen în oraşul Craiova.

II

In seara zilei de 8 Fevruarie a. c., a avut loc o eclipsă de lună parţială, vizibilă la noi. Luna a intrat în conul de umbră al pământului la ora 10.50' pe la partea de Sud a sa; umbra înaintând în sus, eclipsa a atins cea mai mare fază, la ora 11,41', când luna era eclipsată pe $^3/_4$ din diametru S—W, rămânând numai sfertul deasupra dinspre Nord luminată. După aceea eclipsa a început a descreşte, iar la ora $1^h,15'$ după miezul nopţii luna a eşit din umbră prin acelaşi punct Sud (Sud—Vest) al său.

Se înţelege, atât la intrare, cât şi la eşire, eclipsa a fost precedată de penumbră în jurul său.

Observaţiunea aceasta se putea face uşor cu ochiul liber. Luna era de o coloraţiune galbenă, iar umbra de un ro... umbrit, de câteva ori mai puţin vizibilă din cauza unor nouri ţiri în localitate.

In timpul eclipsei a fost şi o ocultaţiune a planetei Ne... dela orele 12 noaptea până la ora 1,20', invizibilă cu ochiul ...

Ing. **Alex. I. Popesc...**

Mărunţişuri

Baftă

Tiktin îi găseşte o etimologie croată, pe câtă vreme cu... e de origină turcă, din turcescul *baht*, cum zice D-l Pu... Dar în româneşte cred că mai de grabă l-au încetăţenit T... cari în trecerea lor l-au împrumutat dela Turci. Astfel *ba...* ţigăneşte însamnă noroc, bàhtalò = norocos, bàhtalì noro... D. p. Nai mà bàht = n'am noroc, *bâh*'te dèl o Dèl = noroc ... Dumnezeu.

Fâlfan

Este un subst. masc. însemnând: varză ne'nvălită, car... foile mari întinse'n lături. Cuvântul e necunoscut. Cred că onomatopeic venind dela zgomotul *fâl, fâl,* ce'l fac păsă... aripile când zboară.

Foile verzei, late şi întinse'n lături, într'adevăr parc'ar ... aripi.

Cuvântul e cunoscut în multe părţi ale Doljului. E... auzit în Orodel, unde sunt destule vărzării.

Monea-Onea

Intre numele de persoane crezute vechi germanice, D-... lescu în recenta D-sale lucrare „Die Gepiden" dă pe *Onc... Monea.*

Monea însă e dela Solomon; de pildă: Solomon, Mon... iar Onea dela Ion, Onu, Onea. Nu putea poporul să zică sau On şi a zis Monu şi Onu, cum şi dela Ştefan n'a zis ci a zis: Fană, Fane, Fănică, Fănel, Fănuţ, Fănele, ca ş... Ion: Ionică, Onică, Nică, Ioniţă, Oniţă, Niţă, etc., etc.

N. Ploşc...

Mişcarea culturală în Craiova

La ***Societatea „Prietenii Ştiinţei"*** s'au mai ţinut conferinţele următoare:

Sâmbătă 6 Decembrie 1924, D-l G. T. Săulescu, despre: *Statul, Administraţia şi Poliţia.*

Duminecă 7 „ „ D-l Tzigara-Samurcaş: *Preistoria la Români.*

„ 14 „ „ D-l I. D. Stefănescu: *Theodor Aman.*

Luni 15 „ „ D-l I. D. Stefănescu: *Sufletul şi Problemele tecnice ale picturei moderne.*

Duminecă 21 „ „ D-l Mitu Stoenescu: *Prin Ceho-Slovacia* (cu proiecţiuni).

„ 11 Ianuarie 1925, D. A. Lazeanu: *Ibsen şi Teatrul său.*

„ 18 „ „ D-l Maior Fl. Petrescu: *Psihologia mulţimei în comparaţie cu cea militară.*

„ 25 „ „ D-l Prof. univ. O. Tafrali: *Inmormântarea la Egipteni şi descoperirea mormântului lui Tut-Ank-Amon* (cu proiecţiuni).

Luni 26 Ianuarie 1925, D-nul Prof. univ. O. Tafrali: *Arta m*
dovenească (cu proiecţiuni).

* * *

Universitatea populară a Soc. „Prietenii Ştiinţei" continuat seria cursurilor sale, cu programul început încă toamnă, anume:

Marţea: *Istoria literaturii franceze,* D-l Prof. C. D. Fortune
Joia: *Istoria civilizaţiunei,* D-l Prof. Avram Vasculescu.
Sâmbăta: *Istoria poporului englez în sec. XIX,* D-l Prof. Stefănescu.

* * *

Liga pentru unitatea culturală a tutulor Românilor, ţiunea locală, hotărându-se a ieşi din amorţirea sa—căci până a nu se auzea de ea decât la 24 Ianuarie şi la 10 Mai—a înc a organiza un şir de *Şezători artistice-literare,* din care cea tâi s'a ţinut la 29 Ianuarie 1925, în Sala de Festivităţi a tipogr „Ramuri". Programul consta din conferinţa: „Cântăreţul", a D Prof. C. D. Fortunescu, urmată de muzică executată la pian de D Lucia Gross, lectură de D-l Cincinat Pavelescu şi D-şoara toaneta Iotta, apoi recitări de D-şoara Şaban-Făgeţel.

* * *

Societatea corală „Armonia" reînviază pentru a-şi serb împlinirea a 20 ani de existenţă printr'un reuşit *Festival Mu* dat în ziua de 26 Ianuarie cor.

Din bogatul program menţionăm bucăţile corale executate conducerea maestrului D-l C. Anastasiu, ariile cântate de Eug. Ciolac şi duetul D-sale cu D-l P. Sergescu, însoţiţi la de D-na M. Giuriade, cum şi solo de pian al D-rei Fl. Olt

* * *

La ***Reg. 26 Infanterie „Rovine"*** s'a înfiinţat, din iniţ D-lui Căpitan Lăzăroiu, o *Bibliotecă* pentru folosinţa ofiţeri trupei regimentului. Biblioteca a fost botezată cu numele fo comandant al Corpului I de armată, *general N. Tătărescu.*

* * *

Centrul Studenţesc Doljan a organizat în cursul lunei cemvrie trecut un *Festival* la Teatrul Naţional, cu conferinţa

inspector al Artelor, Şoimescu, despre *Criza morală.* Programul a fost completat cu o piesă jucată de artiştii acestui teatru.

In legătură cu aceasta consemnăm că la 9 Decembrie 1924, s'a inaugurat la Bucureşti, în str. Regnault, 4, *localul Căminului studenţesc Doljan,* sub patronagiul comitetului Asistenţei Universitare Doljene, a cărui prezidentă e Doamna Colonel Antonescu.

* * *

O serbătoare şcolară a fost în ziua de 16 Noemvrie 1924, când, în asistenţa D-lui Ministru al Cultelor şi autorităţilor locale, s'a pus *piatra de temelie a noilor construcţiuni şcolare,* anume a Sălei de Gimnastică a Liceului „Carol I", a localului Liceului „Fraţii Buzeşti", cum şi a şcoalei primare I. El. Rădulescu din localitate.

Cu acest prilej s'a dat un *Festival şcolar* în Amfiteatrul Liceului Carol I" în onoarea D-lui Dr. Angelescu, ministrul şcoalelor, festival la care s'a distins orchestra acestui liceu, condusă de D-l Aurel Bobescu.

* * *

Concertele nu ne-au lipsit nici în iarna aceasta.

După concertul din Noemvrie al tânărului cântăreţ *Stefănescu-Goangă* — muzicant în formaţie încă, plin de resurse promiţătoare pentru viitor —, a urmat *Audiţia Muzicală a Doamnei Cecilia Stăncescu.* Pianista excelentă ce am cunoscut de mult, ne-a surprins de data aceasta prin faptul că se înfăţişa auditoriului ca o cântăreaţă, şi nu mediocră. Registrul bogat al vocei sale, căldura cântecului şi resursele pe care i le înlesnea o şcoală vădit serioasă, te făceau să uiţi oarecare oboseală a glasului şi tremolo de care cam abuza cântăreaţa noastră. De remarcat felul măestrit cu care artista se acompania singură la pian.

Alţi doi craioveni, reîntorşi din străinătate, ne-au mai dăruit cu concertele lor în cursul lunei Decemvrie: cântăreţul *Mih. Nasta* şi vioristul *C. Bobescu.* Cel d'întâiu — prim tenor dramatic de la opera din Budapesta — cu o voce catifelată, meşteră în delicate nuanţări pedalate, deşi pare că ferindu-se de a utiliza—, cum se vede din alegerea bucăţilor acestui program—, tocmai acea parte a registrului vocal ce aparţine unui tenor; tânărul Bobescu, înzestrat cu multă agilitate, dar nedovedind încă nici sentimentul în expresie, nici stilul în execuţie, ce ne plăcea să aşteptăm de la D-sa,

după trei ani de şedere la Paris; şi de la dânsul, tocmai fiin
e tânăr, cum este şi talentat, nădăjduiam să constatăm un prog
în arta D-sale. Noi i-l dorim şi avem tot dreptul a-l spera
de acum înainte, căci stofa unui artist o are; rămâne la oste
ţele D-sale să-şi croiască viitorul ce merită.

* * *

Comitetul Monumentului „Traian Demetrescu" veste
că bustul poetului este turnat şi că sculptorul a fost achitat
banii ce s'au strâns prin subscripţie publică. Cum nu mai lips
decât o mică sumă, necesară pentru construirea soclului pe
bustul cântăreţului craiovean urmează să fie aşezat, Comitetul
şi pe această cale un apel către Domnii cari nu au înapoiat
până azi listele de subscripţie ce li s'au încredinţat — cu
repetatele solicitări de până acum—să o facă măcar acum, în
timul moment, sau să comunice în scris Doamnei Farago
vul pentru care nu se pot achita de această îndatorire. Altfel
va publica Darea de Seamă a rezultatului acestei subscripţii
blice, cum şi numele celor ce nu depun banii adunaţi, nici
binevoesc a înapoia listele ce deţin.

* * *

Inregistrăm cu deosebită satisfacţie vestea adusă de re
şi ziare, că D-na *El. Farago*, poetă şi Directoare a „Muzeulu
Bibliotecei Aman" din Craiova, a primit şi din străinătate o
sacrare a frumosului ei talent. După distincţiunile ce repetat
demia Română a acordat scriitoarei noastre, revista pari
„Femina", care decerne anual un premiu de literatură mult
putat în Franţa, a designat—prin glasul comitetului său rom
prezidat de poeta D-ra El. Văcărescu—pe Doamna Farago p
cel d'intâi al său premiu instituit pentru România. Un premi
milar este împărţit anual de aceeaşi instituţiune franceză şi p
Anglia. Comitetul ce a făcut recomandarea operei poetice a D
nei Farago este format dintr'un număr de intelectuale din
reşti, sub înalta preşedenţie a M. S. Reginei Maria.

Fortunato

Cronica dramatică

Teatrul Naţional din Craiova a reluat câteva piese din cele
e se mai jucaseră pe scena noastră, dar a adus şi câteva noi.

Scrisoarea pierdută, a fost folosită în matineuri şi seri po-
ulare de Sâmbătă şi Duminecă.

Pescuitorul de umbre a prilejit artistului Călin o sforţare me-
itorie, ca şi D-şoarei Creţulescu, alături de D-l Manolescu.

Moartea civilă, încă o creaţiune a D-lui Manolescu, deşi
iesă arhi-învechită, dar totuşi cuceritoare prin dramatismul ei
adânc omenesc şi jocul superior al protagonistului, a făcut seri
frumoase şi fructuoase teatrului nostru.

Hamlet s'a pus în scenă într'un chip nou, mai expresionist
şi cu un text integral, cu versiunea—pare-mi-se—a însuşi D-lui
Manolescu. Nu cred că în forma actuală, respectuoasă faţă de
original, piesa să câştige în efect; dimpotrivă, prelungirea aceasta
o face mai obositoare. Cu privire la interpretare, jocul D-lui Ma-
nolescu înfăţişa un Hamlet altul de cât acela pe care l'am mai
văzut pe această scenă, cu alţi artişti; veridic, natural, profund
omenesc şi acesta, dar altul, oglindind personalitatea acestui
mare artist. Socotesc însă, cu toată marea admiraţie ce am pen-
ru D-l Manolescu, că acel convenţionalism teatral special şi at-
mosferă romantică ce se impun la reprezentarea lui Hamlet, nu
sunt compatibile cu esenţa talentului D-lui Manolescu. Calităţile
specifice ale acestui artist, sobru în gesturi, extraordinar de bogat
în expresia ochilor şi a feţei, cu un debit impetuos de pripit
uneori, monoton, dar totuşi vibrant de sentiment concentrat, îl
face mai propriu pieselor moderne—, căci „organul său" îi indică
poruncitor aceasta,—sau dramelor lirice, în care adânca simţire
poetică a autorului să afle resonanţă integrală şi inalterată în su-
fletul de harpă al actorului.

Gringoire ilustrează, socotesc, ceeace spun. Rolul D-lui Mano-
escu din această delicioasă piesă a lui Banville este cea mai de-
săvârşită creaţiune a artistului nostru. Vagabond umil, poet ins-
pirat, rând pe rând solicitator linguşitor, generos jertfitor de sine,
naiv, şiret, adulmecând mirosul unei fripturi, or desprinzând o
stea de pe cer, timid ca un copil, sau elocvent şi esaltat ca un
profet, Gringoire-Manolescu te farmecă, aşa cum farmecă pe
Loysa meşterului Simon.

Menţionez că această piesă s'a jucat în mod ireproşabil, ş
ţinută la înălţime de partenerii D-lui Manolescu, D-na şi
Cosmin, cu D-nul Coco Demetrescu, aceştia mai cu seamă, a
D-şoara Gheorghiu şi D-l Rovinţescu.

Poliphem, capo d'opera poetică a lui Samain, în frumoasa
ducere a D-lui Gh. D. Mugur, meritoasă ca un minunat origi
a plăcut publicului, fără a-l cuceri—cum nu s'ar fi aşteptat cinev
cu tot decorul fastuos şi jocul îngrijit al artiştilor. Opera ace
e făcută mai mult spre a fi „savurată" citind-o, decât pentru
vedea reprezentată pe scenă. Părţi delicioase din acest poem
vin tirade, debitate la lumina rampei, cu lungimi care, aci, obo
O notă deosebită decorului poetic, cu stânci, verdeaţă, fum
ape albastre şi cu luna răsărind din mare.

O observaţie: ciclopul ar fi trebuit înfăţişat — aşa cum e
gurat de mitologie — cu un singur ochiu în frunte. Şi lucrul
uşor, cu ajutorul unei simple măşti ad-hoc, pe care actorul tre
să o pună pe partea superioară a feţei. Cum D-l Manolescu
e un om chipurile urât, spectatorul necărturar, neprevenit,
drept să se întrebe pentru ce se vaietă Poliphem că e un „m
stru"? şi pentru ce Galathea îi preferă pe searbădul Acis? Şi s
tul dramatic sufere din această pricină.

Cu prilejul primei reprezentaţii a acestei piese (jucată o
cu Poliphem), D-l Mugur a făcut publicului o conferinţă de
Samain şi Banville, captivând pe ascultători prin bogăţia cu
tinţelor sale, pătrunderea sa, cum şi prin dicţiunea sa aleasă.

Interior, drama lui Maeterlinck, a fost pusă în scenă cu
dită îngrijire de a ne da acea atmosferă specială, care dist
textul acestui scriitor de restul compunerilor dramatice ale
pului. O piesă care nu e pentru mulţime. Şi D-l Drăgoescu,
rectorul teatrului, a făcut foarte bine că a pregătit înţeleg
acestui fel de realizare teatrală prin conferinţa D-sale, cu
s'a început reprezentaţia.

Capelanul din San Lucio, comedie de Forzano, a ţinut
şul alături de drama precedentă. O comedie înfăţişând o
reaţă de teatru care, în plictiseala unei vacanţe într'un colţ
de ţară, crede a se fi îndrăgostit după un tânăr capelan al
tului, muzicant, suflet de artist, sentimental, pe care e gata
răpească bisericii; în ultimul moment, când capelanul îmb
în strae de oraş — care îi stau rău şi-l fac ridicol — e gat
plece cu artista, ea renunţă fără sforţare la capriciul ei,

se întoarce, oaie rătăcită, dar pocăită şi resemnată, la altarul lui. Ultimul act, inutil pentru acţiune caşi pentru jugrăvirea caracterelor, îi aduce întâmplător iar faţă în faţă, ea artistă în declin, el în ajun de a-şi pune pe cap tiara pontificală.

In rolul principal, al cântăreţei, artista ce deţinea rolul respectiv nu avea.....toate mijloacele necesare pentru a isbuti să dea pe fermecătoarea de bărbaţi care e Luciana Belli. Tinereţea, graţia, mlădirea, silueta elegantă nu se pot concepe ca lipsind eroinei acesteia. Sunt lucruri de care trebue să se ţină seamă în teatru —la femei în special—şi peste care nu se poate trece, chiar când artistului nu-i lipseşte talentul şi chiar când are o situaţiune ierarhică şi vechime în teatru. Dar, cunoscând psihologia artiştilor, cari nu ştiu, şi nu vor să înveţe şi arta grea de a renunţa la ce nu pot şi când nu mai pot, rămâne ca distribuţia rolurilor să se facă de Direcţie potrivit unor criterii care sunt indicate şi de bunul gust al artei şi de interesul teatrului. Dovadă este că D-na Fotino a fost pe atât de bine în ultimul act al Capelanului din S. Lucio, pe cât de slabă a fost în cel d'întâi. Satisfăcător D-l Călin în rolul Capelanului, ca şi Doctorul (D-l Rocoş) şi Contele Deveris (D-l Cosmin). Notă descordantă: Directorul hotelului, care prin înfăţişare, atitudine şi vorbă semăna mai degrabă a calfă de bărbier caragealian. Minunată realizare scenică, cu tipuri schiţate măestrit de D-nu Coco Demetrescu, Comăneanu şi ceilalţi conmeseni veseli din ospăţul dat la inaugurarea clopotelor celor noi dela San Lucio, în actul II.

Otto cel viteaz, comedie de Arnold & Bach, cu care se încheie şirul pieselor din repertoriul acestei stagiuni, e o piesă uşoară, cu efecte de farsă în primele două acte, plină de situaţiuni comice, hilariantă, şi cu ultimul act de operetă bufă, jucată cu mult brio de un ansamblu corect. Menţiune specială D-lor Coco Demetrescu, Mih. Ionescu, Rocoş şi Iordănescu, acesta din urmă o plăcută surpriză, cum şi Doamnelor Sterescu şi Poenaru. O apariţie corectă D-l Păunescu în servitorul eroului.

* * *

Stagiunea s'a închis cu sfârşitul lunei Ianuarie, trupa teatrului nostru urmând să dea o serie de reprezentaţii în diferite centre din ţară.

Bilanţul acestei stagiuni neobişnuit de scurte se încheie cu un excedent de succes moral şi artistic, netăgăduit superior ace-

lui al anilor precedenţi. El se datoreşte în primul rând prezenţei artistului Ioan Manolescu, pe care Directorul Teatrului, cu mâna fericită l'a adus la Craiova. Director de scenă, actor şi animator în acelaş timp al camarazilor săi mai mari şi mai mici din localitate, artistul Manolescu a forţat emulaţia tutulor prin jocul său superior şi probitatea muncei sale, punându-le la îndemână zilnicul exemplu viu a ce însemnează o strădanie de fiecare ceas întru atingerea unui progres în realizarea artistică a rolului de actor. Şi de aceea public, artişti, Direcţie şi presă au fost unanimi întru a sărbători pe acest om distins şi mare artist, la ultima reprezentaţie în care a mai apărut pe scena noastră în stagiunea ce s'a închis.

Din personalul artistisc, în genere meritos, vom pomeni cu elogii vechile cadre, reprezentate prin D-nii Mih. Ionescu, Coco Demetrescu şi R. Comăneanu, la care se cuvine a adăuga pe tânărul Rocoş, iar din personalul femenin pe D-nele Sterescu şi Poenaru, în anumite roluri; din cei mai noi angajaţi şi stagiari pe Doamna Cosmin, D-şoarele Creţulescu şi Cosmanovici, D-nele Vecera şi Dordea în primul rând, alături cu D-nu Cosmin, Călin şi Dordea; insfârşit lăudabile sforţări şi manifestări singuratice la ceilalţi pe cari nu-i mai înşirăm aci, şi cari cu toţi au contribuit, în măsura puterilor talentului lor, la evidentul progres realizat de trupa Teatrului Naţional din Craiova.

Constatăm de asemenea că tendinţa de exagerare a elementului decorativ în stil ultra modern nemţesc, încercată anul trecut de regisoratul D-lui Bumbeşti, a dat înapoi, ceeace însemnează că teatrul a mers înainte.

Credem că anul acesta un alt element adiţional teatrului—cel muzical—a fost pus la o contribuţie mai mare de cât aceea ce e normal să i se dea, constituind prin aceasta şi el o exagerare.

Insfârşit constatăm că piesele româneşti din repertoriul acestui an se reduc la „Cocoşul Negru" şi reluarea „Nopţii Furtunoase"—, ceeace e prea puţin.

Dar cum actualul Director al Teatrului a dovedit că ştie să meargă numai înainte, putem nădăjdui pentru anul viitor o stagiune şi mai interesantă.

* * *

Trupe străine de oraşul nostru nu au lipsit nici ele din Craiova. Consemnăm astfel în iarna aceasta trupa D-lui *I. Brezeanu*, care a jucat „Ţăranul Baron" şi „Shilok"; compania *Elvira-Iancovescu*, în „Mărul" (de L. Verneuil) şi „Marea Ducesă şi Chelnerul" (de A. Savoir); compania *Bulandra-Manolescu-Storin*, cu Maximilian, în două comedii franţuzeşti de bulevarde, care nu cadrau de fel cu localul unui Teatru Naţional; în sfârşit, negreşit, *Trupa Tănase*, care face deliciul unui extrem de numeros public lipsit de gust, de educaţie şi amator de mirosuri violente de putrigai.

Fortunato.

Cronica culturală a Calafatului

In luna Decemvrie Calafatul a avut norocul să se bucure de sosirea în localitate a lui Ion Manolescu, care împreună cu artiştii „Teatrului Naţional" au jucat „Clopoţelul de Alarmă" şi „Moartea Civilă". Tot deodată artiştii au dat un festival artistic în folosul Liceului „Independenţa" din localitate. Programul festivalului a fost o conferinţă a D-lui C. Gerotă, directorul Liceului, tratând despre „Istoricul teatrului la noi"; Citire din Cerna de I. Manolescu; Corul Liceului a cântat două arii naţionale şi s'a jucat „Tâlmaciul" de artiştii „Teatrului Naţional" din Craiova.

Ceace a mărit sărbătoarea a fost pe deoparte şi frumuseţea pieselor şi jocul artiştilor pe de altă parte. „Clopoţelul de Alarmă" e o comedie modernă, în care râsul şi plânsul, duioşia şi cinismul, naivitatea şi perversiunea se împletesc în chip armonic, dând piesei un fond de adâncă moralitate. Femeea din provincie fascinată de viaţa sgomotoasă a Parisului, zăpăcită de viţii ce se filtrează insinuante şi seducător în sânge, uită gestul simplu şi rotund, viaţa trasă în linie dreaptă în traiul sobru şi cinstit din provincie, şi e cât pe-aci să cadă. Căderea ei ar fi sfărâmat însă fericirea unui intelectual ridicol, dar idealist ca însăşi poezia, naiv ca un copil, cinstit şi credincios soţiei ca un păgân. Şi atunci n'am mai avut comedie, ci tragedie. In comedie să ştii să duci nenorocirea eroului până la un anume hotar, întocmai ca şi hirurgul care trebue să tae până la organ sau şi organul. Artiştii Teatrului Naţional au avut un ansamblu pe care l'am fi dorit să-l vedem întotdeauna. S'au ridicat la Manolescu, şi asta însămnează poate mult.

In „Moartea Civilă“ Manolescu s'a întrecut pe el însuşi. Nu ştiu, fluidul sălii pline, tăcerea figurilor încremenite—lucru rar în provincie—lipsa de confort scenic cerea mai mult suflet ca aiurea, poate credinţa actorului că are în faţă suflete neîncercate în arta veritabilă, avide de emoţiunea artei adevărate, toate acestea la un loc au dat entusiasm artiştilor de ne-au dat o interpretare fără pereche, chiar pentru cei ce vedeam pentru a treia oară piesa aceasta.

Piesa lui Giaccometti e caşi învechită astăzi pentru noi. Cu caractere neprecise în majoritate a reuşit să redea pe unul „Ocnaşul“. E cântecul abnegaţiei sfâşietoare. Un tată ce moare pentru fericirea copilului. Nimic nou. Are ceva din duioşia dramei vechi. O poveste banală în definitiv, care, dacă n'ar fi jucată de Manolescu, n'ar mai avea viaţă. Totuşi cu Manolescu povestea această melodramatică devine o realitate covârşitoare. Manolescu stoarce din piesă ultima licărire din viaţă şi trecută prin talentu-i prodigios o răstoarce publicului în proporţiuni enorme. Directorul Liceului şi Primarul oraşului, iniţiatorii acestor două serate, au avut mulţumirea deplină, că au putut să facă să vibreze arta adevărată pe mica scenă din Calafat. Şi cu un primar inimos şi înţelegător de frumos şi bine, cum are Calafatul, mai nădăjduim în spectacole similare.

C. V. G.

Din Târgu-Jiu

Din îndemnul şi iniţiativa D-lui Jean Bărbulescu, directorul ziarului „Gorjanul“, o mână de oameni de inimă au pus bazele, în localitate, unei biblioteci populare, căreia i-a dat numele marelui învăţat al Gorjului, **Alexandru Ştefulescu.** Biblioteca a luat fiinţă, stabilindu-şi sediul chiar la redacţia ziarului nostru.

In urma apelului făcut de către comitetul societăţii, s'au primit cărţi şi reviste dela: D-na Marie Titu Frumuşanu, D-na Jeny Bărbulescu, dela Ministerul de Interne şi dela Casa Bisericii.

Comitetul Bibliotecii **„Alexandru Ştefulescu“,** mulţumeşte călduros donatorilor, şi speră că se vor găsi şi alţi imitatori în oraşul şi judeţul nostru, cari să contribue la înzestrarea cu diferite cărţi a acestei biblioteci populare, prima în oraşul nostru.

(din ziarul „Gorjanul“).

CRONICA ŞTIINŢIFICA

Un Continent tropical prăbuşit acum 13.000 de ani în Oceanul Pacific

După o corespondenţă a lui Daily Express din New-York un ofiţer englez, colonelul James Cheerchward, anunţă că a reuşit să descifreze şi să citească cu ajutorul mai multor savanţi budişti inscripţiunile gravate pe cele 125 tablete descoperite de d-sa în India. Din citirea lor reese că leagănul omenirei ar fi fost într'un continent tropical cunoscut sub numele de *Mu* şi care s'a scufundat în adâncimile oceanului acum 13.000 de ani. Aci ar fi fost prima împărăţie a Soarelui, aci ar fi fost paradisul terestru acum 50.000 de ani.

Civilizaţiunea ar fi fost foarte înaintată. Se pare că locuitorii acestui continent au cunoscut până şi cele mai moderne invenţiuni ale noastre. Astfel se spune în tablete că armatele puteau fi transportate cu maşini aeriene. Aceste vehicule care puteau transporta câte 20 oameni ar fi fost acţionate de motoare extrem de simple, care utilizau, ceeace noi căutăm încă, forţele proprii ale naturei. Se precizează chiar că un general numit *Ramchander* a sburat cu o asemenea maşină din Ceylan până în India de nord. Praful de puşcă şi armele de foc le erau cunoscute. Dar, după două cutremure catastrofale dintre care ultimul acum 13.000 de ani, continentul Mu dispăru în fundul oceanului Pacific, cu toţi locuitorii şi cu toate oraşele sale grandioase şi minunatele lor palate.

Cauza cutremurilor este explicată în mod interesant: Continentul se răzima pe mari subterane pline de gaze. Erupţiunile vulcanice producând explozia lor, continentul se prăbuşi ne mai rămânând la suprafaţa apelor de cât părţile ce se rezemau pe o bază solidă. Unele din acestea s'ar mai vedea şi azi şi ar fi: insulele Havai, insulele Paştilor şi altele. Locuitorii refugiaţi pe aceste piscuri, lipsiţi de toate, se întoarseră curând la barbarie şi la canibalism.

Cercetări etnografice la Eschimoşi

Ultimul membru al misiunei daneze dirijată de celebrul explorator *Kund Rasmussen* s'a înapoiat în Europa, după o absenţă ce începuse să devie îngrijitoare. E vorba de D-nul *Peter Frenchen*, căruia i se încredinţase misiunea de a explora Insula Danezilor, Ţara lui Baffin şi Groenlanda şi care, după patru ani, se înapoiază azi la Copenhaga încărcat cu documentele cele mai preţioase asupra etnografiei acestui popor. Pentru a le afla, Peter Frenchen s'a aşezat în ultimul punct nordic locuit din Groenlanda de către Eschimoşi, la *Thule* (76⁰ lat. N.), de unde a iradiat şi cercetat toate punctele locuite din nordul Canadei In special a cercetat regiunea Eschimoşilor sălbateci din *Chisterfield*, dovedind că acest trib primitiv cu caractere speciale are origină comună cu a celorlalţi, formând cu toţi, ceeace a dovedit şi Rasmussen, o singură rasă provenită din *Berren Ground*.

Pentru a reuşi în întreprinderea sa Frenchen a trebuit să se adapteze mediului. A început prin a se însura cu o eschimoasă, care de altfel i-a dăruit şi doi copii. Atât ea cât şi primul său copil au murit; Frenchen s'a întors numai cu o fetiţă simpatică, cu numele de *Pipaluk*. Trăind la un loc cu noii săi concetăţeni, muncind alături de ei, hrănindu-se în acelaş mod mizerabil, a putut ajunge a le învăţa limba, cunoaşte obiceiurile şi credinţele unei religii care interzice în timpul nesfârşitei nopţi polare să coşi piei de focă, să vânezi renul pe ghiaţă sau să mănânci din aceaşi strachină cu o femee însărcinată

El a putut astfel nota o stare socială elementară, în care Eschimoşii păgâni îşi schimbă femeile între ei, şi în care noui creştinaţi persistă încă în a-şi cumpăra soţiile şi a-şi vinde fetele. De altfel principiul de-a suprima gurile inutile cere ca orice fată căreia la naştere nu i se poate desemna un bărbat să fie vândută sau sacrificată. Din această cauză şi neţinând seama de epidemiile posibile şi de mortalitatea consecutivă, numărul femeilor este în genere mai mic ca al bărbaţilor, ceea ce face ca femeia aparţinând mai multor bărbaţi de odată să nu fie rară.

Frenchen a mai notat la aceste triburi un dispreţ extraordinar de moarte. Un individ sătul de viaţă a amânat momentul de a se spânzura atâta timp cât i-a trebuit ca să fumeze pachetul cu tutun ce i-l oferise. In timp de foamete, canibalismul nu e rar. Cu toate acestea sunt foarte compătimitori şi au un fond de eroism şi de abnegaţie demne de sigur de o civilizaţie mai bună. Un exemplu duios de întrecere în generozitate e scena ce descrie a se fi petrecut între o mamă şi fiul său. Era vreme de grea foamete. Bătrâna mamă ce se ştia a fi o povară, roagă pe fiul său s'o ucidă. Fiul rezistă vreme îndelungată şi caută a lupta cu foametea. Mizeria însă devine din ce în ce mai adâncă, viaţa mai chinuită; insistenţele mamei se înteţesc. Mama nu mai roagă, porunceşte, Atunci fiul se hotăreşte şi construind un bordei de ghiaţă îşi închide acolo şi zideşte pe bătrâna sa mamă. Dar scăldat în lacrămi, zi şi noapte dă târcoale mormântului alb ca să prinză a vedea cel puţin cum se urcă către cerul fără de sfârşit sufletul şi numele mamei sale, singurele lucruri neperitoare din corpul omenesc!

Solutré, capitala preistoriei

Am arătat în No. 11 din 1924, al acestei reviste importantele rezultate obţinute cu săpăturile metodice orânduite de D-rul Fabien Arcelin la Solutré în Franţa. Câmpul atât de bogat în documente preistorice, ce se întinde la poalele stâncei din Solutré, a făcut din această localitate o adevărată capitală a Preistoriei. Documentele găsite au provocat un interes şi o curiozitate generală atât de vie, în cât azi aproape nu mai e etnograf sau preistorician din lume, sau aproape că nu mai e turist care, mergând în Franţa, să nu facă un drum şi până la Solutré.

Acum câteva zeci de mii de ani — cine ar pute-o preciza? — oameni din epoca de la Aurignac, veniţi probabil din Africa pe uscatul ce o reunea cu Europa, Solutreni veniţi din Asia, Magdalenieni coborâţi din stepele şi tundra post-glaciară, mai târziu Neolitici păstori şi agricultori din Orient, şi apoi Celţi, Gali şi alţii, rând pe rând au sălăşuit la poalele stâncilor din Solutré.

Pe valea Saonei, nu departe de Macon, se ridică ca două puncte de observaţie ce îngădue o largă privelişte, peste 300 km. asupra întregei văi, două masive stâncoase cretacee. Amândouă prelungindu-se într'un coborâş lin spre miază-noapte se termină în mod abrupt printr'o râpă de 90 — 100 metri înălţime în valea Saonei. Amândouă formau nu numai observatoare admirabile, dar şi locuri de adăpost minunate în contra intemperiilor.

Stâncile calcare reflectau căldura solară şi adăposteau de vânturile nordice. Dar pe când una, stânca Vergisson, este lipsită de apă, cea l'altă stâncă Solutré are isvoare abondente de apă cristalină. Toate condiţiile care puteau determina pe aceşti îndepărtaţi strămoşi să se fixeze locului erau reunite dar aci la Solutré.

Caracteristica staţiunei este că la poalele stâncei, pe o întindere considerabilă — peste un hectar — se găseşte un strat de o grosime de 0.30,0 50 şi chiar depăşind un metru de oase de cal. Oasele libere într'un pământ feruginos sau reunit între ele printr'un lut calcaros

destul de tare, formând o „magmă", se văd pe alocuri la suprafaţă; în cea mai mare parte însă sunt acoperite de fărămiţări sau prăvăliri din stânca ce le predomină.

De unde aceste enorme cantităţi de oase de cal? După unii acestea n'ar fi decât resturile ospăţurilor populaţiunilor ce zeci de mii de ani s'ar fi succedat aci. Numeroasele urme de foc şi de vetre par a confirma această părere. Alţii neputând admite totuşi că o aşa abondenţă de oase să provie numai din rămăşiţe de bucătărie, socotesc că stânca Solutré ar fi servit de mijloc pentru prinderea cailor sălbatici. Caii în turme mari cutreerau câmpiile şi erau în genere prada cea mai uşor de prins a primitivilor noştri strămoşi. Intocmai ca la urc, caii ar fi fost împinşi de cetele de vânători pe povârnişul lat şi lin de miază-noapte până la extremitatea stâncei, de unde erau nevoiţi să sară în prăpastie, rămânând morţi sau zdrobiţi pe loc. Restul tribului, cu silexurile lor, le jupuiau pielea atât de preţioasă pentru trebuinţele lor, le luau carnea, le sfărâmau oasele pentru a le suge partea cea mai delicioasă — măduva lor —, abandonând pe loc resturile de oase

Fapt este că aceşti cai, aduşi aci într'un fel sau altul, au fost mâncaţi de populaţiile din Aurignac; stratificaţia geologică şi silexurile găsite o dovedesc cu prisosinţă.

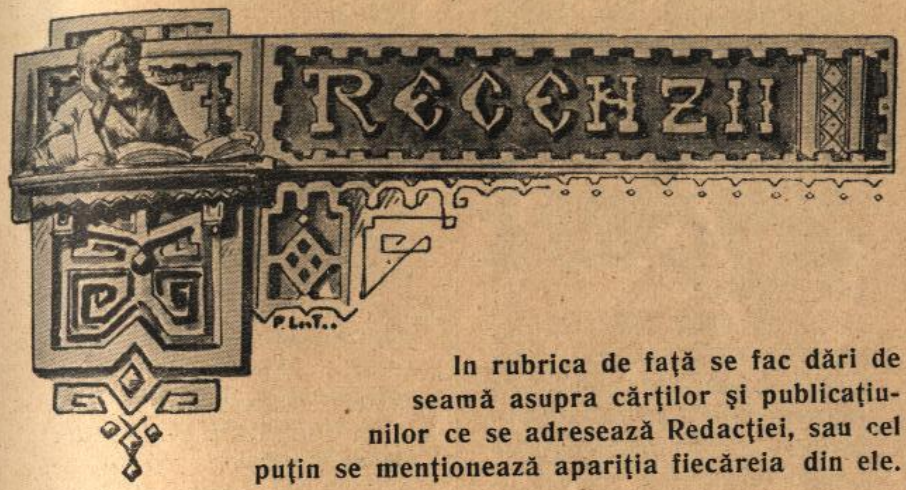
Această stratificaţie atât de abondentă în silexuri a fost răscolită dela descoperirea ei, în 1866, de mulţi cercetători fără multă metodă. Lucrările începute din anul trecut însă de către D-nul Arcelin fiul, fiind organizate în mod sistematic, au dat la iveală trei schelete umane din timpul epocei din Aurignac. Ele erau înşirate într'o linie E — V, fie în stratul de magma fie de desubt. Unul din ele era în parte carbonizat. Fiecare mormânt era însemnat prin câte două lespezi de piatră aşezate în picioare la capul mortului şi care atunci când au fost aşezate trebuiau de bună samă să fi fost un semn vizibil eşit dela suprafaţa pământului.

In vara aceasta continuându-se lucrările s'a găsit un al 4-lea schelet de aceeaş rasă probabil Cro-Magnon, ca cele două dintâi. Mai departe în aceeaş linie şi la aceeaşi distanţă s'a găsit al 5-lea schelet, al unei femei de aceeaşi rasă în stratul de magma şi fără lespezi la cap

Mai apoi s'a găsit în stratul de asupra magmei un schelet dolicocefal tip nordic al unui om de sigur voinic şi în vârste de circa 50 ani, atins însă de o leziune foarte rară azi — sudura vertebrelor gâtului între ele. Nici lespezi nici silexuri, nici vatra lângă el; singur două cioburi de oale în forme cu totul primitive. Individul era foarte probabil un neolitic vechi.

Şi în fine s'au mai descoperit cu ocazia acestor cercetări nenumărate obiecte din epocile preistorice şi protoistorice şi chiar istorice până la epoca barbarilor, care se cataloghează şi descriu acum şi despre care vom întreţine la timp pe cititorii nostri.

Dr. L.

In rubrica de faţă se fac dări de seamă asupra cărţilor şi publicaţiunilor ce se adresează Redacţiei, sau cel puţin se menţionează apariţia fiecăreia din ele.

Dacoromania, Buletinul „Muzeului Limbei Române", condus de *Sextil Puşcariu*, profesor universitar Cluj Anul III, 1923, tipărit la Cluj, 1924.

Un nou volum de 1157 pagini mărturiseşte lăudabila activitate ştiinţifică de care instituţiunea universitară clujană M. L. R. dă repetată dovadă, sub conducerea distinsului nostru filolog D-l I. Puşcariu. El e şi o ocazie de a exprima părerea de rău că celelalte universităţi ale noastre nu se manifestă prin asemenea monumente ştiinţifice, care să oglindească sforţările întrunite ale universitarflor ieşeni, cernăuţeni şi bucureşteni, şi nu numai pe acele stinghere ale unor profesori ca D-nu Densuşianu (în: „Grai şi Suflet"), N. Iorga şi a câtorva alţi puţini numeroşi.

Dacoromania se deschide cu lucrarea, care e o teză de doctorat în litere a D-lui Gh. Oprescu: *Eliade Rădulessu şi Franţa*, studiu de literatură comparată. D-sa pleacă dela ideea acceptată azi de toată lumea, că o bună parte din scriitorii vremurilor eroice din prima jumătate a sec. XIX trebuesc priviţi şi judecaţi mai mult ca factori culturali ai timpului decât ca pur literaţi,—şi Eliade mai mult ca oricare altul. Urmează apoi ca autorul „să determine ce revine culturei franceze în opera lui Eliade şi să fixeze care a fost atitudinea acestuia, din punct de vedere intelectual şi politic, faţă de Franţa". E deci o pagină din influenţa spiritului şi literaturei franceze (epoca romantică) asupra noastră. D-l Oprescu cercetează sub acest unghiu de observaţie mai întâi epoca în care s'a format, ca copil şi adolescent, spiritul lui Ellade şi raporturile sale cu Dinu Golescu; foiletează primele scrieri ale autorului nostru—manuale didactice, traduceri şi încercări ori-

ginale de literătură ale admiratorului clasicităţii, dar romantic prin temperament—, apoi se ocupă de „Curierul“ său şi de activitatea lui pentru teatru. Trecând la epoca de maturitate a lui Eliade, se înfăţişează multipla-i activitate în ţară, ca şi în străinătate, cu stăruinţă asupra lucrărilor cu pretenţii filozofice ale lui Eliad, mai puţin cunoscute în genere: Biblicele, Echilibru între antiteze, Paralelism şi Istoria critică. Interesantă şi cercetarea Bibliotecei rămase dela Eliad. La urmă o concluzie şi o bibliografie care completează pe cele existente, cu privire la scriitorul nostru.

Raporturile linguistice slavo-române, de D-l Th. Capidan a fost recenzată în No. 12 al A. O. —*Pagini de literatură veche*, de N. Drăganu, ibidem. — Urmează apoi articolele: *Conjuncţiunile de şi dacă*, de N. Drăganu; — *Traduceri şi imitaţiuni româneşti după lit. engleză*, de P. Grimm, bogată contribuţie de ştiri noi şi amănunte privitoare la cunoaşterea mai integrală a spiritului poeziei multora dintre poeţii noştri; — *Contribuţiuni fonologice*, de D-l Sextil Puşcariu şi *Lat. „libet“ în româneşte*, de acelaş, sunt cercetări de specialitate, care pun în lumină nouă ştiinţifică o samă de chestiuni de filologie; — *Studii de semantică* ale D-lui V. Bogrea cuprind: Observaţii asupra limbii din „Irodot“ (traducerea în manuscris aflată de D-l Iorga la mănăstirea Coşula), confirmând că datarea (1650) D-lui Iorga era justă, — apoi *Probe de sinonimică românească; Copiştii Psaltirei Scheiene*, de C. Lacea (recenzată în A. O. No. 12); — *Manuscrisul liceului grăniceresc „G. Coşbuc“ din Năsăud*, de N. Drăganu, în care se studiază săsismele acestui text şi a celor mai vechi manuscrise româneşti; — *Verbe derivate cu sufixul „înare“ şi postverbalele lor*, de N. Drăganu; — *Sulla questione della posposizione dell'articolo*, de Carlo Tagliavini; — *Per la storia del cognome italiano*, de G. D. Serra; — *Influenţa poeziei populare române din sec. XVI-lea asupra lui Balassa Bálint* — cea mai veche legătură reală între lit. rom. şi cea ungurească—, de G. Kristof, Balassa fiind un poet din a doua jumătate a sec. XVI-lea, care învăţase româneşte şi iubea muzica şi poezia poporului nostru; — In *Crâmpeie de limbă şi viaţa străveche românească*, D-nul G. Giuglea supune unei cercetări migăloase o samă de elemente din vocabularul nostru, asupra originei cărora şi vechimei lor în ţesătura limbii româneşti stau puncte de întrebare, şi anume asupra câtorva elemente autohtone (preromane), gr.-latine, v. germane (ca „brânză“ bunioară), a câtorva latine şi greceşti („urdă“, „fluier“, „mălai“, „jupân“ de ex.), şi a câtorva elemente vechi germane; în sfârşit D-l Al. Procopovici se ocupă de cuvântul *doară*. — Urmează apoi *138 Etimologii* de D-nii Meyer-Lübke, L. Spitzer, Puşcariu, Drăganu, Bogrea, Lacea, Capidan şi Giuglea, cu numeroase *Articole mărunte* şi *Recenzii*, magazin de

bogate şi interesante informaţii. — *Revista periodicelor pe 1922* redactată sub direcţia D-lui N. Georgescu-Tistu, — în continuare acelei de anul trecut —, foarte utilă cercetărilor literare, ştiinţifice şi culturale, cu referinţe la an. 1922. La sfârşit o *Cronică* şi *Raportul anual* al secretariatului, despre şedinţele şi lucrările Muzeului Limbei române, de la 4 Decembre 1922 până la 31 Martie 1924.

Istoria literaturii româneşti, de *Petre V. Haneş* vine, după aceea a D-lui Gh Adamescu din „Biblioteca pentru toţi“, să înfăţişeze într'un volum evoluţia culturii poporului nostru şi a literaturii sale dela început şi până în timpurile care preced ziua de azi. E o carte de îndrumare folositoare pentru acei cari ar vrea să cunoască în trăsuri generale istoria literaturii româneşti, dând chiar o sumară bibliografie a ediţiilor, scrierilor (nu şi a studiilor sau cercetărilor asupra autorilor) utilă celor cari ar vrea să şi citească ceva din scriitorii ce se perindează în cele peste 300 de pagini ale volumului.

Luminoase priviri generale în primele capitole, asupra vechei culturi româneşti, din vremea când scrisul nostru era într'o haină străină, asupra formării limbii literare, a pregătirei unei literaturi naţionale, cu bune caracterizări a epocii lui Matei Vodă şi a lui Vasile Lupu, apoi a celei a Brâncoveanului. Îţi rămâne a regreta apoi că asemenea consideraţiuni generale lipsesc pentru epocele următoare, or sunt indicate excesiv de redus.

Autorii sunt trataţi—deşi câtiva cu oarecare inegalitate, indicând o preferinţă — mai puţin biograficeşte, ci mai degrabă schiţaţi în siluete uneori fericit prinse, uneori mai vagi, în care istoricul literar vrea să cuprindă personalitatea sufletească a scriitorului şi caracteristicele operei sale.

Deosebindu-se de manualul său didactic cu acelaş subiect — unde e îngrădit de un anume program analitic— D-l H. dă aici o atenţie meritată unor scriitori vechi pe cari îi cunoaştem prea puţin (Hasdeu de ex), acordând interesul trebuitor unor moderni ca Crăsescu, Gion, Ureche, Traian Demetrescu, Lecca, Pompiliu Eliad, Anghel, Gârleanu, cu un capitol special asupra oratorilor secolului XIX

Considerăm însă ca o scădere lipsa din carte a atâtor scriitori mari, cari n'au altă vină decât că nu au murit, ca Brătescu-Voineşti, Goga şi atâţia alţii. Sperăm că la o viitoare ediţie lipsa aceasta simţitoare se va umple.

Ziarul unui motan, de *Elena Farago*. Autoarea „Şoaptelor în Amurg“, a cărei poezie, grea de cugetare, opreşte îndelung pe cititorul aplecat asupra versurilor sale, — ştie ca nimeni altul dintre scriitorii noştri să se apropie cu naturală facilitate de sufletul copilului. Compunerile sale poetice pentru copii au ajuns populare. O sumară anchetă făcută printre băeţii şi fetele noastre de la 5 la 10 ani ar constata că primul lor contact cu

literatura, cel dintâi nume de scriitor pe care îl reţine copilul e acel al D-nei F., precum tot la el se opreşte cititorul matur, după ce a străbătut cu anevoinţă încurcatele cărări ale poeziei noastre de azi, grădină în care se fac silinţe sterpe de a aclimatiza tot soiul de pomi exotici şi de a altoi pe tulpine de soiuri pământene greîe străine şi stranii.

„Ziarul unui motan", după povestirile din „Să fim buni" se citeşte uşor, cu interes şi curiozitate şi cu foarte mare profit sufletesc pentru copii. Pisoiul care îşi scrie impresiile sale e un pisoi isteţ, bun observator şi filozof în felul lui, aşa cum l'a creiat Doamna Farago, o mamă-poetă care, din dragoste pentru copil, tinde a se specializa în acest gen, făcând astfel dela o vreme înfidelităţi genului poeziei pure, a cărei preoteasă este.

Japonia, viaţa şi obiceiurile, de *Ioan Timuş*, 1924, Ed. „Casa Şcoalelor" în tiparul „Scrisul Românesc".—Cu o prefaţă de N. Iorga şi înfrumuseţată de 90 clişee, desemnuri şi vignete, cartea aceasta se prezintă în cele mai frumoase condiţiuni de tipar cu putinţă. Nu se poate găsi o mai bună lucrare care să cuprindă în ea toate informaţiunile şi îndrumările necesare cui ar vrea să facă puţină cunoştiinţă cu ţara crisantemelor. Autorul a cercetat întreaga literatură japonistică şi mai presus de toate a cunoscut bine pământul şi oamenii de care vorbeşte, de oarece a trăit mai bine de patru ani în împărăţia Niponului.

D-l Timuş ne face o povestire care se împleteşte cu o disertaţie de fond ştiinţific, înfăţişându-ne aspectul pitoresc al Japoniei, asupra căreia se apleacă apoi spre a-i studia înfăţişarea geografică, cu fauna şi flora ei specială şi ne descrie viaţa locuitorilor de acolo, cu mentalitatea lor deosebită, cu religia şi arta lor originală.

Istoria ţării, raporturile ei cu Asiaticii, Europenii şi Americanii, şi rostul lor în politica mondială de azi sunt de asemenea lămuritor tratate, partea aceasta formând poate capitolul cel mai de valoare din tot volumul, prin lumina în care e pusă politica trecută şi cea actuală a acestui imperiu.

Aşteptând cu plăcere cel de al doilea volum al D-lui Ioan Timuş, recomandăm călduros or şi cui această carte instructivă şi captivantă.

Galerii de Ceară, poezii de *Eugen Constant*, 1924, Editura „Scrisul Românesc" Craiova, vine în acelaş timp cu volumul lui Radu Gyr, de care am vorbit în numărul anterior al revistei; vine cu aceleaşi calităţi şi cu aceleaşi defecte, care sunt ale poeziei „la modă" din anii de după război. Fantezie luxuriantă—dar de o notă macabră obositor de stăruitoare—, bogăţie verbală remarcabilă—cu scăderea unor neologisme neaclimatizabile în limbajul poetic şi cu repetirea prea deasă a câtorva termeni—, cu imagini şi simboluri originale, dar sentimentul.... sentimentul nu se descopere aproape

niciodată în poeziile acestea. Este în ele multă căutare; vreau să cred că este mai degrabă o „poză" această atitudine de demoniacă tăgadă şi vrăjmăşie faţă de viaţă şi de toată firea. Căci mă'ntreb cum, la vârsta aceasta primăvăratecă, poetul nostru, care e un tânăr perfect echilibrat sufleteşte, timid şi de o delicată discreţie, care simte în ritmul complex al vieţei şi partea ei de frumos şi de bine—, cum n'a putut oare afla alte motive de inspiraţie de cât cele pe care le întâlnim în 9 zecimi din poeziile sale?! Are în ea ceva prea maladiv o asemenea inspiraţie, pentru a o socoti pedeantregul sinceră. Şi cum în volumul acesta *este totuşi* poezie de calitate (Vezi: La moară, De strajă), nădăjduesc să am în curând prilejul de a vorbi din nou de D-l Eugen Constant numai de bine, atunci când se va fi curăţit şi dânsul, ca mulţi alţii, de ganga străină care înveleşte darurile sale poetice personale.

Cântecele mele, de *Lucian Costin*, 1924, Bucureşti, „Cartea Românească" este al doilea volumaş al poeziilor cu acelaş titlu tipărite acum doi ani în aceiaşi editură.

Cele mai caracteristice şi mai frumoase versuri din acestr cărticele sunt cele pentru care se potriveşte titlul de pe copertă: un gen de lirism care, cu o notă românească, se apropie mai mult de inspiraţiunea şi tonul sentimental al doinelor noastre de cât de lied-urile nemţeşti. De obicei scurte, aceste cântece sunt uneori realizări deosebit de fericite ca sentiment şi expresie, cum ar fi de pildă:

Foişoară pe răzor,
Ce e, Doamne, şi un dor...
Tot bolnav eşti şi nu ştii
Că e dragostea d'întâi!.....

O fi, poate, artă mai puţină în versuri de acest fel; sentimentul şi sinceritatea lor le dă însă un preţ deosebit.

Thebaida, de *Victor Eftimiu* este o tragedie în 5 acte, după modelul, formula şi cu elemente împrumutate acestui antic gen elinesc. Chestiunea oţioasă a originalităţii şi a dreptului de a împrumuta al unui autor nu o vom relua noi, carl considerăm că nu în invenţie, ci în execuţia artistică stă mai mult valoarea unei opere artistice. Fapt este că autorul Thebaidei, cutezând să reia urzeala unei poveşti tratată de cei trei uriaşi ai tragediei vechi greceşti, a isbutit să creeze o operă care se susţine, te captivează şi te mişcă adesea până în adâncul sufletului. Este iarăşi multă poezie pură în anumite pasagii din piesa nouă a D-lui Eftimiu, având deosebit de aceasta o valoare educativă, care îi adaogă la merit.

Limba bogată şi muzicală a versurilor sufere însă adesea scădere, din pricina prea numeroaselor neologisme care împestriţează textul. Şi e mai ales regretabil că tipărirea s'a făcut cu totul neîngrijit: paginile sunt toate pline de greşeli de ortografie şi punctuaţie care deformează sensul, uneori lipsind

chiar cuvinte întregi din câte un vers. La viitoarea ediţie, autorul e dator să-şi supravegheze singur tiparul. C. D. F.

In Biblioteca „*Cunoştiinţe folositoare*" sub direcţiunea D-lui Prof. Universitar *I. Simionescu* şi editată de „*Cartea Românească*" au apărut:

Cum să ne îngrijim de *Dr. Ion Bordea.* Intr'o limbă românească şi pe înţelesul tutulor D-l Dr. I. Bordea expune, cu competinţa ce-i dă calitatea sa de Director General al Serv. Sanitar, rostul câtorva capitole de igienă: Hrana, Apa, Imbrăcămintea şi Locuinţa. Descrierea acestor subiecte este presărată de exemple şi consilii practice, care fac din această broşură prea mică şi mai cu seamă scrisă prea mărunt o încercare preţioasă totuşi de propagandă sanitară, care ar trebui să găsească cât mai mulţi imitatori.

Electricitatea Atmosferică de *C. Brădeţianu,* Profesor la Liceul din Craiova. Conferenţiar preţios şi neobosit al „Prietenilor Ştiinţei" D-l C. Brădeţianu era indicat să-şi dea şi pe calea publicisticei contribuţia sa la răspândirea ştiinţei. Intr'un stil uşor şi plăcut D-sa descrie Fulgerul şi Trăsnetul. Subiectul e cu atât mai interesant cu cât e bine tratat şi expus cu multă claritate.

Protozoarele de *I. Lepşi,* Profesor la Liceul din Orăştie. Generalităţi şi descrierea câtorva protozoare tip. Citirea lucrărei dă în tot o impresie justă a vastului şi foarte complicatului subiect ce înfăţişează protozoarele.

Locomotiva de Ing. *A. Casetti.* Lucrare de specialitate, interesantă însă nu numai pentru specialişti ci şi pentru marele public, care azi nu mai poate privi cu indiferenţă chestiunile de mecanică. Figuri muite lămuresc bine textul.

Omul dela Cucuteni de *I. Simionescu,* Prof. Universitar din Iaşi. Sub acest titlu D-l Profesor I. Simionescu face o expunere succintă dar complectă a omului neolitic, sau chiar eneolitic în genere. Subiectul e în sine atât de atrăgător, încât şi fără meşteşugul de vulgarizator de ştiinţă al D-lui Simionescu el ar interesa publicul cititor.

Un interes însă superior impune azi tutulor intelectualilor de-a se ocupa de această chestiune şi de-a cerceta, în cadrul ocupaţiunilor lor, elementele care să ne îngăduie a stabili arhiva noastră ancestrală, dovada existenţei noastre pe aceste meleaguri de când lumea, şi a inteligenţei, nu mai prejos de a altora, a strămoşilor noştri.

Dr. L.

Dela misticism la raţionalism, Cronici culturale de *Mihail Dragomirescu.*—Autorul îşi strânge în volum foiletoanele tipărite în „Viitorul", gazetă puţin simpatică prin politica ce face — când partidul e la guvern mai ales — şi pe care deci n'o prea citesc intelectualii. Autorul face bine că le publică, desgropându-le de unde erau înmormântate, pentru că părerile D-sale, chiar dacă nu sunt totdeauna împărtăşite de or cine, sunt însă interesante, şi le ştim

sincere, ele ne-pornind „decât din nevoia adâncă de a reacţiona în contra individualismului şi personalismului, pentru a pune în locul lor, în activitatea noastră culturală *ideea de neam şi ideea de adevăr*".

Lăsând la o parte chestiunile de discuţiuni ad personam — în care de altfel îmi place a constata că D-l M. D. caută a fi cât poate mai obiectiv (Vd. caracterizarea D-lui N. Iorga dela pag. 8 în partea în care D-sa recunoaşte marile calităţi ale distinsului nostru învăţat), ceeace predomină în cartea D-sale şi-i ridică valoarea e preocuparea de cultura naţională, de care sunt luminate cele mai bune articole din capitolele: *In contra idolatriei în cultură, Directive critice, Minoritarii* şi *Statul cultural* mai cu seamă. In ultimele capitole aflăm siluete viguros schiţate a câtorva scriitori din cele din urmă două decenii, note critice cu păreri personale despre oameni şi lucruri, caracterizări de epoce şi şcoli literare, toate informaţiuni preţioase asupra unor vremuri în a căror mişcare culturală autorul a fost un îndrumător şi factor preţios.

Lucrările Institutului de Geografie *al Universităţei din Cluj,* Vol. I, 1922. Tipărit în Bucureşti, 1824. Acest prim volum din seria publicaţiunilor acestui institut, publicaţiuni ce îşi propun „a face cunoscută, din punctul de vedere al geografiei moderne, România şi în deosebi partea României din Apusul Carpaţilor", este o lucrare model a genului, tipărită sub îngrijirea D-lui G. Vâlsan, Director al Inst. de Geografie din Cluj. — Primul articol şi cel de căpetenie al buletinului este *descrierea Campaniei de excursiuni geografice,* organizată de zisul institut în vara lui 1921, sub conducerea D-lui profesor Emm. de Martonne, şi anume: I-a în Munţii Apuseni şi împrejurimi; a II-a în regiunea Retezat şi în Banat; a III-a în Munţii Rodnei, Bucovina, Basarabia. Moldova şi Dobrogea. D-l Meruţiu, profesor de geografie, publică jurnalul excursiilor în partea sa narativă; D-l de Martonne consemnează apoi, în franţuzeşte, *Rezultatele ştiinţifice* ale acestor excursiuni. D-sa se ocupă de Masivul Bihorului mai întâi, de Masivul Banatului după aceea şi la urmă de Alpii Bucovinei cu împrejurimile lor, de Colinele Moldovei şi de Munţii Dobrogei septentrionale. Articolul este însoţit de numeroase planşe, cu planuri, schiţe şi fotografii lămuritoare.— Urmează câteva cercetări mărunte: Deosebite contribuţiuni la cunoaşterea regiunilor străbătute în excursiunile precedente, şi anume: *Flora Retezatului şi a Munţilor Banatului de sus,* de D-l Mih. Haret; *Scurtă Fitogeografie a Dobrogei,* de D-nul Jul. Prodan; *Câteva observaţiuni şi constatări asupra păstoritului şi asupra tipurilor de case la Români,* de D-l Rom. Vuia.—La urmă: *Invăţământul Geografic la Univ. din Cluj,* de D-l Prof. Vâlsan.

C. D. F.

Noutăți literare și științifice

In Editura „Ancora“ au apărut:

Desamăgire, de I. Agârbiceanu.
Istoria literaturii românești, de P. V. Haneș.
Conservator & C-ie, roman de N. Davidescu.
Istoria civilizațiunei rom. moderne, de E Iovinescu.
Nevroză, de G Cair.
Ziarul unui motan, de D-na El. Farago.

In Editura „Cartea Românească“:

Din problemele pedagogiei moderne, de G G. Antonescu.
Povestea neamului nostru, de I. Popescu-Bâjenaru.
Visuri împlinite, poezii de P. Dulfu
Cum să ne creștem copiii, de Dr. I. Glăvan.
Calendarul «Minervei» pe 1925
In lumea dreptății, de I. Brătescu-Voinești
Alte cercetări critice și filosofice, de H Sanielevici.
Poezii, de Zaharia Bârsan
Copilul. Ingrijirea lui modernă, de Dr. H Slobozianu
Viața și operile lui C. Negruzzi, de E Lovinescu.
Din umbra satelor, povestiri de M. Lungianu.
Spion (premiată de Soc. C. Rom.), de H Stahl.
Suflete de viteji, de N. Batzaria.

Cărți pentru copii, din aceeași editură:

Povestea lui Harap Alb (cu ilustrații), de Creangă.
Povești în versuri „ de Ciorăneanu.
Rubinson Crusoe „ de D. de Foë.
Don Quijote dela Mancha „ de Cervantes.
Isprăvi din viața animalelor „ de Tabico.
Familia Bunescu, povești „
Corbu (premiată de Soc. C. Rom.) (cu ilustrații), de V. Costescu.
Cartea Babei Floarea (premiată de Soc. C. Rom.) (cu ilustr.), de Spirescu.
Gruia lui Novac (cu ilustrații), de Dulfu.
Povestea lui Făt-Frumos (cu ilustrații), de Dulfu.

In „Bibl. Cunoștințe folositoare“, aceeași editură:

Omul și Societatea, de Al. Giuglea.
Viața Microbilor, de Dr. I. Gheorghiu.
Scarlatina și alte boli molipsitoare, de Dr. I. Gheorghiu.
Moldova, de Prof I. Simionescu.
Omul primitiv „ „
Vițele americane, de I C. Teodorescu.
Basarabia, de G. Năstase.
Ucraina, „ „

Alte edituri:

Cum putem normaliza viața politică, de M. Theodorian-Carada.
Isopia Brașoveană din 1784, de Leca Morariu.
Vitejești, poezii de N. Vulovici.
Boabe de rouă, versuri de Nina Vêja.
Epidermice, epigrame de Ciu-Ceam-Fu.
Atültett virágok, traduceri din poeții români, de D-ra Kiss Piroska.

Cronica Revistelor

Revue Historique du sud-est européen, I, 10—12 cuprinde mai întâi conferințele ținute la Sorbona în anul trecut 1924 de către D-l Prof. Iorga, sub titlul general: *Le Romantisme dans le Sud-Est de l'Europe*. La cunoștințele noastre despre această influență exercitată la noi asupra literaturii, D-l Iorga adaogă amănunte și fapte inedite, caracterizări luminoase și apropieri cu procesul acestei influențe exercitate asupra literaturilor popoarelor dela miază-zi, cum și înrâurirea literaturilor franceze, italiene, engleze și germane, ba chiar și rusă, în romantismul lor, asupra literaturilor sud-est europene și mai ales asupra alei noastre. Cercetează apoi elementul istoric în acest romantism sud-est european, cum și influența romantismului asupra poieziei poporane. In sfârșit în capitolul „Sinteza romantismului“ acestuia, se stăruește mai mult asupra poeziei lui Eminescu, din care se dau numeroase traduceri libere în franțuzește, pentru ilustrarea celor enunțate asupra acestui poet.—Urmează: *Un epigrafist englez în România* (Un Edmond Chishull, prin 1702—1703), comunicat de D-l I. Bianu — Deosebit de interesantă notița D-lui C. J. Karadja, în care ni se dau câteva *Noi amănunte asupra Spătarului Milescu*, după o carte rară a unui englez. Din ea reiese că Milescu a murit la 1708 și nu la 1714, cum se credea, cum și alte detalii prețioase biografiee și bibliografice, și în plus: jurnalul călătoriei spătarului nostru în China, după un manuscris inedit.— Dă i de seamă de D-nul Nic. Iorga și C. Marinescu.

Numărul din urmă—an. II, No. 1—3 — are o amănunțită dare de seamă a D-lui Iorga despre *O nouă istorie a Imperiului Byzantin* (The Eastern Roman Empire), al VI-lea vol. din monumentala „Cambridge Medieval history“ a lui J. Bury.—Despre *Manuscrisele românești din Bibl. Națională* (Paris) ne dă informații D-l C. C. Giurescu.—In *O nouă teorie asupra originei Românilor* D-l Iorga expune ideile emise de D-l Diculeseu în „Die Gepiden“ și contestă temeinicia afirmațiilor din această mult discutată lucrare.

L'Europa Orientale, (Roma) IV, 12, având sumarul următor: *Legislațiunea muncii în Polonia; Economia jugoslavă; Constituțiunea letonă; Despre originile literaturei cecoslovace moderne*; apoi *Situațiunea Europei orientale* la 1 Dec. 1924, iar la urmă *Recenzii* de G. Ferrari și A. Palmieri.

Delta (Fiume), II, 4—5, înscrie în prima ei pagină scrisorile de adesiune și încurajare pe care doi miniștri — Gentile și Casati — le adresează acestei publicații «opere de patriotism luminat» care e «Delta». Și la noi.... sunt miniștri cari refuză primirea unei reviste ca a

noastră bunioară, or chiar o primesc şi apoi nu vor s'o plătească!—O poezie, de un intens dramatism: *Talusa*, a lui Giovanni Pascoli, cu o cercetare despre *Influenţa lui Oraţiu şi Virgiliu asupra operei latine* a acestui mare scriitor, de G D. Leoni.—Un mic studiu asupra romancierului *Giovanni Verga*, acest „creatore d'uomini veri", de Mario Puccini — O bună parte din revistă e rezervată de data aceasta literaturei jugoslave, din care se dau bune traduceri. Interesantă în deosebi pentru noi «Lacrămi de mamă», povestire ce aminteşte una similară românească, şi unde e vorba de o mamă nemângâiată de moartea copilului său, care visează că, întâlnindu-l, acesta îi spune că lacrămile ei i-au ars trupul, fă-ându-l numai răni, iar mama de atunci a înţeles că nu e bine a plânge prea mult pe scumpii noştri morţi.—*Notiţe literare*, de Arturo Marpicati, bogate şi obiective.

Storia ed Arte (Roma), VIII, No. 103 ne aduce vestea plăcută a sărbătorirei unui prieten distins, profesorul Romolo Artioli, un amic vechiu al ţării noastre, care a fost decorat de Guv. italian pentru opera patriotică îndeplinită—după cum spune decretul oficial—«pentru extraordinara sa activitate cheltuită în timpul războiului, în domeniul asistenţei militare». Pe de altă parte aflăm că iubitul nostru Artioli a fost numit, în urma unui concurs, Inspector pentru Arta medievală şi modernă în prov. Lazio, atârnător de Ministerul Artelor Bucurându-ne şi noi — ca amic şi ca Român — de recunoaşterea oficială a meritelor acestui om superior, îi trimitem călduroasele noastre felicitări pentru onoarea meritată ce i s'a făcut la Roma cu prilejul decorărei sale.

Arhiva din Iaşi, an. XXXII, No. 1. — D-l Il. Bărbulescu în *O metodă de cercetare filologică şi pretinsele „săsisme" în vechile texte româneşti* spune că e o eroare a filologilor credinţa „că în sec. XVI şi XVII fiinţa limbii româneşti se afla într'un stadiu *arhaic* faţă de stadiul ei de după aceste veacuri", croare ce provine din necunoaşterea temeinică a Slavisticei. La aceasta trebue adăogat în timpul din urmă greşita părere că acele vechi texte cuprind în limba lor elemente fonetice şi morfologice *săseşti*, din care ar rezulta că numitele texte ar fi fost scrise de Saşi, or copiate după aceia. Autorul, cu ajutorul câtorva scrisori de azi, luate dela oameni mai simpli, vorbind fiecare bine românește, arată că din necunoaşterea ortografiei scriu necorect şi deci, de ar fi să ne luăm după textele lor, am lua drept străini pe cei ce le-au scris, ceeace ar fi o eroare. Aşa trebuesc considerate şi textele vechi. Neexistenţa unui sistem ortografic pe atunci, cunoştinţele mediocre de carte ale celui ce scrie un text, sunt pricina aparenţei fie arhaice, fie străine a unui text vechi, cum e bunioară în „Psaltirea Scheiană" or în „Manuscrisul Liceului grăniceresc G. Coşbuc", cercetate în Dacoromania, III, p. 461 şi 472. Căci texte româneşti vechi, zice D-l

B. „cuprindeau în scrisul lor nu numai *amestecate* diferite ortografii slave, ci şi *analogii* făcute de scriitorii lor după acele slave". — *Influenţele slave asupra fabulei româneşti în lit. pop. scrisă* e un studiu în continuare, teză de doctorat în filologia slavă a D-lui I. Negrescu. — *Un colaborator francez la Istoria Românilor*, de D-l P. Constantinescu-Iaşi, este Paul Bataillard, elevul lui Edg. Quinet. Personalitatea acestui prieten al Românilor şi rolul ce joacă el alături de ai noştri de la 1848 sunt puse în lumină de autor. O contribuţie preţioasă la cunoaşterea epocei şi a legăturilor noastre culturale cu Franţa. — La rubrica Comunicărilor semnalez, pe lângă câteva etimologii, pagina scrisă de N Mustaţă despre *Hasdeu, întemeietorul Slavisticei la Români*, şi *Urme tracice în obiceiurile noastre*, de Dr. Bejenaru.

Revista Istorică, X, 7—9, cu articole de D-nii Iorga, P. P. Panaitescu, Karadja, Gen. R. Rosetti, Macurek, Zaborovschi şi I. C. Filitti, cu Documente, apoi cronici excelente (Vd. acea despre: Ist. Răzb. nostru de D-l C Kiriţescu, a jurnalului D-lui V. Cancicov despre acelaş eveniment, cum şi a cărţii D-lui Z Pâclişanu cu corespondenţa Episcopului Klein, toate de D-l N. Iorga).

In numărul 10 — 12: pagini de D-nii Iorga, Dr. Arn. Winkler, Gr. Nandriş şi colaboratorul nostru D-l Bulat. D-l Tagliavini reproduce o scurtă scrisoare din Martie 1845 a lui Eliade-Rădulescu, pe care acesta o adresase cardinalului Mezzofanti cu câteva numere dintr'unul din ziarele sale. Despre acest cardinal am vorbit odată în revista noastră (Vd. III, 12, p. 175). Intre acte o foaie de zestre din Ian. 1823 (Colecţia C. Argetoianu), interesantă în deosebi pentru numele stofelor, efectelor de îmbrăcăminte şi a obiectelor menţionate.

Junimea Literară, XIII, 9—10, cu o materie bogată literară şi istorică, dă sfârşitul articolului D-lui Pohantzu despre *Viaţa şi opera lui P. Cerna*;—*O ediţie necunoscută a „Istoriei lui Arghir şi Elena" de Barac*, a D-lui Dr. Vl. Paşchivschi,—apoi numeroase note informative.

Ţara de jos, II, 1, intră în al doilea al său an de apariţie, cu puteri înoite, ca revistă *culturală*. In primul său articol: *Regionalism; Valoarea lui socială*, D-l G. Vlădescu-Răcoasa lămureşte că, dacă regionalismul politic—pornit din apetituri şi ambiţii politicianiste — este un rău, ca „dăunător unităţii naţionale", cel cultural şi chiar economic poate fi de mare folos. De aci „nevoia de a pregăti descentralizarea printr'o cultivare sistematică a regionalismului cultural şi ideal". Se spun cuvinte bune şi despre revista noastră, ca una ce arată „ceea ce poate face o publicaţie regională, când munca ei se conduce după un program sistematic şi practic".—*Pagini literare* alese, o *Cronică economică* de D-l Prof. G. Taşcă, o *Cronică socială* şi la urmă recenzii.

C. D. F.

Reviste și ziare primite în schimb:

Revistele: *L'Europa Orientale* (Roma) IV, 12.—*Delta* (Fiume), II, 4—5.—*Bulletin de la Soc. Gén. d'Education* (Paris), LV, 10.—*L'Art à l'Ecole* (Paris) XVII, 92.—*L'Athénée* (Liège), VIII, 10.—*Unione Storia ed Arte*, (Roma) VIII, 103.—*Revista Istorică*, X, 10—12.—*Revue Historique du Sud-Est européen*, II, 1—3—*Revista Științifică „Adamachi"*, XI, 1.—*Buletinul Soc. de Științe din Cluj*, tom II, fasc. 2.—*Buletinul de Informații al Grăd. Botanice din Cluj*, IV, 2—3.—*Natura*, XIII, 12.—*Viața Românească*, XVI, 12.—*Gândirea*, IV, 8.—*Convorbiri Literare*, LVI, 11—*Lamura*, V, 14—15.—*Revista Gen. a Învățământului*, XIII, 1.—*Țara Noastră*, VI, 6, 7.—*Democrația*, XIII, 1.—*Buletinul Cărții*, II, 10.—*Revista Moldovei*, IV, 8—9.—*Tudor Pamfile*, II, 4—12.—*Arhiva Someșană*, I, 1.—*Țara de jos*, II, 1.—*Peninsula Balcanică*, II, 8, 9.—*Ideea Europeană*, VI, 162.—*Viața Nouă*, XX, 8—10.—*Gândul Nostru*, III, 10.—*Societatea de Mâine*, II, 6.—*Revista teologică*, XV, 2.—*Viața Agricolă*, XVI, 3.—*România viitoare*, V, 1.—*Economia Națională*, XLVI, 1.—*Roma*, IV, 11—12.—*Țara Voevozilor* (Făgăraș) I, 1—2.—*Ritmul Vremii*, I, 1.—*Miorița*, III, 5—6.—*Comoara Satelor*, II, 9—10.—*Transilvania*, LV, 12.—*Educația*, VIII, 1—*Vatra Școlară*, I, 4—6—*Inițierea*, I, 2.—*Revista Ideilor*, I, 2, 3.—*Foaia Tinerimei*, IX, 1—4. *Botoșanii juridic*, I, 1—4.—*Gazeta Școalei Active* (Dej), I, 3.—*Mișcarea Literară*, I, 8—14.—*Lumea*, I, 11—15.—*Clipa*, II, 85—88.—*Omul liber*, II, 1—2—*Adevărul Literar*, VI, 215—219.—*Ziarul Științelor și al Călătoriilor*, XXIX, 1—4.—*Cosinziana*, IX, 1—2.—*Pagini Agrare*, I, 16—18.—*Buletinul Fundației Culturale «Principele Carol»*, I, 2.

Ziarele: *Gazeta Maramureșană* (Sighetu-Marmației). — *Telegraful Român* (Sibiu). — *Primăvara* (Sannicolaul-Mare). — *Cultura Poporului* (Cluj) — *Progresul* (Oraviția). — *Carpații* (Brașov). — *Foaia Diecezană* (Caransebeș). — *Monitorul oficial al orașului Timișoara*. — *Deșteptarea* (București).—*Foaia interesantă* (Orăștie).—*Voința Școalei* (Cernăuți).—*Foaia parohială din Cărămidari* (București). — *Myriobiblon*, I, 5—10.—*Dreptatea* (Ploești).—*Sămănătorul* (Sannicolaul-Mare).—*Libertatea* (Orăștie).—*Santinela* (Periamoș).

Din Oltenia: *Năzuința*, III, 6, 7.—*Ramuri-Drum Drept*, XIX, 1.—*Renașterea*, IV, 1.—*Flamura*, III, 1.—*Grafica*, II, 22—24—*Gazeta Școalei*, VI, 10.—*Mântuitorul*, I, 7, 8.—apar în Craiova, precum și ziarele: *Oltenia economică*, II.—*Vremea Ordinei*.—*Robia Modernă*.—*Foaia pentru popor*.—*Brazda*.—*Straja*.—Din T.-Severin: revista *Datina*, II, 10.—și ziarul *Cerna*.—Din Calafat: *Slove*, II, 11, 12.—Din Filiași: *Cuvântul Parohiei*, I, 5, 6.—Din Tg.-Jiu: *Gorjanul*.

ARHIVELE OLTENIEI

se vând cu numărul în librăriile:

Socec & Comp.	Craiova
Ramuri	„
Lazăr Sanft	„
Librăria Națională	„
„ Lumina	„
Pavel Suru, Calea Victoriei, 73	București
Librăria Cartea Românească	„
„ Socec & Comp.	„
„ A. Stănciulescu	„
„ „Universala" Alcalay & Comp.	„
„ Cartea Românească	Cluj
„ Teatrului	Timișoara
„ Fundația Principele Carol	R.-Vâlcii
„ Munca	Piatra-N.
„ Ramuri	T.-Severin
„ Miloșescu Fiu	T.-Jiu
„ Cartea Banatului	Caransebeș
„ Diecezană	Lugoj
„ Ciurcu	Brașov
„ Socec & Comp.	Iași
„ J. V. Ionescu „Cartea Românească"	„
„ G. Stănescu	Târgoviște
„ Arhidiecezană, Str. Metropoliei	Sibiu
„ H. Zeidner	Brașov
„ Diecezană	Arad

NUMARUL 40 LEI

Colecția anilor I, II, III	Lei	1000.—
„ anului I	„	300.—
„ anului III	„	350.—

Exemplare stinghere, a câte 50 lei unul, mai avem din numerele: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 15 și 16.

FABRICA DE SALAM ȘI MEZELURI

FRAȚII CUMPĂNAȘU & Comp.

SOC. IN COM. SIMPLĂ

CRAIOVA

Unica instalație sistematică cu electricitate din țară

SUCURSALE: București, Calea Griviței 102. Iași, Str. Uzinei 14,

FILIALE: Craiova, Strada Madona 2, Strada Jules Michelet 21, Strada Justiției 32 și 60, Strada Elca No. 9. SERVIM PROMPT.

DEPOZITE: Timișoara, Galați, Petroșani, Slatina, Câmpulung, Bălți. Reprezentanțe în fiecare capitală de județ.

PREȚURI AVANTAJOASE

SCRISUL ROMÂNESC
INSTITUT DE EDITURĂ ŞI ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMĂ / CRAIOVA

EDITURA / TIPOGRAFIE / LITOGRAFIE / NOTE MUZICALE
LEGATORIE / CARTONAGE

Preţul 40 L

ANUL IV No. 18-19. Mart. — Iun.

ARHIVELE OLTENIEI

APARE LA DOUĂ LUNI

SUB DIRECŢIUNEA D-LOR:

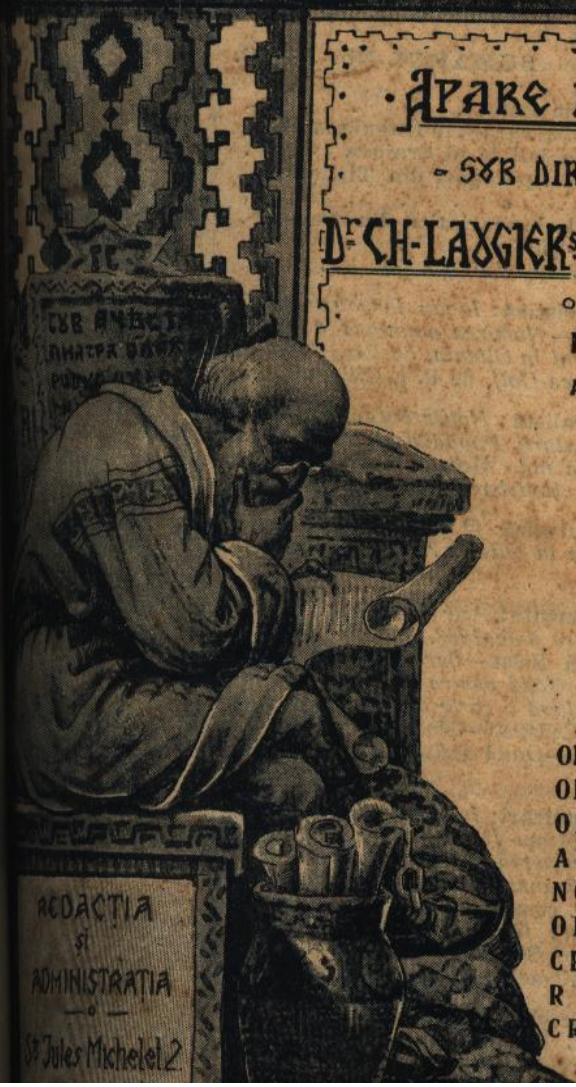
Dr. CH. LAUGIER şi Prof. C. D. FORTUNESCU

IN NUMĂRUL DE FAŢĂ

ARTICOLE SEMNATE DE:

Dr. AL. BORZA
C. LACRIŢIANU
M. DIMONIE
I. MOISIL
Prof. TRAIAN SIMU
T. G. BULAT
G. MIL.-DEMETRESCU
R. S. MOLIN
THEODOR.-CARADA
Dr. A. METZULESCU
Pr. D. LUNGULESCU
D. IZVERNICEANU
D. D. STOENESCU

OLTENIA FOLKLORISTICA
OLTENIA NATURALISTA
OLTENIA ARHEOLOGICA
ACTE şi DOCUMENTE
NOTE şi COMUNCĂRI
OLTENIA CULTURALA
CRONICA ŞTIINŢIFICA
RECENZII
CRONICA REVISTELOR

Anul IV, No. 18—19. Martie — Iunie 1925.

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Directori: Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU

DELEGAT CU CONDUCEREA REVISTEI: C. D. FORTUNESCU

Colaboratori: *Prof. Al. Bărcăcilă* (T.-Severin).—*Prof. T. G. Bulat* (R.-Vâlcea).—*Prof. C. N. Mateescu* (R.-Vâlcea).—*C. J. Karadja* (Grumăjești-Neamț).—*C. V. Obedeanu* (București).—*Prof. Tr. Simu* (Lugoj).—*R. S. Molin* (Oravița).—*Prof. D. Izverniceanu* (Oravița).—*G. Mil-Demetrescu* (Craiova).—*D. D. Stoenescu* (Craiova).—*Prof. M. Roska* (Cluj).—*Prof. Luc. Costin* (Caransebeș).—*I. C. Băcilă* (București).—*Prof. N. G. Dinculescu* (Craiova).—*Prof. Ilie Constantinescu* (Caracal).—*Prof. C. Gerotă* (Calafat).

SUMARUL No. 18-19.

Praetorium și Centum Putei . . . . . Prof. Traian Sima
Diviziunea proprietății rurale în Oltenia la 1837 . T. G. Bulat
Vechi denumiri de mahalale în Craiova . . G. Mil. Demetrescu
Contribuții la Istoria Episcopiei din Timișoara . R. S. Molin
Răscoale în Craiova . . . . . M. Theodorian-Carada
Mersul ciclic al epid. de scarlatină din Craiova . Dr. A. Metzulescu
Schitul Sărăcinești-Vâlcea . . . . . Pr. D. Lungulescu
Pagini din Istoria Banatului (sfârșit) . . . D. Izverniceanu

Oltenia folkloristică: *Iovan Iorgovan*, baladă variantă din Dolj, comunicată de N. Plopșor.—*Numirea populară a câtorva plante și medicamente întrebuințate de săteni în Oltenia*, de Em. Marica-Horez.—*Numiri de animale, strânse în com. Plosca-Dolj*, de R. I. Călinescu.

Oltenia naturalistă: *Notițe botanice din Riviera Olteniei*, de Dr. Al. Borza-Cluj.—*Din Fluturii Păpădiei, adunați în Dolj*, de R. I. Călinescu.—*Solurile agricole din jud. Mehedinți*, de Prof. C. Lacriteanu.—*Plantele folositoare din Oltenia: Helleborus dumetorum*, de Prof. M. Dimonie.

Oltenia arheologică: *O așezare nouă necunoscută—Până unde merg vremurile preistorice în Oltenia?* de N. Plopșor.—*Ceva despre obsidiană*, de M. Roska.

Acte și documente: *Acte și scrisori din trecut: Clerul oltean în turburările revoluționare dela 1848*, de C. N. Mateescu—*Dieata din 1820 a unui boer oltean*, de T. G. Bulat.—*Carte de hotărnicie din jud. Mehedinți.—Carte dela Matei Basarab Vodă pentru eliberare de rumânie*, transcrise de N. G. Dinculescu.—*Copie după o carte de hotărnicie a moșiei Morotinul-Romanați*, comunicată de I. I. Cellarian.—*Document privitor la moșia Fratoștița*, comunicată de N. Plopșor.—*Două scrisori de boeri olteni* (sec. XVIII), cu notițe de G. Mil. Demetrescu.

Note și comunicări: *Inscripții din Bisericile oltene* (Schitul Șerbănești-Vâlcea; Mănăstirea Mamu-Vâlcea), adunate de T. G. Bulat.—*Nicu D. Miloșescu*, de I. Moisil.—*Descreșterea căsătoriilor la noi și aiurea*, de N. T. Ionescu.—*Craiova în 1818.—Francmasonii la Craiova în 1887-88.—Poetul Nicoleanu la Craiova în 1859*, comunicate de Dem. D. Stoenescu.—*Fr. Schwanz, autorul unei descrieri despre Oltenia*, de Al. D. Vasilescu.—*Activitatea muștei columbace în Dolj*, de St. Bosie.—*Notițe despre ostirea Română în veacul XVII-lea*, de C. J. Karadja.—*O lămurire redacțională*, de Dr. Ch. L. & C. D. F.

Oltenia culturală: *Mișcarea culturală în Craiova* de Fortunato.—*Cronica artistică*, de C. D. Fort.—*Pentru pomenire: doi profesori morți*, de C. D. F.—*Viața culturală în T-Severin*, de Al. Bărc.—*Din Calafat*, de C. Ger.—*Cronica culturală a Oraviței*, de D. Jsvern.—*Războiul nostru.*

SUB DIRECȚIUNEA D-lor
DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprijinitorii ARHIVELOR OLTENIEI pe anul 1925

D-nu VICTOR POPP, Craiova	1000 lei
D-nu Profesor N. COCULESCU, București . .	1000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU, București	3000 lei
D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
PRIMĂRIA ORAȘULUI, CRAIOVA	5000 lei
D-nu R. S. MOLIN, Oravița-Banat	500 lei
Principele BARBU STIRBEY, București . . .	1000 lei
Decanatul BAROULUI de DOLJ	5000 lei
D-nu C. POENARU, Craiova	1000 lei
BANCA VIITORUL, Craiova	1000 lei
CLUBUL UNIREA, din T.-Severin	500 lei
D-nu Dr. I. TRĂILESCU, T.-Severin	500 lei
D-nu IULIAN VRĂBIESCU, Craiova	500 lei
MINISTERUL CULTE ȘI ARTE	5000 lei
D-nu Mitu S. Andreescu, Craiova	2000 lei
Tipografia „Scrisul Românesc“ Craiova . . .	10000 lei
D-nu Dr. Th. Hoenig, T.-Severin	500 lei

Către Cititori

Numărul de față apare dublu, din nevoia de a cruța de astă dată ceva timp cui duce sarcina strivitoare a conducerei și tipărirei revistei noastre, pentru ca acesta să-și poată lua o vacanță de o lună întreagă, vacanță care să-i fie cu adevărat spre odihna pe care va fi meritând-o. Cerem deci iertare abonaților noștri pentru această procedare excepțională.

De altfel cititorul nu va pierde nimic, întru cât acest număr 18—19 cuprinde zece coale de tipar, fiecărei rubrici dându-i-se încă odată mai multe pagini de cât de obiceiu.

Cum nu am ajuns încă a încasa 60% din abonamentele re-

gulat servite de administrația revistei și cum pe de altă parte tipografia a fost nevoită a ne spori plata tiparului, iar hârtia s'a scumpit în mod scandalos în ultimul timp (noi plătim dela 1 Ianuarie 1925 câte 6 lei mai mult de fiecare exemplar de revistă numai pentru hârtie singură — fără urcarea prețului tiparului și a expediției recomandate), abonații noștri vor aprecia curata jertfă ce facem ostenindu-ne a continua să scoatem „Arhivele Olteniei" în astfel de condițiuni împovărătoare și cu riscul de a împlini din „salariul nostru de mizerie" — cum bine îl numește un coleg — deficitul acestei publicațiuni poate prea serioasă pentru atâta lume de astăzi prea puțin serioasă.

Cel mai mare ajutor ce ni-l pot da acei cari prețuesc ostenințele noastre — mai mult chiar decât generosul obol personal al unui abonament de sprijin — este să ne procure noui abonați, de acei nsă cari plătesc cinstit și de buna lor voe. Căci mulți sunt cari ar fi în stare să ne ajute bucuros abonând „Arhivele Olteniei", dar cari nici nu vor fi știind de existența modestei noastre publicațiuni.

Intr'acest sens deci îndreptăm rugămințile noastre spre toți prietenii cunoscuți și necunoscuți ai „Arhivelor Olteniei", solicitându-i să ne trimeată adresele noilor abonați ce ne-ar putea face.

* * *

Și acum, după toate menajamentele noastre anterioare, în urma atâtor apeluri deșarte și cheltueli inutile de corespondență cu o samă de vechi abonați răi platnici, a venit vremea să deschidem și noi o **LISTĂ NEAGRĂ**, *unde vom fixa numele celor cari nu ne-au plătit abonamentul de 100 lei anual la revistă pe anii 1922 și 1923, or numai pe 1923, și anume Domnii:*

Din București: *M. Musceleanu, Str. Sf. Voevozi 10. — Iul. Marinescu, Liceul Cantemir.—Cristofi Cerchez, Str. Avram Iancu 6.—I. Mateescu, Str. Mihai Vodă 27.—Din* Timișoara: *Dr. Nero Drăgan.—Din* Pitești: *Biblioteca școalei secundare de fete.—Din* Deva: *Dr. Robu.—Din* Dorohoi: *Maior Găluscă. — Din Hotin Colonel Grigorescu.—Din* Galați: *Nicu Bosie.*

In numărul viitor vom da lista celor din Oltenia, apoi vom trece la cei din 1924.

Praetorium și Centum Putei

In lucrarea mea „Drumuri și Cetăți Romane în Banat" am vorbit în liniamente generale într'altele și despre castre, cetăți și speculae romane, dintre care unele au fost în parte cercetate și chiar studiate de unii istorici și arheologi străini. In lucrarea amintită am accentuat, că epoca Banatului subt Romani este una dintre cele mai puțin scrutată și că un singur om nu o poate mântui, revenindu-ne astăzi nouă Românilor datoria de a ne ocupa de ea, pentrucă scrutătorii de ieri nu au prea avut interes să se ocupe în mod minuțios de trecutul nostru latin. Și era firesc să fie așa. Totuși scrutările lor, câte le-au făcut, au o valoare incontestabilă, întrucât ne servesc de indicii în continuarea cercetărilor noastre amănunțite.

Tot în lucrarea mea am avut ca scop principal să deștept la cei indicați interesul pentru a se aprofunda și lărgi terenul de cunoștință, cu privire la trecutul acestei provincii subt Romani.

Astăzi constat cu multă plăcere că, după șase ani decând suntem încadrați în vechile hotare ale Daciei-Traiane, în Banatul nostru se simțește un viu interes în direcția cercetărilor arheologice și mai ales romane, ce pentru mine este o mângăere sufletească, pentrucă nu numai Românii, dar chiar și neromânii deovreme încoaci își rezervă timp pentru a scruta frumosul nostru colțișor de țară, ca cel mai bogat în relicvii și antichități de pe vremea Romanilor.

Incurajat fiind de rezultatul muncii mele, aflu de bine acum să vorbesc ceva mai pe larg despre două din importantele cetăți, construite de strămoșii noștri Romani.

Praetorium. Nainte cu o sută și zece ani, pe la anul 1815, a trăit în fruntașa comună Mehadia cucernicul părinte-protopop român *Nicolae Stoica*, bărbat cu vederi largi și cu cunoștințe destul de frumoase pentru un preot de pe vremile acelea. Acest vrednic slujitor al lui Cristos, care pe lângă chemarea lui de părinte sufletesc, în timp liber se în-

deletnicea cu drag şi cu istoria neamului său, făcând chiar şi cercetări arheologice, iar ca rezultat al muncii sale la moarte a lăsat posterităţii însemnate date şi izvoare despre trecutul Banatului, dar mai ales din jurul Mehadiei, ţinut până aci încă mut şi negrăitor al vremurilor de mărire a stăpânitorilor lui de odinioară.

Datorită cercetărilor şi însemnărilor ce le-a făcut acest *prim arheolog român bănăţean*, oamenii de ştiinţă cu mai multă uşurinţă cercetară şi studiară vestita garnizoană Praetorium de pe vremea Romanilor. Şi într'adevăr, până la etatea înaintată de 79 ani şi-a făcut o frumoasă colecţie de antichităţi romane, adunate din rămăşiţele risipite de vremuri, care de mult vesteau pe acolo gloria vulturului roman.

Astfel părintele Stoica avea bani de pe vremea împăraţilor Antonini, medalii, etc., iar la anul 1815 a scos la iveală şi un sarcofag lung de 6 picioare, lat de 3, iar ca înălţime cu acoperiş cu tot de 4 picioare. Merituosul părinte Stoica a scris şi despre expediţiile lui Traian, insistând asupra descălecărei legiunilor în Dacia în preajma Mehadiei. Aminteşte şi despre săpăturile făcute de poporanii lui într'o noapte la anul 1822, cu gândul de a desgropa bani, şi când au scos la lumină o puternică tablă de piatră pe care se putea desci cifra, cu toate că era stricată de loviturile casmalelor, inscripţia următoare: D. BAEBATIVS. AVG. COL. ZARMISE GETVSAE. VIX. AN. LXIV. OSE. PROSCRIPTUS. PER BAE BATIVM. G. A M. GEN. COL. ET. CO ET COMER. ED BVS. IV.

Unde sunt aceste documenta istorice nu se ştie; presupun că au fost transportate în muzeul burgului din Viena.

Atât despre activitatea frumoasă istorico-arheologică a veneratului părinte Nicolae Stoica, care, prin scrutările şi cercetările sale făcute la Praetorium, a ştiut să atragă atenţiunea altor cercetători de mai târziu.

Astfel, când *Fr. Pesti* descrie istoria judeţului de Severin spune că nu demult, la anul 1837, afară din Mehadia, în comuna Plugova, după cum indică şi tabela Peutingeriană s'au găsit ruinele castrului roman Praetorium, iar o inscripţie

aflată acolo aminteşte de cohorta III Dalmatină. Aserţiunea aceasta a dat apoi şi altor istorici şi arheologi imbold de a se ocupa mai deaproape de trecutul acestui castru, pentrucă vedem la anul 1880 pe *Leonard Böhm,* în tovărăşia profesorului univ. *Carol Torma* descinzând la faţa locului, pentru a se convinge de cele spuse de Fr. Pesti, fără a întreprinde însă atari săpături. Aceşti archeologi, cu sprijinul tabulei Peutingeriană şi indicaţiile lăsate de părintele Stoica, au fixat definitiv poziţia acestei cetăţi, mulţumindu-se numai cu cercetarea mai multor cărămizi şi ţigle ce le demonstra în mod palpabil urmele Praetoriumului.

Săpături serioase la Praetorium nimeni nu a făcut nicicând. Cu toate acestea proprietarul *Z Z.* din Mehadia, probabil din curiozitate, a săpat pe atunci la castrul amintit, scoţind la lumina zilei o tablă de piatră plină cu inscripţii, pe care apoi o zidise în păretele casei sale, fixindu-o poate din nepricepere, sau din alte motive, cu textul în zid, aşa că inscripţia nu se poate vedea. Se susţine că totuşi fiul preotului din Iablaniţa Tătucu, care pe atunci fusese notar în Mehadia, ar fi copiat textul de pe piatra amintită. Nu se poate şti însă astăzi unde se află acel text.

Prinzând de veste apoi istoricii străini de tabla amintită, au inzistat mult pe lângă stăpânul casei (al cărui nume l'am notat cu iniţialele *Z. Z.*) să le-o cedeze lor, pentruca probabil să-şi afle iarăşi locul în muzeul din Viena sau Budapesta, lucru ce proprietarul de pe atunci nu a voit odată cu capul. In tot cazul, descifrarea acelei inscripţii near servi cu date preţioase.

Ultimele cercetări ştienţifice în partea locului le-a făcut arheologul *T. Ortvay.* Deatunci şi până astăzi însă, cum nimeni nu a avut vre-un interes pentru cetatea aceasta, dintele vremii îşi continuă în linişte, nestingherit, opera de distrugere, ajutat la aceasta şi de localnicii din jur, cari nesocotind importanţa istorică a ţinuturilor pe care le pasc cu turmele sau le ară cu plugul, îngroapă astfel încet amintirile strămoşilor lor, cari au sămănat pe vremuri civilizaţia latină pe locurile acestea.

Să vedem acum unde a fost construit castrul Praetorium.

A fost aşezat în preajma confluenţei pâraelor Bolvaşniţa şi Bela-Reca, teritoriu care astăzi este în posesiunea ţăranilor din Plugova. La nordul castrului curge Bolvaşniţa, spre răsărit se află drumul de ţară, la vest curge pârâul Bela-Reca, iar la sud de cetate la 3 km. depărtare este comuna Mehadia. Castrul e la vre o 260 metri depărtare de şoseaua ce leagă Mehadia de Caransebeş, la 110 metri de pârâul Bolvaşniţa, iar de Bela Reca la 170 m. distanţă. Lungimea castrului în direcţia nord-sudică a fost de 130 m., lăţimea lui de 113 m., iar grosimea zidurilor pare să fi ajuns până la 4 metri.

Praetorium nu a fost nici municipiu, nici vre-o atare „coloniă", ci a fost o puternică cetate, o garnizoană, ale cărei trupe aveau menirea de a străjui podul dela Orşova, construit de neîntrecutul architect Apollodorus din Damasc, precum a se îngriji de buna rânduială dela vestita localitate balneară *Ad-Mediam*, adecă Mehadia, cum şi de întreţinerea importantei şosele strategice, ce legase *Trans-Tierna* (adecă Orşova) de *Tibiscum* (Caransebeş). La caz de s'ar face săpături, cu siguranţă că s'ar stabili toate edificiile lăuntrice ce de comun le aveau toate castrele stabile.

Centum Putei. A fost întemeiat de legionarii lui Traian ceeace ne-o demonstrează de altfel chiar şi însăşi numirea lui, ce pe româneşte înseamnă: o sută izvoare. Pe mulţi istorici şi arheologi i-a indus în eroare numirea cetăţii, căci multă vreme se susţinuse că cetatea aceasta a fost ridicată la Buziaş, localitate care de altfel şi pe vremea Romanilor a fost cunoscută, pentrucă şi aici s'au descoperit în mai multe rânduri urme de ale strămoşilor noştri, cari au ştiut aşa de bine să utilizeze tot ce le aducea foloase. Deci, şi pe vremea lor, Buziaşul era tot aşa de bine cercetat pentru apele lui vindecătoare ca şi astăzi, ba poate că pe atunci aceste izvoare tămăduitoare erau cu mult mai puternice. Iată dar ce foarte mulţi învăţaţi au susţinut cu atâta convingere că numai aici a putut fi castrul Centum Putei şi nu alt undeva

castru despre care în antichitate numai Tabula Peutingeriană vorbeşte.

Examinându-se însă mai cu deamănuntul drumul de pe harta amintită, s'a constatat că punctul *Centum Putei* e fixat mai aproape de Dunăre de cât *Berzovia* sau presupusul Buziaş, ceeace dealtcum se ştie şi fără ajutorul Tabulei Peutingeriane. Drumul dela Lederata până la Tibiscum arată ca primă staţiune *Arcidava*, adecă Vărădia, după aceea ca a doua staţiune *Centum Putei* şi apoi *Berzovia*. Noi ştim însă că Berzovia (Jidovinul) este mai aproape de Dunăre decât Buziaşul şi, deci, dacă s'ar susţine că Buziaşul este Centum Putei, atunci trebuia pe harta lui Peutinger în locul al doilea fixat Berzovia şi apoi Centum Putei. Această argumentare am făcut o, pentrucă pe tema aceasta am avut o discuţie cu un domn, care şi astăzi tot mai crede că Buziaşul, pe vremuri, se numia Centum Putei.

Dintre istoriografii Banatului, *Griselini* şi *Schwicker* amintesc şi-l caută pe acest castru chiar aproape de Dunăre, presupunându-i existenţa la Moldova, bazaţi pe împrejurarea că au găsit acolo urme întinse ce glăsuesc despre o puternică aşezare a Romanilor prin părţile acestea. Intrucâtva s'au apropiat de Centum Putei acei cari l'au căutat pe la Sasca şi Oraviţa, cum au fost de pildă *Dr. Forbiger* şi *Ukert*. Dar şi mai mult s'au apropiat de adevăr *Tomaschek*, *Gooss* şi *Borovszky*, cari căutau castrul din chestie prin jurul comunelor Stamora şi Buchini. Urmează apoi *Böhm* şi *Ortvay*, cari trăiau în convingerea că cetatea aceasta se ascunde undeva în hotarul comunei Gherman. Primul care a susţinut cu toată tăria că Centum Putei este în judeţul Caraş-Severin a fost *Carol Torma*, care, după două cercetări ce le-a întreprins în Banat, i-a fixat urmele în hotarul comunei *Surducul-Mare*. Trebue să menţionez că şi cunoscutul nostru istoric şi pasionatul arheolog român *Petru Broşteanu*, fără să fi ştiut ceva de cercetările lui C Torma, la anul 1888 cercetează la Surducul-Mare şi în preajma comunei stabileşte în toată forma castrul Centum Putei. Rezultatele cercetărilor

sale le-a şi publicat apoi în Foaia diecezană apărută la 30 Sept anul 1888.

De aici putem vedea clar, că Românii noştri bănăţeni, deşi nu posedau cunoştiinţe superioare universitare, ca de pildă prof. univ. Torma, etc., totuşi au ştiut să se impună cercetătorilor străini, cari adesea aveau la bază în scrutările lor indiciile cărturarilor români.

Centum Putei la început a fost un lagăr, pe care l-a înt tocmit împăratul Traian încă în prima expediţie, servind c etapă de recreare ostaşilor cari au înaintat pentru cucerire puternicei cetăţi dacice Berzovia. Lagărul acesta, după cu cerirea Daciei, devenise apoi permanent, prefăcut în cetat puternică, în jurul căreia pe încetul au luat fiinţă, datori celor concediaţi din armată, aşa numitele „vicus canabenses" Erau cătune pline de veterani, cari nu se despărţeau de tabă unde serviseră, apărând cu credinţă vulturul roman, de ca cuib îi legase toate faptele de vitejie din tinereţe, şi astf la marginea cetăţii se îndeletniceau cu negoţul, vânzân celor din garnizoană tot felul de mărfuri şi obiecte de ca aveau nevoe.

Că de fapt Centum Putei a fost un centru militar în semnat o dovedeşte chiar şi cărămizile aflate acolo, din care unele purtau, afară de pecetea legiunei XIII, şi iniţiale legiunei a patra *Flavia Firma* (după unii *Felix*). LEG IV F. F. Se pare că o parte din legiunea aceasta trebuie să staţionat aici, atunci când hotarele Daciei erau amenin de năvălirile barbarilor. Dealtfel cărămizi cu pecetea legiu a patra s'au găsit şi la Mehadia, Denta, Berzovia şi Po jena sârbească.

In cetate şi împrejurimi a pulsat deci o viaţă puter latină, ceeace o deducem şi din împrejurarea că, nu nu la „Progadie", adecă pe locul unde se mai disting urm cetăţii de altă dată, dar pe întreg ţinutul „Rovina", nu aşa de locuitorii din Surduc, se găsesc adesea diferite mente de urne, vase, arme, monede, etc., de pe vre Romanilor.

Menirea cetăţii acesteia, ca şi la toate celelalte ga

zoane, a fost ca soldaţii să se îngrijească de întreţinerea şoselelor militare, cum de pildă pe aici trece drumul ce legase Laederata de Tibiscum. Dar legionarii din Centum Putei mai aveau şi altă însărcinare: să supravegheze şi limes-ul, adecă valul, ce era tras în preajma comunelor Stamora, Jamul-mic, Buchini, Gherman, etc.

Cetăţii i s'a dat numele de „o sută izvoare" nu fără motiv, căci în realitate şi astăzi în jurul comunei Surduc izbucnesc o mulţime de izvoare, fiind deci şi pe atunci ţinutul acesta abundent în ape, şi poate chiar mai bogat ca în prezent, împrejurare care determinase pe Romani să boteze castrul după mulţimea izvoarelor: „Centum Putei".

Cetatea se ridicase pe vremuri la nordul comunei Surducul-Mare. Drumul ce duce la Doclin trece pe lângă castrul de odinioară, iar ochiul cercetătorului chiar şi astăzi îi distinge cu uşurinţă conturele. Lungimea lui a fost de 160 m, iar lăţimea de 143 metri. Săpături, cercetări serioase şi amănunţite dela descinderea istoriografului Petru Broşteanu, adecă de la anul 1888, nu s'au făcut. Mai decurând preotul din comună, D-l Baleanu, a încercat ici-colo să sondeze, pe cât i-a stat în putinţă, tainele acestui ţinut, care îşi aşteaptă cu atâta răbdare pe aceia cari să-i desvălească falnicul trecut.

Prof. Traian Simu.

Diviziunea proprietăţii rurale în Oltenia la 1837

de T. G. Bulat.

In nevoia de a se şti dacă proprietarii de pământ au contribuit la plata dărilor necesare întreţinerii clerului, Episcopul de Râmnic cerea în 1837 ştiri dela protopopii judeţelor. Aceştia răspunzând, dau informaţiunile necesare, cu arătarea proprietarilor respectivi. Este epoca când ştirile statistice abundă. Din astfel de izvoare aflăm cari erau pro-

prietarii ţinutului oltean, împărţindu-se în pământ boeresc, megieşesc, boeresc-megieşesc, bisericesc, al Episcopiei, al mă-năstirilor, al schiturilor şi chiar al Mitropoliei bucureştene.

Prinţul Miloş Obrenovici—sârbul—avea şi el câteva domenii. Cum se va vedea, cunoaştem astfel precis în ce chip era stăpânit pământul în partea câmpoasă şi deluroasă a judeţelor de munte; iar în cele câmpoase — Dolj şi Romanaţi — aflăm cum era divizată întinderea totală. Aceasta provine şi din faptul că aceste moşii contribuiau în mare tură la întreţinerea clerului. Fără a fi nevoe de o hartă, putem generaliza, că, toată partea câmpoasă o cunoaştem cine era stăpânită. In ceeace priveşte dealul-munte, ţinutul fiind pulverizat ca proprietate, nu poate fi vorba de întinderi unitare mai mari. Probabil că aceasta explică lipsa de statistici a „plaiurilor" din judeţele Vâlcea, Gorj şi Mehedinţi.

Incepem cu Gorjul, care pornind dela o linie convenţională atingând localităţile dela răsărit spre apus: Seaca, Popeşti, Albeni, Cojani, Comăneşti, Creţeşti, Uşmei, Romaneşti, Bleşti şi Roşia, formează cele două plăşi, a Tismanei şi a Gilortului, cum era împărţit la acea dată; partea muntoasă purtând la răsărit denumirea de plaiul Novacilor, iar dincoace de Jiu, acel al Vâlcanului. Analizând tabloul vedem că partea cea mai însemnată, păstrând proporţia, revine boerilor. Dintr'un total de 101 proprietăţi, avem 34 proprietăţi megieşeşti, 29 curat boereşti, 28 boereşti-megieşeşti, 10 ale Episcopiei şi mănăstirilor. Din aceleaşi statistici mai aflăm numele familiilor de boeri şi boerinaşi olteni, spre completarea oarecum a ştirilor date de C. Giurescu [1]). Succesiv vom da aci, ştirile ce avem despre modul de stăpânire a ţinutului oltean.

Judeţul Gorj — Plasa Tismana

1) Satul *Roşia* a d-lui Gheorghiţă Roşianu şi parte a d-lui Grigore Brădescu şi megieşească.

[1]) C. Giurescu. Material pentru istoria Olteniei supt Austriaci. 1913. passim.

2) *Fărcăşeşti Birnici* a d-lui Alecu Broşteanu şi megieşească.

3) *Fărcăşeşti Moşneni* a casei răpos. Ioniţă Fărcăşescu şi parte a lui Ioniţă **Chipeşu**, şi megieşească.

4) *Valea cu apă* megieşească şi parte a d lui polcov. Cost. Mărgineanu şi parte a polcovnicesei Tiţa Colţasca.

5) *Urdari* a d-lui sluger Dumitrache Urdăreanu, Zamfir Urdăreanu, Ioniţă Urdăreanu cu cetaşii lor Urdăreni.

6) *Artanul* a d-lui Dumitrache Urdăreanu şi parte a d ei Stanca Schinteoaica şi Teodorache Teodor şi Zamfir Urdăreanu.

7) *Strâmba* a sfintei Episcopii Râmnicu.

8) *Gârbovu* a d-lui Ghiţă Săvoiu.

9) *Ohaba* a d-lui Costandin Săvoiu.

10) *Borăscu* a d-lui Costandin Săvoiu.

11) *Calapăru* a d-lui Iacob Scafeş.

12) *Raci* megieşească.

13) *Stivileşti* [1]) megieşească şi parte a d-lor Alecu Vicşoreanu şi parte a d-ei Stanca Schinteoaica.

14) *Cocimaneşti* [2]) megieşească şi parte a d-lui Alecu Vicşoreanu şi parte a d-ei Stanca Schinteoaica.

15) *Murgeşti* a sfânt. schit Strâmba.

16) *Broşteni* a d-lui Zamfir Broşteanu şi Alecs Broşteanu.

17) *Ceplea* a d-lui Anastase Duşescu.

18) *Izvoarăle* a sf. schit Strâmba, idem mah. Costeşti megieşească.

19) *Văleni* şi *Daia* megieşească.

20) *Gărdăneşti* a d-lui Cornilie Sărdănescu şi parte a sfântului schit Strâmba şi parte a lui Raico Sârbu, idem mah. Piscurile megieşească.

21) *Plopşorul* megieşească, idem mah. **Cusutăşti** megieşească.

22) *Ulari* a sfântului schit Strâmba

23) *Peşteana de sus* a d-lui stoln. Costache Racoviţă.

[1]) In judeţul Mehedinţi.

24) *Peşteana de jos* a d-lui comis. Manolache Crăţulescu.
25) *Bălteni* megieşească.
26) *Găneşti de Bălteni*, a d-lui slug. Barbucenescu şi megieşească.
27) *Vlăduleni*, megieşească şi parte a d-lui Matei Popescu şi parte a d-lui sluger Barbu Gănescu.
28) *Moi*, a sfintei mănăstiri Tismana.
29) *Rovinari* a d-lui Dumitrache Rovinar, Costache Băiăceanu şi Toma Rovinar.
30) *Poiana* a d-lui Nae Carapatache şi parte a d-lui G. logof. Ştefan Romanescu şi parte a lui Gheorghe Neamu.
31) *Tâlveşti*, megieşească şi parte a d-lui stolnic Iancu Otetelişanu şi parte a d lui Grigore Bălteanu.
32) *Carbeşti* megieşească i parte a d-ei polcovnicesei Tita Coltasca.
33) *Iaşi* megieşească, idem mah. Biserica nouă a d-lui pahar. Cost. Argintoianu.
34) *Ureicheşti* megieşească.
35) *Vacarea* a d-ei Clucereasa Catinca Ştefăneasca şi megieşească.
36) *Bucureasa* a d-lui Dincă Bălăcescu şi parte a d-vistieresei Elenca Sănăteasca.
37) *Petreştii birnici* a d-lui clucer Zamfir Bălteanu.
38) *Romaneşti* megieşească şi parte a d-lui G. log. Cost. Frumuşanu şi Răducan Bratoeanu i Costache Carapatache.
39) *Botorogi* megieşească şi parte a d-ei Catinca Ştefăneasca.

Plasa Gilortului

1) *Pojarul* megieşească şi parte a d-lui sărdar Gheorghe Magheru, idem mah. Strâmba megieşească, idem mah. Butuchini megieşească şi parte a d lui sard. Gheorghe Magher, idem mah. Zeveleşti megieşească şi parte a d. Ion Caragic, idem mah. Curva (sic) megieşească şi parte a d. sărdar Gheorghe Magher.
2) *Barjeiu* de pădure megieşească, idem mah. Scău megieşească.

3) *Adunaţi Popeşti* megieşească şi parte a d lui sărdar Nicolaie Cârstescu.
4) *Logreşti moşneni* megieşească.
5) *Terenjeni* megieşească, idem mah. Rechita megieşească.
6) *Saca Măru* megieşească.
7) *Licuriciu* megieşească, idem mah. Atârnaţi megieşească.
8) *Berileşti* megieşească.
9) *Logreşti birnici* a d-ei postelnicesei Savastiţa Arghiropola, idem schitu Ibănaseşti a d-ei post. Savastiţa Arghiropola.
10) *Frumuşei* megieşească şi parte a d-lui G. logof. Cost. Frumuşeanu şi parte a d-lui v. vist. Lăudat Frumuşeanu.
11) *Scrada* megieşească, idem mah. Valea Bisericii megieşească.
12) *Galceşti* megieşească.
13) *Negreni* megieşească şi parte a d-lui Arhamache (?) Negreanu, idem mah. Turcu megieşească.
14) *Tandăleşti* megieşească, idem mah. Valea Casălor megieşească, idem mah. Piscoaia megieşească.
15) *Busuioci* megieşească şi parte a d lui Răducan Bucioceanu.
16) Coltăşti megieşească.
17) *Hurezani de sus* megieşească şi parte a d-lui Dumitrache Hurezanu şi Take Hurezanu, idem mah. Grueni a d lui Ioniţă Golumbeanu.
18) *Hurezani de jos* megieşească şi parte a d-lui Naie Hurezanu, idem mah. Caimoni? a d lui Naie Hurezanu.
19) *Obârşia* megieşească, idem mah. Radicheşti megieşească, idem mah. Voivoda megieşească.
20) *Tima* [1]) a d-lui hatmanului Ioan Vlădoianu.
21) *Vaca* [2]) a d-lui polc. Nicolaie Pleşoianu, Ioniţă Pleşoianu şi Dincă Pleşoianu.
22) *Pârâieni* [3]) *de sus, Merişu* a d-lui polc. *Ştef. Pârăianu* şi a d-lui v. log. Manolache Pârâianu.

[1]) [2]) [3]) Azi în jud. Vâlcea.

23) *Pârâeni de jos* a d-lui pah. Nicolaiţă Brăiloiu, idem mah. Biserica veche din vale a d-lui Niţu Pârâianu.

24) *Zeicoi* [1]) megieşească, idem mah Galmşeşti a d-lui stolnic Dincă Zătreanu şi parte a d-lui Cornilie Sărdănescu.

25) *Băeşti* megieşească, idem mah. schit. Puturoasa megieşească.

26) *Cordeşti* megieşească.

27) *Pesteni* megieşească, idem mah. Plopu a d-lui Dumitrache Golumbeanu.

28) *Căpreni de sus* i *Căpreni din mijloc* a protop. Costandin Căpreanu şi a d-ei stolniceasa Catinca Socoteanca i *Căpreni de jos* [2]).

29) *Baloşani* [3]) a d-lui Ioan Karagic şi parte megieşească.

30) *Soceni* [4]) megieşească, idem mah. Nistoiu megieşească.

31) *Vladimiru* megieşească parte a d lui Ioan Gârbea, idem mah. Lăculeni megieşească.

32) *Andreeşti* a d-lui Dinu Andreescu şi Şerban Caramanlâu.

33) *Pluşcu* şi *Bibeşti* i *Bobaiţa* a d-lui Dumitrache Gnoti şi a răpos. Ştefan Bibescu şi Costand. Zana (?) i megieş.

34) *Aninoasa* [5]) a d-lui Alecu Vulturescu.

35) *Sterpoaia* a răpos. vel vist. Barbu Bibescu şi parte a d-lui Ioniţă Bibescu.

36) *Giuleşti purcari* a d-lui stolnic Preda Săulescu şi a d-lui Scarlat Săulescu.

37) *Dolceşti* megieş. şi parte a d lui Mateiţă Săulescu.

38) *Petreşti de jos* megieşească şi parte a d-lui stolnic Preda Săulescu şi mah. valea purcarilor, idem mah. Motăşti megieşească.

39) *Hubabi* (?) megieşească, idem mah Musculeşti şi a d-lui Nicolae Mosh şi Barbu Mosh.

40) *Rogojina* megieşească.

41) *Bărbăteşti* megieşească.

[1]) Azi în jud. Dolj.
[2]) [3]) [4]) Azi în jud. Dolj.
[5]) Lângă Zaicu Dolj.

42) *Socul* megieşească.

43) *Verşani* megieş, idem mah. Balineşti megieşească.

44) *Jupâneşti* a d-lui Ioniţă Crasnaru şi parte a d-lui Vlăduţ Crasnaru şi megieş., idem mah. Buzoeni megieşească.

45) *Pârâu* a sfint. mănăstirii Bistriţa.

46) *Boia* a sfint. mănăstiri Bistriţa.

47) *Petreşti de sus* megieşească, idem mah. Rogojani megieşească.

48) *Cărbuneşti* megieş., idem mah Tupşa megieşească, idem mah. Colţăscului a postelnicesii Tiţa Colţasca.

49) *Duţăşti* megieşească.

50) *Ungurelu de jos* a d-ei Lucsandra Crăsnăreasa şi Ghiţa Gâlcescu.

51) *Ungurelu de sus* megieşească

52) *Stefăneşti* megieşească.

53) *Cojani* a d lui sărd. Gheorghe Magher.

54) *Barzeni de Gilort* a d lui sărd. Gheorghe Magher şi megieş, idem mah. din vale a d-lui Gheorghe Magher, idem mah Doseni megieşească, idem mah. Halânga megieş.

55) *Albeni birnici*, a d-lui Mateiţă Săulescu, idem mah. Hârnea a d-lui Mateiţă Săulescu.

56) *Albeni moşneni* megieşească.

57) *Curteana* megieşească.

58) *Creţeşti* megieşeaşcă.

59) *Brătuia* megieşească, idem Biserica nouă megieş.

60) *Tunşi* megieşească şi parte a d-lui Ioniţă Gârbea.

61) *Ţicleni* i *Toeşti* megieşească.

62) *Râşina* megieşească, idem mah. Lumezani megieş.

(Va urma).

Din Istoria Craiovei

Vechi denumiri de mahalale și suburbii

Ca peste tot locul, în orașele noastre, înainte de a lua ființă organizarea nouă comunală cu numiri individuale pentru fiecare stradă, se obicinuia ca denumirea *uliței* or „târgului“ să fie cuprinsă în cele câteva mahalale [1]) sau suburbii principale.

Obiceiul era ca astfel de denumiri să se dea de cele mai multe ori după numele bisericelor, alte ori după acela al boerilor sau vreunui negustător însemnat al orașului, ce aveau locuri și case prin apropiere,—după vre-o breaslă negustorească ce'și făcea negotul prin acea parte a târgului,—rare ori după cine știe ce eveniment însemnat al timpului.

Așa s'a urmat și în Craiova noastră,—căci dela acestă regulă a vechilor obiceiuri în vremurile vechi, ea n-a făcut excepție.

Cercetând actele și documentele ce am avut la îndemână cu privire la trecutul Craiovei, am stabilit numirea foarte multora din mahalalele acestui oraș, unele din ele vechi ca denumiri, încă de acum o sută și mai bine de ani, parte cunoscute și astăzi, iar parte dispărute ori înlocuite din numirea curentă a vieței orașului.

In această privință tradiția populară, ca cea mai puternică păstrătoare a trecutului nostru istoric, s'a însărcinat și aici să păstreze unele denumiri speciale în istoria orașului, din generație în generație, făcând astfel ca ele să nu piară cu totul, ba ceeace este și mai interesant să se servească de aceste denumiri în diferite acte spre a se identitica de orășeni în multe cazuri proprietățile lor.

Din resultatul acestor cercetări și ca o documentare acelor ce am stabilit la începutul acestei pagini din trecutul Craiovei, împărtășim pentru azi cititorilor „Arhivelor

[1]) Origina cuvântului „mahală“ este turcească.

Olteniei“, o bună parte din aceste vechi denumiri de mahalale, unele din ele dispărute sau prea puțin cunoscute.

* * *

Brazda. Denumire veche, sub care este cunoscută o bună parte a orașului nostru către N—E, în special porțiunea dintre strada Amaradia și Sfântu Gheorghe Nou. Se zice și acum de către cei ce locuesc în acea direcție că stau pe *brazdă*.

Nu fără interes este să arătăm, ce se înțelege prin această *brazdă*, în trecutul Craiovei.

Un drum vechiu, un val roman, constatat de cercetările istorice [1]), începând aproape de Dunăre, de la Severin, intrând în județul nostru și trecând în oraș prin partea de N—E, cam prin strada *Mărgăritar* până la extremitatea orașului, luând de aci drumul către răsărit pe la comuna Ghercești către Olt în Muntenia până la Galați și de aci în Basarabia până la Nistru.

Acest val de pământ, acest drum lat de 8 pași pe vremuri, astăzi mai mult perdut, cotit pe ici pe colo, este cunoscut de locuitorii de pe aci, sub denumirea veche de *brazda lui Novac*, de alții sub denumirea de drumul lui *Ler Impărat* sau de *brazda împărătească* pe care ar fi tras'o *Ler Impărat* când a trecut cu oastea sa de la apus către răsărit la Ierusalim [2]).

E destul să spunem că această amintire istorică confuză, ajunsă astfel în mintea poporului, trăește totuși și astăzi și va trăi încă mult timp, atât cât denumirea de *brazdă* dată întregului cartier al Craiovei din această parte, va dăinui printre locuitori. Ea s'a înrădăcinat însă în mintea fiecăruia și servește la mai toată populația Craiovei, ca să denumească astfel întreaga porțiune a orașului coprinsă între stradele: Amaradia și Sf. Gheorghe-

[1]) V. *Al. T. Dumitrescu* în revista p. Istorie, Arch. și filologie. XIV. Buc. 1914, p. p. 14—15 și documentele acolo citate, cum și studiul lui *A. T. Laurian* în „Magasinul Istoric“ II p. 103.

[2]) V. *Laurian* o. c. p. 103.

Nou, în special stradele Mărgăritar, Remus și Sf. Gheorghe Nou, partea dinspre Nord.

In actele mai noui privitoare la strămutări de proprietăți de pe la 1880—1885, am găsit numeroase însemnări ca limite ale proprietăților din acea parte, denumite „șanțul" sau „drumul vechiu" ce trece prin mahalaua Belivacă (strada Amaradia). Nu poate fi vorba de cât tot despre acest vechiu drum roman, care a trecut în amintirea strămoșilor noștri sub diferite numiri, toate însă concretisate în acea de: *brazdă*.

Berendei (mahalaua). Astăzi nu mai este cunoscută de nimeni. Numai răsfoirea vechilor acte de proprietate ori zapise, o poate stabili.

Toată suburbia care s'a numit până la sfârșitul sec. XIX-a mahalaua *Episcopiei*, formată împrejurul vechei biserici a *Gănesculuí*, s'a numit în vechime între anii 1700—1785 mahalaua lui *Berindei*, ori „mahalaua Berendei". Pentru aceste denumiri avem acte până la 1785, începând de la 1732, aflate în lucrarea Episcopului Ghenadie al Râmnicului (Anexe) cu privire la biserica Sfântu Nicolae (a Gănescului).

Numirea aceasta veche a mahalalei, se va ti datorând cum am spus—desigur—unui boer Berendei, ce va fi stat prin acea parte a locului, având și casa sa boerească tot pe aci.

Din neamul acestuia poate să fi fost și acel căpitan de oaste Tudor Berendei, ce a avut moșie la Risipiți (Dolj), foarte bogat și a cărui fiică Maria sau Marica dă danie Episcopiei Râmnicului 330 stj. din acest hotar al Risipiților, iar 70 i-a vândut [3]).

După clădirea bisericei Sft. Nicolae zisă și a *Gănesculuí*, care fu metoh al Sf. Episcopii a Râmnicului, numirea de mahala a lui *Berindei*, apare din ce în ce mai rar până n-o mai întâlnim de loc, către 1785. Denumirea care se întrebuințează acum aste aceia de *„Sfeti Nicolae"*

[3]) V. Pomelnicul familiei, reprodus în *Istoria Eparhiei Râmnicului de Episcopul Atanasie*, p. 262.

sau *„Sfântu Nicolae"*, după numele bisericei, apoi a *„Gănesculuí"* care dură până pe la 1800—1810 și în cele din urmă mahalaua *„Episcupiei"* sau a *„Episcopiei"* denumire pe care o atlăm în toate actele petrecute până în vremurile cele mai noui.

Mahalaua „Berindei", apoi a lui „Sfeti Nicolae", mai apoi a „Gănescului" și în cele din urmă a „Episcopiei" coprindea toată partea Craiovei, dintre actualele strade: Justiției, Cuza-Vodă până la Hagi-Enuș, Stirbei Vodă și Buzești.

Belivacă (mahalaua). Denumirea această a mahalalei vine fără îndoială nu atât de la biserica Sf. Nicolae a lui Hristea Belivacă, ci de la însuși negustătorul cu același nume, ctitorul acestei biserici din strada Amaradia.

Hristea Belivacă ctitorul acestei biserici împreună cu Mihai-Socolescu, avea mari proprietăți în acea parte a orașului, el însuși stând într'acolo cam în capul stradei Amaradia, la intersecția cu strada Sineasca (astăzi casele General D-r Dima Georgescu).

Toată partea de oraș, coprinsă între strada Amaradia și strada Sineasca, purta această denumire, de mahala a lui Belivacă. [4])

Mai 'nainte vreme, aceasta mahala se numea și *Trăistari*, denumire ce i se va fi dat după numărul mai mare al lucrătorilor de trăiști, ce vor fi locuit pe aci. Găsim această

[4]) Cu privire la bogatul negustător Craiovean Hristea Belivacă, putem da aceste amănunte: A fost unul din negustătorii de seamă de la sfârșitul sec. XVIII-a. Făcea negoț însemnat de vite, piei și său. Avea moșii în Dolj, multe locuri de casă în oraș și *zalhana* pentru tăiatul vitelor la *podișor* (Locul Geblescu din str. Petre Rareș și Tabaci). O fică a sa Maria se căsătoria în 1820 cu Anghel zet Constandin, iar alta, Zinca era văduvă la 1834. Maria, căsătorită cu Anghel Constandin, avu o fică Zinca, care se căsători în 1863 cu Ștefan Geblescu. Urmașii acesteia: Aurel Geblescu și frații lui azi decedați sunt descendenții în linie femenină ai lui Hristea Belivacă. Pe la 1825 Hristea Belivacă era mort. El este înmormântat la ctitoria sa.

denumire încă de pe la 1820, într'o foaie de zestre a lui Anghel Constandin ginerele lui Hristea Belivacă.

Bogdan (mahalaua). In vechile acte de embatic ale bisericei Sf. Nicolae (Ungureni), începând de pe la 1825—1830, am găsit o parte a orașului nostru, cu această denumire. Ea coprindea partea din oraș de către drumul Calafatului în spre Parcul Bibescu. Populația acestei mahalale, era a „calicimei", a oamenilor săraci.

Se crede,—și nu fără temei,—că numirea acestei mahalale ar veni dela fântâna lui *Bogdan*, o veche fântână care a existat mai mult de un secol în marginea orașului pe șoseaua ce ducea la Calafat sau la Dii (Vidin) și în vremurile mai vechi.

Această fântână a lui Bogdan, a fost cnnoscută în vremurile mai noui, sub numele de „fântâna cu țeapă" și a existat până pe la 1910—1911 când a fost distrusă de Administrația Comunală odată cu introducerea apei dela Gioroc în oraș. Pe locul ei s'a făcut squarul de la intrarea Parcului Bibescu, unde se află așezat acum monumentul Regelui Carol I.

De la această fântână, sau mai exact de la acela care a făcut această fântână dintru început, și-a luat numele și mahalaua de prin împrejurimi, întinzându-se în sus spre strada Transilvaniei, până unde este astăzi [5]).

Această afirmație se poate întemeia și pe următorul zapis din anul 1786 Mai 21, care stabilește astfel la această dată, existența fântânei lui „*Bogdan Micico*" :

„Adică noi cei mai jos numiți adeverim cu acest zapis al nostru „la prea cinstita și blagoslovitoare dreapta prea Sfinției Sale Părin„telui Episcupu Rîmnicu Kiriu Kir Filaret, precum să se știe că „având noi un locu de livadie pe *moșia domnească* în marginea ora„șului Craiovei, *lângă fântâna lui Bogdan Micico*, care loc l'am avut „și noi de la părinții noștri, de a noastră bună voe l'am vândut Prea „Sfinției Sale în bani gata taleri 40, care bani toți deplin i-am primit „în mâinele noastre.

[5]) Comunicări făcute de D-l N. I. Macavei, în vârstă de 90 ani. D-sa a pomenit, mic copil, „fântâna cu țeapă", când i se zicea „fântâna lui Bogdan".

„Insă coprinsul locului iaste, lungul din șanțul de lângă fân„tână până la gropile cu nisip, pă unde ieste *șanțul cel vechiu*, „etc., etc. [6]).

Despre acest Bogdan Micico, pomenit în acest zapis de vânzare, care făcuse vechea „fântână cu țeapă" zisă a lui *Bogdan*, se spune că ar fi fost un negustător din vechii companiști „Chiproviceni", veniți în Oltenia prin secolul XVIII-a și stabilit în Craiova ca mulți alții, făcând comerțul cu Turcia și Austria.

Craiovița (mahalaua). Intinderea ei este foarte mare, și coprinde partea cea mai extremă, de Nord a orașului. Numirea acestei mahalale trebue căutată în timpurile cele mai vechi ale Craiovei, acele timpuri care sânt încă înconjurate de vechea legendă a Craioviței, ce ar acoperi în fundul său Craiova de altă dată ? [7]) sau în apropierea bălței cu același nume aflată pe lângă locurile pe care se întinde această mahala, în partea nordică a Craiovei ?

Inchipuirea populară, tradiția locală așa de puternică, înclină și astăzi către prima părere, că balta Craioviței, acum secată, n'a putut să fie altceva de cât ultimele rămășițe ale marei bălți de acum câteva mii de ani, ce a acoperit cu desăvârșire vechea Craiova, sau un alt sat, sub apele ei [8]).

Ceace este însă mai sigur, pentru noi, întemeiat pe vechi documente, este aceia că mahalaua Craiovița și-a luat numele de la moșia „Craiovița" pe ale cărei locuri din apro-

[6]) Act publicat în întregul său în lucrarea Episcop. Ghenadie al Râmnicului: „Biserica Sfântul Nicolae a Gănescului din Craiova" Anexe p. p. XLV.

[7]) *Legenda Craioviței* de Lucilia P. Chițu în „La Petite Roumanie" (Suppl.) N. 15 din 21 Ianuarie 1900, și art.: „Un istoric al orașului" publicat în A. O. III pp 341—343 de D-l D. D. Stoenescu unde sînt reproduse vechi cercetări istorice ale D-lor *Gr. Tocilescu*, *Aug. Pessacov* și francezul *Murgot* asupra legendei vechei Craiova și *Craioviței*.

[8]) După această legendă, care se menține cu o puternică tradiție, s'ar auzi tot d'auna în noaptea Sf. Paști clopotele bisericilor din vechea Craiovă scufundată, vestind învierea, iar în zori de zi, cântecele cocoșilor ce vestesc ivirea dimineței !!? (N. A.)

pierea orașului, s'ar fi întemeiat în sec. XVIII-a, o bună parte din acest cartier mărginaș al Craiovei.

Găsim, într'o scrisoare Domnească a lui Constantin Basarab Brâncoveanu din 20 Februarie 1707, adresată Sf. Sale Părintelui Ioan Egumenul Mănăstirei Hurezi de pe acel timp [9]), stabilindu-se un schimb între această moșie Domnească „Craiovița" cu o altă moșie „Belciugatul" a Mănăstirei Hurezului: „pentru căci iaste Craiovița și aproape „de hanul ce ai făcut, iată că îți facem în voe și primim „să fie *Craioviţa* a mânăstirii și *Belciugata* a noastră" [10]).

De atunci, credem că pe această moșie a *Craioviţei*—, ce fusese moșie domnească a lui Vodă Brâncoveanu și făcea parte din marea moșie Domnească a Craiovei — lăsată moștenire Basarabilor de către înaintașii lor Basarabi,—trecută cum se vede prin schimb în proprietatea mănăstirei Hurezului, s'a început să se stabilească locuințe mărginașe odată cu întinderea orașului și să se formeze mai apoi acea mahala săracă care n'a putut să primească altă denumire mai apropiată de cât aceia a moșiei domnești, pe care luase ființă.

Nu este însă esclus, ca denumirea această să fi existat și mai înainte de epoca schimbului domnesc, întemeiată tot pe apropierea acestei moșii domnești de marginea orașului [11]).

Mai târziu, prin sec. XIX-a, și după ce în această parte a orașului, boerii de a treia mână, Belcinenii, ridicară biserica lor: Sf. Nicolae (Craiovița), mahalaua aceasta luă denumirea bisericei, cum era obiceiul timpului,—adăogând,—mai bine zis la vechea denumire și pe aceia a bisericei adică Sft. Nicolae — Craiovița, așa cum o aflăm numită în toate actele de la 1830 încoa.

Podbaniţa (mahalaua). Veche denumire a mahalalei mai noui *Sineasca*, pe care o găsim în toate actele timpului, până pe la 1870—1875, când această numire i-a fost

[9]) *Iorga* „Mănăstirea Hurezului" p. 21.

[10]) *Iorga* o. c. p. 22.

[11]) *Iorga* o. c. p. 16.

schimbată în popor prin aceea de Sineasca, după numele Bălașei Sineasca, donatoarea dela 1870 a locului pe care s'a format marele cimitir al orașului din acea parte.

Denumirea cea veche de *Potbaniţa* sau *Podbaniţa,* cum apare mai mult în acte, s'a luat dela pârâul ce trecea prin marginea Craiovei, pe moșia Domnească, pârâu și isvoare care alimentau fântânele aflate tot pe acolo, dând populației orașului o apă foarte bună de băut, până când au fost înlăturate, odată cu alimentarea Craiovei cu apă dela Gioroc.

Intre semnele de hotar ale moșiei Domnești a Craiovei, întâlnim încă dela 1761, numirea *Podbaniţa* (valea), acolo unde se hotărâ moșia [12]).

De atunci, numirea a continuat în tradiția orășenilor, și în toate actele de proprietate, până în zilele noastre, când mahalaua a început să fie numită Sineasca.

Popa Anghel sau **Chiţărănoaia.** Mahalaua care a existat în vremurile mai vechi, cu această denumire în Craiova, azi nu mai este cunoscută.

Sub denumirea de „Popa Anghel" este însă astăzi cunoscut un arondisment fiscal, o mare suburbie care coprinde foarte multe strade ale Craiovei cele noui.

Dar vechea denumire a mahalalei, ce o întâlnim până pe la 1870, datează de foarte mult.

Pentru prima dată, am găsit această numire de *Popa Anghel* în ocolnica moșiei Domnești a Craiovei, făcută la anul 1761 Mai 5, de către boerii Radu Socoteanu Șetrar și Fota Vlădoianu biv vel Medelnicer, unde între cei 12 bătrâni jurători „care au luat carte de blestem și trăiști cu pământ, de au arătat hotarul moșiei Domnești", se însemnează printre cei dintâi: *Popa Anghel* de la biserica *Ungureanului* [13]), om bătrân de 77 ani [14]).

A două oară—întâlnim acest nume al lui *Popa Anghel*,

[12]) *A. Peşacov* Acte și notițe istorice. p. 77.

[13]) Poate fi și biserica „Ungurelului" a lui Dionisie Fotino, sau Sf. Nicolaie (Ungureni) de aastăzi.

[14]) *A. Pessacov.* Acte și notițe istorice, p. 78.

în pomelnicul bisericei Sf. Ioan-Hera din strada Aurelian. Aci ni se arată că această biserică este în *mahalaua Popii lui Anghel* ce i se zice şi *Chiţărănoaia* [15]).

Deci la această dată, începutul sec. XIX-a (1802 – 1804) se precisa numele mahalalei a lui Popa Anghel, ce i se mai zicea şi Chiţărănoaia sau *Chiţăra-Nouă*, cum o găsim numită mai târziu, în statistica Craiovei din anul 1838 [16]).

In pomelnicul preoţilor acestei biserici, am găsit trecut la preoţii răposaţi, şi pe un Anghel Ierei (preot) între cei mai vechi. Ceeace se poate presupune, că cel mai vechiu preot care a trăit la acea biserică şi care a rămas în tradiţie a fost „Popa Anghel“ cunoscut astfel în toată mahalaua şi după numele cărui bătrân slujitor al bisericei, să-şi fi luat numele mahalaua între poporenii săi.

Că ar putea fi aşa, ne poate întări această presupunere istorică şi următoarea însemnare despre numele acestui „Popa Anghel“ pe care o găsim într'un zapis de vânzare petrecut la 1 Septemvrie 1745 (7253) între D-lor Jupân Gheorghe Iane şi Zamfir Kirea nepotu lui Jupân Kiriac şi D-lui Jupân Diicu Moşoiul din Craiova, pentru o casă, o vie şi un heleşteu vândut acestuia, în care zapis aflăm ca scriitor pe *Popa Anghel Protopopu* [17]).

Dacă ţinem seamă că Jupân Kiriac şi cu Jupân Diicu Moşoiul, ca şi nepoţii lui Jupân Kiriac, aveau toţi locuri în spre partea oraşului unde se află biserica Sf. Ioan Hera, nu este exclus ca scriitorul acestui zapis să fie tocmai Protopopul Anghel ce slujea la această biserică, trăind pe la 1745 şi pe care îl găsim pomenit ca cel dintâi între preoţii slujitori la această biserică.

Deci, nu este exclusă părerea noastră, ca denumirea

15) Acest pomelnic, foarte frumos scris şi bine păstrat şi astăzi, l-am reprodus în întregul său în lucrarea noastră „Istoria Craiovei“.

16) V. articolul: O Statistică a Craiovei în 1838 de T. G. Bulat, publicată în „Arhivele Olteniei“ N. 16, p. 536.

17) V. *Episcopul Ghenadie*. Broşura despre biserica Gănesculuí. Anexe XXIV.

mahalalei să fie dată de către un preot dintre aceştia bătrâni şi cunoscuţi în partea locului de toa'ă lumea, având poate şi locuinţa sa pe acolo.

De ce i se zicea, sau îi se zisese mai înainte mahalalei şi *Chiţărănoaia* ori *Chiţăra-Ňouă?*

Probabil că numele şi-l luase dela un *Chiţăran* sau *Chiţoran,* ce va fi avut locuri prin mahala, căci pe la 1760, găsim un *Chiţoran* ce avea o moară pe apa Jiului. Tot în ocolnica moşiei domneşti a Craiovei întâlnim pe acest Chiţoran, pomenit astfel: „....de acolo drept la plopu din marginea Jiului din susul morii lui Chiţoran.... etc.“ [18]).

Astăzi numele mahalalei *Chiţărănoaia* sau *Chiţăra-Nouă,* cum este transcrisă numirea în statistica Craiovei de la 1838, nu mai este de nimeni cunoscută; ea a pierit de mult din cunoştiinţa localnicilor. Nimeni din aceia cărora le-am cerut amintiri, nu mi-a putut da nici o informaţie documentară. M-am mărginit deci numai la vechile însemnări şi ştiri din actele ce am avut la îndemână.

* * *

Despre celelalte mahalale: Brânduşa, Dorobănţia, Mântuleasa, Popa Hristea, Petre Boji, Postelnicu Firu, Harşu, Hagiu (Hagi Ene sau Hagi Enuş), Obedeanu, etc., într'un număr viitor.

George Mil-Demetrescu.

Contribuţii la istoria Episcopiei din Timişoara

In anul 1717, când Timişoara a fost cucerită dela Turci de către Prinţul Eugen de Savoya, se găsia aci o Episcopie românească şi un Episcop cu numele Ioanichie. Pe timpul acesta, cetatea Timişoarii era locuită numai de popor turcesc, care, împreună cu armata turcească, a părăsit Banatul. Oraşul Timişoara avea atunci două suburbii şi anume: Palanca mare, şi Palanca mică amândouă locuite în mare majoritate de popor

18) V. *A. Pessacov* Acte şi Notiţe Istorice p. 77.

românesc, fiind şi puţini Bulgari, Greci şi Sârbi, cari erau mici comercianţi.

La anul 1690 Patriarhul Sârbesc din Ipec Arsenie Cernoevici fiind şi el şi credincioşii săi persecutaţi de Turci, a primit dela Impăratul Leopold I permisiunea de a se aşeza cu credincioşii săi, cam 40.000 la număr, în Ungaria de sud, cu obligaţiunea ca Sârbii să facă serviciu militar în războaele împăratului cu Turcii. Cu diploma împărătească dela 10 August 1690, împăratul Leopold a supus bisericile de confesiunea greco-orientală din Banat şi părţile Ungurene sub autoritatea bisericească a patriarhului Cernoevici, şi astfel a ajuns biserica ortodoxă română din acele părţi de ţară sub ierarhia sârbească. Biserica românească din Ardeal a rămas neatinsă; aceea era rezervată pentru „unire", căci în Ardeal biserica romano-catolică, prin calvinismul Ungurilor şi luteranismul Saşilor, era aproape stârpită.

Sub guvernarea sârbească, conducerea şi administrarea Episcopiei româneşti din Timişoara a fost sârbizată, fiind dela început şi neîntrerupt numai Sârbi numiţi ca episcopi, numai Sârbi numiţi în consistoriu, numai Sârbi funcţionari, iar în satele româneşti tot Sârbi au fost aduşi ca preoţi.

Această stare a durat până la anul 1864, în care timp numele de familie al Românilor cari aveau atingere cu episcopia sârbească era sârbizat, iar în acest an /1864/ a urmat despărţirea ierarhică a bisericii româneşti de biserica sârbească.

In anul 1848, Românii de legea ortodoxă orientală din Transilvania, în adunarea dela Blaj, ţinută la 15 şi 16 Maiu, şi Românii din Banat în adunarea ţinută la Lugoj la 17 Iunie, iar cei din Ungaria în adunarea ţinută la Pesta tot în acel an la 21 Maiu, au cerut la curtea din Viena, despărţirea bisericei româneşti de cea sârbească, Românii din Banat, în adunarea lor dela 17 Iunie, au declarat pe episcopul sârbesc din Timişoara destituit, împuternicind ca vicar episcopesc, cu conducerea diecezei pe protopopul român din Lipova Dimitrie Stoichescu, iar prin petiţia adresată de această adunare către guvernul unguresc au cerut restituirea episcopiei româneşti din Timişoara şi numirea unui român ca episcop.

Guvernul unguresc a şi întărit pe Dimitrie Stoichescu, ca vicar episcopesc în dieceza românească a Timişoarei, însă, după ce a învins armata austriacă, episcopul sârbesc a fost reintegrat în postul său şi episcopia sârbească a fost reînfiinţată.

Episcopul Andreiu Şaguna şi Andreiu Mocioni, mare proprietar din Banat, de repetite ori au intervenit la Viena pentru despărţirea bisericei româneşti de cea sârbească.

Aşa în fine curtea din Viena s'a văzut silită a admite despărţirea bisericei româneşti de cea sârbească şi atunci, Ministerul cultelor din Viena, în prepararea despărţirii, la anul 1863, a invitat pe Episcopul Şaguna, să prezinte un plan de organizare a Mitropolii româneşti, ce urma să se întemeieze, iar Episcopul Şaguna, în răspunsul său, care se află în archiva Consistorială din Sibiu (reprodus şi în opul Doctorului Ilarion Puşcariu „Mitropolia Românilor ortodoxi din Ungaria şi Transilvania"), a propus ca Episcopia românească a Timişoarei să fie reînfiinţată. Dar autograful împărătesc dela 24 Decemvrie 1864, prin care s'a decretat despărţirea ierarhică şi înfiinţarea Mitropoliei româneşti şi prin care a fost numit Şaguna ca Mitropolit, a lăsat totuşi episcopia din Timişoara Sârbilor.

Episcopia românească din Timişoara n'a fost înfiinţată din singurul motiv că n'a fost niciun fond din care să fi fost organizată şi susţinută cel puţin la început, iar guvernul austriac n'a avut bani pentru biserica românească.

In luna August 1868 a fost convocat congresul bisericei româneşti, la Sibiu, pentru complectarea şi votarea statutului organic. Acest statut, căpătând întărirea împărătească, în Maiu 1869, curând după aceea, în Octomvrie acelaşi an, s'a ţinut în Sibiu primul congres naţional bisericesc. Dela acest congres încoace, Românii din legea ortodoxă orientală din Timişoara şi din districtele Timişului şi ale Torontalului, precum dovedeşte dosarul de acte al noilor episcopii din arhiva consistoriului Metropolitan, de repetite ori au cerut stăruitor la congres reînfiinţarea episcopiei ortodoxe româneşti din Timişoara. Motivele pe care îşi întemeiau aceste cereri erau între altele şi faptul că în urma acţiunei vehemente de maghiarizare a guvernelor ungureşti, elementul românesc din Timişoara a început a slăbi, iar districtele Timiş şi Torontal, fiind amândouă departe de Arad şi de Caransebeş, serviciul bisericesc din aceste locuri e greu de controlat. Intre credincioşii bisericei noastre, pedeoparte nefasta unire şi maghiarismul pedealta, începuseră a face uşoare spărturi şi este bine ştiut tocmai din viaţa bisericii noastre, că în oraşele unde se află episcopii româneşti, elementul românesc se înmulţeşte şi se întăreşte, pe când acolo unde aceste episcopii lipsesc, se întâmplă dimpotrivă.

In urma multelor solicitări, congresul naţional bisericesc, la anul 1900, prin decizia sa No. 64, a decretat înfiinţarea a trei noui episcopii, anume una în Timişoara, alta în Oradia Mare şi o a treia în Cluj, şi totodată a îndrumat consistoriul

Metropolitan a aduna toate datele pentru organizarea de fapt a acestor episcopii. Consistoriul Metropolitan sub No. 250/902, a şi elaborat un plan de organizare şi un proiect de buget, ca toate cele trei episcopii să ia fiinţă. Traducerea în fapt însă a acestei hotărâri, a fost tărăgănată din partea diecezelor Aradului şi Caransebeşului, căci era lucru de notorietate publică, că prin înfiinţarea episcopiei Timişoarei, Aradul pierdea patru protopopiate, şi Caransebeşul tot atâtea, lucru ce nu putea fi pe placul celor interesaţi.

Urmarea acestei tărăgăneli a fost că Românii din Timişoara, Timiş şi Torontal au solicitat cu insistenţă înfiinţarea faptică a episcopiei româneşti din Timişoara, iar congresul naţional bisericesc, convingându-se că este o necesitate urgentă înfiinţarea noilor episcopii, la anul 1909 cu concluzul său No. 67 a stabilit şi teritoriile noilor episcopii, precum şi cheia de împărţire a averilor comune.

Motivele pentru care congresul naţional a decretat înfiinţarea faptică a noilor episcopii din Timişoara, Cluj şi Oradea-Mare există şi astăzi, deoarece câteşi trele aceste oraşe sunt ocupate în mare majoritate de elemente străine, iar interesul bisericii româneşti cere stăruitor, ca şi în aceste oraşe să fie întărit elementul românesc.

In cazul când dieceza Caransebeşului s'ar desmembra şi fostul confiniu militar, adică protopopiatele Caransebeşului şi Orşovei (cam 100 de comune bisericeşti) s'ar alătura la înfiinţânda episcopie, a Turnu-Severinului, fiind mai aproape de acest oraş decât de Timişoara, după părerea noastră protopopiatele Făget, Lugoj, Bocşa, Oraviţa şi Biserica-Albă, să se alăture la episcopia Timişoarii, deoarece comunicaţia cu Timişoara este uşoară pentru aceste regiuni care gravitează spre capitala Banatului.

Episcopia Caransebeşului cu sediul în Caransebeş nu mai are nici o misiune, fiind Caransebeşul şi aşa românesc; căci episcopia trebuie să aibă o misiune de îndeplinit, iar aceea poate fi numai a contribui la românizarea unui oraş mare şi a creşte preoţimea într'un mediu de civilizaţie superioară.

Episcopia romano-catolică a avut sediul mai multe secole în Cenad, în partea de nord a Torontalului lângă Mureş, de unde şi astăzi poartă numele de episcopia Cenadului, însă Cenadul nu s'a desvoltat, a rămas un sat mare, iar episcopia pe la anul 1730 şi-a mutat sediul la Timişoara.

In urma încorporării Timişoarii la România, credincioşii bisericii noastre au început a se înmulţi în Timişoara, astfel

că s'a înfiinţat în oraşul intern, adică în fosta cetate, o parohie ortodoxă română şi o comună bisericească. Adunarea constituantă a acestei comune bisericeşti a îndrumat comitetul său parohial în înţelegere cu primăria oraşului Timişoara a face toţi paşii necesari şi a solicita dela guvernul ţării să ia dispoziţiunile legale pentru înfiinţarea faptică a episcopiei Timişoarei.

R. S. Molin.

Răscoale în Craiova

Bilet. Dumneiei Doamna Petriţa Carada cu Demoazelele, este liberă a umbla în oraş fără să fie supărată de patrauli până la 12 ore noaptea. Prefectul Poliţiei, (ss) T. Dumitrescu.

Aşa stă parte tipărit, parte scris cu mână în slove chirilice, pe o bucată de hârtie cam de 8 cm. lată şi de 6 cm. lungă, peste care dedei mai deunăzi scotocind într'un vraf de hârţoage vechi. Pe bilet nu e nici o dată, dar îl recunosc şi ştiu ce însemnează. Este biletul dobândit de bunică-mea de la Tănăsache Dumitrescu, pe vremea stărei de asediu provocată de revoluţia craioveană de la 7 şi 8 Noembrie 1860. In zilele acelea Craiova a trecut printr'o grea încercare. Mahalagii asmuţiţi de rău voitori s'au răsculat în contra Prefectului Marghiloman, sub pretext că ar fi avut de gând să le perceapă nişte taxe ce nu fuseseră încă votate de Adunarea Deputaţilor.

In copilăria mea am auzit adese ori vorbindu-se în casă la noi de revoluţia asta cu groază. Bunica istorisea cum a venit speriat din oraş Neaţă, un fost rob al ei, şi i-a zis: „Coniţă, în piaţă se face moarte de om. Au eşit mahalalele cu parul, şi vor să dea jos stăpânirea. Se face vărsare mare de sânge!“ Dumneiei a pornit numai decât la Şcoala Centrală, să-şi aducă fetele acasă. Spunea că de la Madona până la Şcoala Centrală nu a întâlnit picior de om. Toţi încuiaseră porţile şi se auzea numai mugetul mulţimei ce înconjurase Prefectura. In poarta Şcoalei Centrale fâlfăia drapelul Franţei, ridicat de Directoare, franceză de origină şi încredinţată că nimeni nu va îndrăsni să se atingă de un locaş pus sub protecţia tricolorului francez şi a lui Napoleon III. Alteori am ascultat pe tata istorisind cum a petrecut trei zile şi trei

nopți în Palatul Prefecturei, împreună cu toți funcționarii pe cari mulțimea nu-i lăsa să iese până nu i se predă Prefectul Județului, împotriva căruia era pornită.

Acum doi ani, la Iași, am cunoscut pe mama actualului Arhiepiscop latin al Bucureștilor, Vlădica Alexandru Cizar, spunând maicei sale că eu sunt craiovean de baștină, bătrâna doamnă a început să-mi vorbească de Craiova, unde copilărise. Mi-a spus că tatăl ei era șeful muzicei Regimentului de linie, și că locuiau în niște odăi din curtea caselor lui Haralamb. Își aducea cu groază aminte, cum s'a făcut pe atunci o turburare mare, o revoluție și că oamenii au dat năvală în curtea aceia, cerând capul Prefectului, ce se ascunsese la Haralamb. Marghiloman îmbrăcat țărănește a isbutit însă să se strecoare printre ei și a eșit pe barieră; iar Haralamb i-a lăsat să intre prin odăi să se încredințeze că Prefectul nu era acolo. Imi mai istorisi că răsculații desgropau noaptea pe cei uciși de oștire, și porneau cu ei în frunte pe uliță, urlând și amenințând.

Cert este că erau furioși cei răsvrătiți și amenințători, sălbateci. Represiunea deci a fost la fel.

Guvernul, deși nu găsea nici o vină administrației, a crezut înțelept, să-l cheme pe Hristodor Marghiloman în București consilier la Curtea de Apel, iar Tănăsache Dumitrescu, Prefectul Poliției fu numit judecător-supleant la Curtea de Apel din Craiova. In Adunare această soluțiune nu fu aprobată; Ministerul fu blamat și trimis în judecata Curței de Casație, care achită pe toți miniștrii acuzați. Rezultatul răscoalei fu deci înlocuirea unui minister de stânga sau liberal, cabinetul Manolache Kostache Iepureanu, cu un cabinet al dreptei sau conservator, prezidat de Barbu Catargiu.

Unchiul meu Eugeniu Carada, era convins că răscoala fusese pusă la cale de partizanii lui Bibescu, în speranță că vor putea astfel să-l readucă pe tron. Carada era pe atunci redactor la „Românul", și a venit în Craiova de a făcut o anchetă asupra pricinelor și a țelurilor acestei tot atât de misterioase cât și de sângeroase răscoale. Mi-a vorbit de mai multe ori de răscoala din 7 și 8 Noembrie, și întotdeauna mi-a repetat acelaș lucru. Răsturnarea lui Cuza de pe tronul Țării Românești, era fatal o acțiune în potriva unirei Principatelor, dar răsculații habar n'aveau la ce țintea cei ce îi îndemnaseră să se revolte. Ei credeau că Marghiloman vrea să le aplice niște impozite neaprobate de Parlament.

Acum după ce vorbii atâta despre o răscoală de când nu eram pe lume; să însemnez ceva și despre câteva turburări

de mai încoace. In ziua de Sân Pietru 1874, dacă țin bine minte anul, ai mei m'au luat la distribuirea premiilor de la pensionatul de fete Străinescu, unde învăța și o vară a mea. Institutul acela era pe atunci instalat în casele lui Roseckowsky, de lângă Cântarul de Piatră, cum îi zicea unui imens loc pustiu pe care curând după accia Primarul Barbu Bălcescu a plantat o grădină, grădina Mihai Bravul. Două eleve cântau în patru mâini la clavir, când nu știu cine aduse vestea că în târg e revoluție. Se răsculaseră rachierii și cârciumarii în potriva legei Monopolurilor spirtoaselor. A fost un moment de panică. Toți s'au sculat de pe scaune, clavirul a amuțit. Mie îmi înghețaseră mâinile. Din fericire foarte curând a venit știrea că totul s'a liniștit și ceremonia a reînceput. Când am trecut în trăsură pe Calea Unirei, unde avusese loc manifestația, era liniște completă. Sergenții de oraș încinși cu tesace cu mânerele sclipitoare se plimbau tacticos cu mâinile la spate pe căldărâmul scofâlcit. Cu un an înainte, tutungii încercaseră și ei o „revoluție" cu încă mai puțin succes.

Mai târziu se vorbea în casă la noi de o răsvrătire a băeților din liceu în potriva Prefectului Logadi. L'au huiduit, dacă nu mă înșel. Și fetele de la Școala Centrală au avut pe atunci răsvrătirea lor. Nu voiau să asculte de o nemțoaică, pe care Maiorescu o însărcinase să le învețe nemțește. Manifestația asta era simpatizată, încurajată chiar de adversarii Ministerului; și Ministerul liberal ce s'a constituit în 1876 s'a grăbit să trimită pe protejata lui Maiorescu înapoi la Berlin, de unde venise.

Era multă aversiune față de nemți în Craiova, pe vremea aceia. Opiniunea publică și presa craioveana nu era mulțumită numai cu îndepărtarea acelei Fraeulein. Se cerea și înlocuire Directoarei Școalei Centrale, pentru că D-ra Luiza Favre era nemțoaică din Viena. Țin bine minte că a venit la noi Gheorghe Chițu, Ministrul Instrucțiunei Publice și al Cultelor, de a insistat de maică-mea să primească Directoratul acelei școale; dar mama, care organizase de la fondațiunea lui Institutul Dima Popovici, nu a voit să se despartă de „fetele ei". Eram lângă dânsa când a însărcinat pe bunul Doctor Banciu să liniștească pe Mademoiselle Louise și să o asigure că nu se va mișca din locul ei. Asta se petrecea în ajunul războiului Independenței.

In 1885, o mână de oameni într'o seară au încercat să devasteze prăvăliile ovreiești din Calea Unirei. S'a spus că „studenții", adică elevii Liceului făcuseră asta. Eram atunci în ultima clasă a Liceului, și nu am auzit pe nici unul din

camarazii mei să fi fost măcar faţă la acea manifestaţie. In realitate ea fusese pusă la cale de Grecescu şi de Diaconul Lefterie, cei cari căutau a se face populari exploatând antisemitismul latent al maselor. „Studenţii“ nu erau decât copiii din corul de la Madona.

In toamna anului aceluia locul de Prefect al Judeţului Dolj-iu era vacant, şi se da absolut sigur că va fi numit în acel post Procurorul-General Columbeanu. Faptul că a plecat subit la Mehadia în ajunul acelei manifestaţiuni a făcut să nu mai fie vorba de asta. Atunci a zis Ministrul Justiţiei, care era Stătescu, vorbele acestea: „Procurorul meu General din Craiova e tot atât de subţire cât e şi de gros“.

Ar mai fi să spun ce ştiu ori am auzit de participarea Craiovei la o mişcare anticarlistă în August 1870; dar despre asta cu altă ocazie.

M. Theodorian-Carada.

Câte-va constatări

Asupra mersului ciclic al epidemiilor de Scarlatină din Craiova între anii 1900—1925.

Din statistica spitalului de boale contagioase din Craiova, pe 25 ani, dela 1900 şi până la 1925, studiind tabela grafică de mişcarea epidemiei de scarlatină găsim fapte care credem că sunt demne de notat.

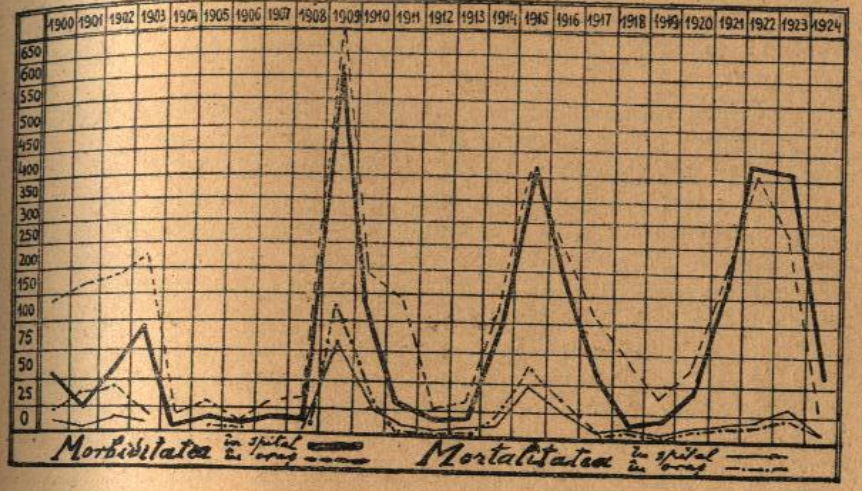
In adevăr, Scarlatina nu dispare niciodată în acest şir de ani. La intervale regulate, avem perioade de aproape completă acalmie de circa 4—5 ani, urmate de exploziuni de adevărate epidemii, care durează la rândul lor cam 3 ani.

Regularitatea este aproape matematică în succesiunea perioadelor de acalmie şi exploziuni epidemice, după cum se poate constata din tabelul grafic alăturat în pagina următoare, aşa că avem în aceşti 25 ani 4 perioade de acalmie, încadrate de 4 perioade de adevărate exploziuni epidemice.

Exploziunile epidemice adevărat ciclice sunt cu mai multă sau mai puţină amploare aproape similare, atât ca număr de bolnavi, cât şi ca gravitate.

Un fin observator al graficei noastre totuşi ar putea stabili precis că mortalitatea scade simţitor dela 1922 încoace, aşa că procentul în ultima epidemie este foarte mic, deşi am

avut forme foarte grave. In adevăr tratamentele din ultimul timp s'au ameliorat foarte mult. Ba, spre cinstea spitalului de contagioşi din Craiova, s'au dat aci pentru întâia oară tratamente noi, care ne-au dus la aceste rezultate bune.

In „Arhivele Olteniei“ No. 4 din 1922, sub titlul: *Metode noi de tratament al boalelor contagioase*, expuneam rezultatele frumoase ce obţinusem prin seroterapia anti-scarlatinoasă şi în special prin metoda noastră proprie: hemoterapia prin injecţiuni intramuşchiulare de sânge de convalescenţi. Această metodă am avut onoarea de a o expune pe larg la Cercul Medical din Craiova într'o şedinţă din Octombrie 1922, cu prezentări de observaţiuni foarte concludente.

Spre mulţumirea noastră, această metodă o vedem publicată în Revista Medicală franceză „La Presse Medicale“ din Paris, No. 29 din Aprilie 1923, de un confrate care, deşi a omis de a ne cita ca cei dintâi cari am imaginat-o şi aplicat-o în Craiova, totuşi suntem foarte fericiţi că acest tratament a dat rezultate frumoase şi în alte mâini, posterior nouă.

De notat că prima exploziune, între 1901 şi 1904, este mai mică ca număr de bolnavi; aceasta însă se explică prin insuficienţa condiţiunilor higienice ale spitalului, de oarece abia în 1906 spitalul este mărit cu încă 10 camere de rezervă a câte 2 paturi fiecare, şi de când izolarea se putea face nu numai ca număr, dar şi ca calitate a persoanelor ce se ospitalizau aci.

Se mai adaugă la acestea şi faptul că nu a intrat încă în educaţia higienică a poporului obiceiul de a izola pe bol-

navii de scarlatină în spitalul de contagioşi, precum şi neexecutarea riguroasă a regulamentului de combaterea epidemiilor şi anume a izolărei obligatorie a bolnavilor. Aceasta ar explica numărul cel mic din prima exploziune din anii 1901—1904, care de altfel are un număr mai mic de bolnavi şi în oraş. Totuşi se poate adăoga la acestea şi necunoaşterea boalei de familii, aşa că au rămas multe cazuri de scarlatină nedeclarate.

Evolutiv am ajuns însă astăzi că nu numai că a intrat în moravuri izolarea, dar putem afirma că aproape totalitatea bolnavilor azi solicită ei personal internarea în spital.

Din acest tabel grafic putem deci trage concluzia că existenţa scarlatinei a fost continuă în oraşul Craiova în această perioadă de 25 ani, mai ales că aproape totalitatea bolnavilor din spital au fost din oraşul Craiova şi satele imediat învecinate. Deci zicem: *Scarlatina este în Craiova o adevărată endemie cu exploziuni epidemice.*

Aceste fapte îmi aduc deplină îndreptăţire a celor anunţate de mine în 1914 în Congresul Ştiinţelor Medicale din Bucureşti şi publicate în broşura specială asupra scarlatinei relativ la tratamentul ei profilactic prin Tinctura Iodi.

In adevăr, atunci susţineam că relativ la scarlatină ne găsim într'un haos de varietăţi de forme ale maladiei, dela cazurile hypertoxice—când moartea survine la câteva ore dela debutul maladiei—şi până la acele forme abortive, frustre, anormale, atermice, etc., pe care nu le-am putea numi nici maladie de o zi.

Cazurile abortive, frustre şi anormale sunt foarte dese; le întâlnim mai des decât am crede; totuşi din cauza uşurinţei noastre, sau a imposibilităţei cunoaşterei boalei, le lăsăm să propage epidemia, căci nu cunoaştem încă microbul, cauza contagiului scarlatinei.

Eu cred că scarlatina, precum se poate prezenta ca formă anormală cu lipsa exantemului, febrei etc., tot aşa de bine se prezintă cu lipsa de desquamaţie. Dorinţa însă a multora de a nu complica cadrul scarlatinei, dar involuntar de a înmulţi numărul varietăţilor de eriteme scarlatiniforme sau scarlatinoide fac ca aceste cazuri să scape de izolare.

Iar mai departe, după câteva observaţiuni de asemenea cazuri, conchideam atunci, în 1914, că nerecunoaşterea acestor cazuri abortive, frustre, anormale etc., este dăunătoare, căci aceste cazuri fac nexul, legătura în lanţ a diferitelor cazuri dintr'o epidemie de scarlatină. Mai mult: cred că cele mai multe ca-

zuri frustre le întâlnim în perioadele de acalmie şi care trec atunci neobservate.

In special insist asupra cazurilor de scarlatină unde nu se face desquamaţie, aşa că adagiul, „unde nu se face desquamaţie în lambouri, nu este scarlatină“ este falş, lucru de altfel destul de cunoscut, însă nu s'a insistat în deajuns asupra lui.

Sperăm că cu noile descoperiri ale microbului scarlatinei, acest litigiu va fi clarificat.

Până atunci însă credem că purtătorii germenului nu sunt decât aceşti bolnavi cu forme anomale, apiretice, abortive, fără desquamaţie şi fără vreun sindrom clasic pe care să bazăm diagnosticul precis, bolnavul făcând boala pe picioare.

Exploziunile epidemice ar fi perioade în care virulenţa microbului este exaltată, din cauze pe care nu le putem seziza pentru un moment, însă care influenţează regulat asupra exaltărei virulenţei lui. In aceste exploziuni epidemice aproape tot contingentul capabil de receptivitate al boalei capătă scarlatina, cu toată gama formelor, dela cele mai grave-siderante, până la cele mai uşoare.

Perioadele de acalmie ar fi, perioade în care formele benigne, anomale, apiretice, frustre etc., ar abunda ca număr, fiind presărate cu un foarte mic număr de cazuri de scarlatină cu simptome clare. In acestea ar fi cuprinse şi foarte multe cazuri de recidive tardive; căci trebue stabilit că imunitatea permanentă a unui convalescent de scarlatină este o concepţie falşă şi este de domeniul trecutului, deşi tratatele clasice de altfel încă susţin contrariul, adică persistă în a crede că scarlatina lasă aproape în totdeauna o imunitate permanentă şi definitivă.

Bazăm aceste observaţiuni pe cazuri concrete unde scarlatina a revenit la acelaş individ de câte 2 şi 3 ori, la intervale de câţiva ani, cu simptome clare de scarlatină.

Ce putem zice de cazurile uşoare, benigne, anomale, etc., la care imunitatea fatal va fi mult mai mică şi deci posibilitatea revenirei boalei după mai mulţi ani? Iată pentru ce cred în starea endemică a scarlatinei până în prezent şi dispariţia ei în viitor, bazată numai pe vaccinarea obligatorie, precum o avem la variolă, vaccinare care sigur se arată astăzi ca o aurora binefăcătoare şi care singură va face să se stingă endemia de scarlatină.

Am tras aceste concluziuni bazaţi pe o statistică în care s'a consemnat nu mai puţin de 2700 bolnavi de scarlatină, trataţi de mine în spitalul de boale contagioase din Craiova.

în timpul de 20 ani, precum şi pe studierea contacţilor dela domiciliul bolnavilor, în calitate de Medic al Oraşului Craiova.

Azi, cum din mai multe oraşe din ţară ne vin ştiri îngrijitoare de întinderea scarlatinei sub formă epidemică, după premisele date din statistica noastră, putem cu multă aproximaţie trage concluzia că: *în oraşul Craiova nu vom avea anul acesta epidemie de scarlatină, cum nici încă circa 3—4 ani de azi înainte.*

Realitatea ne dă dreptate; căci în adevăr oraşul Craiova, în acest timp şi anume dela finele anului 1924, este ferit de epidemie şi sperăm încă 3—4 ani de aci înainte.

Spre satisfacţia noastră şi după comunicarea de faţă făcută în Şedinţa din 4 Iunie 1924, la Societatea Medicală a Spitalelor din Bucureşti, primim în Octombrie a. c., o monumentală lucrare a Ministerului Sănătăţei şi Ocrotirilor Sociale, relativ la Serviciul Sanitar al României şi al Higienei Publice între anii 1905 şi 1922 şi în care D-l D-r I. Bordea, Directorul General al Serviciului Sanitar, ne confirmă datele noastre. Căci la pag. 353, în articolul relativ la scarlatină spune: „din evoluţia întreagă a scarlatinei din perioada 1898—1922, se observă că ea se mişcă atât în mediul rural, cât şi în mediul urban, după un ciclu constant, care are o durată de 3—4 ani".

Credem că o confirmare mai mare asupra celor ce am expus mai sus nici nu se putea avea, relativ la mersul ciclic al epidemiilor de scarlatină.

Dr. Aurel Metzulescu
Medic primar al Spitalului de boale contagioase din Craiova.

Schitul Sărăcineştii

In numerile 9 şi 10, an. II, din „Arhivele Olteniei", Profesor T. Gh. Bulat, a publicat un articol foarte interesant asupra Schitului Sărăcineştii din judeţul Vâlcea. Iar în misiunea Monumentelor Istorice, în fascicula No. 25, din nuarie 1914, D-l Trajanescu înfăţişează acest modest loc Dumnezeesc prin nişte frumoase clişee, din punctul de privire al admirabilei poziţii unde este aşezat—în mijlocul unor dini cu pomi fructiferi, şi înconjurat de poetice dealuri,—cum din punctul de vedere artistic.

Din cele scrise în pomenitele articole se învederează pe

găduita importanţă a acestui schit, de şi înfăţişarea lui estetică este una din cele mai modeste dintre schiturile Oltenici. Socotesc cu cale a releva azi şi o altă latură istorică a „Sărăcineştilor".

Schitul Sărăcineştii se poate socoti ca un cuib de pionieri ai naţionalismului. Schiţez aci pe câţiva din aceştia.

Primul Ctitor, *Episcopul Ştefan*, a fost întâi egumen la Mănăstirea Sadova-Doljiu. Este ales Episcop al Râmnicului la 15 Ianuarie 1673. Actul alegerei este semnat de Grigorie Episcopul Buzăului, Varlaam al Râmnicului—care trece Metropolit la Bucureşti—şi Emanuil fost al Patrelor. Fără îndoială că acest Emanuil, care se vede şi în actul alegerei de Metropolit a lui Teodosie—1669—ca Episcop al Patrelor, a preferat mai bine să rămână Arhiereu disponibil în România, decât Episcop în Scaun la Patre.

Chemat a păstori Eparhia Râmnicului, pe când grecismul căuta să pună stăpânire pe Biserica Română prin politică, iar slavonismul încă îşi păstra preponderenţa, Episcopul Ştefan îşi îngrijeşte de eparhie, retras la Râmnic. Zece ani el nu a luat parte la nici o hirotonie de Episcop, din cauza turburărilor provocate în Biserica noastră de către Greci [1]). Pentru mai multă linişte îşi alege ca loc de retragere Sărăcineştii, unde, sprijinit de boerii Păuşeşti şi Sărăcineşti, îşi alcătueşte modestul locaş de meditaţie religioasă şi lucrare bisericească-naţională.

Prin temperamentul său liniştit şi înclinarea mai mult spre cele din lăuntru ale Bisericei, a devenit o personalitate, pe lângă care se simţiau bine luptători naţionali ca Metropolitul Teodosie, şi tineri ca Damaschin, Antim şi Mitrofan. Ast-fel se înţelege că în jurul său, la locul retras Sărăcineştii, se văd persoane care au desfăşurat o activitate energică şi au dus o luptă aprigă pentru înlăturarea slavonismului şi apărarea de curentul grecesc.

Episcopul Ştefan păstoreşte eparhia Râmnicului 20 de ani şi cinci luni, îmbunătăţind simţitor avutul Episcopiei. Trece din viaţa aceasta la 18 Iunie 1693, când este îngropat în tinda bisericei schitului. Inscripţia de pe piatra mormântului său este ştearsă, nu atât de vreme, cât de o ignoranţă condamnabilă.

Metropolitul Teodosie este o personalitate a Bisericei noastre naţionale. A trăit câtva timp al surghiunului la Mănăstirea Tismana, deci în coprinsul eparhiei Episcopului Ştefan, iar mai pe urmă chiar în jurul lui, în cuibul de evlavie şi naţionalism de la Sărăcineşti, şi la Cozia.

[1]) Arhiereul Ghenadie Enăceanu *Condica Sfântă* Vol I.

Originar din Transilvania, Teodosie vine la Mănăstirea Cozia, unde intră în monahism. Chemat apoi la M-rea Argeş ca egumen, este ales Metropolit al Ţării Româneşti în Anul 1668 Maiu 20, fiind hirotonisit a doua zi. „Făcându-se cunoscut „Ţară ca naţionalist şi obraz mai luminat, cunoscând bine limba „bile slavonă, greacă şi latină, s'a arătat mai vrednic şi cu „folos afirea destoinic aceştei Sfinte Metropolii". „La alegerea „lui iau parte nu numai Arhiereii, egumenii şi boerii Divanului „dar şi civilii, cu rolul de a inspecta alegerea" [2]). A doua zi după alegerea sa, Metropolitul Teodosie începe lupta naţională: el este cel d'ântâiu care citeşte în biserică Simbolul Credinţei pe româneşte. Curentul grecesc, pornit sub ocrotirea Domnitorului Grigorie Ghica, întâlneşte în Metropolitul Teodosie un puternic obstacol. Este detronat prin uzurpare şi surghiunit la Mănăstirea Tismana. Fiind în Eparhia Episcopului Ştefan, care era bun prietin, vine la M-rea Cozia, îndemnându-l la multe lucrări pentru Biserică.

La 1675 Aprilie 15 îşi reiea Scaunul, după ce procesul de revizueşte din porunca Domnitorului Şerban Cantacuzin. La 1708 Ianuarie 27 îşi dă sfârşitul. Acest înimos ierarh a fost unul din cei mai puternici luptători, pentru redeşteptarea vieţii naţionale prin Biserică şi îndepărtarea streinismului.

Episcopul Damaschin face parte din pleiada tinerilor instruiţi la şcoala Metropolitului Ştefan, condusă în urmă de Metropolitul Teodosie.

„Damaschin, numit Dascălul, deşi erea un latinist de frunte în şcoala amintită, el reprezinta cultura greacă, pe când Mitrofan se distingea în ceea slavonă" [3]). Acest Mitrofan a fost unul din principalii traducători ai Bibliei lui Şerban Cantacuzino de la 1688.

Damaschin mutat de la Buzău Episcop la Râmnic, la 1708 Aprilie 14, cercetează Schitul Sărăcineştii, pe care îl frumuseţează desăvârşit cu pictura ce se păstrează şi astăzi şi îşi dă sfârşitul la 1726, fiind Episcop al Râmnicului.

Dacă în cinul monahicesc de bărbaţi se căutau oameni cu virtuţi creştineşti, cu sentimente naţionale, luminaţi la minte, autoritate morală, hotărâţi la lupta pentru păstrarea Neamului, cinul femeesc încă a avut, la timp, persoane cu acele virtuţi întrupate, pe care le-au pus în slujba Neamului şi a Patriei.

Una din acele personalităţi a fost pentru Oltenia *Maximila*, fostă Stariţă întâi la „Ostrov"-Călimăneşti, apoi Schitul Sărăcineştii, şi în urmă la Mănăstirea Horezu.

[2]) Arhiereul Ghenadie Enăceanu. *Condica Sfântă* Vol. I.
[3]) Arhiereul Ghenadie Enăceanu. *Condica Sfântă* Vol. I.

desfiinţarea Schiturilor Mamu, Surpatele şi Sărăcineştii, atunci când s'au adunat toate maicile din cele trei schituri în mănăstirile Horezu şi Dintr'un Lemn.

Maica Maximila a fost soră marelui Ioon C. Brătianu, având încă o soră mai mare—*Ana Furduescu*,—care s'a retras mai în urmă la Vălenii de Argeş. Dacă scopul de căpetenie i-a fost întemeierea monahismului femeesc prin persoane alese şi cultivarea femeii din popor prin Biserică, apoi mişcarea revoluţionară de la 1848, al cărei suflet era fratele său Ion C. Brătianu, a produs asupră-i un efect aşa de puternic, în cât nu a şovăit a lua însemnată parte în mişcarea politică de atunci.

Se poate cunoaşte de ce sentimente patriotice erà însufleţită Maica Maximila, din mişcătorul fapt relatat de D-l Ioan I. C. Brătianu, în: „Din amintirile altora şi ale mele".

„După 1848... Ion C. Brătianu alesese Sibiul „ca reşedinţă". „Ca motiv al prezenţei lui în vecinătatea Câinenilor, Ion C. Brătianu putea invoca relaţiile cu fraţii şi surorile sale din Ostrov, Piteşti şi Câineni"... „Înştiinţate de sosirea lui, surorile mai în vârstă: Anica Furduescu şi Maica Maximila, Stariţa de la Monastirea Ostrov, veniră în grabă să îmbrăţişeze pe fratele lor cel mai iubit, cu tot dorul, aprins în sufletele lor de dramaticele împrejurări ale revoluţiei şi ale exilului, după care nu ştiau dacă erau să-l mai revadă". „Iar la reîntoarcerea de la Sibiu, pe drumul neşoseluit şi prăpăstios, care cobora dealungul Oltului, poştalionul mănăstiresc, cu două femei în lacrimi, ducea ascunse sub pernele trăsurei braşoveneşti publicaţiunile şi proclamaţiunile revoluţiunei" [4]).

Trecând revoluţia, Maica Maximila se retrage la Schitul Sărăcineştii, devenit chinovie de călugăriţe. După cum s'a văzut—din inscripţia de pe icoana Sfântului Nicolae, una din cele patru icoane împărăteşti făcute cu cheltuiala Maicei Maximila [5]), zugrăvite de renumitul zugrav Gherontie, ea este prima Stariţă acestui Schit.

De oarece şi în articolul D-lui Bulat, s'a spus despre cele patru icoane împărăteşti, cu inscripţica ce poartă, e bine a aminti ceva şi despre Gherontie zugravul, al cărui nume a rămas ca frumoasă amintire şi la Schitul Sărăcineştii.

Gherontie acesta a fost un monah, pe cât de smerit, pe atât de împodobit cu talente. Pe la anul 1848, îl aflăm în Mănăstirea Horezu—pe atunci de călugări,—ca „fratele Gheorghe zugravul". Nu ştim însă dacă cunoştea pictura chiar de când a venit în mănăstire, sau de a învăţat-o aci. Mai probabil e că

[4]) „Viitorul" din 14 Octomvrie 1922.
[5]) Articolul D-lui T. G. Bulat. „Arhivele Olteniei" No. 9 şi 10 An. II.

a învăţat-o în mănăstire, cum a învăţat şi psaltichia—muzica orientală,—întru cât mănăstirile pe atunci erau centre de cultură. Şi pe cât erea de talentat— prim cântăreţ şi meşter pictor, pe atâta era de smerit, cum cere educaţia monahală. Aceasta se vede din inscripţia de pe icoana Sfântului Nicolae: „Acest „sfinte patru icoane Impărăteşti s'au zugrăvit de Gheron „monah şi cântăreţ al Sf. M-ri Horezul şi al tuturor zugravilor „mai mic şi supus slugă". Anul 1862 August 25".

Urmărindu-şi scopul de căpetenie, Maica Maximila căuta a forma călugăriţe din inteligenţe naturale, ficé ale poporului curat românesc. In acest scop îşi recrutează uceniţe din Transilvania, în special din Sălişte, dintre care unele au condus chinovii până de curând, cum a fost bunăoară Maica Varvara Dumitrescu, Stariţă la M-rea Dintr'un Lemn, ajungând la etatea de 90 ani.

Ca moştenitoare şi urmaşă, care să-i împlinească dorinţa şi frumosul său plan, Maica Maximila luase pe tânăra fiica a Sălиştei, o inteligenţă sclipitoare, şi o nobleţă născută, din familia Steflea, ea a format-o, călugărind-o cu numele Eufrosina, în timpul când era Stariţă la Horez. Fiind grăbită bătrâneţele de atâtea zbuciumări, Maica Maximila nu a avut putinţa a lucra mai departe pentru măreţul scop, a închis ochii pentru totdeauna, pe braţele ficei sale în mănăstirism, *Maica Eufrosina Steflea*.

Când Episcopul Ghenadie Enăceanu a făcut o vizită canonică la M-rea Horezu, prin 1895 sau 96, a mers cu întreaga suita—în care se afla şi autorul acestor rânduri, ca Arhidiacon—în Chilia Maicei Eufrosina—unde a locuit şi „Stariţa" ei, şi l-a rugat-o să spună din vieaţa răposatei.

Schitul Sărăcineştii ar mai fi zăcut mult în ruină, dacă nu intervenea distinsul bărbat de Stat şi Profesor Universitar, C. Disescu, proprietar în Sărăcineşti, pentru restaurarea lui în parte şi punerea în funcţiune, instalându-se aci şi un atelier de ţesătorie.

In timpul de faţă vieaţa monahală din acest schit se conduce cu multă grijă de Superioara Maica Ecaterina Miclăuş, ajutată de sora sa Maica Fevronia, originare din Transilvania.

Puţinele maice şi surori, vieţuitoare în Schitul Sărăcineşti sub ochiul vigilent al superioarei Ecaterina Miclăuş, dau viciului Divin un caracter de adâncă evlavie bisericească şi ternică înălţare sufletească, în sfântul locaş, în care domneşte o desăvârşită curăţenie şi ordine.

Atelierul de ţesătorie este condus de D-şoara Teodora

o maestră destoinică, care a cercetat serios şi atelierele din M-rele Agapia şi Văratec.

Sunt multe monumente de felul acesta, date uitării, care, semănate pe pământul României, în special în Oltenia, vorbesc în limba lor de trecutul glorios al bătrânilor noştri, dar şi mustrează aspru pe scepticii timpului de faţă, cari le lasă risipei şi prăpădului, din nesimţire şi lipsă de pietate.

Pr. D. Lungulescu

Pagini din istoria Banatului şi scriitorii bănăţeni [1]

(Urmare şi sfârşit)

Un scriitor bănăţean, după care ne-a remas în literatură „Enciclopedia Română", un op de o netăgăduită valoare, este *D-r Corneliu Diaconovici*. S'a născut la anul 1859 în comuna Bocşa Montană. După origine aparţine unei familii vechi de „bufani" (ţărani olteni), care a emigrat în Banat dela Tismana, pe la începutul veacului al XVIII-lea. A studiat dreptul la Budapesta. Acolo a redactat ziarul „Viitorul". Tot acolo a înfiinţat şi revista „Romaenische Revue" pe care a susţinut-o timp de 10 ani şi în care a apărat interesele Românilor bănăţeni şi ardeleni. De aci trece la Timişoara unde redactează „Dreptatea", în urmă ajunge secretarul-prim al „Astrei" şi redactează revista „Transilvania". Opul lui cel mai de valoare este „Enciclopedia Română", publicat subt auspiciile „Astrei" şi pe care îl contemplase de a apărea în mai multe volume. Nepăsarea publicului cetitor pe de-oparte, pe de alta lipsa de sprijin material l-a determinat să o reducă la trei volume. Azi se simţeşte lipsa unei astfel de Enciclopedii în literatura noastră. Moare la anul 1924, în comuna sa natală, aproape necunoscut de generaţiile mai tânăre şi parentat abia de câteva ziare din Banat.

In scrierile teologice s'a distins *D-r Iuliu Olariu*, născut la anul 1859, în comuna Maidan. Şi-a luat doctoratul în ştiinţele teologice la Universitatea din Cernăuţi, în urmă a fost numit profesor şi mai târziu director la teologia din Caransebeş. A fost candidat de episcop însă nu a reuşit. Moare subit la anul 1920. Dintre scrierile sale bisericeşti notăm următoarele: „Ma-

[1]) Inceputul în numerele 15 şi 16, an. III şi 17, an. IV.

nual de tipic bisericesc", „Evangheliile după Mateiu, Marc Luca şi Ioan", „Scrierile părinţilor apostoli", „Introducere cărţile Testamentului vechiu şi nou", „Dogmatica", „Apol getica" ş. a.

La anul 1860 se naşte în Lugoj *Virgil Popescu*. După îşi face studiile la Budapesta şi Roma, trece la Ploieşti, un dobândeşte o catedră la liceul de acolo şi în cele din urm se stabileşte definitiv la Bucureşti, ocupând o catedră la lic Sf. Sava. A publicat un „Curs practic de limba germană „Crestomaţia germană". Afară de aceste manuale didactice îndeletnicit cu scrierea de piese teatrale. Aici amintim pies următoare: „Sgârcitul", „Magda", „Caiu Grach". A făcut multe traduceri din limbi străine.

Intre istoricii bănăţeni numărăm pe actualul protopop Lugojului *D-r Gheorghe Popoviciu*, care s'a născut la an 1862, în comuna Cliciova din Banat. Titlul de doctor în te logie şi l-a luat la facultatea teologică din Cernăuţi, în urm a cercetat filozofia la Viena şi a funcţionat ca profesor la ins tutul teologic din Caransebeş. A colaborat la mai multe zia şi reviste. Parte din scrierile sale le-a publicat într'o broşur ca s. p. „Uniunea Românilor din Transilvania". Foarte mu s'a ocupat de istoria Banatului. Insufleţit de cuvintele lui G Bariţiu, care se pronunţă în „Istoria Transilvaniei", astfel: „Es timpul suprem ca istoria Banatului şi a Românilor bănăţe să şi-o scrie chiar ei"... a „cercat deci scriptele vechi şi no şi a alcătuit „Istoria Românilor Bănăţeni", tipărită la an 1904 în Budapesta.

Frate cu el este *D-r Iosif Popoviciu*, născut tot la C ciova la anul 1864. Studiile universitare le-a făcut la Bud pesta şi străinătate. Inainte de războiul mondial a fost pr fesor de limba şi literatura română la Universitatea din B dapeste, iar dela 1919, profesor universitar la Cluj. A public diferiţi articoli literari şi culturali în ziare, reviste şi co ferinţele ţinute la Universitate le-a publicat în broşuri. A scr „Poezia populară română", tipărită în Oraviţa la anul 19 Aceasta cuprinde „Bocetele româneşti", „Zorile" şi „Cânte bradului".

Un ziarist de valoare a fost *Aurel C. Popoviciu*. S'a năs în Lugoj la anul 1863. Liceul l-a făcut la Braşov, iar ştii ţele politice la Viena şi Graz. El dimpreună cu alţi tânări u versitari *G. Candrea, V. Roşca, A. Q. Marcu, V. Colcer* şi *Comşa*, aceştia ardeleni, au compus vestita „Replică", ad „Chestiunea română în Transilvania şi Ungaria, Replica juni academice române din Transilvania şi Ungaria", la anul 18

Pentru această publicaţiune care a apărut în cinci limbi, Tribunalul din Cluj l-a condamnat la 4 ani temniţă grea, însă trece munţii şi se aşează la Bucureşti. Aici redactează revista „Liga Română", iar mai târziu a întemeiat ziarul „România Jună". A mai publicat „Principiul de naţionalitate" şi mai multe manuale de şcoală pentru propunerea limbii germane în liceele româneşti.

Intre scriitori bănăţeni nu putem trece cu vederea şi pe *D-r V. Braniste*, născut la anul 1869, care cu toate că e transilvănian, a devenit bănăţean naturalizat, unde prin ziaristică a muncit foarte mult la deşteptarea păturilor de jos ale poporului din Banat, cât şi la ţinerea pururea nestinsă a făcliei idealului nostru. A funcţionat ca profesor la liceul românesc din Braşov, în urmă trece la Timişoara, unde dimpreună cu D-r C. Diaconovici, înfiinţează gazeta „Dreptatea". Autorităţile maghiare, pentru ideile libere exprimate în publicitate cu ajutorul slovei tipărite, i-a intentat 21 procese de presă şi a fost condamnat la 2 ani temniţă pe care i-a şi îndeplinit în vestitele temniţi din Seghedin şi despre care temniţe poporul a creeat următoarele versuri:

„Seghedine, Seghedine,
Dumnezeu cum te mai ţine
Mureş, Tisa până când
Te mai rabdă pe pământ...."

Mai târziu a înfiinţat ziarul „Drapelul" la Lugoj, pe care îl redactează timp de 17—18 ani şi în jurul lui grupează pe cei mai de valoare bărbaţi ai Banatului, dintre care parte şi azi mai sunt în viaţă. Aici încă a mai avut o serie de procese pentru care din nou a intrat în temniţă. In repetite rânduri a fost candidat de deputat, atât în era ungurească, cât şi în era românească, dar cu toate că a întrunit majoritatea voturilor, totuşi de mandat nu a avut parte, fiindcă alţii i le-a furat. Afară de mulţimea de articole politice şi culturale, apărute în gazetă, a scos în broşură mai multe discursuri ca: „Coriolan Brediceanu", „Victor Vlad Delamarina", „Despre Antoniu de Mocsonyi" ş. a., iar în volum a scos „Tabla dela Lugoj", „Viaţa lui Ciprian Porumbescu" ş. a.

Un scriitor poporal şi folklorist de frunte al Banatului, a fost în trecut şi mai există în prezent învăţătorul *Gheorghe Catană*, care a desvoltat o activitate foarte rodnică pe acest teren. Născut la anul 1865, în comuna Remetea-Pogonici (Banat), a studiat liceul la Lugoj şi pedagogia la Caransebeş. Ajungând învăţător în comuna Valiadeni, a funcţionat până la anul 1915 când, în urma legilor de maghiarizare ale guvernelor ungureşti,

a fost scos la pensie. După o pauză de şase ani şi-a reluat activitatea de învăţător şi funcţionează până azi în comuna Brebul (Banat). Foarte mult a muncit pe teren cultural, înfiinţând biblioteci şi desvoltând în popor gustul de cetit. Pentru munca sa cea vastă a fost decorat cu „Răsplata muncii cl. II".

Dintre scrierile sale foarte vestite în popor, amintim următoarele:

„Poveştile Banatului", 3 vol. (Gherla 1893—1895), „Balade poporale din Banat" (Braşov 1895), „Viaţa şi faptele lui Ştefan cel Mare" (Sibiu 1898), „Omul", „manual didactic pentru şcoalele poporale" (Gerla 1901), „Păcală şi Tândală", (Gherla 1901), „Câteva cuvinte despre creşterea pomilor" (Caransebeş 1901), „Teatru la sat", trei piese teatrale (Gherla 1905), „Miorița" baladă (Braşov 1909), „Poveşti poporale din Banat", 2 vol. (Braşov 1909), „Octoichul cel bogat", cântări bisericeşti (Budapesta 1901), „Flori de război", cântece poporale (Caransebeş 1909), „Din lumea poveştilor" (Caransebeş 1924). Sub tipar mai are „Chipuri şi graiuri din Banat", 2 volume, povestiri, nuvele, schiţe şi legende, „Din lumea celor mici", amintiri din copilărie şi „In ceasuri de odihnă", povestiri din război.

Afară de acestea mai are încă o seamă de articoli publicaţi în diferite reviste ca „Făclia", „Foaia Diecezană", „Învăţătorul", şi „Călendarul Românului" din Caransebeş.

După munca şi stilul său bănăţenesc, frumos şi curgător, Gh. Catană se poate numi cu drept cuvânt Ion Creangă al Banatului.

Unul dintre cei mai talentaţi scriitori ai Banatului, atât ca poet, cât şi ca nuvelist a fost *Ioan Popoviciu Bănăţeanu*. S-a născut la anul 1869 la Lugoj, din părinţi meseriaşi, dar scăpătaţi. După ce a terminat liceul din Lugoj a intrat în Institutul teologic din Caransebeş, unde a avut ca profesor pe Ştefan Velovan. O dragoste nenorocită însă l-a făcut ca în toiul preparării pentru examene să părăsească Lugojul şi să meargă la Bucureşti, unde a intrat ca funcţionar al „Ligei", dar neplăcându-i „cum se petrec lucrurile acolo", mai boala ucigătoare care i se încuibase în plămâni, se lăsă combătut de marele Maiorescu şi se retrase la Lugoj lângă mama sa, pe care o iubia foarte mult. Boala i se agrava din zi în zi şi sfatul medicilor s'a dus la Tuşnad, unde cu toate că aerul îi făcea bine totuş germenul boalei nu putu fi distrus, aşa că bietul tânăr moare la anul 1893, în etate abia de 24 de ani. de 24 de ani.

I. Popoviciu Bănăţeanu, după cum ne spune şi T. Maiorescu, a fost „un adevărat poet, adică un poet original", pe

trucă „a ştiut" să înfăţişeze o parte a poporului nostru muncitor în forma neperitoare a artei". Ne-a rămas dela dânsul câteva poezii pline de duioşie, în care îşi cântă iubirea lui nenorocită; în unele plânge pe biata sa mamă, iar altele „sunt cuprinse de tristeţea morţii". A scris şi proză. Nuvela sa cu titlul atât de vag „In lume", în care ne descrie cum se petrece viaţa într'o lucrătoare de măestri opincari din Lugoj şi în care vedem creiate tipuri de o frumuseţe originală, ca Sandu, *maistorul* Dinu Tălpoane, *măistorița* Veta şi fiica sa Ana, este de o frumuseţe neperitoare. Maiorescu zice: „...în toată nuvela se păstrează un fel de cumpănire a stilului, creşterea şi descreşterea tonului sunt exact potrivite împrejurărilor". Afară de această nuvelă mai are şi atele ca „După un an"; „Dela târg"; „D'ale tinereţelor", care dimpreună cu studiul critic despre dânsul, al lui Maiorescu, sunt cuprinse într'un volum în „Biblioteca pentru toţi".

Păcat că s'a stins prea tânăr, căci cu talentul lui plin de putere ar fi lăsat literaturii româneşti mai multe opere de valoare.

Un alt poet al Banatului, care şi-a scris poeziile în graiu bănăţenesc, dar mai vârtos în graiul logojenesc, este *Victor Vlad Delamarina*. S'a născut în Satu Mic lângă Lugoj din părinţi inteligenţi. Liceul l-a urmat în Lugoj până în clasa a IV, când a fost dat afară din şcoală pentru-că a scris pe tablă „Trăiască România" şi astfel şcoala şi-a continuat-o la liceul Sf. Sava din Bucureşti, unde terminându-l, a intrat în şcoala militară, iar după aceia în serviciul marinei române, unde ajunge la rangul de locotenent.

Poeziile sale sunt de o frumuseţe răpitoare şi scrise cu o ortografie specială pentru a reda cât mai bine şi mai clar felul de exprimare al bănăţenilor din Lugoj şi împrejurimi. Aşa de pildă în „Mă Cimişe", ne descrie râul Timiş şi-l botează de „drac împeliţat cum nu-i altul prin Bănat", fiindcă „ţucă fece într'una".... In poeziile sale ne mai prezintă şi tipuri din popor aşa cum existau în realitate ca de pildă: „Ioţa lui Toboc", „Ana lui Gica", pe bătrânul cerşetor ca „Ţucă-l moşu", „Blegia", „Doancă" ş. a.

Sentimentul naţional înfiripat în sufletul lui încă din tinereţe, pentru care a fost dat afară din şcoala ungurească, îl exprimă în poezia „Noi nis[1]) acas". La anul 1906, anul morţii sale, Ungurii îşi serbau mileneul de când au sosit pe plaiurile noastre, iar poetul îşi termină poezia cu:

„D'aia las, nu ne prea pasă!
Voi vis d'ai aduș dă vânturi,
Dapăi noi,—noi nis[1]) acas"...

In poezia „Sângurul păcat", ne înfățișează frumusețele naturii din Banat, pe bănățean „om de omenie", ne mai spune mândria bănățeanului și cântările lor frumoase, dar totodată ni arată și cusururile bănățencelor căci:

„Farba[1]) și albelele
Strică bănățenele"...

Afară de poeziile acestea mai are și schițe de călătorie făcute pe Marea Neagră, Mediterană și Adriatică. Fiind și un desenator de forță a lăsat într'un caet tipurile diferitelor popoare cu care a ajuns în atingere.

Un alt istoric al Banatului, care a făcut fală provinciei unde s'a născut, a fost *D-r Ioan Sârbu,* născut în comuna Rudăria, la anul 1865. Terminând liceul a făcut teologia la Caransebeș, în urmă și-a continuat studiile universitare la Viena. Aci scrie opul său istoric în limba germană, MateiuVodă Basărabăs auswärtige Beziehungen, 1632—1654. „Zur Geschichte des europäischen Orients" cu care lucrare își ia titlul de doctor. In urma lucrării acesteia, prim-ministrul României A. Sturdza, îl încurajează și-l îndeamnă a scrie istoria lui Mihaiu Viteazul. Pentru a-și aduna datele necesare a primit un post la București, pentru a fi în apropierea „depozitelor de izvoare istorice interne", însă cum singur o mărturisește în prefața opului „întâia jumătate de an am dus-o cu greu, așa că nu putea fi vorbă de știință. Mai târziu se retrage în comuna sa natală și lucră neîntrerupt până ce dă gata opul său de mare valoare „Istoria lui Mihaiu-Vodă Viteazul, Domnul țării românești", în 2 volume. Cartea a făcut mare vâlvă în literatura noastră istorică, iar Academia recunoscătoare a premiat-o.

D-r I. Sârbu, voind a se stabili în Banat, a recurs la un post de protopop, însă alte obscurități i-au luat înainte și bietul om, în cele din urmă s'a decis să se facă popă de sat în comuna sa natală, unde ducea o viață sbuciumată. După întregirea neamului, pe care nu odată a visat-o, moare subit și este înmormântat în cimitirul din Rudăria.

Un scriitor, aproape necunoscut de obștea bănățeană, este *Nicolae Stupariu Macovișteanul.* S'a născut la anul 1868, în Macoviște (Banat). Studiază liceul la Brașov, în urmă intră în Institutul teologic din Caransebeș. Neputându-se împrieteni cu cariera preoțească, o părăsește și intră în armata austriacă,

[1]) Suntem.
[1]) Culoarea, dresul.

unde ajunge la rangul de locotenent. In această calitate funcționează ca profesor la mai multe școale militare, așa zisele „școale de cadeți".

A scris o piesă teatrală în 4 acte, „Dela sat", subt pseudonimul de Macovișteanul. Subiectul este luat din viața bănățenilor din jurul Orăviții și biciuiește unele obiceiuri păgubitoare ale poporului ca pomenile, praznicile și înfierează pe țăranii fruntași plini de vanitate, care sunt capabili să-și vândă neamul, numai pentru motivul de a putea dobândi „slujba" de „chinez" și astfel să fie alături de domnii, adică *fibiräii* unguri. Piesa teatrală s'a publicat în „Biblioteca Noastră" din Caransebeș.

După dânsul au remas mai multe manuscripte cu diferite lucrări literare, însă acestea au dispărut dimpreună cu bagajul său în orașul Triest.

Contimporanul lui a fost *Iosif Bălan,* născut într'o comună de pe Clisură. A terminat liceul la Biserica Albă și Academia de agronomie la M.-Ovar. Este numit profesor la Institutul pedagogic din Caransebeș. A scris și a publicat în „Biblioteca Noastră" următoarele: „Iancu de Hunyad", și „Numiri de localități". A mai scris mai multe broșuri din domeniul agriculturii și mai multe manuale de școală.

Legea *apponiană* îl delătură din învățământ, trece apoi la București unde moare subit.

Aici trebuie să amintim și pe tânărul poet mort în floarea tinereții *Cassian R. Munteanu,* născut pe la anii 1890, în comuna *Vermeș* (Banat). Incă nu terminase liceul și intră colaborator intern la ziarul „Drapelul" din Lugoj. Aci și-a început cariera literară. La început publică mai multe poezii isbutite în foiletonul „Drapelului". Isbucnind însă războiul este înrolat la Reg. 43 din Caransebeș, de unde într'o bună zi, trece munții și se așează în România[1]). Intră în armata română și îndură dimpreună cu ceilalți frați întregul calvar al războiului. După încheierea armistițiului se așează la București, unde împreună cu *D-r Avram Imbroane* și *D-r P. Nemoianu,* întemeiază ziarul „Banatul", pe care îl mută în Timișoara și din anumite motive îi schimbă numele de „Banatul Românesc". Subt guvernul Averescu este ales deputat de Bocșa Montană, însă o boală nemiloasă, care rodea neîncetat la rădăcina vieței sale, îl răpune și moare la anul 1921.

[1]) Tânărul aeesta mărunțel, oacheș, palid și cu ochii vioi — de care mulți Craioveni își vor mai fi amintind — a stat câteva luni atunci în orașul nostru, ca funcționar în biurourile tipografiei „Ramuri". N. R.

A publicat o broşură cu poezii subt titlul de „Pribeag", Lugoj 1919, iar în proză a scris „Martiriul cătanelor", Lugoj 1919, „Bătălia dela Mărăşăşti", Bucureşti 1918, şi „Prin Basarabia Românească", Lugoj 1919. Mai avea în preparare „Banatul sângerând" însă aceasta nu a mai văzut lumina zilei.

Aceştia au fost dară redeşteptătorii Românilor obidiţi din Banat, începând din jumătatea a doua a veacului al XVIII-lea. Afară de aceştia au mai fost câţiva de valoare neînsemnată şi în zilele noastre încă mai avem o seamă de scriitori bănăţeni care muncesc cu zor la reclădirea culturii şi neamului românesc.

Născuţi din popor au cunoscut întunerecul şi neştiinţa, au cunoscut durerile şi amărăciunea acestui popor şi lumina minţii lor nu au pus-o subt obroc, ci au lăsat-o să se răspândească cât de departe, până în cele mai obscure unghere, aşa ca ori şi care să se poată împărtăşi de binefacerile ei.

Ca urmaşi ai acestor generaţiuni sănătoase, dar dispărute în parte, cu capetele smerite şi cu genunchii încovoiaţi trebuie să cugetăm la memoria lor, căci prin muncă şi cinste au format piedestalul culturii şi civilizaţiunii din Banat. Au fost vremuri mici pe atunci, însă ei au fost destoinici şi mari.

Azi însă cu durere trebuie să mărturisim că trăim vremuri mari, însă noi suntem mici de suflete, pentrucă nu pricepem rostul şi însemnătatea acestor vremuri, ci din motive politice ne învrăjbim unii cu alţii. Când constelaţiunile politice europene sunt atât de ciudate, când în tot momentul ne poate paşte un dezastru, în loc de a ne strânge şirurile şi a ne consolida propăşind pe căile arătate de înaintaşii noştri, tot mai mult dăm frâu liber corupţiilor şi neînţelegerilor ca să ne desbine.

Odată, păcatele trebuiesc scuturate şi generaţiile de azi să arate că sunt nişte vrednici urmaşi ai astorfel de străbuni [1]).

D. Izverniceanu.

Oraviţa, 1924.

---

[1]) Izvoare: B. Maniu—Dizertaţie; P. Drăgălina—Din istoria Banatului Severin; Dr. P. Pipoş—Date din istoria şcoalelor române; O Densuşianu—Istoria limbii şi literaturii române; Dr. G. Popoviciu—Istoria Banatului; Diaconovici—Enciclopedia; Dr. V. Branişte—Discursuri; T. Maiorescu—Critice, şi operile scriitorilor amintiţi.

OLTENIA FOLKLORISTICA

Iovan Iorgovan

Fiindcă „Arhivele Olteniei" a tipărit până acum în trei rânduri câte ceva despre *Simulia golubacensis*, îngădue-mi-se a face să urmeze una din cele mai frumoase balade, a lui Iovan Iorgovan, în varianta culeasă dela bătrânul Mărin Albu din Orodel-Dolj.

N. Plopşor

Iovan Iorgovan

Plecat-au plecat
Din cutare sat,
Dizdedimineaţă,
Pin rouă şi ceaţă,
Vr-o trei surorele,
Mândre, frumuşele.
Sora cea mai mare,
Dulce'n sărutare,
Mândră garofină,
Floare de grădină.
Sora mijlocie,
Leliţa Mărie.
Sora cea mai mică,
Ca şi-o porumbică.
Ea e stea de noapte,
Le 'ntrecea pe toate.
Deci ele plecară,
Pin păduri umblară,
Tot mereu umblând
Şi fragi adunând,
Pân'ce osteniră
Şi jos că şezură
Şi mi să culcară.
In amiaz de sară,
Cele surori mari
Să sculară, dar
Sora cea mai mică
Rămas'adurmită.
Ea că mi-ş durmea
Şi rău că visa,
Iar cân'să scula,
Sângură s'vedea.
Atunci ea plângea,
Drumu căuta,
Dar nu'l mai găsa.
Un cuc că vedea,
Ea mi să ruga
Şi-aşà că-i zâcea:
— Cucule voinice,
Scoate-mă d'aice,
Scoate-mă la ţară,
La drumu de cară,
S'dau de surioară,
Că-ţi voi fi soţie

Până voi fi vie.
— Nu ştiu, draga mea,
Să te scot ori ba,
Că eu's păsărică,
Nu ştiu ibovnică.
Atunci ea pleca,
Pe plâns să punea.
Dar iată de-odată,
O bală s'arată,
Un şarpe venind,
Codru răsunând.
Pe unde trecea,
Copaci răsturna.
Fata de-l vedea,
Mai tare fugea,
Şarpele-o ajungea
Şi mi-o coprindea.
Fata că ţâpa,
Codru răsuna.

* * *

Pe Cerna în sus,
Mulţi voinici s'a dus,
Dar toţi s'a răpus.
Insă-a mai rămas
Un Rumân viteaz:
Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan.
Glasu-l auza,
Dar nu-l cunoştea,
De-i glas voinicesc,
Ori de-i femeesc,
Că Cerna mugea,
Codru răsuna.
Iar el să ruga
Şi Cernii zâcea:
— 'Nceată, Cerno, 'nceată,
Apă lăudată,
Că eu te-oi cinsti
Şi ţi-oi dărui
O ştiucă de aur
Cu ochi de balaur.
Cerna l-auzea
Şi nu mai mugea,
Că mi-l cunoaştea.
Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Glasu l-auzea
Şi mi-l cunoştea,
Că nu-i voinicesc,
Ci mi-e femeesc.
El să duce dus,
Tot spre codru 'n sus,
Când dă deodată
De bala spurcată.
Şarpele stătea
Şi-aşa că-i zâcea:
— Iovane Iovan,
Braţ de buzdugan,
La mine-ai venit,
Cu gând de pierit.
Dar te rog dă-mi pace,
Că mult rău vei face.
Căpăţâna mea,
Ea să va strica
Şi să va 'mpuţî,
Muşte-o slobozî,
Care 'n veac vor fi.
Vitele-or pieri,
Când muşcate-or fi.
— Şarpe-afurisite,
Incă ai cuvinte?
Eu, cu mintea mea,
Lumea-oi învăţa,
Fumuri ca să facă
Şi de muscă scapă,
Căci am auzât
Cum ai prăpădit
O frumoasă fată
Cu gura-ţi spurcată.
— Iovane Iovan,

Braţ de buzdugan,
Când am auzît,
Că tu ai venit,
Eu fata-am lăsat-o
Şi n'am vătămat-o.
Te rog, viu mă lasă
Şi te du acasă.
Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Sabia scotea,
In vânt o 'nvârtea,
Pe şarpe 'l lovea,
Capu i-l tăia.
Capu tot fugea,
Până'n Cerna da.
Apa sângera,
Apoi îl lua
In Dunăre-l da.
Dunărea-l primea
Şi mi-l ascundea
In peştera rea.
Aci să 'npuţa,
Muşte sloboza,
Vitele 'nţăpa,
De ea că murea.
Oameni fum făcea
De muscă scăpa.

* * *

Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Sabia spăla.
In teacă o băga,
Pe fată striga.
Fata răspundea:
Iovane Iovan,
Braţ de buzdugan,
Scoate-mă la ţară,
La drumu de cară,
S'dau de surioară,
Că-ţi voi fi soţie,
Până voi fi vie.
Iovan auzea
Şi îi răspundea:
— Vreau să-mi fii soţie
Până vei fi vie.
Hai să ne'ntrebăm
Şi să ne vedem,
Poate ne-om găsi,
Din ce parte-om fi.
Eu's fiu de'mpărat
Dila scăpătat.
— Eu's fată de'împărat,
Dila scăpătat.
Iovan să 'ntrista,
Dacă auza
Şi îi răspundea:
— Haide, soru-mea,
Nu ne despărţim,
Haide să trăim,
Ca şi nişte fraţi,
Fraţi adăvăraţi.

Contribuţiuni la Etnografia medicală a Olteniei

Numirea populară a câtorva plante şi medicamente întrebuinţate de săteni în Oltenia.

Apă sângerată—*Apă oxygenată.*
Ambal (Miambal)—*Suc de liquiriţia.*
Alifie de struguri—*Cerat labial.*
Boabe de iod—*Jodur de Potasiu.*
Ceaiu de paparoane (de macaroane)—*Papaver Rhocados.*
Ceaiu de o mie de flori—*Specii pectorale.*
Colţu lupului—*Bunias orientalis.*
Ciuin—*Saponaria officinalis.*
Fierea pământului—*Erythraea centaurium.*
Gogoşi de ristic—*Gallae turcicae.*
Hameiu—*Humulus lupulus.*
Iarba acului—*Carbo tiliae.*
Iarba băei—*Lytargyrum.*
Iarba peştelui—*Coculus indica.*
Jaleş—*Herba salviae.*
Limbricariţă—*Pulvis semen cynae.*
Lumănărică—*Verbascum phlomoides.*
Gândăcei—*Cantharides.*
Muguri de plută—*Geminae populi.*
Miericică—*Mel depurat.*
Miere de ceapă—*Oxymel Scillae.*
Nucuşoară—*Nuces moschatae.*
Praf de scotini (praf de goange)—*Prafuri cu santonină şi calomel.*
Picături de rânză—*Tinctura Gentiana.*
Pipermangalat—*Ipermanganat de potasiu.*
Picături de funingine—*Creozot.*
Popaz—*Sabadila pulvis.*
Pochivnic—*Asarum europaeum.*
Praf de vermi—*Jalapa pulvis.*
Podbal de munte—*Arnica montana.*
Părul Maicei Domnului—*Asplenium Adianthum.*
Sovârf—*Origanum vulgare.*

Spirt de hrean—*Spirt Sinapis.*
Salitru alb—*Kali nitric.*
Salitru galben—*Amonium ferro-chloratum.*
Plasture de talion—*Emplastr. Diachilon.*
Turta lupului—*Nuca Vomica*
Trandafir negru—*Malva arborea.*

Numirile ştiinţifice la cele publicate în limbagiul popular [1])

Buruiană de dalac—*Solanum dulcamara.*
Buruiana voinicului—*Dipsacus sylvestris.*
Chica voinicului—*Nigella damascena.*
Ciocul berzei—*Geranium pratense.*
Chimion—*Carum Carvi* (iar nu Foeniculum off., care e: Molură.
Iarba Ciutei—*Sempervivum tectorum* şi *Doronicum austriacum.*
Laptele câinelui—*Euphorbia platiphylos* şi *ciparieias* (iar nu Borago officinalis care este: Limba mielului).
Neghiniţă—*Dianthus Caryophilus.*
Schintioară—*Anagolis arvensis.*
Voeşiţă—*Mentha sylvestris.*

Celelalte numiri îmi sunt necunoscute şi nici nu le-am putut găsi în tratatele ce am la îndemână.

Em. Marica—Horez.

Contribuţiune pentru nomenclatura zoologică populară *)

Numiri de animale strânse la *Plosca* (jud. Doljiu).

Broşchece = Hila viridis.
Cârcăiac = Lithobius.
Cârtiţă = Talpa europaea.
Căţălu-pământului = Spalax typhlus.

[1]) Intru completarea lipsurilor şi omisiunilor listei din No. 17 pag. 31—34 a aceleiaşi rubrici.

*) In general numirile populare se referă la genuri, câteodată la mai multe genuri, rar la specii.

Ciocănitoare (*Păcănitoare* la Coţofeni) = Dendrocopus, Picus /viridis.
Ciovică — Totanus.
Cochirliţă = Sterna fluviatilis.
Cucumea = Strix otus
Curfutiţă = pasăre fluierătoare de noapte.
Dropie = Otis tarda.
Fluture de mătasă (larva: *Vierme de mătasă)* = Bombix mori.
Furnigă (Furnică nu zic niciodată) = Formica.
Gândac = v. Fluture de mătasă.
Gâşte sălbatice = Anser.
Ghelcă = Acerina cernua, Gasterosteus platygaster (peşti).
Lăcuste = Acridium, Locusta.
Lăstune (rar Lăstun) = Hirundo urbica, Clivicola.
Lipitoare de baltă = Hirudo off.
Lipitoare de cal = Haemopis sanguisuga.
Lişiţă = Fulica atra.
Melc de Branişte (sau *Melc de pădure*) = Helix pomatia.
Melc de Baltă Vivipara, Planorbis.
Nagâţ = Vanellus crist.
Păiajen = (niciodată Păianjen) = Tegenaria, Phalangium.
Purcărei (Purcăraş, Porcuşor la Marotin) = Totanus, Tringa, Charadrius (păsări) şi chiar Gobio fluv. (peşte). V. *Antipa,* Fauna icht. An. Ac. 1909.
Rac = Astacus fluv.
Roşioară = Scardinius, Rhodeus (peşti).
Şarpe de baltă = Zamenis.
Sarpe veninat (de câmp, niciodată Vipera, care nu există la câmp) = Tropidonotus, Coluber.
Scoică = Anodonta.
Scoicheci = Unio,
Şoareci = Mus musculus, Arvicola arvalis.
Şobolan = Mus decumanus, Arvicola amphibius.
Şuiţă = Spermophilus musicus.
Urechelniţă = Forficula.
Vidra = Lutreolus (rar Lutra).

R. I. Călinescu.

OLTENIA NATURALISTA

Notiţe botanice din Riviera Olteniei

Şi nespecialiştii observă cu uşurinţă cum vestmântul vegetal al Olteniei îmbracă un colorit tot mai curios şi mai interesant, deosebit de restul ţării, progresând dela Răsărit spre Apus. Din sus de Turnul Severin, la Porţile de Fier ale Dunării, te găseşti în mijlocul unei vegetaţii luxuriante, multicolore, te afli înconjurat de cele mai variate plante, de cele mai frumoase flori, pe care zadarnic le mai cauţi aiurea în România.

De fapt, regiunea dintre Gura Văii şi Orşova este unul dintre punctele fitogeografice şi floristice cele mai importante ale ţării. Clima excepţională a acestui colţ de Eldorado botanic, condiţiile prielnice ale solului şi un trecut geologic favorabil atât evoluţiei de specii noui cât şi migraţiunii şi păstrării diverselor plante, au contribuit toate la naşterea caleidoscopului actual de specii vegetale variate. In această „Rivieră" a noastră se întâlnesc plantele nemorale ale Europei centrale cu elementele de stepă pontică şi ilirică, elementele regiunilor balcanice şi moesiace cu cele din plină Mediterană.

Floristul va putea recolta pe coastele stâncoase ce privesc către Dunărea bătrână, precum şi prin braniştile defileului, plantele lemnoase: *Coronilla everoides, Celtis australis, Carpinus divinensis.*

Dintre plantele ierboase rarisime în flora noastră găsim aci: *Saponaria glutinosa, Cerastium banaticum, Dianthus serbicus, Iasione Heldreichii, Tunica Hayvaldiana, Centaurea atropurpurea* cu flori galbene, *Crocus moesiacus, Alyssum arduini* şi *edentuleum,* etc., etc.

Cea mai interesantă plantă a acestor minunate locuri este însă o umbeliferă mare, pompoasă, cunoscută în botanică sub numele de *Prangos carinata* Griseb.

Harta Solurilor Olteniei

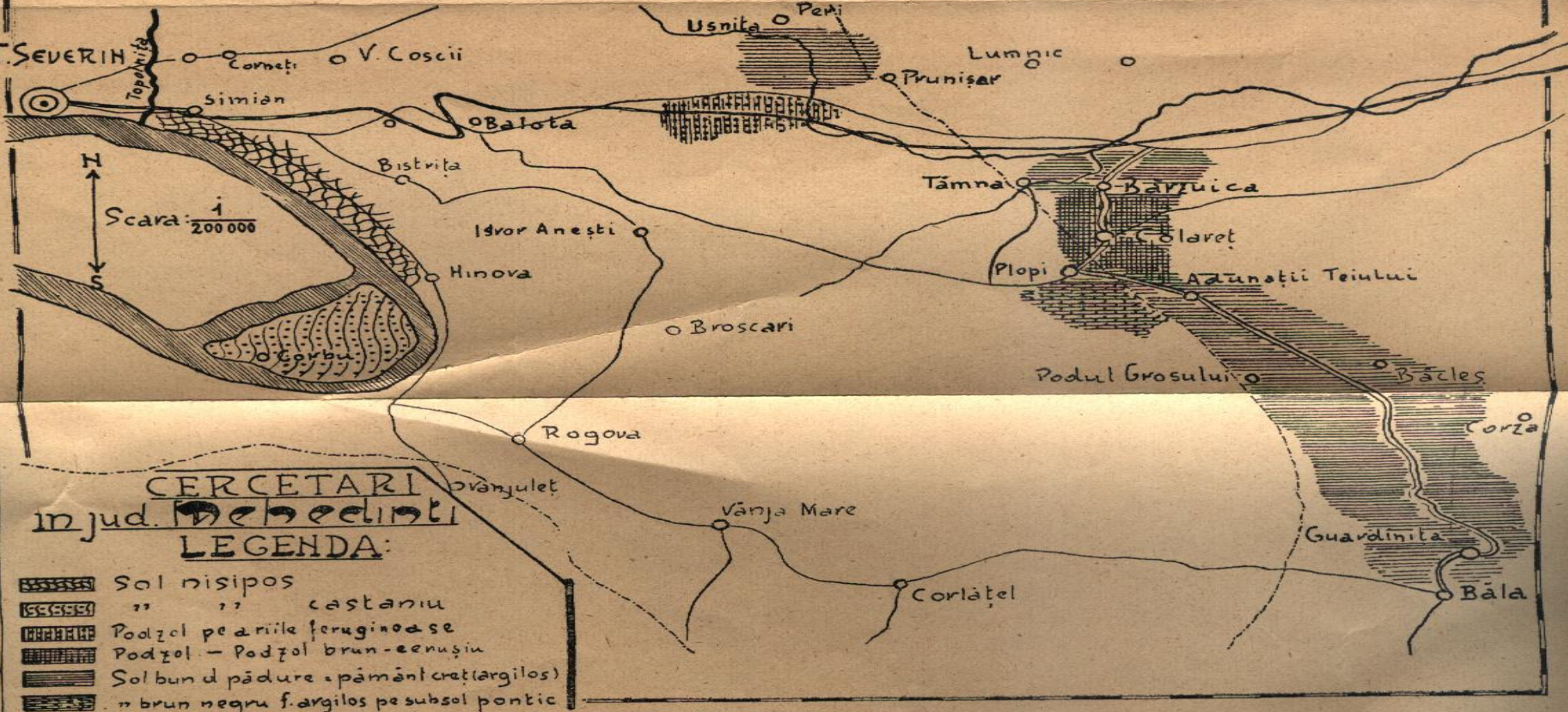
Dupa Dr Munteanu Murgoci -

LEGENDA

- Muntele
- Terra rossa
- Sol de pădure
- Podzol
- Sol brun sau brun roșcat de păd. d. stejar
- " cernoziom șocolat al păd. de stepă.
- " nisipos castaniu, iar pe alocurea nisipuri

1. Balta
6. Cloșani
3. Broșteni
4. Ciovarnasani

Scara: 1 / 2500000

CERCETARI în jud. Mehedinți

LEGENDA:

- Sol nisipos
- " " castaniu
- Podzol pe argile feruginoase
- Podzol — Podzol brun-cenușiu
- Sol brun d pădure « pământ creț (argilos)
- " brun negru f. argilos pe subsol pontic

Prof. C. LACRIȚEANU

Pinxit Valentin al georgescu 1925

O pantă largă ierboasă este în întregime acoperită de această plantă endemică a noastră, şi care numai de aici a fost făcută cunoscută pe întreaga faţă a pământului, şi care e descoperită aci la 1870 de botanistul Victor Ianka.

Primăvara şi la începutul verii îşi desfăşoară această raritate a Rivierii noastre întreaga sa făptură elegantă. Tulpina angulată este înaltă până la un metru, cu umbelă mare 8—12, radiată în vârf, ce poartă în Aprilie florile puţin frumoase, prin Iulie fructele gigantice printre alte fructe de umbelifere, diachene aripate, respectiv învrâstate cu zece carine purpurii. Frunzele mari de ½ metru compuse din nenumărate lacinii lineare fine, dau întregei plante aspectul unui muşuroi verde, frumos. Prin August întreaga plantă este uscată de dogoarea ce stăpâneşte în aceste regiuni.

Am crezut util să îndrept luarea aminte a naturaliştilor noştri asupra acestei frumoase umbelifere, ale cărei rude se găsesc prin Grecia şi în Persia îndepărtată, încât prezenţa ei la noi trece de-o adevărată enigmă fitogeografică.

O plantă rară şi totodată frumoasă ca aceasta merită chiar şi atenţiunea cercurilor mai largi, care sunt în măsură să aprecieze importanţa ştiinţifică şi estetică a acestor fel de plante, ca şi a întregului mediu de viaţă vegetală îmbelşugată a „Rivierii" noastre.

Se va găsi atunci poate şi un grup de oameni idealişti, care să ceară şi să obţină transformarea acestor coaste prăpăstioase, care se înalţă între Gura Văii şi Verciorova la înălţimea de circa 150 m., într'o *rezervaţiune ştiinţifică*, scutită de exploatările agricole, forestiere, de păscut, etc.

Un pasionat horticultor-botanist (contele Ambrozy-Migazzy din Ungaria) cere acest teren pentru crearea unui parc artificial sempervirescent, unei grădini de aclimataţiune a diverselor plante mediteranee, de Olanda Nouă şi America de Nord, la noi.

Acest frumos gând nu poate fi realizat din motive străine de botanică şi horticultură. Cred chiar că mai bine va fi servit frumosul în natură şi natura măreaţă, dacă acest colţ fermecat al Olteniei va rămâne pe veci neatins de mâna distrugătoare a omului.

Naturalişti ai Olteniei, creaţi aci prima rezervaţiune ştiinţifică a voastră, şi veţi fi binecuvântaţi de naturaliştii de pretutindenea şi ai veacurilor viitoare!.

Dr. Al. Borza
Profesor la Universitatea din Cluj

Din Fluturii Păpădiei, adunaţi în Dolj

Bombicine.

1. Zygaena filipendulae—Mai—Iunie—Risipiţi.
2. Synthomis phaegea—Aprilie—Mai—Risipiţi.
3. Nemeophila russula—Mai—Cernele.
4. Arctia villica—Mai—Obeanu

Noctuine:

5. Agrotis occulta—Aug. Sept.—Obeanu.
6. Mamestra advena—Iun. Iul.—*Craiova.*
7. Caradrina taraxaci—Iul. Aug.—Obeanu.

Geometrine:

8. Larentia bilienata—Mai—*Craiova.*

R. I. Călinescu.

Solurile agricole din jud. Mehedinţi

Cercetare personală

Pentru agricultură, pământul judeţului Mehedinţi ni se înfăţişează ca o împestriţare de soiuri care numără aproape atâtea tipuri câte întâlnim în tot cuprinsul ţării.

D-rul Murgoci, în Anuarul Institutului Geologic vol. IV fasciculа I 1910, studiind „zonele naturale de soluri în România" ajunge la luminoase concluziuni generale:

„*Pământurile ţării noastre sunt de puţine soiuri, fiecare soiu este „în legătură cu clima; odată ce ştim soiul unui pământ, ştim şi bună „parte din calităţile lui, ne explicăm legătura dintre acel pământ şi „vegetaţia spontană sau cultivată (stepa, pădurea, viţa de vie, tu„tunul, etc); roca mumă (subsolul) şi vegetaţia nu influenţează aşa „de mult ca să schimbe complect natura unui sol ce ar decurge din „condiţiunile climaterice; variaţiunile în cuprinsul aceluiaşi tip se „pot explica prin intervenţia unuia sau altuia dintre aceşti factori „secundari.*

„Ca vârstă, pământurile noastre sunt unele *tinere*, altele *bătrâne*. „*Tinere* sunt cele de stepă, care au luat naştere pe loess, în epoca post „glacială târzie; *bătrâne* sunt pământurile de pădure născute pe depoz„tele terţiare şi cuaternare, neacoperite de loess sau aluviuni postglaciale.

„Solurile tinere sunt bogate în humus şi substanţe hrănitoare, sunt deci „productive; cele bătrâne sunt spălate de materiile hrănitoare, sunt deci „soluri slabe. Solurile tinere, din cauza climei, a subsolului şi a vege- „taţiei, se spală şi ele şi cu timpul sărăcesc, ajungând soluri bătrâne. „Şi se spală mai zorit cele din climat umed".

In studiul său, D-rul Murgoci ne dă harta tipurilor de sol dela noi, pe scara 1:2.500.000. Din ea ne putem face idee generală de numărul şi suprafeţele ce ocupă soiurile de pământ şi în judeţul Mehedinţi, însă limite hotărâte între ele, nu putem trage. Ca să le putem trage, trebue să cercetăm noi înşine, cutreerând judeţul.

Cu dorinţa de a adăoga o neînsemnată parte de amănunt la studiul lui Murgoci, iar pe de altă parte spre a folosi agricultorilor Mehedinţeni,—pe care dorim ca învăţătorii eşiţi din şcoala normală să-i înveţe a munci pământul în lumina ştiinţei, singura în stare să-i ducă la foloase mari, — am început, ajutat de studiul lui Murgoci, cercetări asupra pamânturilor agricole din jud. Mehedinţi, cu gândul de a ajunge să stabilesc harta solurilor Mehedinţilor pe scara 1:2.500.000, trăgând astfel hotare lămurite între soiurile de pământ, explicând calităţile şi defectele fiecăruia şi arătând chipul în care putem face cea mai bună întrebuinţare a lor.

In nota de faţă se cuprind câteva din cercetarile ce am făcut şi care, continuate pe viitor, ne vor duce la realizarea scopului propus.

După Murgoci, ar exista în judeţul Mehedinţi următoarele tipuri de sol, dela munte către Dunăre: *Pământ roşu (terra rossa); soluri de pădure: podzol, sol brun-roşcat, sol brun-şocolat; cerzoniom-şocolat sau cafeniu; sol castaniu-nisipos: nisipuri; lacoviste.*

Lăsând laoparte nisipurile şi lăcovistele, vedem că judeţul ar avea 6 tipuri de sol,— pe care le definim pe scunt tot din studiul lui Murgoci:

1) ***Pământul roşu sau roşcat*** a fost înainte pământ de pădure brun, dar a ajuns roşu sau roşcat, pierzând partea neagră (humusul), prin spălare de ape sau prin arătură adâncă, depe urma căreia stratul roşcat dedesupt s'a pus la iveală.

2) ***Soluri de pădure:*** a) ***Sol brun sau brun-roşcat,*** zis ***„pământ creţ"***, este pământul cu 3—5% humus, cu ţăsătura grăunţoasă colţurată, de aceia numele popular de „pământ creţ"; culoarea lui brună se pierde pe încetul în cea roşcată a subsolului până la 2 metri şi mai jos chiar, ceeace dovedeşte că partea neagră (humusul) se pierde prin spălare de ape în jos. Pământul creţ e intermediar între pământul roşu şi podzol —b) ***Podzolul*** e foarte răspândit la noi: dealurile Moldovei centrale şi de apus, ale Munteniei şi Olteniei şi depresiunile subcarpatice sunt acoperite de podzol (în Muntenia „păm. şiu" iar în Moldova „hleiu"). Este un pământ cenuşiu caracteristic, sur sau sur-albicios, mult spălat de ape, având ceva humus numai în suprafaţă. Ca şi aiurea, podzolul s'a format la noi în regiunile reci şi umede cu 9° temp. medie anuală

cel mult, cu aerul destul de umed, fără secete. Când îl întâlnim la şes îl vom găsi numai în depresiuni fără scurgere, unde în primăvară, în urma topirii zăpezilor, solul stă îndelung sub apă; în asemenea regiuni îl găsim la şes în cuprinsul zonei de sol roşcat de pădure sau de cernoziom. Podzolul nu e la noi prea sărac, deşi e mult spălat de ape, aceasta fiindcă îl ajută mult clima şi ţăsătura lui măruntă. — c) ***Solul brun-şocolat*** a fost la început pământ negru-cernoziom, care din cauza invaziei pădurilor pe el (din spre nord la şes) s'a degradat, spălându-se graţie climei devenită astfel mai umedă. Ar fi un sol intermediar, ca valoare, între solurile de pădure şi cernoziom.

3) ***Pământ negru sau cernoziom*** nu există în Oltenia. Cernoziom e acel pământ foarte negru la culoare, cu ţesătura măzărată caracteristică, adeseori bate în cafeniu, iar pe unele locuri are culoarea neagră ea icrele, Subsolul e totdeauna deosebit de sol şi de roca mumă; el e brun-sur.

Cerzoniomul şocolat sau cafeniu, este cel ce se găseşte în Oltenia şi este şi în Mehedinţi; şi acesta are structura măzărată, care în profunzime devine afânată poroasă. Acesta este solul cel mai fertil al judeţului, sol prin excelinţă al cerealelor.

Solurile cercetate de noi până acum în judeţul Mehedinţi sunt:

I. Litoralul Dunării dela Şimian la Hinova, şi anume o fâşie de şes neaccidentat, care în unele puncte este inundabilă prin revărsările Dunării, precum şi solul ostroavelor din această regiune,—litoral care azi e cultivat cu grâu şi porumb.

II. Regiunea colineior mici; a) ***Lunca apei Floreşti*** dintre satele Gutu şi Prunişoi, cultivate deasemenea cu grâu şi porumb, unde iese la iveală şi un strat de lignit mai pe tot acest parcurs. b) ***Lunca apei Huşniţa,*** dintre satele Prunişor—Peri, cultivată numai cu cereale.

III Regiunea colinelor finale, făcând drumul prin satele: Tâmna, Bărzuica, Colăreţ, Plopi, Adunaţii-Teiului, Bâcleşu, Gvardiniţa, în total un drum de 30 km., pe care nu se întâlneşte decât cultura cerealelor, mai ales a grâului.

Rezultatul cercetărilor noastre este următorul:

I. Solul litoralului Dunării. E vorba numai de locurile neinundabile ale acestui litoral, pe care se face cultura cerealelor, iar pe alocurea grădinării de zarzavat.

De culoare *cenuşie bătând în galben sau galben-murdară*, în care sclipeşte câte un fluturaş de *mică*, solul litoralului este *nisipos*, cu ţăsătura măruntă, cu foarte puţin humus şi resturi organice; dă totuşi recolte de grâu mediocre, dar remuneratoare. Analiza fizico-chimică (Schlœsing) ne-a arătat:

Calcar dozat Ca C. 0.	2.00
Nisip	79.00
Resturi organice . . .	0.01

Argil 17.00
Humus . . . . . urme.
Există şi carbonaţi alcalini pe lângă CO_3 Ca.
Reacţiunea . . . . . rapid alcalină.

Mai puţin sărac este *solul ostrovului Corbova*, în care găsim urmele unei fabrici trace de ceramică.

Ostrovul are 1050 ha. suprafaţă, este proprietatea statului, cultivat în jumătate din întindere cu grâu şi porumb, iar restul ocupat de păduri, păşune, locuri turboase şi restul inundabile. Solul accsta este *Castaniu-nisipos*, pe alocurea castaniu-roşcat, mărunt, căci trece tot prin sita de 1mm. La analiză, arată:

Calcar, ca oxid de Ca . 4.00
Nisip 74,00
Resturi organice . . . 2.00
Argil 13.00
Humus 1.10
In afară de CO_3 Ca, mai are şi carbonaţi alcalini.
Reacţiunea . . . . . rapid alcalină.

Deci, şi acesta este tot un pământ sărac, spălat de ape, de climat umed, dar mai puţin sărac ca cel precedent; constituit aproape numai din pământ fin ce trece prin sita de 1mm., cele 4 gr. % de calcar ce are sunt într'însul în bune condiţiuni.

Prin urmare, *solul litoralului Dunării este nisipo-argilos, aproape nisipos*, născut ca aluviuni ale Dunării, care în ostroave prin influenţa pădurii devine *castaniu*, mărindu-şi procentul de humus şi materiale organice. Acolo unde pădurile ostroavelor au fost distruse, solul se spală de materiile hrănitoare mult mai repede, iar revărsările Dunării mănâncă şi degradează marginile ostrovului.

Această fâşie de aluviuni nisipo-argiloase sau pământuri castanii nisipoase (ostroavele), constituite din 75—77% nisip şi 15% argilă, este aceia notată în harta generală a lui Murgoci: nisipuri, argile nisipoase, dune.

II. In regiunea colinelor mici, cuprinsă între calea ferată şi Dunăre, am cercetat solul a două tipuri de relief: al văilor de ape şi al colinelor dulci împestriţate cu văi largi, relief acoperit în trecut de pădure, azi însă în cultură de cereale.

1. *Solul ce acopere lunca apei Floreşti*, între satele Gutu şi Prunişor, este *nisipos*, cenuşiu, cenuşiu-gălbui cu fluturaşi de mică, feruginos, friabil de mobilitatea nisipului, repauzând pe argile feruginoase. Compoziţia lui fizico-chimică este:

Parte scheletică (petriş de 1—8 mm. diam.) . . . 13,4%
Pământ fin (trece prin sita de 1 mm.) . . . . . 86,6 %
In 100 grame sol normal, am găsit:
Calcar (Ca 0) 0,5

Nisip 87,00
Argilă 11,5
Humus 0,05
Resturi organice . . . . —

Sol deci foarte sărac şi prea nisipos; este imposibilă pe el cultura grâului, pe care locuitorii o fac fără rezultat. Cu lipsurile mari ce are ca humus şi calcar, cu marea cantitate de nisip, solul e şi sărac şi predispus a sărăci repede prin spălare de ape.

Acelaş tip de sol: nisip repauzând pe argile, acoperă şi dealurile din vecinătatea albiei apei Floreşti.

Acest tip de sol este în cuprinsul zonei de podzol a judeţului, după harta generală a profesorului Murgoci.

2. *Solul din lunca apei Huşniţa*, între Prunişor—Peri, este cu totul deosebit de cel al apei Floreşti, cu toate că nu e decât la 2 km. distanţă de Prunişor, unde solul am văzut că era foarte sărac şi foarte nisipos.—La analiză acest pământ ne-a dat:

Calcar (Ca 0) 1.70
Nisip 45 00
Resturi organice . . . 2.00
Argilă 49.00
Humus . . . . . 3,5—4 %

Deci un sol care se arată bun pentru cereale, căci e argilo-nisipos, mai ales argilos, cu suficientă materie nutritivă, cu ţăsătura măzărată puţin colţuroasă, brun la culoare. Este adică un *sol brun de pădure, argilos (pământ creţ, argilos)*.

Şi aici, ca şi în lunca apei Floreşti, ne găsim în zona podzolului din judeţ; în vecinătate, un kilometru mai departe şi mai ales pe coline şi platouri acest sol se mai deschide, este brun-deschis şi cenuşiu, deci podzol propriu zis, mai spălat, mai slăbit în substanţe hrănitoare.

In lunca Husniţei, prin urmare, am stabilit la 2 km. de Prunişor, pe drumul către Peri, o insulă de pământ creţ, argilos (brun de pădure), destul de fertil pentru cereale, — insulă în cuprinsul zonei de podzol din această parte a judeţului.

3. ***Solul colinelor finale din judeţ*** a fost cercetat plecând din gara Tâmna şi străbătând regiunea satelor Bârzuica, Colăreţu, Plopi, Adunaţii Teiului, Băcleşu şi Gvardiniţa. Pe această întindere de 30 km. am întâlnit multe variaţiuni de înfăţişare şi calitate a solului de pădure.

Mai toată această regiune a fost nu demult, în trecut, acoperită de pădure: de *pădure de stejar cu fag*, până în Plopi;—*de ştejar*, din Plopi până în Gvardiniţa. Fagul l'am întâlnit în regiunea Tâmna-Bârzuica, unde se face şi cultură de tutun.

Variaţiile solului de pădure din această regiune sunt: a) între gara Tâmna şi satul Bârzuica,—sol brun deschis roşcat, zăcând pe nisip şi petriş levantin; dela Bârzuica trecând prin Colăreţ şi până în Plopi, solul

devine brun deschis, *cenuşiu*, pierzând nuanţa roşcată, deşi subsolul se menţine acelaş, căci e acelaş prundiş puternic levantin (prundiş nefosilifer). Eşind din satul Plopi în către Adunaţii Teiului, aspectul solului se schimbă deodată: avem deaface cu un sol brun-negricios foarte argilos, având ca subsol argile şi nisipuri cu congerii, deci *pontic*, subsolul de vârstă geologică mai veche ca cel precedent şi mai puţin permeabil, ceeace face tocmai ca coloarea solului să ni-se înfăţişeze brun-negricioasă, aproape neagră, deoarece solul, graţie unui subsol mai argilos, se spală mai puţin prin apele de infiltraţiune. Insula aceasta de *sol brun-negricios, aproape* negru, se întinde distanţă de 2 km. din Plopi spre Adunaţii Teiului, acoperind Ponticul mai ales în văile largi ce se deschid spre sud.

Din Adunaţii Teiului până în Gvardiniţa solul redevine *brun deschis*, şi numai rareori întâlnim mici insule cu nuanţa roşcată (brun deschis roşcat, sau brun-roşcat).

Redevine acelaşi ca cel dintre gara Tâmna—sat Plopi, pentrucă stă pe acelaşi subsol (prundişurile levantine), subsol care înlesneşte solului o spălare mai pronunţată, făcându-l *mai deschis*, iar pe alocurea *roşcat* (prundişurile roşii levantine s'au amestecat în parte, prin arătură adâncă, cu solul).

Cu cât ne apropiem de Gvardiniţa, acest sol *brun-deschis* devine din ce în ce mai deschis şi mai nisipos, ceea ce dovedeşte spălare, sărăcire din ce în ce mai accentuată, prundişul levantin al subsolului pătrunzând mai mult în solul sărăcit de deasupra lui Aceasta şi face ca în regiunea Gvardiniţa agricultorul să se plângă de nereuşita culturii grâului şi să taxeze solul regiunii ca sol de ovăz.

Determinăm deci în această regiune: *un sol brun-deschis*, roşcat uneori, alteori cenuşiu, cu o insulă de *sol brun-negru foarte argilos* între Plopi—Adunaţii Teiului, sol care, pe măsură ce înaintăm spre sud-est, la Gvardiniţa, devine din ce în ce mai deschis şi sărac, apropiindu-se de tipul unui podzol nisipos.

Rezultatul analizei acestor tipuri ne va lămuri asupra lipsurilor lor culturale :

Tipul de sol	Regiunea de unde s'a luat proba de sol	Calcar Ca O la sută	Petriş între 1-8 mm	Nisip la sută	Resturi organ. la sută	Argil la sută	Humus la sută
Brun deschis	Bârzuica	2	—	60,8	3,2	28	3
Brun-negricios	Intre Plopi şi Adunaţii Teiului	1,3	1,25	38	0,05	55	4
Brun deschis mult, cenuşiu albicios	Gvardiniţa	0,6	2,5	69	0,68	25,5	1,65

Privind aceste cifre, se poate spune :

Solul brun deschis (Bârzuica) e încă capabil de bune recolte de cereale, tutunul încă reuşeşte destul de bine (30 o/o humus, plus 3, 2 o/o resturi organice) ; solul insulei Plopi — Adunaţii Teiului deşi mai bogat în humus, este prea argilos, 55 o/o, ceeace îl face foarte tare şi greu de lucrat, şi e lipsit de var, care i-ar fi foarte necesar ca să-l facă mai uşor şi să capete totodată activitatea chimico-biologică de care sufere din pricina argilei, care nu-l lasă să se aerisească.

* * *

Din harta alăturată acestui studiu, acela care ar voi ca şi noi să urmărească în judeţ soiurile de sol îşi poate orienta în general cercetarea Ea este scoasă din studiul profesorului Murgoci asupra solurilor României şi într'însa am înscris şi noi cercetarea de faţă. Până la alcătuirea de către noi a hărţii solurilor judeţului 1 200.000, avem încă mult de umblat, de cercetat, de studiat acasă apoi,—încât rugămintea ce facem acelor ce voesc să colaboreze cu noi este nu se poate mai stăruitoare.

Convingerea noastră este că o asemenea lucrare nu trebue să lipsească nici unei şcoli normale în regiunea sa. Ea este una din bazele sigure ale agriculturii raţionale, pe care trebue să o ştie face învăţătorul din satul său pe înţelesul tuturor, ridicând economiceşte regiunea.

C. Lacriţeanu.

Plantele folositoare din Oltenia

Helleborus dumetorum W. et Kit.

Spânz; în Oltenia (Romanaţi) *Cutcurigu;* la Macedo-Români *Spingiu*

Istoricul.— Numele vine dela două vorbe greceşti: *elein* şi *bora*, distrugător de pajişti. Acest spânz, împreună cu *H. purpurascens W. et Kit.*, care creşte în locurile pietroase ale dealurilor de la munte, *H. Baumgartenii Kov.* din Munţii Bucegi (Sinaia) şi *H. Odorus K. et Kit.* din regiunea dealurilor, din cauza mirosului cel urât al frunzelor învenineză totul din jurul lor, distrug pajiştile înflorite; chiar omul şi animalele nu-l suferă din cauza veninului ce se află în corpul său. Cei vechi îi dedeau o mare importanţă. La culegerea lui se făceau şi procesiuni superstiţioase, căci cu spânzul ei vindecau nebunia, ideile fixe, orice boală mintală, şi-l considerau ca cel mai drastic purgativ. Grecii vechi, când vr'unul din rudele lor manifesta semne de nebunie, îl trimiteau la

insula *Onticyre*, localitate care a devenit celebră, căci aici se aduceau toţi nebunii, cari se lecuiau numai cu spânzul *H. orientalis* Lamk, pe care botanistul Tournefort l'a găsit şi în alte localităţi din Grecia.

Fiindcă este singura plantă care înfloreşte de vreme, ea simbolizează pe „Moş Ajun" care anunţă creştinilor sosirea Crăciunului. Ce frumos ne vorbeşte poetul în versurile următoare:

„CUTCURIGUL"

Sărbătoarea Sfintei Naşteri o numim cu toţi "Crăciun"
Şi-aşteptăm să ne-o vestească dimineaţă Moş-Ajun.
Moş Ajun, bătrânul vesel, de păcate iertătător,
Pe pământ să se coboare se găteşte-atunci de zor...
Şi pornind s'aducă daruri celor drepţi şi credincioşi,
Ii anunţă 'n sat intrarea cutcuriguri de cocoşi!

. . . . . .

Intr'o iarnă pe zăpadă, un biet mânz căzând bolnav,
Se zbătea mugind sărmanul, frământat d'un chin grozav.
Dar pe mânz când fuse-aproape să-l îngheţe, bietul, frigu,
Moş Ajun intră 'n colibă salutat de cutcurigu.

. . . . . .

Auzind pe mânz cum geme, Moş Ajun s'a 'nduioşat,
L-a atins c'o buruiană şi pe mânz l-a vindecat.
Iar pe locul unde 'n chinuri a zăcut sărmanul mânz,
Răsărită 'n primăvară drăgălaşe flori de spânz.

Simbolul.—Iată 19 secole de când popoarele celebrează Crăciunul în memoria naşterei fiului lui D-zeu, al cărui cult a transformat lumea 'ntreagă. Ziua de 25 Decemvrie era sărbătorită şi de Egipţieni, căci atunci soarele îşi începe solstiţiul de iarnă şi e ziua cea mai scurtă din întregul an; iar creştinii în decursul secolelor au făcut din această zi cea mai sublimă şi mişcătoare sărbătoare din întregul an.

In adevăr, ce spectacol mai dulce decât acela ca, Fiul Domnului să se nască 'n iesle, pentru salvarea oamenilor! Ce mai frumos ca acest copil, pe care îngerii l-au slăvit în tăcere lângă leagănul său! Ce mai atingător ca suferinţele îndurate în scopul numai de-a salva lumea!

Câte reamintiri frumoase pe seama Crăciunului, cu nopţile sale misterioase, cu cânticele de bucurie şi cu sărbătorile sale în familie!

Ce inimă nu s'ar simţi mişcată de-o religioasă emoţie când ştie că, în cea d'întâia oră a acestei zile sfinte s'a născut un Dumnezeu! Ce ochiu care să nu-şi întoarcă privirea către imagina lui Christ! Ce frunte care să nu se încline pentru rugăciune?

Infăţişarea plantei.— Tulpina erectă, cu una sau două frunze radicale, cu segmente îngust-lanceolate sau oblonge, însă întregi; cele laterale 2—4 sectate. Segmentele ambelor feluri de frunze mărunt serat-dinţate şi numai nervurile principale puţin proeminente pe dos. Florile mari, verzui, plecate în jos şi reunite câte

3—4 în mici corimbe; fructele capsule libere, cu stigmatele orizontal recurbate.

Intrebuinţare. — Hipocrat n'avea alt remediu mai bun pentru lecuirea nebuniei ca spânzul, din care cauză planta aceasta a fost numită şi *iarba nebunilor.* Istoricii şi poeţii au preaslăvit mult timp lecuirile ce se făceau nebunilor în insula Cercyre. S'a crezut la început că numai spânzul din Grecia posedă această proprietate miraculoasă, dar după cercetările ulterioare s'a constatat că şi felurile de spânz dela noi sunt în stare să vindece afecţiunile mintale, darea afară a limbricilor, frigurile palustre, paralizia, hipohondria, apoplexia, letargia, epilepsia, durerile de cap nervoase, idropisia, reumatismul, podagra, boalele de piele ca lepra, dacă la toate aceste boli se dă în doze bine chibzuite. Ca vomitiv şi purgativ fiind prea violent, nu e bine să se dea persoanelor sanguine şi prea sensibile, cum sunt bătrânii, copiii şi femeile delicate. Ca diuretic escitant, emenagog, etc., să nu treacă doza de 35—40 ctgr; ca purgativ doza 1,50 gr. în praf sau 1 gr. ca extract.

Doctori celebri ca Mead, Cazin, pentru a provoca menstruaţia recomandă tinctură de spânz, în doza de o linguriţă într'un pahar cu apă căldicică dimineaţa şi seara. Pentru acelaşi lucru se iau extract de genţiană şi de spânz, din fiecare câte 2 grame, praf de valeriană, din care se fac două pilule, câte una dimineaţa şi seara.

Persoanele maniace şi cele care sufer de nervi, e bine să ia praf din rădăcina spânzului, sub forma de tabac, care e strănutoriu. Veterinarii vindecă porcii aşa: cu o sulă se fac trei înţepături şi se spăngiueşte. Sângele spurcat se strânge în o umflătură şi când se sparge, curge sub formă de puroiu, iar porcul e vindecat.

M. Dimonie
profesor.

OLTENIA ARHEOLOGICA

O aşezare romană necunoscută

La Caraula-Dolj, cercetând straturile pământului, cum se rândue într'o fântână de curând săpată, precum şi în valea adâncă unde apele au săpat de au descutropit un strat de lignit, gros pe unele locuri mai mult de un metru, întrebând pe oamenii din partea locului despre lucruri şi aşezări vechi, pe lângă o aşezare preistorică dela locul numit Ciocănari—de unde am şi căpătat un ciocan de piatră—mi s'a spus şi de un loc unde s'ar afla nişte cărămizi mari şi groase, dintre care unele se pot îmbuca una în alta. De îndată ce am aflat de aceasta, am şi pornit-o într'acolo.

Cum cobori în vale dela Caraula spre Moţăţăi, dupe ce treci de sat se face o fântână pe mâna stângă. Aici în dreapta fântânii, când s'a săpat şanţul din dreapta şoselei, s'au găsit cărămizi mari, oale, o secere şi o săcure de fier, precum şi alte fierotine. Un sătean a adus mai multe cărămizi de acestea acasă, mai păstrând încă una din ele. Are 42 cm. lungime, 29 lăţime şi 6 grosime. S'au găsit şi unele mai scurte. Căutând pe faţa pământului, nu am găsit decât câteva cioburi de vase romane lucrate cu roata, o bucată dintr'un ac de prins, puţine cioburi preistorice şi o dăltiţă de piatră neleită.

Ne aflăm dar în faţa unei aşezări vremelnice preistorice peste care a venit aşezarea romană.

Rostul ce-l va fi avut această aşezare e greu de ghicit fără câteva săpături. In toată plasa Pleniţa până acum nu am dat de urmele altei aşezări romane. Cetăţile despre care a scris părintele Stănică dela Orodel (vezi Arhivele Olteniei, An. II, No. 6 p. 93) sunt toate dace.

Până unde merg vremurile preistorice în Oltenia?

Intrebarea: când încetează vremurile preistorice în Oltenia? nu e aşa de uşoară. Decând începe preistoria Olteniei, e mult mai lezne de spus. Preistoria începe din vremea în care omul a lăsat pe pământul Olteniei cele dintâi urme ale vieţei sale. Fie că ea purcede—cum se bănue şi mulţi încearcă a o arăta în Apus—pe la sfârşitul Terţiarului, fie la 'nceputul Quaternarului, rămâne ca cercetările ce se vor face de acum înainte în această direcţie, să o arate [1]).

In privinţa asta ne-am lămurit. Ne rămâne dar să ştim când încetează în Oltenia vremile preistorice.

Privind cum stau lucrurile în alte părţi, ştim cu toţi că istoria Egiptului începe la sfârşitul miei a cincea înainte de Christos. Cele dintâi familii domnitoare intră deci în câmpul istoriei. Aceasta se datoreşte hieroglifelor, care ne-au păstrat scrise sumedenie de ştiri privitoare la tot ce s'a petrecut pe pământul Egiptului. In Grecia, cutoatecă pentru măreţele vremuri vitejeşti şi culturale ale Troiei şi Mikenei avem cântecile lui Homer, totuşi vremurile acestea stau mai mult în stăpânirea preistoriei. Aruncându-ne ochii spre Franţa de azi—Galia din vechime—vedem că avem destule ştiri risipite prin vechii scriitori Greci despre ţinuturile acestea, dar cu cinci veacuri înainte de Christos; adevărata istorie a Franţei însă începe dela cucerirea Galiei de către Cezar. Până la Cezar, cele câteva ştiri crampoţite, risipite pe ici pe colo, nu au împuternicit istoria să-şi arunce temelia până în vremurile acelea. Dela sfârşitul Neoliticului—cuprinzând vârsta bronzului şi a fierului—avem pentru Galia vremea protoistorică. De la Cezar începe istoria. Şi cum n'ar începe, când De bello Gallico, e într'adevăr puternica temelie a istoriei Franţei [2]).

In miazănoaptea scandinavică cele din urmă timpuri preistorice sunt vremea aurului şi a năvălirilor. Intâia e cuprinsă între veacul al cincilea şi al optulea, iar a doua dela al optulea până la al zecelea după Christos.

[1]) A se vedea articolul meu: *Insemnătatea cercetărilor preistorice în Oltenia.* Arhivele Olteniei An. III, Nr. 11.

[2]) Vezi *Déchelette*, Manuel d'Archéologie I Paris 1908 p. 2.

Vedem bine deci că nu peste tot istoria începe cu acelaş leat. Intre Egipt şi Scandinavia e o deosebire de vre-o cinci mii de ani, în ceace priveşte vremea când începe istoria [1]).

Odată acestea amintite, întrebarea mea îşi are rost şi nu e greu să-i găsim răspuns. Să vedem cum stau lucrurile la noi.

Despre părţile noastre avem ştiri chiar în Homer şi în Hesiod, dar istoria noastră nu începe dela ei. Datorită aşezării coloniilor milesiene pe malul mării Negre, ştirile ce ni-au rămas dela Greci sunt mai bogate. In călătoria argonautică, apoi în poeţii cyclici şi după mergerea lui Darius înpotriva Sciţilor, în scriitorii greci, lyrici, tragici sau comici, ca şi în logograful Hecateu, găsim iarăşi câteva crâmpee despre părţile noastre de ţară.

Luând rând pe rând tot ce ne-a rămas dela scriitorii aceştia, Tocilescu ne spune că: „cu tot progresul cunoştinţelor geografice ale celor vechi dintr'o epocă într'alta, totuşi ele sunt departe de a ne putea da o idee exactă despre ţările cunoscute mai apoi sub numele de Dacia, şi despre popoarele ce le-au cutreerat; pentru că: sau prea vagi, sau în contradicţie unele cu altele, sau rodite de fantezie numai în acele timpuri întunecoase ale istoriei sau în fine ajunse până la noi trunchiate, în sfărâmături alterate chiar de scriitori posteriori,—aceste notiţe ne lasă o negură aproape desăvârsită asupra ţărilor dintre Carpaţi şi Dunăre, pe care abia Herodot o risipeşte în parte, deschizând porţile istoriei Daciei" (Dacia înainte de Romani, p. 393). Deşchide însă Herodot „porţile istoriei Daciei"? Eu cred că nu.

Oricât de bogate ştiri ne-a lăsat Herodot, cunoscându-i mijlocul prin care le-a aflat şi netemeinicia multora din scrisele sale, precum şi faptul că multe părţi au fost înţelese în multe feluri, neştiind cărei părţi să-i dăm crezare, Herodot nu ne dă ştirile trebuincioase pentru a putea vorbi, că sprijinindu-ne pe el am putea întemeia istoria Daciei. Şi-apoi Herodot ne vorbeşte mai mult despre Sciţia şi locuitorii ei Sciţi cari, afară de faptul că au colindat câmpia Daciei până spre Mehedinţi, sunt cu totul străini de tulpina neamului nostru. Dacă Herodot ar fi povestit atâtea despre băştinaşii Daciei, nu despre venetici, lucrurile s'ar fi schimbat.

Cred dar că pentru aceste vremuri, ca şi pentru cele de până la Herodot, tot arheologia preistorică are greaua însărcinare

[1]) *Sophus Müller*, L'Europe préhistorique.

de a limpezi trecutul. Cu sapa în mână se va scri adevăratul trecut, iar nu înşirând fără rost cele scrise de cei vechi. Cea mai bună probă, care poate încredinţa pe oricine unde pot duce aiurelile ce se razmă **numai** pe scrisa celor dedemult, este Dacia Preistorică a lui Densuşeanu.

Cele rămase dela Herodot şi a urmaşilor lui ca: Hippocrat, Eforus, Arrian, Aristotel, Polibios, Cezar, Horaţiu, Ovidiu, Strabo, Pomponiu Mella, Pliniu cel Bătrân, Tacit, Ptolemeus şi alţii nu fac altceva decât să dea de lucru cercetătorilor, fără a putea scoate—din tot ce ne-a lăsat—ceva atât de temeinic spre a putea întemeia istoria Daciei.

Toate vremurile acestea rămân dar tot pe seama preistoriei.

Mergând mai departe, Dacia este cotropită şi împoporată de Romani, cari fac aici o strajnică rânduială pentru a stoarce tot ce-i trebuia nesăţioasei Rome şi a îndopa din pământul şi munca băştinaşilor pe toţi veneticii flămânzi.

Alături de satele Dacilor, unde viaţa merge aproape la fel ca cu două mii de ani înainte, se aşază cine ştie ce minunată zidărie romană, se ridică târguri, s'aştern drumuri, temple, băi, amfiteatre. Dar toate ereau ale cutropitorului, măcar că, pentru ridicarea lor munca cea mai grea o făceau băştinaşii. In ceeace priveşte însă traiul, cei cari aveau de învăţat ereau veneticii. Ei trebuiau să se supună legilor pământului, care cârmuia de atâta vreme. Şi traiu erea **preistoric**. Apoi, în aşa de scurtă vreme Romanii n'au putut schimba adânc felul de a fi şi de a 'nţelege al băştinaşilor, cari rămân tot preistorici.

Sunt sate dace, care—dupe ce au fost părăsite puţin la venirea Romanilor spre a se aciuia în cetăţi ridicate în pripă în mijlocul pădurilor—îşi duc acelaşi trai neschimbat în toată vremea cât stau Romanii pe aci. Doar banii Romanilor îi primesc ca schimb.

Când vin năvălirile, se duse atunci şi ce bruma au mai avut şi ei. Nu stărui prea mult asupra vremurilor ăstora. Să se ştie doar că traiul a fost dat îndărăt cu mii de ani. Vestita olărie de demult lucrată fără roată [1]), arta, precum şi tot ce mai aveau şi ei moştenire din vechi, se duce şi dus a fost. Avut sărac, îndeletniciri sărace, limbă săracă; au rămas doar cu credinţa în Christos—singurul bun ce li-'l aduseseră Romanii, precum şi cu alte

[1]) Vezi bucata mea „Roata olarului" în *Arhivele Olteniei* An III No. 12.

credinţe şi obiceiuri care, avându-le fiecare întipărite 'n minte, n'au rămas ca celelalte pe meleagurile părăsite. Afară de limbă, de credinţe şi obiceiuri, celelalte au pierit aproape în întregime. A căuta să le mai găsim astăzi, e o prostie, pe care arheologia preistorică n'o îngădue.

Suntem în vremea năvălirilor, tot într'o vreme preistorică, mai săracă încă decât vremea dinaintea venirii Romanilor.

Dar până unde mergem cu preistoria? Să nu se mire nimenea: până la descălecare.

Dece începe istoria noastră adevărată cu descălecarea, e lezne de ghicit. Cu toate că şi aici suntem săraci în izvoare, dar, odată ţările întemeiate, nu trece multă vreme şi izvoarele sunt bogate, putând scoate din ele tot ce trebue istoriei pentru a întregi trecutul.

Avem domnii noştri, avem banii noştri, legile noastre, ştim să scrim, ridicăm mănăstiri, cetăţi, lucrurile se schimbă dintr'o dată în bine. Vremile turburi ale năvălirilor încetează. Omul, care nu mai stă ca epurile gata să fugă, începe din nou lucru. Este însă altul. In amorţeala de o mie de ani, în care stătuse, uitase tot ce nu-i mai deduse vremea îndemână a lucra şi-acum învaţă dela cine află, orice vorbă, orice îndeletnicire i-ar fi de trebuinţă. Să nu fim dar cuprinşi de mirare când ne gândim la inpopistreala limbei, a credinţelor, obiceiurilor şi îndeletnicirilor noastre.

Dar prea mă lungii la vorbă. Incheind, voi zice: **Preistoria Olteniei ţine până la descălecare.**

Şi fiindcă preistoria îşi întinde câmpul de cercetare până aici, nu cred să fie ne binevenită o rânduială a vremilor preistorice ale Olteniei.

Am avea dar pentru preistorie două vârste: Paleoliticul şi Neoliticul, pe care botezându-le româneşte să le numim de-acum înainte pe întâia şi cea mai veche: **vârsta pietrei cioplite,** iar pe cea de-a doua: **vârsta pietrei neleite,** adică lustruite.

Vârsta bronzului—pe româneşte a **acioaei,—vârsta fierului, vârsta romană,** şi **vârsta năvălirilor** intră în protoistorie. Pentru învârstarea lor cred că voi avea vr'odată prilejul să vorbesc; acum mă mulţumesc a da aici chipul rânduelii acestor vremuri.

Preistorie: { vârsta pietrei cioplite.
vârsta pietrei neleite.

Protoistorie:
- vârsta acioaiei.
- vârsta fierului.
- vârsta romană.
- vârsta năvălirilor.

Rămâne doar ca pentru fiecare din vârstele acestea cercetările să facă despărţiri, cum s'au făcut pe alte părţi.

Din parte-mi, deocamdată e de-ajuns.

N. Plopşor.

Ceva despre obsidiană.

D-l Plopşor mă invită, în No. 12, an. III, p. 138 al „Arhivelor Olteniei", să mă ocup cu chestiunea obsidianei, mai ales în ce priveşte izvoarele maghiare şi zăcămintele de obsidiană în Ungaria.

Iată, pe scurt, cum stau lucrurile cu privire la această rocă. Obsidiana aparţine grupei trahitelor; este o rocă vulcanică, sticloasă, care când se sparge, suprafaţa de spărtură este concoidală. Culoarea ei e mai adesea neagră; se află însă şi brună-închisă, sură, verzuie (Mád, Olaszliszka, jud. Zemplén), galbenă-roşiatică, ba chiar şi roşie.

Aceste culori provin dela materii străine, microscopice, care intră în compoziţia sa şi care îi dau astfel nuanţe deosebite, potrivit materiei fundamentale a acestei pietre. Astfel obsidiana cea neagră şi-a căpătat culoarea dela grunciorii mici de magnetit şi precipitatele de trahit (de exemplu în tuful de trahit dela Tokaj-Eperjes la Erdöbénje, Mádoha, Zsákos, Tolcsva, Bellö, Szöllöske, jud. Sáros şi Zemplén).

In Tolcsva şi Szöllöskert se află obsidiana aproape de care culoare provine dela bulele de aer foarte numeroase ce se pot constata la observarea microscopică în materia sticloasă, curată a obsidianei.

Obsidianele cele roşii (Tolcsva, Olaszliszka (jud. Zemplén—Granto, Szalánca, jud. Abaúj-Torna) şi-au căpătat culoarea dela oxidul de fier ce se află în ele.

Obsidiana are o sclipire ca sticla; dacă însă formaţiunile cristaline se înmulţesc în ea, se va devitrifica.

Precum am amintit, această rocă se despică în formă concoidală şi e rigidă. Duritatea ei este 6—6.5, iar consistenţa ei e 2,43. E indiferentă: e rezistentă faţă de influenţele chimice.

In Ungaria obsidiana se găseşte în munţii dela Tokaj-Eperjes, în munţii aşa zişi de graniţă ai judeţului Zemplén, in situ.

Şi în Ardeal au dat de ea la Leleşti, în tuf de trahit (jud. Solnoc-Dobâca), la Glod şi la Cerbel (jud. Hunedioara) în bazalt. [1])

In Europa obsidiană se mai află încă în Spechthausen lângă Meissen, un fel de obsidiană reşinoasă, dar mai ales în Islanda, Mexico, Marea Sudică, Armenia, insulele Lipari şi Milo.

La suprafaţa obsidianei transportate (de apă, etc.) dela locul ei original, se văd nişte adâncituri şi brazde, fiindcă s'a devitrificat şi n'a putut rezista influenţelor atmosferice. Aceste semne nu le poartă obsidiana găsită la locul ei de proveniență, sau in situ.

Obsidiana care s'a răcit repede la suprafaţă, e cam crăpată, nu-i aşa de sticloasă şi compactă şi prin lovituri se crapă neregulat.

In ce priveşte întrebuinţarea ei, n'am cunoştiinţă să fi fost lucrată în timpurile paleolitice. Pe la sfârşitul neoliticului însă şi în epoca aeneolitică materia aceasta minunată a fost mult folosită.

Cu ocazia săpăturilor mele de verificare, executate la staţiunea renumită dela Furdaş, am dat de câteva bucăţi din această rocă şi în straturile din jos ale solului, unde ceramica pictată încă nu apare. Se înţelege că de aci încolo n'a încetat întrebuinţarea ei [2]). Pe şanţul cel mare

[1]) *Szádeczky Gyula:* A magyarországi obsidiánok, különös tekintettel geológiai viszonyaikra. Ertekezések a Természettudományok Köréből. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia a III, oszt. rendeletére, bemutatta 1886. febr. 15—én.

[2]) La *C. Plinius secundus* (Naturalis historiae XXXVI) citim că obsidiana s'a adus de catre *Obsius* din Aethiopia. „Lapis quem în

d. e. între Pecica și Semlac (jud. Arad) se găsește foarte des în straturile aeneolitice, pe lângă jasp și silex.

In stațiunea aeneolitică din Valea lui Mihaiu (jud. Bihor) am dat, afară de țăndările obișnuite, și de un bulgăre intact de obsidiană.

Fiind o materie negoțiabilă excelentă, ușor de transportat și scumpă, se înțelege că în stațiunile de pe teritoriile unde lipsesc celelalte materii înlocuitoare (cum e jaspul silexul, etc.), obsidiana se găsește în mai mare cantitate decât în stațiunile în ale căror împrejurimi se alfă mult jasp, cuarț, opal de ceară, silex, etc.

Teritoriile apropiate de locul de proveniență al obsidianei s'au putut servi direct și mai ușor de acest material, iar cele mai depărtate cu mai mari greutăți. De aceea rămășițele acestei industrii preistorice sunt prin alte locuri mai dese, iar aici la noi mai rare.

Bulgărele de obsidiană din Valea lui Mihaiu, nucleii aflați ici-colo, țăndările rămase dela fabricare, ce se găsesc în stațiunile diferite, ne dovedesc că, pe lângă fabricatele gata, s'a importat și materialul prim brut, nelucrat.

Regiunea orașului Tokaj fiind la încrucișarea căilor de circulație culturale, cred că nu numai teritoriile apropiate și-au procurat de aci obsidiana, dar și cele mai depărtate.

E o chestiune importantă pentru geologii noștri, și constate prin cercetări speciale în ce măsură s'a întrebuințat și pe unde s'a răspândit obsidiana ardeleană.

Dr. Marton Roska
Cluj.

Aethiopia invenit Obsius, nigerrimi coloris", — și că „Gemmas multi ex eo faciunt". Din descrierea lui știm, că Augustus a făcut patru elefanți din obsidiană, pentru templul Concordiei.

O amintește și *Theophrastus* și-l numește λιπαρᾶιος, după insula Lippare, unde și azi se găsește în mare cantitate.

Anthrakion a întrebuințat-o ca oglindă.

Autochtonii din Mexico și-au făcut brice din ea.

Muzeele etnografice ale Apusului sunt pline de arme (lănci, vârfuri de săgeți) făcute de către vechii locuitori ai acelor părți de pământ din această materie.

Acte și scrisori din trecut

Clerul oltean în turburările revoluționare dela 1848

După ce oștirile turcești și rusești au sosit în țară și au înăbușit revoluțiunea, autoritățile, atât cele civile cât și cele bisericești, au început o anchetă serioasă pentru descoperirea și arestarea revoluționarilor.

In părțile Olteniei mișcarea având un caracter mai acut, ancheta a fost în aceste părți mai minuțioasă și mai severă.

Mitropolitul Neofit, fire nestatornică și fricoasă, care în sine era un încarnat revoluționar, după înăbușirea revoluțiunii, face tot ce poate ca să descopere pe toți clericii din Oltenia, cari au fost amestecați în acele turburări revoluționare.

Autoritatea bisericească a mers în această anchetă mână în mână cu cea politică și rezultatul a fost, că s'a dovedit, că în fruntea acestei mișcări de propagandă, a luat parte și un mare număr de preoți de pela orașe și sate, monahi de prin mănăstiri, cum și doi protopopi.

După dosarele cu actele de anchetă, conservate în arhiva Episcopiei Râmnicului, publicăm un mănunchiu, care vor contribui, cred, la istoricul oamenilor și evenimentelor dela 1848.

I.

Neofit, cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop și Mitopolit al Ungrovlahiei. Fratelui Sevastis Chir Nifon, cărmuitorul sfintei Episcopii Râmnic din jud. Vâlcea [1]).

---

[1]) Această adresă se primește la Episcopia Râmnicului la 27 Sept. 1848.

Intre cei ce au luat parte la turburările trecutei răz-
vrătiri revoluționare, este cunoscut de obște că au fo-
amestecați din fețele bisericești, preoți și călugări. Și pen-
tru unii ca aceștia, după decretul Excelenții sale Foa-
Efendi comisarul împărătesc, i de Căimăcămia țării sup-
No. 52, dat către noi la 21 ale curgătoarei luni, urmân-
a să lua măsurile cuviincioase spre a lor înfrânare.

Scriem frăției tale că pă câți din asemenea fețe bise-
ricești îi vei cunoaște amestecați, din acea eparhie, sa-
și din afară, veniți cu propaganda în acele județe, și ai
vor fi aflând acum pe acolea, să orânduiți numai deca-
a să prinde și arestuindu-i supt bună pază, să ne rapor-
tuiți arătându-ne numai decât numărul lor spre a să adu-
apoi aceștia prin mâna administrației civile.

No. 2025 din 24 Sept. 1848

† Neofit Mitropolit Ungrovlahiei

II.

Nifon cârmuitorul Episcopiei Râmnicului dă la rândul său ordi-
circular tuturor protopopilor din ținutul eparhiei Olteniei, ca pă
proestoși și ajutați și de ocârmuirea politicească, când trebuința v
cere, să descopere toate fețele clericilor cari au luat parte la răz-
vrătire.

Ordinul Ocârmuirii sfintei Episcopii Râmnic către to-
protopopii plășilor.

Prea sfinția sa Părintele Mitropolit prin porunca No
2025, întemeiată pă decretul Excelenții sale Foad Efen-
comisarul împărătesc și căimăcămia țării supt No. 52 d
către Prea sf. sa la 21 ale curgătoarei luni, ne face cu-
noscut că pentru câți din fețele bisericești au luat par-
la turburările trecutei răzvrătiri revoluționare, urmând
să lua măsurile cuviincioase spre a lor înfrânare și să s
arestuiască.

Și fiindcă și din eparhia Episcopiei au fost amestecați
unii din preoți și călugări, între care sunt știuți și cunos-
cuți și aceștia:

Ieromonahul Atanasie, fostul paroh al bisericii Episco-
piei de Râmnic [1])

[1]) Se afla acum prin București. El însoțește pe Dumitrache Zăgănescu, numit comisar extraordinar pentru jud. Vâlcea, și după vre-o două săptămâni, se înapoiază la București.

Monahul Veniamin Zăgănescu [1]), iconomul mănăstirii Bistrița.

Preotul Radu Șapcă dela satul Celeiu din jud. Romanați.

Scriem cucerniciei tale, ca îndată după primirea acestia, să îndatorați pe proestoși ca să cerceteze și ori unde să va afla vreunul din numiții sau și alte fețe bisericești dintr'acele plăși, ori de aiurea veniți acolo cu propagande, să se prinză numai decât și prin ajutorul administrației locale arestuindu-să supt bună pază, să ne raportuești îndată, arătându-ne numele lor, ca să-i încunoștiințăm Prea sf. sale Părintelui Mitropolit, după cererea ce ni se face, spre a să porunci apoi aducerea lor aici prin mâna administrației civile.

București 1848 Sept. 30

Nifon Sevastis

III.

Neofit Mitropolitul citind raportul prin care cârmuitorul eparhiei Râmnicului îi semnalează că a descoperit deocamdată 6 fețe revoluționare, nu se arată a fi tocmai mulțumit cu pedeapsa destituirii dată protopopului Marin Vădăstreanu din Romanați, ci poruncește prin adresa ce urmează a-i mai aplica și alte pedepse.

Neofit cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei, Fratelui Sevastis Chir Nifon, ocârmuitor sf. Episcopii Râmnic.

Citindu-mi-să raportul frăției tale cu No. 717, spre răspuns la porunca noastră supt No. 2025, am văzut arătarea ce ne faci pentru însemnatele 6 fețe bisericești din acea eparhie, care după știința ce ai luat, să cunosc că au fost luat parte în lucrările trecutei răzvrătiri revoluționare.

La care răspundem că: cât pentru cucernicul protopop Marin al plășilor: Ocolul orașului Caracal, Oltu-de-jos și Balta din jud. Romanați [2]), prea bine ați urmat de s'au

[1]) Greșit i se zice *Zăgănescu*. El se chema *Veniamin Dabija* și era de bună familie. Văzându-se urmărit, după ce se însănătoșiază de o boală de picioare pricinuită din cauza oboselilor, se furișează și fuge la București, pierzându-și urma.

[2]) Protopopul Marin Vădăstreanu a fost pentru clerul din Romanați ceeace frații Zăgănescu au fost pentru Vâlcea. El a lucrat în taină, dar cu atâta temei, încât se poate zice că în nici-o altă parte a țării spiritele n'au fost mai bine pregătite pentru evenimentele ce aveau să se întâmple, ca în protopopia sa.

depărtat din postul său și în locu-i că ați orânduit pe alt... Dar nefind din destul aceasta, scriem frăției tale ca ... dată după primirea acesteia, să faceți punere la cale ... prin într'adins paznici, ridicându-să dela locuința sa, să ... trimiță în canon, supt bună pază, cu poruncă din parte-vă ... la mănăstirea Bistrița pă vreme nehotărîtă, până la ... doilea poruncă și cu orânduială ca să fie păzit a nu ... slobod a eși din mănăstire.

Să păzească în toată vremea slujbele bisericii; să facă ... pe toată ziua câte 30 de metanii pela icoanele împărătești ... și mâncarea să fie ușoară.

Iar pentru ieromonahul Atanasie, fostul preot al biserici Episcopiei din Râmnic și monahul Teodorit Zăgănescu [1]) dela mănăstirea Tismana i preotul Radu Șapcă dela satul Celeiu și ierodiaconul Atanasie Stoenescu [2]) dela Episcopia din Craiova, facem cunoscut că pentru toți acești tia, luând și noi de mai nainte știință că au fost amestecați la turburările trecutei răzvrătiri revoluționare, am dat în cunoștința cinstitului departament, poftindu-l ca să porunciască ocărmuirii respective a-i prinde și în bună pază să-i trimiță aici la sf. Mitropolie. Și pentru cel dintâi am primit știință că s'au poprit de către d. general al armiei rusești [3]) care au trecut pe acolo prin R.-Vâlcea și s'au trimis la Craiova cu alți revoluționari ce s'au mai putut dovedi.

Pentru cel de al doilea, Teodorit [4]), că după cercetările ce s'au făcut acolo la Bistrița, s'au aflat că ar fi venit aici în București, despre care am dat porunci către amândoi cucernicii protopopi de politie ca găsindu-l, să-l trimită la sf. Mitropolie.

Și pentru cel d'al treilea și al patrulea, mai repetăm poftirea noastră către cinstitul Departament și așteptăm trimiterea lor aicea.

Iar pentru celălalt, Veniamin, dela mănăstirea Horezul

---

1) Frații Teodorit și Pantelimon Zăgănescu au fost, după cum rezultă din dosarele anchetei, cei mai geloși agenți propagandiști din Vâlcea.

2) Cu studii umanioare dela Buda-Pesta. A fost pentru scurt timp director și profesor la seminar, iar dela 1873—1880 episcop de Râmnic.

3) Generalul Danilovschi.

4) Refugiindu-se în București, a fost mult protejat de Aga Dedulescu.

pe carele nu-l cunoaștem cine va fi și acum întâiaș dată auzim de dânsul, scriem frăției tale ca îndată să trimiți ca să-l ridice deacolo și cu într'adins paznici ori dela sf. Episcopie din Râmnic, sau cerând și ajutorul cinstitei ocârmuiri locală, să-l trimeată deadreptul aici la sf. Mitropolie, îngrijindu-să ca nu cumva să mijlociască ca să dosiască cumva.

No. 2360 din 25 Oct. 1848

† Neofit Mitrop. Ungrovlahiei.

IV.

Mitropolitul Neofit scrie lui Nifon cârmuitorul episcopiei de Râmnic cerându-i să-l informeze de clericii din Craiova cari au luat parte la arderea regulamentului organic.

Am aflat astăzi că în zilele trecute în orașul Craiova s'au ars regulamentul organic și urmând ca să cunoaștem cine din fețele bisericești și mirene s'au atlat de față la acea faptă și ce parte lucrătoare au luat fiecare, la arderea lui, scriem frăției tale, ca cu expediția de poimâine, Vineri, să scriți acolo la Craiova cum vei socoti de cuviință, ca cât mai fărde zăbavă să trimiță o deslușitoare știință și să ni-o faceți cunoscută.

No. 2062 din 29 Sept. 1848.

V.

Episcopia Râmnicului cere protopopului Craiovei Dincă, să-i raporteze imediat despre cele întâmplate cu ocazia arderii regulamentului și de clericii cari au luat parte.

Prea sf. sa Părintele Mitropolit aflând că în trecutele zile într'acel oraș Craiova s'au ars Regulamentul oraganic, prin porunca supt No. 2062 ne cere știință deslușitoare de fețele bisericești și mireni ce vor fi luat parte la arderea lui. Despre asemenea fapta Cucern. ta să cuvenea, ca protopop al acelui oraș, să ne înștiințați îndată după săvârșirea, iar nu să petreci în tăcere și prin alții să vie la cunoștința Prea sf. sale, fără ca noi să avem nicio știință de cele întâmplate pe acolo.

Scriem dară Cucern. tale, ca să ne faci în grab o descriere lămurită despre arderea Regulamentului în ce zi s'a săvârşit şi în ce loc, după a cui stărnire şi îndemn, cine anume din feţele bisericeşti şi mireneşti s'au aflat faţă şi cu cea dintâi expediţie să ne trimeţi negreşit raport deslusitor spre a să încunoştinţa Pr. sf. Părintele Mitropolit după cerere.

No. 637 din 1848 Sept. 30.

C. N. Mateescu.

Dieata din 1820 a unui boer oltean

de T. G. Bulat.

Prezentăm aci dieata sau adieata desăvârşită a unui desăvârşit boer oltean, logofătul Dumitrache Brăiloiu, dintr'o veche familie boerească olteană, cunoscută încă dela începutul secol. XVII, ca luând parte la evenimente însemnate. Supt Constantin Basarab Brâncoveanu, Cornea Brăiloiu era ban al Craiovei [1]). Dieata o numim desăvârşită fiindcă ea este făcută după normele celei mai desăvârşite proceduri civile a timpului. Boerul era cercetat de „Clirosul" trimis de Episcop la faţa locului, el însuşi Arhiereul scaunului oltean,—era Galaction pe atunci—, luându-şi angajamentul de executor testamentar, în momentul când fiul legatarului nu şi-ar fi îndeplinit această datorie de pietate filială. Dieata era trecută în condica de acte civile importante ale Episcopiei, ceeace era un fel de autentificare. Prin conţinutul ei, ea ne aruncă o lumină deplină asupra sufletului cucernic religios a boerimii de acest rang care se manifestă aci atât prin fapte de ajutor efectiv al săracilor, al locurilor sfinte, cât şi prin pomeniri infinite de sărindare pe la toate mănăstirile oltene şi bisericile Craiovei şi acestea pe timp de ani îndelungaţi. Lăsând la o parte alte amănunte, remarcăm ceva deosebit în situaţia ce se creia ţiganilor, prin diferenţierea stărei membrilor aceleaşi familii: bărbatul liberat, iar soţia continuându-şi exis-

[1]) Vezi *I. C. Filitti* „Banii şi caimacamii Craiovei" în Arh. Olt. pe 1924 p. 242 şi *T. G. Bulat.* „Acte oltene din sec. XVII, XVIII şi XIX referitoare la vii" Arh. Olt. 1924 p. 331.

tenţa de roabă. Socotim că este această desăvârşită dieată o pagină interesantă din trecutul nostru, ce va fi apreciată de cetitor, dispensându-ne a prelungi comentarul.

T. G. B.

1820 Genr. 28 [1])

Dieata Dumnealui log. Dumitraiche Brăiloi.

† Cu toate că duhovniceşte îşi ş'au arătat Dumnealui logf. Brăiloi cel desăvârşit gând şi statornica întemeere asupra dieţi ce face, adeverindu-să şi de către cliric, dar şi însine smerenia noastră deosebi earăşi duhovniceşte mai întrebându-l, aflându-să în toate simţirile Dumisale, dă este cu tot cugetul şi bună voinţa aceştii diete, ce însuşi D-lui o adeverează.

Mi au arătat din tot cugetul inimii, dumisale, că este scrisă din cuvânt în cuvânt, cu învăţătura, din chiar rostul graiului Dumisale, cu(m) a i să urma după sfârşitu vieţi, întocmai precum mai jos să coprinde.

Drept acea, după rugăciunea ce ne-au făcut a o adeverim şi smerenia noastră cu iscălitură.

Ramnicu Galaction adeverez 1820 Genr. 28

Fiindcă ceasul morţi la oameni este necunoscut, cum şi la înger neştiut, fără numai la Dumnezeu Ziditoru a toate este orânduit. Deci eu robul lui Dum(ne)zeu Dimitrache Brailoio, biv vel logf, aflându-mă în slăbiciune de boală, şi văzând că nu mă poci îndrepta, temându-mă de cel neştiut ceas, a nu să orândui făr de veste. Mai întâi rog pă toţi fraţii boeri, cum şi pă Dumnealor cinstiţi neguţători. Asemene şi pă toţi creştinii că ori ce le voi fi greşit să mă erte, după cum şi eu pă toţi îi ert. Şi al doilea însămnez, mai întâi ce are să cheltuiască fiu meu Pahar. Nicolae Brăiloi pentru pacătosul mieu suflet, cum şi altele ce am socotit de este de trebuinţă.

1. La şase fete de boer sărace, asupra căsătoriilor. pentru cheltuiala nunţii, să dea câte t-l cinci sute de fată.

2. Zece fete de oameni, proşti sărace, să le facă câte un rând de haine, însă o rochie de stambă, o scurteică de germesiu cu sangep, o pereiche papuci cu ciorapi şi un testemel.

3. La toate bisăricile din Craiova să dea câte un să-

[1]) Din condica de acte civile a Episcopiei de Râmnic. No. actului 130.

rindar, asemenea și la mănăstirile după afară, care le însemnai mai jos, sădea câte un sărindar, însă la sf-ta mănăstire Cozia, la Episcopia Râmnicu, la Bistrița, la Govora, la mănăstirea dintr'un lemn, la Arnota, la Orez, la Polovragi, la Lainici, la Tismana, la Baea, la Topolnița, la sfânta Troiță din Cerneți, la Strehaia, la Motru, la Țânțăreni, la Cretășți, la Bucovăț, la Jitieanu, la Segarcea, la Sadova, la Popânzălești, la Hotărani.

4. Deosebit de alte pomeniri obișnuite, șapte ani după moartea mea, să dea la pușcărie pâine de t-l. unul.

5. Asemenea și la sfânta mănăstire Obedeanu, până la șapte ani să slujească sărendare necontenite, plătind preoților după cum plătesc și eu câte t-l optzeci pe an, ca să mă pomenească, întru auz.

Însă Prea Sfinției sale părintelui Episcop Galaction.

6. Să trimiță și t-l una mie, însă t-l cinci sute la Ierusalim și t-l cinci sute la Sfetagoga.

7. Să se dea și t-l o sută cinci zeci la sf-ta Episcopie Râmnicu, drept pomenirea mea.

8. Să să dea și la nepoți și nepoatele mele câte t-l cinci sute, însă la D-ei nepoata Maricuța Sărdăreasa Bengeasca, cum și la D-ei Păunica Sărdăreasa Teuhare, la D-lui nepotu Medelnicer Nicolae Coțofeanu a fi earăși drept pomenirea mea.

9. Viea, cea mică dela Bălăcița, o las la sf-ta bisărică de acolo ce s'au făcut de mine a fi ajutor pentru cele trebuincioase ale bisărici care vie să fie înfundată făr de a plăti dijma.

10. Aceste pomeniri, însărcinez pă fiu-meu Nicolae, pahar. ca să le facă după moartea mea, iar când de fiu-meu nu să va face, rog pă rudele mele a fi devați (sic) ca să facă toate acestea din venitul casei.

11. La frate-meu Dincă am o sumă de bani, după cum în socotelele ce sânt în gheozdanu cel roșu să arată. Sânt și pitacele D-lui prin carele până la o vreme nu'și tăgăduește datoria, ci se roagă să-l aștept. Iar mai la urmă au început a pricinui că nu sânt socotelile bune, s'are să mai ea. Cea mai din urmă socoteală a noastră s'au făcut în casa lui Hagi Enuși fiind și D-lui tovaroș, la Zahereana lui Polizache, și măcar că la nici-o socoteală n'are cuvânt de pricinuire, dar ca să nu mai rămîie hâre pă urma mea îi ert bani ce aveam să-i eau.

12. Răposata soția mea Uța s'au fost împrumutat cu t-l una mie dela răposata Stolniceasa Brăiloaica, maștera

mea, și cât au trăit răposata, Stolniceasa din an în an își lua dobânda, și câți au luoat nu țiu minte. După moartea răposatei, având fiu-meu Nicolae ca să ea dela frate-meu logf. Corniță Brailoiu t-l trei sute cinci zeci, cum și eu t-l o sută cincizeci cu împrumutare, i s'au lăsat pentru dobânda acestor bani, fiindcă au rămas zapisul în clironomia ca și D-nii sale. Mai la urmă trimițându-mi fratemieu Dincă t-l una mie ce aveam să eau dela D-lui, trimisul cu greșală au mers la răposatu frate-meu Corniță și D-lui puind mâna pă bani n'au vrut să-i mai dea, oprindu-i pentru acel zapis și pricinuind că când va găsi zapisul mi-l va da; sânt și sineturile D-lui, prin care scrie că au oprit bani pentru acel zapis și acum să află la casa d-lui. Ci pentru ca să să știe că este plătit nu lipsim a însemna.

13. Partea mea de vie, cea părintească din Popova, mai nainte vreme am dăruit-o priu răvaș răposatului Stolnicului Gligorașco Brăiloiu, care rămâne dăruită.

14. Livadea și grădina dela Popova de peste drum au fost cumpărată tovărășie cu frate-meu Corniță, unde am și stăpânit împreună cu D-lui câtăva vreme, apoi ne mai având trebuință. nu o-am mai lucrat-o, ci s'au lucrat tot de D-lui. Această jumătate partea mea o las dar la casa răposatul frate-mieu.

15. Livadea părintească dela Per, s'au stăpânit până acum de mine împreună cu frate-mieu Dincă pe în două, care parte a mea o las frate-mieu Dincă.

16. Surori-mea Stolnicesi Păunicăi Coțofeancăi, să-i se dea din casă tl. cinci sute.

17. Pă Gheorghe Talaz țiganu împreună cu nevasta lui Ilinca și cu fiu-său Matei prin dieata răposatei soții mele 'iau ertat. însă după moartea mea. însă și eu printr'o dieată, ce am făcut pă aceea vreme i-am fost ertat. Deci fiindcă în 38 de ani de când m'am căsătorit, i-am avut în curte nelipsiți, și mi-au slujit cu toată credința, odihnindu-mă la toate pentru multă slujba lor îi ert pă câte trei și ert și pă copilul lui Matei anume Tănasie, cum și câți copii va mai face cu Ilinca nevasta lui. Incă dăruesc și locu de casă pă care i l-am dat dă și l-au îngrădit, ca să-l stăpânească fără dijmă și fără nici o supărare.

Iar pă Ilinca nevasta lui Matei nu o ert, ci să rămîie supt stăpânirea fiu-meu pabarnicu Nicolae, carele are să stăpânească tot avutu meu, ca un fiu și clironom și să-mi plătească datoria.

18. Când, pentru ale sufletului, nu va îngriji fiu-mieu a se săvârși, după cum sânt întocmite și nici rudele nu vor face nici un deveșalac, rog pă Prea Sfinția Sa părintele Episcopu Râmnicu ca prin deveșalăcul Prea Sfinției Sale să se săvârșească toate aceste pomeniri și va rămânea și Prea sfinției Sale vecinică pomenire la împărăția cerului pentru silința ce va face. Această. 1820 Ghenar 15.

Dumitrache Brăiloiu biv vel logf.

D-lui biv vel logof Dumitraiche Brăiloiu, făcând rugăciune Prea Sfinții Sale parintelui Episcopu ca să o adevereze, cu iscălitura Prea Sfinții Sale, această dieată, de către Prea Sfinția Sa ni s'au poruncit ca să venim noi clirosul bisăricii și să cercetăm prin grai pă Dum-lui de este făcută după voia Domi-sale. Din poruncă am și venit și mai întâi cetindu-să dicata față cu noi înaintea D-sale l'am întrebat prin grai și ne-au dat răspunsul că este întocmai după voința Dumisale; pentru acea văzându-se întocmirea că este după pravilă, am adeverit-o și noi cu iscăliturile. Aceasta. 1820 Ghenr 28.

Metodie arhiman. Popa Iordache iconom. Popa Gheorghe referindar.

Această dieată ce să coprinde, am prescris-o eu cel mai jos numit, din cuvânt în cuvânt, cu frica lui Dumnezeu și cu suflet nevătămat întocmai după cea adevărată aici într'aceasta condică.

820 Ghenr. 28

Trandafir Condicar
Sfintei Episcopii.

Cartea de hotărnicie

a 12 boeri pentru alegerea părților de moșie ale moșnenilor din Clășenești și Balțatul, județul Mehedinți

Din anul 1704 (7212) Mai 5.

† Noi 12 boiari ce sântem luați pe cartea dumnealui Atanasie Caliarh, vel ban al scaunului Craiovei, de Vasilie i de frate-său Daniil și cu verii lor Necula i Gheorghie Mănești și Nicola Băca cu frate-său Vasilie și cu verii lor

Mihail i Daniil și de alți moșneni din Clășenești i Bălțatul sud. Mehedinți ca să hotărâm și să le osăbim părțile unuia de către alții, deci adunându-ne cu toții în fața locului împreună și cu dum[nealui] Vintilă vtori portar și după obicinuita trăsură a hotarălor cetind cărțile de moștenire și cumpărătoare ale tuturor moșnenilor și le-am ales tuturora părțile osebit precum scrie la foile ce le-am dat pă la mâinile lor iscălite de noi, de s'au ales și partea lui Vasilie, i Daniil, i Nicola, i Gneorghe, moșie de moștenire și de cumpărătură însă din Clășenești stânjeni . . . . [1]) și din Bălțatul stânjeni [1]) care s'au făcut peste tot stânjeni 110.1/2 S'au ales și partea Nicolii Bâcăi cu frate-său Vasilie și cu verii lor Mihăil i Daniil moșie de moștenire și de cumpărătură însă în Clășinești stânjeni . . . . [1]) și în Bălțatul stânjeni . . . . [1]) care s'au făcut peste tot stânjeni 110 1/2 cu toată partea Cozmei Găman ce au cumpărat cu zapis dela leat 7233 de taleri 10 i bani 100 și cu un zapis de taleri 3 i bani 90 dela Iovan . . . [1]) . . . . [2]) lui Vasilie Manea. Aceastea părți de moșie s'au adevărat ale lor. . . . . [1]) drepte moșii de moștenire. Intraceia am dat această carte . . . .[1]) [Vasi]lie cu frate-său și cu verii . . . [1]) și Nicolii Băca cu fra[te-său Vasilie și] cu verii lor ce s'au numit mai sus [ca să] stăpânească cu bună pace de către [toți] moștenii din Clășănești i Bălțatul Aceasta am scris. Mai 5 zile 7212.

(ss) Costandin Râioșianul. (ss) Sandul Iupceanul. (ss) Lazăr Postelnicul Șainoiul. (ss) Dumitru Județu. (ss) Costandin Răișăscul. (ss) Necola Grecul. (ss) Iovan Iupceanu. (ss) Mihai Stegaru. (ss) Iovan Cuzmulescu. (ss) Pătrașco Didilescu. (ss) Iovan Deconescu ot Crainici.

Iar pentru niște locuri înfundate din Bălțatul ce scriu în cartea lui Stefan Vodă dela leat 7100 însă care să cheamă Ruptura și Lacul Galbin, locuri înfundate să le stăpânească dupăcum le-au stăpânit și până acum.

(ss) C. Râioșanul. (ss) Lazăr Postelnicul Șăinoiu. (ss) Vintilă. vtori portar.

[1]) Loc rupt în original. [2]) Cuvânt indescifrabil, scris între rânduri.

Cartea lui Matei Basarab Voevod

Dată lui Lupul Galei din Ocolnişte ca să fie liber de rumânie. Lupul Galei fusese rumân. Ca să scape de rumânie fugise în Ardeal de unde Matei Basarab l'a adus ca dorobanţ sub Buliga Căpitanul, jurând Domnul că nici Lupul nici urmaşii lui nu vor mai fi rumâni. Dar Buliga Căpitanul eşind din oaste, vrea să-l rumânească iar pe Lupul Galei. Pricina ajunge la divanul domnesc unde Buliga Căpitanul rămâne de lege, iar Lupul Galei capătă cartea de faţă.

Din anul 1643 (7151) Fevruarie 26.

---

† *Cu mila lui Dumnezeu eu Matei Basarab Voevod şi Domn a toată ţara Românească—dă Domnia mea această poruncă a Domniei mele vooă oamenilor anume. Lupul Gabi din Ocolnişte şi cu fii săi câţi Dumnezeu îi va dărui* ca să fie în pace şi slobozi de rumânie el şi feciorii lui de către boiarinul Domniei Meale Buliga Căpitanul şi de către jupâneasa Drănoaia ce au fost. . . . (şters). Costandin din Ciovărnăşani şi de către fie-său şi de către feciorii . . . . . (şters) şi de către toate rudele şi de către nimea val sau băntuială nici de către . . . . . iilor şi nici de către vanzători nici de către cumpărători de cumpănă (?) împărătească. Pentru că acestu om ce să scrie mai sus el au fost fugit încă mai denainte vreame de multu pre întralte ţări streine den pre vremea cându m'au dăruitu milostivul Dumnezeu cu domnia cea în ţară la prea cinstitu scaunul strămoşilor Domniei Mele şi viindu den Ardeal atuncea fost-am atuncea pre Lupul Galei însă şi pre alţi den Ocolneşte cu mare [ju]rământu jurându-mă Domnia Mea cu[m] să vie în ţară iară ei să aibă pace de rumânie măcar să ar fi rumân domnesc au boeresc au călugăresc au al cui va fi nimea treabă cu ei să nu aibă de acum până în veacu. Deci ei încă văzându jurământu Domniei Meale venit-au aicea în ţară şi l-am făcut Domnia Mea pe Lupul Galei slujitori dărăbanţî sub ascultarea Buligăi Căpitanul şi tot au avut bună pace de rumânie şi au fost dărăbanţu supt . . . . . [1]) [a]tuncea de când au fost cursul anilor 7142 până acum în anul acesta . . . . . [1]) 7151 şi

[1]) Loc rupt în original. [2]) Textul subliniat e slovonesc în original. Locul unde e scris anul e rupt în original, dar se completează găsindu-se anul în cuprinsul documentului.

nu l-au mai bântuit nimea nici de rumânie nici de nemic . . . . . eşit Buliga Căpitanul de căpitănie . . . . . [1]) Lupului să-l rumânească în sila lui neavând nici o treabă cu el. Deci Lupul văz[ând . . . . . [1]) fără dereptate venit-au cu jalbă înaintea Domnii Meale la divan de s'au plânsu de mare asupreciune ce are de către Buliga Căpitanul . . . . . [1]) de răpaos. Iar Buliga Căpitanul nici pre aceea nu s'au lăsat ce au venit de faţă cu Lupul Galei s'au pârât de faţă naintea Domniei Meale în Divan . . . . Buligă Căpitanul cum i l-au vândut feciorii lui . . . . . [1]) şanii şi scotea şi zapisul feciorilor . . . . . [1]) zapis scria numele Lupului Galei. Derept aceia Domnia Mea am cătat şi am judecat împreună cu toţi dregătorii şi am socotit Domnia Mea cu mila şi jurământul Domnii Meale să nu-l pui jos, ce încă l-am întărit cu această carte a Domnii Meale cum mai mult treabă cu el să n'aibă măcar că ar fi fost rumân a fiecui şi să fie în pace el şi feciorii lui de rumânie de către tot omul. Şi-am pus Domnia Mea şi blestem pre care-l va dărui Domnul Dumnezeu a fi Domnu Ţării Rumâneşti în urma noastră au den neamul nostru au de sângele nostru au den păcatele noastre den alt neam împăcare cu numele lui Dumnezeu să aibă a iubi şi a întări această milă a Domniei Meale pre tocmeală (?) cum scrie mai sus. Iar care va sparge şi va . . . . şi va călca mila Domniei Meale acela să fie trăslet [1]) şi anatema de 318 sfinţi părinţi de răutatea nevoilor amin. *Şi mărturii . . . . . Dragomir biv vel dvornic, i jupan Dumitru vel dvornic, i jupan Radul vel logofăt, i jupan Stroe vel vistier, i jupan Preda vel spătar, i jupan Socol vel cliucer, i jupan Dumitraşco vel . . . . . i jupan Radul vel comis, i jupan Marco vel . . . . . Costandin vel postelnic, i jupan Radul vtori Logofăt. Am scris eu Soare în Târgovişte luna Fevruare 26 şi dela Adam până acum la scriere ani [7151].*

(ss) Io Matei Voevod. (L. P.)

Io Matei Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn.

Documentul e scris pe pergament cu pecete aplicată căzută. Prima semnătură e proprie lui Matei Basarab.

Copie scoasă după cartea a 6 boeri [1]

care au hotărât cu semne imprejur moşiea Marotinului cum ni le arată:

Noi acești șase boeri ce ne vom iscăli mai jos care sunt luați prin cinstita carte D-lui jupan Constantin stirbei, Vel. ban, de toți moșneni din Marotin ot. sud Romanați și cumpărători ca să le alegem fieşte căruia partea de moşie şi de cumpărătoare, cine ce va avea. Deci noi văzând cinstită poruncă D-lui Vel. Ban dimpreună cu sluga Măriei sale Domnului Nostru Ion Constantin Basarab Voii Vodă. Semaţie bel portari [2] stransuneam toți deplin la acest hotar de moşie al Marotinului de am şezut trei zile şi am chemat pe toți moşteni cari au avut moşie in hotarul Marotinului şi care au avut zapise de cumpărătoare de faţă inaintea noastră de lisau citit toate cărţile de moşie i Zapisele de cumpărătoare, cine ce au avut şi am ales fie căruia partea de moşie din câmp in partea din jos care am tras-o pe patru locuri şi partea din sus săliştea şi islazul am tras-o pe trei locuri şi am ales fiste căruia moşi partea lui de moşie cât va ţinea şi care moşie pre lângă care va ţinea, şi leam făcut şi semne şi le-am şi dat şi foile noastre iscălite la mâinile lor cine cu cine va ţinea in moşie, Iar pentru vii sălle ţie infundate cât le vor lucra iar dacă se vor părăsi să ţie ceea ce au căzut cu partea lui de moşie, pe ocolea şi din vii dijmă să nu le ia şi din arături să nu ea dijmă unul altuia din acest timp de acum. Iar innainte de va mai ara unul pe partea altuia să'şi dea dijmă după obicei de aciea innainte să se ştie semnele hotarului despre Ghisdăveşti la capul moşii despre Miază-Noapte in două copace infierate in capul vii Uşurelului, innainte in drumul *Craiovei* alt fier drept in cornul vii lui Stoicul din jos deci innainte in năsip in grindul in păducel; Deci naiinte drept silisce iară în fier unde leam făcut drept Dăboia, deci innainte drept in Lacul Gallesului, de aciea innainte la capul despre Miază-zi in hotarul Apelevienilor deci in jos pe calea Lupeanului in hotarul Sohateştilor, de aci innainte până in Fântâna Lupeanului in silişce in gunoiu Batişci iară in hotarul Sohateştilor de

[1] Comunicată de Domnul Ion I. Cellarian, din com. Celar-Romanați. D-sa e și transcriitorul actului.

[2] ? Textul copiei așa grăește.

aci innainte la capul moşii despre Miază-Noapte la cornul moşii din jos in hotarul lor al Sohateştilor. Deci noi am dat această carte a noastră la mâna moşnenilor din Marotin ca să aibă a ţine precum le am ales fie căruia partea lui de moşie şi precum le am făcut şi foile noastre iscălite fie şi căruia cu moşul lui pre dreptate aceasta scrim.

Radu ot Apele-Vii Decembrie 14, 7222—(1714).
Lupu ot Neagomir ot Cacaleţ
Mihai Ceauşul ot Locusteni
Dumitraşco ot Ghisdăveşti
Mihaii ot Amărăşti
Vladu Ernugu Gherghina ot Parşcovu

Document privitor la moşia Fratoştiţa sau Măracinul

Eu Barbul Milescului dat-am cartea noastră de judecată Radului Brat i sin Dumitru Căpitan ot Fratoştiţa. Pentru că aici naintea noastră avură întrebăciuni de faţă cu Matei cumnatu-său şi cu vară-sa Despa, fata lui Andrei Popa ot Fratoştiţa, pentru nişte datorii şi alte cheltuieli, cari au fost rămas de Andrei Popa şi de fecioru-său Matei şi le-au fost plătit frate-său Dumitru Căpitanu. Deci nerămâind alţi feciori din Andrei Popa fără această fată .... şi vrând ea să-şi ia ce ar fi rămas de la tătână-său, apucatu o-au veresiile acelea ale lui Andrei Popa şi de fiusău Matei şi având ea întrebăciuni şi înaintea Măriei Sale lui Vodă, Măria Sa i-au dat pe seama noastră şi i-au trimes aici ca să-i judecăm şi să le facem socoteală şi aşezământ ca să nu mai aibă gâlceavă între dânşii. Deci noi i-am chemat pre toţi de faţă şi au spus cine ce au ştiut şi s'au socotit scrisori cine ce au avut. Deci noi i-am judecat şi au lăsat veresia de Radul i brat M .... din socoteli şi cheltueli ce au ajuns pre vară-sa Despa cu atâţi bani ca să le dea. Deci neavând bani ca să le dea, s'au tocmit cu dânşii de le-au dat un sălaş de ţigani anume Iosif Pobalea cu feciorii lui şi şi-au făcut zapis unul la mâna altuia, care ne-am iscălit şi noi întrânsele şi alţi boieri mărturii ca să nu mai aibă de acum înainte gâlceavă între dânşii şi toate scrisorile de socoteli şi pără ce au

avut le-am luat de la dânșii și le-am spart. Drept aceea și noi i-am dat această carte a noastră de judecată Radului i Brat ca să aibă a-și ținea pe acești țigani cu bună pace, pentru că așa am făcut judecată.

Dar pentru un cal care l-au fost luat cumnatu-său Matei cu Dumitru ot Domnica pentru un treapăd, noi am judecat și am adeverit cum că nu s'au căzut Radul i Brat ca să dea acel treapăd, că au fost Matei dator lor și pentru această datorie au fost țiind un deal al lui Andrei Popa, ci să aibă Matei a da calul înapoi că nu i s'au căzut să meargă cu treapăd, pentru că așa am judecat.

Barbu Milescu vel Ban.

* * *

Moșia Fratoștița a fost în stăpânirea Bisericii Madona-Dudu; dar acum vre o douăzeci și cinci de ani a armat un proces între Epitropia Bisericii și Gh. Caraitan din Ploești, care revendica moșia. Din documentele acestuia face parte și cel de mai sus. Copia documentului nu este datată. Știm însă că Barbu Milescu a fost Vel Ban în anii 1674—5. (Vezi Arhivele Olteniei Nr. 8/1923).

Il comunicăm deci și pentru că e unul din puținele documente iscălite de Barbu Milescu și pentru că arată chipul cum se judecau neînțelegerile.

Anton Oprescu.

Foae de zestre [1]

Foae arătătoare de cele ce am a da de zestre fim Stancăi precum să vede să arăt.

849 Ghenr. 12

1 bou de jugâ.
1 vacă cu viță.
4 oi cu melâ.
1 capră cu edâ.
insă din moșiia mea Glogova Peatra de josâ să aibă a s(tă)pâni de opotrivă cu frații ei Stanca.
11 ade :ă usprezăce galbini de câte lei 6 și parale zece înșirătură la gâtâ.

[1] Comunicată de D-l N. Plopșor. Actul i-a fost pus la dispoziție de D-l Ion P. Lungulescu din Dobridor—Dolj.

13 sprezece șâruri de mărgean.
6 foi de scoarță.
1 cergă.
1 pâslă.
12 căpătâe.
3 perechi de șa.
3 cămăși de dat.
1 căma de genere.
7 cămăși fomeești.
24 peșchire de dat.
3 boragic cârpe.
2 de bubacâ idem.
5 șărvete de masă.
4 zăvelci bătute.
4 sucme albe.
1 ferâ mic de șai roșou.
1 ferâ mic de purtat.
1 rochie stambă.
1 fustă albă.
12 păreche cearapi.
1 masă de pânză.
2 brâne.
2 sape.
1 ladă ferecată.

Pârvu Mustăța ot Horodelâ răspunzători cele de mai sus. [1]

Pârvu Mustăța ot Horodelâ răspunzător de cele din dosâ.
Dinu brat marâtorâ.
Stoian Ismană martor.
Ioan Mit Lungu ot Dobridor mart.
Fiind de față și eu la această facere de foae.

(iscălitura neciteață).

Dumitru Dinu Lungu scriitor.

[1] Cele ce urmează sunt scrise pe dosul foaiei acesteia.

Două scrisori de boeri olteni (Sec. XVIII-a)

D-l Const. C. Poenaru, fost Prim Președinte al Curții de Apel din Craiova, descendent al vechei familii boerești oltene *Poenaru*, ne comunică două scrisori dela sfârșitul sec. XVIII-a, pe care le împărtășim cititorilor „Arhivelor Olteniei".

Cea dintâi, este dela strămoșul său, Șetrarul Radu sau Răducan Poenaru, fiul Vornicului Matei Poenaru, care a trăit pela 1680—1730; cea de a doua este dela Clucerul Barbu Otetelișanu, vestit și cunoscut hotarnic din jumătatea a doua a sec. XVIII-a, descedent din familia boerilor de la Oteteliș (Vâlcea), văr cu Vornicul Ilie Otetelișanu, ctitorul bisericei Sf. Ilie din Craiova.

I

Răvașul lui Răducan Poenaru Șetrar către Clucerul Barbu Otetelișanu:

Cinstit și al meu ca un frate, Dumneata cumnate Barbule Otetelișene biv-vel Clucer za arie, cu frățiască dragoste mă închin Dumnitale. Frate venii și eu astăzi aicea la moșia Dobra [1]) i Zlașoma, și înțielesei cum că D-ta te ai sculat cu D-lui Stolnicu Ștefan Bibescu [2]) și ai fi mers pe aceste moșii ale noastre, și ai fi luat din drumul olaculuí, din muchia Drăgaicii infierând copaci și puind semne până la lacul roșu, și însă pe unde se lovește Dobra cu Scorila, la care eu dacă am auzit, m'am mirat, cu ce poruncă ai făcut D-ta această faptă, că eu nu te-am luat pe D-ta hotarnic să-mi hotărăști moșiile mele cu Bibescu, eu te știu pe D-ta hotarnic in moșiile cumnatei mele Ancuței Stanescăi, adecă Scorila și Ascunsa, să le hotărești D-ta și să le măsori, cumpărândule D-lui Șetraru Almajanu [3]), iar eu nu te-am știut hotarnicul moșiilor mele sau al Stolnicului, se mă hotarasci si pe mine cu D-lui, ci frate,

[1]) Moșia Dobra din Județul Mehedinți aparține și astăzi fraților Constantin și Alexandru Poenaru, strănepoții lui Radu Poenaru Șetrarul.

[2]) Tatăl Vornicului Dumitrache Bibescu și bunicul lui Vodă Știrbei și al lui George Bibescu-Vodă.

[3]) Acesta, poate fi Șetrarul Nicolae Poenaru (Almăjanu) fiul biv-vel Slugerului Constantin Poenaru, ctitorul bisericei dela Almaj, de unde și-a luat și numele.

eu tocmai am crezut că n'ai fi făcut o faptă ca aceasta, ear de-i fi făcut, mă rog se am respuns, ca se știi D-ta că voi avea judecată inaintea Măriei sale lui Vodă, ci de aceasta înșcințai pe D-ta și se am respuns și sunt al Dumnitale ca un frate.

Iulie 30, 1779 Radu Poenaru

II

Răspunsul Clucerului Barbu Otetelișanu:

Cu frățească dragoste mă închin Dumitale! Cele ce mi scrii am văzut, și rău și fără de cale te paraponisești asupra mea, că eu cum știi de când sunt pe aceste pământuri nu am venit fără decât fiind orânduit de D-lui Caimacamu din luminată poruncă Măriei sale lui Vodă, de a hotărî moșia Scorilei, și fiind poruncă ca și D-lui Stolnicul Stefan Bibescu se și trimeată vechil, însuși D-lui Stolnicu au încălecat și fiind fața și D-lui Șetraru Almajanu și Postelnicu Constantin Bărsescu, și eu socoteam că mă duce la hotarul Scorilei. D-lui au mers adevărat la drumul Olaculuí și mi arată, că de acolo se începe hotarul dumisale de Bălăciță, și vrând se-mi arate semnele, dar dupe ce am văzut că este moșia D-tale *Dobra* din tracolo, ear nu Scorila, și atât D-lui Stolnicu, cât și tutulor ómenilor ce ereau față, am spus că eu acolo treabă nu am nici mă amestec, iar de cât am treabă unde voi ajunge la Scorila, și încă am și plecat de am mers tot arazna [4]) prin pădure până unde am dat de hotarul Scorilei și acolo am intrat în treabă, și am pus și semne dupe cum le vei vedea când vei veni, iar despre *Dobra* au pus semne însuși D-lui Stolnicu cu ómeni D-sale, iar nu cu mine, că nu sunt nici eu *ahmacu* [5]) sau *agiamiu* [6]) se nu știn ce va se zică poruncă, și în ce chip a urma, ear semnele ce le a pus, eu nu sciu nici bine nici rău le au pusu, ear D-ta le vei vedea și de nu-ți va plăcea, îți vei căuta cu D-lui Stolnicu, iar nu cu mine, că eu cum scriu D-tale nici m'am amestecat. nici semne am pus, nici vreo slovă de la mine n'au luat, și să ceară, nu dau.

Iar D-ta vino mai curând, că ședem rău, se isprăvim hotărnicia unde am poruncă, și mi pare rău, că ești în

[4]) arazna=razna (pe de o parte).

[5]) nepriceput [6]) idem.

toată firea, și cum poți crede minciuni, că eu am hotărât moșii fără poruncă, mai vârstos că mă știi și pe mine cum mă păzesc de acestea și sunt al Dumitale ca un frate.

Barbu Otetelișanu (Clucer).

1779 Iulie 30.

* * *

Notițe genealogice și istorice cu privire la familia olteană **Poenaru.**

Genealogia acestei familii, dată de D-l O. Lecca, în „Familiile boerești rômâne“ (București 1899), p. 393—395, este aproape fundamental greșită.

Inaintașul cel mai însemnat al familiei, care se face cunoscut în istorie,—și pe care D-l Octav Lecca îl confundă greșit cu Stolnicul Barbu Brădescu,— este Marele Stolnic Barbu Poenaru ot Poiana, boerul de la Poiana din Dolj de pe timpul Domniei lui Matei Basarab (1638). Fost Mare Clucer, Vornic și Mare Stolnic, Barbu Poenaru era unul dintre devotații boeri ai Domniei lui Matei Vodă Basarab, fostul Agă dela Brâncoveni, cu care fugise în Ardeal în timpul pribegiei de sub Leon Vodă (1630). Pe la 1655, pe timpul domniei lui Constantin Basarab, iar pribegi în Ardeal.

Din documentele ce am cercetat, se vede că în urma morții, i se zicea, când Mare Vornic, când Mare Ban. In adevăr Barbu Poenaru, fusese *Mare Ban* al Craiovei, pe la 1644—1645 sub Matei Basarab, protectorul boerilor de țară. Avea multe moșii; la Poenari, Turcinești, Florești, Poiana, Corcova, etc.

La 1665 îl aflăm mort. Descendenții sei, cari apar la murit în documente sînt: Preda Stolnicul Poenaru (1630—1677) și Dragotă Postelnicul (1620—1685).

Din acest din urmă, prin fiul său Paraschiv Postelnicul († 1704), descinde prin Matei Vornicul Poenaru, familia Poenaru din Craiova, strănepoți în a 5-a generație a Vornicului Matei Poenaru, de la al cărui fiu Radu sau Rădican Poenaru Șetrar în 1779, publicăm scrisorile de mai sus comunicate nouă de D-l Const. C. Poenaru.

George Mil-Demetrescu.

NOTE ȘI COMUNICĂRI

Inscripții din Bisericile Oltene

adunate de **T. G. Bulat.**

Schitul Șerbănești [1]) Vâlcea

„Această sftă și Dumnezeiasca biserică întru care să cinstește și să prăznuiaște hramul sftului apostol și evanghelist Matei iaste zidită din temelie cu toată cheltuiala d-lui Jupan Matei san Dumitrasco Morânglavu i Jupanița ego Maria în zilele luminatului Dmu Io Costandin Nicolae Voivod Ian 4 7254.“

La dreapta intrărei „Jupan Matei sin Dumitrașco Morânglav“ „Jupan Dumitrasco Morânglav sin Giura“ cu doi copii „Vlad“ și „Preda“, „Jupâneasa Ilina“ cu copilele „Dumitrana“, „Stana“, și „Florica“. Pe păretele de m. zi „Jupâneasa lui Erodia“ cu fata „Ilinca“. La dreapta ei „Jupan Giura pa. Moranglăveanu“; „Jupanița ego Micșa“ „Jupan Pătrașco pa brat Giura“. La dreapta intrărei susținând chipul bisericei „și Jupâneasa lui Maria“, „Jupan Stoica“, „Jupâneasa lui Sofica“. Intr'o firidă pe scara, spre clopotniță „Stan Stănescu din Cerna ispravnicu acestii biserici“. Spre m. noapte „Jupâneasa Preda“, „Jupan Fotie Priotescul“, „Jupâneasa Stanca“ cu o fetiță „Vochița“, „Jupan Patru brat Dumitrasco“ cu copilul „Enache“. Pe o Evanghelie de la Kesarie al Buzaului, frumos legat în plăci argintate, pe netima aflăm: „a schit Șerbanești Moranglav metohu spitalului Pantelcimon 1847 Avg. 1 în egumenia Kali[ni)c Gănescu“. Pe in ceaslov dela același „Acest Ceaslov este cumpărat pentru biserica schitului

[1]) In meritoasa „Monografie ecclesiastică“ a Păr. M. Rauț 1908, se dau din inscripțiile Șerbăneștilor și Mamu însă, altfel; nu știu dacă în „Inscripțiile“ D-lui Iorga se menționează cevà. Această din urmă carte o caut de un șir de ani fără să reușesc a o găsi.

Serbănești Morunglavului unde se prăznuește hramul sfi[n]tului apostol și evanghelist Matei, de egumenul acestui schi[t] Iosif Naniescu Morunglăveanu la anul 1855".

Pe un minei de Buda „Acest minei iaste hărăzit sfi[n]tei besearici a mănastirii Moranglavu de mine Iosif smeri[t] Episcop al Argeșului și de cuviosul iconom Meletie sp[re] a fi spre pomenire nouă fiind egumen chir Iosif 18[55] Octom. 1. Aceste 12 mineaie s'au însămnat de Ilie Opran". Pe un Ohtoih mare de Neamț: „Această sf. carte ce [se] numește Octoih, care coprinde în sine cele opt ehuri sea[m]glasuri bisericești cu oranduiala cântarilor du peste toat[ă] septămâna, începând de Dumineca cu oranduiala cântărilo[r] și canoanelor învieri și a celor Treimice, s'a cumpărat de mine smeritul ieromonah Iosif Naniat egumenul schitului Șerbănești Morunglavului și s'a dat ca să fie pentru Dumnezeasca slujbă în biserica acestui schit Serbănești Morunglavului unde se cinstește hramul sf-lui apostol și evanghelist Matei 1851 Septembr. 4 Iosif Naniatt Morunglaveanu". Alta mână pe același: „Această carte este legată cu cheltuiala subscrisului Protosinghelu Harion Mu[n]tenescu, superiorul schitului Șerbănești 1870 Avgust 2". Pe un Molitfelnic de Neamț, „Protosinghelul Iosif Naniescu egumenul acestui schit la anul 1857". De pe o ca[r]zanie din' 57 se constată că superiorul schitului era „Preo[t] Al. Balașean".

Pe un minei pe Ianuarie, de Buda „Să să știe că [în] leatu 1835 au trecut Maria Sa Vodă pă la Craiova și au mers la Poiana și au trecut și dincolo și au și vorbit c[u] Miloși și s'au întors înapoi; și Sfinția Sa Părintele Epi[s]copu au mers la Râmnicu și au făcut și pă părinte[le] Axentie arhimandrit și au plecat la București Dechembre 6".

* * *

Manastirea Mamu [Vâlcea].

„Această sfântă și Dumnezeiască mănăstire ce se cheamă Mamul unde-să praznuește hramul sfântului și facatorului de minuni Nicolae arhiepiscop de la Mirlichia care mă[i]nainte de alt ctitor fiind biserica făcută de lemn iar după ce Domnul Dumnezeu au miluit cu Domnia țării rumâ[ne]ști la scaunul strămoșilor pre bun credincios și iobitor[ul] de Hs. Domnu Io Costandin Basarab Voevod și dentr[u] dumnezeiasca năstăvire întâmplându-se cu trecerea a ve[a]la st-ta mănăstire pus-au în gând să zidească această sfântă mănăstire de piatră. Și la al șaptelea an de dom[-]

nie a Marii Sale luând într'ajutor pre Dumnezeu și pre sfântul Nicolae început-au a zidi den temelie până îl săvârși și cu toate ceale denlăuntru podoabe alese precum se veade, întru slava lu Dumnezeu și întru lauda a părintelui nostru de minuni făcător Nicolae arhiepiscop Miralichieski și întru veajnică pomenire a Marii Sale și a părinților care s'au savârșit la al optulea an den domnieu Marii Sale Mța Avg. 1 lt. 7204". Mai jos cu literă mai mică: „Tanase ceaușu, Maldarescu isprav," † Badea care au fost . . . . ispravnic".

La deschiderea ușei, imediat chipul bust al monahiei „Platonida care au fost stariț când s'au făcut mănăstirea". Înăuntru deasupra ușei: „Iubit-am podoaba casei tale și locul lacașului slavei tale Doamne, cânta împăratul și prorocul David: acestuia cuvânt urmând bunul credincios și de Hs. iubitorio Prea luminatul Domn Io Constantin Brancoveanul Basarab Voivod a înfrumusețat această sfântă biserică cu toate podoabele și cu zugrăveala și o a săvârșit la Sept-brie la 8 zile 7208 zugrafi Pârvu i Marin". La stânga intrărei: „Jupan Papa pos. Brancovean", „Jupanița ego Stanca Cantacuozină"; spre m. noapte: „Jupanița ego Păuna", „Jupan Preda velic, vornic". La stânga intrărei: „gspjda ego Maria" ținând biserica cu „Io Constantin Basarab Voevod" cu zece copii înaintea lor, patru băeți, al doilea cu o carte deschisă în mâini și șease fete, ce se cunosc după mărgele și cercei.

La m. zi: „Gspdja Elena", apoi „Io Matei Basarab Voevod" cu barbă albă, ținând o batistă în mână. Policandru poartă: „De maica Meletina stariță s. m. Mamu II. h. ano 1842". Pe o icoană a Maicii Domnului: „de robul lui Dumnezeu Costache Mhlke Pop[a]zul Râmniceanu". Biserica, reparată în chip inteligent în 1916, este foarte bine conservată. Pictura veche „spălată" este de o frumusețe rară. Si când socotește cineva că „Zugrafi" au fost „Pârvu i Marin", respectul crește pentru acești înaintași, artiști desăvârșiți, din 1700. Chiliile, parte reparate, cu admirabile foișoare, străjuesc tăcut fundația de pe valea Mamului, a mult nefericitului Brâncovean.

Mamu. 22 Dec. 1924

† Nicu D. Miloșescu

O pagină din Istoria culturală a Gorjului

La 17 Ianuarie 1924 a încetat din viață, la Târgu-Jiului, un om mic, mic de statură, dar mare de inimă, tipograful și librarul N. D. Miloșescu, în etate de 64 ani.

Născut la Cerneții Mehedinților dintr'o familie de co-

merciant, după terminarea cursului primar a intrat ca u nic la o tipografie din Turnul-Severinului, din care, p mintea sa ageră și printr'o muncă necurmată și stărui de mulți ani, s'a ridicat cu mult mai sus decât majorita colegilor lui de aceași branșă.

Pe la 1880 cumpără o presă de tipărit, simplă și ve cu care veni la Târgul-Jiului, unde deschise prima ti grafie în vechiul oraș boieresc. Presa aceasta își are vestea ei. Ea fu adusă de mult, probabil înainte de

locul sutei a XIX, dela Viena la Craiova, de un tipograf și cu care s'ar fi inaugurat prima tipografie în Capitala Olteniei. Mai târziu fu vândută unui alt tipograf, cu care acesta întemeiă prima tipografie la Turnul-Severinului, iar pe urmă o cumpără Miloșescu, pentru a deschide prima tipografie la Târgul-Jiului. Cu ocazia Expoziției generale române, în 1906, Miloșescu scoate din uz această presă veche și o expune la expoziție în „Palatul artelor", dimpreună cu o bogată colecție de produse grafice ale tipografiei sale, iar după închiderea expoziției cere Comisariatului general să se păstreze presa în muzeul, ce se formase din obiectele rămase dela expoziție.

Unde s'o fi găsind oare astăzi? Căci în acel palat este acuma muzeul militar.

Odată stabilit în Târgu-Jiului, prima carte ce tipări Miloșescu fu o mică noveletă („Nicu Steluță") a scriitorului gorjan Locotenent Emanuel Pârăeanu, cu care legând prietenie intimă pentru toată viața, fu ajutat mult spre a se putea aranja și stabili definitiv în capitala Gorjului.

Pe la 1894 o grupă de oameni cu dragoste de țară și de neam porniră o mișcare culturală puternică în Gorj. Aceștia erau: advocatul *Gheorghe Pârvulescu, Al. Ștefulescu, V. Rola Piecarski*, Locot. *Em. Părăeanu*, Inginerul *Aurel Diaconovici* și *subsemnatul*. In acest cerc a fost admis și N. Miloșescu. El găsi în grupul acesta ajutor, îndemn și încurajare, iar grupul se folosi de cunoștințele lui technice și de entusiasmul său pentru interesele culturale și naționale. El deveni un foarte bun prietin al acestui cerc și în curând, când cei amintiți începură a scrie și publica deosebite lucrări, Miloșescu își complectă și perfecționă tipografia cu noi mașini de tipărit, cu literă foarte frumoasă, comandată în străinătate; el aduse chiar și o presă litografică, un litograf și un desemnator-gravor pe piatră, pentru scopurile mișcării culturale și mai târziu și economice.

Miloșescu era un om foarte priceput în meseria sa de tipograf, ceeace dovedește cărțile, publicațiunile și lucrările de tot felul executate în atelierele sale. In toate era exact, tiparul curat, litera perfectă, execuția ireproșabilă. Cărțile eșite din tiparnițele lui erau elegante, de o înfățișare estetică foarte plăcută și tot așa de perfecte ca cele ieșite din oricare imprimerie bună *europeană*, în absolut contrast cu lucrările celor mai multe tipografii de atunci din vechiul regat, care scoteau tipărituri neestetice, cu caractere uzate,

trase cu cerneală proastă, rău executate, rău broşate sau rău legate.

Miloşescu a fost un adevărat artist în artele grafice, un om de bun gust, cum rar se găsesc la noi.

Ilustraţiile ce împodobiau cărţile eşite de sub teascurile lui erau tipărite cu cea mai minuţioasă îngrijire, erau toate clare, iar clişeele le comanda la cele mai bune institute de zincografie din străinătate, iar mai târziu şi de la I. Brand din Bucureşti.

Institutul lui grafic trebue pus în linia primă, alături de cele mai bune de pe atunci din ţară, cum era Socec, Rasidescu, Minerva şi Sfetea.

Prima revistă culturală din Gorj *„Jiul“*, apărută la anul 1894 | 95 foarte bine redactată, a grupului cultural amintit, se tipări la Miloşescu, cu ilustraţiuni foarte frumoase, lucrate de mâna artistică a lui V. Rola Piecarski şi executate în litografia anume întemeiată de Miloşescu.

La 1895 apăru *„Amicul tinerimei“* a lui Moisil, cu ilustraţii litografice excelente, iar mai apoi revista satirică *Ardeiul* — admirabil ilustrată — amândouă tot de Piecarski. Această din urmă revistă combătea violent în prima linie takismul, duşmănos mişcării noastre culturale şi economice.

Mai târziu se tipăriră la dânsul revistele *„Şezătoarea săteanului“* şi *„Lumina satelor“* (1899), factori puternici ce au sprijinit redeşteptarea culturală şi economică a poporului din Gorj şi din celelalte judeţe ale ţării, rezultate ale iniţiativei băncilor populare, pornite de mine cu concursul lui Rola Piecarski.

La Miloşescu se tipăriră pentru întâiaşi dată, în 1901, „Călăuza pentru înfiinţarea şi conducerea băncilor populare la sate“, care cuprindea şi statutele-tip, după care aveau să se înfiinţeze. Şi tot el furniza, pe lângă statutele de care noile bănci, ce se înfiinţau, aveau nevoe, precum şi toate registrele şi imprimatele necesare. Primele sute şi chiar mii de bănci îşi au statutele, registrele şi celelalte imprimate dela Miloşescu. Statutele le executa în timp de 3 zile.

Tot în acelaş timp Piecarski începu a desemna coperte pentru cărţi cu motive româneşti, în culori, lucru ce a determinat pe Gh. Filip, conducătorul Institutului grafic „Minerva“ din Bucureşti să-l angajeze pe Piecarski să facă copertele şi pentru cărţile editate de aceasta tot cu motive româneşti.

Se ştie ce avânt luase în urmă această mişcare naţională sănătoasă.

Miloşescu tipăreşte apoi o mulţime de cărţi de valoare ca: *Mănăstirea Tismana, Gorjul istoric şi pitoresc, Istoria Târgu-Jiului, Mănăstirile: Polovragi, Strâmba* şi *Crasna* — toate de Al. Ştefulescu; *Umbre şi lumini* (poezii) şi *Cartea Săteanului* de scriitorul gorjan Em. Părăeanu. *In vâltoare* de Al. Vlahuţă; *Colecţiune de plante, Călăuza Gorjului* şi diverse cărţi scolare etc. de I. Moisil şi alte multe lucrări, toate în condiţiuni grafice-artistice din cele mai bune.

Miloşescu era omul care primea sfaturile celor pricepuţi şi le înfăptuia. Graţie contactului cu Rola Piecarski şi cu celialalţi din grupul amintit de intelectuali, Miloşescu a câştigat multe cunoştinţe artistice şi technice, şi fiind înţelegător şi entusiast a contribuit mult la mişcarea culturală din Gorj.

Mişcarea aceasta, de acum mai bine de un sfert de veac, ar fi avut multe şi mari rezultate dacă aşa zisa „politica“ nefastă takistă din acele vremuri n'ar fi duşmănit cultura. Pe urma acesteia a avut multe de suferit şi Miloşescu, ba chiar se şi bolnăvise într'un timp din această cauză.

Miloşescu era om corect şi întreprinzător. Aceste calităţi l'au făcut să fie chemat de mai multe societăţi de binefacere şi profesionale şi de corporaţiunile meseriaşilor din Tg.-Jiului în fruntea lor şi să le conducă, ceeace a şi făcut cu cele mai bune rezultate.

Miloşescu doarme acuma în pace, în cimitirul din Târgu-Jiului, lângă istoricul Gorjului: Alexandru Ştefulescu, după ce şi-a îndeplinit datoria şi a contribuit în mare măsură la înaintarea artelor grafice şi la cultura românească în patria lui pământeană.

Am dori ca urmaşul său să calce pe aceleaşi bune şi frumoase drumuri, pe care i le-a pregătit marele artist ce a fost în meseria sa Nicu Miloşescu, şi care doria aşa de mult—după cum în totdeauna spunea—ca copilul său să-l urmeze întocmai şi chiar să-l întreacă şi să-i păstreze renumele casei sale intact până în cele mai târzii vremuri.

I. Moisil.

Bucureşti, 17 Fevruarie 1925.

Descreşterea căsătoriilor la noi şi aiurea

Indată după unirea provinciilor-surori cu patria-mumă una dintre principalele preocupări ale Statului a fost înregistrarea cu grije a actelor de stare civilă şi organizarea sistematică a culegerei datelor statistice privitoare la mişcarea populaţiunei.

Se ştie că numai în judeţele de peste Carpaţi s'au găsit funcţionând oficii de stare civilă ca în regatul vechiu, — pe când în Bucovina şi în Basarabia însărcinarea de a înscrie în condici naşterile, decesele, căsătoriile, era un atribut al şefilor confesiunilor religioase (preoţilor).

Negreşit că culegerea datelor de la aceştia din urmă prezintă o dificultate, — mai ales în Basarabia, — faţă de oficiile de stare civilă existente în ţara veche şi în Ardeal.

Totuşi, încă din 1919 s'au organizat servicii regionale de statistică, atât în Cernăuţi cât şi în Chişinău, care s'au ocupat de aproape cu această importantă cestiune şi astfel au isbutit să facă posibilă înregistrarea exactă şi la timp de către preoţi a tuturor cazurilor, ba încă să-i deprindă ca să comunice lunar, acelor servicii, rezultatele mişcării populaţiunei, cu amănuntele trebuitoare.

Ori câtă garanţie morală ar inspira feţele bisericeşti de orice rit, din frumoasele provincii din nordul şi estul ţării şi oricâte mulţumiri li s'ar exprima pentru osteneala şi timpul ce consumă cu înscrierea şi transmitera unor asemenea migăloase lucrări, socotim, totuşi, că o unificare a sistemului de înregistrare a actelor de stare civilă, pentru întreaga ţară, nu mai poate întârzia.

Este timpul ca oficiile de stare civilă să se înfiinţeze şi în regiunile unde nu există în prezent.

* * *

Pe calea arătată se obţin, dela 1920, datele privitoare la cele patru fenomene demografice: naşteri, decese, căsătorii, divorţuri. Ele se centralizează la Ministerul de resort, se supun unui control riguros, se totalizează, repartizându-se pe regiuni, se studiază, se comentează şi se publică.

Din aceste date publicate pe anii 1920, 1921 şi 1922, la care mai adăogăm şi datele pe 1923, nepublicate încă, voiesc să spun câteva cuvinte relativ la căsătorii.

In anul 1920, — primul după încheerea păcei generale în urma masacrului european, — s'a înregistrat în România întregită un număr total de *206.476* căsătorii. — In anul următor, însă, această cifră scade la *197.998*, cu alte cuvinte se contractează în satele şi oraşele noastre 8.478 căsătorii mai puţin.

Cu toate că firesc ar fi trebuit să se fi constatat în 1921 mai numeroase căsătorii decât în anul precedent, întrucât populaţia crescuse dela un an la altul, prin sporul natural, etc., totuşi, fenomenul a putut fi atunci interpretat altfel.

De pildă, că, în 1920, lumea, hârţuită de lungul război, eră grăbită să-şi formeze un cămin; că, în ce priveşte 1921, începuse repatriarea celor cari nu se împăcau cu noua stare de lucruri, etc.

In al treilea an (1922) iată că se înregistrează un număr şi mai restrâns de căsătorii şi anume: *169.797*; de astădată, deci, cu 28.201 mai puţine decât în anul anterior şi, prin urmare, se încheiase 36.679 căsătorii mai puţin decât în 1920!

In fine, în al patrulea an (1923) se constată că s'au celebrat în toată ţara *165.216* căsătorii, adică 4.581 mai puţine ca în 1922, sau, în minus cu 41.260 căsnicii, faţă de anul 1920.

Aşa dar, în vreme ce populaţia ţării creşte, căsătoriile, în loc să urmeze aceiaş cale, scad.

* * *

Inainte de a încercà să explicăm acest fenomen, trebuie să analizăm puţin cifrele globale de mai sus.

Câte dintre căsniciile încheiate în aceşti 4 ani din urmă s'au oficiat la sate şi câte la oraşe? Iată:

Anii	Totalul căsăt.	La sate	La oraşe
1920	206.476	173.848	32.628
1921	197.998	165.348	32.650
1922	169.797	139.885	29.912
1923	165.216	136.670	28.546

Din examinarea acestor date sumare, se evidenţiază că, în general, descreşterea căsătoriilor, după războiu, este mai accentuată numericeşte la sate, decât la oraşe.

In adevăr, vedem că, în oraşe căsătoriile au scăzut, în 4 ani, cu 4.082 perechi, iar, la sate, cu 37.178 perechi.

Cu alte vorbe, în total, 41.260 fete și femei au rămas necăsătorite dela 1920 încoace.

Față cu cifra probabilă a populațiunei rurale și urbane a întregei țări, rezultă că descreșterea nupțialității reprezintă, în orașe, 2. 7 la 1000 locuitori urbani, pe când, în sate, 5. 3 la 1000 locuitori rurali, adică îndoit!

Populațiunea *rurală* este, așa dar, acea care contribue și proporțional, într'o măsură mai însemnată, la descreșterea numărului căsătoriilor.

Să nu se creadă că fenomenul ce semnalez apare ca o excepțiune pentru țara noastră.

Din datele ce am găsit publicate în anuarele străine (The Statesman, 1924), privitoare la alte state din Europa, relativ la căsătoriile înregistrate în ultimii ani, reese clar acelaș fapt. Iată-le:

ȚĂRILE	1920	1921	1922	1923
Anglia și Wales	379.658	320.852	299.524	292.070
Belgia	106.541	88.456	82.806	
Danemarca	26.991	26.768	26.354	
Finlanda	23.604	23.719		
Elveția	34.975	32.624	30.063	
Franța	623.869	456.221	383.220	
Germania	894 978	731.151	682.023	
Italia	492.499	417.925	349.433	
Olanda	65.425	63.572	61.151	
Spania	175 016	164.958	163.381	
Suedia	42.829	39.206	36.656	

Pentru celelalte state europene n'am găsit în anuare date statistice asupra mișcărei populațiunii lor.

In cele care și-au publicat datele și care sunt statele cele mai civilizate, se observă pretutindeni, în cei trei ani consecutivi încheerei păcii (numai Anglia posedă date și pentru 1923, iar Finlanda n'are pentru 1922) descreșterea numărului căsătoriilor, fără excepție.

In unele țări (Franța. Anglia) scăderea vedem că este foarte însemnată (40%); în altele (Olanda, Suedia) mai puțin simțitoare (10%). La noi, căsătoriile au scăzut în 1923 cu 20%, față de anul 1920, care va rămâne în demografia României ca anul căsătoriilor numeroase.

S'ar putea zice că fenomenul este universal, de oarece îl găsesc și în Extremul-Orient. Datele statistice privitoare la Japonia indică pentru căsătorii următoarele cifre:

In 1920	546.207	căsătorii
„ 1921	519.217	„
„ 1922	515.916	„

Pentru Australia sudică, în 1920: 4.881; în 1921: 4.383; în 1922: 4.143; pentru Australia vestică, în 1920: 2.931; în 1921: 2.656; în 1922: 2.446 căsătorii.

Universalitatea fenomenului indică indentitatea cauzei care'l produce.

* * *

Din studiile statistice anterioare, urmărite pe un lung șir de ani, în țara noastră se știe că cele mai numeroase căsătorii se contractează de bărbați având vârsta între 21—25 ani, în al doilea rând de cei între 26 — 30 ani. Procentul mijlociu al celor dintâi este de 42 la sută de căsătorii, iar al celor de al doilea de 25 la sută; în total, deci, în 67 % dintre căsătoriile încheiate în cursul unui an, soții au etatea între 21—30 ani. Vârsta soțiilor nu ne preocupă.

Dacă punem în legătură această *lege* statistică cu faptul descreșterei căsătoriilor și scădem o perioadă de 21—30 ani din epoca în care se petrece fenomenul, ajungem la anii 1890 — 1899. Ori, tocmai în acești ani s'au născut tinerii cari aparțineau contingentelor care au luat parte activă la războiul nostru național (1916—1918) și din cari au pierit pe câmpul de onoare cei mai numeroși ostași, mai ales *săteni*.

Așa dar, prima cauză a scăderii căsătoriilor la noi se dovedește a fi de *ordin natural:* lipsa fizică a bărbaților, în vârsta cea mai propice căsătoriilor, lipsă mai accentuată la sate, decât în orașe. Aceleiaș cauze se datorează negreșit și micșorarea numărului căsătoriilor în țările străine, chiar cele mai depărtate, ca unele ce au luat parte în vălmășagul războiului european.

O altă cauză care, de asemeni, nu poate fi tăgăduită, este de *ordin economic:* scumpirea crescândă a traiului, unită cu dificultatea de a găsi un adăpost convenabil; două crize care au directă intluență asupra întemeerei noilor căsnicii, ba cniar mijlocesc ca dizolvante a menajelor existente.

Criza financiară și criza de locuințe au fost și sunt deopotrivă simțite la noi; în străinătate tind însă spre atenuare.

A treia cauză, căreia nu-i putem negă înrâurirea, într'o

măsură apreciabilă, este de *ordin social:* răsturnarea raporturilor dintre diferitele clase care alcătuesc societatea; setea de a parveni cu ușurință în situațiuni nemeritate, cu infiltrarea ideilor de lux și desfrâu.

Fiecare din aceste trei mari grupe de cauze, schițate aci, comportă evident desvoltări, ilustrate cu exemple, care nu pot încăpea în cadrul acestui articol.

Mă mulțumesc să semnalez fenomenul observat și cauzele care cred că'l produc.

N. T. Ionescu.

1. XI. 1924. București.

Pentru „O istorie a Craiovii"

— diverse culegeri *) de d-l Dem. D. Stoenescu, avocat din Craiova —

XXI. Craiova în 1818

La 1859 G. Sion a publicat la București în Imprimeria Națională a lui Iosef Romanov et. Comp. o traducere: *„Istoria generală a Daciei, sau a Transilvaniei, Țărei Munteneşti şi a Moldovei*, de **Dionisie Fotino,"** în trei volume, după ediția tipărită la Viena în 1818.

Cum din această lucrare se fac mereu citațiuni fragmentare în diverse lucrări, transcriu aci, din vol. III, paginile 177 — 179, ca privitoare la orașul Craiova:

„Orașul principal din acest județ este Craiova (sau Craiova), al treilea scaun al Băniei. El s'a fondat de Craiul Iova (împăratul Ioan) al Bulgaro-Românilor în anul 1285, care a făcut şi biserica astăzi numită Băneasa, cu serbarea marelui Martir Dimitrie. Acesta se prochemase Domnul Macedoniei şi Tesaliei şi împărat al Românilor şi al Bulgarilor (Vezi partea III-a Tom. I al acestei istorii): şi atuncea se vede că s'a strămutat şi scaunul băniei dela Strehaia în acest oraş. El este onorat şi cu scaunul Episcopului [1]*, care câteodată şade la Râmnic, unde este propria sa rezidenţă, şi câte odată la Craiova, unde este şi scaunul Banului.*

Astăzi [2]*) însă, în loc de Ban este Locotenentul (Caimacamul), ce se rânduește de Domn; iar Banul rezidă în Bucureşti.*

Aice sunt şi deosebite dregătorii: Polcovnicul Călăraşilor, Logofătul al III-lea, Armaşul al doilea şi Portariul, dregători ce se numesc de către Domn prin recomandarea Caimacamului. Mai sunt şi trei Logofeți de Divan, un Jude suprem şi un Staroste de Negutători [3]*).*

Acest oraş are înlăuntru său patru căpitănii: a Catanelor, a Armăşeilor, a Mazililor şi a Slujitorilor.

Aici este şi un Divan, unde se caută procesele şi judecățile celor cinci județe, de către Caimacamul şi boerii mari Divaniști de acolo, iar acele mai însemnate se supun deslegărei şi hotărârei Domnului prin intermediul Banului, care şade deapururea la Bucureşti.

In acest oraş este şi reşedința Ispravnicilor, care se ocupă cu trebile administrative, cu strângerea dărilor.

Inlăuntrul orașului sunt opt mănăstiri: a Obedeanului, a Gănesculuí, Sf. Sergie [4]*), Sf. Nicolae, a Vlădoianului, a Dudului şi Profetul Ilie; afară de aceste şi cinci biserici de piatră: a lui Petru Bociu, a Stirboaicei, a Sfântului Ioan, a Ungurelului şi a Jianului; iar biserici de lemn sunt 33.*

Multele şi mari case boereşti, târgul întins şi mare [5]*), însafurile de negutători meseriaşi streini şi pământeni, împoporarea care trece de 25 mii locuitori* [6]*) şi poziţiunea minunată a acestui oraş reprezintă o adevărată a doua capitală a României.*

*) Vezi *Arhivele Olteniei*, An. III, pag. 341.

[1]) Episcopia se afla pe locul unde este astăzi Palatul Justiției.
[2]) In 1818.
[3]) Ar fi interesant ca cineva să se ocupe și de aceste dregătorii, de mult uitate. Am dori ca Studenții Facultăților noastre de litere, Olteni mai ales, să studieze documentele timpului.
[4]) Nu s'a putut identifica până acum.
[5]) Care în 1924 a fost împărțit la demobilizați, fără să fie puși însă în posesie.
[6]) Astăzi nu știm exact ce populație are orașul Craiova, deși avem de câțiva ani înființat un birou al populației. Se crede că ar avea 75—80.000 locuitori, deși este posibil să avem 100.000.

Aici este o şcoală publică elinească [1]) *şi un spital minunat, zidit la anul 1811 sub Căimăcămia fericitului întru pomenire Vornicului Manolache Lahovary, sub guvernul provizoriu al Ruşilor.*

Afară de boeri şi neguţători, în acest oraş mai sunt şi 1129 familii de locuitori, anume: 176 Kompanişti, 400 Ruptaşi, 465 Posluşnici şi 97 Preoţi mireni.

Afară de căpităniile oraşului, mai sunt cinci ale judeţului: a Scaunului, a Potirei, a Gidiciului, a Ciobanului şi a Prodilei".

XXII Franc-massonii la Craiova în 1887—88

Această instituţie, despre care în ultimul timp a scris mult d-l d-r Paulescu, a existat şi în Craiova şi a lucrat mult. Poate mai există.

Câteva date despre massonii din ţară găsim şi în lucrarea d-lui G. Bogdan-Duică, Istoria literaturii române moderne, Cluj, 1923, pag. 126, etc.

Intâmplarea mi-a dat prilejul ca să găsesc o foae volantă, tipărită, cu numele şi pronumele persoanelor care erau înscrise în Loja massonică din Craiova şi cu demnităţile ce ocupau fiecare [2]). Noi o transcriem aici în întregime.

In fruntea listei, ca titlu se află tipărit: **Tabloul demnitarilor şi membrilor R. L. „Basarab" Or. Craiova, sub obedienţa M. Or. Italian, pentru anul 1887 — 1888 E. V.** Apoi dedesubt, cu litere mai mici: ***Şedinţa ordinară la 1 şi la 15 ale fiecărei luni. Adresa profană N. P. Guran, strada Dragoş Vodă, 13.*** După care venea tabloul următor:

[1]) Ar fi necesar un istoric al acestei şcoli.

[2]) Dintre cei trecuţi în această listă, mai trăesc azi numai d-nii cu No. 8, 16, 22, 26, 43 şi 49, cari ar putea, cred, să dea lămuriri. La muzeul Brukental din Sibiu existau insignele şi instrumentele societarilor.

No	Demnitatea ce ocupă	Num. şi Pronum.	Calitatea profană	Domiciliul
1	Venerabil titular . . .	Gr. Columbeanu	Magistrat	Craiova
2	Venerabil onorific . . .	Em. Mehtupciu	Inginer	Buzeu
3	I Supr. vegh.	Al. D Nicolaid	Avocat	Craiova
4	II Supr. vegh	C. Stefu	Magistrat	Idem
5	I Orator	P. Chiţu	Avocat	„
6	II Orator	Dr. Elie Antonini	Medic	„
7	I Secretar	G. Buşilă	Profesor	„
8	II Secretar	M. N. Seulescu	Avocat	„
9	III Secretar	N. P. Guran	Proprietar	„
10	Tesaurar şi expert de teroare	C. N. Marinescu	Comerciant	„
11	Ospitalier	A. Bömchis	Comerciant	„
12	Marele expert	Chr. Alexian	Avocat	„
13	Mare maestru de ceremonie	C. Vallimarescu	Magistrat	„
14	Maestru de ceremonie .	C. Filipin	Magistrat	„
15	Custode	Stefan Rudeanu	Profesor	„
16	Maestru de banchet . .	I. G. Plessia	Proprietar	„
17	Gard Sigil	Ralian Samitca	Tipograf	„
18	Archivar	M. Strajan	Profesor	„
19	Preşedintele cons. de adm.	G. Vorvoreanu	Proprietar	„
20	I Membru în cons. de adm.	M Măldărescu	Avocat	„
21	II Membru în cons. de adm	D. Gărleşteanu	Avocat	„
22	III Membru în cons. de adm	C. Poenaru	Magistrat	„
23	Preşed. comisiei financiare.	N. T. Popp	Comerciant	„
24	II Membru	M. Cohn	Comerciant	„
25	III Membru	P. Atanasiu	Funcţionar	„
26	Membri activi	I. A Mitescu	Avocat	„
27	„ „	Stefan C-tinescu	Profesor	„
28	„ „	G. Orman	Magistrat	„
29	„ „	I Ridl	Comerciant	„
30	„ „	G. Ţiuleanu	Proprietar	Severin
31	„ „	Marin Drăgulescu	Proprietar	Calafat
32	„ „	Ilariu Marian	Comerciant	Idem
33	„ „	I. Hagiadi	Proprietar	Craiova
34	„ „	I. Lambrinescu	Căp. în adm	Idem
35	„ „	M. Calloianu	Profesor	„
36	„ „	M. Pretorian	Profesor	„
37	„ „	Pantelie Lazeanu	Farmacist	„
38	„ „	N. Sescioreanu	Proprietar	„
39	„ „	I. N. Cernătescu	Proprietar	„
40	„ „	A Protopopescu	Proprietar	„
41	„ „	David L. Fermo	Bancher	„
42	„ „	Isac L. Eskynasy	Comerciant	„
43	„ „	Gr. Căzănescu	Profesor	„
44	„ „	C Petrescu	Pictor	„
45	„ „	C. Gărleşteanu	Proprietar	„
46	„ „	D. Stefănescu	Comerciant	„
47	„ „	M. Marescu	Proprietar	„
48	„ „	T. Macinca	Profesor	„
49	„ „	Stefan Marinescu	Avocat	„
50	„ „	N. Pessiacov	Proprietar	„

XXIII Poetul Nicoleanu în Craiova în 1859

In privința șederii poetului Nicoleanu în Craiova, am mai cules date, care au fost publicate în *Arhivele Olteniei* An I, pag. 70, sub numerotația IV. Găsind, în volumul „Amintiri din Junime" al d-lui Iacob Negruzzi, ediția Viața Românească, la pag. 41 rânduri privitoare la Nicoleanu, care complectează pe cele arătate, le transcriu:

„Figura lui Nicoleanu era interesantă. Fiul natural nu se știe al cui, Nicoleanu era născut în Transilvania și crescut în Craiova. In anul 1859, dându-se în acest oraș un mare banchet spre a serba îndoita alegere a lui Vodă-Cuza, unul din meseni ceti niște versuri bine simțite asupra Unirii țărilor și toată lumea mișcată se întrebă de cine sunt compuse? Aflându-se că autorul este un tânăr fără părinți și sărac, unul din entusiaști propuse ca el să fie trimis la Paris, pentru complectarea studiilor, pe socoteala comesenilor prezenți. Propunerea se adoptă cu aclamație; o colectă făcută chiar atunci, strânse destui bani pentru a întreține pe Nicoleanu un an întreg la Paris și totodată se iscăli un act prin care aceleași persoane se obligau să mai contribuiască pe atât și în anii următori. Dar entusiasmul se reci în curând. Când trecu anul, Nicoleanu se adresă, fără a căpăta măcar vreun răspuns, la protectorii săi, și astfel el rămase lipsit de orice mijloc de existență, perdut în vasta capitală a Franței. După ce trăi câtva timp în mare mizerie, compatrioții săi, camarazi de școală, adunară la sfârșit de la ei banii necesari pentru întoarcerea lui Nicoleanu în țară, fără ca el să-și fi putut termina studiile începute. Revenit în patrie, el ocupă succesiv mai multe funcțiuni. Pe vremea când frequenta întrunirile noastre literare, el era director al Liceului din Iași. De altminteri raporturile sale cu societatea noastră au fost de scurtă durată. Neconvenindu-i postul ce ocupa în Iași, Nicoleanu stărui să fie mutat la București la Arhiva Statului. Acolo îi găsi boala de care muri peste câțiva ani.

Cu Nicoleanu eu nu m'am putut împrieteni mai de aproape.

Fața sa lungăreață, totdeauna serioasă, și ochii săi mari, cu căutătura lui stranie, nu-mi puteau inspira simpatie. Chiar și în privința meritelor sale literare, eu mă deosebiam de părerea altora, și în special de a lui Carp, care îl aprecia foarte mult. Recunoscând firea sa poetică, pe care un amor nenorocit o pusese în mișcare, am desaprobat totdeauna la poesie licența cea mare în formă, de care adesea se face vinovat și Nicoleanu. Timid și având groază de orce critică, chiar de cea mai blândă, Nicoleanu n'a îndrăsnit să publice poesiile sale sub numele său scris întreg, ci numai sub inițialele N. N.".

Friederich Schwanz Haubtmann

Autorul unei descrieri despre Oltenia

de Alex. D. Vasilescu.

In colecția de Documente privitoare la istoria Românilor de Hurmuzaki, vol. IX, 1, p. p. 620—645 este publicat un document, sub data și titlu: *„1718—1730. Raport despre Români în genere și despre Oltenia în deosebi, făcut de un ofițer al armatei austriacă"*. (Din Biblioteca Universității de la Innsbruck, No. 3587).

De fapt însă nu e un simplu raport, ci o lungă descriere, în care autorul, după ce scrie *„Despre origina acestei națiuni și de unde numele de Valachi"*, se ocupă numai de Oltenia, arătându-i situația geografică, granițele, comunicația cu alte țări și starea politică, socială și economică.

Până acum nu se știa nici data și nici autorul acestei descrieri. Astăzi însă putem preciza cu toată exactitatea atât data, cât și pe autor. Descrierea a fost făcută de Friederich Schwanz Haubtmann, autorul hărții Olteniei [1]) și inginerul care a făcut șoseaua Carolină depe valea Oltului; ea este o anexă a hărții Olteniei. El termină această descriere la 30 Aprilie 1723, când o înaintează, printr'un raport, Consiliului de Războiu.

Acest raport și descrierea se află într'un manuscript german, B. III. a. 199, ce se află în Biblioteca Academiei Române, manuscript în care se mai află și o altă descriere a mănăstirilor din Oltenia pe care o vom publica într'un număr viitor.

[1]) Vd. *Un document cartografic* de I. C. Băcilă, „Arhiv. Olteniei" an. III. p. 111.

La fila 1 se află titlul descrierii făcută de Friederich Schwanz Haubtmann: *„Kürze Erklährung und Bericht über die Disseith des Alth flusses gelegene fünff Districte der Kayserlichen Valachey sive Valachiae cis Alutanae neuverfertigte Land Charte verfasst von Friederich Schwanz des Löblichen Graf Heisterischen Regiments Haubtmann“ „Anno 1723“.*

La fila 2 se afla raportul către Consiliul de Război.

„Hochlöbl. Kayl. Hof. Kriegs Rath Durchlauchtigster Herzog Gnädigst Gnädig Hochgebiethen diste Herren Herren.

„Ich habe dem mir von dess in Gott seelig ruhenden Herrn General Grafen von Steinville Escellenz gegebenen Befelch zu Folge, die durch imsers glorwürdigsten Kaysers sieghaffte Waffen acquirirte fünff Districte und nun mehr sogennandte Oesterreichische Valachey in eine Charten gebracht, welche gegemvärttig in aller Unterthanigkeit nebst einer kurtzen Relation darvon überreiche. Es soll solche von meinem dabey angewendeten fleiss und Accuratesse von einem so hocherleuchteten und der dinge Kündigsten Dicasterio selber reden; wie dann jedoch mit grossester Beycheidenheit, in Wahrheit sagen kann, dass nichts hinein gekommen, was nicht begangen, und nach pratorianischer Arth, gantz genau abgemessen, und nach seiner natürlichen Lage und Verhaltuns gezeichnet seye.

Dahero will nichts mehr thun, als unterthanigst bitten, dass ein Hochlöbl. Kayserl. Hof Kriegs Rath meine geringe aber vor Ihro Kayl. Majtl. hohes Interesse auf richtig gemeinte Arbeit, in Gnaden anzunehmen geruhen wolle. Gleich wir ich nun der unterthänigsten zuversicht lebe; Also verbleibe auch künftighin; zu allen Befehlen mit tiefeisten Respect.

Eines Hochlöbl. Kayl Hof
Kriegs Raths
Ew. Hochfürstln. Durchl: Escell:
und Gnaden

Hermannstadt den lezten April 1723.

Unterthl. gehorsamste Friederich Schwanz Haubtmann von Löbl. Graftheister Regiment.

După acest raport, pe filele 3 — 53 urmează în manuscript descrierea ce a fost publicată în E Hurmuzaki: Documente privitoare la Istoria Românilor, vol. IX, partea 1, p. p. 620—645.

La filele 55—62 se află un *„Register Aller in der Mappa Cis-Alutana zu findenden Orther,* pe care îl vom publica în numărul viitor.

Traducerea textului dela fila 1.

„Scurtă descriere și raport asupra celor cinci județe situate dincoace de râul Olt ale Valachiei imperială sau Valachiei de dincoace de Olt, a cărei hartă s'a făcut din nou, compusă de Friederich Schwanz, căpitan în regimentul onorabilului conte Heister, în anul 1723“.

Traducerea textului dela fila 2.

„Prea onorate împărătesc consilier aulic de războiu, Serenisime duce, prea milostivi, milostivi, înălțați și puternici domni domni.

Conform ordinului ce mi s'a dat de către domnul general, excelența Sa Conte de Steinville, răposat în Domnul Dumnezeu, eu am făcut într'o singură hartă cele cinci județe, câștigate prin armele gloriosului și victoriosului nostru Impărat și acum mai mult numite Valachia Austriacă, harta pe care azi o înaintez prea supus, împreună cu o scurtă relațiune alăturată. Ea trebue astfel să vorbească singură despre silința mea depusă la aceasta și acurateța înaintea unui așa de prealuminat tribunal și experimentat în astfel de lucruri, cum apoi totuș cu cea mai mare modestie se poate spune în adevăr, că nimic nu a fost însemnat ce nu a fost umblat și, după arta pretoriană, cât se poate de exact măsurat și după poziția sa naturală și relație desemnat.

Deaceea nu voesc să fac nimic mai mult, decât să rog prea supus, ca pe un prea onorat împărătesc consilier aulic de războiu, să binevoiască milostiv a primi mica mea lucrare, însă socotită sincer de către Maiestatea Sa Imperială de înalt interes, după cum trăesc și eu acum prea supus cu o asemenea convingere.

Astfel rămân și în viitor, la toate ordinele, cu cel mai profund respect unui prea onorat împărătesc consilier aulic de războiu.

Dumneavoastră, Serenisime, Alteță, excelență și milostive.

Prea supus și ascultător
Friederich Schwanz
Căpitan din regimentul prea onoratului Conte Heister.

Sibiu, 30 April 1723.

Către autori și reviste

Din partea colaboratorului nostru, D-l T. G Bulat primim următoarele rânduri, pe care le publicăm, rugând revistele de specialitate să le reproducă:

„In dorința de a putea urmări mișcarea noastră științifică, istorică și geografică supt aspectul bibliografic, subsemnatul intenționează a publica un repertoriu semestrial. Pentru ca acesta să fie pe cât posibil complet, rugăm pe Domnii autori de articole, broșuri sau volume cu conținut istoric sau geografic, a dispune să se trimită lucrările D-lor, contra cost, la adresa de mai jos“.

T. G. Bulat
Profesor în R.-Vâlcea.

Activitatea Muștei columbace în Dolj

In ziua de 19 Aprilie musca și-a făcut apariția în regiunea Calafatului, înaintând 30—35 km. dela Dunăre în interior și tot cam pe aceiași distanță pe întreaga zona despre județul Mehedinți. Ea a rămas adăpostită prin zăvoae și păduri până în ziua de 30 Aprilie, când a dispărut cu totul, din cauza ploilor și a răcelei care au distrus-o. Musca a fost numeroasă și agresivă, contrar de cea venită în partea Filiașului, care a fost mai rară și mai puțin virulentă. In regiunea Calafatului a năvălit din Serbia, iar în partea Filiașului despre Banat. Au fost în total 25 de vite moarte în comunele: Ciupercenii Vechi, Poiana, Tunari, Piscu de Câmp, Argetoaia și Țânțăreni, pagube datorite imprudenței oamenilor, cari au lăsat vitele la pășune, fără nicio apărare.

Sunt două lucruri interesante, pe care trebue să le urmărească specialiștii noștri, și anume: originea muștei și virulența ei.

Prin origină vrem să precizăm întrucât pâraele noastre pot constitui un mediu prielnic desvoltărei larvelor de columbacă, iar prin virulență profesorii noștri se străduesc să caracterizeze speciile capabile a le instila odată cu mușcătura veninul specific, dat fiindcă, din 150 de specii de Simulium, numai 4 se cred a fi virulente până azi.

Recolta culeasă de mine și de colegul David Petrescu din pârale Valea Adâncă și Racovița ne-a pus pe urmele unei prețioase constatări științifice, anume aceia că musca columbacă nu găsește în pâraele Doljului un mediu prielnic de desvoltare al larvelor. Anul trecut de pildă, când aceleași pârae le-am cercetat cu profesorul Zotta din București, numărul larvelor era foarte mare. Invazia din 1923 lăsase în pâraele noastre cantități enorme de ouă. Anul acesta însă, din cauză că precedentul 1924 a fost sărac în muscă, aceleași pârae nu ne-au oferit decât foarte puține pupe, care și acestea, analizate la miroscrop, le-am găsit goale ori cu insectele moarte și putrezite. Că musca nu e locală ci pripășită, o stabilește și zonele de invazie, aceleași în toți anii. Chiar invazia din 1923, cea mai grozavă din câte se cunosc, nu s'a întins decât în zonele de vecinătate a Serbiei, în părțile Mehedinților și Gorjului, partea dinspre Bechet, Sadova, Panaghia, Șegarcea rămânând cu totul indemnă. Deci nu orice pârâu cultivă musca și nu

orice muscă e purtătoare de venin. Adevărata columbacă este aceea probabil care ne vine din districtul Pasarovitz dela Sârbi și din județul Caraș-Severin al nostru. Că incidental columbaca își depune ouăle și în pâraele noastre, după cum s'a întâmplat în 1923, aceasta se poate; dar transplantarea ei e efemeră și musca nu prinde rădăcini în afară de leagănul ei primordial de prăsire.

In ce privește virulența, aceasta fiind o chestie ca să zic așa de laborator, nu ne-am putea pronunța asupra ei. Un venin, izolat din muscă și experimentat pe animale prin injecții, nu s'a obținut. Macerațiuni alcoolice de muște, din care să se extragă vr'un toxic special, nu se cunosc până azi. Veninul însă este inseparabil muștei, pentru că mușcăturile pe oameni provoacă edeme grozave. Se pare însă că la vite, aceea ce decide moartea lor este numărul înțepăturilor, 40—50 de mușcături nefiind urmate decât de ușoare edeme locale fără nici o înrâurire asupra sănătății generale. Vitele mor prin paralizia cordului și asfixie.

Anul acesta, cel puțin până azi, musca nu se arată atât de agresivă și periculoasă. Ploile și răceala i-au rărit rândurile și i-au paralizat puterile, Neputându-se înălța la soare pentru a se încălzi și revifia, musca de anul acesta își târăște o existență condamnată pe marginea bălților și pâraelor, avântându-se doar în miezul zilei în grupuri răslețe spre gospodării și locuri de pășune, pentru a fi gonită de păcura și de hârbul cu gunoi aprins al gospodarului.

Și pentru că ea a devenit un material de studiu interesant și atrăgător, noi o vom urmări în deaproape, pentru a-i descoperi toate particularitățile necunoscute până azi.

Ștefan Bosie
Medic Veterinar

Către cititori

Cine ar poseda numere din ziarele *Oltenia* (care a apărut în anii 1874, 75 și 76) și *Cronica Craiovei* (1878—79) este călduros rugat a le pune la dispoziție, numai ca împrumut pentru câteva zile, Redacției noastre. Aceasta spre a facilita înaintarea unui studiu asupra Presei Craiovene.

REDACȚIA

Notiță despre Oștirea română în veacul al XVII-lea.

In „Arhivele Olteniei“ an. III No. 11 am înfățișat câte ostași din țara noastră din veacul al XVII-lea. Pentru complecta știrile date cu această ocazie, este poate de interes să reproducem cele spuse de un general austriac despre trupele române în a doua jumătate dintr'acelaș veac într'o notiță nebăgată în seamă până acum, din volumul *Mémoires /de Montecuculi/ Généralissime /Des Troupes de l'Empereur/ divisez en trois livres. /Strasbourg (Jean Renault le Père) 1735. Nouvelle édition,* 8-°, 10 pp.+4[illegible] pp +9ff. și cu 3 planșe, carte foarte rară, aflându-se în biblioteca noastră.

Notăm că contele Raymond de Montecuculi (1608–1681), învingătorul dela Saint-Gothard (1664), avea multe ocazii să cunoască oștirile turcești, din care ai noștri făceau atuncea vrând nevrând parte, de oarece trăia pe vreme când creștinătatea avea de suportat o luptă pe viață și pe moarte împotriva puterei Sultanilor, luând chiar și el o parte însemnată într'aceste războaie.

Iată acel pasagiu, reprodus in extenso, din pagina 22[illegible]:

„La manière de combattre des Tartares, des Moldaves des Valaques, est très-bien décrite par Tite-Live dans les Numides, par César dans les Soldats d'Ambiorix, & par Tacite dans ceux de Tiridate. Ils ne portent point d'armes défenses, ils ont des selles sans étriers & sans arçons le sabre, l'arc, & quelque bale de feu au bout de la flèche (sic!): ils combattent en fuyant, ils courent toujours, mènent deux ou trois chevaux en main pour monter sur celui qui est frais, quand le premier est las“.

Tactica, armamentul, echiparea și organizarea armatelor turcești sunt descrise cu multe amănunte de Montecuculi. Alte știri importante, în ce ne privește direct, nu găsim însă în aceste memorii.

Mai notăm următoarele lămuriri, până acum necunoscute, găsite în *Everh. Gu. Happelii: Historia/ Moderna/ Europae/... Ulm (Matthaeus Wagner) 1692,* folio p. 665 [1]:

In 1663 Domnul Moldovei Istratie Vodă Dabija, [illegible]

[1]) Am mai întrebuințat acest izvor pentru o descriere a nunții Domniței Maria, fata lui Vasile Lupu, cu Janusz Radzivill. Cf. „Arhivele Neculce“ IV, 1924, p. 252 și următoarele.

preună cu Grigoraşco Vodă Ghica, erau siliți să vie în ajutorul Turcilor la asediul dela Neuhäusel (Uioara) cu oștirile lor române [1]). Acestea sosiră la tabăra turcească în ziua de 16/25 August 1663. Happelius socotește trupele din Muntenia la 6000 de oameni, iar pe cele din Moldova la 4000 și adăugă următoarele: „Die Moldauer und Wallachen waren eben auch schlechte Leute, nicht viel besser als die Tartarn, doch etlicher Massen wol beschossen, wie wol ziemlich schlecht und waren 1000. zu Fuss darunter welche mit langen Röhren wol bewöhrt waren. Wie sie ankamen, neigeten sie ihre Fahnen, worinnen ein Crucifix stunde, zu dess Gross-Veziers Füssen und versprachen ihm mit Guth und Blut zu dienen ob nun auss Furcht und zum Schein oder ernstlich? Werden sie am besten wissen“. Vremuri triste pentru Neamul nostru!

Mai citâm următoarele [2]): „.....das Schloss zu Freystädtel, den Herrn Grafen Forgatsch zuständig, dem Fürsten auss der Moldau welcher es mit 10000. Mann Moldauern und Türcken bezwingen solte, 8. Stürme abschlug, liessen sie von ihren Vorhaben ab und kehreten auch wieder zuruck in ihr Lager (la Neuhäusel)“. Vedem deci că trupele române fură silite să iee o parte activă în război, iar nu numai să facă vre-un act de prezență. Suntem în drept să bănuim însă că nu se vor fi luptat cu multă încordare pentru o cauză care nu era a lor.

Pentru a termina mai amintim două pasagii interesante, ce ni le-a dat Domnul Profesor N. Iorga:

„Der moldawische Weywod marchieret in 5 m. starck den Tartern nach, hat bey seiner *Pagage* (sic) 600 Kerl mit Langröhren, die Ubrigen, theils Säbel ohne Pfeil, theils pfitsche Pfeil ohne Säbel: die ienige so sie alle durch unt durch besichtigen, können nicht genugsamb sagen wie es so elend Volckh were, und fur schlecht und abgemachte Pferdte sie hetten, und alles mit schlechten Gewehr“. (16 Aug. 1663 [3]). Apoi, în alt loc:

„Oastea românească alcătuită din țărani, și nu din falnici soldați cu plată, e judecată foarte rău. Moldovenii, se spune, au suliți, săbii, săgeți și călăresc pe cai foarte proști. Muntenii erau împărțiți în 33 de cete, fiecare trebuind să cuprindă 100 de oameni, aveau steguleţe roșii și albe la sulițe și purtau, cei mai mulți din ei, opinci; în urma a-

[1]) Cf. N. Iorga: Istoria Armatei Românești, v. II p. 162.
[2]) Cf. Happelius, op. cit. p. 667.
[3]) Cf. N. Iorga: Acte și Fragmente I p. 252.

cestora veniau o mie de pușcași călări și altă mie pe jos; comandanții erau boieri, și ostașii mergeau la luptă în numărul tobelor. Domnul era înconjurat de Sfatul său, în număr de cincisprezece oameni; câte 200 de oșteni mergeau înnainte și în urma lui, „Turci sau creștini amestecați: aceștia erau Seimenii. Tabulhanaua, musica turcească, cinta în marșuri. Moldovenii ar fi avut cam aceiaș înfățișare: de-asupra unora și celorlalți fluturau prapure, întocmai ca acelea din biserici, cu Sf. Gheorghe, Maica Domnului și Buna Vestire“ [4]).

C. J. Karadja.

O lămurire redacțională

pentru cititorii acestei reviste

In numărul anterior al revistei noastre, la rubrica Oltenia folkloristică pag. 31, a apărut sub iscălitura d-lui Dr. Ch. Laugier o listă de „plante și medicamente întrebuințate de săteni în Oltenia, în numirea lor populară“. Lista are ca titlu: **„Contribuțiuni la Etnografia Medicală a Olteniei“.** Ea este complectarea uneia similare publicată de acelaș, acum 15 ani, într'o lucrare total epuizată azi: *Sănătatea în Dolj.*

In această listă se găsesc înșirate, într'o ordine nu riguros alfabetică, e drept, un număr oarecare de medicamente și de plante, cu denumirea lor populară, așa cum autorul a aflat-o, cum a culeș-o.

Prin faptul că această listă a fost dată publicității, orcine are, firește, dreptul să-și facă și să-și exprime părere asupra ei. O critică, cât de severă chiar, este îndreptățită în asemenea caz, dar în condițiie ca ea să fie perfect obiectivă și făcută în termeni urbani. Dacă o astfel de critică ne-ar fi fost trimisă Redacției, noi i-am fi făcut loc în însăși coloanele revistei noastre. Căci nu odată am avut prilejul a rectifica în „Arhivele Olteniei“ erori

[4]) Cf. N. Iorga: Studii și Documente IX p. 137.

sau omisiuni ale colaboratorilor prieteni de-ai noștri [1]), tără ca vre-unul să se supere pentru aceasta.

Procedând însă într'un chip prea puțin obișnuit și cu totul surprinzător pentru noi ca și, poate, pentru mulți alții, D-l Nicolaescu-Plopșor, față de care nu am avut de cât îndreptățite cuvinte bune de încurajare pentru ostenințele sale și pasiunea sa întru cercetarea trecutului — chiar în primele coale ale acestui număr i s'au pus două articole și un document — a scos și a răspândit în oraș o broșură de atacuri personale în potriva D-rului Laugier, într'o formă care e lipsită de decență, nu numai de măsură, și într'un ton absolut regretabil.

Potrivit rostului acestei publicațiuni, nu se poate polemiza în acest fel în „Arhivele Olteniei“. Pentru edificarea acelora dintre abonații noștri cari vor fi citit broșura pomenită, ne simțim obligați a consemna aci următoarele:

Niciodată o lipsă de rânduială strict alfabetică n'a putut constitui un motiv serios de critică asupra fondului unei lucrări.

Niciodată d-rul Laugier n'a susținut că n'ar fi existat specialiști eminenți, cari să se ocupe cu determinarea sau traducerea botanică a numirilor populare a plantelor. D-sa nu se sfiește a spune că nici nu-i cunoaște pe toți, și nici nu i-a consultat. Ceeace însă crede a ști, este că până azi nu s'a publicat numirea populară a *medicamentelor* (nu a plantelor) și *aceasta* este partea sa de contribuțiune la etnografia *medicală* a Olteniei, așa cum e intitulată lucrarea, iar nu la științele botanice sau naturalistice, pe care nu a pretins niciodată că le posedă ca un specialist.

Se poate ca numirea științifică a unor plante cuprinse printre medicamentele specificate în lista publicată să nu corespundă în mod riguros determinărei botanice; liber este, cum am spus, orcine, ba chiar dator poate, să le semnaleze pentru stabilirea adevărului,—nu însă pentru nesocotire și batjocorire.

[1]) Dovadă însăși nota noastră din josul pag. 149 a numărului de față, prin care se completează omisiunile chiar ale articolului împrecinat din No. 17. Și să se țină seamă că nota aceasta a fost tipărită în cursul lunii Martie, înainte de plecarea pentru 5 săptămâni din țară a D-lui Fortunescu, săptămâni în cursul cărora tipărirea revistei s'a suspendat și în care răstimp a apărut broșura D-lui Plopșor. Apariția acesteia silește Redacția „Arhivelor Olteniei“ a da pentru cititori „Lămurirea“ noastră chiar în numărul acesta. Prezența ei alături de paginile semnate de D-l Plopșor se explică ușor, dacă știm că reînceperea tipărirei, de la pag. 193 înainte, s'a făcut numai de la 11 Mai.

In ce privește chestiunea conducerei „Arhivelor Olteniei", reamintim cititorilor, și orcui e de bună credință, că revista a fost înființată în Ianuarie 1922, că ideia creării acestei publicațiuni a fost a D-lui Dr. Ch. Laugier și că inițiativa D-sale, cu concursul D-lui Fortunescu și al altor tinilor și colegilor cari ne-au dat dintru început prețiosul lor concurs. In cel d'întâiu număr apărut al Arh. Olt. D-l Dr. Ch. Laugier, pe lângă un călduros apel, semnat de D-sa personal, spune în „Primul Cuvânt", vorbind de colaboratorii olteni și în special craioveni, pe care și i-a asigurat următoarele:

„Imi socotesc în atari împrejurări sarcina ușoară și numele-mi pe copertă apare mai mult ca un simbol de încredere de muncă, decât de superioară competență".

Dr. L. nu numai că nu s'a depărtat dela această linie de conduită, dar chiar din al doilea an a împărțit titlul de Director al „Arhivelor Olteniei" cu profesorul C. Fortunescu, așa cum stă scris pe frontispiciul acestei reviste, devenea din ce în ce mai apreciată. Prin aceasta D-sa a dat deplină libertate codirectorului său în conducerea revistei, sarcină și răspundere pe care acesta din urmă și-a luat asupră-și, îngrijind și de administrația, cași de redacția publicațiunei noastre. Acest lucru se vede din chiar faptul că D-l Fortunescu singur, fără știrea d-rului L.— căci între ambii există cea mai deplină încredere— a modificat acum în urmă titulatura de pe verso copertei, dându-i o nouă redactare și trecându-se însuși D-sa ca „Delegat cu conducerea revistei", fără măcar ca d-rul Laugier să aibe cunoștiință de această formulare.

Acesta este adevărul. Și — fiind vorba de cei doi directori ai revistei,—cum nici dintr'o parte, nici din cealaltă nu se pune deșartă ambiție or invidie stearpă—, broșura care ne-a prilejit lămurirea de față, cum și comentariile făcute de alții în jurul ei, nu vor reuși nici să ne învrăjbească pe noi și nici să distrugă „Arhivele Olteniei".

Dr. Ch. Laugier, Prof. C. D. Fortunescu.

Mișcarea culturală în Craiova

Conferințele Soc.„ Prietenii Științei" au continuat în ordinea următoare:

1 Februarie	1925	D-l Th. Solacolu:	*Viața și opera lui Schumann* (cu interpretare la pian de D-na Fl. Solacolu).
2	„ „	D-l Prof. N. Coculescu:	*Preludiu astronomic* (cu proiecțiuni).
8	„ „	D-l Th. Solacolu:	*Convorbire muzicală despre Chopin* (cu interpretare la pian de D-na Fl. Solacolu).
15	„ „	D-l D. Călinescu:	*Timpul în teoria lui Einstein.*
15	„ seara „		*Festival* [1]), cu ocazia împlinirei a 10 ani de existență a Societăței.
22	„ „	D-l Dr. A. Metzulescu:	*Cuceriri noui în medicină.*

[1]) In program a figurat: Conferința D-lui Prof. Fortunescu despre *Opera lui Cincinat Pavelescu*, cu recitări de însuși poetul; Conferința D-lui D-r Laugier despre: *Atlantida*, și muzică executată de D-na A. Borel, D-na L. Grossu, D-ra P. Constantinescu și D-nii Gr. Drăgoescu și A. Eschenasy.

1 Martie 1925 D-l Prof. D. Voiculescu: *Eminescu — poezia universală.*
6 „ „ D-l Gr. Drăgoescu: *Viața și opera lui Schubert* (cu execuțiuni la pian, violoncel și canto [2]).
8 „ „ D-l Prof. St. Dușulescu: *Teoria cunoașterei.*
15 „ „ N. G. Vrăbiescu: *Presa.*
22 „ „ D-l Prof. P. Sergescu: *Tradiția în școală și în viață.*
25 „ „ D-l A. Daniel: *Cultură și Religie.*
27 „ „ D-l Prof. C. Brăiloiu: *Opera lui Chopin* cu interpretare la pian de maestrul Boscoff.
29 „ „ D-l Prof. D-r G. Marinescu: *Hipnotism* (cu proiecțiuni).
5 Aprilie „ D-l Loc.-Col. Macovescu: *Ereditatea.*
12 „ „ D-l Prof. T. G. Bulat: *Sașii ardeleni* (cu proiecțiuni).
21 „ „ P. S. S. Episcop D. Vartolomeu: *Școala unde provin suferințele popoarelor.*

Cu venirea primăverei, seria conferințelor din acest an s'a încheiat, spre a se relua apoi din nou în toamnă.

* * *

Conferințele ținute în altă parte decât în Craiova în ultimele trei luni de către conferențiarii Societ. „Prietenii Științei" au mai fost:

La Timișoara: *Teosofia înaintea Științei,* de D-l C. Ciocazan,— apoi: *Poetul craiovean Tr. Demetrescu,* de D-l C. D. Fortunescu.

La Pitești: *Bătrânețe,* de C. D. Fortunescu.

La T.-Severin: *Poetul Cincinat Pavelescu,* de C. D. Fortunescu.

La Caracal: *Poezia lui Eminescu,* de C. D. Fortunescu.

* * *

Conferințele Sfatului Negustoresc au urmat astfel:

20 Febr. 1925 Pr. Gh. I. Ghia: *Valoarea muncii.*
28 „ „ D-l Gr. Trancu-Iași: *Comerțul odinioară și acum.*

[2]) D-na Eliza Băicoianu a cântat lieduri, însoțită la pian de D-l L. Grossu, iar la violoncel de D-l A. Eschenasy.

20 Martie 1925 D-l V. G. Sandulian: *Femeia și revendicările politice.*
28 „ „ Prof. univ. G. Țițeica: *Comerțul Românesc.*

* * *

Universitatea Populară „Prietenii Științei" a urmat seria prelegerilor sale până la vacanța Sf. Paști, precum urmează:

Marția: *Istoria literaturei franceze,* Prof. C. D. Fortunescu.
Mercurea: *Originele creștinismului,* Preot A. Pârvănescu.
Joia: *Istoria poporului englez în sec. XIX,* Prof. Th. Ștefănescu.
Vinerea: *Istoria civilizației,* Prof. A. Vasculescu.
Sâmbăta: *Gândirea matematică,* Prof. univ. P. Sergescu.

Cursurile Universității Libere s'au întrerupt cu vacanța Paștilor.

In anul școlar 1924—1925 numărul total al prelegerilor ținute a fost acesta: Prof. Ștefănescu 12 lecții, Prof. Fortunescu 15 lecții, Pr. A. Pârvănescu 4 lecții, Prof. Vasculescu 9 lecții, Prof. univ. Sergescu 4 lecții și Prof. Brădețeanu 1 lecție.

* * *

Biblioteca și Muzeul Aman sunt deschise publicului, de la 1 Mai, în zilele și orele următoare:

Biblioteca în fiecare zi dela 9 la 12 ½ și dela 3 la 6½. Aceasta și pe timpul vacanței de vară, ceea ce e o adevărată binefacere pentru studenții craioveni mai ales, cași pentru tot publicul doritor de a citi.

Muzeul va fi deschis în toate diminețele (afară de Sâmbătă) dela 10 la 12, iar Marți, Joi și Sâmbătă va fi deschis și după amiază între orele 3 și 5

După ani de vitrigie a acestei instituții, ne e plăcut a ști că oblăduirea municipală de care atârnă așezămintele acestea culturale, se interesează de ele și le dă un efectiv sprijin actualul primar al Craiovei. Astfel, în ultimele luni s'au cumpărat pentru zece mii de lei cărți românești, iar acum se face o comandă de opere franțuzești pentru 30.000 lei, ca să se pună întru câtva Biblioteca Aman la curent cu literatura și știința ultimilor zece ani.

* * *

Muzeul Ştiinţific, de a cărui bună gospodărie se ocupă în deosebi D-l Prof. Marin Demetrescu, se înstăreşte din ce în ce, prin bunăvoinţa şi generozitatea câtorva oameni de inimă. La 4 April Comitetul a organizat un *Festival Artistic* la Teatrul Naţional, cu concursul Soc. „Armonia" şi a şcoalelor secundare din Craiova, din al cărui venit s'a mai făcut o comandă de vitrine necesare muzeului.

* * *

Teatrul Naţional terminându-şi stagiunea la sfârşitul lui Martie, şi-a deschis porţile trupelor străine de localitate. Dintre acestea consemnăm reprezentaţiile unei fracţiuni a trupei din Bucureşti dela Naţional, veniţi cu artistul C. Nottara, care îşi ia bun rămas dela scena pe care a ilustrat-o odinioară,—apoi aceia a trupei Bulandra-Manolescu-Storin (cu Tebaida), aceia a lui A. Demetriade (cu Fat-Frumos) şi aceia a D-rei Marioara Zimniceanu (cu Femeia îndărătnică).

Trupa locală, în acest timp a făcut un reuşit turneu în provincie, cu concursul şi sub conducerea artistului I. Manolescu, jucând piesele „Clopoţelul de alarmă", „Hamlet", „Polifem" şi „Gringoire".

* * *

Concerte mai de seamă sunt de înregistrat următoarele:

1) *Concertul de harpă al D-nei Elvira Capatti,* laureată a conservatorului din Milan, a avut loc la 18 Febr. 1927. Programul ales şi variat — cuprinzând şi bucăţi cu acompaniament de vioară, violă şi violoncel — a fost bine ales şi tuit. D-na Capatti a obţinut prin această audiţie un deosebit succes, revelând publicului craiovean că, în profesoara de muzică bine cunoscută şi apreciată, se ascunde modestă şi o artistă meşteră, al cărui sentiment muzical nu e mai prejos decât tehnica execuţiei.

2) *Concertul pianistului Boscoff,* la 3 Aprilie. Faima acestui maestru cu renume european stabilit scuteşte pe cronicar a adăoga vre-un cuvânt de elogiu inutil unei semenea personalităţi artistice. Să fim recunoscători D-lui C. Brăiloiu, profesor al Conservatorului din Bucureşti, care ne-a dat prilejul să auzim în Craiova pe un Boscoff.

3) *Reuniunea de cântări din Lugoj,* sub conducerea maestrului compozitor *Vidu,* a cinstit cu vizita sa capitala Olteniei în zilele de 23 şi 24 Aprilie. Cetăţenii Craiovei, popor şi oficialitate, au primit cum se cuvine pe bătrânul cântăreţ al muzicei noastre populare, mare artist şi vrednic român, ale cărui compoziţii, purtate din gură în gură de pe un plai pe altul, din Banat şi Ardeal în regatul vechiu, ajutaseră în mare măsură la realizarea unităţii sufleteşti a neamului odinioară rupt în două de Carpaţi. Marele concert ce corul lugojan a dat la Teatrul Naţional, cum şi participarea sa la serviciul religios de a doua zi, la care a dat răspunsurile la Biserica Sf. Ilie, au fost o adevărată serbătoare artistică pentru oraş. De altfel însufleţirea cu care craiovenii au primit, dela venirea şi până la plecarea lor din gară, pe oaspeţii bănăţeni, a dovedit că sentimentul de ospitalitate şi preţuirea pentru muzica bună nu lipseşte nici la noi, mai ales când cel care conducea pe aceşti dragi oaspeţi, era venerabilul maestru Vidu.

4) *Societatea corală „Cântarea României",* care a făcut o serie de concerte prin ţară, cât şi afară din graniţele ţării, repurtând frumoase şi meritate succese, a dat şi în Craiova un concert în seara de 27 Mai. D-l Marcel Botez, dirijorul corului, a cules multe şi meritate aplause, pentru preciziunea şi fineţea execuţiei bucăţilor muzicale cu care s'a înfăţişat publicului. Programul bogat conţinea în prima sa parte câteva compoziţii religioase vechi, plus un concert religios de Muzicescu; în partea doua ansambluri din clasicii veacului al 18-lea, cu două originale compuneri mai noui din literatura muzicală cehă şi sârbească; în ultima parte—cea mai gustată—figurau numai compoziţii de ale maeştrilor noştri Dima şi Teodorescu.

* * *

Bustul lui Traian Demetrescu, fiind terminat încă mai de mult, a fost adus la Craiova de către sculptorul Jalea şi lăsat provizoriu la Muzeul Aman. Lucrarea a fost plătită în întregime din sumele realizate prin subscripţie publică—adică din acele depuse de către deţinătorii de liste de subscripţie cari şi-au dat socoteala de ele; căci sunt încă dintr'aceia cari, cu toate repetatele cereri, nici până azi nu au binevoit să înapoieze listele ce au primit.

Soclul de piatră pe care urmează a se aşeza bustul a fost comandat. Primăria a luat asupră-şi plata.

Cât priveşte locul unde se va aşeza acest monument,

nu este hotărît încă ce se va face. S'au propus: Piaţa Prefecturii, Squarul Sf. Arhangheli, Rondul Bulv. Carol, Grădina Mihai Bravul şi Parcul Bibescu. Socotim că una din aceste două soluţii din urmă ar fi mai bună. Cu acest prilej s'ar putea mută şi bustul lui Ion Maiorescu, de acolo de unde e aşa de rău pus, aşezându-l în faţa Liceului Carol, singurul loc indicat bătrânului dascăl.

* * *

Librăriile din Craiova — cele 5 mari, care aduc direct şi cărţi străine, franţuzeşti mai ales, fără a vorbi de cele de mâna doua—vând mult, cu toată scumpetea de azi a cărţilor. Ediţiile româneşti — „Cartea Românească", „Alcalay", „Ancora", mai ales acestea, iar „Cultura Naţională" mai puţin din cauza preţurilor sale de vânzare mai scumpe—se desfac destul de bine în oraşul nostru. Cărţile străine sunt cerute mai puţin, nefiind accesibile orşicui. Scumpetea acestora, caşi a revistelor franţuzeşti în genere, e pricinuită nu numai din cauza scăderei banului nostru, dar şi din pricina că se fură prea multe cărţi din cele trimise prin poştă librarilor şi particularilor, de către cine se ştie. Consemnăm că numai unui singur librar din Craiova—D-l Sanft—i s'au furat pachete cu cărţi în valoare de vreo 20.000 lei în mai puţin de două luni. Cercetări s'au făcut: la unul din funcţionari s'a găsit chiar o bibliotecă întreagă procurată în acest chip ieftin şi practic. Autorităţile serviciului poştal local au constatat furtul, au ridicat dela colecţionar cărţile şi acum..... continuă a cerceta. Librarul deocamdată — ca ceilalţi librari la fel — continuă a aştepta despăgubirile şi sancţiunea faptului. Noi, cititorii, continuăm a plăti scump mai scump ca înainte cărţile, căci paguba librarului în definitiv tot dela noi trebue să iese. Iar abonaţii la reviste continuă a privi cu tristeţă la colecţiile publicaţiunilor lor ce rămân desperechiate.

„Arhivele Olteniei" ştiu ceva în privinţa aceasta. Recomandarea fiecărui număr trimis prin poştă şi deci scumpirea abonamentului, tot din pricina acestei stări de fapt regretabilă a trebuit să fie adoptată de Administraţia revistei noastre.

* * *

Publicaţiunile locale existente sunt următoarele:

Dintre ziare citâm în primul rând serioasa *Oltenia economică*, singura gazetă cu adevărat occidentală din oraş

nostru. In marginea preocupaţiunilor sale speciale economice, ea se ocupă şi de mişcarea culturală de acum şi de altă dată a Olteniei, dând uneori articole în care revistele de felul alei noastre au interesante notiţe de cules şi reţinut. Menţionăm astfel: „Inceputurile presei economice în România", de F. Horac (an. II, No. 10—11), precum şi câteva Documente şi Figuri de vechi negustori craioveni, publicate în O. E. Nota de luminate îndrumări patriotice nu lipseşte nici ea din acest valoros organ, cum a fost de pildă frumosul articol „Cu prilejul lui 1 Mai" de: Caraiman.

Pomenim apoi gazetele politice, apărând mai mult or mai puţin regulat: *Cumpăna* (cel din urmă apărut în localitate), *Straja*, *Curierul Olteniei*, *Liberalul* şi *Brazda*.

Revistele a căror apariţie continuă în chip regulat de cel puţin trei ani sunt următoarele:

Ramuri, apărând acum numai odată pe lună, sub conducerea d-lui N. Iorga, al cărui prim articol fie de îndrumare, fie de bogată informaţie asupra literaturilor străine, îl cauţi imediat, cum deschizi paginele acestei reviste—decană a periodicelor craiovene. Colaborări, mai totdeauna alese, de ale scriitorilor confirmaţi, caşi de ale celor mai tineri. Cronica am dori-o totdeauna bogată.

Năzuinţa ne-a dat în anul din urmă, pe lângă literatură variată, de tendinţe şi atmosfere deosebite, valoroasele contribuţiuni la cunoaşterea vechei arte religioase olteneşti, care sunt studiile D-lui I. B. Georgescu asupra Mănăstirii Cozia şi Bolniţa Coziei.

Renaşterea, revistă de cultură religioasă, ţinându-se statornic şi precis în limitele pe care şi le-a impus prin cuvintele scrise sub titlul său, a isbutit a deveni în specialitatea ei una din publicaţiunile principale ale aceste literaturi.

Gazeta Şcoalei tânjeşte. Şi e regretabil că un corp atât de numeros cum este acel învăţătoresc primar, nu e în stare a-i susţine regulata apariţie. Dacă învăţătorii ar contribui cinstit şi regulat—măcar aşa cum îşi plătesc cotizaţiile la cluburile politice respective—cu plata modicului abonament la revista lor, Gazeta Şcoalei n'ar ameninţa să moară, atunci când se deschid cluburi politice la sate.

Flamura, cu anul al treilea se emancipează şi îşi ia un loc şi rost între revistele ce sunt de considerat, renunţând la solicitarea de articole la cei mai bătrâni şi sprijinindu-se numai pe tinerele lor forţe de entusiasm şi talent. Şi e mai bine aşa. Nu este însă bine pornirea pătimaşă, scoasă în relief printr'un stil de vulgară polemică, pe care cu pă-

rere de rău o întâlnim câteodată în paginele de cronică ale Flamurei. Fie iertat să le-o spună acestor tineri un om în vârstă şi care îi urmăreşte de departe cu interes şi totdeauna cu simpatie.

Grafica îşi urmează regulatul mers ascensional, rezervându-ne de fiecare dată câte o surprindere nouă, o plăcere nouă pentru ochi caşi pentru minte, cum bunioară ne-a înfăţişat artistica copertă a numărului celui d'întâi din anul acesta: o compoziţie grafică cu mostre ornamentale de chenar ca de prin vechile noastre manuscrise religioase, cu auriu pe fond liliachiu, de un efect delicios. Cuprinsul neaşteptat de interesant pentru orşicine, iar tiparul impecabil. „Scrisul Românesc" poate fi azi considerat ca cea mai artistică instituţie de editură din ţară. Pentru aceasta o menţiune specială directorului ei tehnic Domnului V. Molin.

Intr'o grupă separată — între reviste şi ziare—menţionăm încă publicaţiunile locale: *Foaia pentru popor,* o gazetă pur culturală, care prin cuprinsul articolelor sale caşi prin intenţiune îşi îndreptăţeşte titlul, cum şi *Mântuitorul,* publicaţie modestă în înfăţişarea ei, dar de mare folos moral, fiind îndreptată către copiii parohiei Postelnicu Firu, a căror sufletească îngrijire o are S. Sa Părintele Anghel Părvănescu.

* * *

Pietricelele „Palatului Cultural" ce „Prietenii Ştiinţei" a desfăcut în poporul din Oltenia şi cu al căror venit s'au pus bazele capitalului menit construcţiei viitoare a acelui aşezământ, au adus până acum mult mai mult de o jumătate milion de lei în casa societăţii. Lista următoare, încheiată la 31 Mai corent consemnează numele celor cari s'au ostenit a vinde din aceste „pietricele" şi suma ce fiecare din Domniile lor a vărsat astfel instituţiunei:

Dr. Ch. Laugier 3000 lei, Dr. Hasnaş N. 500, Dr. Groper C. 21000, I. Negulescu 2000, I. Gâlceavă 9000, Al. P. Iliescu 5140, Dr. N. Enculescu 122500, Dr. Ţurlui I. 5000, M. Alexandrescu 6000, N. Rădulescu 5000, Dr. Drăghescu 5000, Chr. Andreiescu 12000, C. M. Ciocazan 1000, Dem. Stoenescu 1000, Serv. M. al C. F. R. 7475, C. Pictorian 1000, Petrescu N. 1000, Pr. Breasta 2000, Damian Tomescu 7000, N. Popescu 27045, Inst. Sf. Maria 500, D. Diulescu 1000, Sc. Prim. a Fem. Ortodoxe 1000, M. Petrescu 500, C. Şandru 1500, B. Stănescu 2500, Dem. P. Iliescu 6000, G. Şomănescu 75000, C. Şoimaru 500, Divizia III-a 1619, Dr. Metzulescu 1500, Dr. Mârtz Fr. 5000, Dr. Porubscbi N. 29135, Dr. Constantinescu P. 2690, N. Veselu 5000

Dr. Florantin A. 86500, Colonel Iacob 2855, Dr. Diţulescu F. 5500, Dr. Lecca D. 10000, Crăsnaru P. 1000, Dr. Frangopol 16500, Administraţia Financiară Dolj 12000, Dr. I. Matu 2000, Dr. Gabor I. 5000, I. Roşianu 5000, I. Papademetru 1000, P. Lăzeanu 500, Librăria Socec 1000, V. Dobrescu 10750, Spulbereanu 1500, Dr. Oprescu 1000, Olga Frangopol 2000, Căp. Ştirbulescu 2000, Căp. Voicescu 5000, Dr. Mayer Fr. 4630, D-na Cioroianu 1000, Dr. Vasilescu N. 7500, Dr. Bosie St. 5000, Dr. N. Moţiu 2000, C. Fortunescu 1000, D-ra Ghioculescu 500, Dr. Mandrini G. 2750, D. Oprescu 1000, Dr. Zamfirescu G. 5000, Dr. Procopiu 5000, Dr. Antonescu 2520, Cr. Constantinescu 2000, Gr. Crăsnaru 4000, Baroul Trib. Dolj 8000, Liceul Carol I 1670, Dr. Muică P. 1690, Dr. Crăciunescu 325, Medelete D. 1000, Serv. P. al C. F. R. 11920, Şcoala Madona 560, Dr. Grigorescu Maria 10000, Carol Szabo 1000, Dr. Roşescu 2520, Dr. Mircea A. 1000, I. Duţescu 1000, Dr. Dulgherescu 1000, Elevii Liceului Carol I prin Bazilescu St. 8765.

Total încasat deci până azi: Lei 630.559, sumă ce se află depusă spre fructificare la Banca Agricolă şi Industrială.

Fortunato.

Cronica artistică

Expoziţiile de Artă nu ne-au lipsit nici ele. Cea d'intâi organizată, înspre sfârşitul iernei, *Salonul Umoristic* al D-lui Drăgulescu înfăţişa de data aceasta mai puţină preocupare de artă — căci, desigur, caricatura e şi ea o artă, şi poate nu de cele minore—decât în expoziţia sa de anul trecut: era prea vizibilă tendinţa de a face caricatura cutăruia care mai probabil ar cumpăra-o, decât de a prinde tipul caractèristic, indiferent de cine ar fi acesta şi de momeala clientului posibil. Dar cum viaţa e aşa de grea acum, să iertăm supunerea silnică a artistului la legea acestui fatalism economic, care ne poartă pe toţi spre materialism. Să i-o iertăm, căci talentul nu-i lipseşte. Şi când contingenţele materiale nu-l vor mai constrânge, impunându-i, ca azi, o anumită producţiune, să nădăjduim că ne va da lucrări mai consistente, de care să nu se poată spune decât bine.

* * *

Expoziţia colectivă a pictorilor P. Ioanid, L. Biju, P. Catilin şi O. Raţiu, deschisă în cursul lunei Martie,—deşi avea şi ea un caracter comercial, prin faptul că era prezentată nu de însăşi pictorii, ci de nişte negustori samsari de ta-

blouri, și ca atare nu era selecționată, — dacă a putut înfățișa pe Ioanid în felul său de a fi și de a face (cu calități și scăderi), îl arăta mult micșorat pe Biju, din care nu se expuneau pânze destul de caracteristice. Ceilalți doi din urmă expozanți mai slabi ca cei d'întâi.

* * *

D-l G. Teodorescu-Romanați, pictorul craiovean (prin adopțiune), a expus și anul acesta lucrările sale în sala Minerva, în cursul lunei Aprilie.

In afară de câteva pânze pe care le cunoșteam de anul trecut, pictorul vine cu multe pânze noui, în care se regăsesc bunele sale însușiri artistice în tratarea florilor îndeosebi, cum și în jugrăvirea naturei, a caselor și bisericilor de țară. D-sa adaogă la acestea un număr de portrete și capete de studiu, cum și câteva remarcabile tablouri de natură moartă.

Despre calitățile ce se disting în lucrările D-lui Teodorescu am vorbit mai pe larg cu ocazia expoziției D-sale de anul trecut. Credem a afla justificat tot ce am spus atunci de bine despre acest tânăr artist, care te miri cum și când mai poate face și artă, când e împovărat de atâtea ore de clasă, ca profesor de desen ce este. Ni se pare a vedea și un progres: o mai mare siguranță în punerea pensulei pe pânză, iar pe de altă parte o meritorie tendință de a-și lărgi orizontul mijloacelor sale, prin încercarea — încercare deocamdată—a subiectelor de compoziție.

* * *

Expoziția Hagiu și a Fraților Țuculescu, din sala de recepție a Prefecturii, s'a deschis cu începutul lunii Mai.

D-l A. D. Hagiu face bine că ne prezintă astăzi o serie de lucrări de ale D-sale, căci, dacă e o veche cunoștință pentru noi, ca pictor localnic, publicul craiovean începuse a-l uita, de când nu mai expusese nimic, de atâția ani de zile. Și în artă—ca și în altele—cine nu se vede, se uită. D-sa aduce și lucrări mai vechi, de acele care amintesc școala, cu toate calitățile ei—cum e bunioară capul de studiu „Moș Rabega", cum și altele cu totul noi, de inspirație și influență variată, precum sunt pastelurile și desenurile în sanguină. Din seria acestor din urmă, în care observă atenția dată desenului și compoziției, cu prejudicierea efectului de grație și armonie în plastică și nu de culoare, remarcăm „Cele trei grații". In această direcție

credem a vedea o îndrumare fericită și cu mai mari șanse de succes pentru D-l Hagiu.

Frații Țuculescu, unul școlar în cl. IV de liceu, iar celălalt în cl. V a Școalei militare — sunt o surprindere și o revelație.

Cel d'întâi dovedește un sentiment al coloarei, pe care numai o intuiție excepțională, un talent înăscut îl poate explica, întru cât acest copil nu a luat lecții de pictură propriu zis, ci doar lecțiile de desen în orele de clasă, cu profesorul său D-l Ciolac. Porumbii verzi, florile de cais, de măr, de zarzăr, efecte de lumini și umbre în peisagii, fructe, legume, sunt bucăți într'adevăr surprinzătoare când știi cine le-a jugrăvit și în ce împrejurări.

Cel de-al doilea frate, pe lângă două lucrări mărunte remarcabile: „Cei rebegiți de frig" și „Vânzătorul de gazete", în care atitudinea, mișcarea, precum și factura simplă și sobră—observați pe cea d'întâia mai ales—te pun în nedumerire prin câte calități artistice dovedesc, se prezintă și cu o compoziție în stil mare: „Viziune dantescă". Prin concepție cași prin execuție, lucrarea aceasta de proporțiuni mai mari indică o energie creatoare și potențialități în devenire la tânărul care a plăsmuit-o.

* * *

La ***Salonul Oficial*** „Société des Artistes Français" de la Paris, din Mai 1925, între cele peste 1500 de pânze, cartoane, aquarele și pasteluri, nu lipsesc nici lucrări de ale craiovenilor noștri. ***Eustațiu Gr. Stoenescu, Sever Buradescu*** și ***Ioan Nițescu,*** expun fiecare câte o pânză în această selecționată mostră de artă contimporană, în care bizareriile pretențioase nu prea pot pătrunde, acelea aflându-și ieftin azil la salonul „Independenților".

Portretul lui Jean-Paul Laurens, de Titi Stoenescu, e o operă magistrală, pe care critica a fost unanimă întru a o proclama ca unul din portretele cele mai de forță ale salonului de est-timp. Pictorul înfățișează pe maestrul său așezat într'un jeț, cu mâinile sprijinite pe brațele fotoliului și genunchii acoperiți de un pled de culoare închisă; modelul e îmbrăcat într'un fel de haină de casă de un roșu cărămiziu închis, iar pe cap poartă un bonet-glugă; chipul e de profil: un bătrân palid, cu figura tristă și gânditoare, dar a cărui mască sculpturală indică voință, energie și forță de reflecțiune. Toată lumina tabloului cade pe fața magistrului și pe mâna lui stângă, mână într'adins

nedesemnată ci numai indicată, dar care totuşi completează prin mişcarea ei caracterul aproape tragic al chipului acesta de neuitat. Efectul general este desăvârşit prin sobrietatea culoarei şi vigoarea penelului. Cu acest portret —mare operă de artă personală şi omagiu al unui suflet de artist către profesorul său,—pictorul nostru probabil că va cuceri medalia de aur, cea mai aleasă distincţiune ce juriul salonului poate acorda expozanţilor.

Menţionăm ca o dovadă mai mult de consacrarea acestui succes, că Muzeul „Luxembourg" a cumpărat această pânză pentru colecţiunea statului francez

Buradescu—Burada, cum i se zice la Paris—şi Niţescu sunt amândoi porniţi pe drumul bun. Cel d'întâi ne-a dat anul trecut în Craiova o expoziţie, despre care am făcut o dare de seamă în revista aceasta (an. II, p. 457). Elev distins al lui Mirea, apoi al maeştrilor Flameng şi Simon, Buradescu n'a încetat de a se trudi întru căutarea secretelor unui meşteşug care se învaţă cu stăruinţă şi răbdare cu ochii înţelegători aplicaţi asupra naturii, ci nu în rătăcirile unor formule abstracte, incompatibile cu arta picturală, sau frecuentând cabareturile Parisului.

Niţescu, fost şi dânsul elev al şcoalei de Belle-Arte din Bucureşti, şi acum al lui Albert Laurens, calcă pe aceleaşi drumuri sănătoase caşi Buradescu. A fost o deosebită plăcere pentru cel ce semnează aceste rânduri să-i afle pe amândoi în atelierele lor de artişti asupra cărora cornul abondenţei, capricios, nu s'a aplecat încă, cu cartoane pline de desenuri, schiţe de studiu, şi pereţii îmbrăcaţi în tablouri, toate atestând laborioasa lor viaţă de artişti conştiincioşi.

Buradescu expune la salon o „Ţărancă romîncă", iar Niţescu un „Portret de femeie". Menţionăm că la acest salon expun încă, dintre români, următorii: D-şoara E. Alexandrescu (din Călăraşi), D-şoara Maria Solfetea—aceasta almente D-na Burada—(din Ardeal) şi D-şoara Victoria Vilenti (născută la Bucureşti). Prin urmare, dintre 6 expozanţi pictori români primiţi anul acesta la Salonul Oficial trei sunt din Craiova. La sculptură Românii sunt reprezentaţi prin trei lucrări mărunte ale D-lor: Elie Bogdan, Alexandru Călinescu şi Mih. Constantinescu.

C. D. Fort

Pentru pomenire

„Arhivele Olteniei" îşi îndeplinesc o datorie pioasă înregistrând în această rubrică a Olteniei culturale numele a doi profesori cari, fără să fi fost olteni, au cinstit Şcoala Craiovei în puţinii ani ce i-au petrecut între noi, până să pornească unul după altul pe calea neîntoarsă: *Nicolae Moisescu* şi *Ion R. Ionescu.*

Fostul meu profesor de Ştiinţe Naturale—eram în ultima clasă a Liceului Carol I—a fost cel d'întâi dascăl care mi-a revelat frumuseţile unei ştiinţe care până atunci fusese închisă pentru noi şcolarii în slovele moarte ale cărţilor; el mi-a fost primul profesor în care am putut simţi şi un prieten mai mare; el pentru întâia dată m'a făcut să doresc a-i semăna şi ca om şi ca învăţător — în cariera ce mi-o alesesem de pe atunci. Moisescu n'a fost decât în trecere la catedra lui dela liceul craiovean; dâra lăsată însă de el a fost definitivă; dela el începe adevăratul învăţământ modern al ştiinţelor naturale în oraşul nostru. Profesor de peste 25 de ani la Bucureşti—la Liceul Sf. Haret—şi şef al Laboratorului de Şt. naturale dela Cassa Şcoalelor, Moisescu, devotat învăţământului şi preot al ştiinţei, a lăsat în urmă-i şi o seamă de lucrări de specialitate şi de natură pedagogică remarcabile, cum sunt: „Conducerea vieţei emotive, instinctive, intelectuale şi sociale", „O programă de conduită morală", „Cultivarea minţii cu ajutorul biologiei", „Şcoala educativă", „Dicţionar pedagogic", toate opere de îndrumare pentru acei cari se destină învăţământului.

Cel de al doilea, profesorul de Limba Română Ion R. Ionescu, mort la 9 Mai, a fost un coleg din cei despre care nu s'a putut spune decât bine chiar înainte ca el să fi trecut de pragul lumii celeilalte. Ca profesor era din rasa acelor cari îşi fac altar, şi nu tarabă, din catedra lor; de aceia iubirea şi respectul şcolarilor lui l'au întovărăşit până la groapă. Învăţământul a suferit o pierdere ce nu se poate repara prin dispariţia acestui profesor de Limba Română, obiect pentru care aproape că nu mai avem specialişti în învăţământul secundar craiovean. Ion R. Ionescu s'a născut la 1878 în satul Tătaru din jud. Brăila. Şcoala secundară şi-a făcut-o la Liceul Massim din capitala districtului său, iar universitatea la Bucureşti. In 1906 a fost numit profesor; la 1914 a fost transferat dela Slatina la Craiova, unde a fost Director al Liceului Carol dela 1919 la 1921. Moar-

tea lui Ionescu i-a fost pricinuită de o boală care l'a ... cinat cu încetul, făcându-l să sufere mult şi din greu ... ultimul timp.

Moisescu şi Ionescu, amândoi răpuşi timpuriu de boa... —boală agravată prin surmenagiul intelectual la care e... supuşi şi în neputinţă de a se căuta cum trebuia, cu s... lariile lor de funcţionari —sunt două victime mai mult ... egoismului feroce al oamenilor de bancă ce ne conduc d... tinele de o vreme, şi cari, în loc să dea profesorului—v... besc de profesorul apostol — putinţa de a trăi omenes... menajându-i sănătatea şi puterile minţii pentru folosul N... mului, îl storc de vlagă până îl secătuesc şi-l trimit a... la cimitir, votându-i un ajutor de înmormântare, o coro... de tinichea şi un discurs ipocrit.

C. D. F.

Viaţa culturală în T.-Severin

1) „Casa Luminii din Mehedinţi".

Duminecă 18 Ianuarie, s'a deschis seria şezătorilor cul... rale-populare din *al şaselea an de activitate,* cu confer... D-lui *Cezar Papacostea* dela Universitatea din Iaşi, trat... *„Problema destinului în tragedia greacă".* Elevii dela Li... „Traian" au recitat *„Prometeu"* de *Goethe,* un *cor* din *A... tigona lui Sophocle* şi au executat *coruri* din *Goulé, Gluck, Bizet.* Conferenţiarul, după o frumoasă distincţiune în... spiritul asiatic, rămas rob naturei şi concepţiunilor reli... oase care-l copleşesc, şi între îndrăsneala spiritului g... care-şi face din cer idealul său propriu, smulgându-i ... armele de care are nevoe spre a domină,—desvoltă cel ... mişcător subiect din tragedia antică: limita îngustă şi ... putincioasă a conştiinţei omeneşti în faţa forţelor sup... oare ce-l prind în vârtejul lor şi pe cari le chiamă des...

Duminecă 25 Ianuarie c. d-l *P. Sergescu,* profesor u... versitar, tratând subiectul *„Gândirea matematică",* cu p... accesibile şi publicului cu cultură mijlocie, a făcut dist... ţiunea între concepţiile matematice limitate şi robite e... ticei şi principiilor de perfecţiune în lumea antică şi ... todele nouî inaugurate prin algebră şi duse apoi as... departe prin cuceririle matematicilor superioare. In ace... descriere a evoluţiei gândirii matematice, a accentuat ... asupra spiritului conservator al învăţământului de azi, ...

păstrează prin geometrie concepţii şi metode care nu mai sunt ale vremurilor noastre. *Orchestra Liceului „Traian"* a executat bucăţi din *Meyerbeer, Dancla, Händel, Şerbănescu,* apoi s'a recitat *Excelsior* de *N. Crainic.*

Duminecă 1 Februarie c., d-l *D. Macovei,* director al Sc. Normale din Severin, a tratat *„Iubirea ca mijloc de apărare a vieţuitoarelor superioare",* începând cu etapele evoluţiei vieţii organice dela fiinţa monocelulară până la organis... mele superioare, republici de celule, diferenţiate în func... ţiuni, fiecare contribuind la buna stare a întregului. A făcut frumoase aplicaţiuni, cu caracter de predică morală, la funcţiunile superioare sufleteşti şi sociale. *Orchestra Sc. Normale de băeţi* a executat bucăţi din *Tittel, Dancla, Şerbănescu.* Un elev a recitat *„Câinele Soldatului"* de *Grigore Alexandrescu.*

Duminecă 8 Februarie c., d-l *Petre Sergescu,* vorbeşte despre *„Literatura poloneză în sec. XIX",* înfăţişând poporul polonez ca pe cel mai apropiat de noi sufleteşte, dintre vecini, având cultură Slavo-Latină. Schiţează opera marilor scriitori *Mickievici, Slovaţki, Krasinski, Prus, Seroşeski, Sienkievici,* stăruind tot odată asupra soartei, până acum vitregă, a acestui popor şi asupra comunităţii de interes dintre ei şi noi. *Corul claselor I c—IV c, V m.,* dela *Liceul „Traian"* a dat producţiunile muzicale din *Mendelsohn, Oancea, V. Buică.* Molea I. din cl. V m., a recitat *„Porumbeii"* de *N. Crainic.*

Duminecă 15 Februarie c., d-na profesoară *Silvia Col. Dumitrescu* a tratat *„Influenţa lui La Fontaine asupra literaturii române",* stăruind în introducere asupra superiorităţii acestui gen literar prin legătura cu literatura şi spiritul popular. Schiţează opera fabuliştilor noştri, *Asaki, Donici, Heliade Rădulescu, Gr. Alexandrescu,* distingând partea de imitaţie de partea de originalitate. *D-ra Adela Georgescu,* acompaniată la piano de d-ra *Netutza Puicea* a cântat bucăţi din *A. Tomas, E. Carosio* şi *Tib. Brediceanu.* Elevii de liceu *Popescu M. VII m.* şi *Prescurea C. VII r.,* au recitat, primul *„Muntele Măslinilor"* de *A. de Vigny,* secundul *„Doina"* de *Mircea Rădulescu.*

Şezătorile următoare, cuprinzând de fiecare dată un variat program de recitări, muzică instrumentală, canto, coruri, şi danţuri naţionale, au înregistrat încă un şir de conferinţe în această ordine:

22 Febr. 1925 *Valoarea gândirii matematice,* de D-l Prof. universitar Petre Sergescu.

1	Martie	1925	*Românii din America,* de D-l Prof. universitar G. Ţiţeica.
8	„	„	*Petrolul* (cu proiecţiuni), de D-l Dr. Ing. Negoiţă Dănăilă.
15	„	„	*Concepţii asupra fericirii,* de D-l Prof. M. Marinescu.
22	„	„	*Poezia lui Cincinat Pavelescu,* de D-l Prof. C. D. Fortunescu.
29	„	„	*Poezia lui Eminescu,* de D-l Pamfil Şeicaru.
5	Aprilie	„	*Genialitatea lirică a lui Eminescu,* de D-l Prof. univ. Mih. Dragomirescu.
3	Mai	„	*3 Mai 1848,* de D-l C. Danciu.
10	„	„	*Dela 10 Mai 1866 până astăzi,* de D-l Gr. G. Constantinescu.
17	„	„	*Graniţa Banatului,* de D-l Ing. G. Vasiliu.
24	„	„	*Factorul moral în fenomenele economice,* de D-l G. Ionescu-Sişeşti.

Aceste şezători sunt foarte mult căutate şi sala nu este încăpătoare pentru publicul care doreşte să asiste la ele.

2) Dela Universitatea populară.

D-l *prof. C. Rădulescu-Motru* dela Universitatea din Bucureşti, a săvârşit, ca fidel Mehedinţean, botezul unei noui instituţiuni „Universitatea Populară", Sâmbătă 31 Ian., cu conferinţa *„Ştiinţa de mâine".* Ţinând ca darul ce-i aduce să nu fie din cele de târg, ci produs al meşteşugului şi sufletului său propriu, d-sa ne-a introdus în problemele de metodă ale ştiinţei moderne, pe care tărâm caută să arunce lumini proprii. Spre a putea face să se întrezărească „Ştiinţa de mâine", d-sa examinează mai întâi „ştiinţa de eri şi de azi" nu în complexul cunoştinţelor, ci în metoda cunoaşterii, în logica după care raţionăm. Ea pune metoda clasică a filozofiei eline, care presupunea identitatea dintre ideie şi real, doctrină cuprinsă în cuvântul apostolului Ioan: „la început era cuvântul".

In această metodă locul de cinste îl are raţionalul şi deducţia. Insuficienţa acestei metode a fost relevată din antichitate de sceptici, cum şi de empiriştii vechi şi noui. Azi identitatea dintre ideie şi real este pusă în discuţie în centrul preocupărilor ştiinţei nu intră singură raţiunea ci persoana omenească întreagă, esenţial reprezentată prin faptă, nu prin raţiune. Astăzi Apostolul Ioan ar zice: „La început era fapta..." Kant a deschis acest nou drum ştiinţei de mâine, bazată pe fapte experimentale, nu pe concepţie. Problema fundamentală a ştiinţei de mâine va fi explicarea faptei omeneşti, nu a ideei. Semnele acestei noui îndrumări se vădesc în diferite domenii de cercetări: Karl Marx în sociologie (deşi concluziile nu se confirmă de realitatea istorică), psihofizica, cu pretenţiunea ei de a ne da raportul matematic dintre fizic şi psihic (deşi n'a ajuns să dea mai mult decât raportul dintre excitaţie şi senzaţie), cercetarea raportului dintre inconştient şi conştient (Freud), tradiţionalismul în antiteză cu spiritul reformator revoluţionar—toate sunt semne ale nevoei de cucerire a unei noui metode de ştiinţă, având să stabilească raportul între faptă (produs al persoanei omeneşti integrale) şi mediu.

In încheiere d-sa urează ca Palatul cultural, ridicat în T.-Severin şi care reprezintă acum numai o posibilitate, să devie o realitate prin fapta Severinenilor, şi între zidurile lui să se statornicească o tradiţie sănătoasă.

Sâmbătă 14 Februarie c., d-l prof. V. Vâlcovici, rectorul Politehnicei din Timişoara, a vorbit despre *„Evoluţia pragmatică a naţionalismului".* D-sa a arătat că stadiul naţionalismului de tribună trebue considerat ca încheiat, spre a face loc naţionalismului pragmatic, singurul dela care se pot aştepta roadele dorite şi aşa cum l'au propovăduit Fichte în Germania şi în zilele noastre Gandhi în Indii. Arată cum naţionalismul poate fi obiect de determinări ştiinţifice, prezentând elementele de coordonare în formă şi fond cerute de spiritul ştiinţific.

Conferinţa d-lui profesor Vâlcovici a fost ca o nouă ilustrare a tezei conferenţiarului anterior d-l C. Rădulescu-Motru, demonstând că şi în naţionalism esenţialul este fapta, nu ideia.

Aceste conferinţe sunt premergătoare şi din fericire luminătoare de cale pentru Universitatea Populară care, pentru că s'a anunţat, trebue să-şi ia fiinţă reală, corespunzătoare noţiunei, pe care Severinul şi-o poate schimba, de *Universitatea populară.* Fiinţa şi-o poate dobândi în primul rând prin prisosul de muncă intelectuală ce mai pot da în greul vieţii de azi intelectualii Severinului, iar pe lângă aceasta prin generozitatea şi patriotismul învăţaţilor noştri dela Şcoalele mai înalte.

3) Revista „Datina".

„Datina", revistă literară şi socială, având ca director pe d-l M. Guşiţă a intrat în al 3-lea an.

Se impune prin îngrijirea cu care este editată, regula-ritatea apariției, minunatele desenuri de motive și scene din viața dela țara ale d-lui profesor G. Simionescu, cum și prin directiva sănătoasă a tradiționalismului. Reproducem aprecierile proprii, modeste, ale d-lui profesor Const. D. Ionescu, din No. 10, anul 1924. „Am pornit la drum, nu din vanitate, ci din trebuință. De la începul am manifestat un crez: nădejdea în adâncurile originale ale duhului românesc, încă neexploatate de artă. In cursul anului, la schimbul de vederi stăruit de „Gândirea" și cu resonanță în toată mișcarea literară, ne-am spus și noi cuvântul. Număr de număr am susținut o teză fundamentală, care urzise apariția „Datinei". Dacă în paginile sale revista nu conține bucăți care vor trece la antologie; dacă articolele sale nu au autoritatea numelor consacrate, totuș *ideea o străbate dela un capăt la altul.* Și pe noi ne mulțumește când ne gândim mai cu seamă că multe din publicațiile literare, mari și mici, sunt nevertebrate; uneori doar trepiedele pe care ard arome spre a slăvi cutare talent mediocru sau spre a fi pe placul tuturor. N'am menajat susceptibilitatea nimănui și n'am cunoscut decât farmecul sincerității. Cu acelaș cuget cătăm să privim spre anul viitor".

Anul acesta, pe lângă ediținea obișnuită a început publicarea unei ediții populare, eftine (2 lei) *„Datina Românească pentru popor"*, tot atât de îngrijit și artistic editată. No. 1—2 are: o poezie remarcabilă închinată „Datinei" în felul celor închinate „Doinei", de *Gherghinescu Voinea „Din Povestea Neamului"* de *M. Guşiță,* începând cu *De cebal,* al cărui chip e reprodus pe copertă; *„Din Pilde Mântuitorului"* după *S. Mehedinți; „I-a citit în Zodii" Adam Bolcu* din Brad; *„Răvașe doftoricești"* de Dr. *Andrei Iliescu*; *„Legile țării"* de *A. Gorovei; „Din nevoile unui plugar cuminte"* după *D. I. Andronescu; „Ce să Celim" I. Cetina.*

Cu programul acesta va aduce însemnate servicii cu turii Neamului.

4) Construcții Școlare.

Comitetul școlar județean de construcția localurilor *școli sătești în jud. Mehedinți* publică *Darea de seamă asu activității din campaniile 1922, 23, 24.* S'a adunat din dot țiuni, subvențiuni dela Pretectură, Ministerul Instrucțiu Comitetul Școlar Județean, timbre școlare: lei 5.179.501. S'au primit lemne dela Casa Pădurilor în valoare

circa lei 5.000.000. Prin munca prestată de săteni s'au realizat localuri în valoare totală de lei **20.000.000**.

Din aceste fonduri *s'au terminat 53 localuri noui* (unele mai au încă puține lipsuri de împlinit); sunt *în curs de lucru alte 31 școale noui; s'au mărit și renovat alte 20 școale. In T.-Severin* se construesc: 1) *Internatul Liceului „Traian"* pentru circa 400 elevi interni și cu săli de curs pentru un liceu; clădirea este acoperită, iar în campania aceasta se fac lucrările interioare necesare spre a face construcția utilizabilă din Sept. a. c.—2) *Școalele normale de băeți și fete,* la care s'a executat parterul corpurilor principale.—3) *Școala secundară de fete s'a instalat în localul propriu, mărit cu un etaj.*

5) Școale noui secundare și de meserii, care funcționează.

1) *Gimnaziul din Baia-de-Aramă,* deschis din anul școlar 1922/23 și care se înzestrează cu local propriu. — 2) *Gimnaziul din Strehaia,* deschis în Sept. 1924. — 3) *Școala de meserii din Ploștina.—Școala Comercială gr. II din T.-Severin.*

6) Ingrădirea Castrului roman din T.-Severin.

Severinul deține câteva din cele mai însemnate monumente ale trecutului nostru îndepărtat: *Picioarele podului lui „Traian", Castrul roman construit de Traian,* refăcut de Constantin cel Mare și de Justinian, *mai multe bazilici* și alte monumente în interiorul Castrului și în preajma lui. Parte din acest teren de monumente scumpe națiunei noastre a intrat în posesiuni particulare. Din fericire nu s'au făcut pe aceste porțiuni de teren decât construcții ușoare. Ministerele Instrucțiunei, Cultelor și Artelor și cel de Interne au intervenit pe lângă Primăria orașului T.-Severin, care studiază modalitatea exproprierilor necesare pentru liberarea terenului acestor monumente istorice. Cu aceasta se va salva *singurul castru roman păstrat în interiorul unui oraș românesc.* Ministerul Instrucțiunei, prin Comitetul școlar al liceului Traian, îi va face *îngrădirea în stil roman, cu o poartă triumfală romană, după planurile lucrate de d-l arhitect Statie Baloșin.*

A. B.

Din Calafat

In ziua de 1 și 2 Mai Teatrul Național din Craiova a jucat „O scrisoare pierdută“ de Caragiale și „Zigzagurile dragostei“ de Hennequin și Vallabrègue. Cu acest prilej ne-a răsărit în minte teoriile unor critici asupra operii lui Caragiale, pe care ei o socotesc caducă, efemeră, fiind lipsită de generalitatea caracterelor, cum e în Molière Avarul, Tartuffe, etc. „O scrisoare pierdută“ nu e un comic de vorbe, de gesturi, de situații, ci e un comic de toate acestea la un loc, plus comicul de caracter.

Să luăm pe Trahanache, omul înșelat de soție. E un comic în adevăr consacrat în comedie. Dela Plaut, Molière, Carageale, soțul înșelat e un isvor sigur de comedie. Îl găsim și în „Les ricochets de l'amour“ al lui Vallabrègue & Hennequin, în Biscarel, dar câtă deosebire: Biscarel are conștiința că e în adevăr înșelat. Supozițiile lui încep să devie realitate. Se sbuciumă, lovește, trântește tot în căutarea adevărului, și când credeam că va afla sigur adevărul, neputând să întrevadă adânc realitatea, lipsindu-i inteligența necesară adaptatului, e orbit de aparența ce-i dă prostia lui definitivă și apare în fața noastră liniștit și sigur că soția lui numai pe el îl iubește. In Biscarel avem iarăș un comic consacrat comediei: eforturi mari și rezultat infim. Trahanache însă e săpat în piatră. Lui nu-i intră în cap ca un prietin să-l înșele. Și în loc să fie oarecum bănuitor ca Biscarel, când avea scrisoarea în mâna lui, în loc să stoarcă sufletul lui Cațavencu, ca să afle autenticitatea scrisorii, devine el însuș un dușman al lui Cațavencu, iar în loc să fie vrăjmaș de moarte lui Tipătescu, el caută să-l convingă pe acesta însuși de nevinovăția lui și să acuze pe Cațavencu de rea credință. Față cu asemenea prostie omenească, care totuș are aerul că având „puțintică răbdare“ ești cel mai capabil dintre toți, e dela sine înțeles că era imposibil să-l convingă Cațavencu pe Trahanache.

Conul Zaharia e prostia tuturor soților înșelați, concentrată într'unul singur. N'am putea găsi argument de convingere, spre a-l schimba în credința lui. Și pentru aceasta are și el un motiv: e plastografia poliței lui Cațavencu. Nu astfel e Biscarel. El dacă ar fi avut o scrisoare ca genul lui Trahanache, sunt sigur că înțelegea realitatea și lua altă atitudine. In nici un caz nu mai era comic. Trahanache însă are aerul că dă lecții tinerilor, cari îl

pripesc, și implicit și lui Fănică Tipătescu. In prostia lui suverană îți apare *presumptios,* și aici e tot comicul lui. Tot așa de presumptios ridicul e și Cațavencu, care, pe când în actele prime îl vedem plin de trufie, că el va dicta în alegeri, prin pierderea scrisorii ajunge să conducă manifestația adversarului lui. Tot așa fiecare personaj este ori un caracter de comedie, ori creiază situații comice.

Prin adâncirea acestor tipuri comedia lui Carageale va trăi încă multă vreme. Ea nu oglindește doar anume moravuri sociale, schimbătoare cu vremea, ci a creiat tipuri care vor fi întotdeauna.

In „Zigazurile dragostei“ e o admirabilă comedie de situații N'are nici un caracter. Singurul ar fi fost dintre bărbați Biscarel, iar dintre femei D-na Jacques des Eglantiers, dar nu sunt adânciți. E mai mult o comedie de situații, cum sunt multe din Molière. Odată situațiile înțelese, interesul literar dispare; pe când la Caragiale în fiecare dată avem ceva nou de văzut și de înțeles, în Cațavencu, Trahanache, Pristanda.

Artiștii au jucat conștiincios și exact. Teatrul Național din Craiova e în deplin progres. De altfel era și necesar ca săavem un teatru bun în inima Olteniei mărită prin Banat, căruia noi îi putem da teatru, iar el să ne dea muzică.

C. G.

Cronica culturală a Oraviții

In Oravița există încă de la anul 1812 un teatru. Am putea zice cu drept cuvânt că este cel mai vechiu teatru din țară: aici a jucat pe vremuri trupa Petculescu și Caragiale, în care se afla și Eminescu. Dar cu toate acestea, manifestațiuni culturale în anul acesta înregistrăm foarte puține. Afară de o producțiune cu exerciții libere ale elevilor de liceu subt conducerea profesorului de gimnastică *Octavian Salvan,* s'au mai produs și studenții universitari jucând comedia lui Caragiale „O scrisoare pierdută“, la inițiativa studentului universitar *Dumitru Sarmeș.* Piesa, întru cât a permis forțele de diletant, s'a interpretat foarte bine și publicul a rămas pe deplin satisfăcut. La îndemnul Domnului *Colonel Boldea* și a D-lui *Colonel Miculescu,* muzica militară a Regimentului de Infanterie 94, de subt conducerea D-lui Șef de muzică *Rausch,* și care muzică este una dintre cele mai remarcabile, și mai bine organizată și

instruată din întreaga ţară, s'au aranjat mai multe concerte simfonice. Aceste concerte au fost executate cu cea mai mare acurateţă, astfel că după fiecare bucată au secerat ropote de aplauze dela publicul pricepător şi recunoscător. La unul dintre aceste concerte s'a cântat şi „Cisla", o micuţă „operetă", a mult regretatului nostru compozitor *Ciprian Porumbescu.* „Cisla" este compusă pentru patru voci bărbăteşti cu acompaniament de pian, iar D-l şef de muzică *Rausch* a aranjat-o pentru orchestră. Executarea s'a făcut cu mare fineţă, turnând întrânsa duh românesc, aşa după cum l-a simţit şi priceput fericitul Porumbescu. După „Craiu nou" aceasta a devenit a doua operă a lui Porumbescu, ce până acum a dormit în obscuritate, şi mulţumită talentului D-lui Rausch s'a desgropat din cenuşa trecutului şi a prezentat-o publicului amator ca pe o perlă nepreţuită a muzicei româneşti.

A mai debutat în două concerte şi D-l *Carussy* de la Bucureşti. A cântat câteva bucăţi clasice şi câteva cântări naţionale şi a declamat cu mult talent câteva poezii comice. Păcat însă că a venit singur.

Tot în iarna aceasta publicul din Oraviţa a mai avut fericirea să vadă jucând trupa Teatrului naţional din Bucureşti supt conducerea lui *Brezeanu,* care a jucat „Shylock".

D-l Brezeanu cât şi ceialalţi Domni artişti au fost la înălţime. Rar li se dă orăvicenilor ocaziune ca să vadă pe scenă astfel de artişti, interpretând roluri sublime, care te fac să te sgudui sufleteşte din temelii. In decursul reprezentaţiei publicul părea un singur om, ce sta nemişcat şi împietrit, cu privirile ţintă la artişti.

Tot aşa s'a bucurat publicul orăvicean la sosirea D-lui *Ioan Manolescu* dimpreună cu artiştii „Teatrului Naţional" din Craiova la 5 Martie a. c. S'a jucat după masă „Clopoţelul de Alarmă", iar seara „Moartea Civilă". Seara au sosit din provincie şi trei coruri şi un număr foarte însemnat de ţărani aşa că teatrul era archiplin. Au cântat corurile din *Cacova, Mărcina* şi *Greovăţ,* iar în urmă s'a jucat „Moartea Civilă". D-l Manolescu şi cu ceialalţi artişti, ca şi trupa D-lui Brezeanu, au ajuns maximul în arta dramatică. Piesa a fost înduioşătoare şi aproape întregul public era transpus în faţa acţiunii, ce se părea că se petrece aievea.

Nu am îndeajuns cuvinte de laudă pentru D-l Manolescu şi tovarăşii săi de scenă. Ar fi de dorit că aceste două trupe, a D-lui Brezeanu şi a D-lui Manolescu, în fiecare din viitor să nu treacă cu vederea Oraviţa noastră.

D. I.

Răbojul nostru

D-nul *Marin Nicolaescu,* negustor din *Corabia,* a donat trei milioane lei pentru clădirea unei şcoli Superioare de Comerţ în Corabia.

* * *

La *Râmnicu-Vâlcii* negustorii şi industriaşii din localitate au strâns bani pentru o Şcoală Superioară de Comerţ ce voesc să întemeieze în capitala lor.

* * *

La *Drăgăşani,* D-nul Gh. Luculescu şi D-l I. Râmniceanu au întreprins de asemenea a astfel de acţiune în acelaş scop.

* * *

Ca urmare a intervenţiei D-lui Alex. Grigorescu, proprietar din Bengeşti, Comisiunea Monumentelor istorice din Ministerul Artelor, a declarat *comuna Bengeşti* ca localitate istorică.

* * *

In comuna *Rudari-Dolj,* unde s'a înfiinţat un „Cămin Cultural" prin iniţiativa învăţătorului D. Rădulescu-Rudari, s'a început de la 15 Martie a se ţine şezători culturale destul de cercetate şi apreciate de săteni.

* * *

D-l *D. I. Mucică,* proprietar din comuna Moţăţăi-Dolj, a donat un imobil, spre a servi de local pentru Şcoala Primară din localitate.

* * *

Suţata Tinerilor Armâni din Sofia (Ulitza Tzar Boris, 110) urându-ne „Tri mulţi ani" de Sfintele serbări ale Paştilor şi un „Hristollu învie!" face un apel la bunăvoinţa tutulor prin al său „Comitetlu di conduţere" că „S'aproache daruri ti formarea unei bibliotecă românească la Sofia".

* * *

Inregistrăm, sub cuvenita rezervă, după un număr din gazeta „Curierul Olteniei“, cuvintele pe care D-l *Ministru C. Angelescu* le-ar fi spus *textual* în fața mai multor persoane:

„Dacă d-nul Jean Michail, senator, marele d-v. proprietar și pe care eu îl consider și ca un mare om de bine, va dona palatul său din str. Unirei Casei Școalelor, eu, care am copii, aș dona cu toată dragostea bogata mea colecție de tablouri, care astăzi valorează peste 12 milioane lei, acestui palat în cari s'ar face o mare bibliotecă, sală de conferințe, etc. și un mare muzeu, care să aparție orașului meu natal, căruia, pe lângă cărțile și tablourile dăruite de mine, îi voi mai da și o complectă colecție de decorațiuni“.

* * *

La *Oravița Montană* (Banat) s'a înființat la 1920, o fabrică modernă de tâmplărie, de către doi maistori-tâmplari români: D-nii Aurel Cotârlă și Eftimiu Mărușa, ambii bănățeni de pe valea Carașului.

Cel d'întâi, care e și sculptor, a executat înainte de războiu lucrări artistice la mai multe biserici din Banat, expunând și la diferite expoziții, pentru care a fost medaliat la București, Lugoj și Sibiu. Tâmplele bisericești iconostasele și chivoturile eșite din mâna sa sunt adevărate opere de artă.

Cel de al doilea a studiat tâmplăria în țară, apoi în Viena, Berlin și Elveția, devenind un meșter tâmplar de prima ordine.

Războiul, amândoi soldați trimiși prin Albania, i-a apropiat, așa că mai apoi s'au asociat împreună, înființând *prima fabrică de mobile în Oravița.*

Meritul acestor industriași-artiști e că ne dau în fiecare an un număr de tineri cari ies din această fabrică meșteri cu practică, de care avem atâta nevoe între români.

* * *

D-l *Dr. Od. Apostol*, colaborator al nostru, a desemnat un număr de planșe în formă de cărți poștale, în scopul de a face propagandă antialcoolică Aceste cărți poștale s'au editat de vrednicul organ cultural al Ardealului „Cultura Poporului“ din Cluj.

CRONICA ȘTIINȚIFICA

Enigma Pacificului

Ziarul *«Les Débats»* publică în unul din ultimile sale numere o scrisoare din Oceania a D-lui *Jean Dorsène* intitulată: *«Enigma Pacificului»*. In această scrisoare se vorbește de construcțiunile ciclopiene și misterioase ale insulei Paștilor și a unității rasei și limbei Polinesienilor, originari dintr'un pământ astăzi în parte dispărut. Articolul fiind în legătură cu ce s'a mai scris în această revistă de Insula Paștilor, socotim că este interesant să-l reproducem aproape în întregime.

Enigma Pacificului este *insula Paștilor*, care totdeauna a atătat curiozitatea și a pasionat pe călători. Pentru a contribui la soluționarea ei, profesorul *Maximilian Brown*, de la *Universitatea* din *Noua Zeelandă*, publică sub titlul de mai sus un volum important. Ajutându-se de lucrările predecesorilor săi, D-l M. Brown, care și-a consacrat cea mai mare parte din viață studiului problemelor relative la rasa polinesiană, încearcă la rândul său să ridice un colț al vălului care pecetluește originele insulei Paștilor și a da astfel un expozeu, pe cât posibil de complect, a tot ce se cunoaște actualmente despre sculpturile misterioase săpate în aceste stânci izolate ale Pacificului.

Insula Paștilor, numită de Indigeni *Rapa nui* (Marea Rapa) sau *Te pito te fenua* (buricul lumei), își trage numele actual din faptul că a fost descoperită la 6 Aprilie 1722, tocmai în ziua de Paști, de către amiralul olandez *Roggewein*. Este un pământ incult, sălbatic și stâncos, străbătut de caverne numeroase; solul i-e lipsit de cursuri de apă; e de o extraordinară porozitate și nu se găsește urmă de apă decât în craterele vulcanilor stinși.

De jur împrejurul insulei, dominând coasta, se înalță, câte odată deasupra valurilor înspumate, piscuri și gigantice platforme de blocuri stâncoase așezate unele peste altele, ca niște construcțiuni ciclopiene, formând o cingătoare aproape neîntreruptă, iar din distanță în distanță, pe piedestaluri grosiere, sunt așezate statui enorme de piatră.

Prin mărimea lor, căci unele trec de 15 metri înălțime, aceste statui au făcut asupra primilor na-

vigatori, ce le zăreau din larg, o impresie neştearsă. Puţine din ele s'au găsit în interiorul insulei; cele mai multe se mai văd încă pe povârnişurile chiar ale marelui vulcan stins *Rano-Raraku*. Multe din ele, răsturnate sau pe jumătate îngropate în pământ, se înşirue pe toată lungimea unui fel de bulevard, care scoboară de la vulcan spre mare.

Toată lumea a văzut reproducerea acestor stranii statui. Călătoriile lui *Cook* şi ale lui *La Pérouse* în special, abundă de gravuri, reprezentând aceste enorme stânci, primitiv săpate în chip de om, cu nasuri proeminente, bărbii voluntare şi cranii turtite, reprezentând astfel întocmai idealul de frumuseţe al popoarelor polinesiene. Acestea sunt cu siguranţă, cu toată primitivitatea lor, opere de artă.

In faţa lor rămânem însă nedumeriţi şi fără voia noastră spiritul ni se scufundă în adânci gânduri şi întrebări chinuitoare.

Ce însemnează aceste statui gigantice? Cum au putut fi fasonate? Cum şi pentru ce au fost anume aşezate în această insulă?

Elemente certe ne lipsesc pentru a rezolvi aceste probleme. In insulă abia mai subsistă câteva tradiţii vagi printre indigeni. Un destin mizerabil pare că s'a legat pentru totdeauna de ele. Istoria lor a fost redată pe scurt de către *Mgr Tepano Janssen*, episcop de Axieri, într'un memoriu, publicat în 1893 în Bulet. de Geografie al Franţei.

La 1862, vre'o 6 nâvi peruviene, conduse de piraţi, debarcară în insula Paştilor, unde operară o razie generală. Toţi locuitorii, afară de câteva rari familii ascunse în peşteri, fură răpiţi pentru a fi vânduţi ca sclavi. Astfel fu prins *regele Maurata*, toţi războinicii, şi toţi învăţaţii zişi *maorezi*. Aceştia erau deţinătorii tradiţiei; ridicarea lor fu pentru cunoaşterea legendelor şi obiceiurilor o pierdere ireparabilă. Un călugăr dela congregaţia Sacré Cœur de Pipus, *Eugène Eyrand*, repatriă, câtva timp mai târziu, trei din aceşti nenorociţi sclavi. Timp de mai multe luni, el duse cu neofiţii săi viaţa indigenilor, sforţându-se de a-i converti la creştinism. Notele sale publicate în Analele de propagarea credinţei (1866 şi 1867) constitue singurul document preţios, pe care îl posedăm asupra obiceiurilor acestor sărmani oameni. Aceştia abia începuseră a gusta liniştea, când o ultimă nenorocire se abătu peste ei.

Un căpitan din marina comercială *Dutrou-Bornier* se asociază cu un oarecare *Brander* din Tahiti, pentru a exploata „Insula Paştilor". Exploatarea consista în a-şi procura sclavi. Prin mijloace demne de nişte ticăloşi, asociaţii reuşesc a recruta aproape 300 de sclavi, cari fură transportaţi la Tahiti unde au fost întrebuinţaţi la lucrarea plantaţiilor lui Brander. Două sute patru zeci din ei au murit de întristare; restul n'a mai fost repatriat. Acestea se petreceau pela 1880 şi astfel n'au mai rămas în insulă azi de cât vre-o sută de indigeni. Puţin robuşti, indolenţi, fără iniţiativă, te întrebi dacă sunt cu adevărat descendenţii acelei rase stăpânitoare, care ridica stânci, tăia statui gigantice, pe care chiar cu mijloacele perfecţionate de care dispunem azi, nu am putea nici să le urnim din loc.

In ce scop, au fost înălţate aceste imagini gigantice? Tradiţiunile insulei nu lasă nici o îndoială asupra acestui punct: acele colosale efigii ce populează *Rapa-Nui*, erau destinate a împodobi mormintele marilor şefi. D-l *Macmillan Brown*, a ajuns la concluzia că Rapa-Nui formă centrul unui archipelag şi că era o insulă consacrată înmormântărilor; o imensă adunare de mausolee, perdută în Ocean!

Admirabilă concepţie, de un impresionant romantism! Mult înainte de Chateaubriand, vechii Polinesieni găsesc ca loc de înmormântare pentru eroii lor insula cea mai sălbatică a împărăţiei! Marea furioasă îi bate coasta sfârticată şi vulcanii se înalţă în interiorul pământurilor!

Meseriaşii, sculptorii, architecţii din acele timpuri au trebuit să lucreze din greu la Rapa-Nui; unii construiră acele extraordinare platforme făcute din stânci enorme supra puse, alţii tăiară colosalele statui sau «*moai*», alţii aduseră prin mijloace încă necunoscute aceste blocuri enorme de piatră la locul indicat, deasupra osemintelor şefului, căruia voiau să i se perpetueze amintirea.

Blocurile de piatră, sunt toate scoase din vulcanul Rano-Raraku.

Multe statui se găsesc încă pe flancurile colinei, fără să fie isprăvite. Instrumente de lucru grosiere, dălţi dintr'o piatră extrem de tare — obsidiana — zac pe pământ. Fără îndoială un atelier sculptural a fost aci. Bulevardul remarcat de D-l Macmillan Brown, cu statui în dreapta şi stânga, trebuie să fi fost o cale mortuară, în lungul căruia trebuia să treacă cortegiul funerar al marelui şef.

Cum se explică încetarea bruscă, brutală a lucrului? Cum se explică statuile care zac azi încă neterminate, ca şi cum o grevă bruscă ar fi isbucnit deodată în atelierul sculptorilor? Care să fie explicaţia acestui mister?

D-l Macmillan Brown, în urma informaţiunilor culese aproape pretutindeni, s'a legat de teza după care un vast imperiu ar fi existat în Pacific. Numeroşi geologi au îmbrăţişat ipoteza unui Continent care s'ar fi scufundat în cursul milioanelor de ani, către sfârşitul perioadei secondare. Macmillan Brown, înclină mai mult pentru ideia unui grup de archipelaguri ca acelea care se întind încă în Ocean.

Ori cum ar fi fost, insula Paştilor ar fi singura supravieţuitoare din continentul sau din grupul insulelor ce o înconjurau. Neroditoare, pietroasă, Insula Paştilor, n'ar fi fost în stare să răspundă ea singură trebuinţelor locuitorilor săi. Marii şefi ai insulelor vecine trimiteau acolo în mica colonie, artiştii care să lucreze pentru a le ridica morminte şi monumente măreţe. La această epocă catastrofa groasnică s'a produs, archipelagul fiind înghiţit de valuri.

Tradiţiunile locale coroborează toate cu această versiune. Toate legendele vorbesc de un oare care *Hotu Matua*, mare legislator al insulei, care ar fi introdus princi-

palele culturi necesare existenţei. Acest Hotu Matua venea dintr'un regat vecin, *fiind despărţit de ai lui prin înecarea patriei sale.* De altfel activitatea vulcanică în aceste regiuni este încă destul de intensă şi azi. In secolul al 16 şi 17-lea un oarecare număr de pământuri au apărut deodată în Pacific. In 1686 *Davis* şi *Wofer*, zăriră între 27o şi 21o de latit. Sud. o insulă joasă şi nisipoasă. *Roggerwein*, 35 de ani mai târziu, călătorind în aceste părţi a căutat mult timp pământul semnalat de Davis Nu l-a găsit; el dispăruse, dar în locul lui Roggerwein descoperi insula Paştilor. Să fi fost acest pământ insula misterioasă, întrevăzută de Davis, rămăşiţele regatului lui Hotu Matua? După indigeni, această insulă care se mai poate vedea uneori de altfel încă şi astăzi, ar fi insula stâncoasă *Sala-Y-Gomez*, la câteva sute de mile la răsărit de insula Paştilor.

Toate acestea confirmă în orice caz posibilitatea existenţei unui imperiu compus din archipelaguri, dintre care *Te pito e fenua* (buricul pământului) i-ar fi fost centrul şi locul de înmormântare.

D-l Macmillan Brown crede că capitala acestui imperiu ar fi fost *Ponape*, care nu mai este astăzi decât o stâncă, dar o stâncă foarte curioasă, pentru că se găsesc pe ea încă ruine ciclopeene; imense construcţiuni înălţate pe o insulă pătrată sau rectunghiulară, artificial ridicată printr'un parapet de blocuri enorme de bazalt, care fac din Panope o extraordinară Veneţie ciclopeenă.

Dar ce este mai curios este că pe o mică insulă de corali numită *Olĕa*, având abia 600 de locuitori, D-l Macmillan Brown a descoperit o scriere care presupune un alfabet absolut unic în lume. Cunoscut numai de Rege şi de cinci şefi ai insulei, acest alfabet era întrebuinţat şi la *Faraulep*, o insulă îndepărtată la mai mult de 100 de mile de acolo. D-l Macmillan Brown a conchis că un vast imperiu exista altădată şi că marii şefi, pentru a comunica cu autorităţile centrale, se serveau de un fel de scriere, a cărei cheie este aproape uitată astăzi. Aceasta trebue să fie deopotrivă şi explicaţia faimoaselor «lemne vorbitoare» găsite în insula Paştilor, care însă în zadar s'au încercat să le descifreze până azi.

Istoria Insulei Paştilor se găseşte intim legată de problema atât de apropiată a originei rasei polinesiene. Primii navigatori pun leagănul Maorişilor în America de Sud; mai târziu, numeroşi antropologişti au admis că emigraţia venea de la apus. Există evident rapoarte foarte isbitoare între Polinesia şi Coasta Americei, ca de exemplu: asemănarea între monumentele megalitice ale Polinesiei şi ale Incaşilor, identitatea oare căror obiceiuri, etc. Dar ipoteza cea mai acceptabilă este aceasta: la o dată oare care, toţi reprezentanţii rasei polinesiene erau concentraţi într'un archipelag situat în partea de răsărit a Polinesiei, vecin cu coasta Americei. Polinesienii nu veneau dar nici de la apus, nici dela răsărit; ei sunt originari unui pământ în mare parte dispărut. Pe măsură ce patria comună se adâncea în valuri, s'au văzut restrânse mijloacele de existenţă, ceeace explică expediţiunile maritime şi naşterea canibalismului.

In definitiv Polinesia are o unitate de rasă şi de limbă care îi este proprie, iar enigma Pacificului se găseşte îndrumată spre deslegare prin studiul ce D-l Macmillan Brown a consacrat insulei Paştilor. Filozofii şi artiştii vor putea visa asupra acestei civilizaţii întrerupte şi asupra acestui imperiu înghiţit în valuri, din care n'a mai rămas decât acel somptuos cimitir care e Insula Paştilor!

Arheologia Regiunei Cambridge

D-nul *Van Gennep* ne vorbeşte în „Mercure de France" de lucrarea ce d-l *Cyril Fox* a publicat sub titlul de mai sus. Lucrarea, de o mare valoare ştiinţifică, este ne spune d-sa rezultatul unei cercetări urmărite timp îndelungat şi cu multă trudă, în scop de a studia trecutul regiunei Cambridge din epoca neolitică şi până la sfârşitul evului mediu.

Fapt remarcabil este că D-sa a fost ajutat într'aceasta cu o bunăvoinţă demnă de admirat, cu bani şi prin muncă, de concetăţenii săi, care astfel au dat dovada unei adevărate solidarizări ştinţifice atunci când a fost vorba de a se cunoaşte trecutul cel mai îndepărtat al ţării lor. *Comercianţii, industriaşii şi bogătaşii, «se aristocratizează» ajutând ştiinţa..... în Anglia.*

Cercetările D-lui Cyril Fox reprezintă o muncă considerabilă şi o cheltuială enormă. Pare că n'a rămas un metru pătrat din toată regiunea întinsă pe o suprafaţă de 5 mile pătrate, având Cambridge la mijloc, care să nu fi fost cercetat.

In această regiune se găseşte celebra staţiune neolitică dela *Grimes Graves*, cu aproape 340 puţuri de extracţie de silexuri şi care n'are asemănare pe continent, de cât cu aceia din *Sapiennes*, în Belgia. Minele trebue să fi fost exploatate de mineri specializaţi, ce trăiau probabil pe acele locuri, şi silexurile lucrate de ei erau transportate departe, servind desigur ca obiecte de schimb. Sunt chiar indicii că această staţiune şi aşa atât de veche nu ar fi decât supraveţuirea unei exploatări şi mai veche, din epoca paleolitică.

Ce este mai remarcabil însă în lucrarea d-lui *Cyril Fox* este că, fixând pe o hartă situaţia tutulor staţiunilor şi urmelor neolitice descoperite în regiunea Cambridge ajunge prin această metodă cartografică să distrugă ipoteza că neoliticii locuiau în păduri Ca şi noi, se pare că ei preferau locurile deschise, uscate şi bine expuse. Procentul obiectelor şi a mi-

cilor staţiuni găsite în regiunile păduroase este atât de slab, încât ele nu pot fi atribuite decât fugarilor sau unor cete răsleţe; populaţiunile numeroase trăiau la lumină şi la aer liber.

Această metodă, baza întregei opere a d-lui Fox, aduce şi asupra multor alte puncte, obscure sau controversate, lumină, ba şi chiar soluţii noi, definitive Autorul de altfel nu s'a mărginit a studia numai solul la suprafaţă, el a studiat şi subsolul. Din aceste studii trage concluziuni că neoliticii din regiunea Cambridge, pe care îi numeşte Iberienii, erau dolicocefali. Această rasă ar fi fost înlocuită către anul 2000 de brachicefali. Acestora s'ar datori introducerea în Anglia a ceramicei şi în special a vasului drept tipic, care se menţine vreme îndelungată ca vas pentru trebuinţele casnice sau ca urnă funerară.

Perioada de tranziţie pare a fi durat în regiunea Cambridge cam 3—400 ani; vârsta Bronzului este în plină înflorire către 1700 şi a Ferului apare la 5—400 de ani înainte de Chr.

Aceste concluzii cronologice sunt obţinute printr'un studiu comparat al obiectelor de bronz găsite în regiunea Cambridge şi în alte ţări europene. Numărul şi caracterul lor a făcut pe d-l Cyril Fox să modifice clasificaţiile clasice a lui *Montelius, Déchélètte* sau alţii, care i se par deopotrivă de imperfecte şi nu definitive.

Bazat pe descoperirile sale, dânsul împarte Bronzul numai în două perioade: prima coprinzând perioada de tranziţie dintre Bronzul vechi şi Bronzul mijlociu, în care evoluţia tipurilor este lentă şi continuă, iar a doua, caracterizată prin tipuri nouă (topor cu călcâi, sabie în formă de foaie de dafin, etc), care constitue Bronzul numit recent Această a doua perioadă ar fi început către anul 1000 înainte de Chr.

Populaţia perioadei întâi era formată de dolicocefalii neolitici şi de năvălitorii brachicefali, însă în urmă de metişii acestor două rase; aceia a celei de a doua perioadă par a fi fosi din rasa numită nordică (mare, blondă, etc.) şi de limbă celtică (în sens strict).

Harta săpăturilor probează că oamenii acestor perioade şi-au intercalat satele lor între acelea ale neoliticilor, unde au fuzionat cu ei şi s'au dedat la agricultură, uşurată prin sape, târnăcoape şi seceri de metal. Satele din epoca Bronzului erau şi ele aşezate pe pante bine expuse sau pe culmile colinelor, în apropierea isvoarelor.

Epoca Fierului se arată în cele două perioade Hallstadtiană şi Teneană. Perioada Hallstadtiană nu apare în regiunea Cambridgelui, decât sub forma de obiecte importate, iar pentru cea Teneană, socoteşte fiecare subdiviziune la aproape 200 de ani.

Populaţia din această epocă era neîndoios dolicocefală şi înaltă, fără a se putea preciza însă cărui grup i-ar aparţine. D-l Fox consideră exagerată influenţa ce se acordă de obicei triburilor belge ce au invadat Anglia la acea epocă.

Ori cum ar fi însă, oamenii Fierului din regiunea Cambridgelui au locuit pe fundul văilor, organizând exploatarea agricolă intensivă şi au construit lucrări de apărare pe vârfurile colinelor. Întăriturile au fost unite prin drumuri, a căror reţea le-a permis să reziste câtva timp chiar cuceririi romane, sub care cad mai apoi în perioada III-a şi IV Teneană.

Această populaţie prezinta un grad apreciabil de civilizaţie şi era bine înarmată; unele triburi, ale căror nume se pomeneşte de Cezar, erau chiar în stare permanentă de războiu.

Tot ca lucrări de apărare trebuesc consfderate şi marile lucrări de terasamente (celebrele Dikes) şi tumuluşi (nefunerari) de tot felul, presărate prin întreg solul acestei regiuni.

Harta ne mai arată baraje, numeroase gropi şi întăriturí de tot felul situate pe coline, cari sunt neîndoios de origină preromană. Se pare chiar că Romanii n'au făcut altceva de cât să adopte pur şi simplu sistemul local, ameliorându-l şi transmiţându-l astfel seniorilor din evul mediu, care s'au mulţumit să le mai desvolte fără a le schimba prea mult caracterele lor primitive.

Pre-romanii stabiliseră chiar un sistem de căi de comunicaţie, sau numai cărări şi poteci, care au fost punctul de plecare a perfecţionărilor aduse de Romani. Ba chiar câteva din aceste drumuri pre-romane erau în regiunea Cambridgelui destul de largi şi destul de bine făcute, pentru a servi trăsurilor şi fără îndoială şi carelor de asalt.

Aceasta e încă o lovitură dată prejudecăţei (care dăinueşte şi la noi) după care, înainte de Romani, n'ar fi existat civilizaţiuni organizate în Europa.

Perioada romană e natural mai bine cunoscută; D-l Cyril Fox spune, când ajunge aci, că merge pe un drum bătătorit. Analiza acestei părţi ar cere prea mult spaţiu, dar trebue să arătăm că pe baza faptelor culese şi clasate de D-l Fox suntem obligaţi a concepe ocupaţia romană ca o simplă continuare a vieţei anteterioare, iar nu cum o vrea opinia curentă ca o eră nouă Această concluzie e necesitată de studiul tocmai a reţelei drumurilor romane. Principalele lor drumuri au fost construite înainte de toate în scop strategic şi comercial. Pe aceste drumuri nu se găsesc staţiuni romane propriu zise, decât la încrucişeri, aşa fel că în regiunea Cambridgelui, ca şi aiurea de altfel, drumurile neolitice şi pre-romane deveniră drumuri vicinale. Raportul pe hartă al celor două elemente, sate şi drumuri, după D-l Fox, confirmă aceasta. Dar încetul cu încetul *staţiunile* şi *aşezările* noi puse la răscruci devin centre importante, şi transformarea în oraş a vechei cetăţi Cambridge n'are altă explicaţie.

Stabilindu-se „Pax Romana", satele se înmulţiră şi pretutindeni încep să apară ferme izolate, locuite de arendaşii care lucrau pentru seniori de nume roman, dar descendenţă indigenă, şi care preferau să locuiască în centrele romane. Acest absenteism trebue să fi contribuit la uşurarea cuceririi anglo-saxone, care aduse nesiguranţă şi opri desvoltarea ci-

vilizaţiei pacifice în Anglia, întocmai ca şi pe continent invaziunile barbarilor.

Totuşi, în timp ce noii stăpânitori se băteau între ei, ţăranul de aci, ţăranul băstinaş, descendent direct din neolitici, continua să-şi trăiască viaţa sa.

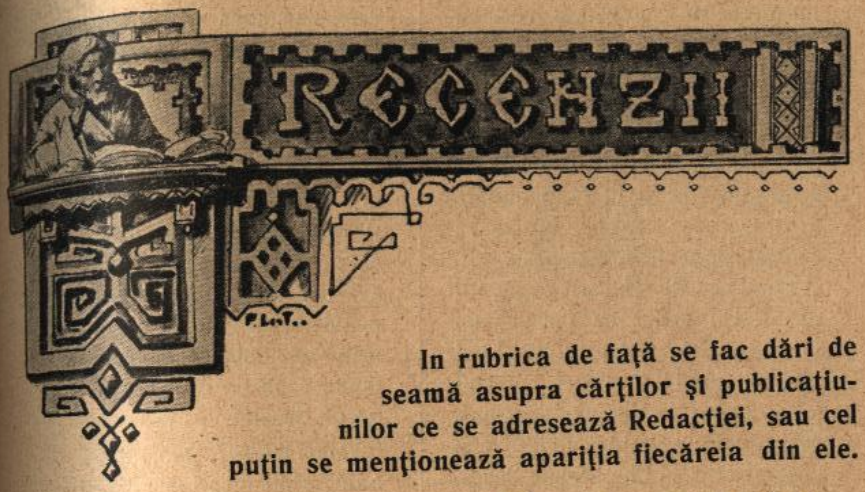
Manualele de istorie dau impresia că nu se mai găseau pe atunci decât soldaţi şi briganzi şi, în unele părţi—nu se ştie unde—şi câţiva agricultori mizerabili. Marele număr de rămăşiţe din acea epocă ne obligă să presupunem din contră, că desimea populaţiei agricole a fost şi atunci destul de considerabilă şi că starea de luptă şi de brigandaj nu era peste tot deopotrivă de violentă şi continuă.

Rămăşiţile şi săpăturile probează de altfel că invaziunea anglo-saxonă n'a fost urmată nici de masacru general, nici de amestec imediat; satele de origină neolitică au continuat să rămână pe pante şi platouri, pe când Anglo-Saxonii şi-au stabilit aşezările lor pe fundul văilor, dealungul râurilor, urcându-le pnţin câte puţin, cu o preferinţă marcată către cetăţile romane.

Palatul primilor regi ai Babilonului

Profesorul S. Langdon, asyriolog distins, care dirijează la Kisch săpăturile întreprinse de muzeul universităţei din Oxford, a descoperit urmele palatului primilor regi ai Babilonului. Clădirea e cea mai veche din cele cunoscute până azi. De proporţii gigantice, e construită din cărămidă. De jur împrejur se află o splendidă galerie, care prin colonade impozante duce la sala tronului. După inscripţiile descifrate, această sală ar fi servit de tribunal, unde regele sau înţelepţii săi împărţeau dreptatea. De jur împrejur în sala tronului se găsesc plăci splendid lucrate, care reprezintă expediţiile primilor regi. Se disting perfect vesmintele şi dantelele purtate de regi, cari nu par, după Langdon, să fi fost Semiţi. Atât regii cât şi prizonierii au capetele rotunde şi sunt complect raşi. Alte plăci reprezintă turme înapoindu-se de la păscut sau la muls. Lângă tron s'a aflat cea mai veche scrisoare în imagini: o serie întreagă de mâini şi capete, constituind probabil o listă a sclavilor palatului.

Dr. Ch. L.

In rubrica de faţă se fac dări de seamă asupra cărţilor şi publicaţiunilor ce se adresează Redacţiei, sau cel puţin se menţionează apariţia fiecăreia din ele.

Codrul Cosminului, Buletinul «Institutului de Istorie şi Limbă» al Universităţii din Cernăuţi, anul I, 1924, apare sub direcţia d-lui I. Nistor, membru al Academiei Române, secretar fiind d-l Vasile Grecu, ambii profesori ai numitei universităţi. Volumul de peste 650 de pagini este frumos şi îngrijit tipărit în institutul de arte grafice şi editură „Glasul Bucovinei" din Cernăuţi, 1925.

Din prefaţa semnată de D-nul Nistor se vede că, din April 1920 înfiinţându-se pentru Universitatea din Cernăuţi „Fundaţiunea Regele Ferdinand", cu scopul de a face studii istorice, arheologice şi lingvistice din domeniul trecutului românesc, în 4 Dec 1922 profesorii respectivi hotărîră a întemeia un „Institut de Istorie şi Limbă", iar la 2 Ianuarie 1924 s'a decis a se publica şi un organ al său, aşa de frumos botezat: Codrul Cosminului.

Urmează un număr de studii, apoi câteva articole mărunte, după care vin recenziile, iar la sfârşit ceva cronică.

Iacă, în ordinea lor, studiile ce conţine volumul.

Morfologia verbului predicativ român, de Leca Morariu, este o amplificare şi o completare a subiectului pe care autorul îl tratase în 1921, şi care forma atunci teza d-sale de doctorat la Universitatea din Cluj. Cercetarea d-lui Moraru se întinde de data asta asupra tutulor dialectelor româneşti, unde urmăreşte minuţios şi sistematic evoluţia istorică a verbului predicativ din punctul de vedere special ai morfologiei.

In această primă parte dată la lumină acum—căci publicarea studiului se va urma anul viitor—, se urmăreşte evoluţia morfologiei verbale române în paralelă cu acea a verbului latin, cercetându-se mai întâi timpurile, apoi conjugările.

Note asupra încă unui „Câmpulung" muntean: Chioajdele, ne

dă d-l N. Iorga. D-sa pornind de la ideea că „în cadrul vechilor forme de ierarhie universală—Imperiul şi Biserica — lumea s'a refăcut, după catastrofa romană, prin alcătuirea şi desvoltarea Romanilor, spontanee, de caracter popular la origine, de posibilităţi infinite în desvoltare". Acelaş proces se constată a se fi urmat peste tot, şi aşa şi pe valea Dunării în munţii noştri. Un astfel de început de formaţiune de stat prezintă d-nul Iorga în fundul Prahovei, în fostul judeţ al Secuienilor, la Chiojduri, căci avem Chiojdul-vechiu sau „cel bătrân" şi Chiojdul de Bâsca, cel mic. Aceste Câmpulunguri — cum li se zice de obicei acestor vechi formaţiuni — sunt „adăposturi de viaţă arhaică, prin clădirea caselor, a bisericilor de lemn, prin port, prin datine, prin aşezăminte, prin limbă".

Versiunile româneşti ale erminiilor de pictură bizantină, este cercetarea din care autorul, d-nul V. Grecu, făcuse un rezumat pe care l'a citit astă primăvară ca o comunicare la Congresul internaţional de bizantinologie ţinut la Bucureşti. Erminiile sunt manuale destinate pictorilor şi zugravilor de biserici, prin care aceştia aflau reguli şi reţete cu privire la meşteşugul lor, şi mai ales indicaţii precise de cum trebuia reprezentată fiecare scenă religioasă or chip ce aveau să jugrăvească pe pereţii interiori şi exteriori ai unei biserici. Autorul studiază pe rând cele şase manuscrise de erminii româneşti ce posedăm la Academie, faţă de textul vechi grecesc al celei a lui Dionisie din Furna, care s'a tradus apoi în mai multe limbi. Din aceasta rezultă că, anterior textului lui Dionisie au mai circulat şi altele slavoneşti şi greceşti de aceste erminii prin ţară. Manuscrisul notat cu B poartă pe el: „copiat la 1815 August 15 Răducan logofăt oltean". Erminiile acestea trebuesc considerate ca având caracterul unor simple cărţi populare, ce umblau din mână în mână şi după care se scoteau multe copii de către cei ce aveau nevoe de ele.

Contribuţie la morfologia verbului slav, cuprinde cercetări asupra aspectelor verbale în Evangheliarul slav dela Putna, din secolul XIII sau XIV, de Gr. Nandriş.

Legenda Sf. Ioan cel Nou dela Suceava în frescurile dela Voroneţ, este un documentat studiu asupra unuia din cele mai de seamă monumente picturale moldoveneşti, de răposatul mult regretat Oreste Luţia, pe care o moarte prematură l'a împiedecat de a sfârşi această monografie. Cercetarea începe cu un şir de fapte şi date istorice cu privire la această veche ctitorie mănăstirească a Voroneţului; se prezintă Mitropolitul Grigorie, din al cărui îndemn şi stăruinţă se execută jugrăvelile, apoi persoana jugrăvului „Marcu meşterul", după care se face descrierea scenelor care înfăţişează legenda Sf. Ioan cel Nou. Se dau apoi scurte notiţe despre natura tehnică a pregătirei tencuelei şi a fabricărei colorilor, a desenului, compoziţiei şi artei decorative şi se caută apoi după

ce isvoade se va fi călăuzit pictorul. La urmă se cercetează sculpturile în argint de pe sarcofagul ce închide moaştele sfântului dela Suceava, şi care sunt posterioare prescurilor în chestie. Un număr de gravuri ilustrează acest articoi.

Glosarul dialectului mărginean de E. Herzog şi V. Gherasim, înregistrează—în anul acesta numai până la litera C — cuvintele din satul Marginea, sat la vre-o 8 km. la S. V. de Rădăuţi.

Contribuţiuni epigrafice relative la chestiunea financiară din Illyricum aduce d-l Al. Bocăneţu.

Vicina; isvoare cartografice; origina numelui; identificarea oraşului, de N. Grămadă. După studiul d-lui prof. G. I. Brătianu cu privire la acest oraş, şi în care d-sa cerceta isvoarele literare ale subiectului său, d-l Grămadă ne aduce înainte o samă de isvoare cartografice, menite a mai aduce noi lumini asupra enigmaticului oraş dunărean. D-sa fixează poziţiunea pe hartă a Vicinei, acolo unde este azi Isaccea.

Românii transnistrieni, de Ioan Nistor, e cel d'întâi studiu mai amănunţit asupra acestor fraţi înstrăinaţi. Lucrarea începe prin a arăta care sunt aşezările româneşti în aceste regiuni şi de când datează ele, căci sunt cei mai vechi gospodari din partea locului. Datele statistice ne duc a socoti cam la 600 000 numărul actual al românilor transnistrieni. Se urmăreşte apoi de către autor chipul cum s'a răspândit elementul românesc până la Nistru şi dincolo de el din timpurile vechi, apoi raporturile acestor români cu neamurile străine vecine sau convieţuitoare cu ei. In sfârşit se arată şi viaţa lor economică şi culturală, cum şi actuala îndrumare politică a lor, „Republica Moldovenească". O hartă alipită ajută la înţelegerea textului.

La sfârşit: *Articole mărunte. Recenzii, Cronică* şi *Bibliografie*.

C. D. F.

Cervantes, de *Al. Popescu-Telega*, în editura Cultura Naţională, 1925. Două metode sunt pentru un studiu critic al unui autor: unul, care se ocupă numai de opera lui literară, viaţa autorului fiind pe al doilea plan, şi metoda cealaltă: de a pune în legătură opera şi viaţa. D-l Al. P. T. a urmat acest drum. Analiza numai a operilor literare, dă de multe ori un studiu prea didactic, arid. Analiza amănunţită a vieţii autorului, considerând opera literară ca un reflex direct al ei, readuce critica istorică, azi cu desăvârşire dovedită falşă. Impreunarea acestor metode viaţa şi opera, dau studiului un colorit viu, o vegetaţie în idei, o înfrăgezire în stil. Goethe spunea: „Singurele opere durabile sunt operile împrejurărilor", iar Anatole France zice că nu concepe frumuseţea independent de timp şi spaţiu. „Operile de spirit încep să-mi placă numai în momentul în care am găsit legăturile cu viaţa, şi tocmai acest punct de întâlnire mă atrage. Omul, numai omul mă atrage. Grosolanele vase din Hissarlik m'au făcut să iubesc mai mult Iliada". De sigur nici Goethe şi nici Anatole France nu

trebuesc luaţi ad litteram. Sigur e că în robia Algerului, Cervantes, într'o viaţă de plină revoltă şi suferinţă, a plămădit cea mai comică operă universală: pe Don Quijote. Şi nu e o viaţă mai năcăjită, mai contrariată, mai umilitoare, de cât a lui Cervantes. Totuşi şi-a păstrat un optimism suveran în toate împrejurările, colorându-l cu o satiră uşoară, cu un umor dulce şi benign. Al. P. Telega, după ce povesteşte cald şi familiar viaţa sbuciumată a autorului lui Don Quijote, din care se desprind atâtea calităţi etice, se ocupă competent şi obiectiv de operile de seamă ale lui Cervantes. Nu uită nici criticile aduse pe nedrept lui Cervantes. „Nici o adâncime nu-i mai străvezie ca a lui: e adâncimea cerului înstelat, în fundul căreia, dacă privim bine, par'că răsar stele nouă". Sau despre critica lui Clemencin: „Critica lui Clemencin trebue respinsă ca prea migăloasă: îngăduind-o ar însemna să privim pe Venus de Milo printr'un ochian măritor, regretând sgronţurile şi cutele marmorii şi preferind vopseaua şi lucirea unei păpuşi de porţelan". Interesant ar fi să citez şi diferitele interpretări ale lui Don Quijote; dar nu în cadrul unei recenzii poţi să arăţi calităţile multiple ale unui studiu, care pe lângă muncă şi competenţă, denotă şi un spirit literar consumat. Fără entuziasmul subiectului, opera devine un eşafodaj uriaş de fapte fără viaţă. Anatole France a zis odată „a înţelege o operă însamnă la urma urmelor s'o creezi în tine însu-ţi din nou". Cervantes a fost înţeles.

C. Gerotă.

Buletinul Soc. Reg. Rom. de Geografie, Tom. XLII, 1923, editura Bucureşti 1924. — In primul studiu, D-l C. Brătescu cercetează *Dacia* şi *Moesia* după vechiul geograf din secolul II după Christos Ptolomeu. După ce mai întâi face critica acestuia, arătându-i erorile dar şi importanţa ştiinţifică a hărţii sale mai ales, dă apoi în traducere textul capitolelor privitoare la Dacia şi la Moesia.

Progresele cunoştinţelor noastre cu privire la biosfera vegetală în România, de Dr. P. Enculescu.—Plecând dela constatarea legăturei ce există între sol şi vegetaţie, autorul împarte vegetaţia spontană a României în trei zone, fiecare având la rândul ei câteva subzone. Din acestea, cea mai bine reprezentată la noi este cea forestieră: zona pădurilor, cu subdiviziunile ei: zona stejarului, a fagului, apoi a conferelor.

Contribuţii la studiul şesului Tisei, de St. Manciulea, notează constatările făcute cu privire la stratificaţiile acestui şes din punct de vedere zoologic şi petrografic, cu prilejul unei serii de sondagii făcute în această regiune în scopul alimentării ei cu apă potabilă.

Toponimia românească din Valahia Moravică, de J. Manciurek, înfăţişează o seamă de observări şi constatări, recoltate în excursiunile ce autorul a făcut prin această parte răsăriteană a Moraviei.

Infiltraţia ruteană în nordul Moldovei, de Vintilă Mihăilescu, constată invazia progresivă a acestui element străin pe pământul românesc în cursul secolului trecut, arătând şi care anume au fost curentele de populaţie ce se observă în nordul Moldovei noastre.

O statistică a populaţiei jud. Mehedinţi 1838, ne prezintă D-l C. S. Nicolaescu-Plopşor, după un catastiv din vechea arhivă a districtului respectiv. Din ea rezultă că Mehedinţul avea atunci 7 plăşi: Baia, Motru, Dumbrava, Câmpu, Blahniţa, Ocolu şi Cloşanii. Lista cuprinde numele satelor cu numărul capilor de familie din tot judeţul, cel mai populat fiind Dumbrava. Autorul semnalează că hârtiile acestea, care mucezesc prin pivniţa Tribunalului, ar merita să fie cercetate cu amănuntul de un localnic, fiind interesante spre a stabili numărul puţinilor străini stabiliţi pe atunci acolo, cum şi numele vechilor familii mehedinţene.

O infiltrare românească în Dobrogea Veche; Colonizarea Dobrogii noui cu Macedo-români, de studentul Ion Neicu. Se constată aflarea unei numeroase populaţii româneşti în momentul aşezării Dobrogei la 1879, cercetându-le originea aşezării lor acolo, balta Dunării fiind cel puţin dela Silistra la Cernavoda un radiator de populaţie românească pentru Dobrogea; se studiază apoi cum s'ar face colonizarea acestei provincii cu Românii macedoneni, pentru a-i putea astfel salva de asasinii greci, bulgari şi sârbi ce aplică sistematic mijloacele de distrugere contra elementului românesc din nenorocita Macedonie, încăputâ pe astfel de mâini pângăritoare.

Perspectivele economice legate de Valea Bistriţei moldovene, de inginerul electrician D. Leonida, este un studiu de importanţă capitală, prin care ne arată ce foloase ar putea trage economia naţională din realizarea operei hidraulice pe care d-sa o propune. Enormele depozite de energie pe care cursul Bistriţei le reprezintă, s'ar capta, executându-se un baraj de 60 m. înălţime, care să închidă valea râului, la Isvorul numit al Muntelui, cu doi kilometri mai la deal de Bicaz. S'ar forma astfel un lac cuprinzând un volum de 400 milioane de metri cubi, din care o cădere de apă dela înălţime de 120 metri ar da energia disponibilă pentru variate folosinţe. Astfel s'ar creia industria pastei lemnoase (hârtia), industriile electro-chimice (sarea, varul, etc), cele electro-metalurgice (mangan, bauxit, piritele cuprifere, etc.), apoi s'ar utiliza această putere imensă pentru iluminatul electric al oraşelor măcar, pentru diferite alte industrii particulare ce au nevoe de forţă motrice, şi mai ales întru electrificarea căilor ferate ale întregei Moldove, dela Chişinău şi Cernăuţi până la Braila şi Galaţi. Planul acesta parţial ar fi completat, pentru folosirea valoarei energetice ce zace în apele ţării noastre, prin executarea unei a doua uzină hidro-electrică la Porţile de fer, şi care ar ali-

menta restul ţării româneşti, ambele fiind unite mai întâi printr'o linie ce ar trece prin Transilvania, la mijlocul căreia se află regiunea gazului metan dela Dicio Sân Martin, apoi printr'o a doua linie ce ar veni pe sub poalele Carpaţilor dinspre Ţara veche.

„La Porţile de fer — scria D-l Leonida în altă parte, acum câtva timp — se poate construi cea mai mare uzină hidro-electrică din Europa, cu o forţă instalată de peste 600,000 cai putere, rezolvându-se în acelaş timp şi problema navigaţiunei în acea parte a Dunării".

Asupra variaţiunei nivelului apelor Moldova şi Bistriţa, de I. Rick, arată care sunt factorii ce influenţează nivelul apelor din aceste două râuri.

Braţul Chilia, de Ing. I. G. Vidraşcu, este braţul cel mai important al Dunării ca volum de apă, ca lărgime şi adâncime de albie, ca înălţime şi lărgime de maluri naturale, cum şi ca formaţie de deltă secundară la gurile fluviului. In acest studiu conştiincios se pot afla toate informaţiunile cu privire la trecutul şi prezentului braţului Chilia din toate punctele de vedere.

Urmează apoi *Note şi Traduceri din scriitori streini*, *Fapte*, *Recenzii* şi *Bibliografie-Cartografie*.

Dintre aceste însemnări, consemnăm ca interesând regiunea noastră banato-olteană următoarele:

Albumul călătorului englez George Hering din 1838, cu schiţe arătând vederi şi costume româneşti vechi, acum dispărute, cu titlul: Sketsches on the Danube, in Hungary and Transylvania, published by Thomas Ms. Leon, and Mr. G. Hering, London, 1838. Acest in-folio, în colecţia Acad. Rom. cuprinde 26 planşe litografiate, dintre care ne interesează: pl. 8 Ţăran român, pl. 15 Ţărancă română din Orşova, pl. 19 cu un alt ţăran român alături de unul ungur şi o ţărancă, pl. 21 Dunărea la Cazane, pl. 22 Orşova cu fortificaţiile ei, pl. 23 vederea Băilor Mehadia, pl. 24 cu Ţărani români din Banat îngenunchiaţi înaintea unei troiţe, pl. 25 înfăţişează templul roman dela Dănsuş. (Despre satul şi templul dela Dănsuş, vd. articolul colaboratorului nostru d-l Al. Bărcăcilă în Arh. Olt. an. II No. 7 pag. 188 şi urm.).

Bizantinismul în România, de *P. Constantinescu-Iaşi*, Buc. Ed. Socec & Co. 1825, cuprinde o serie de studii cu privire la influenţele bizantine exercitate asupra artei româneşti, şi în special asupra artei religioase, în care direcţiune vechile manifestări artistice româneşti sunt mai remarcabile. Se începe prin a cerceta raporturile ce au existat din cele mai îndepărtate timpuri între Bizanţ şi Principatele române, legături economice şi influenţe politice, spre a trece apoi la cele religioase, culturale şi artistice. După aceea se examinează evoluţia înrâuririi greceşti la noi şi influenţele artei bizantine asupra celei religioase româneşti, stăruindu-se în amănunte toate interesante asupra arhitecturei, sculpturei, picturei şi a artelor secundare bisericeşti (miniaturi, ilustraţii şi legături ale manuscriselor, ţesături şi cusături). In rezumat, arta noastră bisericească e moştenire bizantină, aşa cum e şi pentru celelalte neamuri orientale (sârbi, bulgari, ruşi, armeni şi georgieni). „Dacă arhitectura a urmat căile celor din urmă soluţii ale meşterilor bizantini din şcoala constantinopolitană, dacă pictura şi sculptura au copiat lecţiile celei din urmă epoci de aur şi s'au ţinut după tipicul athonit, nu lipsesc artei româneşti caracterele de proprie imaginaţie şi creaţie Prin înălţarea turlelor, prin sveltetea zidurilor şi tamburelor, prin profuziunea decoraţiei externe şi — mai ales în Moldova — prin adoptarea pe largă măsură a altor influenţe artistice, monumentele româneşti capătă un caracter de originalitate care egalează valoarea artistică a influenţei bizantine".

Cartea aceasta se recomandă călduros celor cari se interesează de arta românească.

Legenda lui Avgar în literatura veche românească (extras din „Convorbiri Literare" April 1925), de *N. Cartojan*. In limbagiul popular, un „avgar"' „advar" or „argar" este un fel de amuletă, cărticică cu virtuţi proteguitoare şi chiar profilactice, zisă astfel dela numele unui rege sirian Abgar. Acesta ar fi adresat o epistolă Mântuitorului, „epistolie" care de fapt este o legendă de natură, probabil, bogomilică, venită la noi prin mijlocire Bulgarilor pavliceeni, cum a fost şi cu «Minunea sfântului Sisoe" şi alte cărţi populare religioase eretice de felul acestora, care circulau în popor pe vremuri. D-l Cartojan arată că „legenda siriacă s'a răspândit şi în literatura noastră veche, se găseşte în textele bisericeşti; a pătruns în liturgia ortodoxă şi a influenţat chiar pictura religioasă". Nu vede însă „necesitatea de-a se admite aci influenţa ereziei bogomilice".

Legenda e în sine deosebit de frumoasă, ceea ce explică răspândirea ei.

Une enquête française sur les Principautés roumaines au commencement du XVIII-e siècle, de *C. C. Giurescu*, (extras din „Mélanges de l'Ecole roumaine en France" 1924,) aduce noi lămuriri cu privire la paginile publicate de Odobescu în vol. supl. I. 1886 din Hurmuzaki, sub titlul „Questions et réponses sur la Moldavie el la Valachie". Intrebările puse privesc mai toate Moldova, sfârşind cu exprimarea dorinţei de a avea aceleaşi informaţii şi despre Muntenia. In răspunsuri numele capitalelor munteneşti sunt „Tergoweszte" şi „Bukoresz", iar principatul se numeşte „cara munteniaske". Despre acesta din urmă abia la urmă spune câteva cuvinte, situaţia şi organizaţia fiind la fel ca la Moldova, cu deosebire că Muntenia e mai populată şi mai bogată.

După analiza textului, D-l Giurescu stabileşte că, după toate probabilităţile, aceste întrebări şi răspunsuri trebue să fie datate

din 1712, că au fost redactate în Polonia, şi că nu marchizul de Bonnac, presupusul lor autor, este cel care le-a scris, dar, poate, unul din ambasadorii francezi din anii aceia din Polonia: Baluze or De Bézenval. Cu toate erorile şi lacunele ei—căci singurele informaţiuni mai exacte sunt cele privitoare la religie şi cler—aceste Intrebări şi Răspunsuri constituesc cea mai amănunţită descriere a Moldovei făcută până la acea dată de un francez şi dovedesc interesul pe care începe a-l avea regatul francez pentru principatele dunărene la începutul veacului al XVIII-lea.

Când apare omul pe pământ? de *M. Roska*, (extras din „Convorbiri Literare", Ian. 1925). —Trăit-a omul în epoca terţiară, sau la începutul celei quaternare şi ce cunoştinţe sigure avem despre aceasta? se întreabă autorul. Părerile oamenilor de specialitate au fost împărţite în această privinţă. Belgianul Rutot, care crede în existenţa omului terţiar, a cercetat rămăşiţele eolitice, le-a clasificat după caracteristicele lor şi după împrejurarea în care au fost găsite. Uneltele astfel clasate sunt: piatra de lovit, răzătorul, sgârâitorul şi cuţitul. Dar în faţa acestor obiecte desgropate din pământ se întreabă: fost-au ele lucrate de mâna omului, or sunt numai simple produse ale naturii? Pentru lămurirea chestiunei D-l Roska face o scurtă expunere geologică, arătând în ce anume straturi s'au găsit eolite şi anume în Oligocenul mijlociu, în Miocenul superior sau Pliocenul superior, în Pliocenul mijlociu şi în cel superior din epoca terţiară; iar în Quaternarul vechiu s'au aflat eolite în Diluvianul inferior. Se pune apoi întrebare dacă eolitele nu s'au format în mod natural prin apăsarea în strat, cădere, sau prin acţiunea altor factori naturali, cari le-a despicat, le-a rupt în bucăţi, dând fragmentelor de silex forme aşa de variate. încât unele au putut fi utilizate ca unelte. Părerea autorului este că în definitiv, lipsind dovezile, e prudent să fim rezervaţi în afirmarea originei şi întrebuinţării eolitelor. Ceace nu înseamnă însă că nu admitem posibilitatea ca omul, din punct de vedere antropologic, să fi apărut chiar în era terţiară. Fapt este doar că urmele lui sigure nu se pot constata în vremea de care vorbim.

Mihaiu Cantacuzino, studiu de Istorie literară, de *George Pascu* (extras din Cercetări istorice) este o cercetare asupra biografiei, apoi asupra operei istorice a acestui vlăstar de neam mare. Urmărind textul operei „Ghenealoghiia familiei Cantacuzinilor", publicată de D-l prof. Iorga în 1902, D-l Pascu întregeşte datele asupra vieţei lui Mih. Cant. cu ştirile adunate de D-sa de prin alţi scriitori. Reiese că acest filorus era destul de învăţat pentru vremea lui şi că ştia limbile latină, franceză, greacă, rusă şi turcească. D-l Pascu datează Ghenealoghia ca fiind scrisă în toamna anului 1787. O „Istorie a Ţării Româneşti" (cea publicată de Tunusli şi trei condici manuscrise

care s'au pierdut, sunt operele lui Mih. Cantacuzino.

Gramatica lui Văcărescu (extras din „Conv. Lit" Iunie 1924), de *G. Pascu*, se ocupă de cea d'întâi gramatică a limbei noastre scrisă româneşte. Se cercetează cu deamănuntul această lucrare, arătându-se spiritul în care a fost scrisă, cu reproducerea a câtorva definiţii interesante, insistând asupra meritului de a fi căutat să dea o terminologie românească pe cât posibil în gramatica sa, împrumutând destui termeni şi din latineşte, italieneşte şi greceşte. S'ar părea că pentru a compune prima parte a cărţii sale, Văcărescu s'a servit de o gramatică italiană, iar în partea doua de un model grecesc. La sfârşit, unde face teoria versificărei, Văcărescu dă exemple de forme de versuri compuse chiar de el. Ca păreri filologice ale lui Văcărescu, incidental exprimate, D-l Pascu relevă că autorul spune că limba latină devine din cea elină, că ştiinţa gramaticei poate determina desvoltarea unei limbi şi că cea d'întâi operă capitală pentru această desvoltare e Biblia lui Spătar Milescu din 1688. Din prefaţa cărţii aflăm că Văcărescu plănuise să facă şi un dicţionar.

Deslegarea problemelor valutare şi economice, de *Const. J. Karadja*, Barrister-at-law, cu o prefaţă de D-l Oscar Kiriacescu, 1925, Tip. Mănăstirei Neamţu, în editura şi sub auspiciile „Institutului Economic Românesc". Chestiunea tratată de autor face obiectul unor discuţiuni mereu urmate între oamenii competenţi, caşi între omniscienţii presei politice. Despre extrem de importanta expunere a D-lui Karadja, într'o chestiune atât de serioasă, ne garantează şi numele unei personalităţi ca acea a autorului—adânc cunoscător al ştiinţelor economice şi financiare, neînregimentat în odioasa politică militantă ce se face azi—precum şi numele celui care semnează prefaţa acestui studiu, cu toate că actualul Director al Băncii Naţionale şi fostul ministru de finanţe nu este partizanul stabilizărei leului, ci al revalorizării treptate a lui. D-l Karadja demonstrează mai întâi necesitatea unei politici de restrângere, aşa cum este urmărită şi de Banca Naţională, fie că scopul acestei restrângeri ar fi revalorizarea, fie stabilizarea leului, aceasta fiind numai un prim pas către o devalvare ulterioară. Această politică de restrângere implică economiile şi la Stat şi la particulari. Trebue încă stăvilit curentul spre lux, munca intensificată, iar capitalurile băgate în afacerile societăţilor anonime să fie garantate prin legi. In chestiunea stabilizărei banului se impun părerile unei autorităţi ca a Prof. Cassel, care preconizează mijloacele următoare: echilibru în cheltuelile publice; echilibru în bilanţul de plăţi; echilibru între preţurile diferitelor categorii de mărfuri şi a salariilor funcţionarilor din ţară; alegerea unei valori hotărâte pentru stabilizare; echilibru între valoarea internă şi externă a banului; oprirea consu-

maţiei de capital; stabilizarea valoarei interne a banului, faţă de cursul lui în străinătate. Arată apoi că rezerva de aur a B. N. nu e nevoie să fie aşa de mare cum se crede de obiceiu, ci sunt de preferat multe devize estimate la activ în mod prudent. Stabilizarea leului la cursul de azi, zice D-sa — ca D-l Oromolu — ar fi „imorală până la incorectitudine", fără garanţia oarecăror măsuri colaterale, menite a corecta măcar în parte unele din nedreptăţile rezultate din această devalorizare. Un capitol studiază problema valutară a Danemarcei, unde cam aceeaşi criză bântue în măsură mai mică, cum şi măsurile ce s'au luat acolo în chestiune valutară. Un alt capitol ne spune că încercări la fel s'au făcut şi în Estonia, dar n'au izbutit ca în Danemarca, fiindcă în cea d'întâi măsurile luate în vederea stabilizării banului n'au fost ajutate de o politică economică destul de restrictivă, guvernul neînfrânând suficient cererile de credit. In definitiv, susţine economistul Dr. Ohlin, s'a ajuns la stabilitate în unele ţări din centrul Europei numai printr'o politică de credite restrânse şi menţinând un index intern scoborât. Cu privire la problemele noastre româneşti el preconizează o ridi. care a scontului în loc de o raţionare a creditului. Cassel susţine raţionarea în mod concomitent cu ridicarea dobândei pentru un timp, până să intrăm cu încetul pe calea unei situaţii normale. Capitolul final, despre Capital şi Progres, dovedeşte că numai apărând capitalul putem ajunge la o stabilitate or ameliorare a situaţiei noastre, şi că prin muncă şi spirit de jertfă din partea tutulor — nu prin exproprieri, confiscări, sau distrugeri — se poate crea ceva temeinic, pe baze de armonie socială.

Marea valoare a acestui studiu nu va scăpa nimănui. Să nădăjduim că ideile unor economişti cu reputaţie mondială — deşi necunoscuţi până acum la noi — vor putea influenţa în bine politica noastră valutară în viitor, politică ce nu trebue să fie a unui anume partid şi a unor anume interese, ci a ţării, şi pentru folosul tutulor Românilor.

Organizarea comerţului exterior, de *Const. J. Karadja*, expune chipul cum este organizat de curând în Anglia un serviciu special, destinat a informa comerţul naţional despre tot ce-l poate interesa în materie comercială, serviciu ce ar trebui instituit şi la noi. Serviciul acesta a fost înfiinţat în Anglia abia în 1817—Departament al Comerţului Exterior — ca urmare a convingerei despre necesitatea colaborării guvernului cu comercianţii. El informează pe negustori, prin mijlocirea Camerelor de comerţ, de tot ce priveşte interesul comerţului naţional în legătură cu străinătatea; tot el publică raporturi despre condiţiunile speciale ale pieţelor străine, cu care ţara ar avea interes să aibă legături comerciale; el organizează târguri de mostre, ca să atragă cumpărători comercianţi din străinătate, şi expoziţii de mărfuri străine şi de preţuri, spre a îndrepta importul lor spre ţări cu condiţiuni mai favorabile pentru ei. In afară din Anglia, serviciul acesta informativ se face din funcţionari speciali, ataşaţi la legaţiunile lor şi la consulate. E învederat ce folos am putea avea şi noi din instituirea unui asemenea serviciu, unde să fie însă nu păpuşi diplomatice, ci oameni instruiţi şi cu tragere de inimă pentru muncă.

Intr'un al doilea studiu se stăruieşte asupra nevoiei de a găsi noui debuşeuri pentru fructele noastre în Suedia şi mai ales în Finlanda. Se dau lămuriri asupra felului de marfă ce se cere acolo, se recomandă anumite case şi bănci, cu informaţii preţioase despre preţuri, taxe de export, mod de plată, mijloace şi costul transportului şi cu statistice documentate.

Metodica învăţământului primar, de *Fl. Cristescu* şi *I. G. Bratu*, se tipăreşte acum în a treia ediţie revăzută, modificată şi completată, de „Cartea Românească". Volumul de 726 pagini, îngrijit tipărit, este un semn deosebit de îmbucurător al interesului crescând ce învăţătorimea noastră pune întru dobândirea unor cunoştinţe teoretice absolut necesare îndrumărei sale profesionale. Căci în patru ani de zile, cum ne spune prefaţa, s'au vândut toate cele 5000 de exemplare ale ediţiei a doua. Cartea e precedată de o Bibliografie şi de o recomandaţie elogioasă a D-lui profesor de pedagogie P. Dulfu.

Materia tratată e împărţită după obiectele de studiu şi dexterităţi, după un plan general care se urmează la fiecare materie de studiu, anume: consideraţiuni generale asupra obiectului cercetat, cu o sumară expunere a istoricului său; scopul şi însemnătatea acelui obiect; materia ce este a se trata, conform programelor analitice; principiile didactice generale şi cele particulare fiecărui obiect; mijloacele de învăţământ; felul de predare. Cu privire la materie şi la felul de predare, autorii iau din aceste puncte de vedere clasă după clasă, dând şi un număr de planuri de lecţii model, atât de folositoare elevilor din ultimii doi ani ai şcolilor normale, cum şi tinerilor învăţători noui eşiţi de prin şcolile noastre.

La sfârşit excelente lămuriri în capitolele: Invăţământul activ (după Löweneck) şi Inţelesul şi origina şcoalei active, pagini care pot fi citite cu folos şi de tinerii profesori secundari.

Relieful României. din cele mai străvechi epoce geologice până în prezent. Contribuţiuni morfologice de Prof. *I. G. Costinescu*. — In era arheiană configuraţia Europei nu se poate desluşi bine, partea unde ar fi România pe atunci fiind sub apele mării. In era paleozoică, a perturbaţiilor vulcanice, părţi din Europa, cu alte lanţuri de munţi decât cei de azi, apar şi dispar. Carpaţii nu s'au format încă. In era mezozoică uscatul progresează în Europa centrală, desenându-se vremelnic şi pentru regiunea noastră carpatică, în vreme ce se scufundă sub apă un continent, ale cărui

resturi ar fi multele insule ale Oceaniei. In era neozoică (cu perioada Terţiară şi cea Quaternară) configuraţia solului se determină din ce în ce mai apropiată de cea de azi. Carpaţii meridionali, cu sâmburi vulcanici, se ridică din Mediterana, care pe atunci acoperea Italia, Grecia şi bună parte din peninsula Balcanică. In Eocenul terţiarului s'au construit deci munţii noştrii, iar în Neocen apar şi fluviile, dând forma şi configuraţia aproape definitivă a pământului nostru românesc, sguduit încă de vulcanii săi activi de pe atunci. In perioada quaternară, cu scoborârea temperaturei pe întregul glob, Carpaţii au fost şi ei supuşi influenţelor vremurilor glaciale. In perioada caldă interglacială, a fost multă viaţă pe aici, unde trăiau şi animale nordice, care acum n'ar mai putea exista în părţile noastre.

In partea II-a D-l Costinescu, aduce o seamă de consideraţii generale asupra solului banatic, privind mai întâi valea Dunării, după aceea Munţii Banatului, Munţii Poiana Ruscăii, Masivul Ţarcu şi Munţii Cernei, cu observaţii asupra cutremurilor din aceşti din urmă munţi în 1922.

Scrisori din Varşovia, de *Petre Sergescu*, prof. supl. la Universitatea din Bucureşti, cu o prefaţă de D-l N. Iorga, apare în Edit. Ramuri, Craiova, 1925.

Partea dela începutul cărţii cuprinde „idei din conferinţa ţinută la 5 Fevr. 1925 la Institutul Sud-Est European din Bucureşti" despre Literatura poloneză în veacul al XIX-lea. Autorul arată cum, comprimat în avântul şi puterile sale de tirania rusească, sufletul polonez şi-a găsit expansiunea sa în poezie, o poezie romantică ai cărei mari reprezentanţi între 1830 şi 1860 au fost Mickievicz, Slovacki şi Krasinski, cântăreţii reînvierei patriei lor. D-l Sergescu înfăţişează pe fiecare în ceeace au caracteristic ca poeţi, observând fondul lor comun, care este al foarte multor scriitori polonezi, format dintr'un amestec de misticism slav cu o notă vagă pesimistă, amestecat cu un aport latin (ei fiind catolici şi adăpaţi la cultura latină) care este echilibrul facultăţilor lor sufleteşti, o ponderaţiune remarcabilă şi un simţ adânc al patriotismului luminat. In epoca ce urmează revoluţiei dela 1863, cea înăbuşită în sânge, noua şcoală literară îşi impune rezerva orcărui sentimentalism şi privirea rece a realităţei triste. Aci se clasează Asnyk, Prus, Sieroszewski şi Sienkievicz. Note de idealism nu lipsesc însă acestor pozitivişti, cel din urmă mai ales chemând neamul la deşteptare prin descrierea epică a viteazului trecut polonez. Urmează apoi spre sfârşitul secolului şcoala neo-romantică, cea care durează şi azi. Dar afară de aceste curente, au fost şi în Polonia reprezentanţi ai simbolismului, cum bunioară Norwid şi Wyspianski. Ca prozatori se citează Prybyszewski şi D-na Nalkowska. Din epoca în care trăim, romancierii cei mai de seamă sunt Zeromski şi Reymont; acesta din urmă a luat acum premiul Nobel pentru romanul său „Ţăranii".

Partea doua a cărţii „Scrisori din Varşovia" cuprinde următoarele capitole: Impresii generale, note despre politica internă, note despre politica externă, despre starea economică (în 1923—24), literatura poloneză, producţia literară contemporană, cu, la urmă, despre arta poloneză. Din aceste puţine pagini se informează cineva cum nu se poate mai bine şi mai obiectiv. Autorul — cum spune D-l Iorga — scrie „cu preciziune şi cu căldură" de lucruri pe care le-a văzut bine, căci s'a aplecat asupra lor cu sinceră iubire.

Almanahul Graficei Române pe 1925, al doilea tipărit până acum şi editat de «Scrisul Românesc» din Craiova, apare anul acesta în condiţiuni estetice şi mai desăvârşite ca cel d'întâi. Cartonagiul simplu dar elegant, tiparul curat încadrat într'un chenar albastru, pe o hârtie uşor nuanţată în aceeaşi culoare, sunt o adevărată plăcere pentru ochi. Se cuvin elogii Domnilor *Em. Tătărescu* şi *Virgil Molin* pentru ostenintele ce-şi dau ca să ridice tiparul românesc mai sus de cum s'a ridicat oriunde în ţara noastră până acum.

Partea literară a almanahului, bogată şi variată în materie de specialitate, se deschide printr'o cronică a anului 1924, înscriind un şir de fapte şi evenimente în legătură cu tiparul românesc. Aci se cinstesc cum se cuvine numele câtorva muncitori de seamă ai artei gratice, dela zeţarul umil şi glorios din Sibiu *Ion Popa-Necşa* din Sibiu, cel care a suferit mulţi ani de închisoare ungurească pentru presa română ardeleană, şi până la destoinicul şi simpatic tipograful-editor *C. Sfetea,* co-director la „Cartea Românească", ambii trecuţi la cele veşnice. Urmează apoi articolele: *Introducerea maşinelor de cules în România*, de C. Mille; *Istoria tiparului*, foarte documentată, după Albert Cim, de Em. Tătărescu; *Tiparul şi presa în Japonia*, de I. Timuş; *Tipărituri muntene slavone şi româneşti*, de N. Iorga, după a sa Ist. Bis. Rom. vol. I; *Frânturi de gând*, de I. Dongorozi; *Diaconul Coresi, meşter de tipar românesc*, de V. Molin; *Stema tipografului*, de acelaş; *Formarea lucrătorului*, de I. Giuglea; *Ce cheltuială avea o gazetă la 1839,* din Ist. Şcoalelor a lui V. A. Urechiă, tom II; *Despre compozitorul de accidenţe şi lucrările lui*, de Krainnic; *Ocrotirea cărţilor*, de Cezar Petrescu; *Invenţii în domeniul tiparului*, de V. Molin; *Istoria tiparului în ţările româneşti, sec. XVIII-lea*, de C. D. Fortunescu.

Insăilări, de *Ion Dongorozi*, 1925, edit. revistei „Năzuinţa" cuprinde, în afară de cele trei articole de natură şcolară dela sfârşitul cărţii, studiul important despre *Gobineau şi neegalitatea raselor omeneşti*, cum şi cel despre *Stirner şi „Unicul"*. In cel d'întâi se cercetează o latură a vechei probleme a raselor, cu explicaţiile noui ale lui Gobineau. Acesta stabileşte că mediul teritoriului locuit de un popor nu hotărăşte de progresul, stagnarea or decăderea lui, că rasele sunt

neegale ca valoare de civilizaţie şi că declinul unei rase e datorit amestecului cu sânge de alt neam. Autorul discutând părerile lui Gobineau şi ilustrând obiecţiile sale cu exemple. se raliază la părerea lui Finot, că ideea de rasă este o prejudecată şi că în fond nu există neegalitate de rasă. Cel de al doilea studiu *Stirner şi „Unicul"* s'a publicat şi de revista noastră în an I, cum şi de Năzuinţa.

Catalogul Presei Româneşti; editat de Soc. An. de Publicitate „Rudolf Mosse", este un volum de 74 pagini, cuprinzând datele ce pot interesa pe oricine în privinţa fie cărui ziar şi revistă din ţară. Aci se pot afla ce anume publicaţii primesc a insera anunţuri pentru reclamă şi în ce condiţiuni de preţ. Se făgăduieşte în curând scoaterea unei noua ediţii, care să completeze lipsurile provenind din chiar desinteresarea unor publicaţiuni, care nu şi-au trimes la timp informaţiile cerute de agenţie. Deşi de natură pur comercială, acest catalog e foarte util şi publicistica noastră câştigă prin iniţiativa casei editoare, care distribue gratuit acest catalog.

17 colinde, cântece de stea şi urături de Anul-nou, puse pe note de D-l *Alex. Voevidca*, publică Soc. culturală „Academia Populară" Cernăuţi. După cum explică pagina introductivă, la 14 Dec. 1924 s'a ţinut în Rădăuţi un concurs, organizat de numita societate, „cu scopul de a reînvia aceste frumoase şi bătrâne obiceiuri româneşti" care sunt colindele, cântecele de stea, urările de Anul-Nou, jocurile de Irozi, etc. Colecţia aceasta, a cărei primă fascicolă e cea apărută acum, îşi propune a se întregi cu strângerea unor asemenea producţiuni poporane de prin celelalte judeţe ale Bucovinei. Fascicola de faţă înregistrează melodia şi cuvintele a 11 colinde, 4 cântece de stea şi urări de pluguşor.

Soc. Istorică şi Arheologică din Timişoara îşi publică statutele sale, votate în şedinţa generală dela 1 Aprilie 1923. „Scopul societăţii este: a) a face cercetări istorice în judeţele bănăţene Timiş-Torontal şi Caraş-Severin; b) a urmări cu atenţiune lucrările de specialitate; c) a aduna, prin săpături, donaţiuni or cumpărare, antichităţile împrăştiate sau ascunse, salvându-le de pieire or înstrăinare; d) de asemenea se va nizui să salv.ze de pieire ruinele de valoare istorică; e) a întreprinde pe locuri potrivite cercetări, iar rezultatele acestora a le pune la dispoziţia marelui public; f) a deştepta interesul pentru toate obiectele de valoare aparţinătoare ştiinţei, artei şi meseriei şi pentru cultivarea ştiinţei istorice şi arheologice". Preşedinte al societăţei este D-l Dr. Alex. Marta, prim-preşedinte al Curţii de Apel din Timişoara.

C. D. F.

Cronica Revistelor

L'Europa Orientale, organ al „Institutului pentru Europa orientală" din Roma, an. V.—In No. 2 se remarcă dintre studiile tipărite sfârşitul acelui despre *Opera lui Reymont*, datorit lui E. Lo Gatto. —Din declaraţiile publicate de Radici „antisârbul" în fasc. IV (pe 1924) din *Novyj Vostok* sub titlul de „Privire generală asupra popoarelor din Europa Balcano-Dunăreană" consemnăm pe cele ce urmează, interesante fiindcă vin dela un duşman al nostru, dar şi al Sârbilor. In realitate marele regat numit serbo-croato-slovenesc, nu e decât o Sârbie mare, în care domnesc numai Sârbii, sprijiniţi pe forţa baionetelor. Semnatarii păcii dela Paris au făcut un grav delict dând Serbiei un teritoriu de 4 ori mai mare ca acel al vechilor sale limite şi în care trăesc rase şi neamuri superioare Sârbilor. Aceştia din urmă au adoptat sistemul de a pârî pe adversarii lor nesârbi ca vânduţi Nemţilor, Italienilor sau Ruşilor sovietişti. Se compară acest procedeu cu acel al „imperialiştilor români, cari într'un mod cinic s'au făcut stăpâni pe Basarabia". Megalomani caşi Grecii, Sârbii vor să facă a fi luaţi drept de ai lor toţi creştinii nesârbi ce locuesc în Macedonia, Croaţia, Bosnia Slovenă şi Muntenegru. In Sârbia nu există libertate. Suveranul lor consideră pe supuşii săi drept sclavi. Politica de stat este imperialistă. După principiile lor, orce teritoriu locuit de o infimă minoritate sârbească trebue să facă parte din marea Sârbie. Pentru Radici marea nenorocire a poporului sârbesc e lipsa unei clase intelectuale cu adevărat în stare de a guverna. Satele sunt conduse de popii lor inculţi şi intoleranţi. Sârbii n'au luptat pentru libertate; ei au sugrumat ultimele resturi de libertate ce aveau Croaţii înainte de războiu; au organizat masacre ale bătrânilor, femeilor şi copiilor în Croaţia, caşi în Macedonia, unde au distrus sate întregi. Sârbii falşifică neruşinat statisticele lor; în realitate nu sunt mai mult ca 5 milioane—deşi zic că sunt opt—tot cât sunt la un loc Croaţii cu Slovenii, însă aceştia din urmă nu aleg decât 100 deputaţi, pe când Sârbii 200. Despre Sârbii din Banatul răpit, Radici scrie că sunt cel mult 400.000 —In No. 3 se expune, cu textul ei în traducere, *Constituţia lituaniană* de către A. Giannini, iar A. Palmieri înfăţişează chestiunea *Danţigul* şi *Polonia*.—La notiţele culturale este una care, vorbind despre *Statistica catolicismului în Rusia*, arată că în aşa chip asasinii cari conduc azi Rusia, au persecutat bisericile creştine, încât dacă Sovietele vor continua metodele lor, „în câţiva ani un milion şi jumătate de catolici vor rămâne fără preoţi".—No. 4 se deschide cu un minunat articol *Trotkismul*, de A. Palmieri, prin care se caracterizează vederile politice ale lui Lenin şi Trotzki, reprezen-

tând două temperamente, două filosofii, două rase. Lenismul şi Troţkismul înseamnă lupta între populaţia dela sate şi cea a lucrătorilor din oraşele mari, între dreptul de proprietate şi negaţiunea proprietăţei; unul visează sărutul împăciuirei finale, celălalt crede mai degrabă în aurora unei orgii de sânge; optimismul e tendinţa caracteristică a celui d'intâi, pesimismul este a celui din urmă. — Menţionăm şi articolul: *Noile curente în literatura şi arta polonă*, de D-na Kosmowska.

Delta, din Fiume, II No. 6—7 dedică prin îngrijirea lui Arturo Marpicati un număr special poetului fiuman *Mario Angheben*, mort de timpuriu în luptele pentru desrobirea Trentinului, al cărui unic mare cântăreţ modern a fost. Amici şi camarazi de universitate şi tranşeie îşi propun a strânge într'un volum ce s'a putut aduna din paginile de proză şi din versurile lui Angheben. In poezia aceasta, ale cărei începuturi se resimt de influenţele lui D'Annunzio şi mai ales Carducci, se revelează mai apoi întreaga originalitate promiţătoare a unui poet cugetător. O iubire şi o bucurare de natură pe care o simţea ca pe o voluptate olimpiană, şi pe de altă parte o agitaţie lăuntrică ce îl făcea să sufere ca pe un om măcinat de dinţii suferinţei bătrâne, şi care îl atrăgea spre problema morţei, a nimicirei finale, a uitărei, sunt cele două feţe ale acestui talent. Se dau 12 poezii şi câteva pagini de proză, până la notări din ultimele zile ale poetului.

Unione Storia ed Arte, buletinul din urmă al Societăţei cu acelaş nume din Roma, societate care îndeplineşte un adevărat apostolat social, urmărind educaţiunea şi cultura poporului, publică lista conferinţelor (două pe săptămână) organizate pentru lunile Mai şi Iunie. Aceste conferinţe sunt publice şi gratuite, mai totdeauna exemplificând cunoştinţele ce propun, prin vizita muzeelor, monumentelor şi locurilor istorice din Roma şi împrejurimi. Buletinul, care e destinat membrilor societăţei, publică şi scurte comunicări arheologice, artistice şi notiţe despre cărţi şi publicaţiuni de specialitate. In acest număr se semnalează cu cuvinte elogioase Arhivele noastre, cel care semnează — Romolo Artioli — aducându-şi aminte cu emoţie de căldurosa primire ce i-au făcut craovenii noştri acum câţi-va ani, când ne-a vizitat cu un grup de iubiţi oaspeţi italieni.

Annales de Paléontologie, Mars 1925, Paris, cuprind continuarea şi sfârşitul articolului lui R. de Macquenem, *Contribution à l'étude des fossiles de Maragha* — orăşel pe clinul de miază-zi al vulcanului Sahend, la vreo 100 klm. la sud de Tauris, capitala provinciei Azerbeidjan din Persia. Colinele nisipoase explorate conţin două straturi de ossăminte de vertebrate fosile ale Miocenului superior, descrise rând pe rând: proboscidiene, perissodactyle, solipede, artiodactyle, rumegătoare, carnasiere, primate şi paseri. Se constată în rezumat ana-

logie între aceste vertebrate dela Maragha şi între cele dela Samos, Salonic, Pikermi şi Tarakia, care toate aparţin aceluiaş orizont geologic. Din caracterele acestor vertebrate rezultă că în locurile acelea a existat atunci păşuni întinse, cu ape mărginite de ţărmuri păduroase, sub o climă foarte caldă şi populate de o mare varietate de specii ale erbivorelor. Superbe planşe ilustrează acest articol.

Revista di Segunda Ensenanza (Madrid), III, 13, 14 şi 15 se ocupă, între altele, de opera pictorului din Murcia *Alexandru Seiquer*, mare colorist, elev al lui Carlos Haes. — De o importanţă deosebită studiul în continuare al Profesorului Vicento Vera despre *Atlantida lui Platon, acea a Geologilor şi Vechea civilizaţie cretană*. Este un fapt—zice autorul — că civilizaţia pe care Platon o descrie coincide în toate caracterele sale cu faimoasa civilizaţie cretană din vremurile depărtate ale lui Minos.—Pentru învăţământ prezintă deosebit interes articolul informativ despre *Coordonarea învăţământului primar secundar în Belgia*, de G. Parent, cum şi acel al lui J. Clavière: *Invăţământul secundar modern înaintea consiliului superior al Instrucţiunei Publice din Franţa*.—Un rezumat al seriei de conferinţe ţinute la universitatea din Murcia de amicul nostru din Madrid prof. Dr. Rogerio Sànchez, tratând despre „*Momente culminante ale influenţelor străine în literatura spaniolă*. — Intr'o pagină şi jumătate Antonio Escribano descrie cu multă căldură înrîurirea puternică pe care a făcut-o asupră-i lectura paginelor literare ale lui Santiago Ramón Y. Cajal, aragonezul, una din cele mai de samă glorii de azi ale Spaniei.

Bulletin de la Soc. Gen. d' Education et d' Enseignement (Paris), an. 56, No. 1, 2, 3, 4, are de semnalat articolele următoare: *Partea familiei şi a statului în educaţiune, Şcoala unică* (e vorba de învăţământul primar), *Criza învăţământului secundar* (adică scăderea rapidă a nivelului vieţii intelectuale în generaţiunile de după războiu), *Reintrarea lui Dumnezeu în învăţământul italian* (pe care socialiştii înstrăinaţi de patrie şi franc-massonii anticreştini îl eliminaseră din şcoală, cum încercase a face şi la noi cutare profesor dela Universitatea din Iaşi).

L' Art à l' Ecole (Paris), XVII, 93, în primul său articol, pornind de la ideea că copilului îi place *jocul*, conchide că datoria pedagogiei este de a-l utiliza pentru scopurile educaţiunei. Copilul trebue să se instruească cu ajutorul şi mijlocirea naturei şi a artei: prin desen, muzică şi cânt, ca şi prin gimnastică. Intru aceasta nici o şcoală n'ar trebui să fie lipsită de cinematograful, fonograful, şi micul său post de telegrafie fără fir, spre a desvolta gustul copiilor noştri. — *O antologie de cântece pentru folosul şcoalelor* este în preparare potrivit votului celui din urmă Congres cu privire la canto

şi muzică în şcoală. Colecţia va cuprinde; Melodii populare de prin provinciile Franţei; Melodii populare străine; Opere corale ale maeştrilor francezi şi străini; Cântece şcolare. Am avea şi noi cu ce figura strălucit în antologia noastră. Se va gândi cineva din cei în drept la aceasta? In asemenea caz se pot adresa Direcţiei acestei reviste, 26 Quai de Béthune, Paris IV-ème.

Buletinul Comisiunei Monumentelor istorice, XVII, fasc. 40 publică mai întâi sfârşitul articolului de L. Bréhier despre *Arta Română*, tradus după „Journal des Savants", apoi următoarele cercetări: *Biserica Spirea-Veche din Bucureşti*, notele istorice fiind ale D-lui Drăghiceanu, iar descrierea arhitectonică a arhitectului H. Teodoru; *Două vederi ale Palatului din Bucureşti*, una din 1793, în care se vede pe o înălţime palatul, şi o alta înfăţişând un interior din acelaş an al palatului, unde ambasadorul englez Ainslie este primit în audienţă festivă de Domnitorul C. Moruzi. Vederea e interesantă, mai ales că acest palat fu distrus de incendiu în 1813. Gravurile sunt după desemnurile italianului Luigi Mayer, şi le înfăţişază I. C. Karadja. — D-l Drăghiceanu socoteşte că acuarelele lui Mayer reprezintă Mănăstirea Mihai-Vodă, şi nu Curtea Arsă, cum reiese din notele d-sale şi planul lui Boraczyn.—*Schitul Brădetul din Argeş*, de V. Drăghiceanu şi arhitectul P. Demetrescu, are o înfăţişarea arhitectonică caracteristică veacului al XIV-lea. Frescurile frumoase sunt din sec. XVIII. — C. C. Giurescu cercetează ruinele unei *Biserici a lui Vlad Ţepeş la Târşor*.—P. P. Panaitescu ne arată o stampă aflată de D-sa într'un muzeu din Cracovia şi care reprezintă *O solie a lui Alex. Lăpuşneanu*. — Urmează: *Mănăstirea Berislăveşti-Argeş*, de T. G. Bulat, *O spadă din veacul al XIV-lea*, de G. Olszewski, iar la sfârşit: *Materiale istorico-arheologice* şi câteva *Comunicări*.—Numărul de faţă ne dă şi portretele arhitecţilor morţi în luptele pentru întregirea neamului: G. Lupu şi Al. Zagoriţ.

Buletinul Soc. de Ştiinţe din Cluj, tom. II, fasc. 3, cuprinde studii de ştiinţe înalte matematice, fizice şi chimice scrise de specialişti ca D-nii Spacu, Ripan, M. V. Ionescu, Petre Sergescu, C. Creangă, L. Caton, G. Iuga şi M. Thomas.

Buletinul de Informaţii al Grădinei botanice şi al Muzeului botanic dela Cluj, vol. IV, No. 4, cu sumarul: *Contribuţiuni la vegetaţia fanerogamică a Ins. Şerpilor*, de P. Enculescu; *Adnotaţiuni la flora Romăniei*, de Nyárády; *Experienţe de culturi cu plante medicinale*, de B. Páter; *Bibliographia botanica Romaniae*, de Al. Borza & E. Pop; *Dare de seamă despre starea Muzeului Botanic şi a Grădinei Botanice dela Universitatea din Cluj în anii 1923 şi 1924*, de Al. Borza.

Revista Ştiinţifică „V. Adamachi" vol. XI, No. 2 şi No. 3 cuprinde o variată materie, din

care notăm: *Aspecte din desvoltarea electricităţii* de St. Procopiu; *Despre cărbuni* şi *Carburantul naţional* (petrolul sintetic) de Belcot, *Universităţile populare* de Gen. Sc. Panaitescu, *Grâul românesc* şi *Corpuri neînsufleţite şi corpuri vieţuitoare* de C. Lacriţianu (colaboratorul nostru din Severin), *Viaţa şi opera lui Fabre* de V. Puşcariu, *Structura organică şi sufletul* de I. V. Luca, *Urmele omului preistoric în Basarabia* de Văscăuţeanu.—O recenzie semnată V. P. a unui articol al d-lui O G. Lecca, publicat anul trecut în „Revue de l'Université de Bruxelles" sub titlul *Vechile rase europene şi substratul naţiunilor moderne* prezintă deosebit interes. Iacă pe scurt ce spune:

Prima rasă e cea din Nord, pe care o numeşte *alano-germanică* (dolicocefali); a doua *adrio-pontică*, cu caracter mixt la începutul timpurilor preistorice, legătură între blonzii Nordului şi brunii mediteranieni, întinzându-se în Italia şi Sud-Estul Europei; aci pune şi pe Sciţi, punte de trecere între popoarele iraniene şi europene şi unde — zice D-l Lecca — trebue căutată enigma limbilor indo-europene. Vin apoi *Mediteranienii* dolicocefali bruni, apoi rasa *alpină* sau Celţii, brachicefali cu craniul rotund arătând o depărtată origină mongolică.

Iată şi tabelul complect al împărţirei acestor rase după D-nul Lecca:

I. *Nord-Europeni* (Rasa blondă, germano-scandinavă).

Germani { Englezi, Norv., Danezi, Sued., Germani, Olandezi, Belgieni

Baltici { Lettoni, Lituani, Prusii vechi

Slavi { Venzi, Polonezi, Ruşi

II. *Pelasgi* (Rasa adrio-pontică).

Iliri { Albanezi, Bosniaci, Dalmaţi

Geto-Thraci: Români

Sciţi: Ruşii de Sud

Egeo-Frigieni { Greci, Anatolieni

Etrusci şi Italioţi: Italieni

III. *Mediteranienii* (Rasa brună sau nord-africană).

Iberi şi Liguri { Spanioli, Port., Sicil, Sarzi, Corşi

Atlanţi: Basci

Lybieni: Africani de Nord

Egipteni

IV. *Celţi* (Rasa alpină)

Ceveno-bretoni { Francezi, Walloni

Alpini { Elveţieni, Şvabi, Bavarezi, Austriaci, Cehi, Sârbi

Celţi occidentali: Irlandezi.

Popoarele moderne s'au născut din amestecul diferitelor rase ce

au trăit în Europa, al căror tip şi caractere s'au reînoit continuu şi care au devenit din ce în ce mai complexe, pe măsură ce au crescut raporturile pe care civilizaţia le-a stabilit între popoare.

Acest amestec este mult mai puţin accentuat în ţările de Nord din cauza izolărei relative a mediului geografic în care s'au desvoltat popoarele acestor ţări

Ocupându-se de România, D-l Lecca se opreşte şi asupra lipsei de urme din epoca pietrei aşchiate la noi. Această lacună într'un ţinut aşa de bogat în faună quaternară e explicabilă prin lipsa de locuitori şi constitue cea mai bună probă că migraţiunile continue din Asia în Europa nu sunt decât simple supoziţii.

Expansiunea Pelasgilor a fost cea dintâi care a adus civilizaţia neolitică în regiunea Dunărei şi a Carpaţilor.

Analele Dobrogei, revistă a Soc. culturale dobrogene, apare de data aceasta pentru doi ani (an. V şi VI) şi anume la Cernăuţi, unde directorul ei, D-l C. Brătescu, a fost numit profesor universitar, ca recunoaştere a capacităţii şi hărniciei sale. Se publică lecţia de deschidere a cursului de geografie dela facultatea de litere cernăuţană: *Istoria, obiectul şi metoda Geografiei*, de C. Brătescu —*15 ani de transhumanţă în ţările române* (1782—1797), de I. Georgescu, tratând chestiunea migraţiunilor umane în genere şi pe aceea a migraţiunilor păstoreşti (transhumanţe) la Români în particular. Mişcările acestea neîntrerupte de populaţie, de o parte şi cealălaltă a Carpaţilor, au contribuit — zice autorul — mai mult decât orcare alt factor la întemeierea ţărilor româneşti, cum şi la unificarea noastră linguistică, socială şi politică. Cercetarea acestei epoci de 15 ani se face după documentele publicate de D-l I. Nistor în vol. XIX partea I din Hurmuzaki „Corespondenţa diplomatică şi rapoartele consulare austriace dintre 1782 şi 1797". — *Balta Ialomiţei*, de V. Morfei; — *Coasta de argint*, de D-l Prof. Dr. I. Lepşi, consemnând rezultatul cercetărilor făcute, mai ales din punctul de vedere al faunei acestei regiuni puţin studiată până azi; — *Din graiul dobrogean*, de V. Morfei; iar de D-l C. Brătescu studiul: *Numiri de sate din Dobrogea-Veche* şi traducerea din Georgios Kedrenos despre *Pecenegi*.

Arhiva, organ al Soc. istorico-filologie din Iaşi, an XXXII, No. 2, continuând lucrarea D-lui Bărbulescu despre *Naşterea individualităţii limbii române şi elementul slav*, urmează cercetarea celor patru categorii de cuvinte socotite paleo-slovenice şi conchide că nici una din ele nu a intrat în limba română în epoca paleoslovenică, adică în sec IX, sau mai înainte, ci în alt stadiu fonetic al limbei bulgare. — *Contribuţii asupra pătrunderei călăbiei în Moldova*, până la sfârşitul veacului al XVI-lea, de D. Nichita. — *Răscoala Seimenilor* (1826) şi stabilirea supremaţiei politice a lui Rácoczy asupra Ţării Româneşti (în continuare), de N. C. Pa-

jenaru. — *Asupra decoraţiei exterioare la bisericile române*, D-l P. Constantinescu-Iaşi fixează câteva observaţiuni şi anume: Cu privire la deosebirile care există în elementele caracteristice ale arhitecturei din bisericele muntene şi cele moldovene şi pe care le dă foarte lămurit şi cuprinzător D-l Tafrali (Ist. Artelor, 1922, p. 292-3), D-l C. emite ideea că aceste diferenţieri au existat cel puţin cu un secol înainte de al XVII-lea şi al XVIII-lea. Pentru aceasta D-sa înfăţişează o seamă de băgări de seamă cu privire la ciubucul despărţitor al celor două zone ale pereţilor exteriori, apoi la deosebirea ornamentaţiei acestor zone: firide, arcaturi, ferestre. — In chestiunea discuţiei iscată în jurul originei maghiară or traco-dacă a numelui „Ardeal", D-l Bărbulescu, regretând că preopinenţii D-nii Drăganu şi Marţian nu păstrează tonul pur obiectiv în apărarea opiniunilor lor, spune că asupra acestei chestiuni de filologie chestiunea rămâne încă deschisă. La urmă numeroase notiţe de interes deosebit pentru cercetători.

Cronica numismatică şi arheologică, an V, No. 53-54, cinsteşte memoria lui W. Knechtel, colecţionar priceput şi om de ştiinţă pentru numismatica română, şi care a murit în Oct. 1924. Lucrările sale privesc în special monetele pontice. Knechtel s'a ocupat şi cu arheologia. — *Ştiri nouă din Tyras* aduce, în continuare, Gr. Avakian. Cercetările cuprind anume mânuşile de amfore, bucăţile de ţigle şi cărămizile cu ştampile aflate pe acolo. — *Un istoric al Soc. Numismatice Române*, în 20 de ani ai săi de activitate, face D-l I. Moisil. — Se publică apoi în rezumat sărbătorirea acestui *Jubileu al Soc. Numismatice*.

Natura, excelenta revistă pentru răspândirea ştiinţei, al cărui fiecare număr este o nouă sforţare înspre mai bine, este în al XIV-lea al său an de apariţie, sub îngrijirea d-lor profesori universitari Ţiţeica, Longinescu şi Onicescu. Pe lângă articolele ştiinţifice, care ştiu să se menţină între ariditatea expunerei prea savante şi între superficialitatea organului de popularizare apătoasă, „Natura" concură la opera educaţiunei sufletului, ca şi la îmbogăţirea spiritului nostru. Astfel aflăm aci, mişcaţi de aceleaşi sentimente ca şi autorii lor articole care pomenesc duios şi după cuviinţă pe eroii ştiinţei româneşti, cum bunioară în ultimele numere pe Dr. C. Istrati, pe G. Murgoci şi pe Petru Poni. — Interesante, instructive şi atrăgătoare notiţele felurite din rubricele „Note şi dări de seamă", cum şi „Insemnări".

Buletinul Cărţii, publicaţia pe care orice iubitor al scrisului românesc o aştepta cu nerăbdare şi o citea cu plăcere, şi pe care vreme de doi ani a scos-o „Centrala Cărţii", a încetat cu numărul său din Decemvrie 1924. Cu întristare şi îndreptăţită îngrijorare constatăm că tocmai din publicaţiile cele mai bune, cele mai desinteresate în idealismul lor, sunt silite a-şi pleca steagurile sub ri-

gorile vremurilor prielnice numai bancherului, negustorului şi escrocului, a speculatorului şi profitorului muncii altuia. Buletinul cărţii dispare caşi „Cugetul Românesc", caşi „Conştiinţa Românească" dela Cluj, caşi „Cultura" —al căror chiar titlul era o mustrare pentru materialismul zilelor de azi —caşi „Revista Vremii", caşi „Viaţa Nouă"; „Analele Dobrogei" e nevoită să apară o dată pe doi ani, „Arhiva" dela Iaşi îşi răreşte apariţia şi alte reviste serioase, scoase dintr'un gând bun şi o intenţie frumoasă, abia de mai ies, neregulat şi anemic. Şi în aceeaşi vreme revistele pornografice se înmulţesc, unda de corupţiune a tinerimei crescând cu fiecare număr din aceste publicaţiuni blestemate, pe care nepăsarea vinovată a autorităţei respective le lasă a-şi exercita opera lor fatală în deplină voie.

Arhiva Someşană, I, 1, şi 2 revistă istorică-culturală, apare la Năsăud, înmulţind cu una numărul publicaţiilor de tendinţă regionalistă. Căci A. S. îşi propune să publice articole care „îmbrăţişează trecutul şi viaţa actuală a ţinutului nostru. Nu vrem să facem regionalism exclusiv, — căci vor fi binevenite şi articole din alte părţi —, dar un fel de patriotism local vom avea". — Sumarul cuprinde: *Districtul Năsăudului*, de V. Şotropa; *Contribuţii la Istoricul Rodnei*, de Iul. Marţian; *Documente bisericeşti; Trei călători străini despre Valea Someşului*, de V. Bichigean; *O delimitare de graniţă între Maramureş şi districtul Năsăudului* de Dr. Al. Ciplea; *Războaie din trecut*, de V. Şotropa; *Regimentul grăniceresc năsăudean*; *Voci străine despre Români*, de acelaş; *Poëmation de secunda legione valahica sub Carolo Baerone Enzenbergio*, de V. Bichigean; *Documente bisericeşti*; la urmă impresiuni din *Munţii Rodnei*, de Vl. Macovei.—Deosebit interesante mărturisirile culese cu sârguinţă de D-l Şotropa de prin cărţi şi acte străine despre viaţa Românilor între Unguri şi Saşi şi despre loialitatea lor recunoscută faţă de cei cu cari se legătuiau într'un chip oarecare.

Junimea Literară, XIII, 11-12 aduce şi ea prinosul de admiraţie şi regret pentru moartea acelui mare artist delicat care a fost An. France. Ne înscrim din toată inima la concluziile D-lui Eug. Pohonţzu din articolul său *Constatări mărunte asupra criticei actuale*, socotind şi noi că sunt şi critici de la noi cari poartă vina sclintirii unui anume lirism din poezia contimporană românească. —D-l D. Dan face descrierea unui *Felon din 1761*, care se află la Muzeul metropolitan din Cernăuţi. Câteva notiţe despre pictorul Eminonda Bucevschi (1843—1891): *Un Teodor Aman al Bucovinei*, de D-l Al. Lupu.—Literatură, documente, recenzii şi un supliment de buletin bibliografic încă sfârşit.

Revista Moldovei (Botoşani), IV, 8-12, deosebit de paginele literare, îmbrăţişează trecutul acestei părţi de ţară, în sensul cum D-l Prof. Iorga, în articolul D-sale din fruntea numărului 8, grăeşte: „Datoria unei reviste regionale nu e de a înfăţişa viaţa generală în reducţiunea firească a unui interes local, ci de a vădi culturii generale ceeace viaţa locală îi poate da şi ceeace ea are dreptul să-i ceară". —Menţionăm din sumarul revistei: *Documente botoşănene; O vizită la mănăstirea Coşului*, unde D-l Iorga a descoperit manuscrisul unei traduceri în româneşte a lui Herodot; *Inaugurarea Universităţii populare „N. Iorga"* în Botoşani, la 27 Dec. 1924; *Problema monetară*, conferinţă de Gh. G. Taşcă; *Mănăstirea Agafton*, dintre Suceava şi Botoşani, de Pr. Icon. Al. Simionescu.

Ţara de Jos, II, 2-5, stărueşte mai mult, şi dintr'un punct de vedere mai filosofic, asupra chestiunei pusă pe tapet în ultimul timp de unele publicaţiuni, aceea a *Regionalismului cultural*, prin pana D-lui Barbu Solacolu. Pornind dela ideea că regiunea în unanimitatea ei constitue un mediu natural, şi că de ideia mediului organic e legată noţiunea însăşi a culturei, ajunge la următoarea definiţie a regionalismului cultural: „El constă dintr'o afirmare manifestă a elementelor sufleteşti specifice, ivite spontan în viaţa unitară a regiunei fixate spaţial (geografic) şi în timp (istoric)".—D-l Lascarov-Moldova nu fixează duioase *Amintiri despre Vlahuţă* —Din rubrica: *Viaţa culturală la Bârlad*, cetitorul ia cu bucurie cunoştinţă de activitatea pe care câţiva intelectuali din localitate o desfăşoară, pentru a răspândi cât mai multă lumină în jurul lor, chiar cu preţul că prin această sforţare s'ar consuma pe ei înşi-şi.

Tudor Pamfile (Dorohoi), III, 1-4, cu note asupra noilor ediţii a operelor lui Creangă, de Directorul acestei valoroase reviste, Pr. Econom D. Furtună, apoi o îmbelşugată colecţie de folklor de tot felul. Publicaţia aceasta a adunat un mănunchi de specialişti şi pasionaţi culegători ai tutulor manifestaţiunilor literare şi artistice produse şi răspândite de poporul dela sate. Paginele sale închid un adevărat magazin de astfel de producţiuni, pe care orcare cercetător în domeniul folkoristicei româneşti e obligat a-l consulta.

Ţara Voevozilor (Făgăraş) I, publică *Fragmente din Istoria Ţării Oltului*, de C. M., anunţând că sub titlul acesta autorul va mai da o serie de articole şi documente privitoare la însemnătatea istorică a ţinutului Făgăraşului. — *O tragedie a imperialismului slav în Balcani, zdrobirea lui Sviatoslav la Silistra* (în anul 972) de D-l N. Bănescu, prof. la Universitatea din Cluj. — Revista cuprinde mai ales literatură şi multe însemnări şi recenzii preţioase.

C. D. F.

Noutăți literare și științifice

In editura „Cartea Românească" au apărut:

Istoria Românilor din Dacia Traiană, ed. III, îngrijită de I. Vlădescu, vol. I și II . . . . . Lei 200.-
Metodica Invățământului primar, de Cristescu & Bratu . „ 150.-
Oameni aleși: străinii, de I. Simionescu . . . . . „ 40.-
Vechimea poporului român, de S. Mehedinți . . . . . „ 15.-
In slujba păcei, ed. II, de I. Brătescu-Voinești . . . . . „ 30.-
Haiducul, ed. VI, de Bucura Dumbravă . . . . . „ 70.-
Privelişti din Bucovina pitorească (lucrare premiată), de Căp. A. Gheorghiu . . . . . „ 60.-
Relieful României, de I. G. Costinescu . . . . . „ 30.-
Povestiri de seară, de M Sadoveanu . . . . . „ 35.-
Vulturii, ed. II, de I. A. Basarabescu . . . . . „ 40.-
Gr. Alexandrescu, ed. II, de Eug. Lovinescu . . . . . „ 40.-
Amurg și Zori, de Al. Vlahuță . . . . . „ 30.-
Foiletoane, de Ilarie Chendi . . . . . „ 30.-
Isprava lui Ursu, (p. copii, luc. prem.) de Alice Gabrielescu . „ 50.-
Cuore, traducere din Edm. de Amicis . . . . . „ 35.-
Se face ziuă, Poemul Unirei, de Z. Bârsan . . . . . „ 40.-
Intr'o noapte pe Bărăgan, de N. Pora . . . . . „ 40.-
Prohodul, de monarhul Petru Pavlov . . . . . „ 8.-
Sărmana Leila, de N. Batzaria . . . . . „ 50.-
Fiul lui Lucifer, poem de O. Blidariu . . . . . „ 15.-
Anecdote botezate, vol. IV, de Speranția . . . . . „ 40.-
Teatru de familie, de același . . . . . „ 40.-
Strămunii mei, fasc. I, de I. C. Luncan . . . . . „ 80.-
Industrializarea și comercializarea fructelor și legumelor, de D. I. Ştefănescu . . . . . „ 80.-

Alte edituri:

Contrib. la Etnografia medicală a Olteniei, de Dr. Ch. Laugier.
Deslegarea problem. valutare și economice, de I. C. Karadja. „ 10.-
Organizarea comerțului exterior, de același . . . . . „ 10.-
Clasele sociale în trecutul românesc, de I. Filitti . . .
Despre Negru Vodă, de același . . . . . „ 10.-
Surpriză, schițe de I. Dongorozi, ... „ 8.-
Institutorul Creangă, de Lecca Morariu . . . . . „ 30.-
Turculeasca, roman, de M. Theodorian-Carada . . . . . „ 15.-
Robert Burns, poezii traduse de P. Grimm . . . . . „ 10.-
Darul Voevozilor, poem de Lt. Şt. Bălcești . . . . . „ 30.-
Satul meu, de Ion Pillat . . . . . „ 20.-
Legătura roșie, de Em. Bucuța . . . . . „ 10.-
Bizantinismul în România, de P. Constantinescu-Iași . . . „ 30.-
Cum se poate face o recenzie, de I. Vlădescu . . . . . „ 10.-
Anuarul Gimnaziului din Băilești . . . . . „ 40.-
Lumina Asiei, traducere de P. Moșoiu . . . . . „ 30.-
Isus, după Schuré, tradusă de același . . . . . „
Catalogue de l'Exposition d'Art Roumain à Paris (du 25 Mai au 1 Août 1915) . . . . . .

Cronica științifică: *Enigma Pacificului.—Arheologia regiunei Cambridge.—Palatul primilor regi ai Babilonului*, de Dr. Ch. L.

Recenzii: *Codrul Cosminului*, Buletin al „Institutului de Istorie și Limbă" Universității din Cernăuți, recenzat de C. D. F.—*Cervantes*, de Al. Popescu elega, recenzat de C. Gerotă.—*Buletinul Soc. Reg. Rom de Geografie* de pe 923.—*Bizantinismul în România*, de P. Constantinescu-Iași.—*Legenda lui ngar în lit. rom. veche*, de N. Cortojan.—*Une enquête française sur les rincipautés roumaines au commencement du XVIII ème siècle*, de C. C. Giuscu.—*Când aparr omul pe pământ?* de M. Roska.—*Mihai Cantacuzino*, tudii din istoria literară de G. Pascu.—*Gramatica lui Văcărescu*, de același.—*Deslegarea problemelor valutare și economice*, de C. J. Karadja.—*Organizaea comerțului exterior*, de același.—*Metodica învățământului primar*, de Fl. Cristescu & I. G. Bratu.—*Relieful României*, de I. G. Costinescu.—*Scrisori din Varșovia*, de Petre Sergescu.—*Almanahul Graficei Române pe 1925.*—*Insăilări*, de I. Dongorozi.—*Catalogul presei românești.*—*17 Colinde, cântece de tea și urări de Anul-Nou*, de Al. Voevidca.—*Soc. Istorică și Arheologică din Timișoara*, recenzate de C. D. F.

Cronica revistelor, de C. D. Fort.

ARHIVELE OLTENIEI

se vând cu numărul în librăriile:

Socec & Comp.	Craiova
Ramuri	„
Lazăr Sanft	„
Librăria Națională	„
„ Lumina	„
Pavel Suru, Calea Victoriei, 73	București
Librăria Cartea Românească	„
„ Socec & Comp.	„
„ A. Stănciulescu	„
„ „Universala" Alcalay & Comp.	„
„ Cartea Românească	Cluj
„ Teatrului	Timișoara
„ Fundația Principele Carol	R.-Vâlcii
„ Munca	Piatra-N.
„ Ramuri	T.-Severin
„ Miloșescu Fiu	T.-Jiu
„ Cartea Banatului	Caransebeș
„ Diecezană	Lugoj
„ Ciurcu	Brașov
„ Socec & Comp.	Iași
„ J. V. Ionescu „Cartea Românească"	„
„ G. Stănescu	Târgoviște
„ Arhidiecezană, Str. Metropoliei	Sibiu
„ H. Zeidner	Brașov
„ Diecezană	Arad

NUMARUL 75 LEI

Colecția anilor I, II, III	Lei	1000.—
„ anului I	„	300.—
„ anului III	„	350.—

Exemplare stinghere, a câte 50 lei unul, mai avem din numerele: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 15 și 16.

Pentru orce privește Direcția, Redacția, casi Administrația acestei reviste, se va adresa D-lui Prof. C. D. Fortunescu, Craiova, Str. Jules Michelet, 2.

Corespondența de orce natură: articole și comunicări, cărți pentru recenzat, publicații pentru schimb, mandate postale destinate „Arhivelor Olteniei", cum și orce reclamațiuni cu privire la Administrație, să se îndrepte la aceeași adresă de mai sus.

19749.

SCRISUL ROMÂNES
INSTITUT DE EDITURĂ ŞI ARTE GRA
SOCIETATE ANONIMĂ / CRAI

EDITURA / TIPOGRAFIE / LI
GRAFIE / NOTE MUZICA
LEGATORIE / CARTONA

Număr dublu Preţul 75

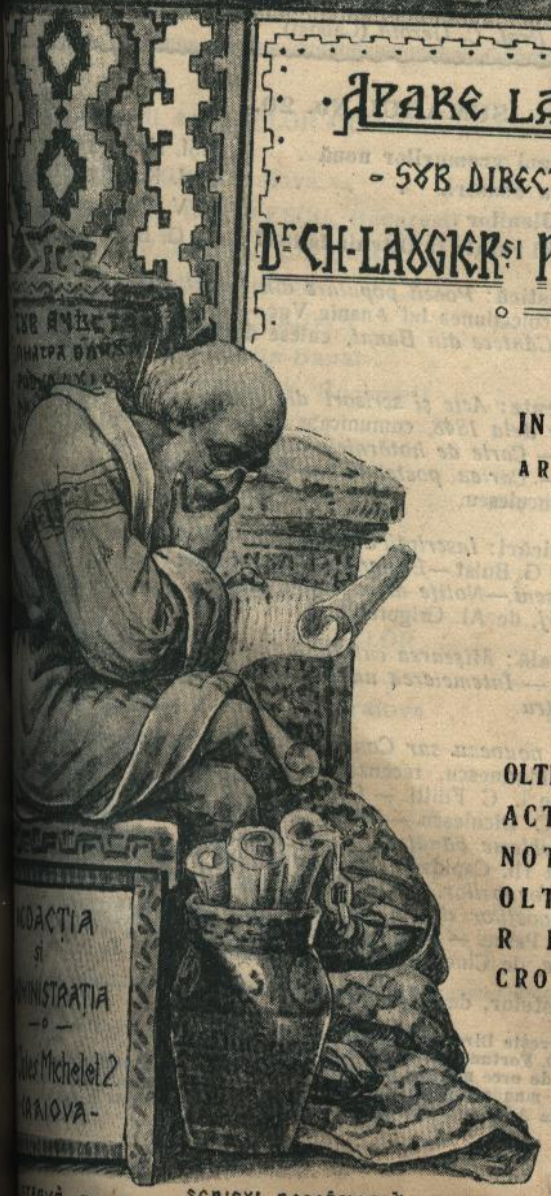
ANUL IV No. 20. Iulie—August.

ARHIVELE OLTENIEI.

APARE LA DOUĂ LUNI

SUB DIRECTIUNEA D-LOR:

Dr CH. LAUGIER şi Prof. C. D. FORTUNESCU

IN NUMĂRUL DE FAŢĂ

ARTICOLE SEMNATE DE:

N. IORGA
C. J. KARADJA
C. V. OBEDEANU
T. G. BULAT
G. CATANĂ
C. N. MATEESCU
N. G. DINCULESCU

OLTENIA FOLKLORISTICA
ACTE şi DOCUMENTE
NOTE şi COMUNCĂRI
OLTENIA CULTURALA
RECENZII
CRONICA REVISTELOR

P 14578
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ
DOLJ

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Directori: Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU

DELEGAT CU CONDUCEREA REVISTEI: C. D. FORTUNESCU

Colaboratori: *Prof. Al. Bărcăcilă* (T.-Severin).—*Prof. T. G. Bulat* (R.-Vâlcea).—*Prof. C. N. Mateescu* (R.-Vâlcea).—*C. J. Karadja* (Grumăjești-Neamț).—*C. V. Obedeanu* (București).—*Prof. Tr. Simu* (Lugoj).—*R. S. Molin* (Oravița).—*Prof. D. Izverniceanu* (Oravița).—*G. Mil-Demetrescu* (Craiova).—*D. D. Stănescu* (Craiova).—*Prof. M. Roska* (Cluj).—*Prof. Luc. Costin* (Caransebeș).—*I. C. Băcilă* (București).—*Prof. N. G. Dinculescu* (Craiova).—*Prof. Ilie Constantinescu* (Caracal).—*Prof. C. Gerotă* (Calafat).

SUMARUL No. 20.

Orașele oltene în pragul vremurilor noui . . Prof. N. Iorga

Câteva tipuri din țara noastră . . . . C. J. Karadja

Ceva despre neamul Jienilor . . . . . C. V. Obedeanu

Diviziunea proprietății rurale în Oltenia la 1837 . T. G. Bulat

Oltenia folkloristică: *Poezii populare din Banat*, culese de G. Catană — *Fetele noastre*, din colecțiunea lui Ananie Vuc.—*Glume cu descântece*, adunate de G. Catană. — *Cântece din Banat*, culese de P. Muntean și de Lucia Costin.

Acte și documente: *Acte și scrisori din trecut: Clerul oltean în timpurile revoluționare dela 1848*, comunicate de C. N. Mateescu — *Carte de hotărnicie din 1712;* — *Carte de hotărnicie din 1723;* — *Carte de alegere de hotărnicie din 1811;* — *Cartea postelnicului Stancu Buduhăleanu din 1821* transcrise de N. G. Dinculescu.

Note și comunicări: *Inscripții din Bisericile oltene: Mănăstirea Mamu Vâlcea*, adunate de T. G. Bulat.—*Ecaterina Todoroiu*, de Preot D. Lungulescu — *Dela frații Comloșeni.—Notițe astronomice*, de Ing. Al. I. Popescu.—*Din comuna Bengești-Gorj*, de Al. Grigorescu.

Oltenia culturală: *Mișcarea culturală în Craiova* de Fortunato.—*Din T.-Severin*, de Al. B — *Intemeierea unui Muzeu industrial la Lugoj*, de I. Petit — *Răbojul nostru*.

Recenzii: *Du nouveau sur Constance de Hohenstaufen, impératrice de Nicée*, de Const. Marinescu, recenzat de T. G. Bulat. — *Clasele sociale în trecutul românesc*, de I. C Filitti. — *Contribuții la vechimea creștinismului în Dacia*, de Const. C Diculescu. — *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, de A. D. Xenopol. — *Probleme bănățene*, de P. Nemoianu. — *Elementul slav în dialectul aromân*, de Th. Capidan. — *Exposition de l'Art roumain ancien et moderne*. — *Darul Voevozilor*, de Lt. St Bălcești. — *Poezii*, de Gr. Alexandrescu. — *Antologia poeților de azi*, de Pillat și Perpessicius — *Dumitrache Varlaam*, de Giorge Pascu. — *Meglenoromânii, Istoria și graiul lor*, de Th. Capidan. — *Epigrame*, de Cincinat Pavelescu, recenzate de C. D. Fort.

Cronica revistelor, de C. D. Fort.

Pentru orce privește Direcția, Redacția, casi Administrația acestei reviste, se adresa D-lui Prof. C. D. Fortunescu, Craiova, Str. Jules Michelet, 2.

Corespondența de orce natură: articole și comunicări, cărți pentru recenzat, publicații pentru schimb, mandate postale destinate „Arhivelor Olteniei", cum și orce reclamațiuni cu privire la Administrație, să se îndrepte la aceeași adresă de mai sus.

21650.

Anul IV, No. 20. Iulie — August 1925.

ARHIVELE OLTENIEI

SUB DIRECȚIUNEA D-lor

DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprijinitorii ARHIVELOR OLTENIEI pe anul 1925

D-nu VICTOR POPP, Craiova	1000 lei
D-nu Profesor N. COCULESCU, București	1000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU, București	3000 lei
D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
PRIMĂRIA ORAȘULUI, CRAIOVA	5000 lei
D-nu R. S. MOLIN, Oravița-Banat	500 lei
Principele BARBU STIRBEY, București	1000 lei
Decanatul BAROULUI de DOLJ	5000 lei
D-nu C. POENARU, Craiova	1000 lei
BANCA VIITORUL, Craiova	1000 lei
CLUBUL UNIREA, din T.-Severin	500 lei
D-nu Dr. I. TRĂILESCU, T.-Severin	500 lei
D-nu IULIAN VRĂBIESCU, Craiova	500 lei
MINISTERUL CULTELOR ȘI ARTELOR	5000 lei
D-nu Mitu S. Andreescu, Craiova	2000 lei
Tipografia „Scrisul Românesc" Craiova	10000 lei
D-nu Dr. Th. Hoenig, T.-Severin	500 lei
Doamna P. . . . . Craiova	1000 lei
D-nu MIȘU SĂULESCU, București	1500 lei
CERCUL MILITAR-CIVIL, din Timișoara	5000 lei
D-na Dr. Gh. Dem. Cristea, T.-Severin	500 lei
BANCA COMERȚULUI, Craiova	3000 lei

Lista celor rămaşi datori din 1922—1923

Din judeţul **Mehedinţi** n'au plătit abonamentul de 100 lei pe anul 1923 Domnii: *Victor D. Dinculescu*, avocat din Baia de Aramă; *Emilian Dobrovicescu*, institutor, Baia de Aramă; *Dr. David Gani*, fost la Spitalul din Cujmir; *Prefectura judeţului Mehedinţi* (pe 1922 şi 1923)[1]; *G. Cornea*, Strehaia; *Mihail Cornea*, Menţii din Faţă; *N. Saidac*, Strehaia; *Const. C. Dumitrescu*, judecător fost Strehaia; *D. Diţescu*, agronom Strehaia; *P. Blagovici*, proprietar, Isvorelu; *Gh Topală*, învăţător, Bistriţa; *Dr. M. Metzger*, T.-Severin; *Sava Bărbătescu*, revizor şcolar T.-Severin.

Din judeţul **Gorj**, Domnii: *Dr. Al. Bădescu*, Novaci; *Primăria oraşului T.-Jiu*[1]); *General Mihail* deputat; *Tache Călinescu*, proprietar, Cărbuneşti; *Dumitru Anescu*, învăţător, Brădiceni; *Ion Florescu*, învăţător, Pestişani; *Căminul Cultural* din Brădiceni; *Pantelimon Goga* învăţător, Brădiceni.

Din judeţul **Vâlcea**: *Preot Ilie Popescu* din Lădeşti; *I. Theodorescu*, dela Serviciul Sanitar al comunei R.-Vâlcii; (pentru 1922 şi 1923); *Măldărescu*, proprietar din Măldăreşti (pentru 1922 şi 1923); *C I. Scutaşu*, profesor, R.-Vâlcii; *Gh. Grigorescu*, primar Ocnele-Mari; *Anastase Stoiculescu*, avocat, Ocnele-Mari; *Petre Ionescu*, proprietar Ocnele-Mari; *Grigorie Otetelişanu*, R.-Vâlcii (pentru 1922 şi 1923); *Alexandru Zugrăvescu*, revizor şcolar Drăgăşani (pentru 1922 şi 1923); *Protoereu Ioan Z. N. Popescu*, Drăgăşani; *Mărăcinescu*, învăţător, Smeuret (pentru 1922 şi 1923); *C. Stefănescu*, proprietar ferma Fulgulescu, R.-Vâlcii (p. 1922 şi 1923); *E. Vangler*, Director la Soc. Govora-Călimăneşti, R.-Vâlcii; *I Rosenthal*, dentist, R.-Vâlcii.

Din judeţul **Romanaţi**: *Dr. Dulgherescu*, Deveselu; *Dr. I. Bădescu*, Arceşti; *Prefectura jud. Romanaţi* (p. 1922 şi 1923,[1]) sub prefectoratul D-lui Oroveanu; *Dr. Oprescu*, Corabia; *Dr. Ţurlui*, Balş.

Din jud. **Dolj**: *Preot C. Popescu*, Cioroiaşi; *G. Marincu*, mare proprietar, Bărca (pentru 1922 şi 1923); *I. Stanciu*, învăţător, Stoina (pentru 1922 şi 1923); *Nicolae C. Stefidi*, Calafat; *Dr. Ch. Stoenescu*, Bărca; *Tache Şerbănescu-Spaimă*, Pleniţa; *Preot D. Raicea*, Moţăţei; *C. Stoenescu*, comerciant, Str. Sf. Dumitru, Craiova.

In numărul viitor vor urma rău platnicii din 1924.

Administraţia A. O.

[1]) Ne-a scris că nu a primit revista. Totuşi i s'a trimes regulat. Probabil că vreun funcţionar a păstrat-o pentru sine. Era totuşi drept să se refuze plata acestă modică unei asemenea publicaţii de către administraţia unui judeţ sau capitală din Oltenia.

ORAŞELE OLTENE

şi mai ales Craiova pe pragul vremilor nouă

(1760—1830)

O viaţă orăşenească *adevărată* n'a existat niciodată în Oltenia. N'au fost aici, ca în părţile muntoase ale Ţerii-Româneşti, ca mai în toată Moldova, cetăţi întemeiate de străini, de Saşi, de Unguri, de Nemţi, de Poloni, de Armeni, cari aduceau cu dânşii un anume drept municipal, o anumită orânduire, anumite datine.

Aici s'a împrumutat cel mult de acolo felul de cârmuire prin judeţ şi pârgari, fără ca privilegii domneşti, necontenit înnoite sau păstrate în amintirea locuitorilor, să apere viaţa, măcar în unele privinţi de sine stătătoare, a oraşului.

Aici centrele s'au alcătuit la întâmplare. Din cele cinci vechi reşedinţe de judeţ, Cernetul a început ca satul de lângă Cerna, a trăit mai mult astfel şi de aceia s'a mântuit atât de răpede. Târgul-Jiiului a fost întemeiat pe o moşie a Buzeştilor numai în vremea lui Mircea Ciobanul, la mijlocul veacului al XVI-lea; niciodată el n'a avut hotare bine statornicite, nici cea mai slabă întăritură. Râmnicul-Vâlcei pleacă dela o mănăstire: mănăstirea de lângă Râmnic, de lângă „heleşteu", — un heleşteu de mult secat, ale cărui ape veniau dela marele Olt ce curge în apropiere. Episcopia Severinului s'a adăpostit acolo, venind dela Strehaia, şi atunci mănăstirea s'a umplut de o mai puternică viaţă, din care a răsărit un târguşor, în mijlocul căruia apoi Petraşcu-Vodă, tatăl lui Mihai Viteazul, venit bolnav acolo, clădi biserica Sf. Paraschiva. Când, la cucerirea Austriacilor, s'a aşternut drumul cel nou pietruit al generalului Stainville de-a dreapta Oltului, însemnătatea Râmnicului a crescut. Nici odată oraşul n'a biruit însă ca însemnătate biserica, apărată odinioară şi prin zidurile dela Cetăţue, încununate cu o bisericuţă veche. Caracălul, — din Cară-cule, turnul „negru" ? — un sat unde Mihai Viteazul îşi punea lagărul în 1598, când pândia pe Turcii dunăreni, nu s'a putut înjgheba orăşeneşte până în timpurile din urmă. Insăşi Craiova erà la 1500 încă, numai satul de obârşie şi una din moşiile neamului lui Neagoe Vornicul, dela care porneşte seminţia de Bani olteni numiţi după dânsa: Craioveştii. Chiar după mutarea aici a Băniei, ea n'a fost un oraş ca Târgovişteа sau Câmpulungul. Logofătul lui Mihai Viteazul, Teodosie, zice, în prelucrarea Silesianului Walter, care a petrecut câtva timp în ţară, despre Craiova din 1596: „Craiova.

reşedinţa Banului, oraş mare, împoporat şi plin de tot belşugul, dar *fără ziduri şi cetăţue*".

Totuşi, în aceste sate-oraşe cu judeţ şi pârgari, de o parte, cu drepturi boereşti asupra lor şi cu dregători domneşti în frunte, de alta, se petrecea o viaţă însemnată, nu numai prin accidentele ei. E interesant s'o ştim, e greu însă s'o urmărim. Nefiind o dezvoltare, nu se poate da o povestire. Pentru a schiţa cronica vieţei lăuntrice, n'ajung documentele, de tot puţine, aşa de puţine, încât n'avem nici o singură *carte* dela judeţul şi pârgarii vreunuia dintre cele cinci oraşe.

Calea cea mai firească de a străbate în traiul lor de toate zilele, e aceia de a urmări *clădirea bisericilor* din ele, legând de fiecare asemenea zidire ceia ce se poate afla despre oameni şi împrejurări. Scurte notiţe despre dregătorii ce stau în ele se pot adăogi. Aceasta se încearcă pe scurt în paginile ce urmează. Când vor fi mai multe documente oltene în tipar, schiţele acestea vor putea fi, neapărat, foarte simţitor mărite şi chiar în chip cu adevărat mulţămitor prefăcute.

I.

Dintre capitalele, *Scaunele*, judeţelor oltene dela sfârşitul veacului al XVIII-lea şi începutul celui următor, Cerneţul era cel mai mic, mai sărac şi mai puţin împodobit. Nu se afla nici în mijlocul unui bogat Ţinut de ţărani mândri, n'avea nici legături de comerţ însemnate şi nici amintiri istorice glorioase nu erau legate de pământul său.

Veche aşezare sătească, Cerneţul avea, înnainte de epoca fanariotă, care a aşezat *isprăvniciile*, un *căpitan*. Aceasta pentru că erà lângă hotar; deci căpitanul acesta era un „căpitan de margine", având slujitori dintre moşneni supt poruncile sale. Căpitanul erà supus Banului craiovean; şi Dumitraşco Brăiloiu, mai târziu călugărul Dosofteiu, a fost căpitan la Cerneţi, supt Vodă Brâncoveanu. Pe acolo mergea drumul de pe malul Dunării la Mehadia, şi turmele de porci, pe atunci o mare bogăţie a Olteniei, treceau pe acolo la Nemţi. Pe acea vreme se vedea în Cerneţi biserica zidită, cu vre-o jumătate de veac în urmă, de Grigore-Vodă Ghica cel vechiu, în 1673,—o temeinică şi destul de frumoasă clădire cu turn puternic, care era închinată Sfintei Troiţe.

Căpităniа era la Cerneţi şi pe la jumătatea veacului al XVIII-lea, când, într'o descriere a ţerii, se pomeneşte că este acolo o biserică şi o „mănăstire".

Era în Cerneţi şi una din vămile ţerii, carăle cu mărfuri

sosind dela Vodiţa, unde încă de pe atunci era cu totul în ruine vechea mănăstire din veacul al XIV-lea.

Şi, de pe la jumătatea veacului XVIII-lea, în Cerneţi stătea ispravnicul cel nou al judeţului Mehedinţi.

Către sfârşitul aceluiaşi veac, începu o nouă biserică, purtând un îndoit hram, al Sf. Nicolae şi Sf. Spiridon, boerinaşul Radu Pleşoianu, împreună cu rudele sale Stoian şi Dimitrie Pleşoienii. Din acest neam era să se nască şi fiul lui Petru. Grigore Pleşoianu, unul dintre cei dintâiu autori didáctici şi traducători din franţuzeşte. Dela Grigore Pleşoianu avem o bună carte pentru începători, — „Cele dintâiu cunoştinţe" din 1829—, o gramatică franceză, împreună cu un abecedariu, şi nişte dialoguri pentru această limbă. Tot el a dat cel dintâiu manual de caligrafie, pe care-l tipări la Sibiiu, cu cheltuiala boierului Scarlat Roset. A lăsat un mare număr de nuvelete, tălmăcite din franţuzeşte, cu destulă cunoştinţă a limbii şi cu cele mai bune gânduri de a folosi prin această osteneală a sa: *Aneta şi Lubin*, apoi *Telemac, Genoveva de Brabant, Copilul pierdut şi licuriciul. Canarul.* Învăţase la Gheorghe Lazăr, în şcoala românească „naţională" din Bucureşti şi funcţionă mai târziu şi ca inginer, tipărind şi o hartă a poştelor. Era un om foarte cuminte şi avea o adevărată şi rodnică iubire pentru ţara şi neamul său, pentru învăţăturile şi scrisul literar prin care li se putea da, odată cu lumina, mijlocul de a înnainta. Numele lui se cuvine a fi pomenit cu recunoştinţă printre ale celor dintâi dascăli dela noi, firi desgheţate şi harnice, oameni de credinţă şi de muncă, împlinind prin nesfârşita lor bunăvoinţă lipsurile aşa de mari ale unei creşteri şcolare lăsate mai mult la întâmplare. Vedea în respectul sever faţă de morală, în simţul frăţiei cu ceilalţi oameni, în buna gospodărie frumos chibzuită, cu iubire purtată şi spornică în foloase, primele datorii ale unui neam ce se ridică de supt apăsări grele şi din mari nenorociri.

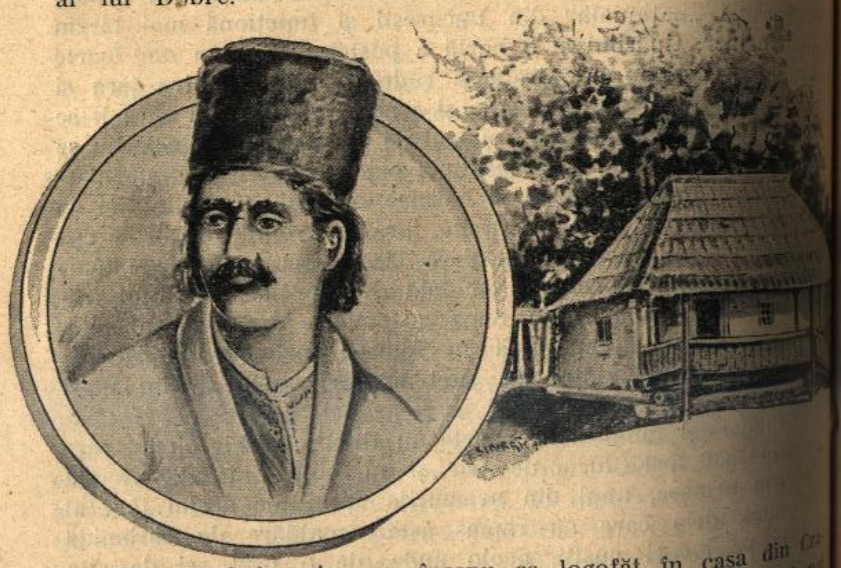
Din aceiaşi familie face parte un Gheorghe Pleşoianu, care era prin 1830 fost Clucer de Arie, şi un Ioniţă din 1820. Acesta era, prin urmare, unul din neamurile vechi ale acelui târg al Cerneţului, dela care au rămas astăzi maldăre de cărămidă stricată pe locuri pustii, acolo unde, de o parte şi de alta a drumului, erau odată casele cu câte două rânduri ale locuitorilor fruntaşi din această Căpitănie, mai târziu reşedinţă de judeţ.

Pleşoienii n'au putut isprăvi biserica lor. După zece ani de pustietate, s'a apucat să urmeze lucrul, „dela ferestre în sus"

— zice inscripţia păstrată încă, — un Glogoveanu, Ion, Mare-Logofăt titular şi membru al Divanului austriac, care o şi isprăvi în 1794, puind pe un zugrav împodobit cu un titlu de boierinaş, pe Gheorghe, fost al doilea Portar, să-i facă sfinţii.

Glogovenii, de loc din satul Glogova, unde a fost ucis, în veacul al XV-lea, Basarab-cel-Tânăr, rudă cu boierii Craioveşti, erau aşezaţi la această dată în Cerneţi. Dintre dânşii întâlnim pe la 1800—20 pe Păharnicul Nicolae, pe Alecu Pitarul, pe un Constantin, care-şi cere odată dela Sibiiu „puşti de vânat", „războiu de struguri" şi „bricege". In casa Glogovenilor vor fi fost găzduiţi la 1790—1 fruntaşii oştilor germane, care-şi făcură aici una din magaziile de căpetenie.

In ajunul răscoalei lui Tudor, trei locuitori din neamuri mai nouă ale Cerneţilor înnălţau biserica Sf. Ioan Botezătorul. Anume: Ioan Grecescu, care fusese polcovnic, Ştefan Miculescu, fost Clucer de Arie şi Ioniţă Armeanul: cei doi dintâi sânt şi îngropaţi acolo. Lucrul zugrăvelii îl făcură preotul Mihai din Târgu-Jiiului, care-şi zice „cliric", şi un fecior de popă, Ioan al lui Dobre.

Tudor el însuşi, care începu ca logofăt în casa din Cra-iova a Glogovenilor, îşi avea case la Cerneţi. El stătu aici mai multă vreme, având legături cu unii din boierii şi boierinaşii localnici, cu Ion Gărdăreanu, cu acest Miculescu dela biserica Sfântului Ioan, cu un văr al său, Ioniţă Burileanu. După mi-carea lui, Turcii se aşezară în târg, petrecând în el mai multe luni de zile.

Pare că rămăsese din acele timpuri o sământă de turburare în Cerneţi. După ce Alexandru Ghica-Vodă chemă, în anii 1830, la viaţă Turnul-Severin, şi vechea reşedinţă începu să cadă în ruină, — în 1846 aici fură arestaţi conspiratorii împotriva lui Vodă Bibescu. Printre ei era un Burileanu şi vărul acestuia, Şomănescu, pe lângă un Hârgot, un Lideşan, un Ţimbru, un Hâldan, un Cârstoiu, tot neamuri de răzăşi, şi preotul Dinu.

II.

La Târgu-Jiiului, „oroşanii" avea în fruntea lor un judeţ, pe lângă care se întâmpină firește şi un căpitan. Datinele de pe vremea Nemţilor, când o colonie de Bulgari catolici, de Chiproviceni negustori fu aşezată şi aici şi întări încă puterea acestui vechiu element orăşenesc, fac din Târgu-Jiiului un târg mai democratic, am zice, decât altele.

Astfel când, în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, se prefăcu biserica de căpetenie, se înseamnă cu mândrie că zidirea ei întreagă se datoreşte numai „dumnialor negustorilor Târgului-Jiiului": unui Petru Giurgiu, unui Dobre Sârbu, din vechii Chiproviceni, trecuţi pe încetul la legea noastră, unui Radu, care-şi zice pe slavoneşte „cupeţul", unui Constantin Veardeş, Român adevărat, unor Rovinari, din Rovine în Jiiul-de-jos, unui Roşianu, unui Grec şi unui locuitor din Giurgiu, unui Giurgiuvean; şi un bărbier se vede pe lângă ei. In mijlocul lor să rătăceşte un singur boier, Logofătul Constantin Păha. Şi, ceea ce e tot atât de interesant, într'un colţ se însemnă alt nume de boier, ca al ispravnicului, îngrijitorului clădirii: Manea Păharnicul. Cei mai mari cheltuitori sânt Sârbul Dobre şi „cupeţul" Radu. La clopot se înseamnă numele de mai sus şi, pe lângă dânsele, altele: un Petru Ursu, un Tămăşescu, un alt Sârb, Stoian, un abagiu, lucrător de dimie, Preda, şi ale boierilor Ioan Bălteanu şi Dumitraşco Romanescu. Unul dintre cei dintâi morţi aduşi în biserica dreasă e Grecul Adam.

Această veche biserică, Sfinţii Apostoli (mai pe urmă Sf. Gheorghe şi Sf. Dimitrie), în care se îngroapă la 1801 Clucerul Bengescu, se zicea la 1717 încă Biserica Domnească.

Aceasta ne-ar făcea să căutăm pe vre-un Domn drept ctitor al ei, şi mai potrivit decât oricare ar fi Matei-Vodă, boier oltean, care a dat lupte prin părţile acestea, ale Jiiului-de-sus împotriva, boierilor şi slujitorilor lui Leon-Vodă şi a stat câteva zile în Tismana, apărându-se de duşmani şi stând în cumpănă de moarte. Lucrul stă însă altfel. Biserica cea veche, cea pustie, părăsită, dărăpănată şi lipsită de toate cele trebuin-

cioase", era a unor ctitori oarecare; reparaţia, deşi s'a făcut cu bani negustoreşti, a fost săvârşită din îndemnul şi cu supravegherea ispravnicului, care se întâmplase a fi Dumitrachi Varlaam Stolnicul, cronicarul, şi Domnul a dat privilegii, care au prefăcut noua biserică a Sf. Gheorghe şi Dimitrie în *biserică domnească*. Ispravnicii erau să şadă în casele bisericii, pe când epitropii trebuiau să fie aleşi „de obştea negustorilor şi orăşenilor dintre pământeni". La începutul veacului al XIX-lea, era pe lângă biserică şi o şcoală domnească, cu venituri din vinăriciul Gorjului, din bâlciurile dela Cărbuneşti şi dela Târgu-Jiiului chiar.

Cealaltă biserică a Sf. Apostoli, care nu şi-a schimbat hramul, zidită în 1747, are drept ctitori pe un Giurgiuvean, pe un „cupeţ", pe mai mulţi oameni din popor, fără nume de familie, şi, afară de ei, pe un simplu logofăt. Pentru zugrăveală plăteşte iar Dobre Sârbul, cu Sârbul Nedelcu. Numai la reparaţia din 1852 apar numele boiereşti.

La bisericuţa de lemn a Sf. Impăraţi „din Băroiu" — numită aşa după o mahala a oraşului, — câţiva boierinaşi (Păhă, Bozianu, Lupulescu, Bălteanu, Roşianu, Ştefulescu), se află lângă străinul Holingher, trecut la ortodoxie, lângă un croitor, un „Giurgiuvean" şi doi mahalagii.

Biserică în adevăr boierească e numai Sf. Nicolae, a cărui inscripţie înseamnă ca întemeietori, pe lângă protopopul Târgu-Jiiului, Andrei, care a îndemnat, pe un Simion Mergeanli, soţ al unei Brăiloaice, pe un Frumuşan, pe o Crăsnăreasă cu fii, pe o Măldărească, pe un Cămărăşescu, pe Şerban Măgheru şi doi logofeţi (1820). Cum se vede, boierime gorjană şi chiar vâlceană; şi o Argetoiancă din Dolj a ajutat. Mai târziu însă şi aici se adaogă la binefăcători un negustor de braşovenie.

In acest oraş nu era nici frumuseţa stradelor „podite" (abia se aşternea pe la 1793 puţină piatră pe bălţoace) şi a largilor case boiereşti din curţi ca o moşioară, precum se vedeau la Craiova, nu era nici liniştea mănăstirească a unui târg vlădicesc ca Râmnicul, nici mişcarea unei carvasarale de lângă hotar, ca în Cerneţi. Viaţa de meşteşug şi negoţ a celor mulţi şi mici, dintre cari cei mai bogaţi se apropiau de boierimea mărunţă a unui ţinut depărtat de către munte, aceia stăpânia.

Vama şi-o aveă şi Târgu-Jiiului, şi, pe vremea lui Brâncoveanu, încă, şi aici strângeau dregătorii domneşti „mortasipia", vama târgului, şi „oluc-hacul" pe vânzarea vitelor.

Incolo, vechile vremuri aveau, cum am zis dela început, un

căpitan, iar cele nouă, după reforma lui Constantin-Vodă Mavrocordat, aduc pe cei doi ispravnici, cu sameşul lor.

III.

Ca şi la Cerneţi şi Târgu-Jiiului era un căpitan şi la Râmnic, păzind la aceastălaltă margine; el avea supt ascultarea lui ostaşi anume „slujitorii Râmnicului", „vânătorii", cătanele zise ale Poterei şi ale Marcului.

Din vremuri vechi apoi, era şi aici la Râmnic un târg, a cărui însemnătate a scăzut mult cu ridicarea Râurenilor.

Lăcaşurile bisericeşti sânt în cea mai mare parte vechi.

Episcopia fu zidită de Vlădica Mihail în veacul al XVI-lea; pe vremea Nemţilor o făcu din nou Climent episcopul şi ce avem astăzi e o prefacere din 1847. Ştim că Petraşcu-Vodă cel Bun e ctitorul dela Sf. Paraschiva. Biserica din dealul dela Cetăţue vine dela Şerban-Vodă Cantacuzino şi dela Mitropolitul Teodosie, din 1680.

La Sf. Gheorghe e ctitor rivalul lui Varlaam Teodosie Mitropolitul. Bisericuţa din Olteni, unde tradiţia pune începuturile episcopiei, e dela Mihail, urmaşul lui la Râmnic (mort înnainte de Decemvrie 1590): el în adevăr a dăruit bisericii acesteia a Sf. Nicolae moşiile Olteni şi Bujoreni.

Biserica Tuturor Sfinţilor primi în veacul al XVIII-lea moştenire dela negustorul Hagi Dinul. O zidiseră după cea mai bună datină, cu stâlpi săpaţi de un preot meşter, Vlădica Grigorie şi un negustor, un hagiu care în tinereţa lui făcuse păcate ce trebuiau răsplătite. Sf. Dumitru, cu pridvorul său împărţit în trei, cu puternicul turn sprijinit pe acest pridvor unic, vorbeşte prin arhitectura sa de o vechime ce nu se poate deslusi prin mărturii scrise. La Biserica Precistei, ca întemeietor al căreia se pomeneşte un Mircea-Vodă ce pare a fi Ciobanul — deci aceiaşi vechime ca la Sf. Paraschiva —, un Logofăt din veacul al XVIII-lea, după întoarcerea Olteniei supt stăpânirea românească e înnoitorul, în cel mai frumos stil. In sfârşit particularii au zidit, la începutul veacului al XIX-lea, biserica Sf. Ioan de peste apă.

La Episcopie trăia amintirea marelui episcop Grigorie Socoteanu, care dresese biserica, adăusese paraclisul şi întemeiase curţile de locuinţă. Niciunul dintre urmaşii săi nu se arătă însă vrednic de această moştenire.

Cum se trăia la Râmnic în 1806, putem şti după un caiet de socoteli păstrat din fericire.

Prea Sfinţia Sa, când nu e la Bucureşti ori în pribegie peste munte — căci vizitaţii canonice nu se prea fac şi nici chiar primblări mai puţin canonice—, petrece în cămările sale cu clericii episcopiei, arhimandritul, eclesiarhul, protopopul, preoţii, diaconul. E o mare gospodărie acolo, cu portarii, jimblarii, chelarii, bucătarii — şi „marele-bucătar", — cu ciobanii, purcarii, vizitiii, vierii, boarii. Intr'o parte lucrează tipografia, în alta e „şcoala românească"; colo învaţă pe copiii mai înnaintaţi „dascălul grecesc". E o mare bucurie când vin oaspeţi, anume, sau în trecere spre „lazaretul" dela Turnu-Roşu şi spre Sibiiu. Astfel, în acest an trec boierii Ştirbei şi Brăiloiu, Căimăcămeasa Craiovei, a lui Dimitrie Hangerlì, Păharnicul Gheorghe, câte un Turc de cinste chiar. Când nu sânt ei, episcopul găseşte, dintre mireni, numai pe ispravnici pentru „ziafeturi" mai neobişnuite.

Şi aici se simte înrâurirea vechii vieţi negustoreşti privilegiate a Bulgarilor din vremea austriacă. Dintre dânşii sânt cei mai bogaţi prăvăliaşi, ca Iova Iovepalin dela începutul veacului al XVIII-lea şi fiul său Ioţa, cari n'au uitat încă drumul la biserica franciscană a „băraţilor", ce ţine şi până acum. Poate din mijlocul lor să fie luat şi pârgarul Vasile din 1736. Dintre Nemţi a rămas, după înlăturarea pajurilor, Anton Mastaller Vornicul, aproape romanizat.

Marii negustori din Râmnic rămân Iovipalii. In a doua jumătate a veacului se întâmpină unul din ei, Niculiţă, cu fiii săi. Alt bogătaş, Antonie Nicolantin, e şi dânsul urmaş al vechilor companişti bulgari. Se întâlneşte însă acum câte un Oriental de proveniență mai nouă, ca Sevanos şi Mavrodoglu.

Boieri nu prea sânt la Râmnic. Doar câte un Guran, câte un Hulubescu, câte un Olănescu dacă vin dela moşie, ori din târguşoarele vecine: din Ocne, din Olăneşti. Boieri de Râmnic adevăraţi sânt numai Socotenii, dar neamul se stânge la începutul veacului celui nou. Socoteanca cea bătrână îşi mărită fata după Iancu Lahovari, care se aşează în Râmnic şi ia în stăpânire averea Socotenilor. Curtea acestora se ţine şi până azi, cu zidurile înnalte pe care nu le-au dărâmat încă adversarii politici. Lahovari e dintr'un neam nou; fraţii săi Mihai şi Nicolachi vin de se aşează lângă dânsul. Un alt Lahovari, Manolachi, se întâmpină ca ispravnic la Vâlcea încă din 1792: el clădeşte în 1811 şcoala grecească şi un spital la Craiova. Şi între boieri deci, ca şi între negustori, neamuri nouă ajung la stăpânire.

IV.

Caracălul începe, de o potrivă, cu un căpitan şi ajunge să aibă apoi doi ispravnici.

Şi aici era apoi, firește, un judeţ al negustorilor.

Cea mai veche biserică din Caracăl ar putea să fie a Sfinţilor Apostoli, unde, în zugrăveală urâtă nouă, apare ctitorul d'intâiu, Dumitru Părşcoveanu. Părşcovenii însă se aşează în veacul al XVIII-lea la Craiova.

Totuşi ar ieşi mai veche biserica Sfântului Gheorghe, dacă menţiunea din inscripţia ei că la început s'a făcut de „Barbu sin Preda" ar privi pe cel de-al doilea Barbu dintre Craioveşti,— cum se pare că şi este.

In veacul al XVIII-lea, târgul trăia mai mult pentru viaţa de Duminecă şi de sărbători a sătenilor din împrejurimi. La biserica lui „Barbu sîn Preda" înnoitorii din 1817 sânt un „boltaş" Ienachi, un băcan, Peiu, un Coiciu, cu numele bulgăresc, un boiangiu, Stoian, un tabac, Ecu, un braşovean, doi cojocari (unul: Stavarachi), un săpunar şi un zaharagiu, un număr de mahalagii din neamurile Otinceală, Curuia, Cocea. Dintre boieri apare numai Clucerul Costachi Greceanu, şi niciunul din ramura Jienilor ce stătea atunci în Caracăl.

In sfârşit la biserica Tuturor Sfinţilor, zidită în 1812, boierul Costachi Greceanu, acum Medelnicer, stă lângă Stoica Boruzescu Postelnicul. Dar, încolo, şi aici tot meşteri şi negustoraşi: doi băcani, un bogasier, un cojocar, un boltaş, un boiangiu, un cizmar.

Aici, de sigur, e puţină deosebire între târg şi între sat. Târgul e o piaţă pentru cară şi vite şi o stradă pentru „boltaşi" şi meşteri, mai mult străini. Casele mahalagiilor sânt ca şi ale sătenilor, de cari nu se deosebesc în felul şi sporul îndeletnicirilor locuitorilor din ele.

V.

Craiova era şi mai înnainte de 1600, măcar reşedinţa Băniei. Banul era înlocuit de cele mai multe ori în timpurile mai nouă de „ispravnici ai Scaunului", cari erau une ori boieri mari, precum a fost în 1656 Stroe Clucerul, care nu e altul decât Stroe Leurdeanul, duşmanul Cantacuzinilor. Aceşti dregători dădeau porunci întocmai ca şi Banii: aşa face Dragotă Postelnicul, de pildă, cam în acelaşi timp cu Stroe, sau Dumitraşcu Păharnicul din 1684, sau Bunea Grădişteanu din 1706. Ca şi Banii, ei dădeau părţilor în gâlceavă pentru pământ şease sau doisprezece sau douăzeci şi patru de boieri socotitori, prin cărţi scrise pe bucăţi mai mici de hârtie pecetluite cu roşu, dar nu cu o pecete deosebită, ci tot cu o pecete a Domniei.

Mai târziu, în sfârşit, rostul ispravnicului de Scaun a trecut asupra unui Caimacam, adecă „locţiitor“, Bănia ajungând acum numai un titlu.

Banul, ispravnicul sau Caimacamul avea pe lângă dânsul un număr de dregători ai săi: un vătaf, pe care-l putea trimete cu poruncile şi orânduielile sale, un Portar, care aduce pe împricinaţi la dânsul, un logofăt al treilea şi un logofăt de Divan pentru cancelarie, un Armaş al doilea pentru pedepse, un polcovnic de călăraşi pentru urmăriri. Vameşi stăteau şi în Craiova.

Orăşenii erau supuşi judecăţii magistratului lor, judeţul. Din nenorocire avem puţine nume de judeţi ai Craiovei şi puţine cărţi de-ale lor. In vremea Austriacilor, locul acesta îl avea Tudor Birdeiu. Pecetea din 1650 a târgului are o cruce şi două stele în cerc dublu şi cuvintele „Craiova oraş“.

Despre vechea înfăţişare a oraşului putem spune lămurit că nu se ştie nimic. Craiova nu era în calea drumeţilor, cari veniau din Ardeal pe valea Prahovei spre Bucureşti şi Giurgiu. S'ar crede că Nemţii cuceritori începură a face *poduri* pe *uliţi* încă din cele dintâi decenii ale veacului al XVIII-lea şi că ele nu ereau cele dintâi, fiindcă şi Nemţii găsiseră „poduri vechi“.

Pe vremea noastră, printre cei mai bogaţi negustori e Hagi Gheorghe, ctitorul de la Precista, căruia îi urmează fiul său Zamfir. Cam în acelaşi timp găsim pe Iordachi Gheorghe. Todoran Mihail e în fruntea unei case trainice care lucrează şi gogoşi de mătasă. Hagi Crăciun, mort în 1790 — „Hagi Crăciun, acum scriind, ţi-au lăsat sănătate, şi-i trag clopotele“, scrie al negustor, — erà şi el printre fruntaşii negoţului oltean. Bălută Ioan Teişanu, Matei Popovici au lăsat multe răvaşe către angrosiştii din Ardeal. Alţii poartă nume sârbeşti, ca Velie Pavlovici, Hagi Mladen Stoianovici, Nistor şi Vasile Pavlovici, Sava Ioanovici, Nicolae Radovici; dar ei nu sânt Sârbi de curând trecuţi în ţară, ci companişti, pe deplin romanisaţi, din vremea Austriecilor. Nicolae Iota din 1826 arată să fie un Bănăţean.

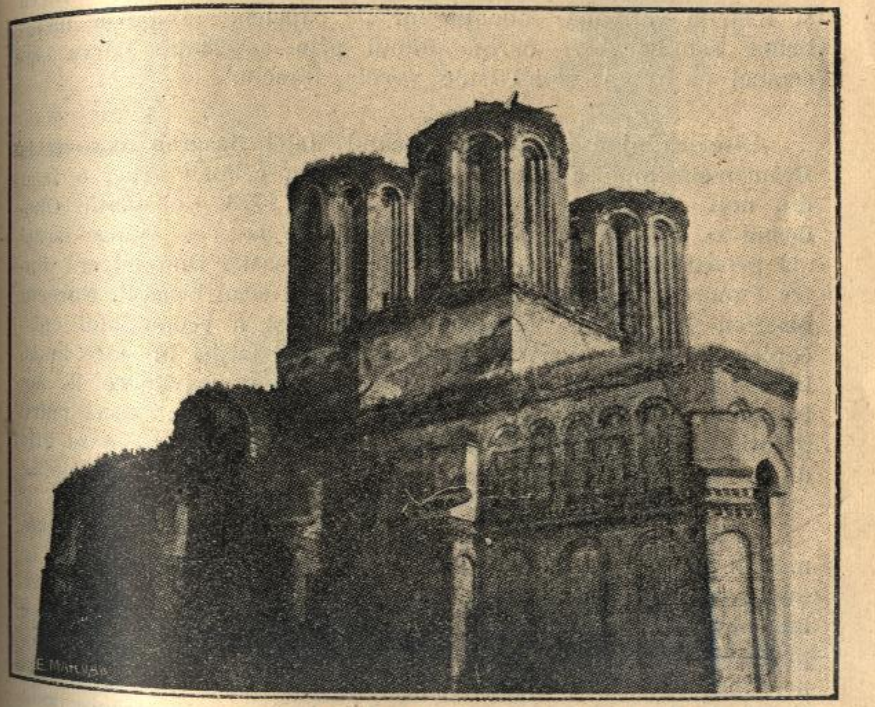
Deşi stăteau în cea mai mare parte pe la moşii, mai toţi boierii fruntaşi ai Olteniei trebuiau să-şi ţie case în Craiova. Intre ele se înseamnă, înnaintea marelui foc din 1801: ale Brăiloilor, ale Glogoveanului, ale Bengescului, ale Jiianului, ale lui Farfară, ale Părşcoveanului, ale lui Ştirbei, ale lui Geanoglu, ale Cocei, ale Tircăi, ale lui Manu, care scăpară de prăpădenie. Cele mai multe din ele se arată cu pietate şi mândrie de localnici şi până astăzi. Câteva au scăpat de prefacerile în urât pe care le aduce moda de astăzi: ar fi o datorie a noas-

temitorilor să nu le strice un rost aşa de potrivit cu adevăratele poveţe ale artei de a clădi ca şi cu nevoile cerului şi ale vieţii noastre.

VI.

O statistică din anii 1770—80 înseamnă în Craiova treizeci şi trei de biserici de lemn, cinci de piatră şi opt mănăstiri (biserici cu chilii).

Dintre dânsele, una erà în adevăr foarte veche, deşi nu din vremurile bulgăreşti sau româno-bulgăreşti, cum s'a crezut.

Biserica Sfântu Dumitru.

Avea hramul Sf. Dumitru, dar i se zicea încă pe la 1800 „Băneasa“. Aceasta înseamnă că a fost zidită de o soţie de Ban. E vorba, de sigur, de una din jupânesele Craioveştilor celor vechi, boierilor din Craiova cari, căpătând cinstea Băniei, au ridicat în acelaş timp şi satul Craiovei de odinioară la rostul de târg. Soţul ei va fi fost deci sau unul din fiii lui Neagu de Craiova, Pârvu Banul din 1505 ori fratele său Barbu (Pahomie

în călugărie), ori nepotul lor, Preda, fiu al lui Pârvu, Banul de subt Basarab Neagoe. Dar se ştie că soţia lui Barbu s'a făcut însăşi călugăriţă, luând numele de Salomia: această femeie evlavioasă poate fi deci ctitoarea Sf. Dumitru.

„Biserică Domnească" se va fi numit acelaş sfânt locaş pe vremea lui Neagoe, a cărui mamă, Neaga, erà sora Craioveştilor. Nu trebue să se uite însă că soţul sau iubitul Neagăi a fost şi el Domn, Basarab cel-Tânăr, Domnul cu rădăcini olteneşti care şi-a căutat scăparea tot peste Olt, până în colţul mehedinţean din Glogova, unde l-au ucis boierii.

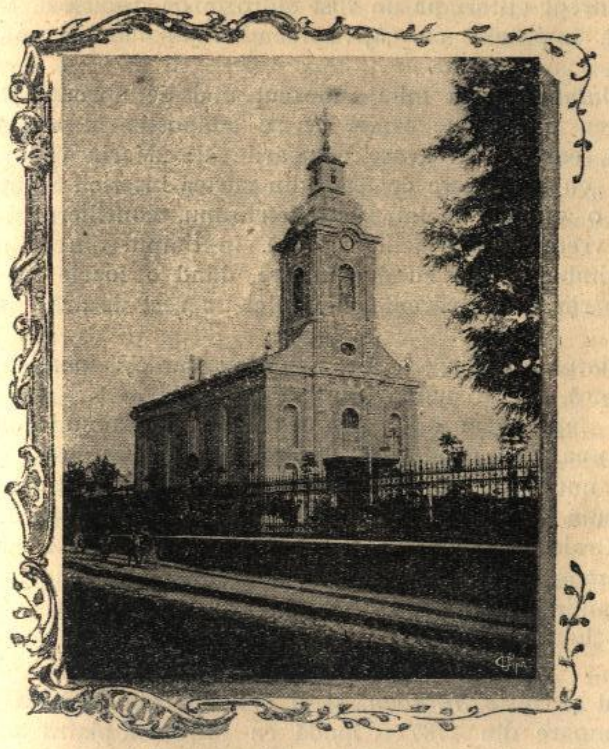
Craioveştii nu stăteau însă în Craiova ca Bani, ci, după datină, în Strehaia, unde biserica poartă încă pe zidurile ei, ca şi Bistriţa vâlceană, fundaţia lor de căpetenie, chipurile membrilor familiei lor: Bârbu, Banul prin excelenţă, Pârvu, însemnat ca Vornic şi alt frate Vornic, Danciu.

Biserica ajunsese în ruină când Matei Basarab, care şi la Brâncoveni înnoise ctitorii craioveşti din celălalt veac, o făcu din nou, „din temelie", în 1651—2. La 1723, Constantin Obedeanu o acopere. Peste vre-o cinzeci de ani, ea ajunge iarăşi „la proastă stare şi dărăpănare". Data aceasta, Domnul erà dintre Fanarioţii trecători şi săraci cari nu făceau biserici. Norocul bisericii fu evlavia boierilor Argetoieni şi a economului episcopiei râmnicene, Partenie, cari o aduseră iarăşi în stare bună, la 1774. Deci se întăriră vechile privilegii privitoare la un trunchiu de carne în oraş şi la multe scutiri pentru cei patru preoţi, pentru diaconi şi pentru dascălul slavonesc, ce se afla din timpuri depărtate la această *cea mai şcoală veche* a Craiovei.

Biserica al cării nume era „Madona-Dudu" se chema mai de mult *Maica Precista de la Dudu*, de lângă cine ştie ce dud bătrân, vrednic de-a numi o clădire sfântă, sau din mahalaua numită după un dud. N'aş crede că Nemţii din 1788—91 au prefăcut-o, pe vremea lor, în biserică catolică, închinând-o Madonei; înnainte de aceasta, în adevăr, catolicii aveau numai o bisericuţă de lemn şi de lut în care abià dacă puteau încăpea două sute de oameni. Numele de „Madona" trebuie să fie din vremea, nouă, a pretenţiilor în cuvinte. Era socotită ca fruntea bisericilor craiovene, şi în 1780 Dumitrana Ştirboaica, şi ea o ctitoare de biserică, cerea să i se facă nişte sfeşnice „mai groase de cât cele de la Maica Precista".

Hagi Gheorghe Ion o zidise la 1766, cu ajutorul fostului Logofăt de Visterie Constantin Fotescu, a cărui familie o făcu metoc al Episcopiei Râmnicului.

Sfinţirea se săvârşi în 1778, fiind de faţă Caimacamul şi mulţi din boierime şi dintre negustori. Hagi Gheorghe căutà preoţi potriviţi cu frumuseţa clădirii. El se îngrijia să i se facă o „răspetie, au de nuc, au de alun, au de teiu să fie, cu două rânduri de săpături împrejur" şi cu candele de argint. Mai dorià să i se lucreze la Sibiiu un stihar ca la Veneţia, un orariu pentru diacon. Bogatul ctitor adăusese bisericei şi „două părechi de case, cu cămară, cu hunie *(sic)*, cu grajdiu cu tot".

Biserica Madona-Dudu.

In 1801, în focul cel mare, biserica fu cuprinsă şi ea de flăcări. Cu o adâncă durere scrie un contemporan, dintre boieri, despre halul în care ajunsese clădirea: „Dela uşa bisericii până la sfântul altar au fost trei focuri, adecă în sfânta biserică înlăuntru, şi pe foc ce au fost jeţurile toate, jăţul episcopului, foişorul unde şedea femeile, amvonul diaconului de sus, din sfintele icoane,—care de două sfinte icoane mi-au ars inima; stâlpii cei mai poleiţi de lângă sfintele icoane, sfânta respetie,

răstignirea de sus. Şi fumul focului au negrit sfânta biserică, iar prăpăditele de chilii au fost stând".

Sfântul Gheorghe e pomenit în 1780 lângă Maica Precista, pentru frumuseţa sfeşnicelor sale. E poate frumoasa biserică păstrată până acum în stilul brâncovenesc, cu două rânduri de firide şi brâne sculptate în flori, care poartă numele de Sf. Gheorghe Nou, spre deosebire de biserica Sf. Ioan Botezătorul şi Sf. Gheorghe, clădită din vechiu şi reparată pe la 1760—70 de o samă de negustori. Sf. Gheorghe Nou a fost clădit la 1755, şi are drept ctitori pe un fost staroste de negustori, Milco Stoienescul, împreună cu câţiva membri ai familiei sale.

Sfântul Ilie nu mi-e cunoscut mai de aproape decât prin tânguirea unei biete femei ce se adăpostia în chiliile acestei biserici, care şi ea avuse călugării săi: „Maria văduva cu trei feate", „cu trei pietre de feate din curtea bisericii Sfântului Ilie".

E o ctitorie a lui Ilie Otetelişanu, consilierul împărătesc de pe vremea Austriacilor (1751). In timpul din urmă, familia i-a schimbat rostul cu desăvârşire, dând o foarte luxoasă biserică de cărămizi aparente, fără nici un rost de arhitectură.

Sfântul Nicolae era tot mănăstire, iar *Sf. Ioan,* de şi clădit din piatră, a fost numai biserică obişnuită.

De fapt avem azi patru biserici cu hramul *Sfântului Nicolae:* una, zisă Brânduşul, a familiei Măinescu; alta, din Dorobănţie, unde erau locuinţile vechilor ostaşi dorobanţii, fiinţă la 1774, cum se vede de pe o notiţă de Mineiu. A treia, din suburbia Craioviţa, zidită de boerinaşii Belceni: astăzi numai stilul cel frumos, din vremea clasică a architecturii muntene, opreşte luarea-aminte. A patra, din mahalaua Ungurenilor, e făcută de doi Becheni, la 1774.

Cât priveşte *Sf. Ioan,* şi el e zidire din al XVIII-lea veac, o însemnare din 1787 o laudă ca fiind de piatră şi cu turn, şi-i dă drept ctitor pe Vasile Tălpăşanu, boerinaş.

Biserica *Pătru Boj* are un nume ciudat, pe care nu-l poţi lămuri, fără a vedeà inscripţia din stânga uşii de intrare, care dă în fruntea ctitorilor din 1731 pe „jupan Pătru Boj, feciorul lui jupan Tudor Boj, den oraş den Craiova". In a doua jumătate a veacului al XVIII-lea ea erà în sama bătrânului boier Hagi Stan Jianu. La 27 August 1787, acesta scria prietenului său Hagi Pop dela Sibiiu să-i trimeată „zece copuri de uleiu", că aici la beserică, la Pătru Bodu *(sic),* tâmpla fiind veche, am surpat-o

şi am făcut-o din nou, şi cu ştocaturi şi stâlpi de dveri, şi coroanele foarte frumoase, şi am tocmit un zugrav mare, ca să o poleesc cu aur şi cu argint: am trimis la Beciu de mi i-au luat Raicovici". Biserica aveà mai de mult hramul Adormirii, dar l-a schimbat apoi cu al Sf. Mina.

Pe lângă aceste biserici, Craiova numără, în sfârşit, mănăstiri de-ale boierilor celor mari.

Una era a Obedeanului,—nu Pătru, ci Constantin, care ţinea pe fiica bogată a călugărului fără astâmpăr ce a fost Dositeiu Brăiloiu. Anul clădirii e 1748. Ctitorul, mort în 1795, e înmormântat la locul de cinste, supt o piatră, a cărei inscripţie vorbeşte de clădirile lui, „spital de săraci" şi palaturi, şi-l arată ca pe un om „numit şi cinstit foarte".

Ea fu îngrijită apoi de boierul Ştefan Pârşcoveanu, care părea că va fi Domn: el ţinuse, în adevăr, pe Elena, fiica Obedeanului. Dela 1759, biserica erà un metoc al Râmnicului. Aveà şcoală grecească şi slavonească.

Deşi boeri mai săraci, *Gănestii* făcură şi ei, în 1752, o biserică de acestea, cu epitropi dintre membrii familiei întemeietoare. Şi aceasta e o ctitorie din veacul al XVIII-lea. Hramul dela mănăstirea Gănescului erà Sf. Nicolae şi Sf. Ioan Botezătorul. I se ziceà şi „Episcopia", pentru lunga petrecere a Vlădicăi Chesarie, marele cărturar, în zidurile ei. Şi orăşenii: dascălul Barbu, Tudor Săpunarul, ajutaseră la zidirea ei.

Zătrenii erau şi ei ctitori aici. Clădirea s'a dărâmat în 1884.

O biserică a *Jianului* are drept ctitor pe Hagi Stan Jianul cel bătrân, care fusese la Ierusalim pentru Hristos şi apoi la Constantinopol pentru Domnia Pârşcoveanului. Trăia încă pe la 1790, având familie multă, dar simţindu-se nenorocit între fii stricaţi şi bolnavi, între nurori leneşe şi trufaşe şi cu un nepot de fiu mut şi idiot.

Biserica aveà privilegii dela Alexandru-Vodă Ipsilanti, întărite de Nicolae Carageà, peste vre-o zece ani. Hagi Stan Jianu, lăudând fapta lui Obedeanu şi Gănescu, prin care li s'au păstrat averile şi casele, se mai gândià să facă şi o şcoală, „să înveţe de pomană", şi un aşezământ pentru măritat fetele sărace, cu venitul moşiei sale, Preajba. Pare să fie biserica prefăcută cu totul, care se zice astăzi „Băşica".

Biserica Vlădoienilor, din 1758, Sf. Nicolae şi Sf. Spiridon, nu vine din vremea când familia se înnalţă prin marea căsătorie

a lui Constantin Vlădoianu cu Eufrosina, sora lui Mihai-Vodă Suțu celui de-al doilea. Ctitorul ei a fost Fota Vlădoianu, care întemeiè pe lângă dânsa și o școală, ba chiar o școală de elinește. El și soția lui, Ilinca, lăsară bisericii, pentru școală mai mult, moșiile Novaci (în Gorj), „cu șepte munți", și Ceraș (în Dolj). Pentru mai multă siguranță, biserica erà închinată mănăstirii Hurezului, și egumenul, viind în Craiova, aveà odăi de „conăcit" lângă ale școlii, în „casele cu foișor« din „curtea de piatră".

Știrbeii trebuiau să-și aibă biserica lor. De fapt, întemeerea ar venì dela evlavia „Știrboaicei", bătrânei jupânese Dumitrana, fiica Strâmbeanului celui învățat și văduva lui Constantin Știrbei, care fusese și Logofăt-Mare.

Biserica erà isprăvită încă din 1768, dar, toată viața ei, Dumitrana avu grija împodobirii lăcașului evlaviei sale. In 1781 ea comandà pentru dânsa un policandru cu douăzeci patru de sfeșnice. In acelaș an ea scrià unui prieten, negustor în Sibiiu: „Cu ajutorul lui Dumnezeu, zugrăvesc sfânta biserică, și nu am aur", cerând a i se aduce douăzeci de *tefele* de aur bun leșesc, câte 3 lei și jumătate tefeaua. Zugravul fusese tocmit din Sibiiu în anul trecut, de Barbu, fiul Dumitranei. Și în 1782 se cerè la Sibiiu facerea unui policandru pentru dânsa. La 1790 i se aduceà și un clopot de 100 de funți.

Dar în 1821 o parte dintre Arnăuții veniți dela București împotriva lui Tudor se închideau aici la Sf. Troiță, și biserica trebuì supusă peste câtăva vreme unei reparații, care-i atinse caracterul, până la o a doua care i-l strică cu totul.

Biserica de azi e o refacere în stilul moldovenesc după reparația din 1840. In ea s'au îngropat Dumitrachi Bibescu, tată a doi Domni, și soția lui, Catinca Văcărească.

Tot printre bisericile de piatră își iea locul cea *„din pisc"*, pe care n'am putut-o identificà (să fie Precista, zisă *Bota?*). Fu clădită în 1724 de Gheorghe Cantacuzino, fiul lui Șerban-Vodă și Ban oltenesc. Clopotul ei a călătorit însă până la Târgul-Jiiului, unde se păstrează în biserica Sf. Nicolae.

Și tot dintre acestea trebue să fie și biserica *Sf. Arhanghel*, la care erau ctitori Murgășenii; la 1809 Clucereasa Stanca, soția unuia din ei, căută să pue un ceasornic în ea, cu clopot în toată rânduiala, fiind gata a plăti pentru aceasta și până la 800 lei. Clădirea e încă din 1785, și ca întemeietori ai ei se înșiră în pisanie un polcovnic, un mătăsariu, negustorul Hagi Crăciun, un bogasier, un cojocar, un „bechiar" sau *beciar*, bucătar, și alții ca dânșii. O icoană a corporației rachierilor de supt Regulamentul Organic o împodobește încă.

In mahalaua *Sârbilor* erà altă biserică de lemn, dar împodobită cu privilegii domnești.

Mai avem astăzi biserica polcovnicului Așu *(Arșu)* din 1802. Apoi cea zisă a lui *Hagi-Ienuș*, care își înseamnă ca fundatori pe un Ceaușescu, împreună cu târgoveți și mahalagii, băcani, cojocari, săpunari. Biserica erà la *Târgul-de-afară*.

Biserica *Firului* vine dela un polcovnic Zamfir, din anul 1732.

Clerul erà reprezintat în Craiova printr'un protopop și printr'un eclesiarh, pe lângă cari se întâmpină o sumă de preoți. Insuși episcopul venia dese ori în oraș, de stăteà săptămâni întregi. Vlădica Inochentie, din vremea Nemților, a murit la Craiova, în ziua de 10 Februar st. n. 1735.

Clisiarul sau eclesiarhul locuià la Biserica Domnească.

VII.

Multele și feluritele scrisori îndreptate către Casa Hagi Constantin Pop din Sibiiu dela 1778 până la 1830, și chiar după această dată, de mai toată boierimea și negustorimea olteană, ne ajută să putem privì în viața craioveană dela începutul timpurilor nouă.

Viața socială erà strălucitoare. Modele nouă aduse din Sibiiu, din Viena aveau multă trecere și, amestecându-se cu vechile datine, dădeau societății din Capitala olteană o înfățișare ciudată, dar plină de coloare. Rădvane, carăte englezești, butci „cu coperiș dinainte", cu „drugii modă de Beciu", *naimod*, văpsite roșu sau în alte colori bătătoare la ochi și căptușite cu „flus", străbăteau străzile prăfoase sau noroioase. Câte un boier sau cocoană aveau chiar „cort nemțesc", adecă umbrelă. Se dădeau mese cu tacâmuri și șervete de cele nouă. Se așezau, pentru plăcerea oaspeților, între farfuriile de porțelan „pui de lămâie și de năramză cu rodul lor sau cu flori" în lăzi. Păharele „caranfile", „butelurile" sânt de „cristal" gros. In sticluțe se vede untdelemn care vine din Provența sau din Luca. Câte o zăharniță uriașă, un „aufsaț", „naimod", și el, cu o „dumbravă și cu jigănii, cum obișnuiesc de le fac, și de argint", se ridică în mijlocul mesei. Sfeșnice de argint răspândesc lumina lumânărilor

albe, care nu sânt de său. Să bea vin „muşcatu", de Frontignan *(Fruntiniag),* vin de „Span", de Spania, dar şi vin de Tokaj şi vin de Rin, vin de Brabant „(brabanţel)", în care se înting „pişcoturi dă cele lungi". „Rozolul de Breslau", cel de Franţa, aperitivul epocei, fac gust de mâncare. Se cronţăe după masă „confeturi" şi „condite". „Vutca franţozască ce să chiamă rum", află călduroşi prieteni. Se bea şampanie şi „sirop de ponciu", precum şi „siropuri de lămâie, de migdale". Din ciubuce se fumează tabac de Pesta şi alte feluri străine. Se cere într'una ananas. Bucătăresele străine, fie şi numai Săsoaice, care au „praxis de uscături, de bucate, de zaharicà", *socăciţele* meştere de „copturi" sânt foarte căutate.

Prezentinul, salamul se aduceau de dincolo la fiecare casă mai mare. „Ciocolata", ceaiul, romul, erau băuturi obişnuite.

Imbrăcămintea se prefăcuse mult. Erau alte pieptănături, neacoperite de marame, şi chiar peruci.

Se cereà ca ele să fie bine „amestecate", „lung cu lung şi scurt cu scurt", cu ţesătură tare, potrivite şi nu aşa încât, „fiind păr prea mult, să se facă capul cât o baniţă", apoi uşoare, „50 dramuri, cu scufă cu tot".

Se purtau „orbote albe faine", basmale de piept. Mănuşi de piele, albe, albastre, înfăşurau trândavele mâni albe. Penele ce cap sânt mult dorite. „Pantofi", „şuhuri" înlocuiau condurii de Ţarigrad. Şi cutare era mai bucuroasă să poarte „strimfi" decât ciorapi.

Totodată pătrundeau „apele de obraz" vieneze, din Beciu, care stricau peliţa curată şi nu dregeau pe cealaltă. Se căutau mult „săpunurile pentru spălat cocoanele pe obraz".

Catinca Ştirbei ştie cum se face a flutură elegant un evantaliu, care se ziceà pe atunci, mult mai românește şi mai frumos, *apărătoare.* Iar în braţele vre unei cocoane mai în vârstă se alintà căţelul pitic, care se numià cu un nume frumos franţuzesc: *Milord* sau, pe românește, *Miliort,* şi ce jale era când „muria" drăguţul, „aşa de frumoşel şi costiri", de „cilibiu", — o adevărată „englengeà şi petrecere"!

Se căutà să fie „flocos, cu părul slobozit şi mare", şi, la cerere, se spuneà apriat că „să nu mai fie în toată Evropa mai mic decât acela". Slujbaşul care voià să înnainteze răpede, nu uità să trateze cu astfel de cadouri pe câte o domnişoară din protipendadă, câte „un mamuzel cu plăcere de câini mici de tot, cu părul mare, de care au damele cele mari pe lângă dânsele".

Ştofe apusene se cereau necontenit. Sânt pânze de Eperjes, *cartoane, maltehuri,* „batiste de musulin", „telatinuri", pomenitele batiste de Linz de legat la gât, „croazele cu flori mărunte şi vărgate", „creditori cu vergi mărunţele", „parcal", *camarhol, şifluh.* Plac ceasornicele engleze.

Câte o boieroaică doria chiar să aibă cusătoreasă în casă: „o practicoasă muere care să aibă ştiinţă a face doaleta şi a îngrijì pentru haine, spălături şi de rochii", dar femeie „aşezată, şi să aibă şi curăţenie". Ba chiar „spălătoarele" din Ardeal sânt dorite.

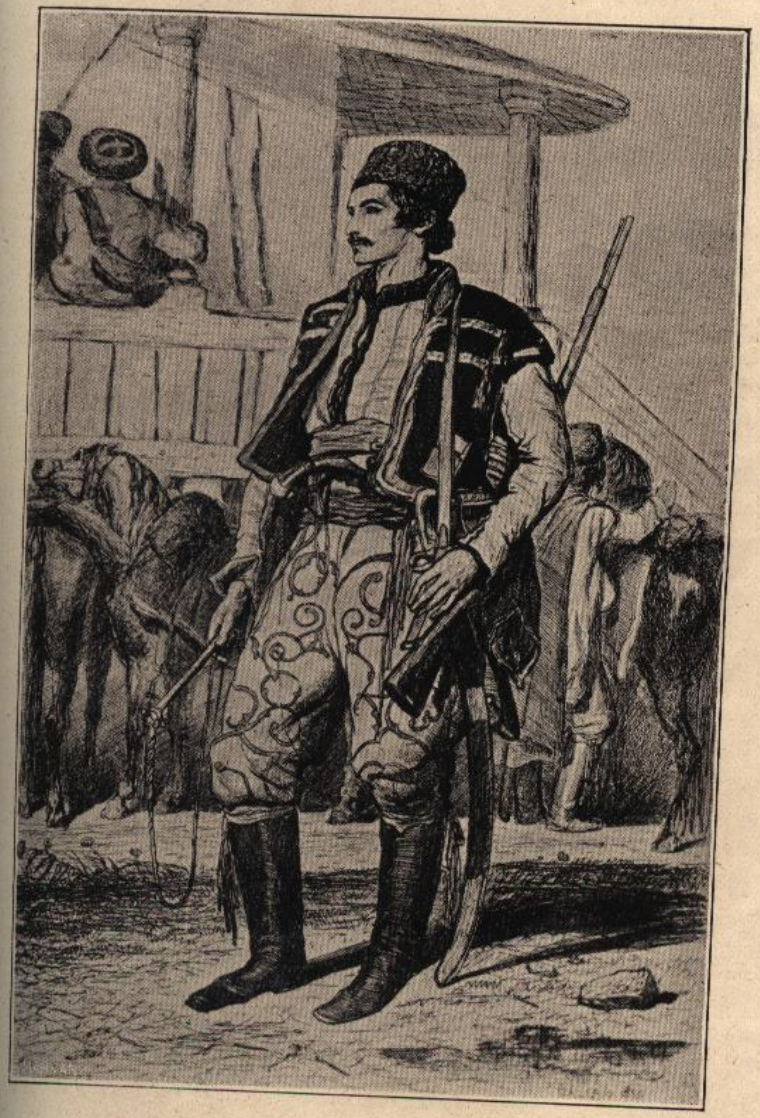
Mobila căpătà canapele şi scaune, cu „postav fiştichiu", foarte preţuit. „Sobe de her de cele supţiri", înlocuiau pe alocuri vechile şi bunele sobe de zid. In cuşti prinse de pereţi cântau „canari buni, învăţaţi bine, cântece frumoase". Tot aşa de mult place sunetul *minavetelor,* de care Constantin Socoteanu cere, la 1796, „două sau trei". Până şi tapetele de pânză apar, ca „pânză de cea zugrăvită ca o materie", la 1824, în casa lui Constantin Brăiloiu.

Cetirea pătrunde. Se cer ziare franceze, italiene şi germane. Barbu Ştirbei doreşte chiar romane şi povestiri despre isprăvile, vrednice de Alexandru Machedon însuşi, ale lui Napoleon I-iu.

Sănătatea se căuta acum cu medici, aduşi de peste hotar sau din Bucureşti. Se comandau ape minerale, „apă acră", apă de Spa pentru Ştirbei, — „piluri de curăţenie, ce se numesc piluri de Francfurt". Ba tânărul Ştirbei plecă până la Karlsbad, unde rămase încântat de „duchi şi ducheze", de baluri, de *soarele,* de convorbirile cu ambasadori dela „Spanca". Boierul Fălcoianu făcù şi el o călătorie în Ardeal, dar pentru afaceri, pe când atâţia alţii, un Brăiloiu, un Greceanu, se aşezau pentru stagiunea băilor la Mehadia, mult cercetată pe atunci. Lui Hagi Stan Jianu i se recomandase Borsecul ardelean. „Vaţină pentru altuitul copiilor" era cerută de Ştefan Bibescu la 1824.

Copiii începeau să crească acum cu tot felul de guvernante care fugiau de sărăcia de acasă, aducând moravuri discutabile şi învăţătură destul de puţină. Incă din 1796 vedem că ei fac cunoştinţă cu biberonul, „ploschiţa de sticlă din care trage copiii".

Inrâurirea apuseană are însă şi o parte mai serioasă. La şcoala greco-germană a lui Trautmann din Sibiiu, la mănăstirea din acelaş oraş a Ursulinelor, la Viena şi la Paris învaţă o sumă de tineri şi tinere din Oltenia. Studenţii în Europa fac parte din familiile Bibescu, — amândoi fiii lui Dumitrachi Bi-

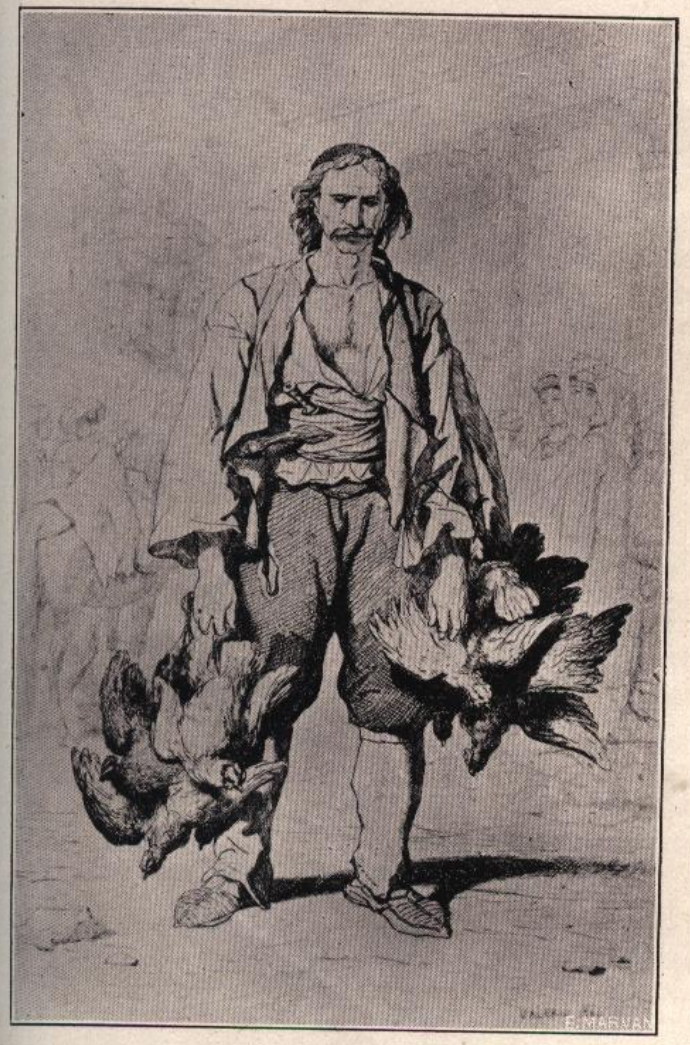

Dorobanţ din Muntenia.

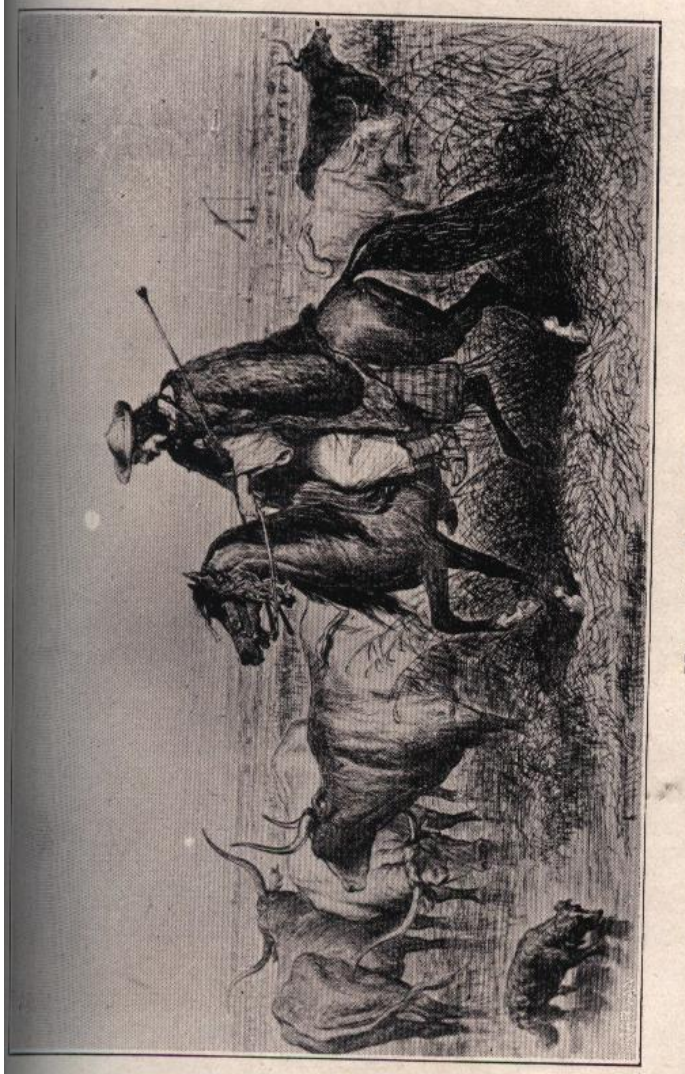
Desenuri de Valério.

Ţărancă din satul Tunari.

Ţăran român din Dalmaţia (Morlac).

Văcar din Oradea-Mare.

bescu, minunatul gospodar Barbu, care va fi Ştirbei-Vodă, şi Iorgu, adecă Vodă Bibescu. Apoi, dintre Bengeşti, Grigorăscu, viitorul director al Teatrului din Bucureşti supt acelaş Ştirbei. Din neamul Brăiloilor, învăţă la Ursuline o fată a lui Nicolae Brăiloiu în 1822. Un fiu al acestuia, Gheorghe, merse la Institutul francez din Odesa. Altul, Costachi, intră într'o şcoală din Geneva şi se făcu vestitul jurist de mai târziu. Un Dincă Brăiloiu, văr cu Costachi, plecase, încă din 1810, la Viena. Costachi Glogoveanu urmează şi el la Trautmann din Sibiiu.

Prin aceştia se pregătià o nouă vreme, care nu mai era să aibă caracter particular oltenesc, ci un caracter românesc general.

N. IORGA

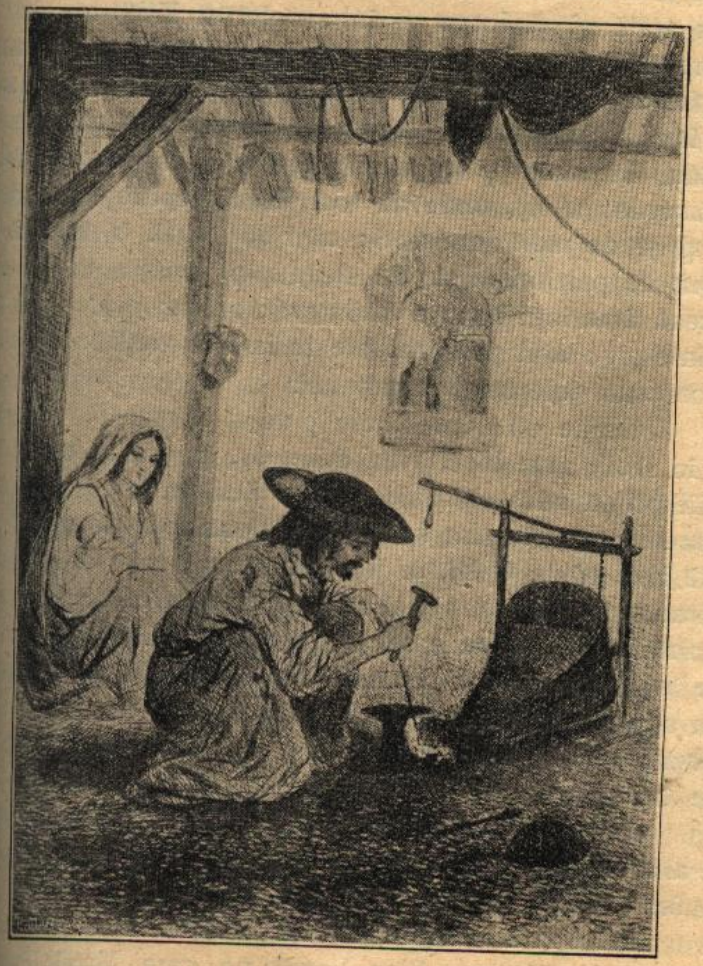
Câteva tipuri din ţara noastră

Reproducem azi câteva desenuri în aqua-forte făcute în anul 1855 de cunoscutul artist francez *Théodore Valério,* care cutreeră o parte din provinciile române (Ardealul, Muntenia, Dobrogea, Banatul), în timpul războiului din Crimeea.

Rezultatele artistice ale acestei călătorii le avem într'o serie de costume reproduse în parte în trei albumuri, in-folio, din care cel mai frumos este publicat sub titlul: *Costumes de la Hongrie et des Provinces Danubiennes, Dalmatie, Monténégro, Croatie, Slavonie, Frontières Militaires. Dessinés d'après nature et gravés à l'Eau-Forte par Théodore Valério, avec une notice par Henri Vuagneux, Paris, Librairie Centrale des Beaux-Arts. Impr. Jouast.*

Acest album de 72 planşe, din nefericire foarte scump şi rar, este una din cele mai frumoase colecţii de costume care s'au executat vre-o dată, putând rivaliza cu admirabilele lucrări al lui Raffet. Artistul a ştiut să ne redea toate modelele lui, fie Unguri, Montenegrini, soldaţi arabi în Dobrogea, sau Români, cu o exactitudine minuţioasă, dând ţăranilor înfăţişaţi o demnitate care face din mai fiecare planşă un tip reprezentativ al unei naţiuni întregi.

Planşele date aci (afară de Dorobanţ şi Văcar) n'au fost reproduse înainte, căci mai nimeni nu s'a ocupat la noi de Valério, în afară de D-l I. C. Băcilă, care ne-a

Ferar ţigan din Banat.

descris aceste costume în «Pictori Francezi prin ţara noastră», Bibl. Astra No. 8, Sibiiu 1923.

Morlacii sunt, precum ştim, Românii din Dalmaţia.

C. J. Karadja

P. S. Fotografierea planşelor originale s'a făcut de fotograful Pascu, din Tg-Neamţu, iar clişeele sunt lucrate în atelierele E. Marvan din Bucureşti.

Ceva despre Neamul Jienilor

Iată un neam oltenesc care începe să se ridice—după cum arată şi d. Iorga — în secolul al XVIII-lea, însă în scurt timp ajunge la dregătorii importante în ţară; se aliază cu familii din boeria cea mare a ţării; unii membri ai acestei familii, iubitori de drumuri îndepărtate, călătoresc la Sfântul Mormânt şi cu aceiaşi evlavie chivernisesc averile locaşurilor sfinte, unde au fost lăsaţi epitropi şi purtători de grije de mari fondatori; alţii se dedau la haiducie din spirit de patriotism şi de desperare pentru urgiile ce le făceau fanarioţii asupra ţărănimei; un neam ale cărui mădulare au arătat personalitate în istoria vieţii lor şi de care e oarecum interesant a pomeni.

Familie oltenească, din judeţul Romanaţi, cu legături şi în Dolj, numele ei vine dela Jiu, pe malurile căruia au trăit primii strămoşi ai neamului Jienilor. Răposatul Nicolae Blarembarg în opera sa: „Institutions de la Roumanie" pag. 232 zice că la Celei, în jud. Romanaţi, cu ocazia unor săpături arheologice, s'a aflat o tabelă romană din vremea colonizărei Daciei, pe care se găseşte scris numele unui Şef de legiune romană: „*Plautio Caesiano*". Fi-va oare acesta un strămoş al Cezienilor de azi? Ori şi cum o fi, în Romanaţi însă este moşia Cezieni, care a fost obârşia numelui de Cezianu [1]).

Unii din Jieni s'au iscălit de multe ori Zianu, pe când o altă ramură s'a numit Cezianu, însă cu toţi având aceiaş obârşie a familiei olteneşti, *Jianu*.

Cel d'intâi personagiu ce întâlnim în documente din această familie este Stan Jianul, pe care Marele Paharnic Constantin Obedeanu, bogatul fondator din Craiova îl lasă epitrop al averei sale la „Biserica, Şcoala şi Spitalul Obedeanu", în diata din 1753, 24 Martie [2]), alături de marii

1) Azi această moşie aparţine Prinţesei Const. Basarab-Brâncoveanu, născută Cezianu.—2) Const. Obedeanu, Mare Paharnic, Stolnic Vornic, Consilier imperial al Olteniei pe vremea când ea era guvernată

boieri Constantin Strâmbeanu [3]), Ştefan Pârşcoveanu [4]) gineri-său, cel ce era mai târziu să fie ales Domn, şi de chir Hagi Gheorghe, negustorul politiei [5]). Şi în adevăr, în diata lui Obedeanu din 1753, unde el lasă moşiile: Giurgiţa, Saca, Petrojani, Tăncănău, Sularii, Hamaradea, Mogoşani, Albeşti, Balota, Cibrovu, Stăneşti, cu viile: Turcineşti, Suteşti, dela Caracal, dela Plopi, locurile din Dorobănţie, (numite aşa dela marele Căpitan de Dorobanţi Petru Obedeanu, tatăl său, din mahalaua Obedeanului de lângă Biserică), odoare, vite, ţigani, scule, „Bisericei şi Şcoalei Obedeanu din Craiova", se vede că lasă pe cei patru arătaţi mai sus [6]) — „epitropi şi purtători de grije pe iubitul meu frate (adică prieten) Constantin Strâmbeanu, pe gineri-meu Ştefan Pârşcoveanu, i pe chir Stan Jianu, i pe chir Hagi Gheorghe".

In documentele aşezămintelor Obedeanului se vede o corespondenţă întreagă a acestui epitrop Stan Jianu cu Biserica, Divanul Craiovei şi Episcopul de Râmnic, de oarece fondaţiunea Obedeanu devine o instituţie naţională. In 1777 Iunie 5, el scrie divanului şi cere 6 galbeni olandezi, că a adus doctori la spitalul Obedeanu. In 1777 Iulie 3, el singur scrie: „Sunt îngrijitor şi chivernisitor lăsat cu diată la *hospitalul* lui Obedeanu", căci Constantin Obedeanu fondatorul murise în 1755. In 1780 16 Dec. Stan Jianu scrie Episcopiei că a primit pe Ţiganca recomandată de acolo, Dumitrana. In 1783 Sept. 12 face un lung memoriu către Domnie despre administrarea imensei averi lăsată bisericei Obedeanu, şi se iscăleşte: Hagi Stan Jianul. Acolo spune că în 1759 a fost la Sfântul mormânt, apoi arată cum a păstrat

de Nemţi, fiul marelui Armaş Petru Obedeanu, avu de soţie pe Stanca, fiica lui D-traşco Brăiloiu, fiul M. Ban Cornea Brăiloiu.—3) Strâmbenii erau Ştirbeii dela Strâmba.—4) Pârşcoveanu, M. Vornic, ales Domn la 1774, ţinu pe Ilinca Obedeanu, fiica lui Constantin.—5) Hagi Gheorghe, în imitaţia lui Obedeanu fondă şi el mai târziu Madona-Dudu în Craiova, de-i lăsă avere.—6) Testamentul original în păstrarea D-lui C. V. Obedeanu. Vezi şi în condica Mănăstirei Obedeanu într'un foliant la Arh. Statului.

hrisoavele lui Obedeanu, că a plătit datorii mari la Turci, ale fiului lui Const. Obedeanu, Stolnicul Dumitraşcu zis şi Băluţă Obedeanu, care erea un mare risipitor şi plin de fantazie, cum în 1759 a murit şi Stanca, jupâneasa lui Const. Obedeanu, născută Brăiloiu, cum el fiind în Gorj în acel timp şi venind volintirii muscăleşti el a fugit de a trecut munţii cu alţi boeri, şi cum a îngropat hrisoavele Bisericei Obedeanu într'o ladă mare ce i-o dădu Stanca Glogoveanca, soţia Slolnicului Glogoveanu, şi aşa au scăpat documenturile lui Obedeanu ca să nu arză [1]). Dín anaforaua din 1794 a divanului Craiovei se arată că acest epitrop al averei bisericei Obedeanu, Hagi Stan Jianu, era un om cumpătat şi iconom, care la un loc cu Stolnicul Socoteanu, numit epitrop acolo, la Biserica Obedeanu, de Vodă Moruzzi, chivernisesc bine lucrurile.

Hagi Stan Jianu are de fiu pe un Zamfir şi de frate pe Amza sau Hamza Jianul dela Caracal.

Până la venirea Ruşilor în ţară, Stan Jianul erea Vel Medelnicer. La 1774, când boierii aleseseră Domn pe Ştefan Pârşcoveanu [2]) în locul lui Ipsilanti, voind absolut o domnie pământeană, în locul solului Cocorăscu, care se bolnăvi, se hotărî să se ducă cu ceilalţi boieri şi Hagi Stan Jianul, ca unul ce călătorise prin acele locuri când fuse la Ierusalim, de cunoştea oamenii, şi poate şi limba turcească. Pe vremea Ruşilor el fu făcut Paharnic; Vodă Mavrocordat îl ridică la rangul de Postelnic mare, a doua boierie din divan. De aceia şi Hagiul, când vine Domnul în Craiova la 1787, îi face o primire cu un alai ne mai pomenit, pregăteşte benchetuiri şi danţuri, scrie lui Hagi Pop la Sibiu, prietenul lui, cu care are o corespondenţă întinsă [3]), să-i trimeaţă vin de *Tokaier* şi de *Rin*, untdelemn de *Provenţa*, *tacâmuri scumpe*, lămâi şi portocale în ciubere, lumânări de cele albe de *luxus*, „o dumbravă cu jigănii de argint" de

[1]) Toate în păstrare la d. C. V. Obedeanu. — [2]) Ginerele lui Const. Obedeanu. — [3]) Vezi N. Iorga scrieri de boeri Olteni cu casa Hagi Pop la Braşov şi Sibiu.

pus pe masă (adică o jardinieră cum am zice azi), un *aufsaţi* (budincă) de zahăr, apoi ca un mare *raritet* să-i trimeată şi cai de rasă din Ardeal, ca să-i dea lui Vodă. El cu stăpânirea turcească era prieten, căci sub noua domnie îşi păstră boieria. In 1793 erea bătrân şi gârbovit de boală, în cât singur scrie: „poate s'a apropiat să fac călătoria cea de obştie". Dar boala îl mai păsui încă doi ani. Cel mai iubit copil al lui Zamfir pieri, rămânând cu ceilalţi şi cu nurorile, nişte leneşe şi cheltuitoare. In 1795 vine în Bucureşti, la procesele de divorţ ale nurorilor, pentru restituire de zestruri şi se întoarce foarte bolnav; nu-i mai face efect nici *prafurile roşii*, nici *călăria*. In 1796 el moare.

Fiul cel mai mare al lui Hagi Stan Jianul, Zamfir, învaţă la şcoala din Sibiu, iar în 1780 se căsători, după voia tatălui său, cu o Ilincă — nu se ştie din ce neam — cu care avu două fete şi un băiat născut surdo-mut numit Ion. Zamfir muri în 1785, căutat prost de doctor. Tatăl său îl iubea ca ochii din cap şi îl numea: *prea-iubit*, *procopsit* şi *înţelept* şi despre el scrie: „nu-l pot judeca mort, ci numai dus la vre-o călătorie sau slujbă".

Gheorghiţă Jianul, al doilea fiu al lui Hagi Stan, se însoară în 1781 cu Zoiţa, fiica puternicului boer Ştefan Pârşcoveanu; peţitoare fuseseră o Ştirboaică şi o Bengească [1]). El este mare Şetrar. In 1793 Gheorghiţă se bolnăveşte greu, iar tatăl său este tare îngrijorat că-l va pierde ca şi pe Zamfir. Bolnavul scăpă însă. In 1802 Gheorghiţă se retrage la Câineni şi e Medelnicer. Soţia sa Zoiţa divorţă de el şi se mărită cu un grec: Lazăr Serdaru.

Al treilea fiu, Stănuţă, devenit Vel-Serdar sub Mavrogheni, se însură cu fiica lui Ştefan Bibescu. Imbolnăvindu-se de friguri, el se duce să se roage de tămăduire la Sf. Grigorie Decapolitul, la mănăstirea Bistriţa. In 1835 se însoară a doua oară cu Smaranda, fiica unui grec din Ţarigrad, bogat şi influent, Samurcaş, căreia îi zicea Smărăndica.

[1]) Vezi N. Iorga scrisori de boeri şi negustorii Olteni, 1 vol. pag. L. V. 1906.

Un pitac domnesc din 1787 ordonă către Vel-Paharnic ca să trimeată gazeturile din năuntru la D. Vel-Postelnic Jianu [1]).

Gheorghiţă Jianu mai e ispravnic de Romanaţi în 1788.

Prin 1821 întâlnim în Caracal pe Grigoraşcu, Dumitru şi Iancu Jianu şi o soră măritată cu Dumitrache Grecianu. O altă fiică a lui Jianu cel bătrân se mărită cu Nicolae Vlădoianu.

In timpul Zaverei, când populaţia se apelpisise de atâtea urgii ale Grecilor, câţiva patrioţi ca Bujor, Cârjaliu, Tunsu, apucară codrii cu ţăranii. Pe vremea lui Caragea, Iancu Jianu devine Căpitan de haiduci şi poporul îl cânta:

„N'aţi auzit de-un Jian,
De-un Jian, de un Oltean,
De-un viteaz de Căpitan"?

(Alecsandri, Balade populare).

Papazoglu în „Ist. Bucureştilor" zice că acest Jianu erea antemergătorul lui Tudor Vladimirescu (pag. 99). Grecii fură terorizaţi de ceata lui Jianu; trupele lui Caragea îl prind şi-l aruncă în ocnă la Telega în 1817. Evadând, fu prins şi condamnat la spânzurătoare. Doamna Raluca însă se rugă fierbinte de Domn şi-l iertă; în schimb însă îl însură cu Suzana, o domnişoară dela Curte. La 1846 Iancu Jianu moare în Caracal ca zapciu. El erea un vestit vânător, lua cu carabina cu cremene uliul din sbor [2]).

Din Ştefan Jianu nepotul lui Iancu sunt Jienii şi Cezienii de azi, un Amza Jianu, fost senator de Romanaţi, Iorgu, Ştefan şi Iancu Jianu. Stănuţă, care a avut moşia Cezieni în Romanaţi, s'a numit Cezianu şi fiii săi sunt Cezienii de acum: Demetru însurat cu Elena Bibescu, a cărui fiică e măritată cu prinţul Const. Basarab Brâncoveanu, Constantin însurat cu Maria Brăiloiu, Ion cu Maria Ghermani, Nicolae cu Maria Florescu şi o soră Lelia măritată cu I. Otetelişeanu.

Constantin V. Obedeanu.

[1]) Vezi Ist. Rom. V. A. Ureche I. pag. 109. — [2]) Auzit dela Col. V. Obedeanu.

Diviziunea proprietăţii rurale în Oltenia la 1837 [1])

de **T. G. Bulat**

Judeţul Dolj

Ştirile din 1837, referitoare la cel mai mare judeţ al Olteniei, se amplifică prin acelea din 1845 [2]). Informaţiunile noastre şi dela o dată şi dela alta însă nu pot fi desăvârşite, fiindcă arhiva Episcopiei de Râmnic,—de unde le avem—, trecând prin multe vicisitudini, una din cele mai grele fiind şi ultimul război, colecţia ei nu este completă. Ceeace putem constata de o cam dată este că, în ştirile din 1836 ne lipsesc plăşile Câmpu şi Balta, pe când din cele dela 1845, acelea a Gilortului şi Amaradiei. Probabil că Balta şi Câmpu nu existau în diviziunea judeţului de la 1836, în special cea din urmă fiind încorporată la Mehedinţi. Aceasta se va verifica la timp. Pentru un moment însă ele se completează unele pe altele. In ştirile din 1845 avem în plus şi numărul familiilor, ceeace este un element important de statistică demografică. Am încercat un studiu comparativ între cele două izvoare, însă mi-a fost aproape imposibil, lipsind foarte mult din termenii necesari. Pentru acest din urmă motiv, voiu înfăţişa plasă după plasă, cu statistica ei particulară, rămânând ca la urmă să ne raportăm la întregul judeţ.

Plasa Amaradia şi Gilortul

1) *Ciorari* ai părintelui protopopului Costandin Căpreanu.

2) *Stoina* moşneni.

3) *Stoeniţa* moşneni.

4) *Paişani* ai d-lui coc[illegible]e Brăiloiu.

5) *Tologa?* moşneni.

[1]) A se vedea „Arhivele O[illegible]5.

[2]) „Catagrafie de toţi preoţii, di[illegible]acliserii aflaţi în plăşile Câmpu, Balta şi Jiu de jos 18[illegible]istru. Al doilea, din „Dumbrava, Ocolu şi oraşul Craiova.

6) *Slavuţa* moşneni.
7) *Socoteni* a d-lui coconului Dincă Zătreanu mahalaua Ripeţi moşneni.
8) *Văluţa* moşneni.
9) *Valuţa de jos* a d-nei cocoana Elinca Găneascăi.
10) *Mieluşei* a d-lui coconului Dincă Zătreanu.
11) *Cruşăţu* moşneni.
12) *Laureo?* moşneni.
13) *Valea Boului* moşneni.
14) *Ohava* moşneni.
15) *Mierea Birnici* a d-lui stolnicu Dincă Zătreanu.
16) *Talpaşi* a d-lui pitarului Nicolae Vladimireanu.
17) *Golunbu* a d-lui căminaru Ştefan Bibescu.
18) *Tarcaş* moşneni.
19) *Amărăşti* a dvornicesei Catincăi Bibeascăi.
20) *Bodăeşti* ai d-lui paharnicu Nicolăiţă Brai[loi].
21) *Odoleni* moşneni.
22) *Pecvalea muierii de mijloc(?)* moşneni.
23) *Melineşti* moşneni.
24) *Spineni* ai d-lui sărdaru Grigorie Bengescu.
25) *Godeni* moşneni.
26) *Negoeşti* a d-lui Sărdarului Costache Brăilo[i].
27) *Pometeşti* a d-lui Dumitrache Pârâianu.
28) *Adâncata* a d-lui Vistierul Răduţ Fratoştiţeanu.
28) *Muereni* a d-lui Gligorie Murgăşanu.
29) *Vladimiru* moşneni.
30) *Goeşti* a răposatului slugerului Băluţă.
31) *Mălăeşti* a d-lui Manolache Pârâianu
32) *Almăju* moşneni.
33) *Mileşti* a d-lui Dumitrache Milescu.
34) *Cornetu* a d-lui cluceru Iordache Benescu.
35) *Murgaşu* sfânta mănăstirii Sadova.
36) *Băzgărei* [1]) a d-lui Ioniţă Murgăşanu.
37) *Bulzăşti* moşneni.
38) *Motoci* a d-lui Gheorghe Băcanu.

[1]) Azi în Romanaţi.

39) *Mischii* a sfintei episcopii Râmnic.
40) *Măicăneşti* ai d-ei vornicesii Catincăi Bibeascăi.
41) *Gârleştii de jos* ai d-ei sardaresei Hristodoreascăi Zoiţa.
42) *Pieleşti* moşneni.
43) *Valea lui Câine* [1]) a d-lui Şărban Caramalău ipac mahalaua Parâu moşneni.
44) *Grosărea* moşneni.
45) *Turburea de sus* moşneni
46) *Valea Calului* moşneni.
47) *Şipotu de sus* moşneni.
48) *Spahii* moşneni.
49) *Bulbuceni* moşneni.
50) *Cocorova* moşneni.
51) *Arpadia* a sfintei mănăstiri Căluiu.
52) *Poeana de sus* a d-lui Petrache Poenaru.
53) *Poeana de jos* a d-nei Mandi Poinăresii.
54) *Floreşti* a d-lui Tache Orescu.
55) *Căpinteni* ai d-lui slugeru Marcu.
56) *Ţânţăreni* ai sfintei mănăstiri Căluiu.
57) *Fratoştiţa* a sfintei Episcopii Râmnicu.
58) *Filiaşi* a d lui sărdarului Tache Filişeanu.
59) *Răcari* a d-lui răposat. Costandin Otetelişanu.
60) *Tatomireşţi* a d-lui sărdaru Tache Filişeanu.
61) *Meteu* al răposatului Manolache Pârâianu.
62) *Brădeştii dă mijloc* a d-lui Stefan Gioroceanu.
63) *Brădeştii dă jos* a d-lui Ioan Gârbu.
64) *Coţofeni* a d-lui Ghiţă Coţofeanu Clucer.
65) *Aimăju birnici* ai d-lui stolnicu Alecu Condoratu.
66) *Şitoaia* a d-lui Iancu Socoteanu.
67) *Mihăiţa* a d-lui răposatul Şte[illegible]ianu.
68) *Işalniţa* a d-lui Ghiţă Opra[illegible].

In total avem deci, în plasa Ar[illegible]ortul, după statistica din 1837:

[1]) Azi în Gorj.

1) moşii mănăstireşti . . 5
2) „ boiereşti . . . 39
3) „ al moşnenilor . 24
Total . 68

Plasa Dumbrăvii

1) *Coşovenii de jos* megieşească.
2) *Coşovenii de sus* megieşească.
3) *Coşovenii de mijloc* a lui Iancu Dăbuleanu.
4) *Ghindeni* a lui Dumitrache Chinezu.
5) *Săcui* a mănăstirii Bucovăţu.
6) *Teascu* a mănăstirii Şăgarcea.
7) *Giormanu de sus* a lui Costache Orăscu.
8) *Giormanu de jos* megieşească.
9) *Bratovoeşti* a mănăstirii Hurezu.
10) *Giorocu mare* megieşească.
11) *Cacaleţi* megieşească.
12) *Puţurile* parte a medelnicerului Măcescu? i moşteneasca.
13) *Rojiştea* a lancului Golfineanu şi a d. Nicolae Păianu.
14) *Lăcustenii de sus* megieşească.
15) *Brabeţii* megieşească.
16) *Lăcustenii de jos* megieşească.
17) *Dobreştii de jos* megieşească i altor cetaşi ai lor.
18) *Roba* a sfitagori i Căciulăteşti megieşească.
19) *Damianu* a mănăstirii Sadova.
20) *Călăraşi* a schitului Roba.
21) *Ascunsa* tot a schitului Roba.
22) *Bechetu* tot a schitului Roba.
23) *Ostroveni* a Jienilor, a mănăstirii Hurezu şi a maicăi Precisti ot Dudu.
24) *Gângiova* a banului Brâncoveanu.
25) *Gighera* tot a răposatului ban.
26) *Belcinu* a căpitanului Iordache Belcineanu.
27) *Calopăru* a sărdarului Panait

28) *Drănicu* a pitarului Iane.
29) *Padea* a răposatului pitaru Iane.
30) *Lipovu rumâni* ai mănăstirii Căluiu.
31) *Intorsura* a schitului Fedeleşoiu [1]).
32) *Giubega* a moşnenilor şi a mănăstirii Obedeanu.
33) *Cioroi* ce-i zice şi *Galiciuica* (sic) a sfintei Episcopii.
34) *Nedeia* a răposatului banu Brâncoveanu.
35) *Măceşu de jos* a răposatului banu Brâncoveanu.
36) *Măceşu de sus* a mănăstirii Arnota i a banului Brâncoveanu
37) *Galicea* a c.-co.-lui Iorgu Bibescu.
38) *Vârtopu* a sărdăresei Rusătoaia.
39) *Motăţei* a dvornicesei Bibeascăi, Nicolae Măldărescu şi alţii.
40) *Hunia* a maicăi Precisti ot Dud.
41) *Maglavitu* tot al maicăi Precistii.
42) *Seca* a mănăstirii Obedeanu şi a lui Nicola Hagi Enuş.
43) *Băileşti* a d. d. Barbu Stirbei.
44) *Coveiu* megieşească.
45) *Catanele* a mănăstirii Arnota.
46) *Bistreţu* a mănăstirii Tizmana.
47) *Cârna* a mănăstirii Arnota.
48) *Plosca* a schitului Hotărani.
49) *Săpata* a mănăstirii Arnota.

In plasa Dumbrăvii găsim:

1) moşii mănăstireşti . . . 17
2) „ boiereşti 16
3) „ megieşeşti . . . 10
4) „ mănăstireşti-boiereşti 3
5) „ boiereşti-megieşeşti 3
Total . . 49

Plasa Jiiolului i Ocolu

1) *Vârâţii* a d-lui Parucic Ioan Rueşanu.
2) *Ciulniţa* proprietatea d-lui stolnicu Dincă Zătreanu.

[1]) Judeţul Argeş.

3) *Capu Glodului* a d-lui Dumitrache Belcineanu.
4) *Padea mah. fântâna Teiu* a moşnenilor Ghindeni.
5) *Panaghia de sus* a mănăstirii Şăgărcei.
6) *Padea Panaghia de jos* a d-lui Barbu Mosca şi d-lui Dincă Poenaru.
7) *Fântânelele* a mănăstirii Bocovăţului.
8) *Târnaviţa* a sfintei Episcopii Râmnicu.
9) *Perişoru.*
10) *Mărăcinele* al Maicii Precestii Dudului.
11) *Tencănău* al mănăstirii Obedeanu.
12) *Sălcuţa* a d-lui Paharnicu Nicolăiţă Brăiloiu.
13) *Vela* a Udri Veleanu şi Dumitraşcu Veleanu i alţi devalmăşie.
14) *Plopşoru* a d-lui Dincă Plopşoreanu.
15) *Bocovicioru* a d-lui maior Vişinofschi.
16) *Târpeziţa* i a d-ei Elincăi Bibeascăi.
17) *Lazu* al mănăstirii Brâncoveni.
18) *Gabru de sus* a d-lui Dumitrache Filipescu.
19) *Gabru de jos* a Precisti ot Dud
20) *Ciutura i mah. Drăsasti* a mănăstirii Jitieanu.
21) *Vârvoru* a mănăstirii Bocovăţ.
22) *Pleşoiu de jos* a megieşenilor.
23) *Mah. Pleşoiu de sus* a d-lui Mataiche Portărescu.
24) *Solomoneşti* a d-lui Polcovnicu Solomon.
25) *Milovanu* a megieştenilor.
26) *Troaca* a d-lui Hatmanu Vlădoianu.
27) *Obedeanu* a d-lui gospodar Blagoe.
28) *Breasta* a d lui răposatu Cluceru Dinicu.
29) *Creţeşti* a d-lui Cluceru Dinicu.
30) *Lunca* a mănăstirii Bocovăţu.
31) *Palilula Sârbă* a mănăstirii Jitieanu.
32) *Podari* a mănăstirii Jitieanu.
33) *Livezile de jos* a d-ei Elincăi Livezancăi şi a d-lui răposatu Livezeanu.
34) *Gherceşti* a megieşenilor.
35) *Şimnicu de sus* a megieştenilor.
36) *Romaneşti* a d-lui Costache Argetoianu.

37) *Albeşti* a mănăstirii Obedeanu.
38) *Moflea Bocovăţu veichi* a mănăstirii.
39) *Balta Verde* a mănăstirii Jitieanu.
40) *Preajba* a lu Enaiche Teodoru şi a d-lui Sărdaru Nicolae Chintescu i popa Banică ot Cârcea.
41) *Cârcea* a d-lui Sărdaru Nicolae Chintescu i lăcuitori deavalma.

In plasa Jiului şi Ocolu găsim:

1)	moşii mănăstireşti	. . .	15
2)	„ boiereşti	. . . .	19
3)	„ megieşeşti	. . . .	5
4)	„ ½ boiereşti ½ locuitori deavalma	. .	1
5)	„ una ne categorisită	.	1
	Total	. .	41

Ştirile care urmează cu privire tot la judeţul Dolj — anume asupra plăşilor Dumbrava, Ocolu, Jiul de jos, Balta şi Câmpu — sunt după statistica din 1845.

Plasa Dumbrăvii

1) *Obedinu,* 97 familii, propietatea d-lui Ruscovski i d-lui Blagoe Sirbov şi a d-lui Dimitrie Paleo i d-ei marea postolniceasa Arghiropolina i a d-lui Dumitraş Botraiş.
2) *Breasta,* 220 familii, a d-lui sărdarului Costandin şi a d-lui pragorgicu Aleco fraţi Otetelişeni.
3) *Leamna,* 65 familii, a mănăstirii Bucovăţu.
4) *Bucovăţu nou,* 129 familii, proprietatea sfintei mănăstiri numită Varlam din Grecia.
5) *Palilula,* 55 familii, a mănăstirii Jitiean.
6) *Podari,* 97 familii, a mănăstirii Jitiean.
7) *Livezile de sus,* 105 familii, ale d-ei k. k. Stancăi Caragic.
8) *Livezile de jos,* 147 familii, idem proprietatea.
9) *Vârâţi,* 40 familii, a d-lui parucicu Ioan Ruioşanu.
10) *Capu Glodului,* 95 familii, al d-lui pitaru Dumitrache Belcineanu.

11) *Panaghiile de sus şi de jos*, 72 familii, ale mănăstirii Şegarcea şi a d lor Barbu Moscu i Costandin Poenaru.

12) *Fântânelele*, 46 familii, ale mănăstirii Bucovăţu.

13) *Vârvoru*, 294 familii, al mănăstirii Bucovăţu.

14) *Ciutura*, 149 familii a mănăstirii Jitiean

15) *Tăncănău*, 85 familii, al Obedeanului.

16) *Târnăviţa*, 68 familii, a sfintei Episcopii Râmnicu.

17) *Mărăcinele*, 42 familii, a Maicăi Precesta Dudu, din Craiova.

18) *Sălcuţa*, 136 familii, a d-lui marelui logofăt al credinţii Nicolai Brăiloio.

19) *Plocsoru*, (sic), 61 familii, al d-lui pitarului Dincă Plopşoreanu i fraţii d-lui şi alţi lăcuitori.

20) *Bucoveceoru*, 73 familii, al d-ei k k Sevasti Ruscovschina.

21) *Vela*, 112 familii, a d-lor boeranaşilor Veleni, i a lăcuitorilor.

22) *Târpeziţa*, 116 familii, a d-lui paharnicului. . . . . Bibescu.

23) *Lazu*, al mănăstirii Brâncovenii.

24) *Gabrurile de sus şi de jos*, 60 familii, ale d-lui Dimitrache Filip, i a Maicăi Precesti Dudu, din Craiova.

25) *Pleşoiu de sus şi de jos*, 205 familii, al d lui pitarului Dimitrie Portărescu şi Solomoneşti ai d-lui Polcov. Ioan Solomon.

26) Idem *Solomoneşti* i mahalaua *Milovanu*, 166 familii.

27) *Calopăru*, *Dâlga* i gura *Dâlgii*, 80 familii, ale d-lui Aleco Dâlgeanu.

28) *Carpenu* i mahalaoa *Boca*, 60 familii, propietate sărdarul Costandin Braboveanu şi a lăcuitorilor, idem mahalaua *Carpenu*, 75 familii, a lăcuitorilor, idem mahalaua *Geculeşti*, 24 familii, propietar lăcuitorii.

29) *Călugărei*, 111 familii, ai d-lui serdarului Dumitrache Pleniceanu şi alţiii dintre lăcuitori.

30) *Gubaucea*, a d-ei k. k. Stancăi Păianca şi a d-lui Dincă Coţofeanu.

31) *Brabova de jos*, 89 familii, a d-lui Sardarului Costandin Braboveanu.

32) *Brabova de sus*, 90 familii, a d-lui Barbu Izvoranu şi a altora dintre lăcuitori.

33) *Bâlcomu*, 95 familii, sau *Răchita* a mănăstirii Jitiean.

34) *Mosna*, 138 familii, a lăcuitorilor.

35) *Gebleşti*, 49 familii propietar lăcuitorii.

36) *Căciulatu*, 102 familii, a d-ei v. vistiereasii Polihronoaea i a d lor fraţi Varbiceni şi al altora dintre lăcuitori.

37) *Gogoşiţa*, 81 familii, a sfintei Mitropolii.

38) *Gogoşu*, 168 familii, al sfintei Mitropolii.

39) *Sopotu*, 107 familii, al d-lui marelui Vornic Barbu Stirbei.

40) *Başcovu*, 46 familii, al d lui Aleco Georoceanu.

41) *Sărsca*, 80 familii, a d-lui Clucerului Ioan Grădişteanu.

42) *Beloţu*, 69 familii al lăcuitorilor.

43) *Predeşti*, 191 familii, ai d-lui clucerului Ioan Vlădăeanu, tot satu Predeşti mahalaua propietatea d-lui Anghel Costandin i a d-lui Costache Pleşoianu.

44) *Vârbiţa*, 70 familii, a d-lor boerilor fraţi Zătreni şi a d-lui maiorului Cenăbroski.

45) *Vărbicioara*, 56 familii, a mănăstirii Sadova.

46) *Urdeniţa* şi *Mânăstiricea*, 68 familii, propietar d. Hristache Pleşoianu şi alţi dintre lăcuitori.

47) *Seaca*, 214 familii, a sfintei mănăstiri Dintr'un lemn.

Plasa Dumbrăvei, după statistica din 1845, se împărţia deci astfel:

1)	moşii mănăstireşti . . .	16
2)	„ boiereşti	19
3)	„ ale „lăcuitorilor" .	3
4)	„ mănăstireşti-boiereşti	2
5)	„ boiereşti ale „lăcuitorilor"	7
		47

Plasa Ocolului

1) *Cernelele*, 51 familii, ale d-ei răposatei Mandei Viişoreancăi şi de jos ale mănăstirii Horezul.

2) *Moflea* sau *Bucovăţu vechi*, 31 familii, al mănăstirii Bucovăţu.

3) *Popoveni*, 50 familii, ai statului.

4) *Balta Verde*, 78 familii, a mănăstirii Jitiean.

5) *Preajba*, 83 familii, a d lor fraţi Enache Costandin Teodo.

6) *Cârcea* i *Prisaca*, 121 familii, a d lor Ilie Chintescu şi Gropşeneţa.

7) *Ghercești*, 102 familii, propietatea lăcuitorilor i Teişu al d-lui Toma Carapancea şi Dimitrie Ceauş Şerban.

8) *Pârşani*, 33 familii, ai mănăstiirii Brâncoveni.

9) *Şemnicu de sus*, 104 familii al lăcuitorilor şi parte al d-lui polcov. Ioan Solomon.

10) *Romaneşti*, 23 familii, ai d-lui paharnicu Costache Argetoianu.

11) *Albeşti* i *Breaza*, 51 familii, ale mănăstirii Obedeanu şi parte a d-ei Anastasie Cozma.

12) *Troaca*, 68 familii, a d-lui Grigorie Vlădăeanu.

13) *Ciulniţa*, 84 familii a d-lui clucerului Costandin Zătreanu.

14) *Coşoveni de sus*, 101 familii, propietar lăcuitori.

15) *Coşoveni de jos*, 85 familii a lăcuitorilor.

16) *Coşoveni de mijloc*, 68 familii, ai d-lui Iancu Gheorghiu Coşoveanu.

17) *Ghindeni*, 177 familii, ai d-lui Manache Dimitrie Chinezu.

18) *Săcuiul*, 176 familii, al mănăstirii Bucovăţu.

19) *Teascu i Glodeţu*, 95 familii, a mănăstirii Şegarcea i a d-lui Ioan Cernătescu.

20) *Cornetu*, 119 familii, a d-lui Crăciun Ioan şi parte a lăcuitorilor.

(Va urma).

OLTENIA FOLKLORISTICA

Poezii populare din Banat

culese de **George Cătană**.

1.

De-ar fi dorul ca pădurea,
Eu l-aș tăia cu săcurea,
Dar dorul e mare câne
Și nu-l poate tăia nime.

2.

Soră pădure, pădure,
Vara ești plină de mure,
Să nu mă spuni tu la nime
Că m'am iubit mult în tine.
Las să mă spună frunza,
Că ea mi-o ținut umbra.

3.

Crești, pădure, și te 'ndeasă
Și-mi fă mie loc de casă,
Să trăesc cu mândra mea,
In toată viața mea.

4.

Frunză verde de masline,
Te duci, mândro, dela mine.
Tu te duci, îmi pare bine,
Că altă mânduță-mi vine,
Mult mai mândră decât tine.

5.

Frunză verde de pelin,
Hai, mândro, astăzi la fân.

Mâne mergem după lemne,
Mâne plouă, că sânt semne.

6.

Urâtu merge pe săc,
Şi strigă „mă 'nec mă 'nec“;
Frumosu merge pe apă
Şi strigă că nu se 'neacă.

7.

Vecinul cu casa mândră
Dumnezeu casa i-aprindă.
Să ardă Dumineca,
Să se mire şi lumea
De ce nu-mi dă pe Nina
Ca să mă cunun cu ea.

8.

Codrule, frunziţă lată,
Vântul ploaia nu te bată,
Că bine mi-ai prins odată:
La umbra ta mă umbriam,
Cu mândra mă sărutam,
Doamne, bine miş trăiam!

9.

Pentru tine, om frumos,
Lăsai cosătura jos.
Mă uitai la tine 'n faţă,
Te văzui plin de dulciaţă;
Pusei chiea mărturie
Şi mă lăsai de fetie.

10.

Când aveam numai un dor,
Trăiam în lume uşor;
Azi am două dorurele,
Al meu şi al mândrei mele
Şi Doamne câtu-s de grele!

Din *Valeadieni*, dela Ioniţă Manciu.

11.

Răsări lună de cu seară,
Cât îi mândra pe afară.
Dacă mândra s-o culca,
Ori îi răsări ori ba.

12.

Ziua nor şi noaptea nor,
N'am în lume decât dor.
Ziua nor şi noaptea stele,
Am în lume numai jele.
Amar de zilele mele!

13.

Vai de mine, n'am opinci,
Dar drăguţe am vr'o cinci.
Vai de mine, cojoc n'am,
Dar drăguţe şapte am.

14.

Frunză verde ruptă 'n trii,
Eu cunosc firea mândrii,
Că cu cine s'ar iubi.
Şi cu mine şi cu tine,
Numai să n'o ştie nime;
Şi cu mine şi cu altu,
Numai să n'o ştie satu.

15.

Lele, ochi de căprioară,
Dorul tău mă bagă 'n boală.
Când te văd, mândro, pe tine,
Să bate inima 'n mine.
Ia, mândro, şofeiu 'n mână
Şi vino pân' la fântână,
Cu tine să mai vorbesc,
Dorul să mi-l potolesc.

16.

Toţi duşmanii vreau să mor,
Să-mi rămână mândra lor.

Mândra lor nu le rămâne,
Că de mor'o iau cu mine.
Că aşa ne-am vorovit
Când prinserăm la iubit.

17.

Vai, mândruţo, satu-i plin
Că amândoi ne iubim.
Fie plin şi fie ras,
Eu de tine nu mă las.

18.

Vai, mândruţă, pentru tine
Multe dau cu vorbe 'n mine,
Multe dau şi mulţi mă 'nfruntă,
Dar cine drac îi ascultă?!

19.

Pentru mândra Măria
Mânc de dulce Vinerea
Şi postesc Dumineca;
Dar de-aş şti că m'ar iubi,
Nici Mercuria n'aş posti.

20.

Mândra 'n sat mi s'o lăudat
Că pe mine m'o lăsat.
Dar satul o ştie aşa:
C'am lăsat-o eu pe ea.

21.

— Să-ţi sărut a ta guriţă
Fi-va, mândro, cu putinţă?
— De ce nu? eu bucuros,
Numai să te porţi frumos.

22.

Frumosu-i ceriul cu lună
Caşi mândra cu cunună,
Frumosu-i ceriul cu stele
Caşi mândra cu mărgele!

Din *Valeadieni* dela tânărul Simion Poma.

Fetelor noastre

Albèlele din pătică
Aduc la fete oftică.

I.

Frunză verde din Banat
In Zorlenţ la noi în sat
Sânt fete de măritat.
Multe's Doamne, foarte multe,
Dar aproape toate's slute.
Slute ele n'ar prea fi,
Dacă nu s'ar rumeni.
Dar să spală cu albèle
Şi-şi dau şi cu rumenèle.
Fac albèle fiecare
Cu-argint viu şi apă tare
Şi cu astea 'şi dau pe faţă
In ori-care dimineaţă.
Aşa-s ele de albite
De gândeşti că's văruite.
De te uiţi la ele 'n faţă
Te prinde milă şi greaţă
Că nu au pic de viaţă.
Viaţă aşa ar fi
Deacă nu s'ar rumeni,
Dar aşa că se albesc
Şi faţa şi-o rumenesc,
Iute, iute se zbârcesc
Şi curând îmbătrânesc,
Nimărui nu trebuesc.

II.

Fetele cu făloşia
Fac la părinţi dătoria.

Voi fetiţe din Bănat,
Cine naibă v-o 'nvăţat
Grâul la jidan să-l daţi,
Aur să vă cumpăraţi,
Ca să vă coaseţi cu el,
Cotrinţe şi lăibărel?
Nu vedeţi că-i timpul rău,
Nu-i cucuruz şi nu-i grâu
Şi-i greu traiul de trăit,

Nu e vremea de fălit.
Nu vă vedeţi părinţii
Cum se 'ngroapă 'n dătorii
Şi ajung în rele stări,
De se vind a lor averi.
Darea-i grea, nu pot s'o poarte;
Voi mai vindeţi din bucate;
Le vindeţi făr' socoteală,
Cum jidanul vă înşală;
Le vindeţi pr'un bagatèl,
După cum voeşte el.
Lăsaţi fala în pustie
C'ajungeţi la sărăcie,
Că de n'o lăsaţi, mă tem
C'ajungeţi sapa de lemn!

Din colecţiunea lui Ananie Vuc,
perceptor în Zorlenţul-Mare.

Glume cu descântece

Râs şi glume
Fie multe 'n lume

I.

A fost odată doi însurăţei, un om şi o muere. Muerea era isteaţă de nu-i aflai păreche; bărbatul ei însă era cam prostuţ. De! ce să-i faci? aşa l-o lăsat pe el Dumnezeu şi cam aşa-i pe lume, unul bun şi altul rău, ca să trăiască şi cel rău pe lângă cel bun, că altfel s'ar prăpădi.

Intr'o zi ce-i pică în gând muerii şi-i zise:

— Ioane! ia ghiceşte tu ce-i asta?

Scovârdate late,
Pe fereastră date,
De drăguţ mâncate.
Ghiceşte bărbate! ce-i?

Bărbatul, fălos: Ii luna.

Muerea: Au ţucu-ţi gura ta, Ioane; dar că bine ghicişi!

II.

Altă dată era muerea cu ibovnicul în sobă (odae); bărbatul fusese dus la moară. Nu ştiu ce a făcut, că s'a întors înapoi mai iute de cum crezuse muerea. Ibovnicul se ascunse sub pat, că nu avuse vreme să fugă.

Muerea, când îi veni bărbatul, îi zise veselă: — Bine că venişi, Ioane, că am pus asară o cloţă, şi ca să fie puii moţaţi o să le descânt, să fie frumoşi ca tine! Puse apoi bărbatului o coşniţă în cap, şi ţinându-l de mână începu a-l învârti de trei ori împrejurul mesei. Cu un băţ bătea doba în masă şi descânta:

Precum bărbatul nu ştie,
Aşa puii moţaţi fie.
Precum bărbatul nu vede,
Caută Petre de te şterge!

In acel timp drăguţul o tuli.

III.

Altă dată bărbatul iar fusese dus de acasă, dar într'un târziu veni, şi cum veni hop! în pat, că era întunerec. Drăguţul nu avusese vreme să sară din pat. Bărbatul începu se numere picioarele în pat, 1, 2, 3, 4, 5, 6.—Tu, muere! cum de găsesc şase picioare în pat?

Muerea: — Taci bărbate, nu face glumă; dă-te jos şi mai numără odată. Acuma află numai patru picioare în pat, vezi bine, că ale lui erau jos. — Tu, bărbate, zise iar muerea, trebue să-ţi descânt de „copăniat“, că altfel nu-i bine cu tine: nărozeşti, nu altă; chiar acum am să-ţi descânt. Culcă-te jos! Bărbatul ascultă. Muerea puse preste el o troacă mare, luă un bât şi învârtindu-se de trei ori, da cu bâtul în troacă şi-i descânta:

Toco, toco-nelele,
Ia-ţi Petre izmenele
Şi te du cu relele.
Ion al meu să rămână
Curat, luminat,
Ca aurul străcurat,
Cum Dumnezeu l-o lăsăt!

In vremea asta drăguţul s'a cam mai dus, iar bărbatul nu a mai aflat şase picioare în pat, fiind că i-a descântat muierea de copăniat.

Auzite în comuna *Ruginosu*, judeţul Căraş-Severin, de la Pavel Jurchescu.

George Cătană
învăţător

Cântece din Banat

Bade, de dragostea noastră,
Răsărit-au flori pe coastă.
Răsărit-au viorele,
De focul inimii mele.
Răsărit-au ghiocei,
Bade, dor din ochii tăi,
Cari să uscă ca o floare,
Odată cu lăcrămioare.
Bade, ce te-ai mâniat?
Ce-ai cerut și nu ți-am dat?
Ai cerut păhar cu flori,
Ți-am dat gură prin stobori.
Ai cerut păhar cu miere,
Ți-am dat buză subțirele.
Vino, bade, că mi-i dor
Dela inimuță: mor!
Așa cântă mândra mea,
Mândra mea, frumoasa mea:
Tu te-ai dus, bade, sărace.
Eu cu dorul tău ce-oi face?

Culeasă din Toracul-Mare,
de **Petru Muntean** [1]

* * *

Cucule, pană albastră,
Nu-mi cânta soro'n fereastră,
Că nu-s fată, nici nevastă,
Ci sunt floare din fereastră.

Eu sunt floarea crinului,
Mândra vecinului,
Eu sânt floare de sub soare,
Cine mă iubește moare.

Auzită de la Irina Banaduc, Petnic (Banat) și comunicată de **Lucian Costin.**

[1]) A fost publicat întâi în ziarul „Primăvara" din Sannicolaul-Mare, în April 1925.

Acte și scrisori din trecut

Clerul oltean în turburările revoluționare dela 1848 [1])

Comunicate de C. N. Mateescu

VI.

Protopopul plaiului Novaci-Gorj, comunică episcopiei de un preot revoluționar din Aninișș, care s'a înscris între volintiri.

Plecat să supune în cunoștință sf. Episcopii pentru un preot Constandin dela satul Aninișul din vale, plaiul Novaci, că nefiind următor poruncilor st. Episcopii, ce în toată vremea i s'a făcut cunoscut, precum și povățuirilor celor din parte-mi i s'au propus înainte ca să păzească slujba sf. biserici și să aibă în sineși duhul blândeților, nici într'un chip putință n'au stat ca să se înduplece la cunoștință, ci dimpotrivă, pe lângă celelalte neorânduieli urmate de dânsul, acuma s'au înscris între volintirii ce din nou se face, încă zicând hulă asupra tahmei preoțești.

Plecat mă rog sf. Episcopii ca pentru nește asemenea preoți, care nu-și păzesc cinul preoțesc, să se facă punere la cale pentru cele ce va fi de cuviință pentru dânsul.

1848 Sept. 2

VII.

Arhimandritul Nichifor din Craiova comunică lui Nifon locot. Episcopiei Râmnicului arestarea ierodiaconului Atanasie.

Mișcarea urmată într'acest prințipat dela Iunie și până la intrarea în capitală București a împărățeștilor oștiri este

[1]) Vezi începutul în numărul trecut al revistei, pag. 171.

în deobște cunoscut, că nu puțină lume au amăgit. Și fiindcă după întâmplare lucrurile ce țirculă necontenit în toată țara din partea capilor ce luaseră cărma obladuirii în trecuta lună August au tras spre înșelăciune la clubu ce să deschise într'acest oraș Craiova [1]) și pă unii din slujbașii casei sf. Episcopii.

Pentru această împrejurare dar, cinstita administrație de acum au rădicat încă de ieri pă ierodiaconul Atanasie Stoienescu și l-au pus supt arest în cuvânt că ar fi poruncit întru aceasta de către stăpânire.

Și fiindcă poate să se întâmple asemenea arestuire și celorlalți, deși până azi sunt nebântuiți, de aceea grăbesc cu toată plecăciunea a face cunoscut Prea Sf. Voastre cele de mai sus spre știință și să aduce rugăciune ca prin înțelegere cu cine să va socoti trebuință, să se pue la cale cele cuvenite pentru apărarea numiților.

No. 362 Craiova 1848 Oct. 1

VIII.

Arhimandritul Nichifor comunică Episcopiei Râmnicului arestarea a altor trei clerici.

Pelângă cele ce am înștiințat Pr. Sf. Voastre formal despre arestuirea ierodiaconului Atanasie, nu lipsesc a face și printr'acest cunoscut că supt asemenea arestuire să mai află și preoții Ioan Porumb cu diaconul Vasilie, amândoi dela biserica Sf. Troiță de aici și preotul Gheorghe dela biserica Brânduța, proestosul protopopului orașului [2]).

[2]) Aceștia erau din preoții credincioși ai protopopului Constantin Economu (Dincă), prin cari el lucra în taină pentru partida revoluționară.

Pentru care deși am mers însumi la d-l Filișanu administratorul în vreo trei rânduri, de l-am rugat a-i slobozi dela arestul poliției supt chezășia episcopiei, și deunde se vor da la vreme de trebuință; însă n'am fost ascultat; ba încă au adăogat dumnealui, după învățăturile altora, a zice multe cuvinte în chip nepotrivit, și din care văzându-se că sunt aprinși de mânie pă partea bisericească. Mă rog plecat ca să fie stăruință unde se va cuveni a să trimite vreo poruncă îndatoritoare, a înceta asemenea maltratări.

Craiova 1 Oct. 1848

[1]) Se numia „Clubul revoluționar al Craiovei".

IX.

Protopopul Craiovei Constantin raportează Episcopiei de Râmnic în privința arderii Regulamentului, cum și de clericii cari se atlau pe acolo.

Asupra celor cuprinse în porunca Prea Sf. Voastre supt No. 637, răspunzându-se plecat să face cunoscut că adevărată este vestea ce au luat Pr. sf. sa Păr. Mitropolit despre arderea urmată într'acest oraș a Regulamentului organic, săvârșindu-să această faptă Vineri la 10 Septembrie trecut pe locul unde să face târgul de săptămână. Iar cât despre cei aflați de față, parte bisericească și mireni, nu să poate descrie cu amăruntul cine anume au fost, căci într'acea zi aflându-se adunarea țăranilor cu producte la târg, fierbea tot *popolul* [1]) orășean, boieri și negustori și preoțime, între care se prenumăra și Prea sf. sa părintele Eudoxiados cu părinții arhimandriți Nichifor și Doroftei Jitieanul, fiind zăriți între acestea decătre *popol*. Insă vreo lucrare din partea clerului nu s'au făcut decât iarăși, după îndemnul adunării, s'au cetit de către preotul Gheorghe, proestosul orașului, o foaie din cele publicate de către Prea sf. sa Păr. Mitropolit pentru arderea în București a Regulamentului și a arhondologiei. După care apoi s'au întors fiecare pela casele lor.

Craiova 4 Oct. 1848

Cartea de hotărnicie [2])

a moșiei Clășenești și Bălțatul, făcută de 24 boeri, hotarnicii moșnenilor din aceste sate, care erau supărați de Giurea Jiroveanu, care zicea că are și el parte din acele moșii

Din anul 1712 (7220) Noemvrie 21.

† Noi 24 de boiari hotarnici, dat-am cartea noastră de judecată Nicolii, i Ianăș, i Vintilă, i Nicolii, i Pătolea, i Dumitrașco, moșneanilor den Clășănești și den Bălțatul pentrucă avură multă pâră și gâlceavă înaintea noastră cu

[1]) Așa scrieau mulți cărturari pe atunci; chiar și un ziar al lui Ioan Ionescu, foarte răspândit, se intitula *Popolul suveran*.

[2]) Aceste patru documente transcrise de D-l prof. N. G. Dinculescu, — cași documentele din numărul trecut al „A. O." la pag. 180 și 182 — sunt după originalele puse la dispoziție de proprietarul lor, prin D-l Ion I. Bălu, din com. Negoești-Mehedinți. Ele ne-au fost dăruite pentru colecția Muzeului Soc. „Prietenii Științei", lucru pentru care aducem donatorului viile noastre mulțumiri.

Giurca Jiroveanul şi cu Gheorghe Gostescul şi cu cetaşii lor cari ziceau că au şi ei moşie de moştenire într'acest hotar de mai sus numit şi scoaseră şi o carte domnească veachie de 210 de ani cu care carte căuta să stăpânească. Şi mai scoaseră şi altă carte a şase boiari hotarnici scriind cum că au hotărît această moşie moşii lor Manolea şi au ales şi lor parte de moşie. Cu care carte fiind de curând, iar moşneanii de mai sus numiţi ei se plânseră de dreptate zicând cum că Jirovenii n'au mai stăpânit într'această moşie, n'au mai stăpânit nici moşii lor, nici strămoşii lor, nici ei până acum şi acea carte domnească nu e bună şi cartea acelor şase boiari iar iaste făcută în meşteşuguri de Giurca Jiroveanul fiindcă ştie carte; iar acel Manolea n'au adus boiari să hotărască nici n'au mai pomenit nime de neamul lor că au moşie într'acestea hotară. Şi au adus înaintea noastră mulţi oameni bătrâni împrejuri cari ştiu de pe acea vreme ce scrie acea carte de mărturisire înaintea noastră cum că nici s'au cercat acel Manole să hotărască sau să stăpânească într'aceste moşii nici alt nimea din Jiroveni până acum. Şi spuseră cum că Gherghina Logofătul Jiroveanul, tatăl acestui Giurchi, el au şezut multă vreme în sat în Crainici, care se hotărăşte cu aceste moşii, şi nicidecum n'au pomenit ca să aibă parte întracestе moşii ce încă şi dijmă au dat de pe aceale moşii. Deci şi noi văzând acea carte domnească foarte vechie şi acea carte a şase boiari de hotărnicie dovedind că iaste rea şi nevăzând semne de hotărnicie de pe obiceai am dat Giurchi cu ceata lui şi lui Gheorghe Gostescul legea ţării ca să jure cu megieşii dimprejur cum au ei moşie bună şi dreaptă într'aceste hotară şi cum că au mai stăpânit mai nainte vreme şi cum că acele cărţi sânt bune şi să stăpânească; iar ei nicidecum n'au primit jurământul ci au pus pe acesti şase moşneni de au jurat cu 12 megiaşi cu dânşii în biserica dila Crainici cu mâinile pe sfânta evanghelie cum că n'au mai pomenit ca să stăpânească niminea din neamul Jirovenilor nici s'au hotărît acele moşii de acel Manolea [rupt] i Ivaşco şi din Brebina i Nicolae [rupt] i Ianoş Gorna, şi din Ioneşti [rupt] i Nicolau şi din Cătuni Cozma Găman, i Pătru Bărzica, i Dumitru Bărăceanul, i din Ploştina. Vintilă Tutilă, şi din Peşteana Nicolu Pănesculea, şi din Olteni Neagoe Purdel, şi din Săcelul Pârvul. Şi aceste hârtii au fost ispravnic dum[nealui] Stămatie vtori portar fiind de faţă şi Giurca Jiroveanu cu ceata lui.

Noembre 21, 7220 (1712).

(ss) G-ghe Păharnic B[răiloiu] (?!)
(ss) Barbul Cernăianul
(ss) G-ghe sin Pătru Căpit. Arjoca
(ss) Iovan Iuz. Bălteanul
(ss) Pătru Bobeia ot Padeş
(ss) Lupu Miculescu
(ss) Giurca ot Izbarna
(ss) Pârvul ot Comăneşti
(ss) Popa Iupceanu
(ss) Preda Căpitan Cernăianu
(ss) Pătraşco Nistoran
(ss) Ivaşco Bărbuceanu
(ss) Istratie Iuz. ot Cloşani
(ss) Pătru Lipăreţi
(ss) Vintilă Grindeanul
(ss) Staico Glogoveanu
(ss) Vintilă Iuz. Zăujanul
(ss) Alexandru ot Brebina
(ss) Vintilă Pervulescu
(ss) Nicolae Miculescul
(ss) Vintilă Mogarul ot Pateş
(ss) Stanciul Nebunul ot Ciuperceni

Carte de hotărnicie

a 6 boeri dată moşnenilor din Cloşeneşti să stăpânească moşia lor în pace şi nesupăraţi de Preda Căpitan Cernăianu, care căuta să le turbure stăpânirea

Din anul 1723 (7231) fără lună, ziua 15.

† Noi 6 boiari cari am hotarit moşia Crăştiniştilor din porunca cinstitei Administraţie, dat-am cartea noastră tuturor moşnenilor ot Cloşeneşti ca să aibă pace de către Preda Căpitan Cernăianul şi de către toţi fraţii lui şi cetaşii lor pentru că căzând la mâna lui un hrisov vechi cu care au fost făcut mare supărare acestor oameni zicând că are şi el al patrălea pământ în Cloşeneşti şi au fost [rupt [1])] pentru care făcând cercare şi mai găsind oamenii Cloşeneşti un hrisov au aflat că acel hrisov ce avea Cernăianii n'au fost bun că s'au găsit vândut la alte părţi; şi după dovedire el tot tăgăduia care judecând aşa au adus să jure Preda Căpitanul Cernăianul cu frate-său Barbul că iaste hrisovul bun şi stăpânesc; iar ei au zis să jure 6 inşi din moşneni cum că iaste hrisovul rău şi ei singuri vor da hrisovul în mâna lor. Şi după ce au jurat 6 inşi în biserica dela Glogova ei n'au vrut să dea hrisovul ci au fugit fără ştirea noastră. Pentru aceia am dat această carte a noastră oamenilor ot Cloşeneşti ca să-şi stăpânească [ocina]. Acesta am scris.

zile 15 — 7231
1723.

(ss) Barbu Iupceanu (ss) Popa Iupceanu
(ss) Preda Căpitanul Zăgoianu (ss) Lazăr Postelnicul [2])
(ss) Iancul Miculescu (ss) Lupul Miculescul

[1]) loc rupt în original. — [2]) cuvânt indescifrabil.

Cartea de alegerea și hotărnicia

părților moșnenilor Mănești din moșia Clășenești, făcută de armașul Grigorie Ciocazan

Din anul 1811 martie 9

† Din cinstita porunca dumnealui biv vel clucer Nicolae Glogoveanu fiind orânduit eu Armașie Grigorie Ciocăzanu ca să aleg și să hotărăsc moșia Clășanești din sud. Mehedinți, după cererea moșnenilor, deci după cinstită poruncă mergând la fața locului unde fiind adunați toți moșnenii cu cărți și zapise ce au avut întăi am ocolit hotarăle pă margine, apoi am tras moșia pă trei locuri, atât hotarul Bălțatului, cât și hotarul Clășăneștii în hotaru Greului. Iar hotarul Cornișoru despre răsărit, fiind că n'au avut pricină nu s'au măsurat. Și de cătă sumă de stânjeni s'au găsit în fieșcare hotar să numește atât în ocolnica ce s'au făcut cât și în foaia dă împărțeala stânjenilor ce să coprinde totei moșii. Deci s'au ales în partea lui Răducan Zăt[treanu], i Mihai sin Staico, i Ion, i Costandin brat ego (fratele lui), Mănești cu frații și verii lor moșie dă moșie în hotarul Bălțatului în 6 curele în funia dintăi dela vale de fântână..... [1]) stânjeni 12, la mijloc stânjeni 11-$^1/_2$, la Apus și în cureaua de al doilea de supt șeanț la răsărit stânjeni 15 $^1/_2$, la mijloc stânjeni 11 $^1/_2$, la apus stânjeni .... . [2]). Și în cureaua de al treilea prin anini la răsărit stânjeni 16 $^1/_2$, la mijloc stânjeni 15, la apus stânjeni..... [2]); în cureaua de al patrulea dela vale de anini la răsărit stânjeni 12, la mijloc stânjeni 11, la apus stânjeni..... [2]); și în cureaua al cincelea delavale dă valea viții la răsărit stânjeni 25, la mijloc stânjeni 25, la apus stânjeni .... [2]); în al șasălea curea de la ciuciur la răsărit stânjeni 5, la mijloc stânjeni 12 $^1/_2$ la apus stânjeni..... [2]); s'au ales și în hotarul Clășeneștilor, în curealele cu delnițele stânjeni 25; s'au ales și în hotarul Greului, alăturea cu Păunești la răsărit stânjeni 31, la mijloc stânjeni 32 $^1/_2$, la apus stânjeni..... [2]). Adunând apoi stânjenii să făcură 144. Deci li s'au dat această carte mai susilor numiți Mănești ca să aibă a stăpâni după cum să cuprinde pă semnele și pietrile ce s'au pus neclintiți de către ceilalți moșneni fiindcă s'au dovedit bună și adevărată moșia lor aceasta.

1811. Martie 9.

[1]) Loc rupt în original [2]) loc alb în original.

Cartea postelnicului Stancu Buduhăleanu

pentru alegerea din moșia Clăjenești a părților lui Ion Brujan cu feciorii lui și cu frații lui

† Fiind orânduit de d-lor boerii ispravnici ot sud Mehedinți după cererea moșnenilor Clejenești ca să le hotărăsc și să le fac eu alegere și împărțeală la hotarele lor de moșie Clejenești i Cornișorul, i Bălțatu, când au fost la zi și la sorocul ce și-au pus moșnenii cu mine, am mers acolo în fața locului, unde mai întâi aducând pă toți moșnenii față, le-am cerut să-mi arate fiește-care moșnean i cumpărătoare orice scriisoare i zapisă vechi și noi vor fi având pă aceste hotară ca să iau curată pliroforie și înțelegere să știu cum le este a să împărți aceste hotară de moșie și pe câți moși. Răspunsără moșnenii că din vechime câți morți vor fi fost ei nu știu fără decât s'au pomenit stăpânit într'acest hotar trei tei mari însă un tei Carandol cu Buculeștii și Măneștii, alt tei Păuneștii cu Brujani și cu Nicoliceștii, și alt tei (indescif. [1]) Grăsuleștii și scoaseră o foae de împărțală a 12 boeri hotarnici din anul 7252 și alte hotărnicii și cărți de judecăți ce s'au văzut la mâinile lor- Deci după aceste ale lor răspunsuri și pliroforia ce am luat din cărțile moșiei s'au dovedit că cu adevărat din vechime au fost numai trei tei mari într'acest hotar. Apoi am făcut stânjenul drept după stânjenul domnesc cu care s'au tras hotarăle mai înainte vreme, de am tras toate hotarăle pe câte trei locuri, după obicei și din suma ce au eșit în fieșcare trăsură a stânjenilor în fieșcare hotar, au ales partea fieșcăruia moșnean i cumpărători, cine ce au avut într'aceste hotară de moștenire și de cumpărătură, după cum în foaia cea mare cu trăsurile și împărțala arată. Alesu-sau și partea lui Ion Brujană cu a feciorilor lui Cos[tan]din, i Pătru, i Pârvu, i Gheorghe, i Radu, și cu frații lui Matei și Nicola, feciorii lui Cos[tan]din Brujană brat Gheorghiții, i Gligorie și Gheorghe moșie de moștenire și de cumpărătură în Clăjenești stâjeni unsprezece și-un sfert, și iarăși în Clăjenești stânjeni 19 și un sfert cumpărătură veche dela Călina fata Samfirei, i în Cornișor stânjeni 21; i în Bălțatul stânjeni 20 sferturi 3; și în Greul stânjeni 12. Și s'au încheiat toată suma stânjenilor din toate hotarăle partea lor stânjeni 84 sferturi 1; și iarăși s'au mai dat lui Ion Brujană cu feciorii lui, osă-

[1]) Indescifrabil.

bit de fraţi; lui cumpărătoare săliști în două zapise înfundate. Insă un zapis al Pârvului dela leat 1775 mai 10 în care scrie că au vândut lui Ion Brujan stânjeni 8 în lat, şi în lung stânjeni 70; şi alt zapis al Mării Răcăniţii cumnată Pârvului Răcănel din anul 1775 mai 10 în care scrie că au vândut tot lui Ion Brujan iar stânjeni 8 în lat, şi în lung stânjeni 70. Şi pentru ca să le fie aceasta parte de moşie ştiută unde să o stăpânească li s'au dat această carte la mâinile lor parte de moşie ştiută unde să o stăpânească li s'au dat această carte la mâinile lor mai sus-şilor numiţi Brujani ca să aibă a ţinea şi a stăpâni partea de moşie pă suma stânjenilor ce să arată mai sus în toate hotarăle cu bună pace de către ceialalţi moşneni că aşa am găsit cu cale şi cu dreptate. Aceasta scriem.

1820 Septembre 5.

(ss) Stancu Buduhăleanu Postelnic.

Iar săliştele şi văile din hotaru Greu unde să cheamă valea Ţarinii şi valea mare să le ţină şi să le împartă în curmeziş după suma stânjenilor ce are fieşcare cum le-au fost lor împărţala mai nainte vreme.

Cornişoru merge până în paraul rece, după cum scrie arcaşu Gligore Ciocazan când au hotărît acest hotar [1]).

La hotărnicia ce am făcut acum la douăsute săteni moşneni din satul Clojeneşti cu porunca cinstitei preşidenţii s'au arătat cu această carte Gheorghe Brujeanu cu cetaşti săi şi ca să-şi aibă temeiu s'au adeverit de mine cum iscălesc.

Nr. 42.

1849 februarie 4.

Hotarnic (ss) D. Stăncescu.

[1]) Adaos făcut de Stancu Buduhăleanu, probabil la facerea actului.

NOTE ŞI COMUNICĂRI

Inscripţii din Bisericile Oltene

adunate de T. G. Bulat.

Mănăstirea Mamu-Vâlcea [1])

Din dèla No. 77 anul 1835, Nov. 27, din Arhiva Episcopiei de Râmnic, aflăm:

Catastih dă toate lucrurile sfintei mănăstiri Mamu, mişcătoare şi nemişcătoare, ce s'au dat pe seama cuv. Casiani monahiei, ce s'au aşăzat stariţă în locul cuv. Gherasimei stariţi, după cum în lăuntru să arată. 15 Ghenarie 1808.

Odoarăle bisericeşti

1 stită catifea verde veiche
1 sfită de carton
1 stihar de carton
3 advere de carton
1 rând de procovețe de atlas veichi
1 rând de procovețe de mătasă veichi
1 masă de mătasă pă sfântul prastol
1 antimis nou
1 epitaf nou
1 poală de carton veiche la proscomidie
1 epatrahir de custinie veichi
1 pareche recavițe de custinie roşii noi
1 poală de custinie pă iconostas

Argintărie

1 stânt potir dă argint
1 linguriţă de argint poleită
1 zvezdă dă argint

[1]) Vezi No. 18—19 p. 192.

1 carstelniță dă argint
1 candilă dă argint mare
1 discos dă argint poleit
1 evanghelie în 2: grecească și rumaneasca cu fața învierii și patru evanghelişti, de argint poleit, dosul sfântu ierarh Nicolae dă argint poleit
3 cruci îmbrăcate cu argint și poleite
2 cruci îmbrăcate cu argint
1 discos de cositor
1 sfânt potir de cositor cu toate ale lui
1 anaforniță de argint
1 cadelniță de [1]) alamă veche
1 căldăruşe de aramă pentru aghiasmă

Staria besericii

Tâmpla de lemn, zugrăvită și poleită, lipsă cinci icoane praznicare din cele 12
4 icoane împărătești
1 icoana cu douăsprezece praznice pă iconostas
2 icoane împărătești în tindă
1 epivalnița de două ițe (?)
1 steag pentru botez
2 sfesnice mari cu făcliile lor
2 tetrapoade
5 sfeşnice mici de vohod
1 scaun pentru cinci pâini

Cărţile

1 minei mare prăznicari
1 pentecostar
2 ohtoice mici
1 apostol
2 psaltire
1 triod
2 liturghii
1 molitfelnic

Cele din casa stăriţi şi cameră

3 icoane una Maica Precesta cu 3 galbeni turcești la gât de tal 5 pl. și alta sfântu Nicolae cu o coroană dă argint

[1]) De observat alternanța lui dă și de.

1 scoarța mare nouă aleasă în furculiță (sic)
1 scoarță mai mică sadea nouă
1 scoarță sadea veche
1 scoarță mare nouă în ochiuri
3 perine de lână galbene, far de lână
1 față de paplămă cu antereul ei de carton nou.....
2 perine de lână alese în lacre
1 saltea de lână plină cu lână
2 perine de pânză pline cu lână
3 perine ipac mici cu lână
1 ladă de Brașov veiche stricată
1 ladă de Brașov nouă
1 paporlom (?) dă basma veche
1 cerșaf dă pânză veichi
1 masă mare de pânză.. .....
6 șărvete de pânză de țară noi
2 ipace vechi
7 coturi pânze dea groasă
1 scateică nouă cu 8 clondire și trei pahare
1 sinie dă lemn
1 solniță de cositor
4 oca cânepă
1 poctinică pentru hrisoave
5 talere cositor
3 perechi **cuțite** cu lingurile lor dă cositor
1 solniță de lemn
1 răzătoare

Arămurile

1 cazan cu tăvile lui nou
1 sinie dă arama mare
4 talere de aramă mare
1 sinie mică dă aramă
1 tingire mică veche
1 tigae veche
2 căldări de câte 12 oca apă
1 căldare mică de oca 5 apă
1 pereche pirostii stricate
1 vătrai
1 pereche hiare ale plugului
1 sfesnic dă alamă far de scaun cu mucurile lui
1 lighian de aramă cu ibricu lui

Lemnăriile

8 buți de vin seci
1 butoi de rachiu vechi
2 putiniță cu trușine (sic)
1 putinic cu oțet
2 butoae de vin seci
6 putini dă varză însă 2 cu varză
1 hârdău nou
5 putini dă brânză însă 1 cu brânză
2 molde pentru pâine
2 saci de cânep
1 sac ipac
1 cergă de călți
4 ciure
1 căruță de cai neferecată iar roatele legate cu fier și alte lanțuri și vătrae
1 procov dă păr pă căruță
1 sanie nouă de car
1 car dă boi legat cu câte patru cercuri, fieșcare roată și leucile
1 lemn plugului

Vinurile

100 adecă una sută vedre vin
12 adecă douăsprezece vedre rachiu
1 vadră de oțet

Zahreaua

7 chile grâu chila de oca 176
42 chile porumb cu cel dăla moșie Mirila ot Balș
20 oca ceapă
14 „ usturoi
20 „ fasule
20 „ bob

Vitele

2 telegari vineți pentru căruțe
1 cal vânăt de călărie
1 cal negru de călărie
8 boi de jug ai plugului
9 vaci mari

3 junci de câte un viței
7 viței

31 adică treizeci și unu
29 oi mari și mici
4 stupi matci
1 capră
2 râmătoare
2 mătci stupi ipac ce sânt la . . . .

Moșiile

1 moșie Mamu pre care iaste zidită mănăstirea
1 moșie Mirila ot Balș } sud Romanați
1 moșie Dranoveți }
1 mila vinericiului din trei dealuri prin hrisov gospod Cocorăști i Carlogani și Colibașu

Viile

1 Cocorăști cu un cerdac
1 viea dă lângă mănăstire cu un cerdac

Ecaterina Toderoiu [1])

Mai întâi subliniez numele de familie al Ecaterinei *Toderoiu*—și nu „Teodoroiu"—folosind pentru aceasta prilejul osebitei cinstiri recente ce s'a făcut „Eroinei de la Jiu".

Se pune o serioasă întrebare asupra alterării unui nume de familie, și încă un nume gloriticat de întregul neam.

S'au văzut procese între persoane ale căror nume de familie se asemănau perfect fonetic, deși o singură literă le deosebeau în scris.

Aici cazul se prezintă cu totul deosebit: vine în pretenție Istoria. In viitor se va discuta dacă Ecaterina Teodoroiu este aceiași cu Ecaterina Toderoiu, fica sărmanilor Vasile și Elena Toderoiu din satul Vădeni, județul Gorj, care așa era trecută în cataloagele claselor primare [1]) și așa semna Eroina, după cum se constată din documentul

[1]) A fost publicat în ziarul „Neamul Românesc".

— carte poştală — pe care d. G. Ranetti îl publică în foiletonul „Universului“ din 9 Iunie cor.

Nu cumva s'a crezut că e prea mojicesc „Toderoiu“ provenit din Toader, cum s'a numit străbunul Ecaterinei? Poporul român — ţăranul—zice: „Toader, Tudor“ şi foarte rar «Teodor». Ce ar fi să schimbăm numele lui Tudor Vladimirescu în Teodor? Oare s'ar mai înfăţişa minţei noastre eroul ţăran din Vladimir?

Am insistat asupra acestui fapt, pe temeiul conversaţiei ce am avut cu părinţii eroinei, cari de multe ori mi s'au plâns, iar de nume că este stâlcit: „Eu — zicea tatăl Ecaterinei — mă numesc Vasile Toderoiu; aşa sunt trecut în rol. Tatăl meu se numea Ion Toderoiu şi pe moşul meu îl chema Toader. Iar fata noastră a fost trecută în toate actele Ecaterina Toderoiu şi aşa se iscălea“.

Viu la cultivarea eroismului patriotic, de către cei în drept: Tatăl eroinei Ion Toderoiu, un om blând, dar devenit melancolic, prea puţin vorbea. Soţia lui Elena însă, o femee de o energie rară, un suflet avântabil, o inteligenţă remarcabilă, însuşiri care se transmiteau printr'o privire scânteietoare, vorbea de fiica sa cu o însufleţire ce-i transforma întreaga fiinţă; însă cu un scepticism neînfrânat faţă de promiţătorii: că le va mângâia şi lor bătrâneţele cu un lot de pământ de zece pogoane, promis.

Fără îndoială că peste o sută sau două de ani, se va invoca la contestarea adevăratei origine a „Eroinei Neamului“ şi faptul că, dacă ea ar coborî din familia Toderoiu, le-ar fi dat şi lor un lot de pământ şi un act — hrisov — la mână, cum să dădea odinioară acelor familii ce au dat Patriei eroi.

Imi spunea Elena Toderoiu: „Am crescut opt copii: trei fete şi cinci băeţi, cu două pogoane de pământ, un car şi doi boi. Când a intrat Caterina mea în şcoală la Bucureşti mi-a zis:

„Nu mai putem s'o ducem cu sărăcia; mă duc eu unde o da Dumnezeu, ajutaţi-mă acum. Am vândut boii Ea s'a dus, — şi vedem că lumea îi face fel de fel de sărbători. Şi la noi aici cine n'o fi venit? Câte făgăduieli nu ni s'a dat? Că ni se dau zece pogoane de pământ; că ni se face casă bună, ni se cumpără boi şi car. Iacă părinte! Vezi

[1]) Mi-a spus aceasta fostul ei învăţător Vasile Homescu, acum locotenent în armată.

casa. Boi, ce e drept, ne-a cumpărat în locul celor ce i-am vândut. Pământ? nici glie. Am auzit că s'a dat la unii care s'au îmbogăţit din război. Nouă ne-a murit băiatul cel mai mare în război, după care a plecat fata; ne-a murit şi fata tot în război şi tot cu două pogoane de pământ am rămas. Ba, d-na Călugăreanu a venit şi ne-a luat şi un costum al fetei, şi toate fotografiile ei de când era mică şi până a murit. Drept e?“

Ascultând cineva plângerile acestor părinţi, rămâne încremenit şi adânc îndurat de felul cum se cinstesc eroii şi cum se cultivă eroismul la noi.

Ce suflet a avut Ecaterina Toderoiu — se poate înţelege din următorul episod, pe care mi l-a istorisit muma ei:

„Pe valea Jiului ducându-se ca cercetaşă după frate-său Nicolae, a găsit-o generalul Dragalina îngrijind de răniţi şi îmbrăcată subţire, cu picioarele aproape îngheţate. De teamă să nu se prăpădească de frig, a îmbrăcat-o cu mantaua dumnealui şi a trimis'o ca curier între linia de bătae şi Bucureşti. Când a venit în casă astfel îmbrăcată, eu cuprinsă de teamă, am zis: De unde ai luat tu mantaua asta? Să nu păţim ceva! Dar ea a zis: „Ei! mamă d-ta nu-ţi dai samă ce preţ are această manta. Mi-a pus-o pe umeri generalul Dragalina, un mare erou“.

Acestea mi le-a spus mama eroinei, în ziua de 13 Ianuarie a. c. la Vădeni, în casa eroinei.

„De atunci. părinte — urmează femeea — nu am mai văzut-o. Când a venit a doua oară cu raniţa, noi plecaserăm din poruncă pentru retragere“.

Am dat aceasta publicităţii cu un îndoit scop: a) Să se revină în toate actele, la adevăratul nume de familie al eroinei: Toderoiu, nu Teodoroiu; aceasta în interesul Istoriei, cel puţin. b) Să se dea părinţilor pământul făgăduit şi să li se facă o bună gospodărie: casă bună şi celelalte, păstrându-se actuala casă bătrânească ca monument istoric, cu placă de marmoră purtând inscripţia cuvenită.

Numai astfel se va cultiva eroismul, cum a dat exemplu aşa de frumos marele erou generalul Dragalina, îmbrăcând pe eroină cu mantaua lui, caşi cum ar fi zis: vom fi amândoi pe un loc în lumea eroilor Neamului.

Altfel toată cinstirea îşi pierde din valoare, dacă nu poate lăsa loc chiar la comentarii neplăcute.

Pr. D. Lungulescu.

Dela fraţii Comloşeni

Apelul pe care îl publicăm mai jos este un strigăt mai mult pentru dreptate şi omenie, un strigăt de acele pe care în fiecare zi aproape le auzim reînoite, stăruitoare şi desesperante şi de care conştiinţa noastră se revoltă până în adâncurile ei.

Alaltăeri citeam în „Gazeta Maramureşană“ din Sighetul Marmaţiei cum se plâng oamenii, că păşunatul munţilor s'a dat cu arendă de către ocolul silvic din Poenile, încă din primăvară, unor evrei, şi că aceştia plătesc erariului 2 lei de oaie, în vreme ce ei le iau bieţilor locuitori câte 140 lei de cap de oaie, plus jumătate din laptele oilor!!!

Ieri „Gorjanul“ din T.-Jiu relatează cum un dezertor de război din armata noastră, ştiut de toată lumea ca atare, după pâra căruia Nemţii pe care i-a slujit sub ocupaţie au asasinat 11 fruntaşi români din Gorj şi Mehedinţi, astăzi se plimbă liber în trăsură prin străzile Tg.-Jiului, având pe capră un soldat activ ca vizitiu — soldat trimes „la coasă“ dintr'un regiment din Craiova la moşia acelui „boer“. Dezertorul, care are un deget rupt de o moară pe când lucra în slujba duşmanilor, e calificat oficial „invalid de războiu“ şi are deci pensie şi carnet de căltorie cu taxă redusă de 75 % la căile ferate!!!

Iacă şi apelul semnat de Primarul comunei Comloşul-Bănăţean şi de Protopopul locului, Dr. Stefan Cioroianu:

Fraţi Craioveni!

Strămoşii noştri au venit din bătrâna şi glorioasa Craiova în secolul al 18-lea şi s'au aşezat în Comloşul-bănăţean, aproape de gurile Mureşului. Credem că nu e lipsă să înşirăm cu deamănuntul toate suferinţele pe care le-au îndurat strămoşii noştri, noi nepoţii lor, până ieri alaltăieri în ţară străină, fiind aceste suferinţe bine cunoscute. Atâta voim să spunem, că zadarnice au fost toate persecuţiile străinilor, pentrucă noi ne-am păstrat graiul curat românesc, legea şi datinele.

Pământul în care am pus odată fierul plugului s'a făcut frate cu noi şi nu l-a mai luat nimeni din mâinile noastre. Lupta noastră pentru neam şi pentru lege de aceia a fost încununată cu succes, fiindcă ne-a ajutat Dumnezeu şi am purtat în sânge însuşirile frumoase ale fraţilor din Craiova.

Acum după 160 de ani vă cerem cu toată dragostea frăţească ajutorul şi suntem convinşi că glasul nostru de strigare amarnică şi jeloasă va fi ascultat de voi. Este vorba de moşia macedo-românului Nacu. Oltenii din Comloşul-bănăţean, risipiţi până în fabricile înecăcioase ale Americei, au pus ban lângă ban şi au cumpărat moşia boierului macedo-român Nacu, fostă pe vremuri averea lui Ioan Corvinul, cu preţul de 20 milioane.

Străinii, aliaţi cu unii Români de ai noştri, ne-au intentat proces. Ei nu vor să lase pământul, pe care noi l-am muncit ca robotaşi şi azi l-am plătit cu bani grei, să fie al nostru, ci vor să ne gâtuie, deşi zacem în graniţă ca grăniceri; ei vor să ne ducă la sapă de lemn acum, când am ajuns în ţara noastră românească. De aceia rugăm toată suflarea românească din Craiova să ne vină întru ajutor cu sfatul şi cu fapta şi să ne ajute în lupta noastră cinstită şi românească. Toţi acei fraţi Craioveni, cari mai au simţ de frate şi vor să ne scape de primejdie, sunt rugaţi să se intereseze de amănuntele acestei chestiuni la primarul comunei noastre, Ioan Drăguescu.

Comloşul-bănăţean la 6 Iulie 1925.

Notiţe astronomice

I

In cursul lunei Aprilie, au fost mai multe fenomene cereşti cu privire la planete, lună sau stele, din care mai importante au fost observate următoarele:

1) *Conjuncţia lui Saturn cu Luna,* în seara zilei de 10 Aprilie, ora 21, fiind lună plină. Planeta nu s'a văzut la intrarea în conjuncţie, dar s'a observat bine la eşire din dosul lunei; ambele se găseau la răsărit.

2) *Conjuncţia lui Jupiter cu Luna,* în seara zilei de 15 Aprilie, ora 19, luna fiind în ultimul pătrar la eşirea din conjuncţie. Planeta era observabilă ca un luceafăr luminos spre răsărit.

II

In luna Maiu au fost observabile următoarele fenomene de aspect ceresc, între planete și lună, mai principale:

1) *Conjuncțiune între Saturn și Lună* (ziua 8 Maiu, ora 3 noaptea). Fenomenul a fost observabil numai înainte de intrarea planetei în conjuncțiune cu luna, de care s'a apropiat; mai în urmă din cauza nourilor care se formase, restul nu a mai fost văzut.

2) *Conjuncțiune între Jupiter și Lună* (ziua 13 Maiu, ora 3 noaptea). Fenomenul a fost văzut mai tot timpul, iar planeta a trecut în conjuncție la partea inferioară a discului lunar. Ambele se mișcau dela răsărit la apus.

III

In vara aceasta, planetele observabile sunt:

Jupiter, vizibil în hemisfera cerească australă, aproape toată noaptea; Saturn, observabil până după miezul nopții; și Venera, care se vede seara spre apus.

Cu o lunetă astronomică obișnuită, având obiectivul cu un diametru 0,05—0,08 m. se pot observa aceste planete în spre miază-zi.

1) *Planeta Jupiter* (Joe) se vede rotundă, strălucitoare, având 4 sateliți vizibili în juru-i, care se schimbă ca pozițiune la interval de câteva zile. Ei sunt: Io, Europa, Ganymede și Callisto.

Jupiter răsare seara la răsărit, și apune dimineața spre apus.

2) *Planeta Saturn* se vede puțin mai mică, având în juru-i inelul său luminos. Ea apune după miezul nopții.

Ambele aceste planete, cele mai mari, se văd cu ochiul liber, dar fără sateliți sau inel.

3) *Planeta Venera* se vede strălucitoare la apus, după apusul soarelui, vre-o $^1/_2$ oră, apoi dispare sub linia orizontului

Fazele lunei în *lunile* Iulie și August a.c. sunt următoarele:

Iulie: 20—27 lună nouă.

August: 4 August, primul pătrar.

4 August—11 August, lună plină.

11 „ —19 „ ultimul pătrar

19 „ —27 „ lună nouă.

27 „ primul pătrar.

Alex. I Popescu
Inginer

Din comuna Bengești-Gorj

D-nul Alex. Grigorescu, fost președinte al Băncii populare „Staicu Bengescu" din Bengești, pe care D-sa a înființat-o în 1907, fiu de preot și coborîtor din clăcașii acestei comune gorjene, a isbutit a face ca Bengeștii să fie declarați ca localitate istorică,—așa cum am înregistrat faptul la Răbojul nostru din numărul trecut, pag. 239 a „Arhivelor Olteniei".

D-sa, care de multă vreme se ocupă de istoria trecutului Bengeștilor, ne trimite o notiță despre istoricul acestei comune, din care reproducem următoarele:

In comuna Bengești s'a făurit la începutul veacului al 18-lea mișcarea națională din Oltenia, pentru conservarea neamului. Aci s'au dat luptele la 1716, în câmpia Bengeștilor, între milițiile din Oltenia, conduse de Căpitanul Barbu Bengescu-Obedeanu și Strâmbeanu (fost secretar al lui Vodă Brâncoveanu), contra ostașilor trimiși de Domnitorul fanariot N. Mavrocordat.

In câmpia Bengeștilor, deasupra Ulmetului, este și o movilă numită „Gorgan", sub care dorm în pace osemintele vitejilor noștri gorjeni căzuți cu cinste în ciocnirile acestea.

Lângă temelia fostei biserici din 1604 clădită de Amza Bengescu, mare ban, și Mihai Bengescu, fost spătar sub Mihai Vodă cel Viteaz, se află actuala biserică istorică din 1729; aceasta e legată cu curtea veche a palatului boierului, întru fericire adormit, Staicu Bengescu, palat clădit odată cu biserica și mai vechiu decât cunoscutele cule boierești din Curtișoara, Pojogeni și Groșera.

Palatul din Bengești e construit după modelul palatului domnesc din curtea veche a Târgoviștei, cel clădit de Voevodul Petre Cercel. Forma clădirii, fațada, dosul, mărimea încăperilor, a coridoarelor, beciurilor sunt întocmai ca și ale palatului domnesc din Târgoviște. El este singurul monument istoric din județul Gorjiu, și chiar din Oltenia întreagă, păstrat încă destul de bine în forma lui primitivă. Si cum în timpul din urmă nefericitul proprietar, Dr. Grigorie Pociovălișteanu, și-a înstrăinat moșia cu curtea și palatul la alte neamuri, cari vând pe capete din moșie, —tocmai pentruca palatul și curtea să nu fie dărâmate sau stricate după capriciul cine știe cui—Comisiunea Monumentelor Publice din Ministerul Cultelor și Artelor, prin deciziunea ei, întărită cu Decretul Regal No. 302 din 1925, a declarat acest palat de monument istoric, în urma interven-

țiunei D-lui Grigorescu, sprijinită de bunăvoința D-nului Prefect al județului.

In 17 Maiu 1923 făcându-se, după cererea mea, desgroparea ctitorilor fondatori din biserica lor, în prezența D-lui Virgil Drăghiceanu, Secretarul Comisiunei Monumentelor Istorice, s'au ridicat din morminte și s'au luat pentru Muzeul Național vestmintele lucrate în stil bizantin, găsite întregi și alte odoare, bine conservate, dela începutul veacului al 18-lea. Aceste odoare sunt, poate, mai prețioase decât cele domnești, găsite la Curtea de Argeș [1]).

Și când odată va fi să se înființeze un Muzeu regional al județului Gorj, să sperăm că aceste odoare se vor întoarce la locul lor indicat.

Alex. Grigorescu-Bengești.

---

[1]) D-l Drăghiceanu a binevoit a făgădui pentru revista noastră un articol consemnând rezultatele acestei desgropări, cu observațiunile D-sale.

Fântâna Obedeanului din Craiova.

Mișcarea culturală în Craiova

Cu vara aceasta toridă, orice manifestare culturală a încetat în orașul nostru. Aceasta în aparență cel puțin, întrucât Biblioteca Aman stă deschisă de astădată studenților ce-și prepară examene, iar la Teatrul Național se lucrează cu neobosită râvnă întru pregătirea stagiunei viitoare.

Singurul lucru de seamă ce are datoria să înregistreze de această dată rubrica de față — cu regretul doar de a-l face în întârziere — este:

Expoziția de Industrie casnică, organizată de „Liga Națională a Femeilor române", cu prilejul ținerei congresului anual al acestei societăți la Craiova, în zilele de 30 Mai și 1 Iunie, congres care a avut o deosebită strălucire prin asistența M. S. Reginei Maria a României, prezidentă de onoare a Ligei.

Expoziția aceasta este datorită doamnelor craiovence care sunt în fruntea acestei societăți, și în primul rând inimoasei și vrednicei de toată lauda Doamnei Eugenia C. Neamțu, — cea care a mai organizat și altă dată asemenea manifestări artistice la Craiova — ajutate fiind și de contribuția de muncă meritorie a secțiunilor Ligei din celelalte capitale ale județelor din Oltenia, precum și de D-l inginer A. Vincenz. Ea a fost orânduită în cele șapte saloane de sus ale palatului Băncii Comerțului și a stat deschisă vreme de două săptămâni.

Sala cea mare — a Doljului — cuprindea o colecţie aleasă de covoare vechi — unele de peste 100 de ani — oltenești, cu motive florale și uneori cu chipuri de oameni, păsări sau animale. Scoarţele acestea bine bătute, în culori discrete, armonizate, și pe care vremea pusese patina sa, încântau ochii. Câteva dintre ele au servit ca model de imitat și motiv de inspiraţie Doamnei Vincenz, al cărui atelier e un mic muzeu, și D-relor Vasilescu și Truţescu, maestrele care conduc atelierele ce Liga Femeilor române are instalate în orașul nostru, peste drum de poștă, unde lucrează 20 fete la covoare și 12 la ţesături. Covoarele copiate de domniile lor sunt de o perfecţiune artistică admirabilă, întrucât isbutesc a imita exact nuanţele perdute și învechite ale scoarţelor rămase din bătrâni. Deopotrivă erau de admirat și caramaniurile ieșite din aceste ateliere, precum și ţesăturile, cusăturile și alesăturile lucrate aci.

Sala Romanaţilor cuprinde, pe lângă chilimurile frumoase și finele ţesături, o colecţie interesantă de fuse, furci, ploști și olărie veche, apoi cojoace, ii și ouă încondeiate.

Gorjul aducea o notă originală, prin instalarea într'un ungher a unei vetre ţărănești adevărate, cu cotlonul și corlata ei de lemn înegrită de fum și de ani, cu căldarea de tuciu atârnată deasupra focului, cu scăuneciul, piua de pisat sarea, lingura și mestecăul de lemn. Nu lipsea nici blidarul încrestat, cum nici pedelături caracteristice obiecte și mobile de gospodărie bătrânească, lada înflorită de păstrat ţoalele și zestrea fetelor, urcioare pântecoase, apoi prapure, icoane, ghioace năstrușnice și arme de tot felul.

O menţiune specială Doamnei Schileru din Târgu-Jiu, organizatoare a secţiunei respective din această expoziţie.

Vâlcea și Mehedinţii au expus chilimuri, fote, vâlnice, ii, cămăși, marame, opreguri, zăvelci și alte felurite produse ale artei casnice oltenești.

Ideea de a fi împărţit produsele acestei arte pe judeţe, este deosebit de fericită. Ea permitea să se observe mai ușor acele deosebiri de nuanţe, nu de desen, care caracterizează chilimurile și covoarele lucrate în regiunile de munte (cu culori mai tari), faţă de producţiunile șesului oltenesc, mai delicat nuanţate.

Un salonaș era rezervat mai mult artei bisericești. Aci, pe lângă profanele paftale, vase de flori ori pentru ars mirodenii, era o bogată colecţie de icoane, potire, cădelniţe, obiecte de cult sculptate în metal, cărţi bisericești legate

pe vremuri și ușile frumos sculptate ale altarului dela schitul Dobriţa-Gorj.

Pomenesc ca interesantă și colecţiunea de unelte și obiecte de gospodărie (reduse în mic unele) a D-rului Laugier, cum și păpușile sale; acestea din urmă interesante mai mult ca intenţie decât ca realizare, întru cât pentru un muzeu etnografic, cum am visa și noi unul în Craiova noastră, nu se pot concepe decât manechine în mărime naturală, pe care s'ar îmbrăca costumele oltenești. Căci ce se poate reda, în proporţii așa de mici, din frumuseţile de desen și culori ale cămășei, fotei, cojocului ori maramei de pe o asemenea păpușe, or câtă bunăvoinţă ar pune cei ce le-au confecţionat?

In marginea acestei mostre pur oltenești voi menţiona și lucrurile — cămăși, bluzi și mai ales rochii — expuse de D-na Fărcășeanu din București, din al cărui atelier au ieșit adevărate giuvaeruri artistice de gust, isvorîte din imitaţia artei noastre ţărănești.

Fortunato.

Din T.-Severin

La Castrul roman din acest oraș, castru așezat la piciorul podului lui Traian, se fac actualmente săpături parţiale și anume în pătrimea nord-vestică.

Acest castru a mai fost săpat de Gr. G. Tocilescu, care i-a descoperit zidurile, porţile și turnurile împrejmuitoare, precum și parte din străzile interioare, din locuinţe și alte construcţii.

Tocilescu a ajuns la concluzia că se disting la acest castru trei epoci: a lui Traian, a lui Constantin cel Mare și a lui Justinian, aceștia doi din urmă refăcând cetatea pe locul celei anterioare și cu materialul cules din ruinele ei.

Săpăturile actuale se fac în cea mai mare parte pe terenul acoperit de pământul rezultat din săpăturile lui Gr. Tocilescu.

Vom da în numerele viitoare pentru cetitorii „Arhivelor Olteniei“ o descriere amănunţită a însemnatelor ruine ale podului, ale castrului și orașului Drobeta, după descoperirile anterioare și cele recente.

A. B.

Intemeierea unui Muzeu Industrial la Lugoj

Este de obşte cunoscut că principalii factori, care contribue la desvoltarea unei ţări, şi care-i fac tăria şi bogăţia, sunt: Industria, Comerţul şi Agricultura.

România, astăzi întregită, a fost hărăzită, prin bogăţiile naturale ce posedă, să poată prin mijloacele ei fireşti să contribue cu prisosinţă la desvoltarea ei economică, care atrage după sine, pe lângă belşugul tuturor, locul de frunte ce trebue să năzuiască a ocupa în lume orice ţară convinsă de menirea ei.

Insă, pentruca factorii amintiţi să-şi poată pune în valoare întreaga lor putere, trebue să fie ajutaţi de muncă, de cultură, de dragosle de neam.

Toţi trebue să lucrăm, trebue să ne străduim în toate direcţiile, să contribuim fiecare după mijoacele noastre, să ridicăm, să ajutăm, să clădim necontenit, să sprijinim aceşti factori să-şi îndeplinească menirea lor preţioasă.

Bazaţi pe aceste principii, pe acest crez, am crezut de datoria noastră, să luăm iniţiativa întemeierei unui *Muzeu Industrial permanent* în Lugoj, care să arate în tot momentul munca şi activitatea industrială a acestui frumos judeţ înzestrat de Dumnezeu cu toate bogăţiile.

Acei ce se interesează de primul dintre cei trei factori, anume Industria, vor putea admira în acest Muzeu, frumoasele rezultate la care s'a ajuns în industria ferului, a sticlei, a lemnului, a pielei, etc., şi sper că fiecare va fi mândru că în ţara lui, în acest colţ al frumosului Banat, o prisacă compusă din peste 44 stupi — fabrici — lucrează neîncetat şi cu râvnă în toate specialităţile, pentru a fabrica mierea şi ceara, atât de necesară, vieţei noastre economice.

In acest început de Muzeu, pentru care s'a pus toată stăruinţa ca să fie cât mai complet, au expus produsele lor, fie aşezate în vitrine, table, tablouri următoarele fabrici: Uzinele Reşiţa, Uzinele Nadrag, Fabrica de sticlă Losch-Tomeşti; Fabrica de articole de lemn „furnir“ Mundus, Balta-Sărată, Caransebeş; Cariera de marmoră I. Biebel-Rusca; Fabrica de oţet şi acid metylic Margina, comuna Margina; Firma Rusz fiul, lemnărie, parchete, Lugoj; Fabrica Beumel & Steiner, Co. Lugoj, licheruri; Kovacs & Polgar, Lugoj, fabrică articole ciment; V. P. Popa, filiatură

de mătase, Lugoj; „Textila“ S. A. Lugoj, fabrică de postav; Industria de Petrol, Orşova; Fabrica de piele Gero & Karman, Bocşa; Fabrica de calapoade S. A. Lugoj; Fabrica de piele Mihuţ & Holeţ, Caransebeş; Fabrica de calapoade Hecker & Petrovsky, Lugoj; Auspitz-Schluiger, Institut grafic, Lugoj; Dusan Miloşevici, Rusca, fabrică de sape şi topoare; Fabrica Ing. Măsseu, Rusca, cuţite; „Corcana“ S. A. fabrică de butoae şi articole lemn, Caransebeş; I. Habereru, fabrică de sape, Cireşa; I. Sidon, Lugoj, fabrică cutii de tinichea emailată; Partos & Co. fabrică de ţigle, Lugoj; Moara artificială S. A. Lugoj, fabrică de ţesături, pânză ţărănească; Prima fabrică de perii şi mături, Lugoj; Hütl, Schramm & Co. fabrică de pluguri şi sape, Topleţ.

Sperăm că în curând toate fabricele să fie reprezentate.

Am crezut că este bine ca odată cu deschiderea acestui Muzeu, ce a avut loc la 5 Iulie a. c. în sala mare a Prefecturei, pusă la dispoziţie în mod provizoriu, până îl vom muta în localul Camerei de comerţ, ce este în curs de înfăptuiri, să organizăm şi o Expoziţie de lucrări manuale ale şcolilor profesionale, normale şi primare, pentrucă suntem convinşi că munca practică, pornită din şcoală, contribue foarte mult, mai târziu, la îndrumarea spre meserii, spre înjghebarea de ateliere care ajută enorm la complectarea producţiei marei industrii.

Avem credinţa că iniţiativa noastră va fi o bună sămânţă aruncată pe ogorul muncei şi prosperărei acestui judeţ şi oraş, şi acest Muzeu, pe lângă că va arăta tuturor industriile judeţului nostru, dar va fi şi o icoană, un imbold pentru tinerele vlăstare care, cercetându-l, le va răscoli poate la mai adevăratele lor aptitudini şi se vor îndruma câţi mai mulţi spre meserii, spre munca constructivă, atât de productivă şi atât de necesară ţărei.

Pentruca elevele şi elevii şi mai cu seamă orfanii de războiu să fie încurajaţi, stimulaţi spre meserii, s'a împărţit premii în valoare de 12.500 lei, pentru lucrările cele mai bune.

Al. P.

---

[1]) Acest articol ne-a fost trimes, după solicitarea noastră, de D-l Al. Petit, Directorul Băncei Naţionale a României din Lugoj, din a cărui vrednică de laudă iniţiativă se întemeiază acest Muzeu.

Răbojul nostru

Un act de generozitate. — In vremurile de sălbatic egoism și de materialism murdar, în care ni-i dat să trăim, un gest dătător de noui nădejdi aflăm că s'a petrecut în comuna Hurezani, din județul Gorj: proprietarul Nicu I. Mutulescu—urmaș al unei vechi familii de boeri moșneni din Gorj—a dat în mod absolut gratuit și fără nici un fel de pretențiune, embaticarilor de pe moșia sa, embaticurile ce stăpâneau, întărindu-i ca buni stăpâni ai bucății de pământ și a colibei lor.

(Din ziarul „Gorjanul").

* * *

Un profesor a murit de foame.—De necrezut în primul moment, acest fapt este totuși riguros adevărat și aruncă o deprimantă lumină asupra soartei tragice, pe care o au în zilele noastre unii slujitori ai statului.

Invățătorul se numește Vasile Cosma, și a murit — de foame,—după 36 de ani de serviciu în învățământ.

(Dintr'un ziar bănățean).

* * *

Bulgarii disting un învățat român. — Institutul arheologic bulgar a ales în unanimitate ca membru corespondent pe d. profesor Stoica Nicolaescu din București, cunoscut ca un vechiu cercetător al hrisoavelor noastre și învățat istoric, specialist în slavistică.

* * *

Preotul Ion Maximilian, din com. Stupini din Ardeal, cu prilejul serbărilor jubiliare ale liceului Andrei Șaguna, din Brașov, a făcut o danie de un milion de lei acelei instituții culturale, care și-a serbat cei 75 de ani dela înființarea sa mai luna trecută. Și această sumă constitue întreaga avere a acestui cuvios cinstitor al culturei.

* * *

Un gest oficial frumos. — Cu ocaziunea instalării P. S. S. Dr. Grigorie G. Comșa ca episcop, societatea muzicală „Doina" din Timișoara luând parte efectivă atât la serviciul divin în biserică, cât și la concertul aranjat în onoarea P. S. S. în palatul cultural din Arad, de față fiind și D-l Ministru al Cultelor Lăpedatu, D-l Ministru a binevoit a dona acestui cor ca semn de încurajare suma de 10.000 lei

In rubrica de față se fac dări de seamă asupra cărților și publicațiunilor ce se adresează Redacției, sau cel puțin se menționează apariția fiecăreia din ele.

„Du nouveau sur Constance de Hohenstaufen, impératrice de Nicée" [1]) este comunicarea, deosebit de interesantă, făcută la congresul bizantinologilor de anul trecut, de d. *Const. Marinescu*, profesor la universitatea din Cluj.

Această contribuție face parte din o serie de lucruri extrem de importante, aflate de d-sa în arhiva „Coroanei de Aragon", din Barcelona. Impresionantă prin vicistitudinele vieței sale este această coborâtoare a faimoasei familii de Hohenstaufenilor, care prin reprezentantul său Frederic II, se complăcea a trăi în sudul însorit al Italiei. In luptele cu Papalitatea, Frederic II mergea până a mărita pe această fiică a sa, Constanța, cu ereticul bizantin, împăratul Ion Ducas Vatatzès, 1244. Nefericită în această căsătorie, după moartea timpurie a lui Ion Ducas, ea fu grosier tratată, de urmașii imperialului ei, soț, considerată ca un fel de prizonieră, nu eșea din această situație tristă, decât în urma cedării generalului Alexis Strategopulos, care fusese luat prins de Manfred, fratele Constanței. Din nou la curtea fratelui său, — vestită curte, pe care tatăl lor o împodobise cu toate exotismele vremii— fatalitatea o urmăreà. Carol d'Anjou susținutul Papei, distrugea puterea de sud a Hohenstaufenilor, prin lupta de la Benevent (1266). Constanța luă din nou drumul pribegiei; de astă dată în Spania, la nepoata sa Constanța, căsătorită cu infantele Don Pedro. Viața ei se termină în ordinul călugăresc al sf. Narvara. Dota sa la măritișul cu Ion Ducas se pare a fi fost deosebit de însămnată. Ea, după documente, îi fusese garantată, și de aceea Constanța o reclamase de mai multe ori. Privilegiile sale le lasă la moartea sa

[1]) Extras din „Byzantion", Revue internationale des études byzantines, Tome I. Paris Champion-Liége V. Carmanne 1924.

regelui Iacob II de Aragon, care numai după 9 ani, le cerea Curţii imperiale bizantine. Andronic II, basileul din Constantinopole, răspundea că la plecarea împărătesei văduve, tatăl său Mihail Paleologul îi dăduse tot. Urmarea acestei discuţii nu o cunoaştem. Mărturiile ne lipsesc. Autorul nostru crede pe drept cuvânt că, probabil, având în vedere însemnatele relaţiuni comerciale între Catalonia şi Bizanţ, Iacob va fi renunţat să mai insiste. Învăţatul nostru a flat în arhiva Barcelonei: 1) un act prin care Mih. Paleologul garanta fondurile fixate odinioară de Ion Ducas Vatatzès soţiei sale Constanţa, când ar reveni din Sicilia, în imperiu bizantin; 2) documentul prin care Constanţa ceda drepturile sale regelui Iacob II de Aragon; 3) scrisoarea de recomanţie dată trimisului catalan la curtea bizantină, pentru a le reclama şi scrisoarea originală, prin care Andronic II Paleologul răspundea. Pe baza acestor documente analizate ştiinţificeşte de autor, ştirile puţine, ce aveam până acum, s'au completat în chip fericit. Şi aci este meritul cel mare al d-lui Marinescu, în colaborarea adică cu ştiri preţioase la istoria universală.

T. G. Bulat.

Clasele sociale în trecutul românesc, de *I. C. Filitti,* (extras din „Convorbiri Literare") este un rezumat al studiului, în curs de publicare în „Arhiva p. ştiinţa şi reforma socială".—In foarte concentrata expunere a unui subiect vast, D-nul F. porneşte dela constatarea a trei faze observabile în evoluţia claselor sociale româneşti, cercetând istoria noastră de la început şi până la epoca desfiinţărei privilegiilor de clasă —, anume: 1) până la apariţia Turcilor la hotarăle noastre, 2) faze încercuirei principatelor de către Otomani şi 3) a penetraţiunei apusene în ţările româneşti.

In epoca cea mai veche aflăm două clase sociale: proprietarii de pământ şi muncitorii aşezaţi pe pământul celor d'întâi. La început proprietatea aceasta aparţine în indiviziune familiilor care coboară din acelaş strămoş. Şefii de familie sunt chemaţi cneji la Bulgari încă din sec. IX. In Muntenia, cum reiese din cele mai vechi documente, cneazul era numit „judec" —cu înţelesul de om liber—, sau „jude", cu sensul de stăpân al şerbului, la care se zicea „judeţ" în Moldova. Câteşitrei termeni corespund lui „judex" latinesc, nume dat funcţionarilor Romei în provinciile imperiului, sau administratorului marelui proprietar roman absenteist de prin aceste locuri. Proprietarii sunt numiţi „moşneni", apoi „megiaşi"—, adică proprietari indivişi—în vechile documente româneşti. Proprietarii cultivă singuri, în regie, o parte din moşia lor, cu muncitorii—coloni—cari au îndatorirea de a munci cu braţele, sau claca; altă parte o dau în dijmă colonilor, împărţind acestora loturi numite „delnite" în Muntenia şi „jerebii" în Moldova. Unii din colonii aceştia erau legaţi de proprietar, şerbi cari nu se puteau emancipa singuri; alţii aveau o libertate relativă, întru cât se

puteau desface de proprietarul pământului, dacă abandonau lotul ce-l aveau în muncă cu dijmă. Colonii erau numiţi „rumâni" în vechile acte muntenesţi, termen care trădea pe „vlah" cu sensul de clasă servilă. „Poslušnici" se numeau cei intraţi în serviciul personal al unui proprietar. Colonii de pe proprietăţile domneşti, sau a celor de danie domnească, erau într'o situaţie mai bună ca cei de pe moşiile particulare, neavând îndatoriri decât numai faţă de Domnitor. Orcum ar fi proprietatea, la noi ea n'a fost de caracter feodal.

Nobilimea proprietarilor de pământ e cea mai veche nobilime a României; titlul de nobleţă era negreşit legat la noi de calitatea de proprietar de pământ. Ei erau îndatoraţi a servi călări la oaste, fiecare cu câte 2 — 3 călăreţi pe propria-le socoteală, căci pe ţăranii pedestraşi nu-i chemau la luptă decât la mare nevoie.

La formarea principatelor s'au împrumutat dregătorii dela Slavii de peste Dunăre; astfel titlul de „boer", luat de la Bulgari, apare prin sec. XIII, dându-se şi slujbaşilor, dar şi proprietarilor, dintre cari se recrutau mai ales dregătorii; dela Sârbi luăm pe „jupan" sau „pan" şi pe „vlastelin" pentru sfetnicii domneşti. Atunci se formează o aristocraţie a sfetnicilor domneşti, cu or fără dregătorii determinate. In sec. XIV nu există în Muntenia decât epitetul de boer pentru proprietari caşi pentru dregători. In Moldova există pentru proprietarii ostaşi şi termenul de „viteji" pe lângă acel de „curtean".

Din sec. XVI, când haraciul turcesc e împovărător şi birurile grele, sărăcesc mulţi boieri şi pierd proprietatea. Cei nevoiaşi ajung să-şi vândă până şi libertatea individuală, devenind „iobagi", mărind vechea categorie a rumânilor cari nu avuseseră nici odată pământ. Micii proprietari sunt organizaţi din sec. XVII în bresle de slujitori—îndatoraţi a sluji la oştire—servind Statului o parte a anului, iar restul timpului văzându-şi de casele şi pământul lor. Prin emanciparea multor iobagi vechi, se înmulţesc oamenii liberi fără pământ; aceştia învaţă meşteşuguri, stabilindu-se mulţi la oraşe şi formând breslele de meseriaşi. In epoca aceasta se formează latifundiile, iar termenii de megiaş, moşnean, răzaş, judec, încep a se aplica mai ales micilor proprietari indivişi. Sfatul domnesc ajunge deci a fi format din funcţionari privilegiaţi şi nu din proprietarii oşteni de altă dată. Vechi familii boereşti care să se menţină puternice, bogate, în jurul Domniei, sunt extrem de puţine. Dar dacă boeria-funcţie nu se moştenea la noi, putem zice că boeria-nobleţă era ereditară, chiar dacă strălucirea şi privilegiile ei scădeau, cum era bunioară cazul mazâlilor foşti boeri de neam.

Dregătoriile cele mari sunt monopolizate în pragul sec. XIX de vre-o 20 familii din fiecare principat, ceeace se chema „protipendada", o plutocraţie restrânsă la număr. Luptele, pe care curentul democratic le-au dus în potrivă-i, au doborît-o cu încetul, ajutate

fiind de influenţa occidentală consecutivă tratatului de la Carlovăţ.

Clasa negustorilor şi meseriaşilor nu s'a impus în viaţa politică şi socială în ţările noastre. Burghezie nu avem în sensul occidental până la 1821.

Clasa noastră cea mai importantă ca număr şi potenţialitate era, ţărănimea. Raporturile tradiţionale dintre propritor şi colon au trebuit să le modifice; contracţul între ei tinde a se schimba, fiecare din doi voind a smulge de la celălalt condiţiuni mai prosabile.

Clasa intelectualilor era reprezentată la noi în sec. XVIII mai ales prin profesori şi medicii greci mai ales, inspiraţi de ideile filosofiei franceze a secolului; ei propagă principiile marei revoluţii în Bucureşti. Şcoala lui Lazăr continuă propagarea aceloraşi influenţe.

In epoca Regulamentului organic se accentuează pornirea veche spre slujbe şi caftane, iar în negoţ, meserii şi profesiuni libere năvăleau străinii. Adevărata noastră aristocraţie e pe cale de dispariţie, prin intrusiunea elementelor ce nu sunt de viţă.

Dela 1834 se formează grupări de boeri mari şi mici şi intelectuali cu porniri revoluţionare, întru cât ţintesc a înlătura stăpânirile străine din ţară şi a desfinţa privilegiile; alături de străduinţe culturale, vedem aci un curent politic naţional şi democratic.

Revoluţia dela 1848 se face la noi pentru proprietari şi intelectuali, cu ajutorul negustorimei, cum în Franţa s'a făcut în favoarea burgheziei. S'a pierdut atunci ocazia de a se creia o mică proprietate prin exproprierea celei mari, ridicând astfel ţărănimea.

Iar în 1857, boerimea aproape într'un glas a admis la însăşi desfinţarea privilegiilor de clasă şi egalitatea înaintea legii. Locul boerimei în conducerea ţării l'a luat censitarii (proprietari rurali) şi burghezimea noastră (în care intră intelectualii aşa numiţi). Ei veneau însă ca oameni noi, dar cu aceleaşi vechi deprinderi care au descreditat repede şi această pretinsă democraţie.

Lucrarea valoroasă a D-lui Filitti, care ne-a dat încă multe studii în domeniul istoric naţional, este aridă, de concisă şi de cuprinzătoare ce este. Aşteptăm cu bucurie opera D-sale şi in-extenso.

Contribuţie la vechimea creştinismului în Dacia, de *Const. C. Diculescu*, extras din „Anuarul Institutului de Istorie Naţională" din Cluj pe 1924. Istoria religioasă a Gepizilor — din care acest studiu e un capitol — ne interesează pe noi, întrucât Gepizii au fost singuri elementul politic permanent în cuprinsul Daciei.

Gepizii s'au aşezat statornic în Dacia pe la jumătatea secolului al III-lea d. C şi au îmbrăţişat creştinismul în sec. V. Ei aveau la început aceiaşi zei ca celelalte popoare germanice din Nord, adică cu Ostrogoţii şi Visigoţii. Resturi de păgânism vechi-german cu colorit nordic au rămas până azi la Românii din Dacia, ca moştenire dela Gepizi.

Aşa e credinţa în „Ele", cu horadanează: elle dans. Apoi credinţa în „Ştime" a comorilor, a băii, etc. „lasma" e de aceeaşi origine gepidă.

Gepizii îşi îngropau morţii cu haine de preţ, giuvaeruri, unelte, vase, dar fără arme. Mormintele gepide se deosibesc uşor de cele vandale din ţinuturile noastre, dar foarte greu de cele gotice. După trecerea la creştinismul arian a Gepizilor, aceştia păstrează încă din păgânismul lor multă vreme. In timpul lui Justinian se spune că Gepizii erau creştini arieni. Ceea ce se poate afirma cu siguranţă, este creştinarea lor la scurt timp după anul 454, după distrugerea puterei Hunilor. Confesiunea ariană a Gepizilor era identică cu arianismul omoeic, o formă îndulcită şi moderată a arianismului propriu zis. Această confesiune a fost a câtorşitrei seminţii gotice, cum şi a tutulor Germanilor răsăriteni.

Existenţa naţională a Gepizilor în Dacia se continuă încă trei sute de ani după căderea regatului gepid din 571. Arianismul lor a trebuit să cedeze probabil ortodoxismului în Dacia, în vreme ce fraţii lor Visigoţii şi Longobarzii adoptau în Italia şi Spania catolicismul.

Urme gepide în terminologia creştină a Românilor nu există.

Istoria Românilor din Dacia Traiană, de *A. D. Xenopol*, apare în a treia ediţie, sub îngrijirea D-lui Prof. I. Vlădescu, asistent la Universitatea din Bucureşti. Deocamdată au ieşit primele două volume din 14, cuprinzând: I Dacia ante-romană şi Dacia romană, şi II Năvălirile barbare.

Monumentala operă a lui Xenopol apare definitivă, aşa cum autorul o lăsase, cu adăogirile şi cercetările sale în 1913, întru nimic alterată în planul şi concepţia sa generală, din respectul datorit acestui mare istoric şi filosof al nostru. Căci, cum bine zice D-l Vlădescu, „valoarea operei lui Xe„nopol costă în primul rând în „în„tregul" în care el a ştiut să or„ganizeze faptele expuse". De aceea D-sa se mulţumeşte a adăoga la finele fiecărui volum, o listă a lucrărilor ieşite de la 1914 până azi, care ar trata aceeaşi parte a materiei, dând în esenţă şi ideile emise şi rezultatele la care ajung acele cercetări citate, fără a le discuta.

Ambele volume sunt tipărite frumos şi îngrijit în editura „Cărţii Româneşti", care îşi face prin aceasta o cinste. Să-i fim în deosebi recunoscător Domnului profesor Vlădescu pentru tipărirea într'adevăr satisfăcătoare a monumentului nostru naţional, care este Istoria Romanilor din Dacia Traiană, al răposatului Xenopol.

Probleme bănăţene de *P. Nemoianu*, Tip. Naţională, Lugoj 1925, sunt o seamă de articole ce autorul a publicat mai întâi în „Ţara Noastră". Ele cuprind observaţii şi constatări a unor stări de fapt, cu critica lor şi cu propuneri de soluţionări a unora din ele. Multe ridică vălul ce ascunde cutare „afacere" politicianistă murdară, infierând — dar fără patimă şi violenţă—pe rău făptuitorii pro-

fitori de războiu ca şi de timp de pace. Citez astfel articolele: *Societatea Reciţa, Comunitatea de avere.* Altele sunt note informative interesante, cu observaţiuni foarte juste, cum e bunioară în *Tendinţele politice ale Şvabilor, Timişoara, Lugojul* şi celelalte.

Recomandăm atenţiei cititorilor noştri această carte.

Elementul slav în dialectul aromân, de *Th. Capidan*, profesor la Universitatea din Cluj, e o lucrare tipărită de Academia Română, care a premiat-o cu premiul Năsturel-Herăscu pe 1924.— Elementul slav e destul de numeros în dialectul aromân; o parte din el e mai vechiu, căci a pătruns în limbă în epoca în care Aromânii erau în continuitate geografică cu fraţii lor Români; altă parte e cel care a intrat în vorbirea Aromânilor după ce ei s'au despărţit de trunchiul principal. Se indică apoi după ce anume criterii se poate deosebi dacă cutare element slav e din prima sau din a doua perioadă. Capitolele „Schimbări fonetice" şi „Schimbări semantice", „Influenţe gramaticale", „Caracterul elementului slav şi vechimea lui" aduc noui preţioase contribuţii originale în domeniul acesta cam puţin explorat şi dovedesc temeinicia serioaselor cunoştinţe în slavistică a autorului, cum şi spiritul ştiinţific în care e concepută opera.

D-l Capidan spune că, potrivit consideraţiunilor istorice şi linguistice pe care le enumără, „elementul slav a început să pătrundă în limba română în perioada străveche, prin urmare înainte de sec. X, fără ca să ne putem sui pe scara veacurilor mai sus de cât sec. VIII". Influenţa slavă asupra dialectului aromân este mai m de origină bulgărească şi mai puţin sârbească.

Un lexic la sfârşit înfăţişează, spre ilustrarea ideilor susţinute de autor, termenii aromâni de provenienţă slavă de toate soiurile.

Exposition de l'Art roumain ancien et moderne, *Catalogue des œuvres exposées.* Paris, Imprimerie Georges Petit, 1925. — O carte-album elegantă în înfăţişarea ei, cu un tipar frumos şi 24 de planşe bine reproduse, îmbrăcată într'o copertă prezentată simplu şi artistic, cu un frontispiciu în roşu şi negru ca din vechile noastre tipărituri ale secolului al XVI-lea şi slove stilizate.

Expoziţia, care a fost deschisă la 25 Mai în Sala muzeului Jeu de Paume din grădina Tuilerilor, e pusă sub înaltul patronagiu al suveranilor noştri şi al Preşedintelui Republicei franceze şi a fost organizată — cum spune catalogul — de către Departamentul Şcoalelor străine din Muzeul Naţional Luxembourg, cu concursul Fondaţiunei Principele Carol şi al Societăţei „Amicii României". Ea cuprindea 9 săli. Lucrările expuse— alese mai întâi de comitetul român din Bucureşti, apoi supuse unei noui selecţionări de cel francez din Paris—au fost strânse de la Instituţiunile publice şi private, cum şi dela un număr de particulari, cari au împrumutat din operile şi colecţiunile lor.

Un cald şi pios articol de omagiu penrru Léonce Bénédite, membru al comitetului francez de organizaţie, care a murit în ajunul deschiderii expoziţiei, precede articolul D-lui Henri Focillon despre *Arta şi Istoria în România.* D-l G. Balş vorbeşte apoi despre *Arta veche,* iar D-l I. Cantacuzino despre *Pictura modernă* în ţara noastră, ambele expuneri din urmă fiind însoţite de câte un catalog al obiectelor înfăţişate publicului. Partea privitoare la arta noastră veche consemnează: frescuri din sec. XIV, XV şi XVI, icoane din sec. XVI, XVII şi XVIII, sculpturi bisericeşti în lemn din sec. XV până la mijlocul sec. XVIII, apoi numeroase ţesături în raport cu cultul nostru şi odăjdii felurite din aceeaşi vreme, caşi odoarele diverse bisericeşti, giuvaeruri, obiecte de cult, şi minunate legături de cărţi ale epocilor vechi. Grupul lucrărilor de artă modernă cuprinde aquarele, desenuri, stampe şi picturi, împărţite în două: artiştii morţi — ca secţiune retrospectivă — şi artiştii în viaţă. Din cei d'intâi sunt reprezentaţi Grigorescu, Luchian, Aman şi Andreescu; din contimporani: Cecilia Cuţescu, Iser, Rodica Maniu, Pătraşcu, St Popescu, Schweitzer, Şirato, Steriadi, Titi Stoenescu, H. Teodoru, Bunescu, St. Dimitrescu, Ghiaţă, G. Mirea, Mutzner, Paladi, El. Popea, Ressu, Strâmbu, Toniţă, Teodorescu-Sion şi Verona. Sculptura prezintă pe Boambă, Călinescu, Irina Codreanu, Marg. Cosăceanu, Han, Jalea, Meşdrea, D. Mirea, Paciurea, Severin şi Storck. O sală deosebită e rezervată artei noastre populare, mărginită—din necesităţi—la scoarţe, ţesături, broderie şi olărie.

Darul Voevozilor, un act în versuri, de *Lt. Ştefan Bălceşti,* edit. „Ramuri" Craiova 1925, este o fantezie în formă teatrală, compusă şi jucată la Arad în anul încoronărei M. L. Regele şi Regina României.

Lucrarea de faţă trebue considerată drept ceea ce însuşi, bănuesc, autorul a gândit să facă: o piesetă ocazională, în care forma dialogată şi perindarea personagiilor istorice din trecutul ţărilor noastre, să suplinească acţiunea ce lipseşte. In ton firesc retoric, uneori prea declamatoriu chiar, şi câteodată nepotrivit de familiar, voevozii şi eroii noştri naţionali povestesc din visurile şi isprăvile lor şi pun de topesc coroanele lor domneşti, împreună cu săcurea lui Mihai, spada lui Tudor şi pistolul lui Avram Iancu, pentruca din ele să făurească pentru ziua cea mare din 15 Oct. 1922 coroana primului rege al României de azi.

Previu pe cititorul neorientat îndestul în literatura noastră contimporană, că nu trebue să-şi închipuie un moment că uşoara versificaţie din cărticica de faţă ar da măsura talentului tânărului scriitor craiovean. Cine vrea să descopere pe poet în fineţea sensibilităţei sale şi în nota sa de sănătos tradiţionalism, să-i citească poeziile pe care le-a risipit până acum prin diferite reviste, şi pe care dorim să le vedem cât mai curând strânse în volum.

Poezii de *Grig. Alexandrescu*, apar într'o ediţie nouă, la „Cartea Românească“, cu o introducere, biografie, note şi indice alfabetice, de Prof. Gh. Adamescu. E primul volum din operele complecte ale acestui clasic al nostru, pe care harnicul D-l Adamescu îşi propune a le publica. Ediţia de faţă e trasă după ultima publicată de autor în viaţă, cea din 1863, de care avem dreptul a presupune că, fiind selecţionată, rânduită şi corectată la tipăritură de poet, înfăţişează pe Alexandrescu aşa cum el vrea să apară înaintea publicului. In adaos-ul dela urmă, D-l Adamescu a pus şi bucăţile ce lipsesc din ed. 1863, şi care sunt de folos cercetătorului literar, caşi lista cronologică a apariţiei acelor poezii. Partea a doua a volumului ne dă „Memorialul de călătorie“.

Antologia poeţilor de azi, alcătuită de *I. Pillat şi Perpessicius* şi tipărită de „Cartea Românească“, prezintă azi primul volum al acestei culegeri, într'o înfăţişare simpatică. Ea cuprinde, în chip alfabetic, bucăţi de versuri— mai mult sau mai puţin versuri— după o rânduială aifabetică, începând cu D-l Felix Aderca şi sfârşind cu D-l Emil Isac.

In ce priveşte alegerea scriitorilor cari au fost admişi în acest panteon poetic, aş avea de obiectat ceva. Dacă numărul celor înscrişi se putea foarte bine reduce prin înlăturarea celor ce nu pot pretinde a fi consideraţi ca poeţi doar fiindcă au tipărit câteva poezii de valoare îndoelnică în vre-o gazetă or revistă de cenaclu, — el s'ar fi putut tot astfel şi lărgi, însă nu pentru indulgenţă în apreciere, ci pentru o dreaptă judecată—cum ar fi cazul pentru poeta din Ardeal Maria Cunţan, spre a nu pomeni decât de o femeie, care e, incontestabil, un poet.

Cât pentru selecţionarea bucăţilor din această antologie, suntem foarte nedumeriţi. Căci dacă e vorba ca să înfăţişeze în linia ei generală îndrumarea poeziei româneşti de astăzi şi notele ei caracteristice, socotesc că se face o mare nedreptate acestei literaturi contimporane, care în generalitatea ei e superioară mostrelor aci prezentate, din punct de vedere estetic şi etic chiar. Iar dacă trebue să luăm de bună afirmaţia din prefaţă a autorilor volumului, că, „ea (antologia aceasta) ne denunţă gustul compilatorului“, — noi credem că poeţii Pillat şi Perpessicius, pe cari îi preţuim, se calomniază. Afară numai dacă cu bună ştire au intenţionat să „asasineze“ pe cutare scriitor, prin chipul cum ni l'au prezentat, adică alegând din versurile sale tocmai ce a fost mai trăsnit! Căci dacă am admite că geniul se atinge câteodată cu nebunia, apoi de sigur că nu trebue să pregetăm a distinge şi a arăta o preferinţă între manifestările talentului şi acele ale scrântelii — fie aceasta din urmă şi o pozâ, sau efect al unui trecător curent maladiv al modei de import nemţesc post-bolic.

Pentru a pune în evidenţă ce s'a putut omite şi ce s'a putut admite conform unei greşite selecţionări, reproducem aci mai întâi o

poezie pe care Maria Cunţan — bolnavă şi nenorocită într'un spital din Capitală — o trimisese nu de mult unei gazete de provincie, apoi începutul unei alteia, pe care o extragem din Antologia poeţilor de azi.

CÂNTEC

Ramură de colilie
Aplecată spre pridvor,
Spune-mi taina ta şi mie.
Cum aş vrea şi eu să 'nflor!

Scutură-te de ninsoare
Peste mine rămurea,
N'am fost niciodată 'n floare,
Nici în primăvara mea!

Maria Cunţan.

UVEDENRODE

La râpa Uvedenrode,
Ce multe gasteropode!
Supra sexuale,
Supra muzicale.
Gasteropozi,
O, limpezi rapsozi!
Moduri de ode;
Ceruri-eşarfă;
Antene în harfă:
Uvedenrode,
Peste mode şi timp:
Olimp.

Ion Barbu.

La viitoarea ediţie a Antologiei, nădăjduim că va presida un spirit de mai largă echitate faţă de poeţii cei vechi şi recunoscuţi, şi o selecţionare mai judicioasă a celor mai noi, dintre cari mulţi n'au isbutit încă a ieşi din umbra bisericuţei ce i-a văzut născând.

Dumitrachi Varlaam, de *Giorge Pascu* (Extras din Convorbiri Literare, April 1925), este autorul unei „Istorie a Ţării Rumâneşti dela 1769—1774), publicată de V. A. Urechiă. Despre persoana puţin cunoscută a acestui cronicar ne adună ştiri profesorul dela Iaşi, cum ce anume dregătorii a avut şi la ce fapte politice a fost părtaş. Odată a fost delegat de boeri şi Mitropolit la 1774 să se ducă la Poartă şi să ceară Domn pământean şi administraţie proprie, împreună cu Costandin Cocorăscu; acesta bolnăvindu-se, fu înlocuit cu olteanul Hagi Stan Jianu, biv vel medelnicer (de care se vorbeşte în articolul D-lui Obedeanu din acest număr). Se pomeneşte de volintirii arnăuţi — stupaii—cari au prădat la 1770 mahalalele Bucureştilor „întinzându-se şi peste Olt la trei judeţe“.

Cartea cuprinde memorii despre Ocupaţiunea rusească din Muntenia dintre 1769—1774.

Limba are multe grecisme, dar şi ceva italianisme, întrebuinţând câţiva termeni din latineşte, ba chiar şi expresii din turceşte, căci Dumitrachi Varlaam era om învăţat, ştiind latineşte, italieneşte, turceşte şi greceşte.

Meglenoromânii. Istoria şi graiul lor, de *Th. Capidan*, 1925 Ed. Acad. Rom.—Lucrarea de faţă este cel mai complet studiu ce posedăm până azi asupra dialectului meglenitic, din întreitul punct de vedere linguistic, istoric şi etnografic. Ea ar fi primul volum, al doilea cuprinzând: Literatura populară meglenoromână, iar cel de al treilea: Dicţionarul etimologic al acestui dialect.

La 'nceput autorul arată aşezarea acestor români într'un ţinut de la nordul Salonicului. Ei între ei se numesc „Vlaşi“ şi sunt în ma-

joritate trecuţi la islamism. Azi locuesc orăşelul Nânta şi alte zece comune: Lugunţa, Birislav, Huma, Oşani, Liumniţa, Cupa, Ţârnareca, Baroviţa, Coinsco şi Sirminina — în ultimele trei sate locuitorii fiind bulgarizaţi.

Locuinţa lor e simplă, adică de piatră şi cu mai multe încăperi. Ca hrană sunt oameni sobri Românii acestia; ei mănâncă pâine de secară, mălai, legume multe şi preparatele laptelui, carne puţină, beuturi spirtoase deloc.

Portul Meglenoromânilor aduce cu cel bulgăresc, iar la Nânteni e la fel cu cel turcesc.

Familia e strânsă, iar obiceiurile patriarhale. Sentimentul lor religios e mai puternic ca la Aromâni. In credinţele lor au şi împrumuturi dela Bulgari.

Băieţii se însoară pe la 15—18 ani, fetele fiind chiar mai mari. Zestrea o aduce în casă băiatul— care o dă socrului—şi nu fata.

Ocupaţiunea principală a acestor fraţi pierduţi este agricultura în primul rând, apoi păstoritul, cultura gogoşilor de mătasă şi îngrijitul albinelor.

In privinţa originii lor, D-l Capidan crede, contrar D-lui O. Densuşianu, că Megleniţii nu sunt o colonie dacoromână trecută peste Dunăre, ci că „ei aparţin grupului de Români din sudul Dunărei, făcând parte odată din acei Români din cari au ieşit şi Aromânii". Această concluzie o scoate autorul din cercetarea trăsurilor fondamentale specifice ale dialectului meglenitic, care sunt la fel cu acele ale dialectului aromân. D-sa însă nu merge până la a considera pe Megleniţi chiar de Aromâni. D-l Capidan stabileşte prin amănuntitele sale cercetări, că graiul meglenitic reprezintă un dialect deosebit de cel dacoromân şi de cel aromân, având particularităţi, dintre care unele îl apropie de unul şi altele de celălalt dialect. Ţinând seamă de împrejurările în care s'a născut şi s'a desvoltat poporul românesc, graiul său a trebuit să se despartă în două: „zona de nord, pentru Românii nordici, din cari au ieşit Dacoromânii, şi din aceştia mai târziu s'au desprins Istroromânii, şi alta de sud, pentru Românii sudici, din cari au ieşit Aromânii şi Meglenoromânii". Aceştia din urmă au rupt contactul cu Dacoromânii mult mai târziu decât Aromânii, şi au coborît în Meglen tocmai prin sec. XII, daci nu chiar în al XIII-lea.

Epigrame, de *Cincinat Pavelescu*, apar în ultimul moment, într'o frumoasă şi originală înfăţişare artistică, tipărite la «Ramuri». Volumul cuprinde vre-o 100 de epigrame şi improvizaţii pe rime date, mostră incompletă şi încă palidă a acestui spiritual epigramist, care şi-a risipit cu generozitate pe toate drumurile din verva şi din duhul său veşnic treaz şi neobosit.

Cel puţin două duzini din epigramele lui Cincinat Pavelescu vor rămâne printre cele mai bune care s'au scris până azi în româneşte.

C. D. Fort.

Cronica Revistelor

Dreptul Nostru.—O nouă revistă apare dela 1 Ianuarie în Craiova, o revistă de cultură şi de profesie a medicilor veterinari Apare lunar sub direcţia D-lor Ştefan Bosie, David Petrescu şi Hrist. Buiculescu.

Numele directorilor era fără îndoială o chezăşie de seriozitatea şi oportunitatea unei asemenea reviste. Cuprinsul celor şase numere apărute deja ne dovedesc însă că comitetul de direcţie a înţeles să facă din această revistă mai mult decât un organ de cultură şi profesie. Au dat revistei şi un caracter de revistă de popularizare, în special a cunoştinţelor zootechnice şi veterinare. Ideia este fericită. Animalul n'a fost până acum pentru sătean decât un tovarăş de suferinţă, un îndemn de întrecere la răbdare şi la tragere din greu. Când un ţăran îşi cumpăra o pereche de boi, nu se ştia bine dacă boii intrau în serviciul omului, sau omul într'al boilor. El n'a putut până acum să se bucure de animal. Azi când, graţie revoluţiei noastre agrare, omul începe *să poată*, el *nu ştie* ce trebue să facă spre a se bucura de preţiosul aport al animalelor.

Revista „Dreptul Nostru" va complecta acest gol. I-l dorim din toată inima.

Dr. L.

Revista Arhivelor, I, No. 2, publicată sub îngrijirea D-lui C. Moisil, Directorul Arhivelor Statului. — *Importanţa Arhivelor vieneze pentru Istoria Românilor*, de Virg. Zaborovschi, după consideraţiuni generale asupra concepţiei de stat şi monarhiei, aşa cum reiese din istoria ei, arată că România nu a procedat destul de bine atunci când delegaţia sa a negociat cu cea austriacă în pricina documentelor privitoare la istoria noastră, aceasta din lipsa unei concepţiuni juridic-politic a chestiunei. S'au făcut greşeli din ignorarea sensului istoriei noastre. Spre a îndrepta ce am stricat, autorul vede o soluţie fericită în înfiinţarea unui Institut român de studii pentru arhive, la Viena. — *Un nou sistem de catalogare a arhivalelor*, de Dr. Andrei Verres. Ca model de arhivă sistematică şi utilizabilă se dă acea a Vaticanului, unde formalităţile de împlinit sunt aproape nule şi obiectul cerut se poate obţine imediat. Sistem bun este şi acel al rânduirei materialului arhivalic într'o singură serie cronologică, ca la Viena, şi mai bun încă la B.-Peşta. Sistemul autorului, mai practic, cel introdus de d-sa în Arhivele Muzeului ardelean din Cluj în 1903, e următorul: a alcătuit mai întâi o colecţiune principală din toate actele, documentele şi scrisorile, fiecare pus într'o coală de hârtie pe care e scris data şi locul de emanare al actului (cu traducerea lor în data calendarului de azi) şi păstrate în cutii de tinichea în ordine cronologică. S'au catalogat apoi toate aceste hârtii, fiecare cu fişa

ei, cu toate indicaţille, alfabetic, reuşind a da cercetătoruiui posibilitatea de a se orienta în chestiunea ce-l interesează. Sistemul practic şi expeditiv al D-lui Veress se recomandă orcărei arhive, mai ales celor mici din provincie. — *Arhivele ruseşti din Cetatea Albă*, de Gr. Avakian, arată vinovata nepăsare şi prostie a autorităţilor care au vândut pentru 350 lei întreaga arhivă a vămii ruseşti din Cetatea-Albă, deşi ea cuprindea informaţiuni şi acte de mare importanţă pentru istoria culturală a Basarabiei noastre. Aşa s'a petrecut şi în alte oraşe. La Craiova, Primăria noastră a scos toată hârtia vechilor sale arhive din veacul trecut şi, ducând-o pe maidanul gunoaielor, i-au dat foc. Şi nu sunt trei ani de când s'a întâmplat asta! — *O arhivă centrală la Craiova în 1838* a vrut să se înfiinţeze în vremea aceea pentru cele 5 judeţe oltene de către Departamentul Logofeţiei Dreptăţei din Bucureşti, după cum arată D-l T. G. Bulat. Autoritatea din capitală cerea Episcopului Neofit al Râmnicului, atunci aşezat la Craiova, să-i afle două odăi boltite, spre a înfiinţa acea arhivă. Arhiereul le află la Bis. Obedeanu şi comunică dimensiunile camerelor. Ce va fi fost mai pe urmă, ca urmare a acestui schimb de scrisori, nu ştim. — *Despre Neamul Cantemireştitor* aduce noi lumini D-l Sever Zotta, identificând pe un „frate" necunoscut al lui Vodă C. Cantemir, un Iordache. — D-l I. C. Filitti ne informează despre *Schitul Aninoasa-Cislău (Buzău) şi Neamul Doamnei Neaga*, soţie a lui Mihnea Vodă Turcitul. — *Din trecutul boierimei româneşti* ne desprinde D-l N. H. Vlădescu pe unul din mădularele neamului său: vel-comisul Şerban Pârvu Vlădescu. — D-l C. Moisil ne dă studiul său despre *Bule de aur sigilare dela Domnii Ţării-Româneşti şi ai Moldovei*, cercetare extrem de interesantă asupra unei laturi a sigilografiei naţionale, cu câteva planşe.—Urmează o serie de documente, dintre care citâm două acte în latineşte dela Mihai Viteazul (colecţia M. Săulescu), iar la urmă interesantele notiţe din Miscellanea.

L'Europa Orientale, V, 5, Roma, se ocupă în acest număr aproape exclusiv de Ungaria, începând cu un studiu asupra romancierului Mauriciu Jokai, amicul din tinereţe al poetului Petöfi, de Franz Zsigmond; vin apoi traduceri din o sumă de pagini de însemnări lăsate de Jokai şi traduceri a câtorva scurte povestiri. —La urmă se vorbeşte de comerţul Ungariei în 1924.

In numărul 6, A. Palmieri cercetează chestiunea patriarhului rusesc redeschisă dela 1912 şi rolul fostului mitropolit al Moscovei Tihon, în confusiunea care domneşte şi în biserica rusească, după cum şi în toată viaţa acestui popor bătut de Dumnezeu. Se publică şi testamentul patriarhului Tihon. — Un lung studiu este rezervat apoi poetului romantic cecoslovac K. H Macha.

Revista de Segunda Ensenanza III, 16, Madrid, face o anchetă asupra chestiunei libertăţei învăţământului, expunând punctul de vedere şi opiniunea redacţiei în această privinţă. — Articole de filologie şi studii literare, apoi descrieri de excursii şcolare, cu fotografii de grupuri de şcolari şi monumente vizitate.

Convorbiri Literare, an. 57, din Mai, cu scrisori de ale lui Titu Maiorescu şi Al. Odobescu, cuprinde deosebit de interesantul articol: *Invaziile Tătăreşti până la intemeierea Principatelor*, de D-l P. Georgian. Cea din urmă dintre aceste invazii prezintă pentru noi o deosebită însemnătate, fiincă „ea a făcut posibilă întemeierea Principatelor". Regele Andrei al II-lea al Ungurilor alungă pe Cavalerii Teutoni din ţara noastră prin 1225, iar după aceea dă ţinutul Loviştei lui Corlardus, comite de Tâlmaciu, pe care danie o confirmă în 1625 şi Ştefan V. Probabil, zice D-l P. G., că tot atunci i se va fi dăruit şi ţinutul Câmpulungului, în scopul apărării trecătorii Branului.

In1233 Andrei al II ocupă şi ţinutul Severinului, instituind aci un banat, cu un ban ungnr. In 1241 Tătarii pătrund la noi, împingând pe Cumani peste Dunăre în împărăţia vlaho-bulgară a Asăneştilor; ei veneau dinspre miază-noapte, din Ardeal. O ceată din ei trecură în Muntenia, probabil prin pasul Bran, şi bat pe Kara-Ulaghi (Vlahi-Negri) supuşi ai voevodului Seneslau; altă ceată veni prin ţara Făgăraşului, coborând în ţara Ilaut (Oltenia), unde fură bătuţi de Besemban, cum grăiesc cronicile. In 1241 Ungaria şi ţinuturile româneşti de ambele laturi ale Carpaţilor erau ocupate de Tătari, cari făcuseră mare prăpăd. După trei ani se retrag, lumea se reface încet. Politica de acaparare ungurească reîncepe şi ea: Bela IV face danie Cavalerilor Ioaniţi ţara Severinului, pământ care nu era al lui, cu cele două voevodate — al lui Ioan şi al lui Fărcaş. Voevodatul lui Lyton din regiunea Oltului şi cel al lui Seneslau din „Cumania" rămâneau însă voevozilor lor. Aşa dar în 1247 Vlahia nu mai făcea parte din imperiul româno-bulgar. Posesiunea donaţiei făcută Ioaniţilor n'a fost însă efectivă, ci doar pe hârtie. Ţara Severinului rămâne cauză de pricini între Unguri şi Bulgari. Aceştia sub Const. Asan II devastează banatul Severinului, aşa că Ioaniţii nu pot veni să-şi ia în posesie donaţia. Sub Sventislav în 1622 altă pustiire a banatului românesc. Sub Ladislau Cumanul, voevodul Lyton cu fraţii săi ocupă voevodatul lui Seneslau şi părţi din ale Severinului. In lupta dela Turnu-Roşu cu Ungurii, Lyton cade ucis şi frate-său Barbat e prins. In banatul Severinului e numit ban Laurentius. La 1301, cu stingerea dinastiei arpadiene începe decăderea regatului unguresc. De slăbiciunea lui profită voevodatele româneşti, care se întăresc, mai ales acel al Ardealului. Dela Basarab, urmaşul lui Lyton, se încuscreşte voevodul român cu ţarul Bulgarilor şi cu craiul Sârbilor, stabilind o alianţă contra Ungurilor mai cu seamă. Când Carol Robert

vrea să-şi impună cu armele drepturi de vasalitate faţă de Domnul Ţării româneşti, o sfârşeşte rău la Posada, de când Basarab Vodă ia titlul de „Domn singur stăpânitor“ şi întemeiază Principatul Ţării-Româneşti, fapt pe care năvălirea Tătarilor l'a făcut posibil.

Numărul de Iunie cuprinde între altele cercetarea D-lui Papacostea: *O interpretare a operei lui Eminescu* şi interesantul articol: *Cum se poate face o recenzie*, de D-l I. Vlădescu.

Numărul de Iulie-August ne informează, prin pana D-lui Tzigara-Samurcaş, despre *Expoziţia românească din Paris*. Consideraţiunile generale care se întreţes în acest articol au deosebită importanţă, autorul lor fiind între cei d'intâi cari au organizat această expoziţie, cum a organizat şi pe acea din Roma la 1911. — Despre *Capela Cantacuzinească din Viena*, de lângă Meidling, — Moldauer Kapelle — dă ştiri D-l Dr. M. Popescu. Acolo se adăpostea până la 1785, crucea de ştejar a lui Şerban Cantacuzino, făcută la 1683, când Domnitorul român îşi aşezase tabăra munteană, când cu asediul Vienei de către Turci. — Menţionăm şi: *Credinţa în desvoltarea sufletului omenesc*, de Marcela Nicolau. — Cronică felurită şi recenzii multe şi judicioase.

Peninsula Balcanică, III, 3-4, care apără vitejeşte interesele româneşti din Balcani, pe care diplomaţia noastră mânuşată nu ştie or nu vrea să le proteagă, aduce cu fiecare număr al său lista de crimele făptuite în potriva neamului nostru în bloc, şi în parte asupra atâtor mii de nenorociţi Români căzuţi în robie grecească, sârbească or bulgărească. Acest organ de publicitate — organ al conştiinţii naţionale — arată cum pe deasupra acordurilor ipocrite ale ministerelor de externe, pe deasupra vizitelor de politeţă între oficialităţi şi chiar pe deasupra încuscrirlor vlăstarelor mândrei noastre coroane cu familii balcanice, se sacrifică în fiecare zi bucăţi din trupul nostru prin asasinatul moral care este răpirea limbei materne, a şcoalei şi a bisericei naţionale, tot aşa caşi prin uciderea individuală şi bine organizată cu satârul balcanic.

Din ultimele numere s'au introdus şi pagini literare în revistă. De la numărul viitor „Peninsula Balcanică“ va deveni şi un organ pentru literatura, arta şi ştiinţa Românilor de peste hotare, în special a Aromânilor.

Buletinul Monumentelor Istorice, No. 41, se deşchide cu articolul D-lui N. Iorga, despre *Mănăstirea din Văleni-de-Munte*, reclădită pentru ultima dată în 1806 şi puţin prefăcută la începutul veacului nostru. Frescurile, cum se vede din cele reproduse, sunt remarcabil de frumoase. De asemenea pisania şi bucăţile de sculptură, ca şi uşile, ce s'au păstrat din biserica din sec. XVIII, apoi crucile de lemn şi mai vechi, candelele, cum şi Liturghierul manuscris din veacul al XVI-lea, din care se dau două minunate specimene de pagini cu fruntar înflorit şi iniţiale împodobite.—Despre *Mănăstirea Golia din Iaşi* dă o schiţă istorică D-l Sever Zotta, iar D-l arhitect N. Ghika-Budeşti înfăţişează un studiu arhitectonic al bisericei.

Ţara de jos, II. 6-8, publică articolul plin de miez al D-lui Mih Dragomirescu: *Regionalismul Literar*. D-sa constată că „literatura noastră din centrele mari s'a contaminat de idealurile şi metodele politice, de idealurile şi interesele comerciale“. De aci judecata lor părtinitoare or pătimaşă în aprecierea unei acţiuni sau opere literare, după cum aceasta porneşte dela coasociat de partid or gaşcă literară, sau dela un adversar. Pentru ceilalţi rămâne ignorarea desăvârşită. „Idealul literar, a cărui flacără curată nu poate arde, cum zice D-l M. D. nici la Capşa, nici la Tufli“, nu se mai găseşte în cenaclurile marilor reviste. Şi cu toate acestea marele şi curatul ideal există undeva. Realizarea lui însă nu se va înfăptui decât din contopirea într'un singur fascicul al tutulor razelor curate, pe care îl reprezintă azi revistele provinciale“.

Junimea Literară, XIV, 1-3, cuprinde între altele *Pirandellismul*, de Cl. Isopescu.—*Poezia contimporană*, în care D-l Eug. Pohantzu notează obiectiv câteva observaţii, exemplificând aprecierile şi interpretările sale cu privire la o seamă de poeţi de ai noştri din generaţia de astăzi. — Câteva pagini despre scriitorul bucovinean *Em. Grigorovitza* semnează D-l C. Loghin. E bine că se aminteşte de acest povestitor şi însăilător de schiţe şi privileşti din Bucovina, care ne vorbea prin glasul său în epoca frumoasă a „Semănătorului“.— Foarte interesante sunt cele două manuscrise: *Un Mineiu şi Rânduiala Sf. Ilie*, cercetate de D-l Dr. Vlad Paşchivschi. Ambele în limba slavonă, par a fi scrise la mănăstirea Sf. Ilie de lângă Suceava în secolul al XVI-lea. Prezintă specială însemnătate filigranele hârtiei acestor manuscrise şi anume: marca înfăţişând un porc — foarte rară — deci din fabrica din Schweidnitz-Silezia. Consideraţiunile cu privire la chestiunea filigranelor vor interesa mult pe specialişti. Studiul lor duce la dovedirea unor raporturi comerciale, directe or indirecte, între Moldova şi Silezia pe la începutul sec. XV. Pe de altă parte aceste manuscrise demonstrează că a fost pe vremuri şi la mănăstirea Sf. Ilie o activitate culturală nebănuită încă de noi.—D-l Dr. Nelly Simionovici ne înfăţişează, însoţit de o gravură, un soi nou de covor: *Covorul-icoană*, din Muzeul industrial din Cernăuţi, şi care e vechi de aproape un secol.

Infrăţirea Românească Cluj, I, din care au apărut până acum 7 numere, poartă ca motto următoarea făgăduială: „Vom lovi deopotrivă în străinul parazitar şi în românul necinstit şi înstrăinat“. Câţiva profesori universitari şi alţi naţionalişti sprijinesc cu condeiul şi cu autoritatea lor morală acţiunea întreprinsă de acest vrednic organ de luptă pentru deşteptarea

conştiinţei şi stimularea energiei naţionale. In paginele „Infrăţirei româneşti“ se denunţă opiniunei publice româneşti orce faptă sau tentativă individuală or colectivă a străinilor din afară şi din lăuntrul Ţării în potriva bunului renume sau a intereselor naţionale, cu sau fără — mai totdeauna însă cu — concursul acelor proaspeţi cetăţeni de formă, dar duşmani de fapt, cari formează balastul locuitorilor României de azi. Tot aci se atrage atenţia asupra pericolului înstrăinărei presei dela noi, pusă în serviciul unor alte idealuri şi interese decât a celor româneşti.

Ritmul Vremii, revistă literară, critică şi socială, apare în Bucureşti dela Fevruarie, odată pe lună. Aci s'a strâns un mănunchi de tineri universitari, cari sub îndrumarea bună a profesorului Mih. Dragomirescu, au pornit cu pasul drept. Căci tânăra lor revistă se impune atenţiunei prin selecţiunea materialului publicat, cum şi prin seriozitatea şi obiectivitatea aprecierilor în materie de critică literară şi socială.

C. D. F.

Noutăţi literare şi ştiinţifice

Din editura „Cartea Românească“ au apărut:

Schiţe şi Nuvele, de Victor Crăsescu, 50 lei.
44 zile în Bulgaria, de M. Sadoveanu, 60 lei
Poezii şi Memorial de călătorie, de Gr. Alexandrescu, 50 lei.
Curcanii, comedie de Th. D. Speranţia, 8 lei.
Pagini alese din Scriitorii români, à câte 3 lei.
Biblioteca Cunoştinţi folositoare.
Biblioteca Agricolă populară.
Biblioteca Minerva.

In editura „Ancora“:

Pentru România Mare, de N. Filipescu, 40 lei.
Pentru Intregirea Neamului, de N. Iorga, 50 lei.
Principesa Moruzof, de V. Eftimiu, 75 lei.
Minunile Maicii Domnului, de P. Stănescu.

Alte edituri:

Epigrame, de Cincinat Pavelescu (Ed. Ramuri).
Şcoala activă (partea I) trad. după A. Ferrière.
Viitorul inteligenţei, trad. din Ch. Maurras.
Cântări Naţionale, în Bibl. „Semănătorul“ Arad.
Câţiva scriitori, de Al. T. Stamatiad.
Aspecte din munţii apuseni, de Traian Mager.
Versuri, de A. Cotruş.
Spiru Haret, organizatorul învăţăm. naţional. de Z. Sandu, Sibiu.

Reviste şi ziare primite la Redacţie

Reviste: *L'Europa Orientale* (Roma), V, 5 şi 6.—*Bulletin de la Soc. Gén. d'Education* (Paris), LVI, 5, 6.—*L'Art à l'Ecole* (Paris), XVII, 95.—*L'Athénée* (Liège) IX, 9. — *Unione Storia ed Arte* (Roma), XVIII, 106.—*Revista de Segunda Ensenanza* (Madrid), III, 16.— *The A. M. A.* (London), XX, No. 1—5. — *Buletinul Soc. de ştiinţe din Cluj*, tom. II, fasc. 3 —*Viaţa Românească*, XVII, 6, 7.—*Convorbiri Literare*, LVII, 7—8. — *Buletinul de Informaţii al Muzeului Botanic din Cluj*, V, 1—2.—*Revista generală a învăţământului*, XIII, 5, 6. — *Lamura*, VI, 5—6. — *Democraţia*, XIII, 5, 6. — *Gândirea*, V, 1, 2. — *Junimea Literară*, XIV, 1—2. — *Gândul Nostru*, IV, 1—4. — *Natura*, XIV, 6, 7. — *Transilvania*, LVI, 7—8. — *Graiul Nostru* (Bârlad), I, 1—6. — *Peninsula Balcanică*, III, 3—4. — *Ţara Noastră*, VI, 32, 33. — *Ţara de jos*, II, 6—8, — *Revista Moldovei*, V, 10. — *Ritmul vremii*, I. 5—6.— *Tudor Pamfile*, III. 5—8. — *Comoara Satelor*, III, 6. — *Căminul* (Focşani), I, 1—4. — *Revista ştiinţifică „Adamachi“*, XI, 2. — *Educaţia*, VIII, 2. — *Cosinzeana*, IX, 14. — *Roma*, V, 5—7. — *Cele trei Crişuri*, VI, 6, 7. — *Societatea de mâine*, II, 32—33.—*Mişcarea literară*, II, 36—37.—*Foaia Tinerimei*, IX, 15—16. — *Ţara Voevozilor*, I. 11.—*Omul Liber*, II, 3—5. — *Lumea*, I, 34—35. — *Mioriţa* (Galaţi), III, 7—10. — *Freamătul*, (P.-Neamţu), I, 2—3. — *Revista Noastră* (Cluj), VI, 1—6. — *Prietenul Nostru* (C.-Lung), IX, 5—6.—*Gazeta Şcolii* (Botoşani), II, 9—10. — *Revista Teologică*, XV, 7. — *Infrăţirea Românească* (Cluj), II, 1—7. — *Clipa*, III, 90—95. — *Ideea Europeană*, VI, 172. — *Salonul Literar* (Oradea), I, 1. — *Universul Literar*, 32—33.—*Adevărul Literar*, VI, 245. — *Ziarul Ştiinţelor şi al călătoriilor*, XXIX, 34. — *Gazeta Scoalei active* (Dej), I, 4—5.

Ziare: *Gazeta Maramureşană* (Sighetul-Marmaţiei). — *Telegraful Român* (Sibiu). — *Carpaţii* (Braşov). — *Primăvara* (Sannicolaul-Mare). — *Cultura Poporului* (Cluj). — *Progresul* (Oraviţa). — *Foaia Diecezană* (Caransebeş). — *Monitorul oficial al oraşului Timişoara.* — *Dobrogea Literară* (Constanţa), I, 4.—*Ţărănimea* (Oraviţa).—*Curentul Studenţesc* (Bucureşti). — *Vestitorul* (Oradia). — *Junimea* (Oraviţa), I, 4.—*Santinela* (Periamoş).

Din Oltenia şi Banat: *Ramuri-Drum Drept*, XIX, 5—6.—*Năzuinţa*, IV, 1—2. — *Renaşterea*, IV, 6—7. — *Flamura*, III, 6. — *Grafica*, III, 30 — 31. — *Gazeta Şcoalei*, V, 5 — 6. — *Dreptul Nostru*, I, 1—7. — *Mântuitorul*, I, 10, — *Oltenia Economică.* — *Datina* (Severin), III, 6.— *Revista corpului contabililor* (Caracal), I, 4, 5, 6. — *Cultura* (Caracal), I, 2. — *Cuvântul Parohiei* (Salcia-Dolj), I, 7—8 —*Buciumul* (Brădiceni-Gorj), I, 7—8.

SCRISUL ROMÂNESC
INSTITUT DE EDITURĂ ŞI ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMĂ / CRAIOVA

EDITURA / TIPOGRAFIE / LITOGRAFIE / NOTE MUZICALE
LEGATORIE / CARTONAGE

Preţul 40 Lei.

ANUL IV No. 21—22. Sept.—Dec.

ARHIVELE OLTENIEI.

APARE LA DOUĂ LUNI

SUB DIRECŢIUNEA D-LOR:

Dr. CH. LAUGIER şi Prof. C. D. FORTUNESCU

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ DOLJ
P14587

IN NUMĂRUL DE FAŢĂ

ARTICOLE SEMNATE DE:

T. G. BULAT
N. A. C-TINESCU
C. J. KARADJA
LUCIAN COSTIN
TRAIAN SIMU
I. VLĂDESCU
R. S. MOLIN
MARTON ROSKA
I. DIMONIE
R. I. CĂLINESCU
G. CATANĂ

OLTENIA ARHEOLOGICA
OLTENIA NATURALISTA
OLTENIA FOLKLORISTICA
ACTE şi DOCUMENTE
NOTE şi COMUNCĂRI
OLTENIA CULTURALA
CRONICA ŞTIINŢIFICA
RECENZII
CRONICA REVISTELOR

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Directori: Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU

DELEGAT CU CONDUCEREA REVISTEI: C. D. FORTUNESCU

Colaboratori: *Prof. Al. Bărcăcilă* (T.-Severin).—*Prof. T. G. Bulat* (R.-Vâlcea).—*Prof. C. N. Mateescu* (R.-Vâlcea).—*C. J. Karadja* (Grumăzești-Neamț).—*C. V. Obedeanu* (București).—*Prof. Tr. Simu* (Lugoj).—*R. S. Molin* (Oravița).—*Prof. D. Izverniceanu* (Oravița).—*G. Mil-Demetrescu* (Craiova).—*D. D. Stoenescu* (Craiova).—*Prof. M. Roska* (Cluj).—*Prof. Luc. Costin* (Caransebeș).—*I. C. Băcilă* (București).—*Prof. N. G. Dinculescu* (Craiova).—*Prof. Ilie Constantinescu* (Caracal).—*Prof. C. V. Gerotă* (Calafat).

SUMARUL No. 21—22.

Știri nouă asupra fabricii de hârtie din Oltenia T. G. Bulat
Un adaos anonim la Cronica lui Șincai . . N. A. Constantinescu
Tipuri românești inedite, desenate de Valério . Const. J. Karadja
Considerațiuni generale asupra dialectului bănățean Arcidava . . . . . Lucian Costin Traian Simu
Adunarea, clasarea și păstrarea materialului istoric I. Vlădescu
Spicuiri din graiul bănățean în alăturare cu cel macedo-român . . . . . R. S. Molin

Oltenia arheologică: *Obsidiana și silexurile*, de Prof. Dr. P. Voiteși.—*Ceva despre Hiatus*, de Marton Roska.

Oltenia naturalistă: *Plante folositoare din Oltenia*, de I. Dimonie.—*Vipera cu corn în Oltenia*, de R. I. Călinescu.

Oltenia folkloristică: Din credințele poporului nostru, de George Catană. — *Cântec bătrânesc: Muscu haiducu*, de St. St. Tuțescu. — *Amulete la țăranul oltean*, de D. Rădulescu-Rudari.— *Snoavă oltenească; Finu lu Sfântu Aranghel*, de St. St. Tuțescu.

Acte și documente: *Acte și scrisori din trecut: Clerul oltean în turburările revoluționare dela 1848*, comunicate de C. N. Mateescu — *Izvodul cărții lui Gavril Moghilă Vodă*, com. de Pr. D. Lungulescu. — *Copie după o carte de judecată a lui Pătrașco Voevod*, com. de N. G. Dinculescu.—*Hrisov dela Leon Vodă pentru Măn. Strâmba; In pricina unei jălbi pentru pământ; Jalbă pentru cutrupire de moșie; Mare Spătarul Gr. Filipescu către Căpitanii de Poteră din Mehedinți*, comunicate (câte patru) de D-l Prof. Mișu Săulescu — *Foaie de zestre din 1836*, com. de D-l Maior Radovan. — *Un act de ispașă din Glogova-Mehedinți*, com. de D-l Anton Oprescu. — *Zapisul viei Orodelu, dela 1776*, com. de G. Tosun.

Note și comunicări: *Inscripții din Bisericile oltene* (Catagrafia M-rei Mamu-Vâlcea), de T. G. Bulat.—*O revistă literară în Craiova la 1889*, de D. D. Stoenescu. — *C. A. Rosetti librar*, de C. V. Obedeanu. — *Infiltrația franceză în Oltenia*, de M. Theodorian-Carada. — *Calendarul geografic, istoric și literar pe anul 1861*, de C. D. F. — *Insemnări despre Profesorul craiovean Stanciu Căpățineanu*, de C. N. Mateescu.—*Notițe astronomice locale*, de Ing. Al. Popescu. — *Răbojul nostru.* — *Indreptări.*

Oltenia culturală: *Mișcarea culturală în Craiova*, de Fortunato.—*Soc. culturală «Teatrul» orașului T.-Severin*, de Pr. C. Buracu.— *O instituție universitară la Craiova.* — *Din Banat.* — *Pentru pomenire.*

Cronica științifică: *Aborigenii Australiei*, de Dr. Ch. L.

Recenzii și Cronica Revistelor, de C. D. Fort.

23447.

Anul IV, No. 21—22. Sept. — Dec. 1925.

ARHIVELE OLTENIEI

SUB DIRECȚIUNEA D-lor

DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprijinitorii ARHIVELOR OLTENIEI pe anul 1925

D-nu VICTOR POPP, Craiova	1000 lei
D-nu Profesor N. COCULESCU, București	1000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU, București	3000 lei
D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
PRIMĂRIA ORAȘULUI, CRAIOVA	5000 lei
D-nu R. S. MOLIN, Oravița-Banat	500 lei
Principele BARBU STIRBEY, București	1000 lei
Decanatul BAROULUI de DOLJ	5000 lei
D-nu C. POENARU, Craiova	1000 lei
BANCA VIITORUL, Craiova	1000 lei
CLUBUL UNIREA, din T.-Severin	500 lei
D-nu Dr. I. TRĂILESCU, T.-Severin	500 lei
D-nu IULIAN VRĂBIESCU, Craiova	500 lei
MINISTERUL CULTELOR ȘI ARTELOR	5000 lei
D-nu Mitu S. Andreescu, Craiova	2000 lei
Tipografia „Scrisul Românesc" Craiova	10000 lei
D-nu Dr. Th. Hoenig, T.-Severin	500 lei
Doamna P. . . . . Craiova	1000 lei
D-nu MIȘU SĂULESCU, București	1500 lei
CERCUL MILITAR-CIVIL, din Timișoara	5000 lei
D-na Dr. Gh. Dem. Cristea, T.-Severin	500 lei
BANCA COMERȚULUI, Craiova	3000 lei
D-nu C. V. OBEDEANU, avocat, București	1000 lei
Epitropia Bisericei Sf. Treime, Craiova	2000 lei
D-nu N. P. ROMANESCU, Craiova	1000 lei
D-nu I. PICTORIAN, București.	1000 lei
D-nu Moise Nicoară, inginer-agron. T.-Severin.	1000 lei
Epitropia Bisericei Madona-Dudu, Craiova	3000 lei

In chestiunea unei „Liste Negre"

Publicarea numelui persoanelor care, primind această revistă, ce li s'a trimes regulat, au refuzat de a plăti abonamentul datorat, — dacă a fost privită cu satisfacţie de majoritatea cititorilor noştri, nu va fi obţinut aprobarea tutulor. Şi vorbesc, se înţelege, nu de cei cu pricina, ci de cei buni platnici. Cel puţin pe unul din aceştia l-am aflat într'un prieten, avocat cu autoritate morală, cnre dezaprobă procedeul ca „nedrept şi nefolositor". D-sa spune că „primitorul nu poate avea niciun fel de obligaţiuue de a refuza publicaţiile ce i se trimet fără a fi cerute". După D-sa chiar şi afişul pus între foile revistei, sau tipărit vizibil alături de adresă,—spre a atrage atenţia că „primirea unui număr înseamnă că cel ce o reţine consimte a fi considerat ca abonat"—, nu obligă la nimic pe cel ce o primeşte, care, poate că nu deschide revista, or nici nu se uită la ea. Aşa fiind, cel care este pus la „Lista Neagră" ar putea foarte bine chiar să intenteze acţiune în justiţie publicaţiei care procedează astfel.

Această părere ştiu că o are şi o autoritate juridică, D-l fost Ministru C. G. Disescu—abonat al „Arhivelor Olteniei", căruia i s'a trimes revista noastră regulat tot anul trecut, şi care, la solicitarea încasatorului de a achita cei 200 lei, a refuzat plata abonamentului la o publicaţiune „pe care nu a cerut-o", iar la rugăciunea de a i se înapoia numerele reţinute, D-sa a adăogat că „va da în judecată Administraţia, fiindcă i-a trimes revista fără voia D-sale".

Cu tot respectul ce am pentru prietenul meu avocat, şi cu toată consideraţiunea ce păstrez eruditului jurisconsult care e fostul nostru Ministru de Justiţie, — eu, care nu sunt om de legi, dar care iubesc dreptatea lui Dumnezeu, eu judec aşa:

E peste putinţă ca o publicaţiune românească, cum este acea a noastră — şi desfind pe orcine să afirme cu temeiu că nu e aşa — să se trimeată numai acelor persoane care, fiind solicitate în acest sens în scris, să fi răspuns tot în scris că acceptă a fi consideraţi ca abonaţi. Dacă ar fi să se procedeze astfel, dată fiind inerţia atâtora şi indiferenţa celor mai mulţi pentru manifestările noastre culturale, o revistă ca „Arhivele Olteniei" nu ar fi putut înscrie în asemenea condiţiuni nici măcar o sută de abonaţi.

Ca toate revistele, publicaţiunea craioveană a trebuit deci să procedeze prin constituirea unei liste de abonaţi posibili în care s'au trecut mai întâi prieteni, cunoscuţi şi persoane care au fost închipuite ca intelectuali sau ca binevoitori cari, chiar ne citind toate rubricele „Arhivelor Olteniei", ar fi dispuşi a sprijini o publicaţiune ca a noastră.

Datoria celui care primeşte o revistă este sau să o refuze, sau să o plătească atunci când o reţine. Nu există o a treia soluţiune. Cinstit şi civilizat socotesc că numai aşa poate fi. Căci dacă nu este o îndatorire legală, pentru cine primeşte o publicaţie necerută, de a o plăti or de a o restitui,—o obligaţie morală negreşit că este în acest sens. In faţa ei nu poate fi nicio scuză, afară de cazul că presupusul abonat nu a primit revista or că refuzând-o, factorul nu a remis-o Redacţiei respective; şi atunci tot o datorie de civilizaţie cere ca abonatul să răspundă măcar prin intermediul unui om de serviciu al său câteva cuvinte pe o carte postală, lămurind situaţia şi buna sa credinţă faţă de Administraţia care îi pretinde plata abonamentului. Să convenim cu toţii că altfel nu poate fi.

Lista celor rău platnici depe anul 1924 se va publica deci în No. viitor.

C. D. F.

Ştiri nouă asupra fabricii de hârtie din Oltenia

de T. G. Bulat.

In numerile 9 şi 10 din 1923 ale acestei reviste, d-nii N. Iorga şi N. Drăghiceanu s'au ocupat de moara de hârtie a ţinutului nostru. D-l profesor Iorga ajunge, prin pătrunderea-i specifică a conţinutului documentelor, la concluzia că, această fabrică de hârtie „era aşezată la Olt, pe malul drept oltean". Mai afirma d-sa că, scriind fără cărţile sale, nu poate identifica localităţile. D-l V. Drăghiceanu, revenind asupra acestei chestiuni, afirmă că „mina de aur (ruda pe slavoneşte), ca şi instalaţia morii de hârtie, trebue să fi fost în satul Ruda de azi, în judeţul Argeş, pe Olt, în faţa haltei Govora". Această problemă interesându-mă, am făcut oarecari cercetări de toponimie a ţinutului — pentru a vorbi astfel—cari nu mi-au adus deocamdată nimic nou. Pe cale documentară însă, am fost ceva mai norocos. Dacă se dă importanţa pe care o atribui eu acestor mărturii, socotesc că fixarea locului moarei este desăvârşit precizată. Iată ce găsesc în Arhiva Episcopiei Râmnic: „No. 48 anul 1842 luna Septembrie 23 deltă atingătoare de hotărnicia **Silişti numită la moara de hârtie** i a două vii din dealu dela Troian sud Vâlcea ale mănăstirii Fedeleşoiu **ce să vecineşte cea dintâi cu siliştea numită după râul Râmnicului** şi cele din urmă cu viile cu obraţiile lor, tot dintr'acel deal Troianu, ale sfintei Episcopii Râmnicului". Din nefericire altă deslușire nu se găseşte în delă, decât următoarele rânduri:

„Pentru pregătirea sineturilor şi altor dovezi de hotar ce va avea siliştea numită după râu Râmnicului, propietate a sfintei Episcopii Râmnicul, din judeţu Vâlci, ce să vecineşte cu **siliştea numită la Moara de hârtie,** a mănăstirii Fedeleşoiul, metoh spitalului sfântului Panteleimon, ce să hotărniceşte de supt iscalitul, să dă după legiuiri soroc

de două luni, ca la a doa vestire să se arate cu dânsele în faţa locului».

Pit. D. Pleşoianu.

No. 611 Anul 1842 Aug. 12 Monastirea Fedeloşoi.

Din mărturiile acestea reiese că „Siliştea numită **la moara de hârtie** şi două vii din dealul Troian" aparţineau mănăstirii Fedeleşoiu, care de altfel a mai avut şi alte proprietăţi în Oltenia [1]). Aceasta coroborează cu documentul citat de d-l profesor N. Iorga, deci nu poate fi vorba de altă moară. Mai departe se precizează „ce (siliştea) să veceneşte cea dintâiu cu siliştea numită după râul Ramniculuiˮ; iar spre fixarea râului „al Ramniculuiˮ fiind oarecum vag, se adaugă şi dealul Troian. Deci avem două puncte de reper: râul Râmnicului şi dealul Troian. Hotărnicia pe care o avea de fixat inginerul Pleşoianul era acea a proprietăţilor Episcopiei de Râmnic şi în al doilea rând ale mănăstirii Fedeleşoiu. Ambele aveau silişte şi vii. Siliştele se pogorau spre lunca Oltului, iar viile se întindeau spre dealul mediat, paralel cu apa, acela al Troianului. Jos, lângă Olt, **siliştea numită la moara de hârtie** se învecina la nord, **„cu siliştea numită după râul Râmniculuiˮ.** Râul Râmnic având cursul neregulat, azi, abia a fost fixat între diguri. Altădată trecea prin mijlocul oraşului Râmnicu-Vâlcii. Siliştea lui era deci, imediat lângă Râmnic, iar acea dela moara de hârtie era alături, după mărturiile noastre. In ceea ce priveşte şi „de besearicaˮ de pe dosul documentului menţionat de d-l Iorga, socotesc că trebue să i se dea o altă interpretare. Nu cumva va fi fost o veche biserică a Rudenilor, — cari au descendenţi azi la Bărseştii Argeşului, — şi pe locul căreia se ridică azi fundaţia Chiprovicenilor *Evoilor* din cimitirul Sf. Ioan al R.-Vâlcii?

Fără a mai prelungi comentarul, cred că putem afirma că, moara de hârtie era pe malul drept oltean, şi anume la

[1]) A se vedea al meu „Diviziunea proprietăţei rurale în Oltenia la 1837ˮ în numărul viitor.

o foarte mică distanţă spre miază-zi de Râmnicu-Vâlcii. Nimic nu ne îndreptăţeşte a crede că ea a fost la Ruda, în Argeş, cum înclină a admited-l N. Drăghiceanu. Viitorul poate ne va aduce şi alte argumente favorabile ipotezei noastre.

P. S. In intervalul dela trimiterea până la tipărirea acestor rânduri am putut vedea „Hotărnicia părţii de moşie din hotarul Ruda, judeţul Argeş, a sfintei mănăstiri Fedeleşoiu, făcută de G. şi D. Pleşoianu, 1847 Dech. 28 No. 575ˮ, cum şi „actul de delimitarea comunei Ruda, partea schitului Fedeleşoiu din districtul Argeşiu, cu locuri cuvenite locuitorilor, 1805, făcută de Iulius Pienkovski inginerˮ. In aceste două acte nimic despre moara de hârtie, pentru ţinutul din stânga Oltului, dela Ruda. N'am aflat de asemenea nimic în hotărnicia moşiei din dreapta Oltului, a Bârseştilor din faţa Rudei. Un argument deci în plus pentru susţinerea tezei noastre. Adăogăm că hotărniciile sunt, cele două dela Ruda, în posesiunea d-lui Melinescu, moştenitor prin soţie al boerilor Rudeni, iar cea de a doua, dela Bărseşti, în acea a preotului Dănescu, moştenitor în acelaşi chip, a unei părţi din moşie a boerinaşilor Bârseşti, destul de puternici sub Şerban Cantacuzino.

Un adaos anonim la „Cronicaˮ lui Şincai

de Prof. **N. A. Constantinescu**
Bucureşti.

In bogata colecţie de acte vechi a familiei Glogoveanu, între care se găsesc şi preţioase hrisoave din sec. XV, am dat peste un interesant manuscris in 4°, compus din perechi de foi împrăştiate, cu caligrafia îngrijită de prin 1825—30. Este intitulat: **„Istoria Românilor,** *cărea arată faptele şi întâmplările neamului Romanesc de la întâia rădăcină a lui, sau de la anul 753, înainte de Hs, întru carele an s'au zidit cetatea Roma dela Romulus, strămoşul Românilor până la anul 1826 după Hs.*ˮ. Nu se indică nicăeri autorul sau copistul.

Cele vreo 80 de foĭ salvate ale manuscrisului, aflat în podul casei Glogovenilor din Craiova împreună cu alte acte vechi, cu tot titlul ce ar părea că anunţă o lucrare nouă, reprezintă o parte din primul tom al Cronicei lui Şincai, mergând până la 790, cu multe lipsuri. Este o copie neterminată, după cum se vede din notiţa dela foaia 16, după patru foi albe:

„Pe aceştea patru foĭ sub no. 13, 14, 15 şi 16 vine Istoria Romanilor dela August Impăratul până la rezboiul I a Dachilor cu Romanii, sau de la a. I până la anul 86 după Hs., care cu urmatoarele cole se va trimite".

Coalele întârziate se vede că n'au sosit copistului multă vreme după aceea. Colaţionând m-sul cu textul editat al Cronicei, nu găsim nici o variantă dela anul 106 d. H. înainte. Importanţa m-sului stă în introducerea ce se dă Cronicii lui Şincai, sub titulatura de *„Partea întâia, De la Romulus până la Traian..."* (dela 753 – 105) şi în proiectul de a continua povestirea Cronicii dela 1739, unde Şincai se oprise cu redacţia, până la 1826, cum arată titlul m-sului. Deşi nu avem, în foile salvate, nimic din această continuare,—ceeace ar fi fost mai interesant decât introducerea—, totuşi am putea numi pe autorul acestui adaos, un „continuator" al lui Şincai, având la dispoziţie cel puţin materialul încă neutilizat al marelui dascăl ardelean, şi hotărît fiind să complecteze opera aceluia, adăogând cronografia perioadei de aproape un secol, dela 1739 până la 1826. Tot ca un element nou ce el vrea să adaoge lucrării, era despărţirea ei în mai multe părţi, cuprinse între date importante (753, 106, 325, etc.).

Conţinutul „Părţii întâi"

Din nenorocire manuscrisul este necomplet şi în privinţa părţii *adaose*, la începutul Cronicii: din cele 47 pagini consacrate ei, s'au putut găsi numai 14 pagini scrise şi 9 nescrise— rezervate pentru a se transcrie mai târziu colile întârziate—restul de 24 (foile 3—6, 9—10, 17—22) fiind pierdute.

Stilul şi dispoziţia materialului din „Partea întâi" imită în parte Cronica lui Şincai, dând titulatură, pe ici colo, paragrafelor cronologice, şi numai la primele două foi, câteva explicări de vorbe, în josul paginii. Aparatul critic lipseşte la aceste paragrafe, cel puţin la cele anterioare anului 86 d. Cr. In ce priveşte isvorul de unde s'au luat, măcar o parte din cele cuprinse în adaosul acesta, ni-l spune o trimetere a lui Şincai însuşi, pusă la întâmplările din anul 105: „citeşte şi cele ce am scris în Istoria Romanilor (carea s'a tipărit în sfârşitul Calindarului pe anul 1807) partea 2. §§ 8. 9. 10". E vorba de fragmentul lui Samuil Clain „Istoria, lucrurile şi întâmplările Românilor..." publicat în „Calendar" Buda 1806, continuată de Şincai din cauza morţii lui Clain, în calendarul pe 1807 *). Şincai însuşi avea de gând să editeze cronica sa ca apendice la acest Calendar, dând câte-o parte pe fiecare an, cum şi făcu pe anul 1808.

Continuatorul cronicei, ca să-i zicem aşa, deşi înlocueşte titlul dat de Şincai cu unul asemănător compendiului de care am vorbit mai sus, nu reproduce conţinutul acelui compendiu de Istorie Romană, aşa cum l-a croit Samuil Micu.

Lăsând la o parte origina troiană, el ia titlurile câtorva paragrafe de acolo: „Naşterea şi creşterea lui Romulus şi a lui Remus", „Numitor cunoaşte pre nepoţii săi", „Inceputul Romei", iar pe cele următoare le subsumează sub un titlu general: „De crăimea Romanilor" (= §§ 9—13 dela Clain). In aceste paragrafe, m sul nostru dă: la primul o expunere independentă a legendei lui Romulus, pe al doilea îl reproduce din Clain, cu mici variante de frază, iar al treilea n'are decât un căpătâi de frază identic. In cel de al patrulea împrumută pasagii întregi din Clain, dându-le însă o legătură deosebită. Lacuna m-sului nostru nu ne permite a şti dacă §§ le 14—16 din Clain (privitoare la „Şapte crai..., Consulii... Deţemvirii!!) au fost utilizate de el sau nu.

După „Deţemvirii", compendiul lui Clain trece la primele atingeri cu Dacii (§ 17) şi imediat la „Impăraţii romani" (§§ 18—20), pe când m-sul nostru se opreşte pe larg la descrierea răsboaelor punice, înfăţişate cronologic în câte-

*) I. Bianu & Hodoş, Bibliografia veche rom. Nr. 695.

va momente principale, şi dă apoi scurte cunoştinţe despre marii generali: Mariu, Sulla, Pompeiu şi „Ţesar", „Bătaia cetăţenească a dooa la an 48", etc, capitole ce lipsesc cu totul din Clain. Manuscrisul are o mare lacună de aci înainte, adică dela anul I—86 după Hs, pentru care perioadă s'au rezervat foile 13—16, întru cât coalele originalului nu s'au trimes la timp. Nu ştim dacă, pentru aceşti ani, Continuatorul a folosit compendiul lui Clain. Cu toată lipsa foilor următoare (17—22) însă, putem să zicem că la anul 86 se opreşte adaosul şi începe reproducerea exactă a textului Cronicei, fără nici o schimbare. Lucrul se vede din foaia 23, ce s'a păstrat. Deci anii 86—104 ai Cronicei sunt trecuţi şi ei la „Partea întâi".

Intâmplările anului 105 fuseseră transcrise, dintru început, chiar cu titulatura din Cronică. „Anul 105"; foaia 246 mai pe urmă s'a ras titlul şi, folosind şi, spaţiul liber de deasupra, s'a introdus, de altă mână, titlul general: „*Partea dooa, dela descălecarea Românilor în Dachia veche până la Constantin cel Mare sau dela anul 105 până la anul 325*"; apoi subtitlul: „*Venirea Românilor cu mână armată în Dachia veche, carea se cuprindea din provinţiile cele ce sânt între Dunăre, Tisa şi între Marea Neagră şi se numia Dachia râposă, Dachia dincolo şi Dachia dincocea de Alpii*". Tot odată s'au ras şi înlocuit expresiile „anul 105" şi „custă" cu: „anul *acesta*" şi „se află".

In rezumat manuscrisul descoperit între actele familiei Glogoveanu înfăţişează proiectul unui istoriograf din prima jumătate a secolului XIX de a continua Cronica lui Şincai până la 1826 şi a i da o introducere, socotită de lipsă. Foile răvăşite ne dau numai un sfert din această introducere, pe al cărui redactor nu-l cunoaştem, dar care s'a folosit între altele şi de fragmentul de Istorie al lui Clain.

Mai adăogăm câteva cuvinte, în ce priveşte particularităţile fonetice din acest manuscris al Cronicei lui Şincai, prin care el se distinge de celelalte m-se şi ediţii (comparate în Indicele tipărit la sfârşitul vol. III ediţia din 1886).

El dă regulat forma „jos", „ajuns" „jale" în loc de „gios, agiuns, giale", etc. ale ediţiei tipărite; are o predilecţie de a înlocui pe *ă* cu *e*: „*ţermurit, Dunerii, ceteţi* (p. cetăţi), *reu, răseritu* şi *reserit*", etc. Notăm şi variantele: „*Aurelian*" pentru: Avrelian, *stătorniceşte* pentru: statorniceşte, *trăbuit* pentru: trebuit, *intră care* în loc de: între care; apoi: atâta *mară* de vreme, pentru: mari de vreme (pag. 46, r. 19 vol. I). N'am făcut însă o colaţionare întreagă a manuscrisului, pentru a găsi şi alte variante.

* * *

Istoria Românilor

Anii înainte de Hs.

Carea arată faptele şi întâmplările neamului Romanesc dela întâia rădăcină a lui, sau dela anul 753 înainte de Hs., întru carele an s'au zidit cetatea Roma dela *Romulus, strămoşul Românilor* [1]) până la anul 1826 după Hs.

Partea întâia

Dela Romulus până la Traian împăratul, sau dela anul 753, înainte de Hs., când s'au zidit Roma, până la anul 105 după Hs., în care an au descălecat Românii în Dachia veache.

Anul 756

Naşterea şi creşterea lui Romulus şi a lui Remus.

Romulus şi Remus, doi fraţi geamenĭ s'au născut din Rea Silvia, *vergură* vestală*) precum credeau Romanii cu umbrirea d-zeuluĭ Marte**). aceasta era *fiea* lui Numitor craiuluĭ Italieĭ ce avea thronul său în Alba Longa. Amilie, fratele lui Numitor ridicându-se cu puteare asupra *frăţine*-său, Numitor, i au *luvat* stăpânirea iar pre Romulus şi pre Remus întru ascuns i-au dat la Faust păcurariul să-i lapede

[1]) Cf titulatura: „Romulus, strămoşu Românilor" sub chipul lui Romulus din „Bibliotecă Romanească" de Zah. Carcalechi, Buda 1821.

*) Fecioară curată dintre călugăriţele dumnezeoaei Diana, care păzau focul cel pururea arzătorĭ (Nota ms.).

**) Mars era la Romanĭ d-zeul oştirilor (Nota ms.)

undeva în pădure ca să-i afle vreo heară selbatecă şi să-i pearză; însă Faust, făcându-i-se milă de prunci, el deşi au făcut după porunca lui Amilie, însă la loc scutit i-au lăsat, şi au făcut prilej mueriĭ sale, Laurenţiĭ, ce se numia şi Lupa, de i-au aflat şi după aceaia i-au şi crescut. Deci nu i-au lăpădat Faust şi să-ĭ fie aflat o heară lupoae, carea le-ar fi întins lor ugerul său, până ce au crescut mariĭ, precum bârfesc uniĭ, că cine au mai auzit, o heară sălbatecă ca lupu să se fie însoţit cu oameniĭ, iară mai vârtos cu pruncii cei *blânduţĭ* ca meluşeiĭ, că lupu e lup şi în pădure şi acasă. Ba încă Faust şi Laurenţia spun uniĭ scriitoriĭ că i-ar fi dat la Gabii ca să-i crească după vredniciea stăriĭ lor.

Numitor cunoaşte pre nepoţii seĭ [2])

Numitor mult[ă] vreme nimic n'au ştiut de nepoţiĭ săi Romulus şi Remus, precum nici ei, mai pre urmă între păcurariĭ petrecând nu ştieau de ce părinţi sânt născuţi. Până ce odată, venind nişte hoţi să fure oĭ, atuncea amândoĭ fraţiĭ au ieşit înaintea lor, ci Remus câtva mai departe, *pefugând* pe hoţĭ, au căzut în mâinile lor. „Aceştea [1]) vrând să-şi as-„cunză faptele sale ceale reale au adus pre Remus la Amilie, „zicând: acesta iaste carele [2]) de multe oriĭ pagubă în turma „fratelui tău Numitor. Deci Amilie voind barem cu aceasta [3]) „să facă lucru plăcut lui Numitor, frăţine-său [4]), i-au trimis „pre Remus, ca pre un fur să-l pedepsească precum [5]) va „voi. Numitor văzând pre Remus din faţă, şi din vârstă, au „socotit nu [6]) cumva să fie acela nepotul său. Intr'a aceaia „iată şi Faust păcurariul au venit cu Romulus şi au spus, „cum şi când au aflat muerea lui pe prunci şi cum mai „încolo [7]) i-au crescut? Dintru acestea [8]) Numitor cunoscù „că aceştiĭ [9]) sânt nepoţiĭ sei [10]), fiĭ Reieĭ Silviĭ [11]) featei sale. „Numitor după aceaia, împreună cu nepoţiĭ şi cu păcurariĭ, „sculându-se asupra luĭ Amilie [12]) şi domnïa şi viïaţa i-au

2) Acest paragraf este copiat din fragmentul lui Clain, cu mici variante.

Variante la Sam. Clain: [1]) *Ei.*—[2]) *care.*—[3]) aceste trei cuvinte lipsesc.—[4]) *fratelui său.*—[5]) *după cum.*—[6]) *să* nu.—[7]) „şi când", „muerea lui", „mai încolo" lipsesc.—[8]) *care.*—[9]) *aceştia.*—[10]) *săi.*—[11]) *Reii.*—[12]) *în anul 4740.*—

„luat. După ce au venit acuu stăpânirea iarăşi la Numitor, „mai custă doĭ ani şi, lăsându-o nepoţilor săi, răpousă [13]).

Inceputul Romei. An 753 [14]).

Romulus cu Remus, după ce au luvat împărăţiia, cu ai săi împreună, trasără o brazdă şi făcură înlăuntru şanţ, lăsând unde şi unde loc pentru poartă; între acestea Remus nu să învoia să se facă şanţul acesta împrejur, fără numaĭ mur sau zid, însă Romulus cu mulţimea au voit să fie şi mur şi şanţ: dar Remus, râzându-se de şanţul ce-l făcusă Romulus cu mulţimea, au şi sărit preste dânsul, „arătând cu aceasta cum de lesne se poate biruì cetatea aceaia". Insă mulţimea turburându-să, săriră cu toţĭ după dânsul de-l cutrupiră, întră cariĭ să afla şi Romulus; şi aşa Remus remasă ucis.

De Crăimea Romanilor. An. 630.

Romulus remânând singur domnitoriu înlăuntru cetăţiĭ aceştiia, au redicat o besearică mare întru onorul lui Joe sau Jupiter, a d-zeului fulgeruluĭ şi a tunetelor şi o au chiemat Capitolium. Această cetate Romulus de pe numele său o au numit Roma, iară poporul se numea Romanĭ. Acum ca să înmulţească numărul Romanilor au făcut asil *).

Mai încolo, simţind Romulus că vreuniĭ încep a se turbura „pentru [1]) moartea lui Remus, au făcut chipul fratelui „său asemenea cu sine pre scaun şezând şi toate poruncile „le da, ca cum amândoĭ ar poruncì, zicând: noi poruncim „şi voim [2]). Şi aşa s'au aşezat turburarea. După aceasta Ro-„mulus au împărţit pre popor în cete. Ceatele ceale de oaste „se numea leghioane; iar ceĭ din celealalte ceate se chema

[13]) *După aceea Numitor au stăpânit încă doĭ anĭ şi au murit, lăsând după sine pre nepoţi.*—[14]) Acest paragraf e mai desvoltat la Clain.

*) Locul de scăpare şi de mântuire, ca oricine va alerga acolo pentru vreo faptă a sa, fiind vinovat, să se judece a fi mântuit. (Nota ms.).

[1]) La Clain variantă: *Romulus ca să aşează turburarea, carea să începusă pentru...* (urm. la fel).

[2]) Clain adaogă: *şi deatuncea au rămas obiceaiu de împăraţii şi Domnii când rânduesc ceva zic: Noi.*

„popor [3]). Acestea erau treĭ şi mai încolo erau împărţite în „30 de curie [4]). Acestea adunaţi fiind din deschilinate părţi „şi neavând mueri, că ceĭ ce era acolo lăcuitorĭ, nu voia „să-şi dea featele după ei, zicând: că sânt oameni sălbateci „şi ostaşi supuşi întâmplărilor răsboiului, şi gâlceava mare „s'au făcut pentru acest lucru. Romulus ca să aşeze această „turburare în privelişte (theatrum) au făcut jocurĭ şi au po- „runcit, ca numai pre fămeile fără bărbat să le lasă se pri- „vească la acestea jocurĭ, apoi după ce se vor aduna destule „fămei, fieşte carele ostaşĭ să apuce o femee, carea să-i fie „muere; iar de ceale ce au bărbat niminea să nu se atingă. „La această privelişte au venit şi muerile [5]) Sabinilor, pre „a cărora fete le-au repit Romaniĭ şie mueri" [6]). De unde „s'au născut înfocată bătae dela Sabinĭ. Aceştea cu vicleşug au *luvat* cetatea Roma [7]) şi au bătut pre Romanĭ, iară mue- „rile Romanilor, care erau fetele Sabinilor, având acuma „pruncĭ, cu rugăciunile sale au oprit pre Sabinĭ, ca să nu „le omoară bărbaţiĭ şi să le lasă pruncii fără părinţi. Aşa „Sabiniĭ au făcut legătură şi aşezământ cu Romaniĭ, ca" [8]) întru toate de acĭ înainte împreună partaşi să vieţuiască şi cu aceasta întrară Sabiniĭ în cetatea Roma, soţĭ fiind cu Romaniĭ I [9]).

Romulus, după cum ne mărturiseşte Aurelie Victor, n'au crescut între păstorĭ în păduri, ci viaţă cetăţenească au pe-

[3]) Clain adaogă: *sau latineşte populus.*

[4]) Clain: § 11. **Răpirea fămeilor Sabinence.** *Deci de toate parţile, din câmpuri adunându-să oameni, mare mulţime s'au strâns, dar nu era fămei ca să-şi ia mueri.* (urm. la fel).

[5]) *fămeaile.*

[6]) Clain: § 12. *Bătaia Sabinilor cu Romanii.* După aceasta Acron craiul Kineanilor, s'au sculat asupra Romanilor.... (urm. trei rânduri).

[7]) Clain variantă: *După aceaia, Sabinii, a cărora feate răpise Romanii, venind cu vicleşug au prins Roma.*

[8]) Clain variază: *muerile care vor vrea, să rămâe cu bărbaţii şi, la alt lucru şi slujbă să nu să supue, fără numai să toarcă şi să lucre cânepă şi la lână. Şi Sabiniĭ împreună cu Romaniĭ intru toate părtaşi să vieţuiască. Cetatea dela Romulus, Roma, iar poporul sau Norodul, dela patria lui Taţie, Domnul Sabinilor Kvirites, să se cheame.*

[9]) Clain, începe: § 13. *Moartea lui Romulus,* cu text diferit.

trecut în tinereaţele sale; aceasta ne arată noao ocârmuirea lui cea înţeleaptă şi politică. Ales-au Romulus dintre bătrânĭ ce erau mai înţelepţĭ ai poporuluĭ una sută de senatorĭ, pre cariĭ s'au numit părinţĭ. Ca să şi mărească puterea sa cea împărătească au redicat 12 lictorĭ, lângă care 300 de călăreţĭ au alăturat. Pe Taţie, Domnul Sabinilor, ce avea asemenea puteare crăiască cu dânsul, ca pre un asemenea părtaşĭ cu sine oare câtva l-au *rebdat*, însă mai încolo l-au redicat din mijlocul celor vii. Pe popoarele care le-au învins precum pre Ţenineanĭ, Antemniti, ş. a. cu poporul roman . . . . . [1])

(foaia 7) Italia, s'au învăluit în bătăile Puniceştĭ, care bătăĭ, după ce cu multe primejdiĭ învingând pre Cartaghineanĭ le-au săvârşit, se făcură domnitorĭ prestă faţa Pământului.

Războiul punic[s]c cel dintâiu s'au început pentru Mamertinĭ, lăcuitoriĭ Mesaneĭ, care neîndreznind singuriĭ a se rădica cu războiu asupra Cartaghineanilor şi a Siraguzanilor au cerut ajutoriu dela Romanĭ. Apius Cl. Caudsuş (?) trecând cu mare greotate leghioanele sale în Siţilia întâiu au învins pe Ieron al doilea, nu mult după aceaia au bătut pe Carthaghineanĭ şi le-au cuprins şase zecĭ şi şapte de oraşă în Siţilia. Aicea Romanii *luvară* seama că Carthaghineaniĭ cea mai mare putere arătau în corabiĭ şi le-au întocmit cu corbi (sic) de fer şi trimeţând **la anul 259** pre consulul Duilius au început a se oştĭ pe mare cu Carthaghineaniĭ, apoĭ după ce au purtat biruinţă luvând Sardinia şi Corsica a trece cu corăbiile în Africa nicĭ că s'au temut. Acolo de vreo câteva orĭ cu sporiŭ bun oştindu-să, pe Atilius Regulus l-au prins Carthaghineaniĭ unde au şi perit **la anul 254** După aceaia, apoĭ s'au schimbat norocul Romanilor, că Amilcaru Barcas, sub consulul Claudius Pulher au cuprins tote Găliile şi pe la ţermurile Italieĭ repirĭ şi prăzĭ făcea. Insă după aceaia totuşĭ Lutaţius la insulile Egate deplină biruinţă au purtat de Carthaghineanĭ şi sub greale tocmelĭ **la anul 237** au făcut pace cu dânşi. După aceia Ilyriĭ înpedecau negu-

[1]) Lipsesc 8 pagini, foile 3—6.

ţetoriile Romanilor iară Franţoziĭ în Italia de sus făceau repiriĭ şi prăziĭ. *Duca* acestora, Virdomar de M. Marţelus fu bătut şi ţara lor cea dincocea de munţiĭ Alpuluĭ o au supus. Aşijderea Teuta craiasa Ilyrilor fiind învinsă totă Istria sub puterea Romanilor au căzut **la anul 224, la anu 218.**

După aceia s'au urzit războiul punicesc al doilea, a căruia pricinĭ era tocmele (sic) cele grele sub care să încheesă pacea cea maĭ dinainte, de unde Sardinia cu înşălăciune fu cuprinsă, în Ispania Carthaghineaniĭ de iznou (sic) sporea repind ţara şi ura lui Anibal asupra Romanilor. Anibal mai nainte începând a se oştì în Ispania Saguntul cetatea ce era sub scutirea Romanilor o au surupat. După aceaia forte repede şi cu mare trudă ducând oastea sa preste munţiĭ Pirineiĭ şi Alpiĭ au intrat în Italia de sus, unde multe naţiĭ din Gallia se însoţiră cu dânsul. Pe trei consulĭ din preună cu oştile lor, ce eşisă înaintea luĭ, i-au învins, adică pe Ştipio la Tiţiu, pe Sempronie la râul Trebia şi pe Flaminie la lacul Trasimen. **la anul 216.** Fabie Cunctator năvălirea lui Anibal oare câteva o au întârziat, ci el cu atâta mai înfocat fiind pe Romanĭ la Cana cumplit i-au bătut şi i-a *păfugat*, unde între patru zeci de miĭ ucişĭ şi Pauel Emilie au perit la a. 215. Alt consul Terenţie Varro cu fuga au scăpat, carea, cu puţinĭ întorcândn-să la Roma, Senatul i-au eşit întru întâmpinare apoi au din mare însufleţire, sau nu cumva băgând poporul de seamă că însuşi Senatul iastă în spaimă, să se *înfrice*, i-au mulţămit pentru că s'au întors înapoĭ, mulţĭ spun cu încrezământ, că de bună seamă ar fiĭ (sic) perit atuncea Roma, să fie ştiut Anibal aşa întrebuinţă biruinţăle sale precum au ştiut biruì ei oastea Carthaghineanilor prin atâtea bătăĭ deşărtată, credinţa naţionelor Italieî cea cu îndoială, şi tăriia cetăţiĭ Romeĭ, pe Anibal fără de ajutoriŭ şi fără de mahinile ceale de lipsă la *luvarea* çetăţiĭ oare câtva l-ar putea desvinovăţi: dar i se impută totuşi, nu de aceea că au lăsat cetatea Roma şi s'au dus în Campania de erna acolo, că [ei?] maĭ vârtos lăsând ostaşiĭ săĭ în deşărt fără îndeletnicirea militărească cu totul s'au slăbit. Intr'aceia Romaniĭ şi-au întremat puterile sale.

La anul 214 M. Marţelu pe Anibal la Nola l-au înstrâmtorat, cât cunoscu, că şi puterea Romanilor îl pote învinge pe dânsul. P. Ştipio în Ispania pefăcând (sic: pefugând?) pe Azdrubal, cetatea Cartago cea noă o au sfărâmat şi tot ţinutul cel dincolo de Iber l-au supus Romanilor. Anibal fiind odată învins n'au putut mai mult să sporească. Pe Azdrubal, fratele luĭ venindu-ĭ întru ajutorĭ, Romeni în Italia l-au *asuprit*. Ştipio întorcându-să din Italia au trecut în Africa şi biruind pe Sufaş (?) soţul Cartaghineanilor, pe Masinisa, craiul Numidieĭ, sieşi l-au asoţiiat şi pe Anibal, căci închine pă.... pe ei, după ce 15 ani au domnit *prestă* Italia, l-au silit a se întoarce de a apăra patria sa şi biruindu-l în bătaia cea de la Zama la a. 201, Ştipio se numì cu numele „African". La a. 145 . . . . . .

. . . . . .

(Lipsă 4 pagini, 2 file 9—10).

(foaia 11).... *Venigriĭ* lui Sulla, spun că cu foamea pe sine însuşi s'ar fi ucis. Sulla fiind chemat înapoi împrotiva soţilor lui Maria tiráneşte au păşit după ce la a. 72 s'au numit dictatorĭ pre neprietenĭ săĭ.. rămaşĭ i [ĭ] gonea dintre carii Sertorie lui Metelu şi luĭ Pompei tare s'au împrotivit, iar mai pre urmă oarecine izdându-l (sic = isbindu l?) cu moarte şi fu pedepsit. Iară Sulla depunând dictatora, ca privat ne fiind în slujbă au murit fără să-i fie răsplătit cineva tirania lui cea cumplită. Marcu Crassu după aceaia vestit au fost la Romanĭ [pentru] războiul şerbilor al doilea de Sparac (sic) gladiatoriul aţâtat l-au sfârşit la an 70, Cneiu Pompeiu, carele pe Ţiliţiĭ lotriĭ de mare ţiind marea Mediterană i-au fugărit şi războiului lui Mitridat i-au pus sfârşit. M. Tuliu Ţiţero la a. 62 conjuraţia lui Catilina o au sugrumat, mărirea atâtea fapte mari şi strălucite în vremile de demult numai a Romanilor era... acum puţineĭ din măreţie au tras-o cătră.... de unde apoi s'au născut trufia şi rescolile întră Pompeĭ şi întră Crassu onor mai mari şi despre averi mânându-să între sine mari neprietinii s'au urzit, care Iulie Ţeszar încă atuncea gândind la mare treaptă le-au aşezat, dând lui Pompeĭ soţiă de căsătorie pe fie-sa Iulia.

Iulia Ţazar prin îndemnu lu Pompeï ajutat au ajuns la Conzulat, îndată apoi au căpătat provinţia Galiei, în zece anï unde după ce au purtat multe biruinţe de Galiï, Ghermani şi Britani, dând în scris la Senat, au cerut ca ne fiind el să aibă privinţă spre cererea de consulat şi m i departe. M. Crassu pe atuncea în bătaia asupra Parţilor în Asia perisă; Pompeï în Roma şăzând după ce mare vâlvă şi-au căştigat, supărat fiind de mergerile înainte ale lui Ţesar căuta cum îi va aduce vătămare.

Bătaia cetăţănească a dooa la an. 48.

Ţesar au căpătat poruncă dila Senat lucrând aci Pompeï cel Mare, M. Cato şi M. Marţelu ca să slobodă [1]) va slobozi oştile sale care atunci le avea, în Ispania şi ne îngăduind unul altuia certarea lor au venit la războiu. Ţesar au trebuit cu oştile sale a venì la Roma şi fugind din cetate Pompeianiï au cuprins vistieriile şi toată Italia. îndată după aceia trecând în Ispania pe soliï lui Pompeï în mergerea lor i-au împedecat şi a-i preda i au silit în Câmpul Farsalic, în Egipet acolo fu şi ucis. Ţesar Eghiptul în cât biruisă au dat înapoï Cleopatrieï, văduveï lui Ptolomei Dionisie, în Pont pe Farnaţe fiiul lui Mitradat l-au învins, întorcându-să la Roma, cu onorul de a fi deapururea dictator fu împodobit. Cu Pompiianiï cari iau depus armele cu îndurare s'au arătat, iară pe aceia ce ţineau inimă vrăjmăşască, cu arme i-au gonit în Africa, pe Sţipie şi pe Cato, iară în Ispania, pe fiï lui Pompeï i-au biruit. După aceia voind a hotărî anul au îndreptat calendariul. Nu mult după aceia socotit fiind că ar căuta să aibă puterea şi titula craiului dela Conjuraţi, între cariï cei de căpetenié era Bruntu şi Casie, în curtea de judu (!) omorît la an 43.

Trumviratu lui Antonie, Lepidu şi Octavian.

După mortea lui Iulie Ţesar, M. Antonie maghistru de călăreţi şi M. Levid solul lui Ţesar aşijderea şi Octavian fiiul lui cel de suflet şi moştenitorul sub *ştеamătu* de a întocmi

[1]) Aici, probabil, copistul a sărit un rând din original.

respublica, aşezarea (1) triumviratu, pre conjuraţiï şi pre toţi vrăjmaşiï seï cu izgonire de morte i au pedepsit. Intru aceaia tirănie fură ucişi, între carea au fost şi Ţitero împărţindu-să provinţiile: Lepido Africa, Antonie Eghypetu şi Răsăritu, Octavian Italia şi Apusu au primit aceştea pre Brutu şi pe Casie în câmpul Filipilor l-au bătut. Lepidu dând ajutori lui Sexte Pompeï, pe Octavian au vătămat şi de onorul triumviratului fu lipsit.

Războiul cetăţenesc al treilea.

Antonie fiind cuprins de dragostea Cleopatriï, pe Octavia, sora lui Octavian dela sine o au lepădat şi cu leghionile Eghypetului nădăjduia dela Acţium promontoriumu Epyrului, perzând clasa sa cu toate Galiile (sic) au fugit în Eghypet, unde însuşï pe sine s'au ucis la a. 31. Octavian, biruind pe vrăjmaşiï săï, puterea cea mai mare au câştigat, Senatu într'un onor l-au dăruit cu numele August, carele Respublica cea prin desmierdări şi prin războele cetăţăneşti slăbită în monarhie militărească o au prefăcut.

. . . . . .

(Urmează patru foi albe).

(foaia 16) Pe aceştea patru foi, sub no. 13, 14, 15, 16, vine Istoria Romanilor dela Avgust Impăratul până la rezboiul I a Dachilor cu Romaniï sau dela a. 1 până la anul 86 după Hs, care cu următorile cole se va trimite. (Apoi lipsesc foile 17 — 22, pe care trebue să fi fost copiată Cronica lui Şincai vol. I dela anul 86 până la pag. 8. rând 21). Pe foaia 23 se continuă textul din Cronică p. 8 rând 21, până la sfârşitul capitolului, la an 105

(Pe foaia 24 b, s'a şters „Anul 106" şi s'a suprapus titlul următor:)

PARTEA A DOOA.

De la descălecarea Românilor în Dachia veche până la Constantin cel Mare, sau de la anul 105, până la anul 325.

Venirea Românilor

în Dachia, cu mână armată, care se cuprindea din provinţiile ceale ce sânt între Dunăre, Tisa şi între Marea Neagră şi se numia Dachia Răpoasă, Dachia dincolo şi Dachia dincoace de Alpiï.

(Urmează textul din Şincai).

Cioban român. 1851 (acuarelă).

1

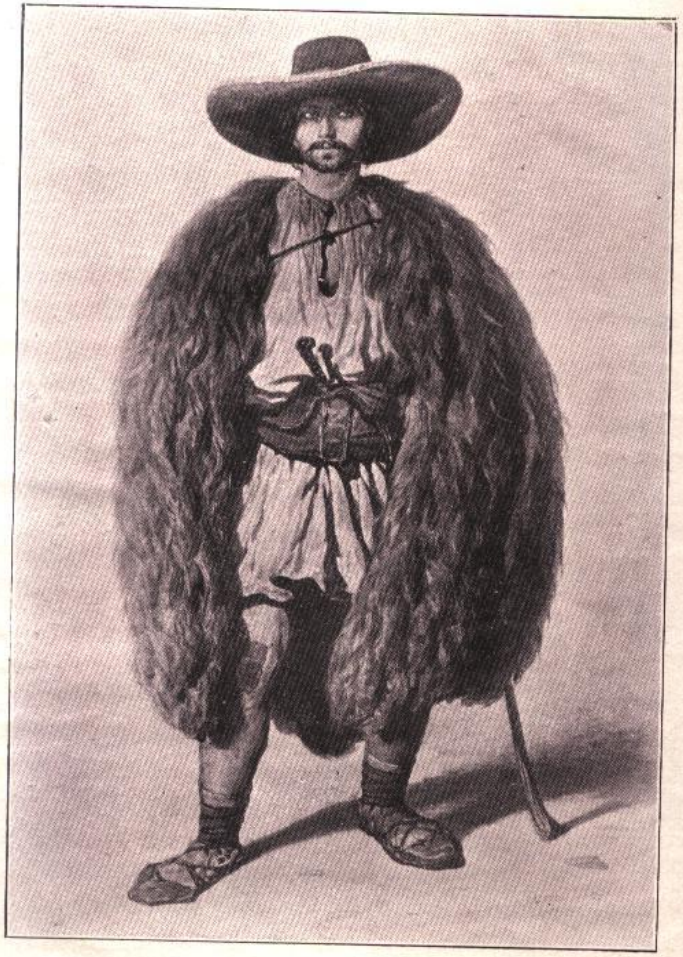

Studiu pentru cioban (desen).

2

Studiu pentru cioban (desen).

Cioban român din Ardeal. 1852 (acuarelă).

Țărani români din Lugoj. 1851 (acuarelă).

Flăcău din București. 1854 (acuarelă).

Româncă dela Giurgiu. 1854 (acuarelă).

Țăran din Carpați (desen).

Tipuri românești inedite, desenate de Valério

In ultimul număr al „Arhivelor Olteniei“ am reprodus câțiva țărani români după originalele lui Valério, publicate în frumosul său album.

Azi avem plăcerea de-a putea înfățișa o serie de desenuri și acvarele executate tot de acest mare artist, și care rămăseseră până acum nereproduse și uitate prin portofoliurile colecțiunilor Scoalei de Bele-Arte (Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts) dela Paris, unde le-am descoperit acum câtva timp.

Executate între anii 1851 și 1854, aceste schițe fură expuse la Expoziția Universală dela Paris din anul 1855, fiind atuncea achiziționate de Impăratul Napoleon III.

Scoala de Bele-Arte dobândi în anul 1869 întreaga colecție, ca dar din partea Casei Impăratului.

Cred că orice cuvânt de laudă este de prisos față de astfel de capodopere. Acest amic francez al Românilor a înțeles să redea pe câteva foi de hârtie o înfățișare fidelă a țăranului nostru în portul său pitoresc, vechiu de mii de ani; a știut să aleagă tipurile cele mai mândre și să le fixeze cu o măestrie neîntrecută.

Direcțiunei Scoalei de Bele-Arte dela Paris i se cuvine un cuvânt de mulțumire pentru amabilitatea cu care a binevoit să ne îndeplinească executarea acestor fotografii și să ne autorizeze reproducerea lor.

Am dat aci numai câteva de cele mai frumoase dintre acvarelele ce ne privesc; mai sunt și multe altele din regiunile noastre: sunt Români, Țigani și Unguri din Ardeal. Intr'una din ele, din Silistra, vedem chiar Curzi și Arabi, făcând parte din armatele turcești în timpul războiului din Crimea; într'alta găsim un ofițer croat, [1]) desenat la București în anul 1854. Pe de altă parte, vedem mai multe vederi, case țărănești și stâne din Carpații noștri.

Am speranța că vom putea avea în curând còpii ale unora dintr'aceste foi, pentru colecțiunile Academiei Române; unele din ele sunt chiar în curs de execuție, având a fi lucrate de o talentată artistă franceză, căreia i-am dat această însărcinare.

Constantin I. Karadja.

[1]) „Bozo Raatic, oberbache du régiment de Sluin“.

Considerațiuni generale asupra dialectului bănățean

I.

Românii bănățeni a) Strat și substrat

Dacă s'ar întreba cineva azi cine sunt Românii bănățeni cu particularitățile lor dialectale, se va dumeri în fața multiplelor probleme, care trebuie lămurite.

Pentru această chestiune ne mână gândurile noastre cu mii de ani îndărăt. Și iată cum:

Cele mai vechi popoare, care s'au perindat pe aceste meleaguri, au fost Pelsgii, cari nu aparțin niciunei rase dintre cele existente, întru cât știința nu-i poate clasifica între rasele de astăzi, neavând date sigure despre ei. Oricum s'ar întreba cineva cine sunt acești Pelasgi, atâta se știe că ei au sălășluit prin părțile Italiei, Ungariei, Jugoslaviei, Romăniei și Greciei de astăzi. La vest Celții, la sud-est Pelasgii și la răsărit de aceștia popoare sarmatice. Deci cel mai vechiu strat de locuitori din părțile noastre au fost Pelasgii. Aceștia erau însă o massă de popoare răsfirate, fără contact între ele—în epoca faraonilor egipteni.

Cam un mileniu înainte de fondarea Romei se pomenesc noui popoare în părțile sud-estice ale Europei, și acestea foarte răsfirate, dar cu mult mai dese în părțile Peninsulei

Balcanice propriu zise. Acestea cuprindeau atât părţile sud-carpatine, cât şi cele nord-carpatine, deci şi Banatul. Dintre popoarele tracice cei mai mulţi prin părţile noastre au fost Geto-Dacii. Dar Dacii ajung să fie mai târziu vecini cu Romanii, cari erau în toate superiori Tracilor: în civilizaţie, technică, administraţie, etc. Atingerea elementului trac cu cel roman trebuia să ajungă la intersecţiunea predestinată de înainte: o forţă ca imperiul roman în expansiunea maximă nu putea să se împiedice de Daci.

De aici au rezultat cucerirea şi acapararea celei mai preţioase regiuni ce au cucerit-o Romanii. Nici în Galia, nici în Spania şi nici în alte regiuni n'au aflat Romanii acea ce au găsit în Dacia.

Un mare adevăr va rămâne în istorie, acela că, dacă Romanii n'ar fi avut nişte vecini atât de periculoşi ca Dacii, ar fi rămas şi s'ar fi mulţumit poate cu Dunărea ca hotar.

Dar sâmburele putred al imperialismului roman nu mai putea să reziste pentru multă vreme primelor imigrări ale popoarelor; primele popoare, care ameninţă imperiul roman, nu sunt cele turanice, ci cele germanice. Acestea descompun şi desechilibrează marele colos; la sosirea popoarelor turanice era procesul descompunerii aproape încheiat. Nu s'au împiedecat popoarele turanice de Italia. Aceasta a rămas pe seama Goţilor. Imigraţiunea popoarelor germanice dela Nord a cuprins şi Sudul: limita au ajuns-o Vandalii, ce s'au aruncat asupra Africei nordice.

Infiltraţiunea germană s'a extins foarte tare, dar s'a şi stins în puternicul element roman.

Ce ar fi făcut Francii în Galia, Goţii prin Spania, Longobarzii prin Italia? Cu cât mai tare s'au extins spre Sud, cu atâta s'au pierdut în elementul cel puternic.

De aci rezultă că istoria a predestinat ca popoarele mai numeroase, cu civilizaţie mai puternică, să ia în primire şi alte elemente, fie chiar forţe belice, cuceritoare, dar despre o cucerire etnică nu poate fi vorba. Luăm cazul invers: poporul roman a făcut cuceriri şi în Germania, dar

despre o amalgamare a elementului german şi roman nu se poate vorbi. Ultimul exponent al civilizaţiei romane a fost Anglia: pe primul stat roman s'au suprapus cu vremea puternicul element anglo-saxon: dar în primul strat s'a înfiltrat aceea ce n'avea încă atuncia Britania: elementul lexic şi fonetic. Când elementul anglo-saxon, eminamente germanic, se suprapune, are deja la bază pe cel roman. Unde cucerirea a fost vremelnică, Romanii n'au putut să pătrundă, multe popoare germanice li-au stat în cale; deci nici limba, nici alte manifestaţii ale poporului n'au putut fi supte de alte elemente.

Şi astfel par referinţele şi în părţile sudice, destul de explicabile. Expansiunea romană asupra Peninsulei Balcanice a trebuit să se extindă şi asupra ţinuturilor la Nord de Dunăre. Părţile vecine cu imperiul roman la Dunăre, au avut o atingere mai timpurie cu Romanii, prin comerţ, şi raporturi de vecinătate. Luptele ce se dau între Romani şi Daci pe teritoriul Banatului sunt lupte ale Dacilor din centrul Daciei, ceeace denotă, că Banatul de astăzi era o parte integrantă a Daciei, pe care trebuiau Dacii s'o apere. Dar cuceritorii află pe pământul Daciei un popor cu o oareşcare civilizaţie, însă incomparabilă cu cea romană. Elementul roman se suprapune prin cultură, technică, administraţie, etc., dar în deosebi prin spiritul roman, care direct sau indirect acaparează centrele Daciei. Populaţia din regiunile muntoase şi mai îndepărtate nu ia parte activă la viaţa de stat, nouă şi binefăcătoare. In şira munţilor de astăzi au rămas şi urmele acelor pământuri retrase şi sustrase deja magnetismul unui centralism pronunţat şi eminamente roman.

Pe meleagurile Banatului de astăzi, închiegat etniceşte din două elemente diverse, daco-romane, se formează prototipul unei noui naţiuni, neolatină; procesul de fermentaţie, început încă cu multă vreme înainte de Traian, n'a putut fi turburat de puvoiul imigraţiunilor germano-turanice. Niciunul din aceste popoare nu schimbă fizionomia etnică a unui popor, care, după scurgerea şi potolirea năvălirilor barbare,

tot roman se arată şi nimic nu mai schimbă nici năvălitorii ulteriori.

Slavii sunt unicii cari se aşează pentru lungă vreme spărgând şi despicând marele bloc daco-latin; dară aceste blocuri mai mari şi mai mărunte nu le-au putut roade intemperiile tot mai vitrege ale Peninsulei Balcanice, căci la venirea Turcilor se încheiase deja un proces: Slavii, mai paşnici decât toate celelalte popoare năvălitoare, s'au aşezat printre Români, despărţindu-i în ramuri, ce-i drept, dar neputându-i însă suprapune, aşa că pe aceşti Slavi îi aflăm împărţiţi în state. Elementele romane n'au putut dispare, cu toată vitregia acestui nou şi gros strat.

De aci au rezultat următoarele'

1) Existenţa, celor două dialecte, macedo-şi istro-român, nesupte cu totul de puternicul element slav, denotă cu mare preciziune că avem din epoca romană un piedestal puternic, ciuntit la marginea sudică de elementele elene, iar mai la Nord de Slavi; totuşi sfărmăturile din acest piedestal nu le-a cărat puvoiul slav departe de blocul principal (dialectul daco-român).

2) Din contră naţiunile slave, îndeosebi cea sârbă şi bulgară, au în ele atâtea elemente dela Români, că putem afirma, că naţiunile sus amintite au şi astăzi 50% din cultura lor ca împrumut dela cultura română, înfiltrată în ele. Prin intermediul Românilor au ajuns Slavii aceştia mai aproape sub ochii Europei. Dar să dau cuvântul unui Român din Timoc, ca să vedeţi la ce grad de adâncă conştiinţă se ridică acest sublim adevăr:

...„Dacă contemplăm şi analizăm mai de aproape viaţa lor (a Românilor din Timoc), observăm un fenomen extraordinar, explicabil numai prin faptul că aici avem de-aface cu o forţă spirituală a Românului timocean, de mare valoare. Popoarele slave, Bulgarii şi Sârbii au întrebuinţat toate mijloacele pentru a-i desnaţionaliza, însă totul a fost în zădar: contopirea Românilor în masa slavă nu numai că nu s'a înfăptuit, ci din contră, ei au înrâurit viaţa socială, culturală şi politică în Statele respective. Ceva mai mult:

faptele şi viaţa Românilor din Timoc, au servit ca pilde strălucitoare faţă de popoarele slave, care sunt în cultură mai înapoiate. Se găsesc astfel în Bulgaria şi Serbia Români înălţaţi la cel mai înalt grad în organizaţia Statului—graţie simţului lor cultural—precum odată în trecut Românii din Timoc au fost primii cari au cultivat modern pământul, şi precum în războaiele balcanice şi cel mondial eroizmul Românului timocean a rămas unic şi neîntrecut în istoria bulgară şi sârbă, eroizm însemnat cu litere de aur.

Această mândrie a neamului românesc,—o trăsătură caracteristică strămoşească—se manifestă dearândul la Românii din Timoc, pornind dela Vidin şi terminând cu Pojarevăţ,—o regiune pe lângă marginea Dunării, unde locuesc aproape un milion de suflete. Românii din Timoc, afară de faptul că nu s'au desnaţionalizat, stau ca nişte stânci în bătaia valurilor slave, ca nişte strejeri la Dunăre, privind în decursul timpului spre fraţii lor din Patria-Mumă, cari se bucură de dulceaţa libertăţii, păstrând cu un eroizm incontestabil graiul, obiceiurile şi datinile strămoşeşti".

(Fragment din articolul „Situaţia Românilor din Timoc", publ. în „Neamul Românesc" XX No. 169 din 30 Iulie 1925, de Petre Florescu, avocat din Timoc).

3) Limba slavă l-a împopoţat împrumutul cu noui forme, cu un nou idiom şi „reconstrucţiunea" istorico-linguistică, traduce cu uşurinţă aceste afirmări în dovezi, că Slavii n'au avut aproape nimic când s'au aşezat în Peninsula Balcanică. După cum erau goi şi flămânzi, şi n'aveau cu ce să-şi acopere trupul, astfel erau şi în privinţa unei culturi proprii—zic erau goi, săraci, lipiţi pământului.

4) După ce s'au aşezat deabinelea între Români, au început cu împrumuturile de prima necesitate: elementele ce constituesc noţiunea „cultură". Prisosul ce li-au dat Românii era prisosul moştenit dela strămoşii Romani. Acest prisos a început prin îndelungata vecinătate să se reverse din nou şi să se înfiltreze în elementul daco-roman, însă de astădată sub o nouă formă: cea slavă. Din substratul roman a luat ce a putut acest puternic strat slav, dar prisosul s'a

înfiltrat din nou în substratul roman, întocmai ca circulaţiunea apei de jos în sus şi de sus în jos.

5) Alt adevăr e acela că, după cum în vremile vechi se atingea civilizaţia romană cu cea elenă la poalele Balcanilor,—deci două civilizaţii puternice fără să se suprapuie şi să se fermenteze,—tot aşa şi astăzi, numai elementul macedo-român a fost în stare să reziste mai dârz elenizării, căci Slavii, mai slabi, cari au ajuns în contact direct cu Grecii, au dispărut în masa elenă.

6) Chiar cele mai mici sfărmături, răsfirate prea departe de ramura daco şi macedo-română, încă n'au dispărut cu totul, căci avem încă un dialect istro-român.

*

Năvălirea popoarelor germano-turanice află poporul român ca o massă închiegată definitiv.

Expansiunea Semilunei asupra Peninsulei Balcanice şi asupra ţărilor româneşti dela Nord de Dunăre n'a putut să sfărâme massa compactă daco-romană; a adus însă unele schimbări printre Slavi. Direct sub jugul Semilunei au început noui mişcări printre ei, au început adică imigrări Slave dela Sud la Nord, un proces invers vechilor invazii. Astfel e natural că şi Banatul era în calea lor. De astădată invaziile slave împânzesc o fâşie lată pe lângă Dunăre, amestecaţi printre Români; contopirea celor două masse nu se face, pentrucă Slavii erau naţiuni formate deja. De aci au rezultat şi pretenţiile ridicole ale Sârbilor de a cere acea ce n'a fost niciodată a lor—adică Torontalul. Această epocă de imigrare a elementelor străine pe pământul nostru ospitalier nu schimbă nicidecum fizionomia etnică a Bănăţenilor.

Nici Ungurii, nici Turcii, stăpâni vremelnici, ce s'au succedat din epocă în epocă, n'au putut să desechilibreze această populaţie credincioasă solului, pe care nu l-a părăsit niciodată.

Când gloria Semilunei a început să păliască şi popoarele creştine tindeau să se emancipeze între noui şi largi graniţe,

pe urma Turcilor, pas cu pas, se revărsau armate creştine din centrul Europei spre noui ţeluri: coalizarea pentru nimicirea celui mai periculos duşman, care a dărâmat un imperiu ca cel bizantin şi a făcut să se clatine echilibrul Europei în faţa intereselor Semilunei.

Pe urma armatelor învingătoare ale creştinilor, când toată Europa începe să răsufle mai uşor—doar Românii şi Slavii aveau încă să mai aştepte ceasul cel mare al neatârnării şi reconstrucţiunii etnice în cadrul dreptului la viaţă liber,—începe o nouă mişcare prin Europa mijlocie. Războaie, revoluţii şi toate frământările statelor centrale, şi înţeleg adică cele germane, au stors şi au săcătuit populaţia de avuţiile ei şi noui chestiuni sociale au început să împingă massele spre alte tărâmuri mai bogate, mai rodnice. In acea vreme, când Austria se ridică sub Maria Terezia, Iosif II şi urmaşii acestora, începe o nouă mişcare a Germanilor şi de astădată tot dela Nord spre Sud. Şvabii din Germania sud-vestică şi din Austria încep să se arate prin părţile Banatului, îndeosebi în câmpie, întinzându-se apoi încetul şi în munţi, astfel cum îi găsim şi astăzi resfiraţi pe teritoriul Banatului. Acest nou element n'a modificat cu nimic fizionomia etnică a autochtonilor; procesul se încheie în pragul celor din urmă secole, când peste tot în toată Europa elementele intruzive n'au putut să predomine etniceşte elementul autochton; era o chestiune socială, o imigrare în goană după pâine; materialismul acestor noui elemente nu le-a apropiat sufleteşte de băştinaşi.

Din cele de mai sus rezultă că solul banatic a avut dela început un strat gros daco-roman, şi nici un intrus nu l-a putut acoperi, dat fiind că soarta a împins atât de multe popoare dela Nord spre Sud şi dela Sud spre Nord.

La această intersecţiune—meleagurile Banatului de astăzi—s'au stâns rând pe rând sub spuza vremilor toate acele elemente, care au sălăşluit pe la noi mai mult sau mai puţin, rămânând ca factorul şi stăpânul primordial să-şi stăpânească pământul moştenit şi de care s'a ţinut strâns, lipit.

Şi e notoric că legea naturii îngrijeşte de poporul care se îndrăgeşte de glia sa şi se jertfeşte pentru ea; această lege predestinează ca numai acela să rămâie veşnic stăpân pe pământul unde s'a închegat ca o entitate naţională.

(Va urma). **Prof. Lucian Costin.**

ARCIDAVA

Acest castru, care pe vremuri avea fără îndoială o deosebită importanţă strategică, atât la aceia cari l'au întemeiat, la strămoşii noştri Daci, cât şi pe atunci pe când Banatul nostru devenise provincie romană, astăzi este o comună fruntaşă, înregistrată sub numirea de Vărădia. Din punct de vedere administrativ, sub Unguri, aparţinuse judeţului Timiş, însă în urma graniţei nenorocite ce o avem cu Jugoslavia, s'a încorporat plasei Oraviţa din judeţul Caraş-Severin, rămânând o bună parte din hotarul comunei, care era de 10,586 jugăre, în posesiunea vecinilor noştrii Sârbi.

Vărădia este situată la poalele sud-estice ale dealurilor Vârşăţului, lângă ţărmul drept al râului Căraş, la o înălţime de 100 metri dela suprafaţa mării. In hotarul comunei cel mai înalt vârf este „Vârşăciorul", cu 463 metri. Mai demult satul era aşezat în „Ciobeni", un teritoriu astăzi arător şi utilizat în mare parte pentru viticultură, iar în prezent zace la poalele dealului Chilia şi întins în aşa numita „Valea Vărădiei". La nord se mărgineşte cu comuna Comorişte, la est cu Cacova, la sud cu Vraniul şi la apus cu Marcovăţul şi Sălciţa din Jugoslavia.

Vărădienii sunt oameni harnici şi buni gospodari, cari îşi lucrează pământul cu deosebită pricepere, iar vinurile lor, în partea locului sunt cele mai bune. Sunt bănăţeni în tsensul strict al cuvântului, iubitori de cultură şi progres, având o şcoală frumoasă cu mai mulţi învăţători, două parochii, o farmacie, iar fala lor este cele două

coruri puternice şi o fanfară bine instruită, compusă din flăcăii satului.

Până aici am descris în mod sumar Vărădia de astăzi; scopul meu însă este de a vorbi despre Vărădia de altădată, despre Arcidava, o cetate care pe vremea Dacilor se ridicase falnic pe dealul Chilia, având o pulsaţie puternică ce se păstrase şi sub Romani, cari îşi construiseră un castru la poalele Chiliei,—păstrându-i-se şi acestei cetăţi vechea numire dacică.

Deci Vărădia are peste tot un trecut foarte interesant din punct de vedere istoric şi arheologic, trăind în decursul timpului o viaţă variată, analizându-se după aceia cari o stăpâniseră: pe dealul Chilia o Arcidava dacică, ca apoi la poalele acestui deal să se înjghebeze o civilizaţie romană prin castrul nou întemeiat de vulturul roman, iar mai târziu să fie expusă diferiţilor năvălitori barbari, dintre cari ultimii pe aceste ruine să construiască, după părerea mea, cetatea „Er-Somlyo", care devenise mai târziu, pe la finea veacului al XV-lea şi începutul secolului XVI, până la cutropirea Banatului de Turci, capitala judeţului Căraş.

Aşa dar, precum văzurăm, şi Ungurii întemeiaseră o cetate aici, adecă un „văr", după cum îşi numesc ei cetăţile, şi astfel primiră localnicii în decursul timpului acest nume şi pentru comuna lor botezând-o de Vărădia.

Vărădia noastră devine prin urmare un studiu interesant, pentrucă păstrează urme foarte vechi, poate chiar antidacice, de pe atunci când nimeni nu s'a gândit să lase ceva posterităţii, ce i-ar împrospăta trecutul. In tot cazul, implântarea semilunei pe plaiurile Banatului risipeşte orice urmă istorică pentru veacurile ce urmaseră, şi astfel reconstruirea trecutului reclamă un studiu minuţios pentru aceia cari îşi iau oboseala de a scoate în evidenţă trecutul enigmatic al acestor ţinuturi.

Dealul Chilia stăpâneşte toată câmpia văii Cărăşului, până la îndepărtări considerabile, şi este foarte verosimil, plecând chiar dela unele indicii care sporadic ni se ivesc,

că pe această coamă, adică pe temelia cetății dacice Arcidava, Romanii să fi ridicat un turn de strajă, un specula. Chiar însăși numirea dealului de „Chilia" trebuie puțin să ne oprească în loc, pentrucă la noi în Banat chilie înseamnă cameră de locuit, deci numirea aceasta încă își are rostul ei, și nu fără motiv, pentrucă pe culmea aceasta au fost mai multe chilii,—de ale Dacilor, Romanilor și poate chiar și de ale Vărădiei ungurești.

Studii arheologice au făcut mai mulți străini, mulțumindu-se numai, ca de obicei, a constata, că aceste meleaguri ascund amintiri prețioase daco-romane. Dintre aceia cari s'au abătut pe la Vărădia amintesc pe Carol Torma, Gavril Téglos, Teodor Ortoay (după adevăratul nume de familie Ortmayer), Leonard Böhm și Victor Milleker. Ultimul doar a dat mai multă atenție Arcidavei, dar și scrutările acestuia încă nu sunt suficiente pentru limpezirea acestui ținut foarte important, care ne-ar putea servi fără îndoială cu noui date, pentru a se întregi cu câteva rânduri istoria trecutului nostru.

Din cercetările acestor arheologi rezultă că aici existase o viață socială desvoltată și cu o cultură înaintată. Stabilirea adevărului istoric însă este dificilă, căci chiar scrutătorii de eri își avea vederile și părerile lor proprii, de multe ori diametral opuse și, deci, clarificarea diferitelor ipoteze revin deacum în sarcina arheologiei române.

Până astăzi nimeni n'a putut stabili cu toată certitudinea cine a fost acel neam de oameni, care mai întâi a contribuit la avântul și ridicarea acestei regiuni în așa măsură, ca Vărădia din cele mai înaintate vremuri să devină o localitate însemnată.

Plecând dela părintele istoriei Herodot, care descrie expedițiile lui Darius prin părțile noastre în contra Sciților (513 a. Cr.), ni se spune că stânga Dunării și mai ales Banatul era pe atunci în posesiunea Agatirșilor și Masageților, cari însă prin secolul al III-lea înainte de Cristos s'au contopit în massa puternicului popor Dacic, venit din sudul Dunării. După indiciile lui Ptolomeus, acest vânjos

popor era compus din 15 triburi, dintre cari Albocii prin sec. I a. Cr. au stăpânit Banatul în preajma Dunării dela Panciova până la Orșova. Deci, din cultura acestui popor în special, Arcidava cu siguranță a păstrat ceva, presupunând că a fost în strânsă legătură și cu civilizația popoarelor Greco-Macedoniene. Indicii pentru aceasta ne servesc câteva tetradrachma de argint de pe vremea lui Filip al II-lea, păstrate în muzeul din Vârșăț și aflate de Felix Milleker. Până astăzi numai atât putem reconstrui din trecutul Vărădiei anteromane.

Dupăce împăratul Traian însă își propuse să supună pe Decebal (101—102), trecând cu două oștiri pe la Palanca (A-Ponte) în Banat, acolo unde râul Căraș și Nera se varsă în Dunăre, pentruca probabil să-i fie trecerea mai sigură și scutită pe pământul Daciei, prima cetate dacică care i-se supuse a fost astfel Arcidava, și iată regiunea aceasta ca cea dintâi unde se încuibase vulturul Roman. Deci Arcidava, precum vedem, a fost un prag însemnat, de unde se desfășurase înaintarea glorioasă a legionarilor lui Traian spre inima Daciei—Sarmisegetuza,—trecând peste Centum-Putei, Berzovia, Aizizis, Caput-Bubali, până acolo unde râulețul Bistra se varsă în Timiș la Tibiscum.

Arcidava pare că încă dela prima expediție a lui Traian se prefăcuse într'un lagăr important roman; când însă Dacia devenise provincie romană, ajunge nu numai un însemnat centru militar, ci și comercial, pentrucă de aici se ramificase un drum care avea de scop a înlesni comerțul până la Praetorium, adică Plugova, strecurându-se prin valea Almăjului, dealungului râului Nera, lăsându-ne urme sporadice la Slatina și Sasca, vestite pe atunci pentru minele lor. Tot dela Vărădia se mai ramificase un drum spre nord-vest, peste pământul fertil al Banatului, până la Mureș, atingând castrul Canonia (probabil Vârșețul), Potula (Denta), Zurobara (Timișoara), Bacaucis (Foeni) și Morisenum (Cenad).

Castrul Arcidava roman este fără îndoială dintre primele pe cari le construise Traian în Dacia, și aceasta o fă-

cuse probabil pentrucă constatase, ca un strateg iscusit, că de aici se bifurcă drumuri însemnate spre inima Daciei şi, deci, la tot cazul încă dela început acest loc fusese desemnat de marele împărat de un centru important şi mai ales din punct de vedere militar.

Cu înfrângerea desăvârşită a Dacilor, începând cu anul 107 d. Cr., Arcidava timp de un secol şi jumătate şi-a trăit cele mai frumoase vremuri, pentruca, tot această cetate, la năvălirile popoarelor barbare, între ultimele să ajungă supusă cutropitorilor, vestejindu-i-se trecutul în aşa măsură, încât abia peste 12 veacuri iară să retrăiască pentru o vreme câteva momente istorice, dar sub o altă firmă străină, maghiară, servind astfel Arcidava de altădată de o Vărădie, adică de o întăritură împotriva Turcilor.

Castrul roman stativ l-a descoperit Carol Torma la anul 1881, invitat fiind la Vărădia de preotul de atunci Pavel Jorgovici, care i-a atras atenţia asupra diferitelor rămăşite romane, ce le-a găsit în preajma satului.

Cetatea a fost situată spre sud-vest de comuna Vărădia de astăzi, circa la 400 de paşi dela podul Cărăşului şi la 70 paşi distanţă de drumul ce duce spre comuna Greoni. Partea locului este demulteori inundată de apa Cărăşului şi serveşte comunei ca islaz, numit de localnici „Rovină". Cetatea avea forma de oblong, încônjurată de ziduri solide, ceeace ne-o dovedeşte şi conturele, pe care ochii experţilor le disting cu uşurinţă. Zidul dela răsărit, după cât s'a putut constata, a avutt 187, iar cel dela sud 164 paşi. La temelia acestor două ziduri, se mai poate distinge şi câte-o deschizătură, lungă fiecare de câte 10 paşi; acestea par'că au fost porţile cetăţii. Partea vestică a castrului fiind mai mult expusă inundării, este aproape nivelată, neputându-se astfel nimic deosebit remarca. In faţă cu zidul dela miazăzi s'au observat înainte cu câteva decenii şi existenţa mai multor construcţii de piatră, lungi de 30 şi late de 15 paşi, care după părerea scrutătorilor să crede că a fost praetoriumul, adică locuinţa comandantului cetăţii. Din rămăşiţele de pe vremuri abia a mai rămas ceva, şi

aceasta se datoreşte neştiinţei localnicilor, cari tot materialul bun de construcţie l'au utilizat pe seama lor, fără să fi fost oprite de autorităţile de eri. De s'ar întreprinde săpături în substratul de pământ, care ascunde aşa de bine vechea cetate, şi astăzi s'ar desgropa mortare.

Sondări mai remarcabile s'au făcut la faţa locului în două rânduri, fără însă să fi avut de scop, după cum am mai spus, a se evidenţia în toată plenitudinea gloria strămoşilor noştri, mulţumindu-se scrutătorii de atunci Milleker şi Böhm, a împodobi muzeele din Vârşăţ şi Biserica-Albă cu câteva relicvii de-ale înaintaşilor noştri. Monete de pe timpul lui Nero, Vespasianus, Domiţianus şi Traian, au ajuns şi prin muzeul din Timişoara.

Pentru stabilirea castrului Arcidava, o sumedenie de istorici şi arheologi au avut păreri diferite. Aşa Grisellini îl pomeneşte în scrierile sale în mod vag, ca pe toate castrele romane din Banat. De altfel e şi de scuzat, fiind primul istoriograf al Banatului, de origine italian, care bine înţeles, fără să fi vieţuit ani dearândul la noi, are totuşi meritul că a ştiut într'un mod destul de fidel a descrie provincia noastre de pe vremile acelea, adică de pe la anii 1780. Natural că de atunci multe s'au creiat, şi ca urmare schimbat din punct de vedere istoric, de alţi istoriografi, mai buni cunoscători ai Banatului decât preotul Grisellini. Weigel bunăoară, nu se mulţumeşte numai de a pomeni de Arcidava, ci o şi caută undeva, în Banat, dealungul Dunării. Forbiger îl susţine dealungul râului Nera pe lângă Sasca şi Slatina, bazat pe rămăşiţele mineritului de pe timpul Romanilor. Meyer spre pildă, în „Conversations Lexicon", ediţia primară din anul 1842, caută castrul Arcidava lângă Oraviţa.

Studiindu-se mai temeinic însă Tabula-Peutingeriană, unilor specialişti li s'au îndreptat privirile spre Vârşeţul de astăzi. Dintre aceştia amintesc pe Miletz[1]), Böhm[2]) şi Goosz[3]),

[1]) Arad és Temes vármegyék tört. és rég emlékei. pag. 12.
[2]) Dél-Magyarország külön történelme, vol I. pag. 32.
[3]) Studien zur Geogr. u. Gesch. d. Trajanischen Daciens, pag. 45.

unde dealtcum în decursul timpului s'au găsit rămăşiţe de-a'e strămoşilor noştri. Singur Momsen a fost acela care n'a admis existenţa Arcidavei în Vârşăţ şi atunci Carol Torma, în urma glasului de chemare a relicviilor străbunilor noştri şi a invitării preotului român Pavel Jorgovici din Vărădia, a venit la faţa locului, stabilindu-i astfel în mod definitiv locul cetăţii, de origine dacică, pe malurile lui **Apus,** mai târziu **Drecon** sau **Drica,** adică ale Cărăşului de lângă Vărădia.

Că de fapt Arcidava este de origine dacică, dovadă pentru aceasta ne serveşte însuşi terminaţiunea numirei în **„dava“,** ceeace dealtmintrelea ocure la o mulţime de localităţi din Dacia de odinioară, ca de pildă: Docidava, Patridava, Comidava, Utidava, Ramidava, Riridava, Acidava, Nentidava, Buridava, etc. După explicările mai multor filologi şi istorici, cuvântul **„dava“** la Daci, ar fi însemnat loc **întărit.** Eruditul nostru Haşdeu îi face asemănarea cu turanicul **„teba“** (deal), ori cu macedonicul şi grecescul **„daba“.** Müllenhoff crede că este una cu cuvântul **„dama“** din limba sanscrită, ceeace însemnează pe latineşte domus, iar slavoneşte doma.

Până astăzi atât s'a putut cerceta despre Arcidava de pe vremuri, iar despre Vărădia ungurească îmi propun să vorbesc cu alt prilej.

Prof. Traiau Simu.

Adunarea, clasarea şi păstrarea materialului istoric

Sistemul fişelor şi al cărţilor numerotate
Documentul-fişe

Intre greutăţile pe care le întâmpină cercetătorul istoric, cea mai însemnată, din punct de vedere material, este **utilizarea tuturor ştirilor,** cu privire la subiectul de cercetat. Cum face cineva ca să poată avea în scurt timp, fără cercetări zadarnice, tot materialul privitor la o chestiune?

De mijloacele pe care le va întrebuinţa pentru a rezolvi problema aceasta, depinde în mare parte documentarea lucrării şi mai ales **economia de timp.**

Să urmărim pe rând aceste mijloace, dela cele mai naturale şi mai obişnuite, până la cele care cer mai multă trudă, observări şi experienţe îndelungate pentru aflarea lor.

Examinarea fiecăruia în parte va indica oricui, pe cel care-i convine mai bine, în raport cu subiectul său şi, poate, mai ales, cu firea sa. Intr'un anumit fel oricine, nu numai cercetătorul istoric—a avut şi are nevoie să adune material, poate chiar să'l claseze şi să-l păstreze. Căci chiar cine nu a scris niciodată nimic, s'a găsit totuşi în obligaţiunea de a se informa.

Dacă vrei să ştii bunioară ceva într'o anume chestiune, —întrebi pe cineva de ceeace eşti interesat a şti, şi **înregistrezi în memorie** ce ţi s'a spus, rămânând să-ţi aduci aminte amănuntele acestea când îţi vor trebui. Sau în loc să întrebi pe cineva, cauţi de obiceiu în o carte şi-ţi însemnezi în minte ce spune acolo.

Acesta e mijlocul cel mai simplu, cel mai practicat. **Memoria** este cea care adună şi păstrează cunoştinţele şi informaţiunile dobândite.

Când vrei să-ţi aminteşti însă cele ce te interesează, dar nu isbuteşti să ţi le rechemi în minte, mergi din nou la carte şi cauţi în ea.

Se adaugă astfel în sprijinul memoriei cartea, **locul** de unde ți-ai luat informația la început

Dacă atunci când cauți în carte nu găsești repede ceeace îți trebuie, vei **însemna** în text cu creionul sau altfel, ceiace îți folosește ție. Acesta e rostul semnelor pe care le face fiecare în cărțile sale.

Avem astfel ca mijloace pentru informația noastră,— în afară de **memorie,** pe care o vom găsi întotdeauna dar cu importanță din ce în ce mai mică,—locul sau **cartea** de unde ne-am luat informația și **semnul** pe care l'am făcut ca să putem găsi mai repede ceeace ne trebuie.

Mijlocul acesta este destul de bun când n'ai mai nimic care să te intereseze, sau subiectul ales e prea mic ca întindere, sau când vrei să-ți încarci memoria cu prea multe lucruri și mai ales când vrei să faci veșnic greșeli din cele mai elementare posibile: lipsă de informație suficientă. Oricine își dă seama îndată despre defectele acestui sistem.

Dacă ai **multe chestiuni** care te interesează, dacă ai **multe cărți** în care se tratează aceste chestiuni, și dacă ai **multe semne** în acele cărți, cum **îți vei aduce aminte** de cărțile în care se vorbește, despre ceeace îți trebuie ție și mai ales cum **vei găsi repede** ceeace cauți?

De îndată ce intervine **mulțimea** în toate, sistemul descris mai sus nu mai este practicabil.

S'ar putea totuși susține că cei cari au o bună memorie îl pot întrebuința, fiind cel mai repede.

Serios luând lucrurile, nu se poate discuta pe tema aceasta.

Cine oare va putea să țină minte unde se află **zecile de mii** de știri cari te interesează într'o anume chestiune.

Să se observe bine că este vorba de **mulțimea** știrilor și a chestiunilor cu care te ocupi, fiindcă altfel discuția nu mai are nici un rost.

Dacă totuși se practică sistemul acesta, chiar atunci când se lucrează cu **mult,** se întâmplă lucrul următor, care se poate observa adesea: din când în când în unele

cărți în cari se uită a se aminti, deși ar fi fost nevoie, lucruri cunoscute, se fac afirmări pe care nimeni nu le-a susținut, sau ești trimis la pagini în care nu este vorba despre ceeace-ți spune autorul pe care-l citești.

Lucrul se explică prin faptul că citatul a fost făcut din memorie, fără a fi controlat înainte de a scrie, ori că s'a controlat, nu s'a găsit și atunci autorul a fost nevoit să facă citatul greșit, sau să trimită la o pagină greșită, sau chiar să le facă pe amândouă deodată.

Defectul sistemului care se bazează numai pe **memorie** și pe **cartea** cu sau fără **semn,** se vede cu destulă evidență.

In afară însă de greutatea pentru memorie, sistemul amintit mai are încă un mare neajuns, atunci când **nu posezi cărțile** pe care ai nevoie să le cercetezi. Nu mai e atunci nici cartea, și nici semnul, rămânând numai cu memoria. In asemenea condițiuni chiar, unii practică totuși acest metod. Se înțelege dela sine greșelile care se pot face cu chipul acesta.

Lipsa cărților a fost înlocuită însă cu altceva foarte simplu și foarte practic: **însemnarea pe hârtie** a ceiace-ți trebuie din carte.

Lucrul acum este foarte simplu, sau mai degrabă pare a fi foarte simplu. Cu un caiet sau cu câteva foi de hârtie ai rezolvit problema lipsei cărților.

Ce vei face însă când vei avea **zeci de mii** de știri de scris?

Și mai e încă o greutate, poate mai mare decât aceasta:

Dacă în cărți, mult mai puține decât foile de hârtie, și tot era greu să-ți amintești de fiecare chestiune unde se află, cum le vei găsi în marea mulțime a foilor tale de hârtie?

O altă greutate mai mică, uneori însă mai mare decât toate celelalte, este următoarea: cum vei face ca să păstrezi toate știrile adunate, ca să nu le încurci, sau să nu le pierzi, și astfel să se zădărnicească întreaga ta muncă?

Mulțimea știrilor, lipsa cărților și **insuficiența memoriei,** pun astfel oricărui cercetător în orice ramură a activității

omenești problema **adunării știrilor** de care au nevoie, a **clasării** lor sistematic, pentru a le putea găsi repede; și a **păstrării** lor.

Cercetătorul istoric având a lucra totdeauna cu o mare mulțime de știri, este învederat că problema aceasta se pune pentru el mai mult decât pentru oricare altul și rezolvarea ei pe el îl interesează mai mult.

* * *

S'a văzut care sunt defectele celor ce se sprijină numai pe memorie, sau pe memorie și pe carte; acum să căutăm a arăta cum procedează cel care folosește **însemnarea pe hârtie,** procedeu care cere muncă mai multă.

Dela început trebuie fixate precis câteva lucruri:

1) Orice însemnare, ca să fie utilă, trebuie să corespundă întru toate cu textul de unde este luată, adică să fie **exactă;**

2) Orice însemnare trebuie să aibă tot ce este de nevoie spre a putea fi controlată cu cartea de unde s'a luat.

Pentru primul punct trebuie ca rezumatul să fie bine făcut, sau să se copieze știrea așa cum este dată în carte.

Pentru al doilea trebuie să se indice numele autorului, cartea din care s'a luat, ediția, volumul, locul unde a apărut știrea la care ne referim. Aceasta înseamnă ca trimiterea să fie exactă.

Așa dar, ca o însemnare să poată fi utilă, ea trebuie să îndeplinească două condițiuni:

1) **Exactitatea fondului;**

2) **Exactitatea trimiterei.**

Să urmărim acuma în toate amănuntele, sistemul acesta de a aduna știrile prin mijlocul notării pe hârtie.

Să luăm un caz precis. Cineva vrea să studieze de pildă domnia lui Ștefan cel Mare.

Va trebui să adune toate știrile care se pot strânge, va trebui adică să afle și să reție tot ce se știe despre Ștefan cel Mare. Dela un cunoscător sau din vreo bibliografie

va afla lucrurile care se ocupă cu subiectul acesta și va începe de obiceiu în felul următor:

Va lua un caiet—ale cărui pagini le va numerota—și o carte și, pe măsură ce înaintează cu cititul cărței, înaintează și cu facerea rezumatului celor citite, în caiet. Dacă nu a ajuns caietul, se trece la un altul și se continuă în felul acesta pânăce s'a isprăvit cu toate cărțile. Să presupunem că au fost 30 de cărți și au ieșit 20 de caiete scrise, astfel că sunt și mai multe cărți rezumate, în un caiet, însă și o carte rezumată în mai multe caiete.

De obicei la asemenea rezumate în caiete, se uită a se pune paginile cărței din care s'a citit și aceasta fiindcă s'a avut în vedere aproape numai fondul cărței—nu și putința de a controla repede cele rezumate în caiete, cu cele scrise în carte.

Dacă rezumatul este bine făcut, atunci este un folos că se poate utiliza caietul în locul cărței. Nu se va putea însă folosi pentru controlul eventual cu cartea, decât cu greutate, fiindcă nu s'au pus paginile cărții.

Pentruca să poată fi folosit și la aceasta, trebuie să se însemneze la fiecare știre din caiet, pagina sau paginile respective ale cărței.

Trebuie, deasemenea să nu se uite a se pune titlurile capitolelor cărței, în rezumatul din caiet și la fiecare capitol să se adauge pagina de unde începe și unde se sfârșește.

Pentru ușurința întrebuințărei se pot face în caiet chiar mai multe împărțiri decât sunt în carte. Fiecare împărțire făcută va fi subliniată, ca să iese repede în evidență. La marginea din afară a caietului se va lăsa o parte nescrisă, spre a se putea face observări sau alte însemnări.

Repet că, înainte de a începe rezumatul în caiet, foile acestuia trebuie să se numeroteze.

Pentruca să fie ușor de utilizat, este bine ca la începutul sau la sfârșitul caietului, să se lase câteva pagini albe, pe care să se treacă tabla de materii, adică **toate împărțirile** care sunt făcute în caiet. In felul acesta, când ai nevoie de o știre, te gândești la grupa mai mare din care face

parte şi cauţi repede la tabla de materii a caietului, în loc să răsfoieşti caietul întreg. La tabla de materii a caietului se va pune pagina din caiet, dela fiecare capitol. Astfel caietul este întru toate asemănător cărţei, dar este o carte rezumată.

Felul acesta de a rezuma cartea în caiet nu este recomandabil decât atunci când cartea este foarte rară, fiindcă altfel, oricât de scumpă ar fi, tot e mai convenabil să o cumperi, decât să o rezumi în aşa fel ca să te poţi dispensa de ea.

Se întrebuinţează totuşi acest sistem pentru pregătirea examenelor, ca unul din cele mai bune mijloace; aceasta pentru că, fiind nevoit să te concentrezi mai mult spre a face un astfel de rezultat, vei reţine mai bine cele ce ai de învăţat.

Dacă pentru pregătirea examenelor felul acesta de lucru este recomandabil şi ajută destul de mult, el nu mai poate fi practicat atunci când vrei să studiezi personal o chestiune, să faci o cercetare ştiinţifică.

In primul caz aveai de învăţat ce au spus alţii în scrierile lor, aşa că problema care se punea era facerea unui bun rezumat pe care îl învăţai.

In al doilea caz, atunci când faci o cercetare ştiinţifică, problema se pune mult mai complicat. Aci, pe lângă ceeace au spus alţii, cu care lucru se începe deobiceiu,—se face confruntarea şi compararea celor spuse de fiecare autor în fiecare chestiune, pentruca să se treacă apoi la analiza amănunţită a fiecărei ştiri, după aceea la verificarea fiecărei ştiri cu isvoarele istorice cele mai demne de încredere, cele contimporane, şi încă alte verificări şi analize pe care şi le impune fiecare cercetător în parte.

Se observă îndată că o nouă dificultate se iveşte, dificultate care face caietul impracticabil.

Ştirea din caiet trebuie să o compari, în cazul nostru—de 30 de ori cel puţin; dar dacă aceiaşi ştire o ai la acelaş autor de mai multe ori, ajungi până la o comparare chiar de 100 de ori.

Pentruca să poţi compara între ele aceste ştiri, trebuie să le ai toate de odată, una lângă alta, să le poţi vedea repede pe fiecare şi să poţi observa cu toată atenţia posibilă cuprinsul fiecăreia.

Dacă te vei apuca să cauţi prin caiet la fiecare ştire, nu poţi ţine încordată atenţia asupra chestiunei pe care o analizezi, fiindcă trebuie să-ţi îndrepţi băgarea de seamă şi la căutarea prin caiet, pentru găsirea ştirei. Când cauţi în caiet, ochii îţi cad şi peste alte ştiri, la care fără să vrei te gândeşti, aşa că, dacă nu eşti stăpânit în deajuns de chestiunea cari te preocupă, de multe ori părăseşti prima chestiune, trecând la alta şi aceasta o faci de atâtea ori, încât după multe zile de lucru constaţi că n'ai rezolvit încă nimic, ba mai mult; ai capul plin numai de încurcături.

Greutatea vine dela faptul că n'ai avut posibilitatea să te concentrezi numai asupra unei chestiuni şi apoi să treci la alta, dupăce ai clarificat pe cea dintâi. Pentru a avea această posibilitate, trebuie să ai **toate ştirile deodată, una lângă alta.**

Ce poţi face cu caietele? Să cauţi mai întâi în fiecare ştirea respectivă şi să pui caietele unul lângă altul, pe fiecare deschis la locul de care ai nevoie? Dar în cele 20 de caiete ai 100 de locuri, aşa că cel puţin in 5 locuri ai de deschis fiecare caiet, ba se întâmplă ca pe unul să ai nevoie pentru aceiaşi ştire să-l deschizi în 20 de locuri.

De unde s'ar fi părut că punând caietele deschise unul lângă altul, s'a rezolvat greutatea remarcată, se vede că tot mai este încă.

Greutatea cea nouă acum este următoarea: Cum vei avea deodată acelaş caiet deschis în 20 de locuri? Lucrul pare imposibil, dar cu oarecare îndrăsneală problema se rezolvă foarte uşor. Vei desface caietul foaie cu foaie, aşa încât, în loc să ai un caiet cu 100 de foi, vei avea 100 de foi volante, nelegate prin nimic una de alta, pe care le vei putea astfel scoate şi aşeza după cum vei avea nevoie.

Cu chipul acesta noua dificultate care se ivise s'a înlăturat şi ea.

Observând de unde venia greutatea, concluzia care ţi se impune este ca dela început: în loc să scrii pe un caiet cusut, **să scrii pe foi volante.**

Se mai iveşte însă încă o greutate:

Foaia are două pagini,—să le numim A şi B—amândouă scrise şi ştirea de care ai nevoie a trecut de pe pagina A, pe cealaltă pagină B, sau ştirea de pe pagina A, cere să fie controlată cu cea de pe pagina B. Mai pe scurt: ai avea nevoie **deodată de amândouă feţele foii de hârtie,** dar în cazul nostru nu le poţi avea decât pe rând.

Neajunsul de acum se poate şi el remedia în felul următor: păstrezi numai una din paginile foii scrise pe ambele feţe, pagina A de exemplu, iar pagina B o anulezi, tăind-o cu creionul, după ce vei fi copiat-o mai întâi pe foaia volantă separată.

Dacă vei avea de făcut la fiecare foaie lucrul acesta—şi atunci când lucrezi ştiinţific hotărât că vei avea-o—vei lua hotărârea dela început **să nu mai scrii decât pe o singură pagină a foii de hârtie.**

In felul acesta în locul **caietului** dela început cu 100 de foi, desfăcut apoi în **100 de foi volante,** vei avea acuma **200 de foi volante, scrise numai pe o singură pagină.**

Acum poţi studia liniştit, cu toată atenţia încordată, chestiunea care te preocupă.

Toate foile pe care le-ai utilizat pentru chestiunea primă, dupăce ai isprăvit, le strângi toate la un loc, le clasezi astfel în o grupă pe care o intitulezi cum ţi se va părea mai bine.

O greutate pe care vei avea-o la utilizarea ştirilor de pe foi, este că nu au trimiterea, aceasta fiind pusă numai pe caiet. Spre a o evita ar trebui pusă pe fiecare foaie.

Treci la a doua chestiune şi vei proceda la fel, adică dela tabla de materii a fiecărui caiet,—fiindcă toate foile volante fac parte tot din caiete, care însă numai că nu sunt cusute,—vei afla care sunt foile de care ai nevoie

acum, le vei scoate din fiecare caiet şi vei face apoi toată munca de analiză mai departe.

Să presupunem,—ceeace se întâmplă mai totdeauna,—că în caietul 1 foaia 23, de care ai avea nevoie la a doua chestiune, nu o găseşti, fiindcă ai scos-o din caiet la prima chestiune.

Ca să rezolvi greutatea aceasta sunt două mijloace:

Primul, este să mergi la prima chestiune, la care ai clasat foile, să scoţi foaia de care ai nevoie şi să o aduci la a doua chestiune.

Inconvenientele acestui sistem sunt mai multe:

1) La prima grupă de foi clasate aveai 100 de foi, din cele 20 de caiete, aşa că trebuie să răsfoeşti prin cele 100 de foi, ca să cauţi pe cea care te interesează şi spre a o putea găsi trebuie să citeşti din nou pe fiecare foaie, ceeace este o **mare pierdere de timp,** nefolositoare.

2) Aceiaşi foaie pe care ai utilizat-o la prima chestiune şi la a doua, a trebuit să o mai întrebuinţezi încă la altele 3, deci în total la 5 chestiuni, fiindcă pe foaie aveai 5 ştiri diferite.

Cu cele mai multe foi se va întâmpla la fel.

Greutatea cea mare acum, este următoarea: ai de căutat o ştire, mergi la caiet la tabla de materii şi vezi la ce pagină este, mergi la pagina indicată şi foaia lipseşte fiindcă ai clasat-o de mai multe ori,—se poate şi aşa se întâmplă mai întotdeauna ca din toate caietele să nu mai rămână la un loc decât copertele cu tablele de materie.—Unde vei căuta ştirea de care ai nevoie, când tu ai clasate 20 de caiete de câte 200 foi, deci 4000 de foi, în 50 de chestiuni de exemplu?

Cum vei putea să-ţi aminteşti despre ştirea de care ai nevoie cu ce alte ştiri mai era, iar dacă vei isbuti în sfârşit, cum vei putea să afli la care grupă se află clasată foaia pe care o cauţi? Va trebui să răsfoeşti toate grupele la care bănueşti că poate fi, ceeace înseamnă: **enormă pierdere de timp.**

Căutând să vezi de unde bine greutatea, vei observa

îndată că tot răul constă în faptul că ai scris mai multe ştiri pe aceiaşi foaie şi atunci singura soluţie este să faci ca fiecare ştire să o ai pe o foaie deosebită, ceeace vei face-o copiind din nou ştirile de pe fiecare foaie, rămânând acolo numai una singură.

Se poate tăia însă foaia în atâtea părţi, câte ştiri sunt, ca să se folosească scrisul. Am văzut astfel şi al doilea mijloc, care cere însă tot o **enormă pierdere de timp.**

Invăţătura pe care vei trage-o însă, este următoarea: de acum înainte, oridecâteori vei mai avea de lucrat, nu vei mai scrie mai multe ştiri pe aceiaşi foaie de hârtie, ci **o singură ştire** pe o foaie.

Se poate însă şi aici observa o parte rea a acestui sistem, şi foarte importantă, anume că ai nevoie de multă hârtie. Intr'adevăr, dacă pe fiecare foaie ai 5 ştiri, în locul celor 200 de foi la un caiet vei avea 1000 de foi şi în locul celor 4000 de foi, câte aveai la început, vei avea acum 20.000, sau faţă de ce aveai la început **(20** de caiete cu **100** foi, în total **2000** de foi scrise pe amândouă paginile), acum ai **20.000** de foi scrise numai pe o mică parte din ele.

Socotind însă, marele avantaj pe care îl ai la lucru, fiindcă nu mai pierzi deloc timp, căutând zadarnic—şi timpul e mult mai preţios, faţă de hârtia pe care o consumi în plus,—oricine lucrează ştiinţific; **va fi obligat** neapărat să lucreze astfel, adică să scrie o singură ştire pe o foaie, atunci când ştirile cu cari lucrează sunt multe.

Acest sistem de lucru pentru strângerea materialului e cunoscut sub numele de sistemul **„fişelor“,** foaie de hârtie volantă numindu-se „fişe“.

Să vedem mai pe larg care sunt avantagiile acestui sistem al fişelor în locul caietelor şi mai ales cum trebuie făcută o fişe ca să poată fi utilizată cât **mai repede,** cât **mai bine** şi cât **mai mult, posibil.**

Cel dintâi şi cel mai mare avantaj al fişelor vine dela **mobilitatea** lor.

Orice fişe **o poţi clasa** oricând şi oriunde ai nevoie.

Pentru aceasta însă trebuie să ştii **de unde să o iei** atunci când ai nevoie de ea şi apoi pentru a o putea utiliza trebuie **să aibă toate indicaţiile** locului de unde ai luat ştirea, adică să aibă **trimiterea exactă.**

* * *

Să vedem mai întâi: **Cum se pregăteşte o fişe.**

Dupăce ai luat hârtia,—care este bine să fie liniată, şi ceva mai groasă, mai tare, ca atunci când ţii fişa în mână să nu se îndoaie,—o dai la legător să o taie, atrăgându-i-se atenţia să taie mai întâi cu cuţitul partea îndoită a hârtiei, cotorul hârtiei, şi apoi să taie coala cel puţin 100 deodată, prin două tăieturi, în formă de cruce, (odată de jos în sus şi odată dela stânga la dreapta), în 4 părţi egale. Astfel din o coală de hârtie ai scos 8 fişe. (Când nu ai fişe multe, sau ai timp, poţi tăia foile singur).

Formatul acesta este cel mai obişnuit, fiindcă de cele mai multe ori ştirile pe cari le aduni sunt foarte scurte, aşa că dacă ai întrebuinţa un format mai mare, s'ar pierde prea multă hârtie, care rămâne nescrisă. Dacă ştirea pe care o ai de scris nu încape în o fişe, mai adaugi încă una sau mai multe, pe care ai grije să le uneşti între ele, în chipul cum vom vedea.

Acum ai fişele pregătite, rămâne să le scrii.

Cum procedezi la scoaterea notelor care te interesează? Citeşti cartea, de care ai nevoie, cu atenţia încordată, la chestiunea ce te preocupă în special. Oriunde vei găsi ceva, care se raportă la subiectul tău, însemnezi pe marginea cărţii, cu un creion moale şi bine ascuţit, prin o linie subţire verticală, de unde şi până unde se întinde pasagiul ce te interesează. Se înţelege, numai dacă este cartea ta, altfel fiind, însemnezi pe o foaie de hârtie paginile cărţei unde ai pasagii de scos, punând la fiecare pagină pe care o scrii în caiet, un semn convenţional, care să-ţi indice dacă pasagiul tău e sus, jos sau la mijloc.

După ce ai isprăvit de citit cartea, te apuci de scos

notele, sau lași lucrul acesta dupăce ai sfârșit cu cititul tuturor cărților în chestiunea ce te interesează.

Cum se scrie pe fișe. Fondul.

Copiezi sau rezumi, dar de cele mai multe ori e mai bine să copiezi,—cât se poate mai citeț, chiar caligrafic, cu scrisul mai mare și ceva mai mult loc între rânduri,—fiecare știre pe câte o fișe, având grije să lași și sus și jos câte 3 cm. cel puțin nescris, iar pe marginea din stânga, cel puțin 2 cm. In felul acesta ai loc de scris pe o fișe 11 cm. în lungime și 8½ în lățime.

Cauți ca ceeace scrii pe fișe să fie cât mai la mijlocul ei, lucrul ce nu este deloc greu, după oarecare exercițiu.

Trimiterea. Acum fișa este gata ca fond; mai are însă de pus pe ea locul de unde este, adică: 1) autorul, 2) titlul, 3) ediția, 4) volumul, 5) locul, 6) anul și 7) pagina.

Se obișnuește în general ca la fiecare fișe să se scrie mereu toată trimiterea. Acesta este și unul din cele mai mari inconveniente care se observă la fișe. Sunt cărți din care ai de scos sute sau chiar mii de fișe, după mărimea cărților și după mulțimea chestiunilor care te preocupă și pe care le conțin. Trebuie în felul acesta să scrii de sute sau mii de ori cele 7 indicații, ca să poți utiliza fișa; sunt apoi fișe unde trimiterea este mai lungă decât fondul, așa că pierzi mai mult timp cu forma decât cu fondul.

Greutatea aceasta se poate evita cu foartte mult succes în mai multe feluri. Eu am ajuns la următorul, pe care'l socotesc ca cel mai practic din toate punctele de vedere.

Ștampilarea fișelor.

Cumperi câteva cutii cu litere de cauciuc (tipografii portative), așa fel ca să ai alfabetul de mai multe ori, cu caractere și mari și mici, și culegi ca și adevăratul tipograf toată trimiterea pe care trebuie să o scrii pe fișe, adică autorul, titlul, ediția, volumul, locul și anul, **nu însă și pagina.**

Vei avea grije când cumperi tipografiile să aibă ștampile la ele cu mai multe rânduri, (3—4), ca să poți culege trimiterea completă. La trimitere se fac prescurtări d. ex.: vol. pentru volum, ed. pentru ediție, Buc. pentru București, etc. Tot la stampilă se va observa ca partea de unde ții cu mâna să fie cât mai mare posibilă, chiar cât ștampila, nu mică și rotundă cum sunt de obiceiu la ștampile, fiindcă apăsând pe ea de mii de ori în scurt timp vei obosi la mână; iar dacă nu apeși, nu ies literile bine.

In felul acesta ai toată trimiterea în o ștampilă pe care o pui cu foarte multă repeziciune pe toate fișele, în partea de jos a fișei, unde este locul alb, în colțul din dreapta mai ales, așa că atunci când ții fișa în mâna stângă, să se vadă trimiterea.

Pentruca să nu pierzi timp la ștampilarea fișelor, este bine ca pe o masă mare, sau pe mai multe mese una lângă alta, să întinzi cât mai multe fișe — chiar câteva sute — pe care vei pune aceiași ștampilă și astfel poți ștampila în 5 minute, cu oarecare îndemânare 100 de fișe. Este exact timpul cât ți-ar fi trebuit pentru ca să scrii titlul complet la o fișe. Ai câștigat astfel 10000 la 100 timp. Este un câștig la care cred că nu s'a gândit vreodată niciun financiar. In acest fel nu ne putem plânge că nu avem și noi câștigurile noastre.

Cu sistemul ștampilării fișelor, pe lângă enorma economie de timp, mai este și avantajul că, fiind scris cu tiparul, se citește mult mai repede și iese îndată în evidență, tușul având de obiceiu o altă culoare, decât pe cea care o întrebuințăm la scris.

Pagina însă n'a fost trecută în ștampilă, fiindcă nu se putea, trebuind s'o schimbi la fiecare fișe.

Pentru aceasta ai grije ca, atunci **când copiezi nota pe fișe, să pui imediat pagina din carte,** de obiceiu imediat după ce ai terminat de scris și în paranteză, numărul paginei fiind precedat de un **p** cu punct după el **(p.).**

Pentru fiecare carte în parte va trebui să refaci ștampila cu trimiterea cea nouă.

La această ștampilare a fișelor se vor avea în vedere următoarele observații:

1) Să nu se încurce fişele din o carte cu alta, înainte de ştampilare, fiindcă atunci vei pune pe o fişe o trimitere greşită. Pentru aceasta este bine ca fişele din o carte, îndată ce s'a isprăvit cu copiatul notelor, sau să se ştampileze, sau mai bine să se pună în un plic toate şi să se lege plicul, scriindu-se pe el trimiterea exactă pe care o vei pune pe fiecare fişe.

2) Atunci când se aşează fişele pe masă pentru ştampilare, se va proceda astfel: începi dela marginea stângă a mesei dinspre partea unde stai şi, dupăce pui prima fişe pe masă, pe cea de a doua nu o pui perpendicular tocmai la capul depărtat de tine al fişei prime, ci chiar peste prima fişe, acoperind-o, însă aşa fel ca să rămână gol numai cei 3 cm. lăsaţi jos la fiecare fişe, unde aplici stampila. In felul acesta pe un loc unde ar încăpea numai 4 fişe, au loc 18 fişe, ceeace face un câştig de spaţiu de mai mult de 400 la sută, şi acest câştig se raport imediat şi la timp.

3) Când se pune ştampila în tuş, să se apese bine, aşa ca tuşul dela o singură dată să ajungă la câteva zeci de fişe.

4) Tuşul să fie cât mai la îndemână, ca să nu pierzi timp mergând la el.

5) In camera unde lucrezi să nu fie curent, ca să-ţi răspândească fişele.

6) Să nu stai pe scaun, ci în picioare, ca să poţi ajunge în toate părţile mesei şi să poţi apăsa mai bine pe ştampilă.

Inlocuirea trimiterii prin un număr.

Se mai poate practica tot cu folos şi un alt sistem care are însă unele inconveniente.

Notezi toate cărţile pe care le utilizezi într'un carnet, dându-le la fiecare câte un număr; iar când scoţi notele pe fişe, oridecâteori pui pagina, scrii sub ea şi numărul pe care-l poartă cartea, d. ex.: p. $\frac{7}{12}$ înseamnă pagina 7 din cartea care corespunde numărului 12. Când vei vrea să

controlezi, vei fi nevoit să cauţi în carnet mereu, să vezi ce carte este la fiecare număr. A le ştii pe dinafară nu este cu putinţă decât atunci, când lucrezi cu prea puţine cărţi.

Ca să nu cauţi prea des în carnet poţi, atunci când ai cărţile în bibliotecă, să-ţi numerotezi cărţile scriind pe cotorul lor cu tiparul, sau pe o etichetă lipită, numărul de ordine, şi acest număr îl vei întrebuinţa mereu în trimiterile tale.

Va trebui să se observe ca să nu se numeroteze mai multe cărţi cu acelaşi număr, fiindcă atunci vei face trimiteri greşite.

In cazul când ai numerotat cărţile, nu mai este nevoie să te uiţi în carnet, ci mergi direct în bibliotecă la cărţile care le găseşti cu multă uşurinţă, ele fiind aranjate în ordinea numerică.

Trebuie să se dea mare atenţie aici, să nu se pună pe fişe numărul altei cărţi, fiindcă atunci citatul este greşit. Acesta ar fi inconvenientul mai mare al sistemului, fiindcă oricine ştie cu ce uşurinţă se poate scrie un număr în locul altuia.

Un alt inconvenient ar fi şi acela că, atunci când tipăreşti, va trebui să faci trimiterea completă, aşa că va trebui să scrii în urmă ceeace nu ai scris atunci.

Intâmpinarea este justă, dar trebuie observat că nu toate fişele pe care le foloseşti la o lucrare va fi nevoie să le şi tipăreşti, şi mai ales că nu toate lucrările se tipăresc.

Cel mai preferabil dintre aceste două sisteme se vede bine că este tot cel dintâi, posibilităţile de a greşi fiind aci foarte restrânse şi odată fişa terminată nu mai ai nevoie de nimic ca să mai pierzi timp.

Strângerea materialului fără a mai scrie.

Inainte de a trece la o altă chestiune, privitoare tot la partea formală a fişelor, voi mai aminti încă un fel de a aduna materialul, dar care nu se poate întrebuinţa decât, sau având cărţile în biblioteca ta, sau lucrând în o bibliotecă, adică cere neapărat să ai cărţile lângă tine când lucrezi.

Când citeşti cartea, pentru a scoate din ea tot ce-ţi trebueşte la lucrarea ta, iei lângă tine o coală de hârtie sau o foaie numai,—după mulţimea împărţirilor pe care le vei face în lucrare,—pe care scrii sus titlul cărţii cu tot ce este de nevoie ca trimiterea să fie exactă.

Să luăm din nou lucrarea cu Ştefan cel Mare.

Pentru fiecare fapt din domnia lui Ştefan vei scrie un titlu pe coala de hârtie şi atunci când vei găsi ceva în carte privitor la vreun fapt, vei trece pe coala de hârtie sub titlul faptului, pagina la care se găseşte amintit în carte. Aşa vei avea d. ex.: urcarea pe tron, luptele, construcţiile, etc. Vei avea, poate, câteva sute de titluri. Pentruca să nu încurci titlurile pe coală şi apoi să le cauţi zadarnic, e bine să le grupezi dela început sistematic, războaiele la un loc, diplomaţia la alt loc, etc.

Se mai recomandă ca împărţirile pe coală, pentru fiecare titlu, să fie de aceiaşi mărime, aşa că tăindu-se coala să se poată transforma în fişe egale, fiecare titlu. Este bine ca să se facă împărţirea coalei dela început prin liniere. Pentruca să poţi utiliza fişele acestea cu titluri şi cifre numai, vei avea grije ca sub fiecare titlu de pe coală să pui **numărul cărţii,** pentruca să poţi avea **trimiterea** când vei utiliza fişa clasată.

Dupăce ai făcut pentru fiecare carte câte o coală, când te vei apuca de lucru la studiul tău, vei căuta pe fiecare coală, la fiecare fapt, la ce pagină sau pagini se află în fiecare carte şi astfel ai repede la îndemână tot de ceeace ai nevoie

Şi aici se recomandă sistemul clasării fişelor care conţin numai titlul şi paginile (vezi acest sistem la clasarea fişelor, p...).

Aici s'ar putea obiecta că, dacă ai aceiaşi ştire în o carte de mai multe ori, cum vei avea deschisă cartea deodată în mai multe locuri? Observaţia şi aici este îndreptăţită, şi remediu nu ar fi decât transformând cartea în foi volante, lucru care nu este tocmai recomandabil. Se pot pune semne

de hârtie în carte la paginile de care ai nevoie, şi atunci le găseşti cu uşurinţă.

Faţă de marele avantaj ce are acest sistem, fiindcă **nu mai este nevoie de a copia nimic,** el este cel mai recomandabil pentru cei ce au bibliotecile lor la îndemână, şi cu oarecare rezerve s'ar putea recomanda chiar şi celor ce lucrează în biblioteci publice. Pentru aceştia greutatea este că nici o bibliotecă nu-ţi poate da 20—30 de cărţi deodată, şi apoi nu ai loc unde să deschizi 30 de cărţi deodată şi să le aşezi aşa fel ca să-ţi fie cât mai comod ţie, dar nici să nu incomodezi pe alţii.

Fiecare va rezolvi greutatea cum va putea; problema este aceasta: **cum să ai cărţile lângă tine?** Socotesc ca foarte bună soluţie pe aceasta: să ai grije să-ţi procuri, în domeniul cu care te ocupi, cărţile de care ai nevoie, adică să **cauţi neapărat să-ţi faci biblioteca ta.**

Clasarea fişelor.

Revenim la chestiunea fişelor. Ai pus pe toate ştampila sau numărul cărţii. Ce vei face cu ele? Cum le vei aranja aşa fel ca să le poţi găsi când ai nevoie de ele, fără să pierzi timp? La lucrarea de care vorbiam ai 20.000 de fişe. Cum vei mânui aceste 20.000 de fişe, aşa ca tu să le stăpâneşti pe ele, nu să fii sclavul lor?

Titlul fişelor. Dupăce ai terminat cu punerea ştampilei începi să citeşti fiecare fişe, spre a-i da un titlu care să rezume foarte pe scurt, de recomandat **un singur cuvânt,** conţinutul fişei. D. ex.: la Ştefan cel Mare: Urcarea, Sfinţirea, Baia, Podul-Inalt, Războieni, Cursul-Apei, Codrul-Cosminului, Moartea, etc. Se înţelege că nu totdeauna vei putea rezuma titlul la un cuvânt.

Titlul se va scrie sus pe locul rămas alb, la mijloc şi cu creion albastru sau roşu ca să iese repede în evidenţă. Se va scrie cât mai mare şi cât mai citeţ posibil.

Operaţia aceasta o faci la cele 20.000 de fişe şi deoarece numărul aşa de mare înspăimântă şi descurajează, es e mai bine ca titlurile să se pună chiar înainte de a se ştam-

pila fișele, adică la terminarea fiecărei cărți. Se poate chiar pune la scrierea fiecărei fișe, dar se pierde timp, cu schimbarea tocului cu creionul și invers, și să nu se uite că tot ceeace se urmărește este în primul rând **economia de timp.**

Trebuie observat cu multă atenție ca, la fișe asemănătoare să nu dai titluri deosebite, fiindcă atunci nu vei mai împreuna niciodată știrile de care ai nevoie. Titlul trebuie bine chibzuit și aceasta este una din cele mai grele probleme la fișe.

Dacă un titlu precis nu se poate da, se recurge și la un sub-titlu, dar un sub-titlu tot scurt.

Dupăce ai terminat și cu punerea titlurilor, începe **clasarea fișelor** după titlu. Pentru aceasta iei fiecare fișe în mână, te uiți repede la titlu—de aceia titlul trebuie să fie scurt, ca să'l poți citi îndată—arunci fișa într'un loc ales mai dinainte cu chibzuială, fiindcă, dacă ai 100 de locuri, în care arunci fișele, cum vei găsi pe fiecare?

Cauți ca toate titlurile care sunt privitoare la chestiuni asemănătoare, să fie una lângă alta, sau așezi locurile unul lângă altul în ordinea alfabetică a titlurilor dela fișe.

Chestiunea aceasta, când ai de clasat fișe multe, nu este de mică importanță.

De cum ai isprăvit de clasat fișele după titlu, se ivește o altă greutate. La un titlu ai 200 de fișe, cum le vei mânui repede? Cum vei avea la îndemână știrile noastre, cele ungare, cele polone, cele turcești, apoi ale isvoarelor contimporane, ale scriitorilor de azi, etc.

In cazul acesta ai de făcut o nouă muncă: Citești din nou fiecare grupă de fișe și pui cu cerneală lângă titlu, sau sub el, un sub-titlu care să arate d. ex.: proveniența știrei. In cazul acesta vei pune autorul, dacă este cunoscut, sau țara din care face parte, dacă nu este cunoscut numele.

Punerea aceasta a sub-titlului o găsește fiecare cu mai multă ușurință decât la titlu.

Acum la fiecare grupă faci o nouă clasare după sub-

titluri, și vei avea astfel din o grupă de fișe 10 sau 20 de grupe.

In felul acesta ai o clasare de mai puține fișe la un loc și le poți mânui cu multă ușurință. Dacă fișele conțin date cronologice, atunci se înseamnă în colțul din stânga sus, cu creion roșu sau albastru **anul,** iar luna și ziua cu cerneală.

Păstrarea fișelor.

Greutatea cea mare acuma este: cum vei ține toată această mulțime de fișe fără să le încurci sau fără să le pierzi? Intr'amândouă cazurile răul este foarte mare, fiindcă dacă o fișe nu e la locul ei, fiind încurcată sau pierdută, nu știi că există decât dacă întâmplător, îți aduci aminte de ea, așa că atunci trebuie s'o faci din nou.

Aceasta este iarăși una din criticile care se aduc fișelor. Nu știi când ai pierdut o fișe și mai ales n'ai nici putința să controlezi ca să poți vedea dacă ai pierdut vreuna.

De felul cum vei păstra și cum vei umbla cu fișele, depinde siguranța pe care o vei avea pentru ele.

Cămașa. De obiceiu fișele de acelaș fel, d. exemplu dela acelaș sub-titlu, se pun într'o copertă **(cămașe)** făcută din o hârtie ceva mai groasă, și se scrie pe copertă cu creion roșu sau albastru sub-titlul fișelor.

Se procedează astfel la toate grupele de fișe și vei avea atâtea cămăși câte grupe ai avut. Inconvenientul acestui sistem este că atunci când umbli cu fișele se pot pierde cu multă ușurință, alunecând repede, sau căzând când arunci sau așezi pachetele cu fișe pe masă.

Plicurile. In locul acelor cămăși, se recoamnndă cu mult mai bine **pilcuri,** în cari pui fișele în acelaș fel ca în cămăși. Plicul fiind închis în trei părți și având învelitoare la partea a patra, fișele nu pot aluneca să cadă, și nu se pot răspândi pe masă, când le arunci.

In plic poți numerota fișele începând la fiecare plic dela 1, și atunci scrii pe fiecare plic și câte fișe conține, având

în felul acesta putința să observi atunci când s'a pierdut vreo fișe.

Și plicurile le numerotezi, ținând seama ca cele mai înrudite să fie unul după altul.

Cutiile.

Plicurile acestea cu fișe le așezi în cutii de carton sau de lemn, dar nu prea mari, așa ca să poți umbla cu ușurință cu ele când ai nevoie.

Cauți ca în fiecare cutie să fie fișe înrudite.

Pe fiecare cutie scrii numerile care erau pe plicuri, bineînțeles plicurile așezându-le în ordinea numerică.

Cutiile le numerotezi. Toate titlurile care erau pe plicuri le treci în ordine alfabetică într'un carnet, punând aci în dreptul fiecăruia, numărul plicului în care se află și numărul cutiei în care este plicul, d. ex.: $\frac{13}{2}$ înseamnă plicul 13 în cutia 2.

Cutiile le pui în rafturi sau în dulapuri închise, ținându-se seama ca să nu fie puse cutie peste cutie, ci pe fiecare raft numai câte un singur rând de cutii, ca să le poți scoate cu ușurință.

Ar fi de dat unele îndrumări și la facerea cutiilor, dar după oarecare chibzuială le va găsi fiecare, nefiind o greutate prea mare.

Și acum ca ultimă chestiune la acest sistem al fișelor:

Cum se găsește fișa?

Lucrul este foarte simplu. Te gândești mai întâi la ce vrei să cauți. Să presupunem că dela Ștefan cel Mare, vrei să știi despre lupta dela Podul-Inalt.

Vei căuta în carnet la ordinea alfabetică la litera P, vei afla Podul-Inalt și de acolo vei lua, să zicem fracția $\frac{58}{19}$ ceeace înseamnă că trebuie să mergi la cutia 19 și în plicul 58 vei afla fișele privitoare la lupta dela Podul-Inalt.

Acum cu o muncă de maximum **un minut**, când totul

e aranjat bine, ai posibilitatea să ai tot materialul existent cu privire la lupta dela Podul-Inalt. Acum poți începe în liniște studiul tău propriu, acum vei putea să-ți faci toate observările ce ți le va sugera fiecare fișe, acum vei putea într'un singur minut să compari o știre cu orice altă știre din întreaga domnie a lui Ștefan cel Mare.

Munca la care s'a cheltuit timp mult a fost la adunarea materialului și apoi la clasare.

Cum ai lucrat la Ștefan cel Mare, poți lucra apoi la orice altă chestiune.

(Va urma)

I. Vlădescu
Doctor în litere.
Asistent la Universitatea din București.

Spicuiri din graiul bănățean în alăturare cu cel macedo-român [1])

Cetind „Graie Aromâne“ [2]), lucrare a D-lui P Papahagi, am constatat că multe, foarte multe din aceste expresiuni, zicăli și proverbe sunt asemenea celor din dialectul bănățănesc.

Crezând lucru de interes a fi, m'am îndemnat să aleg câteva, dându-le în graiul nostru bănățănesc, așa ca să se poată vedea mult mai bine felul de gândire și comunitatea de idei, forma de exprimare, deci elementele etnice ce ne leagă cu frații dela Pind.

A.

1. Ac, acu—ac, aclu. Bănează cu aclu. *Trăĭesce cu acu, Să ţâniĕ cu acu.* Papah. 3.—Am ac tră tine. *Am ac păntru cine.* Se întrebuințază ca amenințare, advertisment: am să ț io fac. Papah. 6.

[1]) Ce e tipărit cu litere cursive este în graiu bănățenesc; în transcriere a trebuit să abandonăm, spre ușurință, semnele grafice folosite în publicațiunile filologice de specialitate.

[2]) Papahagi-Vurdună P. N. Graie aromâne.—Anal. Acad. XXVII Lit.

2. Acru, acrì—acrì Ni se acrî. Mi s'a (s'o) acrit sufletu. Omlu aestu ii se-acrì. *Mi s'o acrit dă omu ăsta.* Adecă: nu-l mai pot suferì. Papah. 9.

3. Adună—adună. Adună veara tră earna. *Adună vara pântru iarnă.* Papah. 19.

4. L'-afeată mintea. *Îi fată mincea.* Se zice despre un om născocitor, dar şi despre un om ce vorbeşte copilării. Papah. 22.

5. Afumă—afumă L'-afumă unä *Il afumă.* Adecă: îl lovì, il pălmuì. Papah. 24.

6. Agru—agru. Agru nilucrat. *Agru nălucrat. Agru m'eu*= ţarina mea, pământ propriu. Papah. 30

7. Altu, altă—altu, altă. Altă zâţe s-altă faţe. *Alta dzâşie. ş'aita faşie.* A nu fi om de vorbă. Papah. 53.

8. Îndoapă—andoapă. *Cîtă i'-andoapă! Cât îl mai îndoapă!* Se zice a-i da cuiva prea multă mâncare. Papah. 82

9. Apă—apă. Apă mută, apă nigrită. *Apă nănşiepută, apă năgrăită.* Papah. 114. Observ. Apă neîncepută, se zice la vasu plin, aşa cum s'a adus dela izvor, d n care se ia apoi *apă năînşiepută* pentru descântece, etc.—2 *Năgrăit, nu fie grăit* se zice de câte-ori se rostăşte despre cele făcute, date de pomană morţilor.

10. Râde—arâde. L'arâde faţa. *Ii râde faţa.* Adecă: a fi voios, bucuros, vesel. Papah. 135.—2) Cu arâs lu pri buţă. *Cu râsu pră budză.* Adecă: Om de bunătate rară. Papah. 141.

11. Râie—arâne. Easte arâne *Ii rânie.* Adecă îi om buclucaş, om pătimaş, uşor să aprinde ca râia Papah. 139.

12. Sudoarea, sudori—asudoarea, asudòrì. Asudòrì u tricură. *Sudorî o trecură.* Adecă: o trecură sudorile de frică. Papah. 169.

13. Umbră—aùmbră. Şî de-aùmbră-l' se afireaşte. *Şi dă umbră să fieriesce.* Adecă-i om fricos. Papah. 181.

14. Zboară—azboară. L'-azboară mintea. *Ii zboară mincea ca la un copil* Papah. 193.

15. Azi—azi. Azi aùia, mâne-aţîa. Az mia, mânie ţiia. *Astăz miie,—mânie ţiie.* Adecă: azi mi se face mie un rău,- mâne ţie-ţi vine rândul. Papah. 194.

B.

16. Baligă—baligă. Se alăk'ì ca baliga. Să lipì ca baliga în părîăce. Adecă: se prinse minciuna ca baliga de părete. Papah. 198.

17. Baltă—baltă. Armàsără lùcrile baltă. *Rămasără lucrile baltă.* Adecă: din toată afacerea a rămas nimica. Papah. 199.

18. Beleste — bileaşte. *Bileaşte lumea.* Di viu ti bileaşte. *Bilîesce lumîa. Dă viu ce beliăsce* Se zice de funcţionarii şi cămătarii necinstiţi, cari jupoaie lumea. Papah. 219.—2) Nă biliră. *Nie biliră.* Adecă: ne-au stors de bani. Papah. 220.

19. Boale, boli—bol'ile. Lo-acătară bol'ile. *Îl apucară bo-ile.* Adecă: îl apucară furiile. Papah. 238. Observ. In Banat: Boala mare = epilepsia. Se mai zice şi *acăţat, acăţata* în loc de atăcat, atăcat de un morb. D. e: Ilinca alu Iancu Crăşiun îi acăţată dă ieftică (oftică).

20. Buze—buza, bùzîle. *Alinze-ţî buzîle. Linjeţ budzâle* (sau) *budzîlî.* Adecă: pune-ţi pofta în cuiù. Papah. 259.

C.

21. Cal, călare—cal, calàr. Easte n calàr. *Îi călărî.* Adecă: om ajuns la putere, Papah. 282.

28 Cald—caldu. Easte caldu. *Îi cald.* Adecă: Astuia i biniie, e bogat, are bani. Papah. 283.

29 Cale—cale. Li bagă di cale. *Le puniie la caliie* Adecă: a pune la cale căsătorii, legături de dragoste, etc. Papah. 290. 2) Ţine te aduţe calea, s-lu faţî aestu lucru. *Pră ciniie ce duşie calea* **(curîe calîa)** *să faşî lucru ăsta.* Adecă: eşti în drept,-ţi se cuvine să faci acest lucru. Papah. 239.

30. Cal—calu, cal'i. Îl'gioacă calu. *Îş jioacă caii.* Adecă: face ce vrea, că are trecere la stăpânire. Papah. 295

31. Cap—cap, caplu. I'nî frêngu caplu. *Îm frâng capu.* Adecă: Imi frământ minte=î'nî frimintu mintea=*Îm frământ mincea.* Papah. 308.—2) Nu ştie iu s-are caplu. *Nu scie unge-i stă capu.* A fi bătut de griji. Papah. 309.—3). Ş-mâcă càpitle. *Îş mâncă capicile.* Adecă: să dujmănesc de moarte. Papahagi 312.

32. Casă—casă. Ţîne casă bună. *Ţînie casă bună.* A fi om cu stare. Papah. 322.—2). Ţîne casă. Ţînie casa. Adecă-i om harnic. Papah. 328.

33. Catrafusele—catrafùsile. *Adună-ţî catrafùsile. Ia-ţî* (şi: astrânjieţ) *catrafusăliie si pleacă.* Adecă: Du-te. Papah. 332.

34. Căciulă—căciulă. Multe are sun căciulă. *Arie multce sub căşiulă.* Adecă: ştie multe. Papah. 343.—2). Bag-o trâmbă căciula *Punie căşiula pr'o uriăchie.* Adecă: să nu-ţî pese de loc. Papah. 346.

35. Călire, călì—călì. S'călì. *Să căli*, sau: *Să căli biniĕ.* Adecă: Se chercheli de beutură, se îmbătă. Inseamnă şi: se opărì, se înşelă amar într'o târguială făcută. Papah. 352.

36. Caluş—scaluş L'-băgă căluşlu în gură. *Îi băgă căluşu în gură.* Adecă: îl făcù să tacă Papah. 357.

37. Căpăstru—căpestru. Bagă-ţi căpestru la gură. *Pune-ţi căpăstru la gură.* Adecă: fii cumpătat la vorbă. Papah. 372

38. Cărbune—cărbune. Cărbune anvălìt *Cărbuniĕ invălit*, stâns, prăfăcut. De-aci expresiunea: *Cărbunele stâns ce argĕ păn'la inimă*, se zice oamenilor tăcuţi, dar vicleni. Papah. 378—2). Şed pi cărbù'nĭ *Şăd ca pră cărbunĭ. Stau ca pră spini.* A nu avea astâmpăr, a fi grăbit. Papah. 379

39. Căţeaua—căţăùa. U ligă căţăùa. *Leagă-ţi căţaua!* In Banat, admoniare, advertisment pentru: *Ţine-ţi gura.* Papahagi 394.

40. Piatră—nĭatră. Bagă-ţĭ n'atră-n gură ş-taţĭ *Bagă-ţĭ o pĭatră 'n gură şi taşĭ.* Adecă: Să taci! Nu te amesteca unde nu-ţĭ fierbe oala. Papah. 409

41. Picior—cicĭor. Prin un cicĭor. *Pră un pişĭor.* Papah. 441. 2). El easte cicĭor di scamnu. *Iĕl îi pişior dă scamn.* Adecă: fecior de domn, om ales. Papah. 444.

42. Cenuşe—cinuşe, cinuşe s-ti faţĭ! *Şienuşă să cĭe faşĭ!* Blăstăm,—afurisanie. Papah 454.

42. Ciulì—cĭulì Li cĭulì *Le ciulì (urechile) şi fugì iepurele. calul. O ciulì, O tuli,...* o luă la fuga. Papah. 468. Observ, In Bănat se zice că cineva (ciuleşte) şiulieşcĭe, când dă urechea să audă pe ascuns ce vorbesc alţii.

43. Câne—câne. S-ti mîcă cînĭli. *Mânşice cânii sa cĭe mânşie.* Blăstăm, afurisanie, Papah. 486

44. Castraveţi—căstrăvèţĭ. *Îl vinde căstrăveţĭ. Îi vingĭe căstrăveţĭ*, sau: *crăstăveţi babo!* Adecă: a spune minciuni. Papah. 495.

45. Cheie—clĭae. Clĭaea draclui easte. *Chiăia draculuĭ îi omu ăsta.* Adecă: om viclean, iscoadă. Papah. 496.—2). U ţine tu clĭae, a ţînĭe tot supt chiăĭe. Adecă: oprit. Papah. 499.

46. Coadă—coadă *In coadă. Tu coadă. În coadă.* La coadă. Adecă: În sfârşit Papah. 505.—2). Află coade. *Află coadă*, sau: *Punĭe coadă.* Adecă: a găsì cusururi, defecte. Papah. 509.

47. Croeşte—crueaşte. Niti nu ştie ţe-l' şi cruiaste. *Nişĭ nu şcie şĭe i să croiasce.* Adecă: nu ştie ce-l aşteaptă, ce i-se pregăteşte. Papah. 526—2). Il cruĭ Îl croĭ Adecă: îl bătui. Papah. 527.

48. Cocoş—cucòt. Z dimică ca cucotlii. *Să gimică ca cocoşĭ. Să luptă ca cocoşii.* Adecă: se sfăşie ca cocoşii. Papah. 542

49. Cum de cum—cum di cum. Mutrescu cum di cum s-lu fac lùcrulu aestu. *Mă trugĭesc cum dă cum să-l fac lucru ăsta.* Papah. 546.

50. Cuţit—cuţùt. Dit cuţute ascăpàĭ. *Din cuţice scăpaĭ* Adecă: dela moarte. Papah. 573.—2) Tu cuţute suntu *Îs la cuţice.* Adecă: din ciartă ajung la bătae, la cuţite. Papah. 575.

D.

51. Drac—daràc. Un darac suntu tuţĭ *Un drac îs toţi*, sau: *Totĭ's tot un drac.* Adecă: toţi sunt la fel: răi. Papah. 580 2) Ascăpai de un daràc şi ded de-altu cama mare. *Scăpaĭ d'un drac şi gĭgeĭ* (sau: *gegĭ*) *dă altu sî maĭ marĭe.* A scăpà de un rău şi da de altu mai mare Papah. 581.—3 Drac are! *Arĭe pră dracu!* Adecă: n'are nimic *Nu-ĭ niş pră dracu.* Adecă: nu sufere de nimic. Papah. 612.—4). Are drăcuriĭ multe omlu aestu. *Scie mulcĭe drăculiĭ omu ăsta.* Adecă: ştie multe vicleşuguri. Papah. 617.

52. Descântă—discîntă. Te ma-ţi discîntă? *Şĭe tot îţ dăscântă?* Adecă: Ce-ţi îndrugă, ce te dăscăleşte? Papah. 593.

53. Desculţà, desculţă— disculţă. Il discùlţă *Îl dăscalţă*, (şi: *desculţă*). *Il descoasă.* Adecă: îl ispiteşte, să-i afle gândul. Papah. 594.

54. Domn—domnu. Are domnu, *Arĭe stăpân.*

55. Dumnezeu—Dumnizăù. *Dumnizău nu doarme. Dumnĭedzău* (şi: *Dumnidzău) nu doarmĭe.* Adecă: vede nedreptatea şi are să-l pedepsască pe cel nedrept. Papah. 626—2) La duşmanĭ s-nu da Dumnizăù. *Nişĭ la duşmanĭ să nu gĭ ĭe Dumniedzăù.* Adecă: să ferească Dumnezeu şi pe duşmanĭ de o boală sau de o nenorocire oare-care. Papah. 636.

F.

56. Faţa—faţa. Ilĭ căzù faţa de-aruşine. *Îmĭ (îi) plică faţa dă ruşinĭe.* A se simţi foarte ruşinat de purtarea cuiva. Papahagi 672.

57. Foame—foame. Nĭ algiră ocliili di foame. *Imĭ albiră ochiĭ dă foamĭe.* Adecă: am suferit o foame straşnică. Papahagi 710.

58. Foc—foc Foc di palĭe. *Foc dă paĭe* Adecă: supărare trecătoare. Papah. 712.—2) O arse foclu. *O argĭe, arsă, focu*

la inimă. Se zice când cineva sufere de moartea unei rude. Papah. 714.—3) Curàt ca foclu. *Curat ca focu.* Papah. 717.

59. Fricos—fricoslu. Fricoslu şi de-aumbra-lĭ se-aspare. *Fricosu şi dă umbră să spărie.* Papah. 723.

60. Fuga—fuga. Deade fuga *Geagĭe* sau: *gĭăgĭe fuga* Adecă: plecă în fugă mare. Papah. 730.

61. Furnică—furnigă. Adună ca furnigă. *Adună ca o furnică.* Adecă: a fi om sârguincios şi păstrător Papah. 751.

62 Farmăc, fărmăcat—fărmàc, fărmaclu. Muma multe fărmaţe bea... *Muma mulce farmeşĭe (farmişe) bĭă....* Observ. În Bănat, când o persoană, cităvă-zdravănă să trezeşte deodată bolnavă, mai-ales când are relaţii de dragoste cu cineva, se zice: *l'a fărmăcat, l'o sciruit, otrăvit.* Ca otrăvuri i se dau: praf de pe cai, sticlă pisată, unele ierburi, ca să bolească încet, dar de moarte. De-aceia, ca se preîntâmpine ori ce nenorocire sau otrăvire, ţăranul din Bănat, când i se cinsteşte un pahar de beutură, înainte de a bea dânsul zice celui ce i-l oferă: *Îi la bună mâna!* Adecă: Dacă-i lucru curat şi dela bună mână *(?)* să beie mai întâiŭ respectivul. (Cântec poporal: Mândro, m'ai fărmăcat, Cu trei fire dila pat, Cu apă dîn treĭ fântânĭ, Ca să mor întră străinĭ). Papah. 679.

G.

63. Galben—galbin. Galbin ca turta di ţeară. *Galbăn ca turta dă şĭară.* Adecă: Om slăbănog, bolnăvicios. Papah. 763.

64. Joc—gĭoc. Di la gĭoc, agĭunsiră la 'ncăcĭare. *Dila jĭoc ajĭunsără la încăĭerare.* Adecă: dela glumă la bătaie. Papah. 790.—2). Cum ilĭ şùiră, aşiţe gĭoacă. *Cumu-i şuiără, aşa jĭoacă.* Papah. 793. — 3). Lĭ-u gĭucă! *Îl jĭucă* şi: *Am să cĭe jĭoc.* Ameninţare: Am să-mi răzbun asupra ta, să ţi-o fac. Papahagi 797.

65. Grai—grai, graĭlu. Inĭ loaşĭ graĭlu din gură. *Îmĭ luaşĭ (loaş) graiŭ din gură.* A lua cuiva cuvântul înainte şi a nu-l lăsa să vorbească. Papah. 813. — 2) Cu cleastea nu-lĭ scoţĭ graĭu din gură. *Nu scot graĭ (vorbă) dîn ĭel niş cu cliăşcele.* Om tăcut. Papah. 814.

66. Groapa—groapa. Ilĭ sapă groapa. *Îĭ sapă groapa. Îl sapă.* Adecă: îl subminează. Papah. 826.

67. Gură—gură. L'i si duse gura la ureacl'e. *I să lărgi gura pân'la urechĭ....* Adecă: de foame, tot aşteptând. Papah. 484. — 2). Lĭ-o astupă gura. *Îĭ astupă gura.* Adecă: îl reduse la tăcere. Papah. 845. — 3) Gură s-aveà, or la

z'grească. *Dacă vrea'avea gură să grăiască..* Se zice când căutăm un lucru ce-l găsim chiar în faţa noastră. Papah. 846. 4) Are gure multe. *Aĭe gurĭ mulcĭe dă ţinut.* Adecă: are copii mulţi, familie numeroasă. Papah. 847.—5). O-află cu gură. *O află cu gură.* Adecă: în viaţă. In Bănat se zice şi: *Îl află cu graĭ. O pĭerdut graiŭ* Adecă: trage de moarte. Papah. 848. — 6) Asteaptă cu gura hăscată. *Aşcĭaptă cu gura căscată.* Adecă: aşteaptă cu nerăbdare, ori: aşteaptă deagata. Papah. 851.—7). Lo-au-n gură lumea toată. *L-o luat în gură .. toată lumĭa.* Adecă: a fi in gura lumii, vorbit de rău! Papahagi 853.

I.

68. Inimă—inimă. Ni si lo diste inimă. *Mi s'o lăpădat dă prăstă inimă.* Adecă: îmi displace.—2) *Mi s'o luat dă pră inimă.* Adecă: mi-a trecut supărarea, greutatea. Papah. 923.—3). Inima nĭ-u dzîţe. *Îm spunĭe inima.* Adecă: presimt o nenorocire, supărare. Papah. 925.— 4) Ni si suţĭ inima de-alantă parte. *Mi s'a susì inima (dă alaltă, alantă parcĭe)* Adecă: m'am scârbit de vorbele lui. Papah. 927.—5) L'i si feaţe inima cât un puric. *Mi să făcù (mi să faşĭe) inima cât un puric... dă frică.* Papah. 928 —6) Glĭem l'i se adună inima. *Ghĭem mi să adună inima dă frică . Mi să adună inima ghiăm dă frică* Papah. 929.—7) Ni si feaţe inima. *Mi să făcù pră voĭa inimii.* Adecă: mi s'a făcut pe plac. Papah. 930.— 7). Nu's u mâcâ inima. *Nu-şĭ mâncă inima* Adecă: nu se supără de nimic. Papah. 933.—8). Inĭ mâcăşĭ inoara. *Imĭ mâncaşĭ inimioa.* Adecă: mi ai amărât viaţa. Papah. 934.

L.

69 Lapte—lapte. Ş-aspuse laptile ţe supse dĭ la măsa. *O spus şĭ lapcile şĭe l-o supt dîla mumăsa.* Adecă: a mărturisit o crimă ascunsă, în urma chinurilor la care a fost supus. Papah. 950.

70. Leagă—leagă. *El leagă, el disleagă. Iel (or: iăl) leagă, iel dăzleagă.* Adecă: a fi om mare, atotputernic. Papah. 961.

71. Luat—loat, Loat di mânĭ şi di cicĭoare *Loat dă mânĭ şi dă pişĭoare. I-o luat mânile şi pişĭoarile.* Adecă: om paralitic, ologit Papah. 991.

72 Locul—loclu. Nu lu 'ncape loclu. *Nu-l ţĭnie locu .. dă bucurie, dă supărarĭe, dă ruşĭnĭe.* Papah. 994.—2) Nu-şĭ află loclu. *Nu-şĭ află locu... dă grijă.* Adecă: nu se astâmpără.

Papah. 995.—3). Stăĭ la loc-ţi! *Stăĭ la locu ţĭ.* Adecă: fii liniştit. Papah. 1003. Observ. Stăĭ tu loc'ţi! *Stăi tu locu-ţĭ!* In Bănat avem vorba *Stu!*—cuvânt de oprire, de împedecare; adecă: a da înapoi. Este făcut din Imperativul: *Stăi tu!* Prin sincopă: *S(taĭ) tu*=Stu! 2) *Astucni!* tot cu acelaş înţeles.—3) *Stucăi: S*(taĭ) *tu*, (că te-i) *căi*=*Stăĭ, tu că ce-ĭ căi.*

73 Lup—lup. Ca lup mâcă. *Mâncă ca lupu.* Mâncă ca lup flămând. Papah. 1022.—2) Aurlă ca di pri lup. *Urlă—strigă ca după lup.* Adecă: alungă pe cineva cu vorbe urâte. Papah. 1027. — 3). Bagă per di lup. *Arĭe păr dă lup.* Adecă-i om rău, pe care îl ocoleşte toată lumea. Papah. 1028.

74. Iepure—lĭepure. Lĭepure easte. *Îĭ iăpurĭe.* Adecă: Om fricos ca iepurele. Papah. 1037.—2) Gĭoacă lĭepurle pri coadă. *Jĭoacă iăpurilĭe pră coadă:* sare ca iepurele. Papah. 1039.

M.

75. Maimuţă—maĭmuţă. Ca nă măĭmuţă. *Ca o maĭmuţă,* Adecă-i om urât. Papah. 1043.

76. Măestru—màsturlu. Ş-află màsturlu. *Ş'află maşĭtoru.* maistoru. Adecă: îşĭ afla stăpânul, care o să-l dreagă. Papah. 1058.—2). Màsturu, Mastor strâcă. *Maistor, maşĭtor strâcă, mult mănâncă; lucră rău şi mĭereu.* Se zice despre cel ce nu se prea pricepe la măiestrie. Papah. 1060.

77. Mânz—mânz. Ca mânzul după eapă. *Ca mândzu după iapă.* Se zice despre pruncul ce se ţine lipit de mama sa. Papah. 1126.

78 Mânecă—mânica. Lĭ-acăţă mâ'nica. Nu va-ţĭ arùp mâ'nica. *Îl apucă dĭ mânĭecă. N'o să-ţĭ rup mânica.* Adecă: n'am să te rog atâta Papah. 1128.

Observ. In Bănat, în loc de a pofti pe cineva la masă. sau a-l ruga să ia din bucate puse pe masă, se zice: *Îmbie omu!* Cel chemat la masă, dacă nu i îmbiat, se plânge ironic: *Dă atâta îmbiat ĭera să-mĭ rupă mânica.*

79. Moale—moale. Mă că te-alàşĭ moale, ţi calcă. *Dacă cĭe laşĭ moalĭe, cĭe calcă.* Adecă: te calcă pe urechĭ, ţi se urcă în cap. Papah. 1142.

80. Mort—mort. Ca mortu s-feaţe di frică tu faţă. *Ca mort să făcu dă frică la faţă.* Papah. 1150.—2) Niti viŭ, niţi mortu escu. *Niş mort, niş viu.* Adecă: a fi într'o stare critică. Papah. 2151.

81. Mulă—mulă. Ca mulă. *Ca o mulă.* Adecă: omul trândav umblă ca o mulă. Papah. 1160.

82. Muiere—mulĭare. 'Ntreabă s-mulĭarea vârà oară. *Intrab ĭ şi muĭărea câtodată* (vrodată). Adecă: Ia sfat şi dela muiere, sau: *Ascultă din zece una şi a muierei.* Papah. 1177. 2). Fricos cu uă mul'are. *Fricos ca o muiărĭe.* Papah. 1182.

83. Mumă—mumă. Di una mumă sum (fapţĭ). *D'o mumă (mamă) făcuţĭ.* Adecă: a fi la fel, buni or răi. Papah. 1184.

84. Mură—mură. Easte mura n-gură. *Asceaptă mură'n gură.* Se zice despre omul lenos, care aşteaptă toate de-gata. Papahagi 1190.

85. Milă—'nilă. Ti curmă 'nila si-lĭ vezĭ. *Cĭe curmă mila să-l vĭedz.* Adecă: Mai mare ţi-e mila să-l vezi în ce stare a ajuns. Papah. 1207.—2). S-nu-l vezĭ 'nila. *Să nu-l vĭedz dă milă.* Papah. 1208.—3) Si l plândi 'nila. *Săĭ plânjĭ dă milă.* Papah. 1209.

N.

86. Aiurea—nalĭurea. Batĭ nalĭurea. *Vorbescĭ naĭurea! Nu sci şĭe vorbĭescĭ!* Papah. 1212.

87. Nas—nare. Strâmbă narea, *strâmbă dîn nas* Se aude şi: *Strâmbă nărilĭe.* Adecă: nu-i place, e nemulţumit. Papahagi 1216.

88. Incalţă—ncalţă. Lu ncalţă şi-l discalţă. *Îl încalţă şi-l dăscalţă.* Adecă: face ce voieşte cu dânsul. Papah. 1219.—2) Lu ncălţă. *Îl încălţă. Îl potcovi.* Adecă: îl înşelă. Papah. 1221.

89. Incoace şi incolo. Ţe ncoa si nclo. *Şĭe maĭ încoaşĭ si 'ncolo,* Adecă: Ce mă tot porţi cu vorba? Papah. 1222.

90. Indeasă—ndeasă. L'i ndeasă multă. *Îi îndoapă mult* şi: *Îi îngĭasă.* În Bănat se zice aduna în loc de: Indoapă gâşce, şi: *Îngĭasă la gâsce.* Adecă: îngraşe gâşce. Papah. 1226.

91. Inghite—ngl'ite. Ngl'ite s-taţĭ. *Înghicĭe şi taşĭ* Se zice când dai de belea cu cineva, ca să încunjuri cearta. Papahagi 1232.

92. Innoadă—noadă. Li noadă g'ine. *Le înoadă binĭe.* A povesti frumos. A scoate la capăt o afacere. — 2) Mi nudă g'ine. *Mă înodă binĭe.* Adecă: mă prinse, mă are în mână. Papah. 1243.

93. Intrebare—ntribarea. Mi ntribàşĭ, ţĭ-aspùsŭ. *Mă întrebaşĭ, ĭţĭ spuşeĭ,* sau: *Binĭe mă 'ntrăbaşĭ, bine ţĭ spuşeĭ.* Adecă: O să-ţi dau un răspuns, cum cere dreptatea. Papah. 1251.

94. Nume—numă. Bagă nume. *Punĭe numĭe.* Adecă: om batjocuritor. Papah. 1260.—2). Lĭ-i scoase numă. *Îi scoasă*

(ousă) numĭe. Il porecli cu nume rău. Papah. 1259.—3) Are numă. *Arĭe numĭe bun* (rău). Papah. 1261.

O

95. Oaia—oaea. S-feaţe ca oaea. *Să facù ca oaia.* Adecă: blând ca oaia, sau: alb ca oaia. Papah. 1275.—2) Nă mulgu ca oi. *Nĭe mulg ca pră oi.* Adecă: ne storc de parale.... Papah. 1324.

96. Oale—oale. Duse se-adără. *S'o dus după oale.* Adecă: a murit. Papah. 1278.

97. Os, oase—oslu, oasile. Aclò va-lĭ putrizască oasile. *Aco'o o să-ĭ putrădzască oasăle (oosâli).* Papah. 1291.

98. Oauă—oăŭă. Şade ca di pri oăŭă. *Săgĭe ca pră oauă.* A sta cu bagare de samă, a sta gata de plecare, de fuga. Papah. 1304.

99. Ochi—ocl'i. Dă-i ocl'i. *Fă din ochi.* Adecă: fi-í semn cu ochiu să se ducă. etc. Papah. 1307.—2) Tră ocl'il'a lumĭeĭ. *Dă (pêntru) ochii lumii.* Adecă: ca să arăte la lume. Papah. 1308. — 3) Nĭ algiră ocl'ilĭ de-astiptare. *Nĭe albiră ochii dă ascĭeptarĭe.* Papah. 1311.—3). Ilĭ gĭoacă ocl'ilĭ. *ĭi jĭoacă ochii...* (la muierea cochetă, la omul rău şi periculos). Papah. 1313.—4) Nu-lĭaĭ ocl'ilĭ cu tine? *N'ai, nu ţĭi ochii la cinĭe?* Adeca: De ce nu vezi? Papah. 1315.—5) I'nĭ şade ntr-ocl'ĭ. *Îmĭ stă în ochĭ.* Adecă: mă împedecă, sau: mi se pare că va să-l văd. Papah. 1317.

P.

100. Par—par. Sta ca vâră parâ. *Stă ca paru.* Ţe staĭ ca paru 'n faţă? *Şĭe stai ca paru în faţa miă?* Adecă: stă ca un prost. Papah. 1360.—2). Bagă paru. *Bagă, bacĭe (bate) paru.* A se stabili pentru totdeuna undeva. Papah. 1372.

Observ. Bagă paru. Bate (bacĭe) paru, e o expresiune vechie şi cu înţeles comun. Macedo-Rom.: Celniclu zică bagă par Ţicura (vezi „Graie Aromâne"). In Bănat numiri pe hotar: Paru lu Moisă... lu Crăşĭun... lu Rujăĭ... etc., adecă locul unde s'a stabilit, unde s'a aşezat (a bătut paru) Moise... Crăciun... pe hotar. Mai târziu, cu ocaziunea regulării proprietăţilor în Bănat, sub împărăteasa Maria Tereza, astfel de locuri fiind şi îngrădite (ocolite) cu gard şi sădite cu pomi, vie etc., s'au declarat pământe industriale sau „*Ocoale*"; iar posesorii acelor ocoale s'au bucurat multă-vreme de diferite favoruri la prestarea dărilor erariale. Când vre-un sat

e aşezat la loc rău şi neîndemănatec, se ocărăşte aşa: *Draşĭe, ial pră al d-o bătut paru acolo!*

101. Păpuşă—păpuşe. Ca nă păpuşe nviscùt. *Îmbrăcat ca o păpuşă.* Papah. 1390.—2). Ca nă păpuşe lo-au. *Mă ţĭnĭe dă papuşă.* Adecă: de jucărie. Papah. 1391.

102. Păr—per. Ş-perl'i din cap lĭ-are tră dare. *Şi pĭerii din cap ĭi arĭe dă dat,* sau: *Îi dătorĭ cu chica, cu păru din cap...* Papah. 1414.

103. Pânea, pita—pânea, pita. Va tălĭare pita. *O să tăĭem. o să rupem pita întrun fel.* Adecă: să hotărîm cumva. Papah, 1422.—2). Ca pânea ţea caldă.... *Ca pânea a caldă.* Adecă: bun; sau are căutare un lucru. Papah. 1427.

104. Puroiu—proanĭa, pronlu. Lo adùn cagărnuţlu proanĭa, pronlu. *Adună (astrânjĭe) ca buba puroanĭa* (puronĭu). Adeca: om astrângător şi păstrător. Papah. 1470.

105. Pasere—puĭlĭu. Mâcăre dî puĭlĭu faţe. *Mâncă ca o pasărĭe.* Adecă: mâncă foarte puţin. Papah. 1475.—2). Ş-lapte di puĭlĭu aflu. *Aflu şi lapcĭe dă pasărĭe.* Adecă: aflu şi ce e cu neputinţă. Papah. 1477.

106. Purece—puric. Inima cât un puric ilĭ si feaţe. *I să fàcù inima cât un puric.* Adecă: de frică. Papah. 1482.

S.

107. Sapă—sapă. L-sapă. *Îl sapă.* Adecă: caută să-i facă rău. Papah. 1493.—2). Sapa ş-lupata va-lĭ-aleaga. *Sapa sî lopata o să se aleagă.* Se zice despre un bolnav care nu are mântuire. Papah. 1494.

108. Saţ—sat. No-are sat. *N'are saţ, săturarĭe.* Adecă: mâncă, dar nu se mai satură. Papah. 1501.

109. Scăzù—scăzù. Scăzú multu. *O scădzut mult.* Adecă: a sărăcit mult. Papah. 1506.

110. Spinare—sk'inare. Di sk'inare-'nĭ vaĭ easa. *Asta tot dă pră spinarĭa miă (mia) o să iasă.*—2). Lo-am pri sk'inare. Îl port pră spinarĭe. Adecă: dela mine din punga mea să iasă. or: Il intreţin. Papah. 1507.

111. Spin—sk'in. L'intră sk'in în coaste. *Îl ţin spin in coastă.* Adecă: mi-e piedecă.—2). Easte sk'in în casă. *Mi-i spin în casă* (Tot cu acelaşi înţeles). Papah. 1508.—3). Sk'inu-ntr'ocl'i. Me-are sk'inu-ntr'ocl'i. *Mi-s spin în ochi.* Adecă: mă urăşte, nu mă poate suferi. Papah. 1510.

112. Scarmănă—scarmină. Lu scarmină puţîn. *Îl scarmănă puţin.* Adecă: l-a frecat puţin. Papah. 1518.

113. Scrum — scrum. L'i sî feaţe gura scrum, sau: L'-i

scrumă gura. *I'să faşie gura scrum*, sau: *I să scrumă guro*. Se zice când bolnavul are fierbinţeli şi sete mare. Papahagi 1523.

114. Semne—seamne. Slabe seamne. *Slabĭe sămĭe*. Adecă: nu arată bine; semne rele. Papah. 1526.

115. Sete—seate. Lĭ-am seatĕ. *Am sâcie*, sau: *iĭ port sâcie, mi sâcie pră ĭel*. Adecă: port ură contra lui şi aşi dori să i-o fac. Papah. 1527.—2). Da cu seate. *Dă cu sâcie*. Adecă: loveşte cu sete. Papah. 1528

116 Sănătate buna! — Sânătate bună! *Sânatacie bună!* In Bănat, in loc de: Rămas bun. Papah 1530.

117. Sânge—sândze. Iliĭ rbe sândzile *Î ĭarbĭe sângiliĭe* Adecă: e plin de viaţă, dar şi de necaz, de supărare. Papahagi 1541.

118. Soare—soare. S-timse câtră soare. *Să încinse la soarĭe*. Adecă: leneşul stă întins la soare, se dă lenei. Papahagi 1549.

119. Soţ—soţ. No-are soţ. *N'arĭe soţ*. Adecă: e fără pereche; dar se zice şi de unul care se distinge în bine sau în rău. Papah. 1556.

120 Spălăm—spilăm S-li spilăm. *Să o spălăm*. Să ne ştergem de pe aicea. Papah. 1558.

121. Stea—steauă bună. Are steauă bună. *Arĭe stă bună*. Adecă: e om cu noroc. Papah. 1568 —2) Îĭ căzù steaua: *Îi căzù staua*. Se zice: iĭ căzù steaua adică: iĭ muri norocul cu moartea cuiva din familie Papah. 1569

122. Suflet—sùflit. T-un suflit vine. *Vinĭe într'un sufleţ*. Adecă: foarte repede. Papah. 1593.—2) Nu poate să şi lia suflitlu. *Nu poacĭe să-şĭ ţână sufletu*. Adecă: de oboseală, de frică. Papah. 1594.—3). Lĭ-sufl'i. *Îl sufli; Îi suflaşĭ sĭeva* Adecă: i-ai amintit de o datorie de bani Papah 1595.—4) Să-l sufli, cade. *Să-l sufli, cage*. Adecă: e foarte slab, neputincios. Papah. 1596.

123. Şarpe—şarpe. Şarpe viŭ easte. *Îi şarpĭe viu*. Adecă: e sprinten şi viclean. Papah. 1606.

123. Flueră—şuiră. Cum îlĭ şuiră, faţe. *Cumu-ĭ flairă (fluieră), şuĭeră, aşa jĭoacă*. Adecă: face ce altu dispune. Papahagi 1635.

T.

124. Tată—tată. Mi gĭudiţi, canda nĭ-eştĭ tată. *Mă jugĭeşĭ, când m'ai fi tată*. Papah. 1651.

125. Trup—trupu. Trupu ş-suflit sun. *Trup şi sutlet is*. Adecă: una sunt, ca doi fraţi nedespărţiţĭ, Papah. 1682.

U.

126. Umbra—aùmbra. S-ţâne c-aumbra. *Să ţânĭe ca umbra*. Adecă: este nedespărţit de cineva. Papah. 1725.

127. Umflă—umflă. Si umflă. S'ă îmflă 'n penĭe. A se fudulì. Papah. 1725.—2) *L-umflă. Îl înflă*. Îl bătu, îl lovì. Papahagi 1726.

128. Uns — umse. L-umse. Mi umse ş mine cu ţivà. *Îl unsă. Mă unsă şî pră minĭe cu şĭeva*. Adecă: l'a mituĭt. Mă unse şi pe mine. Papah. 1727.

129. Unghie—ungiĭ. Va s'ti fac, ùngl'ile s ţă mişti. *O să cĭe fac dă să-ţĭ muşci (muschĭ) unghiilĭ*. Adecă: am să-ţĭ fac una, de să-ţi muşti unghiile de supărare, de durere. Papahagi 1741.

130. Opărită—upărită. Ca upărită vinĭe. *Ca opărită vinĭe*. Adecă: a veni, cu o nelinişte sufletească oare-care: fie de frică, de ruşine, ori blamată. Papah. 1744.

131. Urma—urma. Ilĭ loaĭ urma. *Îi loaĭ (luaĭ) urma*. Adecă: l-am dat de urmă, il urmai, il aflai unde stă ascuns. Papahagi 1751. Observ. In Bănat se consideră de mare păcat şi tot-odată periculos lucru de a lua urma omului, adecă tină de unde calcă, cu care apoi să poate „vrăji" chiar să moară respectivul.

V.

132. Vântul vimtul. Cum îlĭ bate vimtul. *Cumu-l bacĭe*, sau: *Cum îl bacĭe vântu, aşa-şĭ schimbă mincea*. Adecă: om nestatornic. Papah. 1768.

133. Vulpea—vulpea. Ca vulpea-ĭ nâs. *Îĭ vulpĭe*. Adecă: e om şiret, viclean. Papah. 1782.

134. Viţel—viţăl. S-ţâne ca viţălu dupu vacă. *Să ţânĭe (imblă) ca viţălu după vacă*. Papah. 1794.

135. Viu—viŭ. Viŭ ti mâc! *Cĭe mânc dă viu*. Adecă: te prăpădesc. Papah. 1795.

Z.

136. Zbor—(grailu). In Bănat se zice: *Îi la zbor, la givan* (divan). Adecă: a sta de sfat în public, unde se adună oameni, la zbor. Graĭ, grăii, sinonim cu vorbă, vorbii.

137. Zânatea. In Bănat se zice *zănat* în loc de: meşteşug. Şi-a dat copilul la măiestrie: *Şĭ-a dat copilu la zănat*.

R. S. Molin.

OLTENIA ARHEOLOGICA

Obsidiana și silexurile [1])

A. **Localitățile unde se găsește Obsidiana** (neagră, sticloasă):
1) *Localități din România* (Transilvania), unde se citează prezența obsidianei: Hărghita de Sud, Perșani, Săcărâmb (cu adevărate obsidiene), Tecarău, Almaș, Hidegkut-Dealu Gruiului, Ciceu (lângă Reteag), Valea Bradului (lângă Brad), Glod și Cerbel (lângă Huniedoara, în Bazalte).
2) *Localități din Ungaria:* Telkibánya, Tolcsva (lângă Tokay și Szantó), și Moczar (lângă Schemnitz).
B. **Localități cu silexuri:**
3) *Jaspuri, roșii și verzui:* La Pojorâta, Rarău și Pietrile Doamnei din Bucovina, în zona Clipelor Carpatice.
4) *Concrețiuni silicioase de coloare albă cenușie:* In Dobrogea, la Cernavoda-Cochirleni (în calcarele Cretacicului inferior).
In Valea Crișului Repede, la Vadul Crișului (în calcarele Cretacicului inferior).
5) *Gresii cuarțitice și cuarțite vinete-negre:* In baza stratelor Eocenului din zona de margine a munților (Flișului) Moldovei și Bucovinei.
6) *Cremănușuri gălbui și cenușii-negre:* In strate subțiri, în jumătatea inferioară a Oligocenului din zona exterioară a Flișului, dela Dâmbovița și până în Nordul Bucovinei, în tot lungul Carpaților.
7) *Adevărate Cremene (Silex) negre sau cenușii:* In Cretacicul superior (Senonian? și Cenomanian) din Basarabia (pe Nistru până mai jos de Soroca și pe Prut între Lipcani și Badragii Noui) și prin remaniere (ca blocuri rostogolite) în baza Mediteranianului care se reazămă pe Cretacic.
In Senonianul din Dobrogea (Murfatlar-Palazu-Siut Ghiol) și în prelungirea celui de aci în Prebalcani, la Sud de Dunăre.

Profesor Dr. P. Voitești.

[1]) Extras dintr'o scrisoare adresată D-lui N. Plopșor.

Ceva despre Hiatus.

Ce s'a întâmplat cu purtătorul culturii magdaléniene dela sfârșitul paleoliticului? Oare nu s'a retras și el, după ren, spre Nord? Avem în această privință date pozitive?

Orișiunde s'au descoperit straturi culturale din sub-epoca superioară a magdalénienului, s'a constatat că deasupra lui a fost așezat un strat steril, iar stratul deasupra acestuia n'a fost în legătură sau continuitate cu cel magdalénien nici în privința culturală, nici în cea geologică, climatologică sau faunistică.

Față de aceasta, fapt e că microlite geometrice numite tardenoisiene s'au găsit și în perioada aurignaciană (Mentone, Willendorf), așa că abatele *Breuil* presupune că origina microlitelor acestora e de căutat în cultura aurignaciană. Această presupunere se confirmă prin faptul că în Italia, Sicilia și Riviera (Grimaldi) nu e reprezentată numai cultura aurignaciană și cea tardenoisiană. Drept este că în Vestul și Centrul Europei le avem între cele din sus culturile solutréene și magdaléniene; la sfârșitul magdalénienului însă avem deja forme triangulare.

R. R. Schmidt a constatat în Sudul Germaniei că precursorii tipurilor tardenoisiene se găsesc deja în straturile magdaléniene.

Să nu uităm pe lângă aceasta că *G. Sarauw* a observat în repețite rânduri că mesoliticul Danemarcei e legat cu multe fire de paleoliticul târziu, și că la acest resultat a ajuns *Munro* în Africa, *Reinecke* și *Kossina* în Germania.

Continuitatea culturală ne-o dovedește și o bucată dintr'un corn de ren (provenit din Lourdes), pe care același semn asemănător cu litera *E* îl găsim, ca și pe bicoșele (pietricele) vopsite din Mas-d'Azil.

Știind că cu retragerea ghețarilor s'a retras și renul spre Nord, ni se impune întrebarea: oare nu s'a dus cu el și omul, a cărui viață a stat în strânsă legătură cu acest animal?

Avem câteva cercetări cu privire la cornul renului; deocamdată însă numai ca material brut reprezintă dovadă. Pe unele se văd niște podoabe sgâriate asemănătoare cu cele paleolitice și din Maglemose.

Nu-i fapt accidental că harponul a fost arma cea mai importantă a pescarilor epocii magdaléniene, și că tot aceeaș armă o găsim și în mâna pescarilor epocii aziliene, drept că acuma din cornul cerbului și ca tip deosebit.

Firele acestea sunt cam subțiri, importanța lor însă nu o putem micșora.

Avem și o dovadă antropologică, foarte importantă: origina rasei indogermane din Nord o deducem din rasa Cro-magnon, representanta culturii paleolitice superioare. E un tip dolichocephal. Față de aceasta purtătorii culturii campignyene, din mesoliticul Europei, sunt brachycephali. Origina acestora nu o putem căuta în Nord, fiindcă uneltele faciesului de cultură, reprezentat de ei, *pic*-ul și *tranchet*-ul dinspre sud a ajuns spre

Nord. Cercetările fericite ale viitorului ne vor arăta calea, pe care au în Franţa, ori în Nordul Italiei, ori altundeva o vom găsi. Nu poate fi decât o ramificare a rasei din Neanderthal, şi-se deosebeşte dela rasa alpină, venită din Asia.

Nu poate fi un lucru accidental, că în neoliticul Franţei brachycephalii sunt reprezentaţi în număr considerabil, şi în începutul neoliticului Germaniei numai cranii rotunde se găsesc.

Deoarece viaţa omenească europeană a paleoliticului superior e legată de ren, noua populaţie a Europei n'a putut veni decât depe teritorii care n'au suferit de gheţari şi de potopul în urma retragerei lor, pe care n'a trăit renul. Astfel de teritorii sunt: Sudul Spaniei, peninsula italică şi balcanică, Sudul Rusiei şi întreg Nordul Africei; nici să nu vorbim deocamdată despre Syria şi Palestina.

Pe aceste teritorii n'a fost nicio întrerupere culturală; populaţia veche o conducea lupta şi mai departe pentru desvoltarea ei. Primele urme culturale ale perioadei actuale le găsim în Vestul Europei, pe calea pe care noii colonişti ai Europei vin din Nordul Africei, trec puntea Gibraltarului şi mereu-mereu se întind până în Scandinavia.

Sunt convins că cercetări norocoase, ce se vor face în viitor, ne vor arăta şi o a doua cale, prin care Europa s'a colonizat. O cale care ne va conduce spre Vest. Cercetările lui *J. Bayer*, executate în timpul războiului în Palestina, dând de staţiuni în care spintecătoarele (coup de poing) paleolitice inferioare s'au găsit în societatea produselor campignyene, mă întăresc în această presupunere.

Se îmbie chestiunea de sine: cum s'a putut întâmpla pe lângă continuitatea culturală, că de exemplu arta aşa de frumos desvoltată a paleoliticului superior a dispărut, fără să aibă ceva influenţă asupra vieţuirii mesolitice, sau neolitice?

Să ne aducem aminte ce efect catastrofal a avut intrarea perioadei glaciare după perioada culturală chelléenă, a cărei desvoltare frumoasă şi tehnică înaintată va fi înlocuită de o cultură mai modestă şi săracă. Omul holocenului ajunge între noi împrejurări de viaţă, se aşează permanent, se preface viticultor şi agricultor. Prin toate acestea se transformă toată mentalitatea sa, şi astfel cultura nouă îşi ia o nouă înfăţişare. Populaţia, deocamdată cam rară însă, care a fost nevoită să nu lase din mână armele şi uneltele înaintării sale nici acum, când împrejurările sunt schimbate, cadrele diferente de cele vechi le umple cu un conţinut nou.

Cluj. **Dr. Marton Roska.**

OLTENIA NATURALISTA

Plante folositoare din Oltenia

Classa tetradinamia L.,

Introducere. — Tetradinamia lui Linné represintă azi *familia Cruciferelor,* cu deosebire că Linné în gruparea acestor plante s'a servit de dispoziţia celor şase stamine, dintre care patru mari şi două laterale mici — *androceul tetradinam* —, pecând naturaliştii de azi, în gruparea celor peste 1200 specii, repartizate la 170 genuri, au ţinut seama de dispoziţia celor patru petale în formă de cruce — *corola cruciformă* — şi fructul *o silică.*

Cele mai multe plante din această clasă cresc în climele temperate; foarte rar în regiunile tropicale. In ţările calde le place mai mult răcoarea munţilor, de acea reprezentanţii acestei clase se întâlnesc mai des în regiunea alpină şi arctică.

In corpul lor se află o substanţă acră şi volatilă; adesea în combinare cu sulful capătă acel miros caracteristic de usturoiu şi un gust înţepător, care se transformă în amoniac când planta putrezeşte.

Aceste proprietăţi se resimt în frunze la speciile anuale, în rădăcini la cele vivace şi în sămânţe la cele crucifere, unde frunzele lor sunt inerte. Din cauza acestor proprietăţi stimulente şi antiscorbutice, unele din ele au fost foarte mult apreciate de cei vechi, iar azi prin cultură au devenit şi mai utilizabile. Astfel: frunzele dela *Cardamine fontana Lam.*=cresson (fr.), hreniţa şi rădăcinile dela Ridichiile de lună se mănâncă crude sub forma de salată; frunzele de Varză

și inflorescența dela Conopidă se mănâncă fierte, ca legume; sămânțele dela Mușt arul alb devin apetisante; din cele de la Rapiță se scoate un oleiu pe care strămunii noștri îl utilizau numai la luminat; azi deși ne servim de petroleu, gaz aerian, acetilină și electricitate, totuși tarlale întregi continuă să se cultive, căci oleiul de rapiță este cea mai bună unsoare pentru mașini.

1⁰. **Cochlearia officinalis L.**: Hrean sălbatic. (Fig. 1)

Fig. 1.

Fig. 2.

Istoricul. Sălbatică am găsit-o în mocirlele de lângă golful Salonic, la gura râului Vardar; în România se găsește pe lângă pâraele și isvoarele regiunii subalpine a Carpaților, cunoscută sub numele de „Cochlearia tartrae" Borb.

C. Armoracea L., (Fig. 2) e *hreanul* ce se cultivă în grădini pentru rădăcinile sale. Proaspătă, trecută prin răzătoare și amestecată cu oțet e stimulentă și antiscorbutică. Frunzele strânse înainte de a se începe înflorirea sunt plasturi mai bune decât cele care se fac din praful Cantharidelor.

Infățișare. Rădăcina cărnoasă și cilindrică este lungă, alb-gălbue în afară și înăuntru albă.

Tulpina robustă, crește dreaptă până la 1 m. înălțime, striată, ramificată la vârf, glabră și fistuloasă. Frunzele de la bază foarte mari, lung-pețiolate, ovale-oblonge, cam undulate și crenelate, cele caulinare inferioare, oblonge, sesile și de obiceiu penatifide, pe când cele superioare lanceolate, întregi sau crenelate. Florile albe grupate în o paniculă terminală. Înflorește în Iunie-Iulie; silicula lung-pețiolată.

Intrebuințare.—Rădăcina hreanului e foarte stimulentă și antiscorbutică. Se recomandă la bolnavii de scrofule, contra catarului cronic, astmului, celor cu căile respiratorii înfundate, contra reumatismului cronic, boalelor de piele etc. Ca medicament extern înlocuește mușt arul.

O femeie ascitică și scorbutică, cu tuse și cu respirație grea, a fost vindecată cu rădăcini de hrean fierte în vin alb împreună cu *„hreniță"* (cresson) pisate în piuliță.

Unii îl recomandă ca antiscorbutic și diuretic, fiert în bere. Un doctor renumit tratează podagra și reumatismul cronic dând bolnavului să înghită pe nemâncate câte o linguriță din hreanul ras, ce se obține dela rendea, iar dupe aceasta o ceașcă din fiertura rămurelelor de juniper.

Se menționează cazul unei femei care s'a tratat mult timp de guturaiu fără nici un efect și a fost vindecată numai prin fiertura hreanului în lapte.

Suedezii prepară un zăr medicamentos punând lapte fierbinte peste răzături de hrean ce dejà fusese ținut în oțet. Dupe ce se separă cașul, zărul rămas se dă la bolnavi ca diuretic, pentru hidropisia ce se formează în cavitățile corporale—anasarque — scorbut, și pentru acei ce au nisip la rinichi.

Persoanele care suferă de „cachexie", alterațiune profundă a stării generale cauzată de acele boli care slăbesc corpul, cum e cancerul, sifilisul, neurastenia, alcoolismul, onania, frigurile de baltă, etc., etc. și pentru cei cari suferă de cloroză—fetelor, mai ales la vârsta de 12—25 ani, li se re-

comandă un vin tonic preparat din rădăcină uscată de hrean, pisată la un loc cu fructele juniperului—ienibahar— 30 gr. de fiecare litru vin alb de calitate bună. Din acest vin se poate lua mai multe linguriţe pe zi, sau câte 60 gr. dimineaţa şi seara.

Răzătura de hrean proaspăt, ţinută într'un pahar cu vin alb de seara până dimineaţa şi apoi strecorată, este cea mai bună doctorie pentru acei cari au nisip la rinichi şi pentru acei cu nefrită albuminoasă cronică.

Iată câteva din reţetele cu privire la boalele sus menţionate.

a). Sirop antiscorbutic:

Rădăcină proaspătă de hrean	200 gr.
Cresson=hrăniţă	100 „
Trifoişte (Menyanthes) trifoliata L. . . .	10 „
Scoarţă de portocale amare	20 „
Scorţişoară	5 „
Vin alb	400 „
Zahăr	500 „

Plantele, pisate şi tăiate, se macerează în vin alb, apoi se distilează în retorte până se obţine 100 gr. lichid aromatic, cu care se face un sirop. Din restul lichidului ce urmează să se destileze se face un al doilea sirop. Ambele amestecate dau un sirop comun, ce se ia zilnic (o linguriţă de supă).

Siropul preparat la rece se face astfel:

Se ia 6—8 rădăcini de hrean, se taie în bucăţi şi se întind pe o farfurioară, susţinute de nişte firişoare peste care se pudrează zahăr tos. Dupe câteva ore vom obţine în fundul vasului un lichid sirupos ce se separă şi se dă bolnavului numai dimineaţa.

b). Bere antiscorbutică:

Hrean	6—9 gr.
Muguri de brad .	3 „
Bere	200 „

Se lasă în macerаţiune 3—4 zile şi se filtrează.

c). Vin antiscorbutic:

Hrean	35—40 gr.
Cresson	15 „
Frunză de trifoişte (Menianthes trifoliata L.)	3 „
Mştar pulverizat	15 „
Amoniac (sare)	7 „
Vin alb	1 litru
Spirt de hrean	16 gr.

Se lasă în macerаţie 10 zile şi se filtrează. Doza pentru boalele scrofuloase şi scorbutice e 30—60 gr. pe zi.

2°. **Isatis tinctoria L.:** Drobuşor. (Fig. 3. Vezi pag. 434).

Istoricul. Creşte prin locurile de cultură la noi şi în Basarabia, uneori chiar cultivat de preferinţă în colinele expuse la soare, în terenurile calcaroase şi pietroase. In regiunea sub-alpină şi alpină a Carpaţilor creşte *I. transsilvanica, Simk,* iar pe coastele pietroase ale munţilor din Vârciorova se află: *I. praecox* Kit. şi *I. praecox var. bannatica, L. K.* Aceasta din urmă se cunoaşte prin frunzele înguste uneori spre bază şi tulpina mai mult sau mai puţin păroasă.

Infăţişare. Creşte înaltă de 5—8 dm Frunzele vaginante, verzi glauce şi lanceolate se prelungesc în două urechiuşuri. Florile galbene şi mici, aranjate în paniculă simplă; au un ovar cu un stigmat sesil. Siliculele numeroase stau spânzurate în jos, linear-lanceolate; când se usucă seamănă foarte mult cu fructele frasinului.

Intrebuinţare. Culoarea albastră zisă pastel care azi e înlocuită în comerţ prin indigo, era scoasă altădată din frunzele drobuşorului. Din coca frunzelor pisate se fac turte de o litră în formă de franzeluţe; dupe ce se usucă se vând în comerţ.

In Tnuringia, regiune din Centrul Germaniei, se făceau altădată culturi însemnate de drobuşor. Azi agricultorii o cultivă ca o plantă furageră, şi cum islazurile comunale s'au redus, e de dorit să-o semene crescătorii de oi, căci este mâncată cu multă aviditate şi are avantagiul că rămâne

verde chiar sub zăpadă. Deşi e plantă anuală, ea se reproduce dela sine prin fructele care cad dupe ce se coc, aşa că ne scuteşte de cheltuiala sămănatului.

Fig. 3.

Fig. 4.

3⁰. **Sinapis nigra** *L.: (Muştar)*. Syn. Crassica nigra Koch. *Istoricul.* Din sămânţele acestei plante (Fig. 4), mici, rotunde şi roşietice, cum şi din cele dela S. alba. L. se prepară muştarul indispensabil la masă, fiindcă stimulează funcţiunile digestiunii; însă nu trebuie să abuzăm, căci căpătăm ulcere la stomac şi la intestine. Muştarul se prepară astfel: Se pisează sau se macină sămânţele, apoi peste făina obţinută se toarnă oţet, până se obţine un fel de cocă diluată, ce se conservă numai în borcane de sticlă bine astupate. Pentrucă se alterează, este bine ca fiecare să şi-l prepare

cel mult pentru 2 — 3 mese. Se preferă sămânţele muştarului alb, care sunt mari, galbene şi uleioase.

Muştarul englezesc este recomandabil, de oarece se poate prepara fără multă greutate chiar înainte de masă, şi pe lângă acest avantagiu, are şi un gust deosebit, ce 'l face să fie preferabil.

Metodul de preparare este acesta: O linguriţă praf de muştar se amestecă cu foarte puţină apă. Se toarnă o linguriţă de oţet şi una de untdelemn, peste care apoi se pun 2 linguriţe de zahăr. Se amestecă până când totul se fuzionează în întregime.

In afară de aceste două specii, la noi mai cresc: *S. arvensis, L.* şi *S. dissecta, Lag.*, ambele prin mirişti, numai că acesteia din urmă îi plac sămănăturile de in.

Muştarul e cunoscut din timpurile cele mai vechi. Dioscoride şi Pliniu făceau uz de *Sinapismele* preparate din făina muştarului, diluate în apă căldicică şi-apoi puse pe o bucată de pânză—cataplasmele sinapizate—, peste care se pudrează făină de muştar.

Băile de picioare sinapizate se prepară din 125 gr. făină de muştar la cinci litri de apă căldicică.

Cele mai căutate sămânţe se găsesc la Strassburg şi în Picardia; au gust amar, înţepător, sunt grele, mari şi roşii. Făina de muştar ce se vinde pela băcănii e falşificată cu făină de in, tărâţe de grâu sau de lemn; cea bună se cunoaşte prin culoarea ei galbenă-verzuie şi e amestecată cu nişte puncte roşii-negricioase, mai puţin unsuroasă ca făina de in.

Infăţişare. Rădăcina cam groasă, albicioasă şi aproape dreaptă. Tulpina dreaptă se înalţă la 75 cm.—1 m., cilindrică şi ramificată. Frunzele mari, sesile, glabre, puţin groase; cele superioare lanceolate, ascuţite şi alterne; florile galbene, mici, pedunculate, în lungi ciorchine terminale. Silica glabră, tetragonă şi îndreptată în sus spre tulpină. Se seamănă în Martie şi se recoltează la sfârşitul lui August.

Intrebuinţare. Medicina rurală găseşte în muştar cel mai folositor medicament. In doză mică desmeticeşte atonia vis-

cerelor, și ca atare ne dă poftă de mâncare, vindecă hipochondria, clorosa și cachexia; în doze mări excită toate organele: stomacul, plămânii, rinichii, tămăduind hydropisia, unele catare cronice, paralizia, dar mai ales scorbutul.

Luat în cantitate mai mare, e vomitiv. Iată în ce condițiuni s'a vindecat un băiat de 14 ani de un scorbut acut, ce avea hemoragii nasale continue și foarte abundente, gingiile sângerânde, fața galbenă, pulsul slab și corpul întreg acoperit cu pete roșii. I s'a dat întâiu o fiertură din scoarță de stejar, în mai multe rânduri câte o jumătate de ceașcă. Dupe 5 zile scurgerea de sânge s'a redus la jumătate. Pentru scorbut i s'a dat bere sinapizată în doza 120—150 gr. pe zi. Ameliorațiunea s'a simțit dela primele zile: petele scorbutului treptat au dispărut, scurgerea de sânge s'a diminuat până ce a încetat, și dupe 40 — 50 zile copilul s'a însănătoșit complect.

Praful de mușstar amestecat cu vin alb, luat intern și sub forma de gargară, vindecă chiar ulcerele din gură cauzate de scorbut. Luat în doza de 4 gr. la fiecare oră vindecă slăbiciunea provocată de frigurile palustre, precum și gastroenterita (dacă se ia în doză și mai mare).

Bolnavii din regiunile mocirloase, cari suferă de limbrici și cari au pântecile umflat, se însănătoșesc cu mușstar fiert în vase închise: o serie de limbrici se dau afară, limba ce era acoperită cu-un strat mucos și negricios se purifică, pulsul devine normal, iar bolnavul se restabilește.

Ca anthelmintic se poate lua untdelemnul de mușstar în aceiași doză ca și cel de ricină. In doza de 64 gr. întotdeauna poate înlocui pe acesta din urmă, mai ales că ricinul nu crește la noi decât îngrijit bine.

Dioscoride vindecă frigurile de baltă cu sămânțe de mușstar, recomandând a se lua 4—5 linguriță de grăunțe pe zi. Pentru acei la cari frigurile rezistă se recomandă un vin concentrat, preparat cu pelin și coajă de salcie, la care se adaogă cenușa dela Sarothannus scoparius Wimm, un fel de drob în doză de 18 gr. la 1 litru vin alb, calitate superioară. După 8 zile de cură—câte 120 gr. pe zi—întimpul în care frigurile îl lasă, pofta de mâncare și forțele bolnavului se restabilesc, iar însănătoșirea deplină se face după ce s'a continuat vinul încă alte 15 zile; de data aceasta vinul se ia lipsit de cenușa de drob.

Una din rețetele cele mai bune ca stimulant și diuretic este infuziunea preparată din părți egale de sămânțe de mușstar pisat și răzătură de hrean (câte 124 grame de fiecare), scoarță de lămâie 31 gr. și apă 2 kgr. Se fierbe timp de 24 ore într'un vas cu capac. Această infuzie mai vindecă: hydropisia, albumina cronică, paralizia și slăbiciunile provocate din cauza frigurilor palustre.

O altă rețetă contra paraliziei: 2 gr. sămânță de mușstar, 40 gr. de secărea (Carum carvi. L.) și o cantitate suficientă sirop de Zingiber sau scoarță de lămâie, pe care bolnavul o ia de două ori pe zi.

La țară, unde lipsesc medicamentele, în loc de *ipecacuana*, ca vomitiv se poate lua o lingură de făină de mușstar de curând pisat, pus într'un pahar cu apă; iar ca laxativ, mai ales pentru bătrânii al căror intestin e în continuu inert și ca atare sunt constipați, se ia o lingură de sămânțe de mușstar. Dacă însă mușstarul face bine la persoanele limfatice sau slăbite din cauza boalelor, la cei nervoși și cu temperament sanguinar face rău. De aceia să se evite a se lua fără avizul doctorului.

Un caz de anghină s'a vindecat prin mușstar. Un ferar de 23 ani, subțirel și delicat, palid, bolnav de 3 zile de anghină, prezentându-se la doctor s'au constatat următoarele: imposibilitate complectă la înghițire, amigdalele mult inflamate, cași limbarița, fără însă a simți dureri și a avea roșețe pe părțile bolnăvicioase decât numai în regiunea tâmplelor și când se apăsa cu degetul pulsul slab; iar din cauza prea marii cantități de mucozități ce s'au strâns în regiunea laringelui și pe care nu le putea da afară, vocea i se stinsese și era amenințat să moară sufocat. Ca prim ajutor i s'a pus picioarele în apă caldă, ventuze uscate în partea dintre umeri. La a treia ungere a limbariții cu un pămătuf muiat în mușstar — aceasta fiind foarte sensibilă — mu-

gozitățile au fost date afară sub formă de flegmă. Acelaș lucru continuând dupe o jumătate de oră, limbariţa s'a descongestionat, iar din cauza insalivaţiunii, cea mai mare parte din mucozităţi au fost date afară; respiraţia a fost mai puţin jenată şi pulsul din ce în ce mai regulat. De acì înainte i s'a dat să facă gargară din 31 gr. muştar negru în 250 gr. apă amestecată cu miere, până când mucozităţile s'au curăţit. Ca medicament general i s'a aplicat: spălături purgative cu sulfat de sodiu şi miere mercurială, băi de picioare sinapizate şi lână nespălată în jurul gâtului.

După 4 zile de boală, volumul limbariţei e redus la jumătate, amigdalele mai puţin voluminoase, roşii însă, puţin dureroase, respiraţia mai uşoară.

In a 5-a zi excreţiunea mucoasă e nulă, amigdalele devin sensibile, căci durerile lor sunt mai mari prin contactul cu muştarul. De aceia acest gargarism a fost înlocuit cu altul preparat din fiertura rădăcinii de nalbă (Althaea officinalis. L.) 125 gr., azotat de potasiu 4 gr., plus miere.

A 6-a şi a 7-a zi simptomele bolii micşorându-se, înghiţirea e uşurată şi în ziua a 9-a bolnavul intră în covalescenţă.

Sinapismele nu sunt întrebuinţate decât când e nevoie de-o excitaţiune generală, în cazuri de: apoplexie, paralizie histerie, epilepsie, friguri tifoide, spre a aduce bolnavul în simţire; la durerile cronice ca: guta, reumatismul, erisipelul, la orice iritaţiuni sau inflamaţiuni a unui organ intern, afară de frigurile cauzate de rugeolă, bubat, scarlatină etc. In cazurile acestea simptomele se măresc în loc să scadă, bolnavul cade în nesimţire, în delir.

Sinapismele se fac din făină de muştar proaspăt, sau cataplasmă cu făină de in, pudrată cu făină de muştar.

Prof. I. Dimonie.

Vipera cu corn în Oltenia

Vipera cu corn (V. ammodytes Cuv.), cunoscută Olteni-lor mai mult de la Mehadia şi Băile-Herculane, este un şearpe meridional, mai mare şi mai veninos decât Vipera comună (V. berus L.), cu un zigzag dorsal mai bine pronunţat, terminat pe capul turtit, sub forma unei lire scurte şi prezentând pe vârful nasului o expansiune cornoasă moale, pe care o numim în general corn.

Acest corn moale, acoperit cu solzi mici şi grăunţoşi, cum e dealttel tot restul capului — lucru ce se observă şi la vipera comună, în deosebire de solzii mari cefalici ai şerpilor neveninoşi—, constituie caracterul cel mai specific al viperei cornute, dându-i un aspect hidos şi caraghios în acelaşi timp. Este totuşi vipera cea mai frumoasă, deşi cea mai rea, dintre cele patru viperide din România [1]).

Cu dânsa nimeni nu s'a ocupat mai amănunţit în ţara noastră. In Ardeal literatura e mai bogată, fără însă a se referi la problemele zoogeografice ale acestui şearpe.

In vechiul regat, doar *Dr. C. Chiriţescu,* în cele două broşurele ale D-sale asupra reptilelor şi batracienelor din România [2]), consacră câteva rânduri acestei vipere.

Merteus, cercetând reptilele din Dobrogea, crează o varietate (Montandoni) în nordul acestei provincii, iar D-l *Gr. Antipa,* deşi nu se ocupă propriu zis cu vipera cu corn, crede [3]) că *„nu putea trece în Carpaţi decât înainte ca Dunărea să-şi fi croit Porţile-de-fer, fiindcă o apă mare curgătoare (ca Dunărea) ar fi împiedicat-o să se întindă spre nord, după cum şi Jiul a împiedicat-o să se răspândească spre est (!)“* —afirmaţie prea pripită, făcută chiar fără a se răsfoi multputina bibliografie existentă.

[1]) Vip. berus L., Vipera Ursinii Bonap., Vipera Renardii Christ. şi Vipera ammodytes Cuv.

[2]) Contrib. à l'étude de la faune herp. de Roum. Bull. Soc. sc. Buc. 1901, apoi: Geogr. a Rept. şi Batr. în Rom. — în Asociaţ. rom. p. înaint. Şt. Buc. 1905.

[3]) Dunărea, Buc. 1921.

D-l *Lepsi,* o semnalează în treacăt în Analele Dobrogei, ca existând la Caliacra —, și cu dânsul se termină literatura.

Luând în studiu acest animal, am căutat mai ales să-i stabilesc aria de întindere și să-i precizez problemele zoogeografice în România, ținând seama de cele câteva date de literatură, mai bogate pentru Transilvania, comunicând cu persoanele competente din țară, și controlând și complectând pe teren, în mai multe excursiuni, biologia și repartiția viperei cu corn în România [4]).

Prezenta comunicare este un scurt extras din studiul meu [5])—și se referă la întinderea viperei cu corn în Oltenia.

Vipera cu corn este un șearpe foarte leneș și foarte sensibil la frig, pentru care motiv se soreste toată ziua și locuiește calcarele ce pe deoparte resfrând razele solare, iar pe de altă parte înmagazinează parte din căldura de peste zi, liberând-o noaptea și încălzind în ambele cazuri vipera cornută.

Când se soreste este atât de pasivă, încât omul poate trece liniștit pe lângă dânsa, fără să-i-se întâmple niciun rău.

Infierbântată de căldură, caută cu aviditate apă, pentru a se răcori și a vâna broaște, cu care se hrănește.

In Oltenia locuiește calcarele cretacice și jurasice, în grohotișuri aride, cu vegetație xerofită în asociație deschisă, de unde se resfiră și în șisturile cristaline.

Temperatura anuală a locurilor ce frequentează în Oltenia, variază între isotermele de 8° și 12°, exceptând Parângul (și Retezatul), unde intră în isoterma de 6°.

Se adăpostește sub o stâncă, prin crăpături de stâncă, printre pietre, pe sub pietre, totdeauna bine expuse la soare.

Din cauza marei sale sensibilități pentru scăderea temperaturei, ea rămâne deobicei la mici înălțimi: între 75 și 100 m. la Gura Văei, Verciorova, Valea Vodiței, Valea Bahnei, urcându-se la 500 m. pe Valea Jiului, la 650 la Locurile rele (deasupra Lainicilor), la 700 m. la Gropu și excepțional la 2000 m. pe Parâng (și Retezat), unde deobicei predomină Vipera berus L.

4) Ședința din 26 Iunie 1925, a Soc. de Științe Cluj, sub președenția D-lui Prof E. Racoviță.

5) Vipera ammodytes Cuv. în România. Lucrările Inst. de geogr. Cluj. Vol. II.

Vipera cu corn hibernează, intrând toamna la adăpost cea dintâi și ieșind cea din urmă, din necesitățile biologice expuse.

Se hrănește cu șobolani, șoareci, cârtițe, pe care la caută râmând ca porcii, ceace probabil a și determinat desvoltarea cornului de pe vârful nasului. Se mai hrănește și cu păsări, șerpi neveninoși, șopârle și broaște. In captivitate, viperele mele au refuzat timp de trei luni hrana vie pe care le-o ofeream, și pe care doar o ucideau cu o mișcare aproape invizibilă. Dealtfel, se știe că viperele sunt foarte rezistente la foame.

Veninul viperei cornute provoacă accidente locale și generale, fiind periculos și pentru semeni.

Puține sunt animalele care posedând în sânge o cantitate oarecare de antitoxine, rezistă veninului viperelor — ca de pildă Broasca țestoasă, Ariciul și Porcul.

In general, animalele cu sânge cald, mușcate de viperă, mor totdeauna mai curând, și chiar imediat când sunt mici (șoarecii, păsările), sau mai târziu (câinele, omul). Agonia omului e lungă și chinuitoare, iar moartea nu survine decât după cinci ceasuri dela momentul mușcărei.

Alături de remediile farmaceutice (hipoclorit de calciu, cafeină, etc.), seroterapeutice (ser antiveninos) și populare (sugerea și arderea rănei, etc.), e demn de recomandat alcoolul beut în cantități mari, care împiedică moartea celui mușcat de vipera cu corn și cu atât mai mult de vipera comună, chiar fără cel puțin a-l îmbăta măcar.

Faptul a fost experimentat pe diferite animale în laborator, și de eficacitatea sa au avut ocazia să se convingă pe propria lor persoană biologi de seamă, ca *Tomasini* [6]).

6) Verhandl. & Zoolog. Bot. Ges. Wien. 12 și 14.

In munții Olteniei Vipera cornută vânează ziua, pe soare și niciodată pe vreme noroasă sau ploioasă, când șeade băgată la adăpost. Ea trăiește în general singuratecă, rar în perechi, apropiindu-se și încolăcindu-se în ghem de șerpi, numai în epoca rutului, adică între Aprilie și Mai.

Naște între 7 — 14 pui vii, între August și Septemvrie, pui cari se hrănesc cu broaște și șopârle.

Urmărind repartiția Viperei cu corn în România, am constatat că aria sa de întindere e discontinuă, prezentându-se în două petece distincte, pe care le-am numit *regiunea de vest* (masivul Banatic, *Carpații Olteniei* și sudvestul Ardealului, până deasupra Devei) și *regiunea de est* (Dobrogea).

In Oltenia, în regiunea Mehedinților, d-l Chiriţescu a semnalat-o deja din 1901 în apropiere de Severin, iar în 1915 D-l Prof. Lacrițianu, într'o scrisoare a sa, mi-o precizează la: Gura-Văei, la Verciorova, pe Bahna până la Hovița, pe Vodița până la ruinele Mănăstirei Vodița și dincolo de ele.

Eu am găsit-o în vacanța Paștilor anului acesta în Platoul Mehedinților până în comuna Balta, constituit din șisturi cristaline ce încleștează o dâră de calcare mezozoice, ajungând aici dealungul văilor Bahnei Vodiței și Jidoștiței.

In munții Mehedinților, deasupra Platoului, a găsit-o deja din 1901 D-ra Frunzescu, pe care o relatează D-l Chiriţescu într'una din lucrările d-sale.

Pe Valea Jiului, au găsit-o în Ardeal: Bielz, Csato și Tömösvary, iar în Oltenia, până deasupra Bumbeștilor, D-l Mrazec (Lainici)—relatat de D-l Chiriţescu.—D-l Prof. I Popescu-Voitești îmi arată că a găsit-o din Valea Jiului până în Valea Oltului, pe culmea Parângului, dela Mândra la Cândoaia. Atât după naturaliștii români, cât și după cei germani și unguri din Transilvania, prezența viperei cu corn se oprește în Olt.

Aria acestui animal încinge Mediterana ca o bandă neregulată, cu ramificații către ținuturile mai calde din regiunea temperată a Europei.

Această arie a fost mai largă înainte de prăbușirea din cuaternarul inferior a Mediteranei, când vipera cu corn se întindea omogen și în insulele mediteraneene litorale, insule care altă dată făceau parte integrantă din uscatul continental perimediteranean.

Prin spargerea centrului său de dispersie, vipera cu corn a fost împinsă spre periferia ariei sale de întindere, fiind determinată a migra spre margine, din simplul motiv că spre centru nu se mai putea întinde [7]), ajungând astfel și în Carpații Olteniei, într'o epocă *postglaciară*, când prăbușirea Mediteranei înceta, iar pe dealtă parte gheţarii se topeau în Carpați; într'o vreme mai caldă, care permitea întinderea Viperei cu corn din Balcani în Carpați spre Jiu și Olt pe deoparte, iar pe dealtă parte în Dobrogea.

Că e într'adevăr împinsă, ne-o dovedește faptul de mare importanță biologică al adaptării viperei cu corn la climate mult mai reci (Parâng, Retezat) decât cel de origine (mediteranean).

Că e împinsă din Balcani, ne-o mai arată și aria sa discontinuă din vestul și estul țărei, pentru care consider aria sa de întindere în România ca *două extremități nordice ale ariei sale de întindere în bazinul mediteran*, ca două limbi cu care aria sa de întindere la suprafața pământului (lumea veche) înaintează spre nord.

De altfel ipoteza ce-am emis-o cu privire la mobilul ce determină migrația viperei cu corn în România, și în general spre nordul Europei, cred că e valabilă pentru toate elementele mediteraneene dela noi și din alte regiuni temperate din Europa.

A afirma, cum face D-l Antipa, că Vipera ammodytes Cuv. a trecut în Carpați înainte ca Dunărea să-și roadă Porțile de fer—fiindcă după aceia ar fi împiedicat-o această apă, după cum și Jiul ar fi împiedicat-o să se răspândească spre est—, însemnează a afirma că Vipera ammodytes Cuv. a trecut în Carpați într'o epocă *preglaciară*, de unde ur-

[7]) O cauză secundară a fost, desigur, întinderea spre nord a influenței climatice a Mediteranei lărgite.

mează a conchide că, în timpul glaciațiunilor din cuaternarul inferior, Vipera cu corn, element de climă caldă, trebuia sau să piară în acești Carpați, sau să se retragă pentru totdeauna spre sud, în regiunea mediteraneană actuală, și mai departe în regiunea etiopiană, ca Tigrul, Cămila și Elefantul, cari trăiau la noi și ale căror resturi fosile ne vorbesc clar despre influența acestor glaciațiuni, ce-au lăsat căldări, morene și lacuri glaciare pe Parâng, și care au împins spre sud elemente nordice și spre șes elemente de climă montană, ca de pildă fagul, ce se găsește până la Leamna, lângă Craiova.

Dunărea formată n'a împiedicat niciodată ca Vipera cornută să treacă în Carpați, după cum n'o împiedică nici azi să-i taie apa printre gherdapurile dela Porțile-de-fer.

Vipera cu corn a trecut pe aici sau prin Strâmtoarea Cazanelor, luată de curentul repede al apei aici — și asta *numai într'o epocă postglaciară,* când ghețarii se retrag spre nord sau spre regiunile alpine înalte, dispărând complect în Carpați—și când noua climă mai blândă ce se stabilește, determinând la șes stepa cu depunerile de loess, permite întinderea elementelor mediteraneene pontico-caspice în aceste regiuni.

Deasemenea Jiul n'a împiedicat-o să se întindă la est de valea sa, fiindcă pentru șerpi și broaște apa dulce nu e un obstacol, ci o momeală,—după cum nu o va împiedica nici Oltul, la care deabia a ajuns, cu condiții ambiante identice pe cele două maluri ale sale.

Legături cu omul Vipera cu corn n'are în Oltenia, fiindcă poporul n'o cunoaște, temându-se de toți șerpii în general, veninoși sau neveninoși.

I. R Călinescu.

OLTENIA FOLKLORISTICA

Din credințele poporului nostru

Românul, pe unde l-a lăsat Dumnezeu sântul să-şi trăiască traiul, cu puterea lui de gândire şi spiritul său ager de observare, şi-a format diferite proverbe pline de învăţături adânci, tot atâtea pilde, vorbe înţelepte, gândiri filozofice, care fac cinste acestui vrednic popor.

Iată unele referitoare la copii:

1) Mama nu dă copilului, cât timp e mic, să mănânce peşte, căci e în credinţa că copilul rămâne mut. Şi credinţa aceasta o afli peste tot locul la Români. Vedeţi, câtă filozofie e în această credinţă! Mama nu vrea ca copilul ei să rămână mut, să nu-i poată zice „mamă" „tată", de aceia nu-i dă peşte să mănânce.

De fapt copiilor nu li se dă peşte, pentru ca nu cumva înecându-se cu vr'un os să moară, ori să rămână schilavi pe toată viaţa.

Dar poporul nostru nu o spune asta direct, ci a întrupat-o în credinţa că nu-i bine să mănânce peşte, ca să nu rămână copilul mut. Şi credinţa aceasta scuteşte pe copii de multe neplăceri.

Dacă mama totuşi e silită să dee copilului peşte, atunci trebue să zică, înainte de a mânca copilul, de trei ori vorbele:

Peşte mut,
Copil limbut.

Şi atunci copilul nu rămâne mut ca peştii.

2) De când se naşte copilul până la botez,—care urmează de regulă la opt zile dela naştere—, nu se lasă singur în odae, ca să nu fugă îngerii dela el şi să se apropie duhurile rele, nefiind el dat în calea legii după prescrisele bisericii.

Şi mama nu voeşte ca micuţul ei să fie părăsit de îngeri, pe cari pururea îi roagă în cântecul ei de leagăn, ca să-i păzească şi ocrotească puişorul.

De fapt copilul nu-i bine să se lase singur, căci fiind el încă mic, slab, debil, uşor i se poate întâmpla vre-o nenorocire, mai ales fiind legat, înfăşat şi de regulă cu faţa acoperită când doarme.

Dar vezi, filozofia poporului a inventat credinţa că nu e bine să rămână copilul singur, că fug îngerii dela el şi se apropie diavolii. Şi mama ţine morţiş la această credinţă, ca la ochii din cap, fiind că-şi iubeşte copilaşul ca sufletul său şi nu voeşte să i se întâmple vre-o nenorocire, tocmai din cauza ei.

Dar credinţa aceasta mai e prielnică şi pentru mama lăhuză, care e constrânsă astfel a rămânea mai mult în odae, tocmai spre reîntărirea ei.

Dacă totuşi e nevoită a eşi pe afară, lasă pe altă persoană în locul ei, dar copilaşul singur, nesupraveghiat, nu e ertat să se lase.

3) Mama împarte copiilor mâncare, jucării sau alte lucruri. Fiecare copil ar voi să-şi capete partea înaintea celoralalţi. Toţi sunt impacienţi, cu deosebire cel mai mic e cel mai nerăbdător. Acesta fiind mai mic, ar vrea să capete el cel dintâi lucrurile, tocmai fiindcă e mai mic.

Dar filozofia înţeleaptă a pus în gura mamei vorba: „mai aşteaptă, că aşteptând vei creşte!". Şi copilaşul se astâmpără, căci şi el vrea să fie mare, ca ceialalţi fraţiori, ori ca părinţii săi.

4) Când ajunge timpul să meargă la şcoală copilul, mamă-sa îl ia de mână, îl duce la şcoală şi unge în forma crucii pareţii cu miere de stup, pentruca să-i fie copilului şcoala şi traiul de şcoală dulce ca mierea, şi să tragă copiii la şcoală ca albinele la coşniţă.

5) Copilului când se botează, dar şi mai târziu, e bine să i se pună o carte în mână, să întoarcă trei foi şi să poarte degetele, mai ales cel arătător, pe şirele din carte, ca să-i fie dragă cartea, să fie om învăţat şi deştept când va fi mare.

Epistolia şi Visul maicii Domnului e bine pururea să se ţină în leagăn sub perina copilului, ca să nu viseze copilul urât.

Din când în când e bine să se citească din ele la leagănul copilului.

6) Copiii, în jocul lor, au uneori gust să meargă de-a îndărătelea ori chiar cu ochii închişi. Mama, pururea îngrijată de soartea copilaşilor, ca să nu li se întâmple vre-o nenorocire căzând peste vr'un scaun, peste vre-o piatră ori lemn, îi dojeneşte zicând: „Nu ştii tu că nu-i bine să meargă copiii napoişilea, că fug îngerii şi îşi întorc faţa de către ei?". Şi copiii, auzind vorbele mamei, se lasă

de acest mers ca racul, că nu vreau nici ei să-şi întoarcă îngerii faţa de către dânşii şi să-i părăsească.

7) Copiii au obicei de scuipă în foc, ori se joacă chiar cu focul. Mama, văzând că acest joc e periculos pentru micuţii săi, îi admoniază cu asprime: „In lături copii! fugiţi şi vă feriţi de foc, că cine se joacă cu focul se udă noaptea în pat!" Şi copilaşul, ca să nu fie ruşinat şi să umble cu cămaşa udă şi puturoasă, ascultă şi se fereşte de foc.

8) Copiii au obiceiul de privesc în fântâni, ori aruncă cu pietri, ori scuipă în ea.

De frică ca să nu cadă copii în fântână, mama îi sperie zicându-le: „Fugiţi copii de acolo, că vă trage moşul cu cârligul în fântână!"

Şi copiii, de frica moşului cu barba lungă, cu genele mari şi cu cârligul de fier, cum li-l descrisese mama lor, părăsesc fântâna, şi astfel de multe ori credinţa aceasta îi scapă de mari pericole

9) Copiii au obiceiul de'şi pun flori în pălărie, ori fetele în chică ori la brâu, la cingătoare, cu deosebire cele mai mari când merg la joc, la horă. De multe ori în bucuria lor lăcomesc şi pun prea multe, aşa că nu le stă bine. Atunci mama le zice: „Aleargă vacile după tine!" ori „te pasc vacile!"

Şi copiii pricep înţelesul acestor vorbe şi, ca să nu fie de batjocură, mai lapădă din flori.

10) Mama nu dă copiilor să mănânce pâne uitată, ori întoarsă dela câmp, căci se crede că atunci copilul nu se mai însoară, ori fata nu se mai mărită. Şi mama nu vrea ca copiii ei să rămână necăsătoriţi, de râsul lumii, ori să fie urâţi, negrii ca pânea uitată în foc. Bătrânii pot mânca astfel de pâne uitată, ca să-i *uite relele*. Va să zică din iubire către copii, filozofia poporului a născocit credinţa, că nu-i bine copiii ca să mănânce pâne uitată, adecă ce-i rău, — pecând bătrânii o pot mânca, lor le foloseşte şi e bine să mănânce astfel de pâne, ca să-i uite relele.

Acestea, precum şi alte multe credinţe, obiceiuri, pilde şi zicături, de care are Românul cu miile, cuprind nn mare fond de înţelepciune şi probează prin calităţile lor meritul poporului, care în decursul miilor de ani le-a creat, le-a conservat şi le-a transmis din gură în gură, până în zilele noastre.

Ar fi bine ca toate să fie adunate, din toate ţinuturile locuite de Români, pentruca, cu timpul ce trece, să nu se piardă, căci

toate acestea compun o comoară preţioasă, un adevărat tesaur al scumpului nostru popor.

Bine ar fi ca guvernul să angajeze spre acest scop oameni diligenţi, oameni pricepuţi şi cu voe de muncă întru astfel de lucruri folkloristice, să le pună la dispoziţie mijloacele de traiu, ca să fie scutiţi de grijile materiale zilnice, şi să se ocupe numai cu astfel de lucruri, umblând şi colindând satele şi ţinuturile noastre şi culegând dela popor tot ce cred că este bun şi folositor şi serveşte spre ridicarea şi mărirea neamului nostru. Cât material preţios s'ar putea aduna, care de altfel rămâne îngropat, dat uitării şi cu timpul se perde, şi prin perderea lui perdem foarte mult din caracteristica noastră naţională.

Să-şi închipue oricare dacă un Creangă, un Eminescu, Ioan Pop Reteganul şi alţii, păn'trăiau ar fi fost încurajaţi, bine plătiţi din vistieria statului cu îndatorirea de a se fi ocupat numai cu astfel de lucruri, pentru cari dânşii au avut un adevărat ideal, vocaţiune şi iubire neţărmurită,—ce lucruri mari ar fi produs, ar fi scos la iveală lucruri cu care noi, generaţia de astăzi, ne-am şi mai mândri. Aşa, trăind ei în miserie, nebăgaţi în seamă pân'erau în viaţă, despreţuiţi şi abia târându-şi viaţa de pe o zi pe alta, e mirare că au putut face aceeia ce au făcut. Trebue să-i admirăm şi să ne închinăm lor. Câte milioane se duc la noi în vânt! Dar cu aceste milioane întrebuinţate cu scop bine precizat, cu socoteală şi împărţire bună, ce bine s'ar realiza pe seama ţării şi a neamului nostru! Numai să nu ne pomenim prea târziu.

George Cătană
învăţător, Valeadieni.

Nota Redacţiei.—Publicând această contribuţie la folkloristica bănăţeană, pe care am solicitat-o de la D-nul G. Cătană, „Arhivele Olteniei" îşi fac o plăcută datorie ca, mulţumindu-i pentru colaborarea d-sale, să-i înfăţişeze respectuoase şi bune urări pentru împlinirea celor 60 ani de vârstă. Toţi câţi s'au ocupat cu folklorul bănăţean cunosc numele acestui modest şi harnic culegător al literaturei poporane şi editor al Calendarului Românului din Caransebeş; el este în acelaş timp al învăţătorului din Valeadieni, care a servit 38 de ani pe altarul învăţământului, al cărui devotat apostol, neştiut de mulţi, a fost până în pragul bătrâneţelor.

Cântece Bătrâneşti

Muscu (Haiducu) [1]

— Foae verde 3 lămâi,
Trei lămâi
Şi trei gutui,
Muscule, de unde vii?
— Dintr'ale păduri pustii,
Dintr'ale plaiuri cu vii.
— De Oprişor ce mai spui?
— De Oprişor îţi spui rău,
Asupra capului meu.
— Foae verde de trei fragi,
Dar acuma unde-mi tragi?
— Sus la munte la Novaci,
C'acolo am nouă fraţi,
Că mi-a 'nfrunzit vr'o doi fagi
Şi vre-o trei-patru aluni,
Nişte pustii de goruni.
— Foae verde de trei fagi,
Dar acuma unde tragi?
— Sus în munte la Novaci,
C'acolo am nouă fraţi:
Trei sunt dela Orodel
Şi trei dela Almăjel
Şi trei dela Oprişor.
Când vei zice trei grăunţi,
Mai sunt trei din Risipiţi.
Foaie verde a bobului
Cu Eftene al Pârvului;
Foaie verde ş-o lalea
Şi cu Mircea Ţapelea,
Bagă calu'n epîngea
Şi de drum că n'atingea;

[1]) In legătură cu numele „Moscul", despre care vorbeşte D-l A. Oprescu în pag. 230, an. II, din A. O., apoi D-l N. Plopşor la pag. 344 din an. III, unde e vorba de haiducul Muscu din jud. Mehedinţi, omorît la Prisăcea în 1891, aducem o contribuţie nouă, această baladă de formaţiune recentă.

Foaie verde d'o sipică
Şi cu Dumitru lu Ciucă,
Mult afurisit Domnică.
Foae verde ş-o lalea
Dar Muscu unde-mi trăgea?
Fugă'n Golu se ducea,
La Ienache că-mi trăgea,
Cu Ienache că-şi vorbea:
„Scoal, Ienache, nu şedea,
Ca ţi-s'a dus vieaţa...".
Foae verde trei spanace,
La pimniţa lui Ienache
Şedea Muscu şi-aştepta.
Dar Ienache, ce-mi făcea?
Pe Muscu când mi-l vedea,
Drept în picioare sărea,
Cheile 'n mână lua,
Fuga 'n beci că se ducea
Şi uşa c-o descuia.
Muscu năvală că da,
La butie că-mi trăgea
Şi mi-ş bea de să 'mbăta
Şi troaca că mi-o umplea:
Polomeac de şapte oca.
La conac că să ducea,
La conacu lu Costea.
Cu Barbu că să 'ntâlnea,
Bună ziua că mi-i da:
„— Bună ziua, Barbule!"
Şi Barbu că-i mulţumea,
Dară Muscu ce zicea?
„— Măi, Barbule, D-ta,
Da n'aveţi ceva gata?"
Şi Barbu se mânia,
Fuga la conac că da,
Patru miei că mi-i tăia
Şi ciosvârţi că mi-i făcea,
La frigarie i-aşeza,
Pentru Muscu se gătea.
Până Muscu că venea

Şi la conac c'ajungea,
P-o lăditţă că şedea
Şi somnu că mi-l lua.
Şi Barbu că se vorbea,
Cu tovaroşii vorbea,
Săcurea mi-o ascuţa,
Pentru Muscu se gătea;
Lângă Muscu se trăgea,
Drept în cap că mi-l lovea.
Dete hârca jumătate,
Ajunsă la beregată.
Da Muscu ce mi-şi făcea?
Aşà tăiat cum erea,
Drept în picioare sărea,
Mâna pe Barbu punea,
Patru pistoale că da
Şi pe Barbu mi-l lovea.
Foae verde d'o lalea,
De viteaz ce mi-şi era
Mâna pe Muscu punea
Şi grumaju'i răsucea,
Pe sub barbă îl băga,
Cu cuţitu-l junghia,
Până Muscu că murea.
Foae verde păr uscat,
Şade Muscu răsturnat.
Zice lumea că e beat
Şi Muscu mi-este tăiat;
Cu curele la picioare,
Cu glinte şi cu patroane,
Iatagane pe sub şale,
Strălucesc ca Sfântul soare.

Spus de Niţă Soricl, chitarist de fel din Catane [aflat în Bistreţ Dolj prin 1900] şi transcris de S. S. Preotul Bălăşel, din Ştefăneşti-Vâlcea, care mi l'a comunicat mie. Chitaristul are azi 48 ani, e neştiutor de carte şi locueşte tot în Catane Dolj.

Şt. St. Tuţescu.

Amulete la țăranul oltean

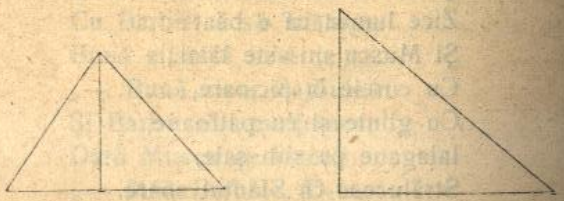
1.—*De drum lung cu zăbavă.*

Dacă voinicul pleacă să-şi facă datoria de ostaş, mama sa îl petrece până ce iese pe poarta satului şi îi pune într'un petec de pânză albă, formând un pacheţel, seminţe de busuioc, şi-i spune:

Busuioc uscat
Rumenit de brumă,
Maica te-a udat
Cu argint de spumă:
Din apa pârâului,
Bătută de vânt,
Ca să faci tu brâului
Fala pe pământ.
Tu scapă-mi feciorul,
Că merge departe,
Că eu, din balcomul [1])
Casei întristate,
Voi spune ursitei
Să nu te blesteme;
Spune tu ispitei,
Nu cumva să-l cheme...

Mult îi plânge soţioara,
Mult copiii lui rămaşi;
Tu păstrează-i inimioara,
Nu 'ntristată, cum mă laşi.
Busuioc,
Floare frumoasă,
Cu noroc
Să-mi pleci din casă.

După aceea îi aşează pacheţelul sub brâu şi-l povăţuieşte cu lacrimi în ochi: „Mumă, copilul meu, să nu-l uiţi sub căpătâi dimineaţa, când te scoli, ci să-l porţi sub cingătoare, oriunde ai să fii, şi să zici mereu: Doamne, Doamne, ajută-mi cu noroc, că port busuioc!".

Punga aceasta e de forma unui triunghiu drept cu catetele de câte 3 ctm. şi ipotenusa de 4,5. Ea e alcătuită din

[1]) In comuna Rudari-Dolj nu se zice „pridvor"—cum ne afirmă D-l Rădulescu—ci „balcom", deformare din: balcon.

Consemnăm că Redacţia, nedumerită asupra autenticităţei versurilor acestui descântec, care nu seamănă a fi creaţiuni din popor, a cerut lămuririle necesare D-lui R. D-sa ne-a răspuns că textul tutulor descântecelor ce ne-a trimes este exact aşa cum l'a prins din gura vrăjitoarei.

două bucăţi de pânză albă suprapuse şi cusute pe margini mai întâi, apoi şi pe mediana ce leagă vârful triunghiului cu mijlocul ipotenusei, împărţindu-l astfel în două. Pacheţelul aceste se chiteşte apoi în sensul medianei, şi se coase apoi din nou triunghiul redus la jumătate, pe cele două laturi. Astfel pregătită punguţa cu busuioc are dimensiunile 3×3×2.25 (aceasta din urmă fiind jumătatea ipotenusei).

2.—*De călătorie fără multă zăbavă.*

Dacă s'a hotărît bărbatul să meargă la târg 'spre a şi vinde din vite, sau pentru altă treabă, înainte de a ieşi din curte nevasta îi înmânează o bucăţică de lemn cioplită dintr'o bucată, în dimensiunile gravurei noastre, din pagina următoare, exact ca fig. I sau II, de forma unei cruci, pe braţele căreia ea leagă un fir roşu, în cruce, „ca să-şi apere soţul de deochi", adică să nu se îmbolnăviască, când cinevà i-ar spune: „frumosule" sau „bogatule" sau „voinicule". Inainte însă de a-i întinde talismanul, ea rosteşte astfel:

Pe drum voios
De-acum sbori,
Să fii tot chipos
Ca'n sărbători.
Cu roşu te 'ncingi,
Ca el rumeneşti;
Ca steaua te stingi,
Ca ea răsăreşti.
La târg cu parale,
Drum bun înapoi,
Să-ţi eşim în cale,
Să ajungi la noi.

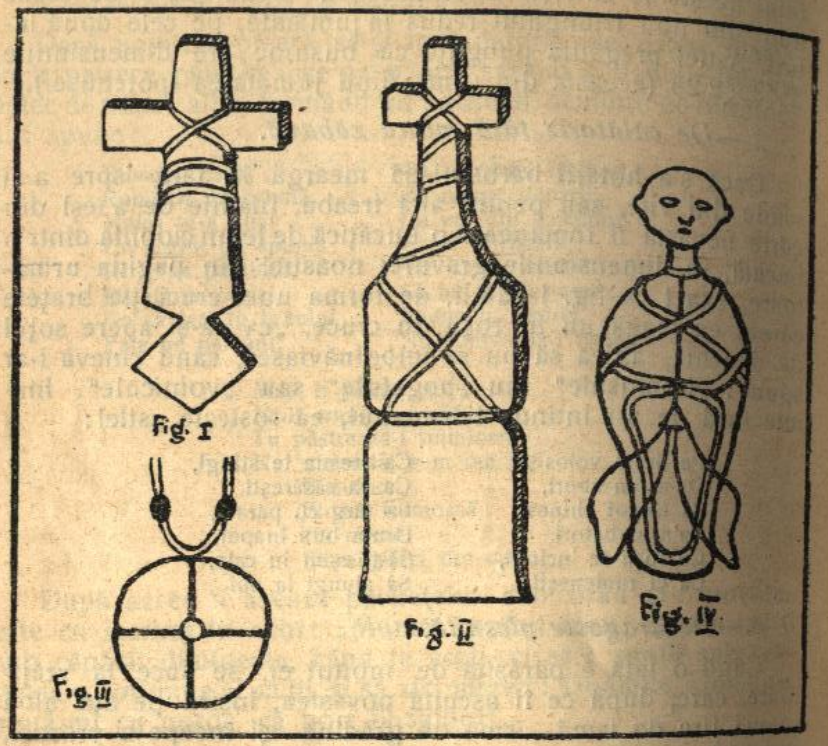
3.—*De dragoste plesnită.*

Când o fată e părăsită de iubitul ei, se duce la vrăjitoare, care, după ce îi ascultă povestea, înşiră pe aţă albă câteva fire de ismă—ismă de grădină—şi începe a prorocì, aşezând şirul de ismă în mâna stângă a fetii:

Ismă verde, mirositoare,
Fată mare în uitare;
Voinicel căzut în rele,
Şi pe deal şi pe vălcele
Să te ardă focul viu
Să trăeşti în sat pustiu
Să-ţi pierzi ochii, răule,
Să-ţi pierzi urma, hoţule,
Să tremuri, ca frunza 'n pom,
Să te faci din om ne-om,
Să gândeşti la draga iară,
Din zori şi până în seară;
Dacă nu, să mergi turbat,
Pe drum lung, nemăsurat;
Nu mai afli căpătâi,
Fără stele să rămâi
Ismă, ismă, ismă verde,
Bate-l, Doamne, şi îl pierde
De dorul mândruţii lui
Fir-ar al pustiului!

După aceea îi zice: Măicuţă, strânge şirul de ismă bine în mână şi, înainte de a te culcà şi după ce te deştepţi din somn, să-l uzi cu apă dela cişmea, ca să dea răceala în hoţul de cutare. Şirul să-l porţi legat în tulpanul de pe cap, şi când auzi bătând toaca la biserică să te închini, maică, şi să

muţi isma în sân, în dreptul inimii, ca să dea bătăile mari în inima hoţului. Să nu arunci isma, fată, că n'or să treacă două sau trei luni şi flăcăul va fi iar al tău!".

4.—*Rotiţa de sănătate şi gonirea necuratului.*

S'au văzut copii cu dinţi în gură chiar imediat după naştere Babele pricepute, când iau cunoştinţă de asemenea cazuri, sfătuesc pe părinţii nouilor născuţi să le facă acestora rotiţe de sănătate şi gonirea necuratului. Rotiţa aceasta e de lemn, exact ca în fig. III; ea poartă pe una din feţe o cruce colorată în negru, iar în mijloc este găurită. Obiectul se leagă cu un fir roşu, la gâtul copilului; de aţa aceasta se fixează, la dreapta şi la stânga punctului de inserţiune — cum se vede în gravură—câte un pacheţel în care se află: tămâe, cărbune şi un grăunte de usturoi. Inainte de a se atârna firul roşu cu rotiţa la gâtul copilului, baba spune: „Piei, ucigă-te crucea! fugi cu dinţii lui cutare Intăreşte-l, Doamne, şi iuţeşte-l ca usturoiul; ochii negri, cum e cărbu-

nele şi părul şi sprâncenele şi genele. Fugi, necuratule, că s'aprinde tămâia!" Apoi mai spune:

Şapte zâne vin,
Calea-ţi aţin,
Te spulberă în sus
Dacă nu te-ai dus.
Scoateţi, şapte zâne,
Apă din fântâne,
Că vin şapte smei
Cu cai paralei,
Să omoare necuratul,
Să loviască pe spurcatul,
Să ia dinţii lui...
Şi vin pe-aici pe portiţă....

Balalâia,
La chindia,
Poc!

Această rotiţă de sănătate şi gonirea necuratului o ţine copilul la gât până se face mare, iar din săptămână în săptămână trebuie să mai tragă pe nas şi fum de tămâe.

6.—*Aţa de isbândă.*

Când cel care ne e drag a plecat şi nu vrea să se mai întoarcă, pentru a readuce cât mai repede acasă pe cel dorit mergem la vrăjitoare să ne facă aţa de isbândă.

Pentru a îndeplini ritualul, ceremonialul cere ca baba să se desbrace în pielea goală, punând un fuior de cânepă de vară pe umăru-i drept, într'una din nopţile cu lună, şi să se aşeze, în vatră, în faţa ţestului sub care arde focul. După ce închelbează din pământ un chip de om, baba svârle omuleţul în foc sub ţest, apoi cu un vătrai în mână începe a scotoci prin foc, după omuleţul de pământ, zicând vătraiului:

De când ţiganul te-a lucrat
Nici o slujbă nu ţi-am dat;
Dar, în astă seară mare
Iţi dau una tare mare:
Să te faci un drăcuşor,
Cu unul mai mărişor
Să cutreeri în lung, în lat,
Nu numai la noi în sat,
Şi, unde ai găsi pe....
Cu ciocul să-l ciocneşti,
Cu ghearele să-l gherăeşti,
Cu aripele să-l plesneşti,
Sângele să-l podidiască
Şi la mine să porniască,
Să nu-i dai stare la mâncare,
Nici hodină la culcare.

Se repetă vrăjitul de trei ori. Baba ia apoi din fuiorul de cânepă şi sucește o aţă, pe care o înnoadă de mai multe ori. Scoate omuşorul din foc şi după ce îl udă, îl înţeapă cu acul. Aţa înodată o face inel, înmânând-o celui care a dorit farmecul. Inelul trebuie să se pună la ţâţâna uşii, apoi, uşa se deschide de trei ori zicându se: „Cum nu poate casa fără uşe, aşa să nu poată cutare fără mine". Dacă vrea să-şi vadă iubitul, tânăra se uită prin inel, înspre locul, unde îşi ştie doritul său. După ce aşteptatul a ajuns la purtătorul aţei de isbândă, acesta îi dă să bea din apa în care a spălat

în ascuns inelul—aţa de isbândă. Acest inel se poartă apoi la cingătoare de către cel care a cerut să i se facă acest fermec [1]).

6 — *Păpuşile.*

Dacă cineva a răcit şi suferă de junghiu, poporul atribue aceste junghiuri faptului că cinevà te fură, sau ţi-a făcut alt rău, or că vreun duşman „ţi-a pus *cuţitul*", căci de cuţit este bolnav acela care are junghiuri puternice. In contra acestui cuţit vrăjitoarea ne face păpuşile. Pentru aceasta ducem babei o bucată din haina bolnavului — din haina cu care se îmbracă zilnic—dându-i-o pe fereastra camerii, unde ea îşi face meşteşugul.

Din stofa aceasta vrăjitoarea face cu multă migăleală trei păpuşi la fel, de mărimea şi forma celei din gravura noastră (fig. IV.), petrecând peste corpul păpuşilor câte un fir de aţă roşie şi neagră, în chipul şi direcţia indicată în gravură (firul roşu fiind figurat aci cu o trăsătură dublă, iar cel negru cu o singură linie). Baba ia cele trei păpuşi şi le bate cu o furculiţă de lemn: de trei ori în partea capului şi de trei ori în aceea a picioarelor Cât durează această operaţie nu trebuie să stea nimeni de faţă, căci „se supără Maica Domnului".

Iată ce se descântă, ca păpuşile să aibe leac:

Trei cuţite ascuţite,
De trei smei înfipte
In pieptul..... (numele bolnavului),
In coasta voinicului (dacă este bărbat)
Pela timpul (timpul, când s'a ivit boala),
Cu soare, fără soare,
In zi de lucru sau sărbătoare,
Fugiţi, trei cuţite,
Cu trei smei 'nainte ....

Baba, după aceasta, ia păpuşile şi le scufundă de nouă ori în apă sărată: de şase ori cu capul, de trei ori cu picioarele, în vreme ce zice:

Scăldaţi-vă, păpuşi,
Şi luaţi „spiriduşi",
Goniţi trei cuţite
In piept înfipte,
Goniţi bolnăvia,
Cu sânta Măria,
Că fug smeii,
Că fug răii....

[1]) Dacă fermecătoarea bănueşte că aţa de isbândă o ceri fără să-ţi trebuiască, nu ţi-o face până ce n'or ceti 44 de popi, trecând pe lângă 44 de fântâni.

Terminând vraja, baba se închină de 12 ori—de câte 3 ori înspre fiecare punct cardinal—şi scuipă de 3 ori pe păpuşi. Una dintre păpuşi e apoi tăiată mărunt, tocată cu barda pe pragul casei, iar bucăţile sunt arse; celelalte două păpuşi se iau de cel care le-a plătit, cu recomandaţia ca pe una s'o lege bolnavul în cingătoare, iar pe alta s'o ţină într'o farfurie cu apă sărată. De dimineaţă, în fiece zi, se scoate păpuşa din farfurie de trei ori, iar seara de şase ori, şi aşa se face până ce bolnavul se însănătoşează. Păpuşa dela brâu o poartă bolnavul chiar şi după ce s'a făcut sănătos, „că aşa e bine" zice vrăjitoarea.

Iată şi numele altor amulete, despre care, însă mi-a fost imposibil să culeg vre o informaţiune precisă, anume: 1° *De întoarcerea cuţitului;* 2° *Rostoglindul* sau *buruiana rea;* 3° *Cămaşa de isbândă;* 4° *De urât;* 5° *Cărbunele;* 6° *Usturoiul;* 7° *Turtiţa cu nouă cruci.*

D Rădulescu—Rudari.

Snoavă oltenească

Las-o dracu, taică...

Ci-că un om avea două fete mari, de măritat; dar ereau leneşe de puţa pământu subt ele.

Intr-o zi mâncau cu toţi la o masă rotundă de lemn cu trei picioare, cum e la ţară. După ce să ospătară bine şi să săturară, le veni sete. Ta-său zisă uneia din fete:

— Ioană, — sau Marghioalo, cum o fi chemat-o —, scoal' şi ado-mi un cauc de apă să beau.

Dar ea... sta jos la masă şi tăcea ca purceaua 'n porumb, să făcea că n'aude.

Da fata ailaltă di-colo, 'ice:

— Las-o dracu, taică, de putoare; du-te tu: scoal'de bea apă şi dă-mi şi mie.

(Spusă de soţia mea Elena, de 36 ani, ştiutoare de carte, din Balota Dolj, la 20 April 1925).

Şt. St. Tuţescu.

Folklor orășenesc

Finu lu Sfântu Aranghel

Ci-că, unui om i-a făcut nevasta un copil şi n'a avut naş. A plecat cu el, după naş, să-i boteze copilul. Mergând el pe drum, a întâlnit un moşneag bătrân, care l-a întrebat: unde să duce?

El i-a spus tărăşenia: că i-a născut nevasta un copil şi n'are cin' să-l boteze. Sf. Aranghel moşneagul i-a spus că-l botează el.

S'a dus acasă şi l-a botezat.

A petrecut ei, ce-o fi făcut—ca noi azi—, o fi beut şi ţuică cu roşii,—că eu n'am fost acolo, dar am auzit, şi şi-a văzut fieşte care de treabă. Omul a crezut că, dacă a făcut naş pe Sf. Aranghel, n'o să-i mai ia sufletu, n'o să mai moară....

I-a venit ceasu, ca la toată lumea, că omu nu trăeşte mii de ani pe pământ, şi Sf. Aranghel s'a dus acasă la finu-său, trimis de D-zău, să-i ia zilele.

Când a intrat pe uşă, i-a ieşit înainte femeea, fină-sa.

I-a dat bună dimineaţa Sf. Aranghel şi-a întrebat-o:

— „Aci e finu? (Ion, cum l-o fi chemat).

Femeea di-colo, de frică, i-a spus:

— „Nu este aci, naşule.

Cine ştie, credeà că-l cheamă la vre-o muncă, sau..... mai ştii la ce?!....

Omu se ascunsese după uşă, ca să nu-l vadă naşu-său că este acasă.

După ce pleacă Sf. Aranghel, femeea se duce la omu său şi-i zice:

— Scoal, mă, de aci şi eşi, că plecă naşu.

Când colo, mişcă de el, el era ţapăn: murisă.

De-aia, cică numai Aranghelu e drept, că nu iartă pe nimeni: la toată lumea ia sufletu.

(Nu e cules vorbă cu vorbă. Fondul e credincios; forma populară. Vezi „Finul lui Sf. Arhangel" Bibl. Folkl. No. 2 pag. 43.

Auzită dela Elias Iosef, de 46 ani, cărturar, din Craiova).

St. St. Tuţescu.

Acte şi scrisori din trecut

Clerul oltean în turburările revoluţionare dela 1848 [1])

Comunicate de C. N. Mateescu

X.

Episcopia Râmnicului comunică arhimandritului din Craiova depărtarea protopopului Caracalului Marin Vădăstreanu, poruncindu-i să trimiţă amploiaţi pentru instalarea noului protopop.

Cucernicul Arhon ton eclision Marin, protopopul plăşilor Ocolul oraşului Caracal, Oltul de jos şi Balta din jud. Romanaţi dovedindu-se că a luat parte la turburările trecutei răzvrătiri revoluţionare. Şi după poruncă dată nouă din partea stăpânirii, cei de o asemenea catigorie slujbaşi bisericeşti nu numai că în posturi nu pot a mai fi suferiţi, dar încă s'au luat şi măsurile cuvenite spre a lor înfrânare.

Deaceea ie depărtat numitul din postul de protopop ce a ocupat până acum şi în locu-i, după chibzuirea ce am făcut, am orânduit prin alăturata carte supt No..... vremelniceşte protopop al acelor plăşi pă cucernicul preot Ioan Deputatu parohul bisericii Maicii Precistii din oraşul Caracal.

Aceasta dându-să în cunoştinţă Prea Cuv. tale, scriem ca îndată să trimiţi din amploiaţii cliricatului a merge la Caracal să dea în primire noului orânduit protopop înso-

[1]) Vezi începutul în numerele trecute ale revistei, pag. 171, apoi 319.

ţita carte de orănduire şi cu osăbită însărcinare din parte-ţi ca să-i paradosiască toate hârtiile cancelariei acei protopopii, spre a îmbrăţişa fără întârziere trebile postului ce i s'a încredinţat.

Bucureşti No. 694 din 11 Oct. 1848.

XI.

Copie după adresa Departamentului trebilor din lăuntru către episc. de Râmnic în privinţa prinderii a trei clerici revoluţionari.

Asemănat cererii făcute prin adresa Prea Sf. Voastre desupt No. 2045 scriindu-să ocârmuirii jud. Dolj cele de cuviinţă pentru găsirea şi trimiterea aici în pază a acelor trei feţe bisericeşti implicaţi în lucrările revoluţiei şi anume:

Preot Radu Şapcă dela Celei, ce au fost rânduit îngrijitor în Mănăstirea Sadova [1]).

Ierodiaconul Atanasie Stoienescu dela sf. Episcopie din Craiova şi Ierodiaconul Veniamin.

S'au trimis raport ocârmuirii supt No. 365 arătător că cât pentru cel dintâi, a scris cârmuirii de Romanaţi ca să-l caute la satul Celei, negăsindu-să la mănăstirea Sadova, unde niciodată n'a stăruit.

Cel d'al doilea s'au găsit în oraş şi s'au pus supt paza până să se mai întremeze, fiindcă se află bolnav. Pentru acesta însă, adaogă ocârmuirea, că nu e atât de mult vinovat ca alţi mai mulţi preoţi atât ai oraşului, cât şi ai judeţului, precum şi chiar protopopul deacolo anume Dincă, carele împreună cu alţi preoţi şi diaconi, totdeauna au luat parte la lucrările revoluţionarilor.

Pentru cel de al treilea, ierodiaconul Veniamin, arată că căutându-l, nu s'au putut găsi.

Drept aceea Departamentul încunoştinţând aceasta Pr. sf. Voastre, vă roagă să binevoiţi a-i arătă ce urmare socotiţi de trebuinţă a să face, în urma celor arătate de pomenita cârmuire.

No. 995 din 10 Oct. 1848.

[1]) Popa Şapcă la Mănăstirea Sadova n'a stat mult. După ce şi-a găsit printre monahi pe unul Teofilact şi i-a dat instrucţiunile cum să lucreze printre călugări, el a plecat de acolo şi acum sta ascuns, ca să nu fie prins. Teofilact găsindu-se în mănăstire, a fost arestat.

„Izvodul cărţii lui Gavril Moghilă Vod(ă), fecior lui Simion Moghilă Vod(ă)“ [1])

† Datau Domniea lui aceast(ă) poruncă a Domnii lui Neagoe şi frăţinesău Micului şi cu feciorii lui câţi Dumnezeu le va dărui: ca să le fie lor o moşie în Măt(ă)sari. Insă partea lui Dragomir şi a Stanciului şi a lui Drăgan: din câmp din pădure din apă din şăderile satului: şi cu vie de peste tot hotarul: Pentru că au cumpărat Neagoe cu fratesău Micu aceast(ă) moşie de la Dragomir i de la Stanciul i de la Drăgan drept aspri gata 1070 = şi drept 2 iape şi drept 2 boi: Şi iar au cumpărat Micu moşie în Măt(ă)sari partea Stănislavi fata Voicăi toat(ă) iar din câmp din pădure din şăderile satului de peste tot: Drept 2 boi preţuiţi cu aspri 7000: Şi iar au cumpărat Micu şi fratesău Neagoe moşie în Timişani partea Coicăi toat(ă) de peste tot hotarul drept 37 de oi cu lapte: Şi iar au cumpărat Micu un loc în faţa runcurelului de la Lupulea: drept aspri gata 280 = Şi iar au cumpărat Micu un loc în matca runcurelului de la Vladu: drept aspri gata 180 = Şi iar au cumpărat Micu un loc în matca runcurelului de la Bădeni drept aspri gata: 600 = Şi iar au cumpărat Micu un loc cu pomi în matca frasinului de la Badea drept aspri gata: 180 = Şi iar au cumpărat Micu un loc la moara lui Pupăzan de la Badea drept aspri gata 200 = Şi iar au cumpărat Micu un loc în lunca ştiubeiului de la Badea cu aspri gat(a) 100 = Şi iar au cumpărat Micu o vie în Dealu Stânilor de la Lăpădat din Timişani cu aspri gat(a): 720 = Şi altă vie (a) cumpărat de la Radu în Dealu Stânilor: cu aspri gat(a): 700 = Şi au fost acolo mărturii filip i crăciun din sat: Şi iar au cumpărat Micu o vie în Dealu Stânilor de la Nichita drept aspri gat(a) 280 = mărturie

[1]) S'a prescris cu litere latine, la 29 Noemvrie 1924, cu concursul D-lui Profesor Dinculescu, de Preotul D. Lungulescu, descendentul din *Neagoe* — fratele mai mare al lui *Micu*, — din care se coboară Grigorie Miculescu, fost mare proprietar în T.-Severin şi Mehedinţi.

Duma i Neagoe i Crăciun i Radu din sat: Şi iar să-i fie lui Stan de la Nanu Pălici în Timişani din partea lui din jumătate de hotar a patra parte: şi din ceialaltă jumătate să-i fie pe în două: Pentru că această moşie ce sau zis mai sus el singur Nanu Pălici au dato lui Stan: Păn au fost el viu pentru că l-au fost căutat şi l-au fost miluit în vieaţa lui: iar după moartea lui să-l cumânde ca pe un mort: Şi iar au cumpărat Pătru o vie în Dealu Stânilor de la Filip cu aspri gata: 540 = Şi iar au cumpărat Neagoe din Măt(ă)sari: o vie în Dealu Stânilor: de la Dan din Gligorăşti cu doi boi = Pentru că aceste moşii numite mai sus de mult sau cumpărat de aceşti oameni megeşi care sau numit mai sus cu bucatele lor; Şi au fost mers înaintea Domniilui mulţi megeşi: anume Frenţi din Lupoia i Cornea din Măt(ă)sari i Dan i Boţoc i Brăda i Vladu i Popa Oprea din Gligorăşti i Radu i Sperlea: toţi aceşti megeşi au mărturisit înaintea Domniilui cum că sânt cumpărate bune şi drepte aceste moşii ale acestor megeşi ce sau numit mai sus: Deci şi Domniea lui aşijderea au dat şi Domniea lui şi au întărît aceste moşii de moştenire: şi cu aceşte cărţi ale Domnii lui: şi au dat şi Domniea lui acestor megeşi ca să le fie lor moştenire ohamnică: lor feciorilor nepoţi strănepoţi: şi despre niminea neclintiţi peste porunca Domnii lui = Iar şi mărturiile Divanului au pus = Jupa(n) Ianachie Vel Ban al Craiovei = i Jupa(n) Ivaşco Vel Vornic; i Jupan Papa Vel Logo(făt): i Leca Vist(iernic): i Mihu Spătar: i Mihălaichie Stolnic: Gligorie Comis: Vladu Păh(harnic): i Jup(a)n Nicola Vel Post(elnic): i Paraschiv: 2: (ftori al doilea) Log(ofăt) = i Neagoe Logofăt: au scris Brat(u) în Scaunul Curţii în Targoviştе:=M(ese)ţa [1] Martie 12".

„De la Adam cursul anilor 7127 = Iar la limbă rumânească sau scris acum la Gnenarie 28 = 7242".

[1] adică: luna.

Copie după traducerea cărţii de judecată a lui Pătraşco Voevod

dată lui Drăgoi Slugerul pentru moşia Agești şi lui Radu din Cozmeşti pentru un loc la Butești [1])

Din anul 1555 (7063) august 29.

Cu mila lui Dumnezeu Io Pătraşco Voevod şi Domn a toată Ţara Rumânească, feceorul Marelui şi prea bunului Radul Voevod, dat-au Domnia lui această poruncă a Domniei lui slugii Domniei lui, lui Drăgoiu Slugeariul şi feciorilor lui câţi Dumnezeu îi va dărui ca să aibă el moşie la Agești partea lui Baico toată oricâtă s'ar aleage pentrucă au fost venit Baico înaintea răposaţilor părinţilor Domniei lui Radul Voevod de-au închinat şi au dat el de a lui bună voe lui Drăgoiu slugii Domniei lui acea mai sus zisă moşie. Şi au fost atuncea moşia birnică. Iar Drăgoiu Slugeariul el o au plătit de bir pe acea moşie. Şi au cheltuit până când o au scos dela bir aspri 1785 iar când au fost în zilele Mircii Voevod, iar Baico fiind în casă la Mircea Voevod el o au fost luat acea mai sus zisă moşie în sila lui. După aceia au avut Drăgoiu Slugeriul pâră cu Baico înaintea Domnii lui, iar Domnia lui au căutat şi au judecat împreună cu toţi cinstiţii boiarii Domniei lui şi au dat lui Drăgoiu Slugeriul leage 12 boiari ca să jure cum că i-au fost dat Baico acea moşie cu bir. Deci acei 12 boiari ei au jurat înaintea Domniei lui şi au rămas Baico şi cumnată-său Manea de leage denaintea Domnii lui.

Şi iar să aibă Radul din Cozmeşti un loc la Butești din partea Stanciului şi a frăţîni-său, pentrucă au fost avut Stanciul pâră cu Zârnă din Găleteani înaintea Mircii Voevod şi aşa pâră Zârnă cum că să iasă moşia dela Stanciul; iar Radul din Cozmeşti el au adus pentru acea moşie 12 boiari şi iar mai pă urmă 6 boiari şi au făcut cărţi şi au înoit şi celelalte cărţi ale Stanciului. Apoi după aceaia au dat Stanciul Radului un loc la pădure şi din locul cel curat cu sapa şi cu toporul. Apoi după aceaia Stanciul au vrut săi ia iar locul acela iar Radul au adus pre acei 12 boiari care s'au scris mai sus înaintea Domnii lui de au

[1]) Comunicată de N. Gh. Dinculescu. Actul se află în proprietatea D-lui Dem. Rădulescu, fiind dat cu actele de proprietate de socrul său Costică C. Coşoiu, proprietar din Com. Cosmeşti, jud. Vlaşca, pentru partea de moşie dată ca zestre.

mărturisit. Şi au dat acel loc precum celălalt din vale de jos până în vălcea şi în lung şi în largu. Pentru aceia au dat şi Domnia Mea lui Drăgoi şi Radului ca să aibă ei ocină stătătoare şi ohabnică ei şi feciorii lor şi nepoţii lor şi strănepoţii lor şi de nimeni să nu să clătească după zisa Domnii lui. Şi iată şi mărturii au pus Domnia lui pre jupan Socol vel vornic, i jupan Tudor vel logofăt, i Stanciul Spătarul şi Dragomir Vistierul, i Radul Postelnicul, i Vladul Comisul.

Mesiţa [1]) August 29 vă leat[2]) 7063—1555.

Hrisov de la Leon Vodă

pentru o întărire de ctitor la M-rea Strâmba [3])

Cu mila lui Dumnezeu Io Leon Voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei fiul marelui şi prea bunului, răposatului Io Ştefan Voevod dă domnia mea această poruncă a domniei mele slugii domniei mele lui Miloş log. nepotul cinstitului jupan Stoichiţa fost vel vistier ca să-i fie lui sfânta mănăstire numită Strâmba unde este hramul sfintei Troiţe, care a fost zidită şi înoită din temeliea ei (de) jupan Stoica biv. vel. vist. şi cu soţia sa jupâneasa Dokia şi a miluit-o şi a întărit-o cu sate şi cu ţigani şi a împodobit biserica cu odăjdii şi cu turme. Şi iar a miluit-o cu oi şi boi şi vaci şi bivoli şi albine şi cai şi iepe şi porci şi din toată averea ca să fie călugărilor de hrană şi lui de vecinică pomenire. Şi au ţinut cu bună pace până la moartea lui jupan Stoica vistier şi după moartea lui tot au ţinut cu soţia lui jupâneasa Dokia şi cu nepotul lor Miloş log. până înainte de zilele lui Alexandru Voevod fiul lui Iliaş Voevod, deci atunci a răposat şi jupâneasa Dokia vistiereasa. Şi după moartea jupânesei Dokia vistiereasa, mătuşa lui Miloş log, când a venit Alexandru Voevod, fiul lui Iliaş Voevod, şi a ajuns să fie domn al Ţării Româneşti în oraşul de scaun Bucureşti. Atunci a trimis Alexandru Voevod pe Antonie post. zis caţidiavol cu mare

[1]) luna. — [2]) la anul.

[3]) Acest hrisov, cum şi cele trei documente din sec. XIX care urmează, ne-au fost puse la dispoziţie, cu transcrierea lor, de către D-l Prof. univ. Mişu Săulescu.

urgie ca să sfărâme şi să distrugă şi să prade această sfântă mănăstire mai sus numită Strâmba. Iar călugării dela sfânta mănăstire numită Tismeana unde este hramul Adormirei Preacuratei Născătoare de Dumnezeu şi cu egumenul eromonah Teofil şi cu dicheiu popa Ioan, văzând ei atâta urgie şi stricăciune şi jaf care vrea să se facă acestei sfinte mănăstiri, ei cu toţii s'au strâns cu tot soborul. Au chemat pe Antonie post. mai sus scris la sfânta mănăstire la Tismeana şi l'au poftit şi s'au rugat să nu facă atâta răutate mănăstirei, ci s'au înţeles şi i-au dat lui tl. 250 şi au răscumpărat această sfântă mănăstire ca să le fie lor metoh de moşie (de moştenire) şi de ohabă şi au ţinut-o cu pace călugării dela Tismeana acea mănăstire până în zilele domniei mele iar când au fost acum în zilele domniei mele, iar sluga domniei mele Miloş log. care este ctitor acelei sfiinte mănăstiri dela Strâmba, el n'a vrut să lase mănăstirea sa pe care a zidit-o părintele său Stoica vist. să fie metoh la Tismeana, după cum a vândut-o Alexandru Voevod fiul lui Iliaş Voevod, ci s'a înţeles sluga domniei mele Miloş log. cu călugării sfintei mănăstiri, cu egumenul anume David şi cu proegumenul Teofil şi cu popa Ioan care a fost dicheiu şi cu întreg soborul dela Tismeana ca să le întoarcă banii toţi cu tot . . . . . pe care au făcut pentru mănăstirea Strâmba şi cu . . . . . banii . . . . . şi . . . . sluga domniei mele Miloş log. s'a străduit şi a dat acei toţi bani deplin . . . . 300 în mâna egumenului David şi a proegumenului Teofil şi a popei Ioan fiindcă aceştia au fost câte 3 împreună. Când a dat Miloş log. acei bani ughi 300 atunci a plătit mănăstirea sa Strâmba cu banii lui drepţi, şi a dat sluga domniei mele Miloş log. acesti bani toţi acelor călugări dela Tismeana mai sus scrişi în faţa domniei mele în divan şi în faţa preacinstiţilor dregătorilor domniei mele jupan Hriza vel dvornic şi jupan Vladul vel. log. şi jupan Papa biv. vel log. şi jupan Miho vel spat. şi jupan Muşat vel stol. şi jupan Buzinca vel comis. şi jupan Tudor bir vel sulger şi jupan Matheiu aga şi am văzut domnia mea şi zapisul din mâna călugărilor din sfânta mănăstire dela Tismeana în mâna lui Miloş log. cu toţi boierii mai sus zişi martori şi cu mulţi negustori scrişi în zapis anume Ghinea cos . . . şi Proca şi Jipa şi Isar şi Manea. Aşa dar am dat şi domnia mea această carte a domniei mele la mâna slugii domniei mele Miloş ca să-i fie această sfântă mănăstire numită Strâmba unde este hramul Sfintei Troiţe, cu sate, cu ocine

de moşie (de moştenire) si cu ţigani şi cu turme şi cu toată ferecătura şi cu toate veniturile care au fost mănăstireşti ca să fie el ctitor, cum a fost şi părintele lui jupan Stoica biv vel vistier şi cu soţia lui Jupâneasa Dokia vistiereasa. Şi altul nimenia să nu aibă nici o treabă cu această mănăstire dela Strâmba decât el şi fii săi şi nepoţii, strănepoţii şi de nimeni neclătită după porunca domniei mele [1]). Iată şi martori pus-am domnia mea: jupan Hriza vel. dvornic şi jupan Vladul vel. log. şi jupan Ianaki vel. vistier şi jupan Miho vel. spătar şi jupan Muşat vel. stolnic şi jupan Buzinca vel comis şi jupan Vasilie vel paharnic şi jupan Alexandru vel. postelnic. Şi a alcătuit jupan Vladul vel. logofăt. Am scris eu Ioan gramatic în oraşul de scaun Bucureşti, luna Mai 27 zile şi dela Adam până acum ani scurşi, în anul 7138, iar dela naşterea lui Isus 1630.

Io Leon Voevod cu mila lui Dumnezeu domn.

Pecetea: Leon Voevod fiul lui Ştefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn Ţării Româneşti.

In pricina unei jălbi pentru pământ

Prea cinstite D-tale Biv vel Dvornice

Jăluim Dumitale că având şi noi din veichime 50 stânjeni de moşie la Gropşani sud Romanaţi, i-am stăpânit deavalma cu ceilalţi moşneni până acum şi fiindcă ceilalţi moşneni şed acolo şi s'au mai înmulţit şi eu Şerban Vătafu de Armăşei aflându-mă şezători aici în Craiova şi om cu slujbă fiind, au încutrupit moşnenii tot hotarul şi când mă duc acolo găsesc toate livezile cosite şi locurile arate de unde-mi făceam şi eu agoniseala, pentru aceea mă rog dumitale să fie cinstită poruncă cătră un Popa Gheorghe i Şerban Mălulescu i Vasile Cireaşă şi Dumitru Crucer carii sânt vecini cu noi şi oameni de ispravă şi bătrâni să ne aleagă acesti stânjeni ai noştri de oparte, să ne ştim stăpânirea dintre ceilalţi, că ne urmându-să într'acest

[1]) Despre cuprinsul acestui hrisov se vorbeşte în documentul tipărit de Al. Ştefulescu la pag. 92 a monografiei sale „Strâmba" Tip. Miloşescu, Tg.-Jiu 1906.

chip poate să mănânce tot moşnenii ce şed acolo şi partea noastră totdeauna, şi nu ni dă mâna să luăm boieri hotarnici, şi ce va fi mila dumitale.

Prea plecat Dumitale
Şerban Vătafu de Armăşei de aici
din Craiova
Vasile ot Gropşani sud Romanaţi.

Mihalache Manu Biv Vel Dvornic Caimacam Craiovei

Cinstiţi Dumneavoastră Boeri ispravnici ot sud Romanaţi veţi vedea jalba aceasta ce dau, de vreme ce jăluitorii arată că li să împresoară partea lor de stânjăni de către moşteni şi mai vârtos unul dintre ei să află cu şedearea aici în oraşu şi nu poate totdeauna a merge să-şi caute drepturile lui şi fiindcă voesc a-şi deosebi partea lor. Dvoastră veţi şi orândui pă cei ceruţi de dânşii ca să le deosebească acei stânjăni şi să le facă alegere în scris.

1805 Mart 20.

(Pecete).

Sud Romanaţi

Molitvei tale Popo Gheorghie l Şerbane Mălulescule i Vasile Cireaaşă şi Dumitru Cruceriule dela Gropşani veţi vedea cele ce au jăluit numiţii la domnulu Caimacam şi ce ni se porunceşte şi noao pentru acei stânjini ai lor de moşie ce ar fi având acolo. pentru care fiindcă prin jalbă v'au cerut pe voi ca să le alegeţi acei cincizăci de stânjini pe deoparte iată că şi de către noi vă să scriie împreună cu ceilalţi moşneni faţă, să deosebiţi stânjinii jăluitorilor pe deoparte ca să ştiie pe unde să-şi aibă stăpânirea de acum înainte urmând dreptu şi făr de a mi se năpăstui unii de către alţii, pentru care scriem şi Dumitale biv vel, Zapciule ot plăşi să fii şi dumneata împreună cu mai sus numiţii la alegerea ce vor face şi să să dea înscris la mâinile lor ca să ştie pe unde să-şi aibă stăpânirea, lipsind pricina dintre dânşii, ci dar aşa veţi urma.

1805 Martie 28

Constantin Fărcăşanu Βασιλιος Σερδαρης

Jalbă pentru cutrupire de moșie

Prea cinstite Dumitale biv vel Dvornice

Jăluesc dumitale pentru Dumnealui chir Zanfir fiul răposatului Hagi Costandin Pop că numitu având o parte de moșiie de cumpărătură în hotaru Giormanu care îi este vândută de moșii mei, și astă toamnă văzând că au dat dumnealui jalbă atât slăvitului divan cât și dumitale cerând a să orândui boeri hotarnici să-i măsoare moșiea și să i-o aleagă, după a cărui cerere cu porunca cinstitei ocârmuiri s'au și orânduit dumnealui Pitaru Mihai Poroineanu și mergând la fața locului, n'au măsurat moșiea după cuviință, ci numai i-au dat de jur împrejur prin semnele de mai nainte, apoi văzând noi așa, am dat jalbă dumitale cerând a să porunci dumnealui pitarului ca să măsoare moșiea noastră cea moștenească, după care jalbă s'au și poruncit și mergând cu acea poruncă acolo la fața locului, s'au apucat dumnealui pitaru și trăgându-ne moșiea, au găsit la sămnul deasupra bălți Giormanului stj. 90 încutrupită de către numitu Zanfiraiche în cumpărătura ce-au luat-o dela moșii mei pă care îi stăpânesc în sâlnicie. Pentru care mă rog ca să fiie cinstită poruncă a fi scos atât cu vechilii numitului cât și cu ocolnica ce ni s'au dat de către dumnealui Pitaru spre a ni se cerceta această încutrupire și ori să să poruncească de către cinstitu Divan a ni să da acei stânjini încutrupiți, cu venitu lor ce ni să va cuveni, în stăpânire sau să se orânduiască tot dumnealui Pitaru să meargă să măsoare toate cumpărăturile numitului Zanfiraiche după cărți și zapisă ce sânt spre a să descoperi mai cu deslușire adevărul încutrupirii. Deosăbit și pentru 16 stânjăni ce i-au cumpărat Vasilie, omul numitului dela moșu meu și am protimisis a-i răscumpăra, mă rog a mi să cerceta pricina și pentru aceia. Și ce va fi mila dumitale.

Prea plecat dumitale
Nicolaie Giormăneanu de aici.

Manolachi Lahovari biv vel dvornic întâiul ocârmuitoru al divanului Craiovii.

Dumneata vătașe pe jăluitori cu vechil din partea numitului Pop împreună și cu alegerea din fața locului să-i scoți înaintea noastră la divan.

1811 Mai 3

Pe dos: Jalbă cu poruncă 1811 Mai 3. S'au scris în catastihu casei.

Treti log.

Mare-Spătarul Gr. Filipescu
către Căpitanii de Poteră din Mehedinți

Dela Spătăriie

Căpitanu de potere și voă tuturor căpitanilor din sud. Mehedinți, fiindcă aici într'acele cinci județe ot prest[e] Olt s'au orânduit de către Măriea Sa Vodă câr[c]sărdar și capziman tuturor poterilor dum[nea]lui sărdar Costandin Bălteanu, carele este însărcinat a priveghea cu îngrijire pentru făcătorii de rele ce să vor invi (adică ivi) în vreo parte de loc, deaceia vi să face cunoscut și printr'această carte vă poruncim ca să dați numitului toată ascultarea și supunerea și oricând vă va înștiința că face trebuință a sări cu toții în prinderea tâlharilor, numaidecât să vă porniți cu toată ascultarea și supunerea urmând povățuirilor dumisale, căci cel care va urma împotrivă, acela nu numai va fi lipsit, dar încă să va și pedepsi.

Grigore Filipescu 1823 Iunie 2.

Pecetie ovală: Grigore Filipescu vel spătar 1823.

Teodor Medel [nicer]

Foaia de zestre a Profirei

născută Bălăcescu, la căsătoria sa cu Ioan Şomănescu [1])

Dela răposatul soţul meu, Armaş Ioniţă Bălăcescu, rămâind cu două copile născute întru a noastră căsnicie, pe cea mai mare şi anume Ecaterina, căsătorindu-o, prin foaie de zestre, am şi împărtăşit-o pravilniceşte, atât din rămasul soţului meu, precum şi dintr'ale mele, şi viind vremea a căsătorii şi pe cea de al doilea fică a mea şi anume Profira, dupe D. Ioniţă Şomănescu ce i se zice şi Moldoveanu, atunci la cununie pentru multele neîndemânări ce am întâmpinat ne putându face foae de zestre, ca să se ştie zestrea ce i se dă şi pe care eam fost făgăduito la vremea cununii, acum îndeletnicindumă, printr'acest al meu înscris să arată cele ce dau fiimii Profiri zestre, atât din cele rămase dela soţul meu, precum şi din cele drepte cuvenite mie însă:

1). Stânjini două sute, moşie, în hotarul Şomăneşti, din sud Gorj, din preună cu toate nemestiile şi celelalte câte se găsesc pe dânşii, precum sau aflat până acum în stăpânirea mea.

2). Stânjini doispre zece, tot în hotarul Şomăneştii, prin gura văi, ce sunt cumpăreţi dela Nicolae Şomănescu, din preună cu cele ce să găsesc pe dânşii.

3). Stânjini opt zeci, ipac în hotarul Şomăneşti pe care iam avut şi eu în stăpânirea mea.

4). Stânjini trei sute ce sunt în hotarul Buduhan tot în sud Gorj, dupe cum iam avut şi eu în stăpânire.

5). Un loc silişte în Târgul Jiului, pe care în urmă lau făcut schimb cu alt loc al fiimi Ecaterini.

6). Ipac alt loc, silişte alăturea cu siliştea D. Medelniceru Zamfir Bălteanu, afară din locurile ce am dat fiimi Ecaterini zestre, tot în oraşul Târgu Jiului.

7). Toate locurile şi livezile câte le am împrejurul Târgu Jiului, să le înparţă pe din două frăţeşte cu fiimea Ecaterina.

8). Viea din dealul Scoarţelor pe jumătate.

9). Moşia din hotarul Curpenu pe jumătate, din câtă se află astă zi în stăpânirea mea.

Iar pentru partea ce ar fi vânduto răposatu gineri meu Antonie, se va cere prin judecată de către amândouă fetele a se lua pravilniceşte de la acel cumpărător, ca unul ce au cumpărat lucru strein, şi scoţându-o să se înparţă şi aceia iarăşi frăţeşte pe din două.

Pe Catrina ţiganca cu fiisa Ilinca, o las fiimi Profiri, dupe moartea mea, de mă va căuta şi se va mili de mine până la moartea mea.

10). Douăspre zece zarfuri de argint.

11). Un inel cu şapte diamanţele.

[1]) Comunicată de D-nul Maior Radovanu, după transcrierea făcută la Arhivele Statului.

12). Ipac un inel cu două robinuri şi cu un diamant în mijloc ş. a.

Toate cele lalte mărunţişuri ale casii, au a rămânea întru a mea desăvârşită stăpânire până la sfârşitul vieţii mele şi atunci, căutându-mă şi miluindusă de mine, dupe săvârşirea vieţii mele, au ale înpărţi fiicele mele toate acelea pe din două frăţeşte, îndatorindu-să a-mi face şi soroacele pomenirilor după cinstea neamului nostru.

Pentru banii în naht, fiind că eu cu ficele mele, am avut până acum tot o pungă şi cea ce sau agonisit se află la un loc; De aceeia acum dupe ce se va deosebi banii ce au avut în naht fiimea Ecaterina la moartea soţului său, dupe catagrafia ce este făcută de atunci, cea ce vor mai rămânea, au a se face trei părţi, o parte mie pentru cheltuelile mele, cele întâmplătoare, o parte fiimi Ecaterini şi o parte fiimi Profiri, şi pe cât se va alege partea fieşte căruia, se va însemna partea Profiri întraceastă foaie, care se vor socoti ca o zestre a sa.

Iar partea mea va rămânea întru a mea desăvârşită stăpânire până la sfârşitul vieţii mele, şi pe care dupe moartea mea cea ce vor rămânea îi vor împărţi iarăşi frăţeşte ca şi cele lalte lucruri ce rămân întru a mea stăpânire.

Această însemnare făcându-se prin bună şi dreaptă chibzuire şi nepărtinitoare la nici o parte, dupe ce au iscălit de mine prin punerea peceţii mele, am rugat şi pe prea bunul nostru stăpân, pe D. Marele Vornic, Mihalache Ghica, de au adeverito, spre aşi avea urmarea sa întocmai şi ne strămutat.

1836 Februarie.

Sultana Bălăceasca Armăşoaia.

Cu a mea mulţumire fiind, am iscălit

Ioan Şomănescu.

Aflându mă şi eu faţă la această alcătuire cu mulţumirea amândurora părţilor, am iscălit.

Medelnicer G. Măcesc u.

Poftit fiind de către D. Armăşoaia Sultana Bălăceasca, dătătoarea acestei foi de zestre, şi de către ginerisău Ioniţă Şomănescu, cei ce întro unire au arătat mulţumire pe cele întrânsa coprinse, sau adeverit şi de către mine.
Mihail Ghica.

1836 Februarie 24

Un act de ispaşă
din Glogova, jud. Mehedinţi pe la 1820

Noi aceşti oameni împreună şi cu preotu nostru carii am fost chemaţi de Pârvu Buzianu ca să ispăşim neşte porumbi ce i s'au mâncat de râmători şi de vaci, care el va adevăra vitele, noi am ispăşit şi am găsit stricăciunea: baniţă, jumătăţi de oabroc [1]) 20. Arată păgubaşu că săr vitele Aniţii Tutiloi şi ale părcălabului Pătru şi ale lui Gheorghe Mănescu.

Ispăşitori Eu Gheorghe Iorca [2]), Eu Sămeon Buzian, Eu Ion săn Popa Matei, Eu Pătru Părcălabu, Eu Savu Bunescu, Eu Şărban Mănescu, Eu Ion Birău. Şi am scris eu Popa Gheorghe Culmescu ot Rătez cu zisa ispăşitorilor.

Verso.

S'au mai făcut stricăciuni iar de-vitele Aniţii Tutiloi la Pătru Părcălabu 300 de duduloe [3]) de porumbi, ci iar cum va fi înţelepciunea dumnealor judicătorilor să avem dreptul.

Ispăşitori Eu Pârvu Buzian, Eu Ivan Bunescu, Eu Pătru Buzian.

Numele de familii de la 1820 se găsesc şi azi în Rătezu şi Glogova.

Originalul a fost dăruit de mine Academiei române.

Anton Oprescu.

Zapisu vii Orodelu [4])

Adec eu Ion sin Giurca Faran din Horodel împreun cu fămeia mia Oprea: şi cu copii miei: câţi să găsăsc acum: datam încredinţat zapisul nostru la mâna Dumlui Mladin căpt ginerile Giurcăi Faran Precum să să ştie că având eu o vie bătrân dila tatăl mieu Giurca ce să alătură cu viia frăţinimeu Giurcăi despre partea din sus şi despre partea din josă să alătură cu viia Stoicăi sin Călin Făran vie înfundat m'am învoit cu fămeaia miea şi cu copii noştrii de a noastră bun voie ne silindune niminea de iam vândut această vie a mia cu bani gata Taleri 41 adic patruzăci şi unul şi jumtate fiind că Dumlui i sau căzut să o cumpere fiind giner frăţinimieu să o stăpâniască Dumlui şi copii Dumlui şi nepoţii şi strănepoţii câţi Dumnezău îi va dărui să stăpânească în veci şi în pace de nimeni şi de către copii miei şi de către tot neamul mieu şi când sau făcut această zapisu sau făcut cu mulţi omini martori că cum săs ştie că sau vândut statornic so stăpneasc în veci această.

1776 Oct 30 Eu Ion sin Giurca Foran vânzători Eu oprea fămeia lui Ion vânzător cu copii miei. Eu Manea Logăfăt sin Cond. Plen(iceanu?) am scris cu zisa lui Ion sin mart. (Urmează numele a 6 martori).

[1]) oabroc=broc=mertic. — [2]) 'orca=lorga. — [3]) duduloi=ştiulete

[4]) Transcris de elevul Tosun Gheorghe dela Gimnaziul Principele Mircea din Plenița, sub sfatul d-lui Plopşor.

NOTE ŞI COMUNICĂRI

Inscripţii din Bisericile Oltene [1])

adunate de **T. G. Bulat.**

Hrisoavele şi alte cărţi şi scrisori trebuincioase

1 hrisov al Mării Sale răposatului întru fericire Io Costandin Basarab Brâncoveanu vvd, pentru zidirea mănăstirii şi milele ce are.

1 ün hrisov ipac al Mării Sale Cost. vvd Brâncoveanu pentru ca să scutească mănăstirii vinăriciu, oeritu, dijmăritu şi doi preoţi i un diacon cu lt. 7221.

1 hrisov ipac pentru mila vinăriciului dăn dealu Carloganilor cu lt. 7221.

1 hrisov ipac al Mării Sale pentru zidirea mănăstiri cu lt. 7205.

1 hrisov al Mării Sale Sărban (sic) vvd, pentru milele mănăstiri.

1 hrisov sărbesc.

1 hrisov al Mării Sale Ştefan Cantacuzino vvd, pentru milele mănăstiri.

1 hrisov al Mării Sale Alexandru vvd, pentru milele mănăstiri cu lt. 7136.

1 hrisov al Mării Sale Costandin Gehan Racoviţa vvd, pentru milele mănăstiri 1753.

1 hrisov al Mării Sale Matei Ghica vvd, pentru milele mănăstiri cu lt. 1753.

1 hrisov al Mării Sale io Nicolae Alexandru vvd, pentru milele mănăstiri cu lt. 7224.

1 hrisov al Mării Sale Io Grigorie Ghica vvd, pentru milele mănăstiri cu lt 7257.

1 hrisov al Prinţipatului ţării româneşti pentru milele mănăstiri cu lt. 1790.

[1]) Urmare dela pagina 331 din numărul anterior al revistei (Catastihul-catagrafie al Mănăstirei Mamu-Vâlcea).

2 hrisoave ale Mării Sale Mihail Suțul vvd, pentru milele mănăstiri însă unul din întâia Domnie și altul de al doilea Domnie lt. 1785 și lt. 1792.

1 hrisov al Mării Sale Alexandru Ipsilant vvd din Domnia dintâi lt. 1775 pentru milele mănăstiri.

1 carte de la Prințipatu Craiovei pentru mila vinăriciului cu lt. 1733.

1 anafora întărită de Măria Sa Mihai vvd Suțu pentru jndecata ce au avut mănăstirea cu Ilie Pleșoianu, pentru moșia Dranovațu cu lt. 1784 Mai 26.

1 carte de blestem a Mitropolitului Grigorie i Filaret episcop, tot pentru aceasta moșie cu lt. 1784.

1 zapis al d-lui Costandin Brâncoveanu stolnic pentru 5 suflete de țigani, ce a dat danie mănăstiri cu lt. 7251.

1 carte pentru un țigan de la *Lăpădat (?)* căpt. cu lt. 7218.

1 carte de judecată a divanului Craiovii pentru pricina de judecată, ce au avut cu Mihai Stărceoțesc pentru moșia Mamu Cuv. Starița Nichofora lt. 1764.

1 anafora a divanului Craiovii pentru judecata ce au avut Sofia Starița cu Ilie Pleșoianu pentru moșia Dranovațu 1784.

1 zapis al lui Irimia sin Bizantie ot Corăști pentru vânzarea vii Cocorăști 7219.

1 foae de 3 *clăcași* țigani de la Brâncoveanu ce s'au dat danie mănăstiri 7223.

1 zapis al arhimandritului Ioan Hurezeanu pentru dania vii Cocorăști.

1 Zapis pentru vânzarea moșai Dranovaț al lui Raducan Plesoianu i brat ego Dumitrașcu.

1 anafora a divanului Craiovei pentru pricina moșii Dranovețu cu Ilie Pleșoianu.

1 zapis al d-lui dvornic Gheorghe de la Fălcoi pentru vânzarea moșii Mirila ot Balș cu lt. 7204.

1 zapis al Magdalinii Buzescu pentru un țigan ce dat danie mănăstire.

1 zapisul lui Neagoe de la Cocărăști pentru vânzarea vii de acolo, la părintele arhimandritu Ioan igm. Hurezanu.

4 pecetluituri ale scutelnicilor mănăstirii cu adeverințele asezământurilor.

1 hrisov al Mării sale Costandin Ipsilant vvd, pentru milele mănăstiri.

1 basma cu multe scrisori și răvașe trebuincioase și netrebuincioase a mănăstiri legate la un loc.

Robii sfintei Mânăstiri

Salașe 23. (Numele fără interes, de acea nu le mai dăm. Facem noi numai tabloul următor:

23 salașe dintre care:

	3	sălașe având câte	1	membru	=	3
	10	„ „ „	2	membri	=	20
	6	„ „ „	4	„	=	24
	4	„ „ „	5	„	=	20
Total	23					67

Un rob fugit de 9 ani. In total deci 68 persoane. (Remarcăm numărul restrâns al membrilor familiilor).

Aceste mai sus arătate după porunca Prea Sf. Părintelui Episcop Ramnic Kiriu Kir Nectarie s'au făcut toate teslim în mâna cuv. Casiani monahia, ce s'au așăzat stariță, în locul cuv. Gherasimei prostariță.

1808 ghen 15.

Neofitos arh.

In acelaș dosar, pagina 53, aflăm rezumate „sineturi" mai vechi ale moșiei și mănăstirii Mamu [1]), precum urmează:

„Prescurtare însemnată precum la vale coprinde:

1 din anul 7137, Mai 25 în tâlmăcire hrisovul al lui Vodă Alexandru fiul lui Ilieaș voivod pă numele Nugăi feciorul lui Bogdan din neamul ce să trag din Petrea Judecul [2]) și mătușa lor Voica pentru ca să stăpânească el a treilea (sic) parte din moșia Mamului, lăsându-se în stăpânirea mănăstiri Mamului celelalte doă părți, rămase de la Crăciun sin Ciogan și Radu Buruinosul. In această carte să arată cu deamăruntul și toate semnele de hotare ale moșii Mamului.

al 2, Din anul 7257 Avgst 13. Cartea de judecată a lui vel ban Barbu Schindescu (sic) prin care s'a hotărât ca Nuga (?) cu ai săi- să-și stăpânească moșia Mamul iar schitul Mamului să aibă (?) parte cea ce să vor îndura moșnenii din buna voie a lor.

al 3. Din anul 7283 Avgust 8 mărturia Platonidii ieromonahii ce-au fost 26 de ani stariță la mănăstirea Mamului precum că la partea de moșie a lui Stan Buran ce să

[1]) Mănăstirea Mamu exista și înainte de Brâncoveanu.
[2]) *J*, nu *I*.

trage din Petrea Judecul și mătușa sa Voica care acea mănăstire nici treaba și nici măcar vre-un înscris. Ear stăpânirea acestii moșii s'au urmat după semnele de hotare ce să arată deamăruntul în această mărturie.

al 4. Din anul 7288 Mai 8. O mărturie dată de cinci megiași oameni bătrâni, de câte o sută de ani, cu arătarea ștințelor ce au ei pentru hotarele părții de moșie a lui Stan Burchi feciorul Iogăi, din trupul moșii Mamului.

al 5-lea. Din anul 1793 Noembrie 21. Jalba ce au dat Ilie i Nițul și Florea din Slatina jud. Olt lui Alexandru Costandin Moruz Vodă. Și în dosul acei jalbi pitacul Înălțimii sale cătrecaimacamul Craiovii hatmanul Costache Caragea de a să cerceta și a să hotărî pricina pentru a treia parte din trupul moșii Mamul sud Vâlcea ce era a jupânesii Voicăi strămoșii jaluitorilor și s'a răpit (?) de la o seamă de vreme, de starița schitului Mamu tot din acest județ.

(Va urma).

O revistă literară în Craiova în 1889

„Revista Olteană"

D-l N. Iorga în lucrarea sa *„Istoria Presei Românești* de la primele începuturi până la 1916" (Atelierele Adevărul, București, 1922), la pagina 161, are următoarele rânduri:

„Intre revistele literare de provincie, Revista Olteană *a lui Traian Demetrescu și Gh. D. Pencioiu (1888—1892) s'a deosebit prin versurile ușoare ale celui dintâi și serioasele încercări de critică ale celui de al doilea".*

Intâmplarea a făcut ca în biblioteca mea să găsesc Anul al II-lea complet din această revistă intitulată *Revista Olteană literară--Științifică* 1889—1890.

Deși d-l Iorga arată că ar fi apărut până la 1892 însă, din informații craiovene, această revistă a încetat în anul al doilea [1]).

[1]) Ca și noi afirmă și N. Zaharia, în broșura *Traian Demetrescu,* 1910, pag. 5.

Fiindcă la 25 Octombre 1925 s'a desvăluit bustul poetului *Traian Demetrescu,* în Craiova, în squarul din fața bisericii Sf. Arhangheli, se cuvine să dăm câteva informațiuni despre această revistă Olteană, mult dragă poetului.

*

Revista apărea lunar. Acest an al II-lea, 1889, formează un volum de 434 pagine, cu un coprins variat: Poezii, Nuvele, Studii literare, Folklor, diverse.

In jurul ei erau grupați: Traian Demetrescu, G. D. Pencioiu, I. T. Izvoranu, M. Steureanu, etc.

Pictorul-profesor N. Rădulescu ilustra fiecare număr cu portretele, în deosebi, ale scriitorilor.

Găsesc că se cuvine, ca primele cuvinte scrise cu începerea anului al 2-lea al revistei să le reproducem și noi, făcând un serviciu cultural. Iată-le.

Către abonați și cititori,

In anul trecut patru tineri își dau mâna pentru a lupta împreună pe arena publicisticei literare, și la 15 Maiu 1888 iese de sub tipar primul număr al „Revistei Oltene".

Iată cam ce ziceam noi—cei patru—în prefața de la No. 1.

„Pentru a contribui la desrădăcinarea din opinia publică a credinței greșite că tinerimea craioveană e leneșe, coruptă, nevrednică de a înjgheba o mișcare cât de mică pe orice teren intelectual — noi, o mână de tineri, am hotărât publicarea acestei Reviste, care să fie de o cam dată mica noastră tribună, de la care să răspândim simțirile și cugetările noastre despre bine și frumos".

Un an a trecut, din patru ne-am făcut opt — opt tineri, cari sunt hotărâți a merge înainte și a continua publicarea Revistei.

Din tabla de materie a anului I, oricine s'a putut convinge că am căutat să lărgim mereu activitatea noastră și să împărtășim publicului materii din ce în ce mai variate și mai bogate din domeniul literilor și al științelor — dacă nu în tot-deauna originale și complete, cel puțin în traduceri sau în rezumat.

Tot această dorință de progres—chiar cu sacrificii—ne-a îndemnat să îmbogățim anul acesta revista noastră cu câte-o ilustrație pentru fie-care număr și sperăm că acest adaos de cheltuială și de încuragiare din partea publicului, căruia deja 'i sun-

tem recunoscători. In adevăr—trebue s'o spunem—Craiova ne-a sprijinit şi capitala ne-a încurajat.

Anul trecut am intrat în luptă numai cu speranţa că şi în Craiova se poate face ceva pe terenul activităţei intelectuale; anul acesta avem convingerea că Capitala Olteniei trebue să lucreze pe acest teren.

Anul trecut eream puţini şi fără curagiu; anul acesta numărul nostru a crescut şi hotărârea noastră s'a întărit.

„Libertate de idei" este devisa noastră: fie-care la respunderea celor susţinute de el, iar noi nu facem de cât să-i dăm mijlocul de a da la lumină ideile sale.

N'avem pretenţia de a fi deja pe treapta revistelor celor bune, dar avem năzuinţa de a ajunge alături de ele; nu fugim de critica dreaptă a oamenilor competinţi, dar nu băgăm în seamă vorbele goale ale celor răuvoitori.

Punem temeiu pe aprecierile celor inteligenţi şi culţi şi căutăm prin lucrările noastre să mărim numărul celor în stare de a ne aprecia.

Comitetul de Redacţie.

*

După apariţia regulată a Revistei, la sfârşitul anului al II-lea, cu ultimul număr Comitetul de redacţie, la 15 Martie 1890, se adresează astfel publicului:

Către publicul cititor,

Cu numărul acesta „Revista Olteană" împlineşte duoi ani de publicitate şi credem că nu e reu să mai stăm puţin de vorbă cu acei ce au obiceiul de a citi.

Acum doi ani se putea observa aci în Craiova un curent de activitate literară, destul de puternic pentru un centru mic ca al nostru. Mai toţi tinerii din localitate arătau o dorinţă—nestrămutată—de a se aduna şi discuta literatură şi ştiinţă. Ba câţi-va mai zeloşi făcuseră şi un *mic cerc* [2]) în jurul acestei dorinţi arzătoare şi proiectaseră o revistă, în care să se sintetizeze aceste discuţiuni. Ideea era minunată şi lumea cititoare din Craiova aplauda cu frenesie. Trecu cât-va timp, dar ceata scădea şi entusiasmul slăbea mereu. De-şi în acel cerc se găsiau destui tineri cu dare de

[2]) Cei cari au cunoştiinţă despre acest „cerc", sunt rugaţi să ne dea detalii.

mână, totuşi chestiunea budgetară provoacă disolvarea societăţei şi copilul muri fără să vază lumina zilei. Trist lucru pentru capitala Olteniei, focarul culturei Româneşti.

Nu mult după moartea proiectatei societăţi, câţi-va tineri, cu mai puţină dare de mână, dar cu mai mult dor de lucru, se grupează într'o modestă cameră a unuia dintr'înşii şi hotărăsc a încerca şi puţini, ceeace nu aveau curagiul să întreprindă alţii mai mulţi.

Cu o voinţă fermă de a face chiar sacrificii, începură publicarea unei reviste—Revista Olteană.—

Primul număr apare la 15 Martie 1888 şi „Comitetul de Redacţie", adică acea mână de tineri, care da şi banii şi articolele anunţă că-şi pornesc mersul „cu nădejde şi destoinicie", sprijiniţi pe făgăduinţa lui Stuart Mill că „societatea le va prileji eserciţiul desvoltărei" şi cu încrederea că „oraşul nostru, care numără o populaţiune instruită, le va da indemn din ce în ce mai puternic, pentru lărgirea terenului de luptă".

Un an de zile revista Olteană 'şi urmează cursul neîntrerupt, apărând o dată pe fie-care lună, modestă dar roditoare.

Tabla de materii din No. 12 (15 Fevruarie 1889) dovedeşte ori cui vrea să constate, că s'a lucrat ceva: poezii şi prosă, nuvele, studii, schiţe şi critice literare, cronici theatrale, note biografice, cugetări, etc. pe terenul literare, economie politică, sociologie, finaţne, pedagogie, studii fiziologice etc. pe terenul sciinţific.

Volumul de 422 de pagini ce formează anul I al revistei coprinde articole şi studii — dacă nu toate originale, dar mai toate instructive şi interesante — putem s'o spunem fără sfială.

Parte din Craioveni, şi mulţi din Capitală au încuragiat — moraliceşte — revista în cursul acestui an, aşa că se hotărî continuarea publicaţiei. —

Mai mult, Comitetul de redacţie, în dorinţa de a face progres — chiar cu sacrificii — a urmărit şi înfrumoseţat revista şi a îmbogăţit-o cu câte o iluctraţie pentru fie-care număr, cu speranţa că „acest adaos de sprijin şi încuragiare din partea publicului [3]) în anul al 2-lea „Revista Olteană" coprinde o varietate de materii şi o serie de studii literare ştinţifice, cari n'ar fi făcut necinstea celor mai bune reviste din ţară. Ne am dat osteneala ca să mulţămim pe cititorii nostri şi ca să mărim numărul lor. N'am cruţat nici munca, nici bani şi am adus la capăt şi anul al 2-lea, spe-

[3]) Pag. 2 din No. 1 An II.

rând mereu în încurajare şi sprijinul publicului. Dar ca să fim sinceri, trebue să repetăm la sfârşitul acestui volum, ceea ce am spus cu presimţire la începutul volumlui I: „lipsiţi de încuragiare, de părghiile absolut trebuincioase unor asemeni întreprinderi, fatalmente va trebui să ne afundăm în pessimismul desgustului, care este simptomul societăţilor bolnave de anemie intelectuală“ [4]). In adevăr, ceea-ce ne descurajează este că abonamentele se încassează cu greu şi mulţi din cei bogaţi ai Craiovei ne refuză sprijinul material, pe care eram în drept a-l aştepta de la D-lor [5]). Ceea-ce ne miră însă mai mult este că, tocmai acei tineri, cari acum câti-va ani simţiseră trebuinţa unei reviste şi proectaseră a publica una, tocmai ei zicem — adică mulţi din ei — sunt cei dintâi cari ne descuragiază. Dacă cred că nu facem destul, facă D-lor mai mult, scoaţă D-lor la lumină o revistă mai bună şi noi — cu modestele noastre mijloace materiale — îi vom încuragia mai mult — fie siguri despre acesta. Dar se pare că aici se urmează vorba aceea: „Imi scot mie amândoi ochii, numai să-ţi scot şi ţie unul.“

Comitetul de Redacţie.

Craiova, 15 Martie 1890.

O pagină de o rară melancolie, care însă spune mult, despre acele vremuri....

*

Şi ca să se vadă şi activitatea desfăşurată în anii 1889—1890 de *Revista Olteană*, trecem aci în întregime *Tabla de materii* a anului al doilea :

TABLA DE MATERII

POEZII

Traian Demetrescu : Sonete, Poate, Noapte de vară, Lui Eminescu, Numai frumoasă, Cad frunzele, Unui amic poet, Farmec, Halucinaţie.

G. D. Pencioiu: Din cântecul trestiei (dupe Lenau), Din cartea cântecelor (dupe Heine), Două strofe.

[4]) Pag. 2 din No. 1 An. I.

[5]) In această privinţă, vai! lucrurile nu s'au schimbat mult. Consultaţi numai „Tabla Neagră“ din Arhivele Olteniei ce se va publica în numărul următor. *Nota Redacţiei.*

Gripen: Din cartea cântecilor (dupe Heine).
Elisabeta M. Z. Ionescu: Soarele, Şi dacă.
Eliza Gănescu: Nu pot uita.
I. Gh.: Copilei mele (dupe Victor Hugo).
N. Basilescu: Resbelul din Croma (dupe Ossian).

NUVELE ŞI POEZII IN PROZĂ

Mihail Eminescu: Sărmanul Dionis.
Traian Demetrescu: Din lumea tristă.
Vasile Petrescu: Doi tovarăşi, Alexandru, Despărţindu-ne.
Dumitru Stăncescu: Artă, De teamă.
H. Certeneanu. O Mulţumire (dupe Turghienef).

PORTRETE ŞI STUDII LITERARE

Traian Demetrescu: Vasile Alexandri, Alfred de Musset, M-me L. Ackermann, N. Nicoleanu, Mihail Zamfirescu, Dimitrie Bolintineanu, Veronica Micle, Temperament în artă.
G. D. Pencioiu: Nicolaus Lenau, Henri Heine, Robert Hamerling, Fr. Barsiat.
Mihail Chintescu: Incercări asupra poetului Mihail Eminescu, Paillet.
M. Steureanu: Din literatura generală (după Brandes), Alfred de Musset şi George Sand (dupe Brandes).

FOLKLOR

M. Schwarzfeld: Lacrămile şi blestemul mumei (legendă), Vasile Alexandri sau meşterul drege-strică şi apărătorii săi.
Traian Demetescu : Folklorul şi Alexandri (notă critică).

ARTICOLE ŞTIINŢIFICE

Dr. Arhimandrescu: Spânzurătoarea în medicină.
H. Streitman: Băgări de seamă asupra progresului, Note.
I. T. Izvoreanu: Noţiunea de stat la noi.

DIFERITE ARTICOLE

Vasile Petrescu: Amintiri din călătorie.
M. Steureanu: Citirea şi recitarea în şcoalele primare.
G. D. Pencioiu: Tarifa autonomă şi apărătorii ei.
M. Schwarzfeld: De când s'a introdus berea la noi.
Cecilia R. Samitca: Zeţarul în vechime.
Mihail Chintescu: Generaţia veche.

CUGETĂRII

Elena Hüpsch: Cugetări.
Traian Demetrescu: Rânduri.

BIBLIOGRAFIE ŞI CRONICI TEATRALE

G. D. Pencioiu: Note biografice, Revista Teatrală.
Gripen: Revista teatrală.
M. C.: Rezumat.
P. S.: Rezumat.
Vasile Petrescu: Teatru.
Traian Demetrescu: Cronică Teatrală.
Redacţia: Curier Teatral, Note Bibliografice.

TEATRU

Traian Demetrescu: Pater (dramă într'un act în versuri dupe François Coppée).

VARIA

Redacţia: Către abonaţi şi cititori, Necrolog.

ILUSTRAŢIUNI

N. Rădulescu: Nicolaus Lenau, Alfred de Musset, Mihail Eminescu, M-me L. Ackermann, Paillet, N. Nicoleanu, Mihail Zamfirescu, Henri Heine, Dimitrie Bolintineanu, Robert Hamerling, Veronica Micle.

*

In istoria culturală a Craiovei, această revistă a însemnat foarte mult! S'ar cuveni ca să se facă un studiu al vremurilor când Traian Demetrescu, cu prietenii lui, se străduiau să contribue cu munca lor la o prefacere în spre mai bine.

Dem. D. Stoenescu.

C. A. Rosetti, librar

Printre multele îndeletniciri patriotice şi democratice ale lui Costache Rosetti, el a mai avut şi pe aceia de librar.

La un loc cu un tipograf de origine austriac, anume Wintherhalder deşchide o librărie şi îi şi pune firma: *„Librăria Rosetti şi Wintherhalder"*. Această librărie funcţionează pe la 1851 şi e pe Calea Victoriei în Bucureşti (Podul Mogoşoaiei), în dreptul casei lui Török (Piaţa Teatrului). Librăria devine o fundaţiune naţională şi patriotică, iar nu negustorească: în ea se tipăresc primele poezii ale marelui om, de prin 1843 încă: *„Ceasurile de mulţumire"*. La finele volumului se citeşte şi numele abonaţilor. Iată-le: „Aron Florian (istoricul), Serdarul K. K. Aristia (dramaturgul), Grigorie Bengescu (din Craiova), Pitarul Costache Bozianu (viitorul mare jurist), C. N. Brăiloiu (din Craiova, juristul), D. Budişteanu, Pană Buescu (marele liberal), Costache Butculescu, Serdarul C. Bălăcianu (viitorul ministru plenipotenţiar sub I. C. Brătianu), Logofătul Alecu Vilara, Voinescu I Colonel, Logofătul Gh. Văcărescu (marele democrat), Nicolache Ghika, Logofătul Ion Golescu (marele liberal), Logofătul Nicolae Golescu (marele liberal), Postelnicul Ştefan Golescu (marele liberal), Aga D. Greceanu, Ion Grădişteanu (marele prieten şi democrat al lui Rosetti), Serdarul Costache Duca, Constantin Serdaru Cantacuzino, Serdaru Gheorghe Cantacuzino, Barbu Catargiu (viitorul Prim ministru), Ion Cretzeanu (poetul), Iancu Kreţulescu, şi Costache (viitorul ministru), Colonelul Iancu Câmpineanu, fraţii Ion şi Manolache Lahovary, Aga Iancu Manu, Căpitanul Marghiloman, Parucicul Macedonski, Pană Olănescu (tatăl Olăneştilor de azi Costică şi Grigorie), Alecu Otteteleşeanu, Logofătul Grigorie Obedeanu (unchiul lui Rosetti), Graful Scarlat Rosetti, Hristache Tell (cel de la 48), Costache Faca (autorul Franţuzitelor), I. N. Filipescu, Logofătul N. Florescu, Emanoil Florescu (generalul). C. Rosetti traduce şi tipăreşte în această librărie din englezeşte şi poema Manfred a lui Lord Byron, pe care o dedică iubitului său amic Colonelul Iancu Câmpineanu, cu această strofă:

„La tot ce e virtute, la tot ce e simţire,
La tot ce-aduce bine la neamul românesc
Ai fost şi eşti tu gata ca să te dai jerfire;
La or ce bine 'n frunte, Române, te găsesc!

Mi-am învăţat eu legea de când te ştiu pe tine;
Părinţi, virtute, ţară, tu m'ai făcut s'ador!
L'acesta doar ca 'ntâia lucrare de la mine,
Primeşte a fi şi 'nfrunte-i, primeşte-o ca odor".

La această librărie se tipăresc şi se expun opere traduse de C. A. Rosetti din Lamartine şi Victor Hugo. Gustul literar, istoric şi politic începe să se răspândească în societate, graţie acestei librării, unde în fie-care zi numărul abonaţilor se înmulţia. Toate mergeau bine, până începură să se ciocnească cap în cap cele două curente ce erau atunci în Bucureşti: între boerii cei bătrâni din protipendadă şi cei tineri cu principii democratice. Cei bătrâni nu puteau mistui cum Rosetache al nostru a putut să se facă negustor. Auzi? el, feciorul lui Alexandru Rosetti mare logofăt, să'şi pue firmă de librar la un loc cu unul ce-i zice Wintherhalder? Incepură boerii a vorbi pe socoteala acestei întîmplări şi lucrul fu ascuns de mama lui Costache Rosetti, Elina, născută Obedeanu [1]), o cucoană mare, cu prejudecăţile timpului. Cum se întîmplă însă, se găsi o indiscretă şi îi spuse că Rosetache s'a făcut negustor, şi încă cu firmă, are librărie cu neamţu de Wintherhalder; democraţia l'a scos din minţi şi pace! Cucoana nu crezu; ca s-o isprăvească însă, ea hotărî să se convingă singură. Şi iată pe cocoana Elina Obedeanca, înaltă şi impunătoare cum erea, că se îmbracă în cea mai scumpă rochie boerească de hataeà, cu sârme de aur şi cu blană de sângeap, cu belacoase, încheate cu şnururi de mărgăritar, pe umeri cu şal de la Stambul parfumat, de la *Madame Jobin* [2]), cu şamşà malageà la pept, şi cu reţele scumpe pe mâini, în urechi cu cercei de brilliant, cât maslina, de-ţi lua ochii, cu inele de smarald şi de rubin în degete, cu mătănii de chihlimbar galben pe braţ, cu ceasornic de aur la brâu, în butcă înhămată cu patru cai, la plimbare, cu cei doui arnăuţi la spatele trăsurei, în fustanèle şi cu iataganele la brâu, pe capră vizitiul ţigan Costache în livrea la fel ca alui Vodă, căruia cocoana îi zicea: Vere, că o ia pe podul Mogoşoaei, de la piaţa lui Vodă-Bibescu de sub dealul Mitropoliei, până la Cişmeaua roşie; se opri aci, se opri colea să vază păpuşele pe la fereastre, îmbrăcate cu

[1]) Elina Obedeanu era sora marelui logofăt Grigore Nicolae Obedeanu, stabilit în Bucureşti şi a Ecaterinei, măritată cu marele logofăt Costache Cornescu; ea luase în căsătorie pe marele logofăt Alecu Rosetti, cu care avu pe C. A. Rosetti.

[2]) Prăvălie sub biseriea Creţulescu, fondată la 1851.

mătăsuri de la *Pariz*, de la *Beci* (Viena), de la *Lipsca*, ori de la Ţarigrad. Se opri şi la pieptănărul, un neamţ care adusese cel d'intîi piepteni de dame în Bucureşti. Când ajunse însă în dreptul lui Török (piaţa teatrului), privirea i se înnoră, obrajii i se îngălbeniră, şi căzu cu capul pe perina butcii: zărise firma pe care şedea scris: „Librăria Rosetti şi Wintherhalder". Costache a dus-o repede acasă; doftorul grec fu chemat de aduse în simţiri pe coana Elina.

Deşteptată, oftă şi spuse: Auzi, auzi, Rosetache negustor, ne-a făcut neamul de râs! [1])

Const V. Obedeanu.

Infiltraţia franceză în Oltenia

Vorbind de migraţiunile francezilor, vestitul geograf Onésime Reclus arată că pe an din patria lor nu emigrează decât vreo zece mii de francezi, şi mai toţi în America de Sud, Anglia, Belgia, Elveţia, Italia, Spania, Tunis şi Algeria. Se numără pe degete francezii cari au călcat la noi înainte de isbucnirea revoluţiunei franceze. De atunci încolo au ajuns în Principatele Române francezi mai mulţi. Unii din emigraţii vremei aceleia s'au rătăcit până la gurile Dunărei, şi ca să-şi câştige pâinea au început să înveţe pe copiii de boer franţuzeşte. In secolul XIX au trecut Carpaţii şi mai mulţi francezi. Puţini din ei s'au mai reîntors în Franţa. Cei rămaşi sunt mai ales pionierii influenţei franceze în România. Ei toţi şi românii ce şi-au făcut studiile lor în Franţa au sădit în sufletul românesc acea francofilie ce uneori se dovedeşte mai puternică decât chiar raţiunea. Oltenia şi Craiova au primit pe aceaşi cale roadele civilizaţiunei apusene şi simpatia de Franţa.

Pe cât ştiu, cel dintâi profesor de limba şi literatura franceză la şcolile cele mari din Craiova (Liceul Carol I) a fost Visamon. Lui i-au urmat Dufour şi Raymond. Dufour a murit pe la 1872 şi nu-mi aduc aminte de dânsul. Am cunoscut însă pe fiul său Jules Dufour, Doctor în drept dela Paris şi avocat la Bucureşti, unde a murit la 1890.

[1]) Vezi C. A. Rosetti poiet, de D. Teleor, I Vol. Bucureşti 1916 pag. 1—4 şi povestiri dela Horia Rosetti (fiul lui C. A. Rosetti, şi Col. V. Obedeanu (nepotul Elinei Obedeanu).

Raymond mi-a fost profesor aproape necontenit, căci a murit în 1886, când eram în ultima clasă de liceu. Era profesor la liceu dela 1846 şi într'o vreme a îndeplinit şi funcţiunea de Vice-Consul al Franciei. Dufour ţinea o italiancă. L. C. Raymond s'a însurat în Craiova cu o franceză, care deschisese pe podul mare (calea Unirei) un salon de mode, pe care l-a continuat în aceiaşi prăvălie Cati Riedl şi fica ei D-na Ludvig. M-lle Marie, devenită Madame Raymond, a întemeiat şi condus un pensionat de fete. Copii lui Raymond, caşi ai lui Dufour, s'au romanizat cu totul, şi nu au slujit decât România.

Pe la 1877 şi 1878, una din catedrele de limba franceză dela liceu a suplinit-o Bolivier. Acesta fusese adus în Craiova de Generalul Magheru ca guvernor la nepotul său Mihai Haralamb. Se spunea de Bolivier că era fugit din Franţa, pentrucă jucase un rol oarecare la 1870 în Comuna din Paris.

Inainte-i, pe la alte case, mai fuseseră guvernori francezi în Oltenia. Dacă nu mă înşel, chiar Dufour fusese adus de Bibescu la copiii lui, iar Raymond de unul din Bengeşti. Margot, cel ce a tipărit un volum asupra antichităţilor române, lucrare dedicată Pitarului Constantin Slăvitescu, trăise câţiva ani în Oltenia ca guvernor al verilor mei Slăviteşti. La Căzăneşti (Vâlcea) alţi veri, Filipinii, aveau de guvernor pe unul Gallord. Guvernante franceze au trecut prin Oltenia cu sutele. Numai dela noi din casă îmi aduc aminte de vreo cinci, începând cu M-me Siobenet, care m'a învăţat să scriu cântându-mi „A bas les soldats du Pape" şi „Vivent les rouges, à bas les blancs" şi până la M-lle Rosset, care cânta „Henri V, o mon roy" şi-mi da să cetesc pe S-t François de Salles.

Şcoala Centrală de fete a început sub direcţia D-nei de Villeneuve. Ei a urmat o altă franceză, D-ra Cottet, ce mai în urmă a devenit D-na Panaiotescu [1]). Sub lungul directorat al acestei din urmă elevele au învăţat să vorbească franţuzeşte dela Célestine Clodet şi Amélie Boullard. M-lle Boullard a rămas şi ea în ţară şi a murit ca soţie a Căpitanului Nadulian.

Dar nu au fost numai profesori francezii ce au venit în Craiova în secolul trecut. Adhémor, Corsin, Condemines şi Prospère s'au ocupat cu exploatarea pădurilor ori de cultivarea viilor, cu comerţul de vinuri. Mallan şi Poumaye au condus bănci, pe

[1]) Fosta Directoare a Şcoalei Centrale a avut două fete: actualele Doamne Minovici şi Goşanec din localitate.

vremea când alţii nu făceau decât zărăfie. Arhitectul De Tavernier a slujit Primăria Craiovei câteva decenti. Sergent-Andrillot a înfiinţat şi dirijat tăbăcăria dela Bucovăţ.

Franţuzul Riga îmbrăca pe eleganţii Craiovei mult înainte de Riedel şi de Leoveanu. Pe cocoane le îmbrăca mai bine două franceze: Celina şi Tereza. Bărbatul Celinei, Monsieur Baptiste, fusese bucătar mare, şi în Craiova, ca un cunoscător al tainelor artei culinare, îi plăcea să se facă admirat de cei ce le plăcea să mănânce. Papa Auguste, în birtul lui de lângă teatru, a încetăţenit bucătăria franceză în Oltenia. Insfârşit Emil Frizerul a contribuit şi el la desvoltarea gustului de ce e frumos, coafând pe cocoane când mergeau la nunţi ori la baluri.

Tot francez şi Defleury, cel ce s'a căsătorit cu o nepoată a lui Haralamb şi a lăsat moştenitori. Mai toţi francezii de care vorbesc aici, rămânând în ţară, confirmă observaţia lui Reclus, ce zice că, dacă francezii nu emigrează bucuros, foarte puţini din cei ce se duc se mai întorc în Franţa. Unde se opresc, ei samănă însă cultura şi civilizaţia franceză, şi înrădăcinându-se unde au descălecat, se desnaţionalizează, păstrând viie amintirea patriei de origină şi o fac simpatică noilor lor concetăţeni.

Aşa au lucrat şi francezii ce s'au aşezat în Craiova în secolul XIX, şi de aceia se cuvine să ne aducem aminte de ei câteodată. Au fost pionieri ai civilizaţiunei apusene în Oltenia.

M. Theodorian-Carada.

Calendar geografic, istoric şi literar
pe anul 1861 de D. Bolintineanu şi A. Zanne

„Tipărit în typographia Statului", cu o vignetă pe coperta exterioară înfăţişând titlul de mai sus înconjurat de patru femei: Alegoria celor patru anotimpuri. Coperta internă are o altă gravură, sub acelaşi titlu; aceasta are la mijloc pământul — pe care stă scris: 1861 — având în juru-i cele 12 luni ale anului, reprezintate prin tinere femei.

Un mic tablou de „Dillele espediţiei posteï din Capitală prin oraşele principale alle Românieï" vesteşte că numai Joia şi Duminica

pleacă poşta din Bucureşti spre Craiova, Slatina, Caracal, Calafat, T.-Jiu, Severin, Zimnicea şi T.-Măgurele.

Din lista bâlciurilor de peste an, notăm pe cele din regiunea noastră: La Cărbuneşti 9 Martie, la Işalniţa 22 Martie, la Căpreni 26 Martie; la Şegarcea şi T.-Jiu 7 Mai, la Runcu 12 Mai, la Caracal 17 Mai; la Căpreni şi Râmnic la 24 Iunie, la Cărbuneşti 29 Iunie; la T.-Jiu 15 August, la Râureni 29 August, la Brădiceni şi Râureni 8 Sept.; la T.-Jiu la 14 Oct., iar la 21 Oct. la R.-Vâlcii.

După câteva bucăţi literare urmează: *Podul lui Traian peste Danubiu,* fără semnătură. Prin acest articol se caută a se lumina chestiunea locului aşezării acelui pod şi identificarea lui cu acela din faţa Severinului. Se citează părerile lui Dione Casiu, ale lui Procopiu, cu citaţie din Aedificiis şi mărturisirile contelui Marsigli din „Description du Danube" t. II. p. 39 ed. Haye. 1744. Acesta din urmă vorbeşte însă de resturile podului dela Celei—pod de lemn, nu de piatră ca cel dela Severin—pe care le-a văzut într'o vreme când apele Dunărei scăzuseră extrem de mult; el zice: „am putut vedea o mare cătime de pari bătuţi în albia fluviului, care pari formau nişte pilastri de lemn de o mărime prodigioasă". Marsigli descrie şi podul dela Severin, afirmând că ar fi avut 22 arcuri şi 23 pilastri, ceea ce scriitorul articolului rectifică, socotind că ar fi numai 21 pilastri între capetele de pod ce se văd şi azi. Cu trei ani înainte guvernul austriac ar fi făcut o măsurătoare exactă şi un plan al podului, despre care regretă că nu a putut lua cunoştinţă de el. Se citează şi opera unui vienez Aschbach „Ueber Trajans steinerne Donaubrucke", care zice că pilastrii podului nu erau uniţi prin construcţiuni de grinzi de lemn, ci prin bolte de piatră. După acesta, chipul cum e reprezentat podul pe columna lui Traian—după care Calendarul dă o copie frumoasă — ar fi o ficţiune. Autorul nostru susţine contrariul, anume că podul propriu zis, deasupra pilastrilor, a fost de lemn.

Caşi Marsigli el socoteşte că pilastrii s'au construit din piatră de gârlă de diferite mărimi şi forme, amestecate cu cărămidă şi legate împreună printr'un fel de beton.

La urmă se dau informaţii luate în vremea aceea la faţa locului şi reproduse după „Telegraful român" în anul 1858 de către „Anunţătorul Român", şi anume:

„Că vizitătorii descoperiră pe suprafaţa apei 18 coloane, afară de capetele podului de pe ambele ţărmuri; că pilaştrii sunt ziditi de cărămidă, iar pe din afară îmbrăcaţi cu piatră cioplită; că în

mijlocul unui pilastru, spre ţărmul stâng al Danubiului, este implântat în zid un trunchiu de ştejar ale cărui ambele capete aţintesc la mijlocul capetelor podului şi se pare că ar fi servit de îndreptariu la zidărie; că acest trunchiu aşa este de întocmit, încât numai după multă osteneală şi cu ajutorul unei săcuri ascuţite putură să despice câteva bucăţi mai mici dintr'însul, care împreună cu unele cărămizi şi pietre, se luară spre păstrare". Autorul consemnează că e contrazicere între afirmaţiunea gazetei acesteia şi între ce spune Marsigli, căci „Anunţătorul român" spune că pilastrii erau de cărămidă şi îmbrăcaţi cu piatră — cum se vede şi pe columna lui Traian,—iar Marsigli afirmă nu numai că nu a văzut aceşti pilastri îmbrăcaţi în piatră cioplită, dar că nici împrejur nu a aflat locuri în care să se găsească cu abundenţă piatră de cioplit.

Un alt articol, reprodus din tom. II al operei lui C. L. Ferd. de Marsigli (1744), vorbeşte despre *Podul lui Constantin peste Danubiu,* arătând cum Impăratul învinse pe Goţi „la confinele Sarmaţiei" şi că, pentru a ajunge la ei, făcu un pod peste Dunăre unde e Celeiul, de unde luă drumul în susul Oltului, apoi prin Transilvania spre nord ca să ajungă la graniţile Sarmaţiei. Prin 1691 Marsigli coborând pe Dunăre spre a merge la Rusciuc, se duse „şi pela Silasna, unde sunt multe rămăşiţe de antichităţi". Aci întrebând multă lume, creştini şi turci, toţi îl încredinţară că „în anul în care Cameniţa fu cuprinsă de Sultanul, în luna lui Septemvrie, apele Dunării erau aşa de scăzute în cât se puteau vedea mulţime de pari bătuţi în albia fluviului; că aceşti pari formau pile de lemn de o mărime prodigioasă şi aşezate cam „en biais" faţă de cursul apei". Podul era cam la 70 — 80 de mile italice mai la vale de podul lui Traian, între gura Jiului şi a Oltului. Marsigli mai adaogă observaţia că "la Jiu, aproape de locul unde era numitul pod, este un drum care, după toate probabilităţile, a fost făcut de Constantin ca să unească cu Antina marele drum de pe dreapta Oltului. Acest drum lângă Antina este întrerupt printr'un şir de movile mari făcute de mâna omului, asemenea ca cele ce se găsesc în alte locuri". Se dă şi o gravură înfăţişând o medalie ce are pe o parte capul împăratului, iar pe verso un pod construit pe pilastri de lemn, şi cu câte un turn la fiecare capăt, purtând inscripţia CONS. adică: podul lui Constantin împăratul.

C. D. F.

Insemnări despre profesorul craiovean Stanciu Căpățineanu

Comunicat de C. N. Mateescu.

Incredințarea ce urmează mai jos s'a dat de un mare număr de cetățeni râmniceni sulgeresei Marghioala, văduva profesorului Stanciu Căpățineanu, ca să poată căpăta un ajutor dela Maghistrul orașului Râmnicu-Vâlcea. Intrânsa, aflându-se câteva însemnări interesante referitoare la acest cinstit și sârguincios dascăl al începuturilor școalei românești, e bine să fie cunoscute.

Incredințare

Noi supt iscăliții orășani din Râmnicu-Vâlcea, facem prin aceasta încredințare, că răposatul sulger Stanciu Căpățineanu s'a aflat necurmat în slujbele statului, adecă de la 1826 până la 1837 profesor și inspector la școala centrală din Craiova; apoi dela acest an, fiind orânduit judecător la acest județ Vâlcea, au slujit în această calitate aproape de 5 ani.

La anul 1844 Aprilie 22 au fost orânduit mădular al comisiei catagraficească al județului Gorjiu, precum și la anul 1847 Iunie 30 fiind iarăși aici la judecătoria acestui județ, au slujit până la anul 1848 Septemvrie 15 când și-au dat obștescul sfârșit.

Ale căruia slujbe, ce să dovedesc și din poruncile stăpânirii, să află la mâna văduvii și a copiilor săi.

Mai ales pentru traiul și trebuința creșterii și a învățăturii a 2 copii și 2 fete, ce sunt de tot nevârsnici, fără a avea măcar o casă în care să lăcuiască, meritând mila înaltei stăpâniri, i-am dat și noi această încredințare.

1849 Aug. 7.

Pah. A. Bujoreanu, serd. Gh. Capeleanu, serd. Ion Bunescu, N. Vladimirescu, pit. Mihail Orumolu, pit. C. Slăvitescu, pit. A. Hrisescu, M. Golescu, Iorgu Orumolu, pit. Iorgu Disescu, pit. Luca Pleșoianu, A. Zugrăvescu, Stanciu Pop, Ion D. Crudul ș. a. . . . . .

(Din arhiva Primăriei R.-Vâlcea).

Notițe astronomice

Observații locale

1) *Conjuncție între Jupiter și Lună* la 30 August a. c. la ora 2, luna fiind în primul pătrar. Fenomenul a fost incomplect observabil spre apus.

2) *Conjuncție între Saturn și Lună*, la 21 Septemvrie a. c. la ora 19, fiind lună nouă; fenomenul a avut loc spre vest, incomplect observabil. In urmă luna a apus.

3) *Conjuncția superioară a lui Mercur cu Soarele*, la 7 Octomvrie, ora 11. Durata ei de câteva minute. A fost neobservabilă trecerea lui Mercur dincolo de Soare, chiar cu luneta.

4) *Conjuncție între Lună și Jupiter*, la 23 Octomvrie 1925, ora 19. Conjuncția a fost incomplectă, planeta trecând sub lună, la o distanță de 3/4 a diametrului lunei în mișcarea sa aparentă la sud. Luna era în faza de lună nouă, ultima zi, în declinație australă. Fenomenul văzut într'o lunetă de 0,08 m. se prezenta astfel: luna era luminată în cornul de apus, restul din est era în umbră, iar în partea luminată se distingeau mări și câteva cratere, iar planeta era luminoasă, împreună cu cei patru sateliți ai săi, trei spre est și unul spre apus.

5) *Conjuncția lui Venus cu Jupiter*, la 26 Noemvrie, în crepusculul de seară. Conjuncția a avut loc în timpul dimineții, la ora 10, după cum se anunța în anuarele astronomice. Seara, când planetele răsar spre apus, ele erau una lângă alta: Venera mai luminoasă decât Jupiter. Conjuncția a fost probabil observată incomplectă, Venera remânând ceva mai în urma lui Jupiter în mișcarea aparentă, și spre sudul său. La ora 19 Venera apune spre apus, iar după 15 minute cealaltă planetă ceva mai la nord.

Meteorologice

Curcubeu la 9 Noemvrie, ora 8 dimineața, a fost observat deasupra orizontului local. Fenomenul a durat două ore. Direcția acestui curcubeu era dela apus spre miazănoapte, spre punctele cardinale ale locului; avea forma unui arc complect pe o mare întindere, având un spectru pronunțat, roșul deasupra, iar violet în partea de jos a arcului. Cerul era acoperit cu nouri (cumulus), iar efectul se producea la razele solare, care radiau din când în

când din spre răsărit spre apus, unde se producea spectrul. Razele arcului la curcubeu erau mari, iar la mijloc o bandă îngustă.

Temperatura locală în vara aceasta a fost în zilele mai călduroase următoarea: + 20 gr. dimineaţa, + 38 gr. la amiazi la umbră (47 gr. la soare), + 20 gr. seara şi sub 20 gr. în timpul nopţii.

Alex. I. Popescu
Inginer.

Răbojul nostru

Învăţătorul Gheorghe Cheşnoiu din satul Vladimir (Gorj), găsind pe drumul mare un portofel cu 1514 lei, roagă gazeta „Gorjanul" să anunţe aceasta, spre a putea restitui banii celui ce i-a pierdut.

Şi fapta aceasta de omenie şi cinste o face unul care nu are atâta salariu pe o lună întreagă—din mila generosului cu ale culturei Vistier al Ţării—cât a găsit în punga aceia, şi o face într'o vreme în care miniştrii chiar sunt daţi în stambă pentru acte de tâlhărie în dauna statului, pentru complicitate vădită şi chiar patronare la potlogării de milioane.

Bine că se mai găsesc şi oameni cari au păstrat sentimentul de ce este cinstea şi ruşinea în biata ţara aceasta.

* * *

D-nul *I. Stănescu*—despre care am vorbit anul trecut în această rubrică (Vd. pag. 544), când a înfiinţat în Capitală „Căminul studenţesc" din Str. Stirbey Vodă No. 4, —a donat casa sa din Str. Pictor Grigorescu. No. 5, pentru a instala în ea un nou cămin, care să poarte numele de „Fundaţiunea I. Stănescu. In acest cămin vor avea casă şi toată îngrijirea 100 de studenţi.

* * *

S. Sa *Preotul Davidoiu,* din comuna Stroeşti Gorj a zidit cu propria-i cheltuială o clopotniţă, de care avea lipsă biserica satului său, iar D-nul Nicolae Davidoiu, negustor din Tg.-Jiu, a înzestrat acea clopotniţă cu un clopot mare.

* * *

D-nul *G. Ţiţeica,* profesor la Facultatea de Ştiinţe din Bucureşti, a fost invitat a ţine o serie de cursuri în specialitatea D-sale la Sorbona, în iarna aceasta.

* * *

„Societatea Scriitorilor Români" şi „Sindicatul Ziariştilor din Bucureşti" au protestat—în cursul lunei Decemvrie trecut—împotriva amestecului străinilor „în numele unei umanităţi colorate după anume interese" în treburile noastre interne, excluzând pe D-nul C. Costa-Foru din această din urmă asociaţie profesională.

* * *

D-nul *D-r V. G. Ispir,* secretar general al Ministerului Cultelor şi Artelor, profesor la Facultatea de teologie din Bucureşti, a fost invitat de Universitatea din Oxford să ţină un curs asupra vieţei religioase din România. D-sa va merge în Anglia în cursul lui Fevruarie viitor şi va ţine acolo 6—8 prelegeri asupra subiectului solicitat şi în special asupra Bisericei ortodoxe române.

* * *

Baroul avocaţilor din Dolj a subscris suma de 50.000 lei pentru Fundaţiunea Culturală „Regele Ferdinand", a cărui iniţiativă a fost luată de Liga Culturală prin D-l Profesor N. Iorga.

Indreptări

La articolul *„Un adaos anonim la Cronica lui Şincai,* s'au strecurat mai multe greşeli şi omisiuni, de care, cerând iertare autorului şi cititorilor noştri, îi rugăm să ia notă. Articolul D-lui Constantinescu fusese cules exact după manuscrisul D-sale. Corectura pe spalturi i s'a trimes la timp pentru revizie. Intârzierea poştei a silit redacţia să dea drumul tiparului înainte de primirea reviziei D-lui Constantinescu. In corecturile şi adăogirile D-sale, în afară de mici rectificări de stilizare, punctuaţie şi ortografie, făcute posterior după originalul manuscrisului publicat, sunt şi câteva de fond, pe care le consemnăm, şi anume:

Actele au fost aflate *în podeaua grajdului* caselor Glogoveanu, din Craiova, dimpreună cu scrisorile lui Tudor Vladimirescu (publicate de D-l Iorga în An. Ac. Rom.) şi *comunicate* D-lui Constantinescu de către D-l Ioan Glogoveanu din Bucureşti.

Indreptări de făcut:

La pag. 367, rândul 4 de jos în sus, după „Deţemvirii" să se închidă semnele citaţiei, în loc de cele 2 semne de esclamare.

Pag. 368, aliniat. I, rândul 2, în loc de 246 trebue pus 24 b.

Pag. 370, alin. I, rând. 8, după „de multe ori" adaogă: *au făcut* pagubă....

Pag. 374, rând. 9 de jos în sus, după „birui", se pune: *birui; ci oastea....*

Pag. 375, rând 7: *Romani,* în loc de „Romeni".

„ „ „ 11 de jos în sus, se pune punct după 70.

„ „ „ 3 „ „ „ „ : *mâncându-se,* în loc de „mânându-se.

Red. A. O.

* * *

In No. 20 al acestei publicaţii, la pag. 290, în articolul d-lui Iorga, s'a repetat greşala din „Convorbiri literare" XLI, pag. 56 şi 146, şi anume: moşia din Dolj închinată de Fota Vlădoianu fundaţiunii sale craiovene este *Cerătul de câmp,* şi nu „Cerăş",—cum se va putea vedea din a mea „Contribuţiuni documentare la istoria Olteniei", ce stă să apară.

T. G. Bulat

* * *

La articolul „Diviziunea proprietăţii rurale în Oltenia la 1837" al D-lui Bulat, am observat următoarele erori, provenite din copiere greşită or din citire, şi anume:

La pag. 108, la numărul 30 şi 38, în loc de „Carapatache" trebue îndreptat: *Carabadache.*

La pag. 110, la num. 39, în loc de „Huhabi" trebue să fie *Hohaba,* iar în loc de N. şi B. „Mosh" se va rectifica: *Moscu.*

La pag. 303, num. 63, în locul numelui „Gârbu" trebue citit: *Gârbea.*

N. P. Romanescu.

Mişcarea culturală în Craiova

Societatea „Prietenii Ştiinţei" şi-a reluat seria conferinţelor sale din 1925 — 1926 în ziua de 25 Octomvrie. Deschiderea acestui al 11-lea an de activitate s'a serbătorit într'un chip mai deosebit, cu un program cuprinzând:

Darea de Seamă a Societăţei, de D-l Preşedinte, Dr. Ch. Laugier.

Conferinţă (cu proecţiuni) *despre oraşul Lyon,* de D-l Prof. universitar I. Guiart.

Opera lui Traian Demetrescu, de Prof. C. D. Fortunescu.

Au urmat după aceasta conferinţele:

Luni 25 Oct., D-l Prof. univ. I. Guiart: *Marea dramă a otrăvirilor din sec. XVII.*

Dum. 1 Nov., Prof. Marcel Emerit: *Paul Verlaine.*

„ 8 „ Festival Naţional (dat în unire cu Liga Culturală şi Uniunea Ofiţerilor în rezervă): *Mihai Viteazul, erou de basm* şi *de legendă,* de C. D. Fortunescu.

„ 15 „ Dr. P. Cazacu: *Unirea Basarabiei.*

„ 22 „ Dr. Prof. A. Marinescu: *Spiritism şi Metapsihie.*

„ 29 „ Dr. Ch. Laugier: *Igiena Craiovei.*

„ 6 Dec., D-l A. Vasculescu, prof.: *Civilizaţia Asirienilor şi Evreilor.*

Dum. 13 Dec. D-l St. Duţulescu, prof.: *Problema Voinţei.*
„ 20 „ D-l Dr. Prof. univ. P. Sergescu: *Ştiinţa şi Religia.*

* * *

Universitatea Populară a Soc. „Prietenii Ştiinţei" a reînceput cursurile sale de trei ori pe săptămână, între orele 7 şi 8 seara, în sala de lectură a Bibliotecei Aman, după cum urmează:

Marţia: *Istoria civilizaţiunei,* D-l Prof. A. Vasculescu.

Joia: *Introducere în psihologie,* D-l Prof. V. Turtureanu.

Sâmbăta: *Anglia în veacul al XIX-lea,* D-l Prof. T. Ştefănescu.

Cursurile „Universităţei Populare" au prins destul de bine în oraşul nostru. Ele atrag un public destul de numeros. Regularitatea lor nu a fost întreruptă decât odată, anume, când bibliotecarul (cel care îşi face serviciul dimineaţa), care avea cheea salei cu sine, a uitat să o mai aducă înapoi, or măcar să o trimită Direcţiei, din localul unde se încurcase, local care nu era de sigur, o bibliotecă. Profesorul şi publicul au aşteptat cât au aşteptat, apoi au fost nevoiţi să plece.

De altfel consemnăm aci că ni s'au plâns studenţii, şi am constatat-o şi personal, că Biblioteca nu se deschide adesea la ora fixată de Direcţia instituţiei; întârzierile sunt frecuente, ba chiar s'a întâmplat că uşile nu s'au deschis deloc, când funcţionarul nărăvaş a vrut să-şi îngăduie această fantezie. Un student care a protestat că trebue să aştepte în frig înaintea porţei, după ora de deschidere regulamentară, a fost bruscat de acelaş bibliotecar. De autoritatea Direcţiunei nu se ţine seamă, cu toate că D-na Directoare a pus în cunoştinţă de aceste lucruri pe Onor. Primărie. Nădăjduim însă că, acum când le ştie D-l Negrescu, care a sprijinit mai mult ca alţi primari această instituţie, se vor lua măsurile de rigoare, pentru a pune ordine în serviciul Bibliotecei Aman.

* * *

Teatrul Naţional şi-a început stagiunea din anul acesta cu *Thebaida* D-lui Victor Eftimiu. Tragedia aceasta, despre care am spus odinioară la „Recenzii" binele ce cred despre ea, a fost un succes şi pentru teatru şi pentru actorii cari au deţinut rolurile principale, în special Oedip-Rocoş, Antigona-Cosmanovici, Creon-Dordea şi Himena-Creţulescu.

Georges Dandin a prilejit D-lui Coco Demetrescu încă o creaţiune meritorie, într'un ansamblu satisfăcător. Socotesc însă că s'a

abuzat de resursele punerei în scenă moderne,—decor, prolog şi balet depăşind cadrul piesei lui Molière, şi ieşind din stilul şi atmosfera teatrului său.

De altfel constat o intrusiune prea accentuată şi generalizată a elementelor auxiliare teatrului—muzică, lumină, danţ—care dacă „fac efect" pentru mulţime, nu adaogă nimic operei literare ce se reprezintă, ci uneori din potrivă.

Spectacolul a fost precedat de o conferinţă a D-lui I. Valjean, despre „Viaţa şi operele lui Molière".

Aşa e, dacă vi se pare (în franţuzeşte redat mai bine prin: Chacun sa vérité) e o comedie în care râsul sănătos se aşterne peste ţesătura unei opere de fină psihologie. Cu această „parabolă în 3 acte" Pirandello păşeşte cu pasul drept pe scena Craiovei. Interpretarea piesei a fost într'adevăr satisfăcătoare, cu toate micile rezerve asupra debitului precipitat al d-lui Dordea.

Puterea Întunerecului s'a bucurat de o punere în scenă realistă, deosebit de îngrijită, iar artiştii s'au ostenit a scoate ce puteau din sombra viziune de apocalips a lumii acesteia muscăleşti, ticăloşită de rachiu şi ignoranţă, pe care a înfăţişat-o Tolstoi. Socotesc însă că o astfel de piesă nu e pentru teatrul nostru naţional, după cum nu ar putea intra în repertoriul său nici odioase trivialităţi de marcă nemţească în felul Domnişoarei Julia.

Manechinul sentimental, lucrare originală de D-l Minulescu, are un prim act amuzant, captivant chiar prin vioiciunea şi strălucirea dialogului plin de spirit şi semănat cu observaţiuni remarcabile. Restul slab: acţiunea se târăe greoi, cu multe neverosimilităţi şi un desnodământ arbitrar.

Lucrarea D-lui Minulescu mi-a dat însă ocazia să văd un frumos talent în doi tineri actori: D-nii Iliescu şi Dimitriu, cel d'ntâi mai ales. Doamnei Dordea şi D-lui Rocoş menţiune specială.

Direcţiunea a tipărit de data aceasta un „Program" care întrece tot ce s'a făcut până acum la noi în genul acesta. Broşura, destul de voluminoasă, conţine un istoric al teatrului şi o seamă de articole despre sau în legătură cu teatrul, cum şi gravuri bine executate, între care şi portretele-caricatură ale personalului direcţiei, administraţiei şi corpului actoricesc, lucrate de D-l Drăgulescu. Câteva din ele sunt minunate.

Imi fac o datorie de dreptate menţionând aci, alături de Direcţie şi artişti, pe unul al cărui nume este absent din acest program, dar care a contribuit la realizarea lui, caşi la punerea în

scenă şi pregătirea câtorva piese din repertoriu: D-l Daniel, a cărui muncă a fost continuată apoi de regisorii actuali: D-nii Bumbeşti şi Maniu.

* * *

Fundaţia culturală „Principele Carol" a organizat o *Şezătoare literară-muzicală* în seara de 30 Nov., când D-l G. Mugur a ţinut o deosebit de frumoasă conferinţă, expunând ţelurile şi planul de activitate al acestei societăţi.

D-l Drăgoescu, Directorul Teatrului Naţional, a prezentat pe scriitorii veniţi din partea Fundaţiei, într'o cuvântare elegantă, apoi aceştia—anume D-nii Nichifor Crainic, Em. Bucuţă, St. Neniţescu şi A. Maniu au citit câteva din versurile lor. S'au remarcat versurile D-lor Crainic şi Maniu, precum şi pronunţarea românească stâlcită a D-lui Neniţescu.

A urmat un quartet de coarde, cu un concert de Mozart, executat corect, iar la sfârşit s'a reprezentat „Sărutarea" lui Banville, în traducerea de Lecca, în care s'a distins, prin jocul şi dicţiunea sa, D-l N. Dimitriu.

* * *

Decanatul Baroului Dolj a desvelit cu pompa cuvenită busturile în bronz a doi dintre primii decani ai acestui corp de avocaţi: *Gheorghe Chiţu,* fost ministru al Instrucţiunei Publice şi *Anghel Betolian.* La această festivitate au asistat P. S. S. Episcopul de Râmnic şi D-l Ministru de Justiţie Mârzescu, dintre cari unul a deschis şi celălalt a închis seria cuvântărilor. Au mai vorbit D-nii Prim-Preşedinte al Curţii de Apel, Decanul Baroului (D-l D. Stoenescu), D-l Mil-Demetrescu şi D-l C. Ciocazan, avocaţi şi D-l Naumescu, Preşedinte al Uniunei avocaţilor, din Bucureşti.

* * *

Bustul poetului Traian Demetrescu a fost inaugurat, în ziua de Duminecă 25 Oct., în prezenţa autorităţilor şi a instituţiilor culturale din localitate. Intr'o zi de toamnă sură şi jilavă, în cadrul copacilor squarului bisericei Sf. Arhangheli, când frunze galbene şi arămii se cerneau peste chipul în bronz al celui ce a cântat aşa de simţit şi sugestiv toamna,—prieteni, rude, cunoscuţi şi admiratori ai bardului craiovean ascultau inspirata cuvântare de evocare duioasă a D-lui G. D. Pencioiu pentru cel plecat dintre noi acum aproape 30 de ani. Au mai vorbit cu acest prilej D-l C. Negrescu, Primarul oraşului, căruia i s'a încredinţat acest monument de către comitetul organizator, ajuns la capătul misiunei sale,—cum şi D-nii Minulescu (din partea Minist. Artelor), D-l A. Maniu (din partea Soc. Scriitorilor Români), D-l Radu Demetrescu, fratele poetului, D-l Prof. M. Stăureanu şi S. S. Pr. Marghiescu.

* * *

Cercul Cultural „Tr. Demetrescu" s'a înfiinţat în vara aceasta de către câţiva tineri. Năzuinţa lor este de a se apleca spre popor, spre lumea mahalalelor oraşului — în felul cum sufleteşte o face soc. „Renaşterea" prin şezătorile ei de natură religioasă-educativă. Pentru atingerea acestui scop ei au întruchipat o mică bibliotecă de vre-o 4—500 de volume, cumpărate sau primite în dar dela câte un binevoitor, pe care au instalat-o într'o cameră din Bul. Carol 19. Cercul a organizat—cât ştim—trei şezători: într'una a vorbit D-l Atanasiu despre poetul al cărui nume îl poartă această societate; într'alta, în Sept. D-l N. Plopşor a ţinut o cuvântare înfăţişând publicului rostul acestui cerc; cea din urmă, dela 21 Dec., era o „Şezătoare Oltenească, la care D-l N. Plopşor, preş. al Cercului, a ţinut o disertaţie „Cu privire la obârşia neamului", apoi s'au citit poezii şi proză de tineri scriitori craioveni, s'au spus cimilituri şi s'a jucat teatru.

In deosebi de aceasta, în ajunul Paştilor membrii cercului au făcut o pioasă vizită mormântului dela cimitirul Ungureni al lui Traian Demetrescu, unde s'a oficiat o slujbă de pomenire.

* * *

Concerte am avut de înregistrat, ca mai de seamă, pe cele trei ale maestrului *Enescu,* din 25, 26 şi 27 Nov., cu acompaniamentul la pian al D-lui N. Caravia; Concertul *Societăţei „Chór Akademicki"* din Cracovia, dat sub auspiciile Fundaţiunii culturale „Principele Carol", precum şi trei audiţii corale ale *Soc. „Armonia"* din localitate.

* * *

Expoziţiile artistice au fost în toamna şi iarna asta mai numeroase ca oricând până acum. Aceasta ar fi o dovadă că, dacă o mişcare locală în acest sens nu avem destul de puternică, în schimb însă gustul publicului craiovean pentru artă face mare progres: vizitatorii acestor expoziţii au fost foarte numeroşi, iar

ucrările achiziţionate de craioveni au întrecut aşteptările orcui prin numărul lor cel mare.

Expoziţia Niţescu a fost deschisă în Oct. Ea a dovedit craiovenilor că speranţele, ce au pus în acest tânăr toţi câţi s'au interesat de începuturile sale, au fost pe deplin realizate. Cele 60 de lucrări expuse—portret, peisagiu, natură moartă, interior—tablouri şi simple schiţe, indicau posibilităţile multiple şi variate ale acestui talent mlădios. Fără poză şi căutare de atitudini în felul său de a reda modelul sau obiectul ce-l interesează, Niţescu nu foloseşte trucurile meşteşugului. Cu o sinceritate şi o simplicitate care e măsura sentimentului său artistic, artistul desenează ferm şi colorează curat; un efect de lumină, o armonie de tonuri discrete, un echilibru arhitectonic de linii unduioase, un joc fugar de pete de umbră şi lumini îl interesează uneori într'un tablou mai mult decât subiectul însuşi. Portretele sale năzuesc a fi mai mult decât bune portrete corecte: ele urmăresc dorinţa de a exterioriza suflete. In factura lor—tecnică şi coloare—pictorul nu procedează totdeauna în acelaş fel, tinzând par'că a pune în acord felul său de a face cu ritmul sufletesc al modelului ce-i pozează. Cred hotărît că Ioan M. Niţescu va fi unul din marii noştri portretişti.

Dintre cele mai bune pânze ale pictorului citez: *Vera,* achiziţionată de Muzeul Aman, *Portret de femee*—care fusese expus la Salonul Artiştilor Francezi din primăvara aceasta — cumpărat de Banca Naţională din Bucureşti şi *Natură moartă* (culori şi flori).

Expoziţia Bulgăraş, care a urmat celei anterioare în Salonul Prefecturei, înfăţişa un îndoit aspect în notele ei esenţiale: florile şi ţigăncile. Celelalte câteva subiecte de alt gen rămâneau stinghere prin numărul lor redus, făcându-ne a regreta lipsa portretului (prea puţin reprezentat aci), a portretului-desen—mai ales, în care D-l Bulgăraş a dat câteva bucăţi minunate.

Florile D-sale, o grădină întreagă, au plăcut prin frăgezimea coloarei lor şi efectele de lumină obţinute prin tecnica pictorului, tecnică de altfel care deruta la început pe acei cari o vedeau acum întâia dată, spre a cuceri la urmă. Maniera de a pune coloarea în massă, aşa cum o storci din tub sau cum o aplici din cuţit, are avantajul că, în loc de a lăsa lumina să alunece pe faţa netedă a pânzei or cartonului, o prinde şi o acaţă de crestele reliefurilor de colori, făcând-o să fâlfăe ca nişte drapele, iar umbrelor le dă adâncimi şi mobilitate. Păcat că artistul îngrămădeşte

prea mult florile sale. Ţigăncile sale, arhi-bronzate, au caracter, au expresiunea sufletului lor de orientale leneşe, lacome, şirete şi lascive. Baba Tinca—achiziţionată de Baroul Doljan—e una din cele mai bune în acest gen al D-lui Bulgăraş. Pentru Muzeul Aman, Primăria a luat un remarcabil portret de femee.

Expoziţia A. D. Hagiu—a doua ce D-sa prezintă publicului nostru anul acesta—aduce aceleaşi calităţi şi aceleaşi mici scăderi ca din expoziţia sa anterioară, despre care am vorbit în No. 18—19 al revistei. D-sa mai adaogă la lucrările ce cunoşteam un număr de altele noi, dovedind sârguinţa acestui pictor şi vrednicile sale de laudă năzuinţi înspre mai bine, înspre mai mare, — cum arată bunioară încercarea sa de compoziţie înfăţişând o scenă de răsboi: Mărăşti.

Expoziţia colectivă a pictorilor bucureşteni *N. Tempeanu, I. Iacobescu, P. Ioanid, I. Biju, P. Catiliu, O. Raţiu* şi *L. Ioanid* a fost deschisă în sala Minerva, în cursul lunei Noemvrie. O adevărată prăvălie de talmeş-balmeş, în care cele mai multe din tablouri nu valorau cât rama ce le încadra. Prea puţine bucăţi care să fi meritat a fi expuse. Ar trebui ca pictorii—dacă sunt într'adevăr artişti—să aibă mai mult respect de numele şi de arta lor, şi să nu semneze — pe lângă lucruri bune, adevărate opere de artă—mâzgăleli pripite, schiţe informe, or opere demne de jugravii de firme. Talentul e un dar al lui Dumnezeu de care nu e îngăduit să ne batem joc când îl avem, şi să ne dăm sufletul pe mâna negustorului fără scrupul, care exploatându-ne, ne înjoseşte şi pe noi.

Fortunato

Soc. Cult. „Teatrul" oraşului T.-Severin

Ca şi în minunata baladă „Mănăstirea Argeşului", aşa s'a ridicat şi în oraşul Severin monumentala clădire, devenită obiect de admiraţie nu numai a Românilor, dar şi a numeroşilor străini veniţi anume ca să vadă minunea creiată din jertfa tuturor păturilor sociale, fără deosebire de colorit politic, din oraş şi judeţ.

Porţile acestui Palat Cultural unic în ţara noastră s'au deschis la *15 Oct. 1924,* în ziua când s'a inaugurat *Sala de spectacole* (sala provizorie, cea mare nefiind terminată). Nu va fi lipsit de interes

dacă vom da statistica spectacolelor care au avut loc în această sală, dela ziua inaugurării până la 31 Octomvrie a. c

La spectacolele *cinematografului*, exploatat în regie proprie, au rulat 121 filme cu 125.134 de spectatori. Cinematograful societăţii s'a pus în serviciul culturii şi propagandei naţionale. Prin cele mai mici preţuri de intrare din toată ţara, a reuşit a scoate din cârciumi pe cei mai mulţi dintre muncitori. Incurajaţi de succesul obţinut, consiliul de administraţie al Soc. Cult. „Teatrul" a lăsat să se facă o grădină specială de spectacole, care este de sigur cea mai frumoasă din ţară.

Tot în această sală au avut loc şi *spectacolele teatrale*, date de trupele Teatrului Naţional din Craiova, Bucureşti, Cluj, Brăila şi a teatrelor particulare, 34 spectacole cu 12.254 spectatori.

Concerte au avut loc 12, cu 2.724 spectatori.

Tot aci s'au ţinut şi conferinţele Universităţii populare, aranjate de Soc. Cult. „Teatrul" şi ale „Casei Luminii", publicându-se raportul în No. 18—19 al acestei reviste. In total s'au ţinut 39 conferinţe cu 17.257 de auditori.

In anul acesta s'a început de către Societatea noastră să se comemoreze prin programe speciale zilele mari din Istoria Neamului şi a Casei Domnitoare. S'au comemorat cu deosebită solemnitate ziua de 6 August—Mărăşeşti şi 15 August—Intrarea României în războiu.

Cu un program foarte bogat şi variat s'a sărbătorit Jubileul M. S. Regelui, cu conferinţă, recitări, concert şi cu un splendid tablou alegoric.

Cu acelaş fast s'a prăznuit şi 50 ani dela naşterea M. Sale Regina Maria, cu concursul Şcoalei Normale de fete şi a Liceului de fete.

S'a introdus *Calendarul Naţional*, proectându-se clişeie şi datele importante din viaţa neamului, a scriitorilor noştri şi a evenimentelor mari, la zilele corespunzătoare.

Incurajaţi de succesul obţinut prin câştigarea muncitorilor ca să asite la spectacolele de Cinema şi la toate comemorările naţionale, la 19 Septemvrie a. c. s'a inaugurat seria de *Sezători Culturale pentru Muncitori*, cu conferinţe, recitări, filme ştiinţifice şi comedii. Beneficiul acestor şezători se dă pentru *Căminul de ucenici*, a cărui lipsă se simte foarte mult şi în oraşul Severin.

Şezătorile acestea se ţin în fiecare Duminică după 15 ale fiecărei luni. Sala este întotdeauna ocupată până la ultimul loc.

La *18 Octomvrie* s'a inaugurat tot de către Soc. Cult. „Teatrul şi *Şezătorile pentru copii*, cu poveşti, recitări, cântece şi jocuri.

Este nespus de îmbucurător că toate aceste iniţiative atât de lăudabile au obţinut simpatia tuturora, precum şi încurajare.

In cursul lunei Noemvrie s'a reluat ciclul conferinţelor la *Universitatea populară*, cu conferinţa D-lui Profesor univ. *Dr. Gerotă*, iar la *Casa Luminii* cu acea a D-lui Prof. univ. *Sergescu*.

Paralel cn inaugurarea Salei de Cinematograf, s'a început şi aranjarea, în saloanele speciale puse la dispoziţie, a preţioaselor colecţii din *Muzeul Dr. Istrati*. Aceste colecţii bogate au fost cumpărate de Ministerul Artelor dela soţia defunctului şi regretatului Dr. Istrate şi cedate oraşului, în urma stăruinţelor depuse de distinsul nostru bărbat D-l Theodor Costescu, din T.-Severin.

Obiectele nu sunt încă definitiv aranjate. Se aşteaptă sosirea oamenilor de specialitate, cari le vor rândui după vechime şi importanţa lor. Se speră că până la primăvară muzeul să fie definitiv aranjat şi pus la dispoziţia publicului.

Bogata colecţiune este compusă din următoarele piese:

Secţia Arheologică, epoca preistorică, de piatră, bronz, romană: statuete vechi de lut, vase, oale, cioburi, amfore, amulete, cărămizi, candele, podoabe vechi, olane, străchini, obiecte de bronz, piatră, oase, coarne, fosilă de mamut, idoli femenini, capete, fragmente de idoli, toporaşe, statuete de bronz, capiteluri corinthiane, fragmente de capiteluri de coloane, fragmente de statuete, inscripţii, râjniţe, chiei, urne, lampe din catacombe, etc.

Colecţii de arme: puşti, săbii, pinteni, harnaşamente, săgeţi, zale, ciocane, buzdugane, scări de şea, sape, topoare, ghiulele, etc.

Panoplii de arme vechi, săbii, pistoale, archebuză, cornuri de vânătoare, iatagane, cartuşiere, cuţite, teci, diferite măsuri, balanţe, terezii, cot, cântare, cumpăne, cleşte, râjniţe etc.

Secţia Mineralogică: colecţie de cărbuni, lignit fitogenit, fosile, fitogenituri cărbuni, bituminoase, spumă de mare, diferite minereuri de aur, argint, ghipsuri, ocină, humă, quarţuri, piatră spongioasă, lavă, marmoră, etc.

Industria Casnică: costume, oprege, fote, fuste, şal, pestelci, ilice, bete, ştergare, pungi, basmale, opinci, covoare, scoarţe, altiţe, prosoape, şervete, rochii, etc. Ouă incondeiate, paftale, centuri, brăţare, inele, salbe, medalioane, cercei, ceasornice, rame, bile, etc.

Secţia Bisericească: icoane vechi, odăjdii, cingătoare, stihare, epitaf, nabederniţă, acopereminte, epitrahile, feloane, cruci, prapori,

candelabre, cădelniţe, sfeşnice, talgere, pristornice, covoare, etc.

Cromatica Română.

O colecţie bogată şi variată de *obiecte moderne.* Amintiri din război, amintiri dela Cuza Vodă, Regele Carol, Gh. Asachi, Tocilescu, Carol Davila, Hâjdău, Densuşianu, Grigorescu, Th. Aman, Jichide, Dr. Istrate, cuprinzând: scrisori, manuscripte, haine, mobilă, fotografii, tablouri, cărţi, acte, decoraţiuni, arme, etc. Busturi de ale diferiţilor bărbaţi mari, diferite tablouri, pergamente vechi, precum şi o colecţie bogată de hârtie monetă dela I. G. Bibicescu, dimpreună cu monete romane de o foarte mare valoare.

In cursul timpului s'au primit din judeţ diferite obiecte şi suntem convinşi că lucrurile de valoare care zac în diferite colţuri prin sate vor fi aduse aci, în unul din cele mai bogate şi mari muzeie din ţară.

Muzeul ocupă loc în sălile mari şi spaţioase din etajul cu priveliştea frumoasă spre parcul rozelor, spre malul sârbesc şi spre Porţile de fier.

In cursul verii s'a mutat tot în clădirea Palatului Cultural *Biblioteca „I. G. Bibicescu"*, ocupând etajul întreg, cu vederea spre Grădina Publică. Biblioteca primeşte dela Cinematograful Teatrului ajutoare anuale de 2—300.000 lei şi prevede posibilitatea ca în cursul anului curent să creeze *biblioteci în toate satele din judeţ.*

In luna Iulie s'a închiriat splendidul *Local de berărie şi restaurant,* unde se serveşte gratuit masa pentru conferenţiarii dela Universitatea Populară, şi unde artiştii, cari joacă în sala teatrului, primesc masa cu o reducere foarte mare. Clădirea, care se părea prea mare, a început să devină prea mică şi neîncăpătoare. Tot mai mult răzbat glasurile care cer să se facă un ultim efort spre a termina şi sala cea mare, ca să poată lua parte la toate manifestările culturale toţi aceia cari se simt atraşi spre ele.

După un an de muncă intensă se constată cu multă satisfacţie că pe deoparte clădirea monumentală era o necesitate arzătoare, iar pe de alta că conducerea şi administrarea sunt puse în mânile unor oameni desinteresaţi, însufleţiţi, pricepuţi şi cinstiţi.

Deşi la începutul existenţei sale, zbătându-se cu multe lipsuri, totuşi, prin *administrarea cinstită,* primul an se încheie cu un beneficiu destul de important, care devine cu atât mai mare, cu cât ne gândim că alte instituţiuni similare, care au subvenţii importante, îşi încheie cu toate acestea bilanţul cu deficite, pe când Palatul „Teatrul" Severin, se menţine din veniturile proprii.

Al doilea an a început sub auspicii şi mai favorabile!

Pe lângă opera mare culturală pe care o patronează şi o săvârşeşte chiar, va ajunge în curând să devină o forţă reală şi preţioasă a ţării şi a neamului.

Pr. C. Buracu.

O instituţie universitară la Craiova

Societatea „Prietenii Ştiinţei" în şedinţa sa dela 26 Noemvrie a luat în desbatere chestiunea creierei unui început de Universitate la Craiova. Intemeiaţi pe dorinţa exprimată de chiar D-l Dr. Anghelescu, Ministrul Instrucţiunei, în mai multe împrejurări ocazionale, în acelaş sens —s'a hotărît a se face o petiţie colectivă, spre a solicita dela craioveanul Ministru al Şcoalelor înfiinţarea unui învăţământ de grad superior în oraşul nostru. S'a decis şi a se cere, în acest scop, sprijinul parlamentarilor şi corpului profesoral secundar din toată Oltenia. In consecinţă Preşedintele Societăţei a redactat următoarea cerere, pe care D-l Deputat Dem. D. Stoenescu a remis-o la destinaţie:

Domnule Ministru,

Incă înainte de răsboi, dar mai cu seamă dela răsboi încoace, un puternic curent cultural se dovedeşte în Craiova. Masele mari, atât din Craiova cât şi din întreaga Oltenie, se arată profund avide de cultură, de lumină. Aceasta explică dece Societatea „Prietenii Ştiinţei din Craiova", în numele căreia am onoarea a Vă adresa această cerere, a reuşit să se menţină şi să obţie de 12 ani, decând fiinţează, un succes pe atât de desăvârşit, pe cât de neaşteptat în activitatea sa culturală.

Aceasta explică dece numeroase alte instituţiuni culturale s'au născut şi se desvoltă în Craiova în mod uimitor.

Societatea „Prietenii Ştiinţei" însă are avantajul de a fi văzut bine dela început, şi măsurând entusiazmul, cu care populaţiunea noastră oltenească îmbrăţişa cultura, şi-a înscris în programul său, ca un ţel realizabil, cererea de instituţiuni superioare universitare în Craiova.

In aceasta, Societatea „Prietenii Ştiinţei“ a fost condusă nu numai de o dorinţă sau de o nevoe regională, dar a apreciat că nicăeri poate în toată ţara nu i-ar sta mai bine şi nu ar fi mai cu profit o şcoală de înaltă învăţătură românească ca în inima chiar a românismului, în mijlocul acestei Oltenii mândre şi bogate în simţiri şi în cugete româneşti.

Românii din toate unghiurile, petrecându-şi viaţa universitară în mijlocul Oltenilor, s'ar încălzi fără învoială la văpaia vie şi curată a sufletului oltenesc. Oltenii, înlesniţi la învăţătură superioară prin o Universitate aci, s'ar răspândi la rându-le în toate părţile ţării şi ar duce cu ei puterea de muncă şi sclipitul inteligenţei lor, spre fala numelui de Român.

Să mai ilustrăm cu exemple, Domnule Ministru, acest adevăr este, credem, de prisos, când ne adresăm Domniei-Voastre.

Societatea „Prietenii Ştiinţei“, conscientă de aceste adevăruri şi convinsă de apropiata lor înfăptuire, a făcut totul pentru a intensifica acest curent, şi astăzi dezideratul acesta se găseşte în sufletul tutulor Craiovenilor, în sufletul tutulor Oltenilor.

De aceia, Domnule Ministru, în preajma votării unui nou buget, în preajma înfăptuirei a noi puncte din vastul şi atât de importantul D-Voastră program, Societatea „Prietenii Stiinţei“ se face prin mine interpretul sentimentelor generale şi vine stăzi să vă solicite respectuos înfiinţarea şi în Craiova a unui început de învăţământ universitar, care s'ar putea traduce deocamdată prin o Academie agricolă, industrială şi comercială, printr'o Secţiune de stiinţe politice şi administrative pentru pregătirea viitorilor funcţionari ai Statului, printr'un Institut electro-technic, o Şcoală pregătitoare de medicină, sau altele.

Oltenii ar năvăli la aceste şcoli şi, pe lângă numărul de studenţi îndepărtaţi ce s'ar mai înscrie, ele ar deservi de sigur şi întreaga regiune a Banatului şi Ţării Haţegului.

Incredinţaţi, Domnule Ministru, de stăruitoarea şi luminata grije ce purtaţi culturei româneşti, încredinţaţi de dragostea D-V. pentru popor, pe care ştiţi să-l preţuiţi aşa cum se cuvine, nădăjduim că acestui apel ce poporul oltenesc vă adresează prin mine, veţi binevoi a-i acorda tot sprijinul, şi toată solicitudinea, pentru care vă este, Domnule Ministru, asigurată întreaga şi profunda noastră recunoştinţă.

Preşedinte, **Dr. Laugier.**

Secretar General, *Dem. D. Stoenescu.*

D-nul Ministru a primit cererea şi s'a obligat a o prezenta şi susţine în faţa Consiliului de Miniştri, cu speranţa că va isbuti să obţină înscrierea, în bugetul anului 1926, a primelor sume necesare înfăptuirei acestei opere.

Din Banat

La **Sânnicolaul-mare** s'a inaugurat, în ziua de 11 Octomvrie, monumentul poetului *Mihail Eminescu.* Festivalul s'a desfăşurat în cadrul unor serbări culturale naţionale, cu slujba religioasă cuvenită, în prezenţa reprezentanţilor oficialităţei, cu discursuri şi program literar artistic ales.

Iniţiativa ridicărei acestui bust este a D-lui Teodor Bucurescu, cu ajutorul D-lui Al. Lapedatu, Ministru al Cultelor şi cu concursul studenţimei române, prin colectă publică. Serbarea desvelirei monumentului s'a făcut sub patronagiul „Academiei Române“, a asociaţiei „Astra“, a Soc. „Scriitorilor Români“ şi a „Fundaţiunei Princ. Carol“.

La **Lugoj,** Comitetul Cazinoului din localitate a organizat pentru iarna aceasta o serie de conferinţe, cu binevoitorul concurs al *Extensiunei Universitare* din Cluj şi a Soc. *„Prietenii Ştiinţei“* din Craiova. Aceste conferinţe se ţin în fiecare Duminecă, la orele 5 după amiază. Ele s'au urmat în ordinea aceasta:

22 Noemvrie. D-l Prof. C. D. Fortunescu despre: *Viaţa lui N. Bălcescu.*

29 Noemvrie. D-l Prof. universitar D-r A. Borza: *Parcurile naţionale.*

6 Decemvrie. D-l Prof. universitar D. M. Theodorescu: *Banatul înainte de Romani.*

13 Decemvrie. D-l Prof. universitar D-r V. Bărbat: *Politica şi cultura.*

20 Decemvrie. D-l Prof. universitar P. Grimm. *Shakespeare.*

Pentru pomenire

In dimineața zilei de 6 Octombre 1925, a plecat dintre noi încă unul din cei aleși, Profesorul de Istoria Românilor dela Universitatea din București, *Ioan I. Ursu.* Ardelean de naștere, Ursu și-a făcut studiile în București, desăvârșindu-și-le apoi în străinătate. A fost profesor la Liceul din Craiova vreme de un an, sunt acum vre-o 20 de ani. Când a trecut în învățământul superior, a funcționat la universitățile din Iași, Cluj, apoi București. In timpul războiului a făcut o propagandă stăruitoare în Franța, pentru a atrage interesul și simpatia asupra cauzei noastre naționale. Ca profesor și om de știință, Ursu era metodic și harnic, pe cât era de modest. Dintre lucrările sale vor rămâne opere ca „Relațiunile Moldovei cu Polonia", „Stefan cel Mare" și „Petru Rareș".

* * *

In Slatina a trăit și a murit luna trecută un slujitor umil și meritos al școalei, dascălul *Gheorghe Poboran,* fost revizor școlar al județului Olt și Director al școalei primare de băeți „Ionașcu". Vreme de 33 de ani, Poboran a servit învățământul, pe care l'a cinstit prin munca și probitatea sa. Acest institutor era și un cercetător al trecutului nostru, pe care îl studia cu mijloacele sale modeste. De la el ne-a rămas o „Monografie a orașului Slatina", cum noi nu avem una despre capitala Olteniei. Poboran a fost și colaborator al revistei noastre.

* * *

Dela alt capăt al lumei ne-a venit odată vestea că în Octomvrie trecut s'a stins din viață, tocmai în New-York, un fiu al Craiovei: baritonul *Grigorie Teodorescu.* Fostul școlar al Liceului din Craiova, cântăreț al operei românești din București și Cluj, era pe cale de a fi angajat să cânte la Mitropolitan Opera, pentru ca de acolo să meargă la Chicago, Boston, etc, pentru o serie de concerte, când moartea l'a țintuit locului, îngropând cu trupul lui atâtea visuri, atâtea speranțe și atât entusiasm.

C. D. F.

CRONICA ȘTIINȚIFICA

Aborigenii Australiei

Studiul indigenilor australieni nu datează decât de vre-o cincizeci de ani. Lucrarea cea mai complectă, care a fost consacrată acestor rase stranii și misterioase, este aceia editată acum de curând de o casă din Adelaida și care constitue un monument grandios, ridicat în amintirea unei rase, a cărei stingere nu mai este decât o chestiune de ani. Autorul lucrării *The Australian Aboriginal* este D-rul *Herbert Basedow,* medicul Șef inspector din *Adelaida,* care a petrecut cea mai mare parte din existența sa printre populațiile australiene, virgine de orice contact cu civilizația. O analiză a acestei lucrări e publicată în ultimile numere ale revistei franceze „*Presse Médicale*", după care extragem principalele date.

Opera prezintă acel imens avantaj de a expune lucruri văzute, și văzute de un medic familiarizat în toate ramurile antropologiei și etnografiei.

„Când privesc înapoi — scrie D-sa în prefață — asupra primei mele întâlniri cu triburile Australiei centrale acum 20 de ani, și când compar situațiunea de atunci și cea de azi, mă cutremur constatând cu ce rapiditate tezaurele de interes științific, pe care le comportă existența indigenilor, se șterg, se pierd pentru totdeauna. Oase lucrate, instrumente de piatră, arme de stejar vor rămâne în galeriile muzeurilor, dar obiceiurile, legile, credințele, legendele, vor fi în curând uitate".

Toate observațiunile făcute într'o jumătate de secol arată cu câtă spăimântătoare repeziciune progresează stingerea acestei rase nevătămătoare, trebuincioasă și științificește foarte interesantă.

Asfel în regiunea lacului Eyre, după rapoartele oficiale, care nu datează decât de vre-o 40 de ani, indigenii erau aci în număr de mai multe mii de capete. Azi n'a putut număra în aceiași regiune mai mult de 300 creaturi mizerabile și îmbătrânite, care literalmente așteptau ca moartea să pue capăt lungei lor agonii. Explicația a fost precizată de autor după ani de investigații serioase: este civilizația, care a adus sifilisul, tuberculoza pulmonară, trachomul (conjuctivita granuloasă) și altele.

„Dacă refuzăm de a lua în serios

greaua răspundere care apasă pe umerii noştri şi dacă nu adoptăm măsurile de protecţie medicală pe care Statele Unite, Canada şi Noua Zeelandă le-au aplicat cu atâta succes Pieilor Roşii şi Maorişilor, indigenii din Australia — zice autorul — vor fi în curând clasaţi printre rasele stinse".

Ca înfăţişare exterioară, indigenul australian este slab, subţire şi cu muşculatura puternică. Această slăbire este rezultatul climei, totdeauna caldă şi adesea arzătoare, caşi existenţei active a australianului, care trăeşte exclusiv din produsul vânătoarei şi care trebue să fie destul de sprinten, repede şi viguros, pentru a putea urmări cu succes animalele ce vânează: Cangurul şi altele.

Când se compară, din profil, corpul unui european şi corpul unui australian, suntem isbiţi de aspectul angular şi plat al celui de al doilea, caşi de linia rigidă a şirei spinării. Vertebrele australianului sunt mai mici ca ale europeanului. La cel dintâi braţele şi picioarele sunt simţitor de lungi. Picioarele au tendinţa a semăna cu mâinile, au degetul mare mult mai scurt ca cele lalte, asemănându-se în aceasta cu degetul mare dela mână. Aceasta face că indigenii se servesc adesea de picioarele lor ca de un organ de apucare; ei pot în acest fel să apuce alimente şi obiecte. Intr'o expediţie răsboinică oamenii înaintează ţinând lancea între primul şi al doilea deget dela picior, fiind astfel ascunsă de ierburi şi nebănuită de inamic. Când emeile îşi fac provizia de lemne, nu le trece niciodată prin cap de a se pleca pentru o cracă, ci o apucă cu piciorul şi o aduc la mână.

Talia variază şi e în genere asemănătoare cu a europeanului.

Sânii sunt aşezaţi puţin mai lateral şi puţin mai jos ca la europeni. Desvoltarea lor simetică este rară la femei. Idealul rasei care n'are acelaş simţ al esteticei ca noi, este de a vedea sânul femeei transformat, lungit şi flexibil, ca mama să-l poată trece sub braţ sau peste umăr, pentru a hrăni copilul atârnat de spatele ei. Numeroase ceremonii, cu caracter religios sau magic, sunt celebrate în scop de a obţine această transformare.

Pubertatea australienei se arată către al zecelea an. Decum se produce, viitorul soţ căruia fata i-a fost promisă înainte chiar de a se naşte, convoacă rudele de sex bărbătesc. Fata este dusă la oarecare distanţă de trib. Viitorul soţ îi unge ţâţele cu grăsime şi le acopere cu un strat de ocră roşie, în timp ce asistenţii cântă imnuri, celebrând glandele mamare şi amorul matern. Ţâţele sunt de mai multe ori atinse cu piatră magică şi toţi oamenii vin pe rând, îşi pun gura pe partea unsă şi sug cu putere.

Relativ la aceasta, o observaţie remarcabilă este relatată de *D-rul Basedow*. O femee moare lăsând un copil mic; tânăra soră a defunctei, care n'avusese niciodată copii, adoptă pe micul orfan. Ea îşi aplică pe sâni cataplasme făcute din foile unui oarecare arbore, frământate cu cenuşe şi cu pietre încălzite în foc. Glandele mamare şi ţesuturile dimprejur

sunt masate fără încetare, iar sfârcurile puse des între buzele sugaciului. După câteva zile un lichid s'a format în sâni şi copilul începu a suge. Lichidul era mai apos ca laptele normal, dar totuşi suficient pentru a-l hrăni.

Faţa australianului este caracterizată prin aspectul masiv şi proeminent al arcadelor sprâncenoase, prin fruntea joasă şi plecată, caşi prin o profundă depresiune la rădăcina nasului. E singura dintre rasele moderne, care arată o oarecare asemănare cu unele rase fosile *(Neanderthal, Gibraltar,* etc). Această dispoziţie a regiunei supra-orbitare este chiar remarcabilă.

Orbitele ochilor, al căror iris este peste tot brun întunecat, sunt mari şi aproape circulare. Această mărime şi această formă de orbite se regăseşte exact la fel la *Neanderthalieni.*

Nasul este foarte larg şi lipsit de consistenţă, având aerul de a recădea asupra gurei ca un rât. De altfel mamele, pentru a obţine un nas frumos — adică bine turtit — apasă aproape permanent pe al micilor sugaci.

Caşi la rasele fosile europene, menţionate mai sus, fălcile acestor australieni sunt eşite şi bărbia ştearsă, reprezentând un prognatism foarte pronunţat.

Gura este foarte mare şi buzele pline. Dinţii sunt în general foarte frumoşi, dar cu vârsta ei se uzează peste tot până la gingii. Măseaua de minte este mai desvoltată ca la european şi se constată adesea existenţa unei a patra măsele suplimentare.

Craniul este strâmt şi lungueţ. Oasele capului sunt mult mai groase, ca la rasele moderne, ori care ar fi. Când un bărbat are de reproşat ceva nevestei, o loveşte de regulă în cap cu un ciomag sau cu o măciucă, atât de violent că — spune *D-rul Basedow*, — de multe ori, în taina nopţei, auzea de departe zgomotele surde produse de sfărâmarea bastonului pe capul femeii nesupuse. E foarte rar însă ca vre-un indigen să moară din cauza unor asemenea lovituri, din care una singură ar fi de ajuns să fractureze craniul unui european.

Studiul creerului australianului, n'a putut fi încă făcut de antropologişti experimentaţi; se ştie totuşi că structura sa este mai puţin complicată ca la rasele albe. Capacitatea craniană ar fi de 1.845 c. m c. pentru bărbaţi şi 1.290 pentru femei.

Coloarea pielei australianului este brună ca ciocolata, iar la femei mai arămie. Micii născuţi sunt de coloare mai deschisă, uneori chiar rozată. Un fenomen ciudat se produce în această privinţă printre triburile din interior, care expun încă morţii lor pe platformele făcute în ramurile arborilor. Sub acţiunea ploii şi soarelui pielea se jupoaie, şi atunci cadavrul ia o coloare albă roză, care seamănă perfect cu corpul unui european mort de câteva ore. Aceasta explică dece la începutul colonizărei indigenii au luat pe albi drept propriii lor morţi reincarnaţi. Relativ la aceasta D-rul *Basedow* reaminteşte emoţionata întâmplare a lui *William Buckcy*, un condamnat evadat din temniţa din *Sydney*, în care tri-

burile din *Victoria* recunoscură pe un vechi şef al lor, şi care putu astfel să mai trăiască 32 de ani printre ei. Când a fost regăsit după acest lung timp, el nu mai înţelegea nici o vorbă englezească, iar pielea îi era tot aşa de brună ca a indigenilor.

Copilul este la naştere în genere acoperit peste tot cu un păr fin şi des, mai ales pe spate, de o frumoasă culoare blondă aurie. Acest păr se înăspreşte şi se închide odată cu anii. La adulţi el este complect negru şi cărunţeşte la bătrâni. Mulţi oameni în vârstă sunt excesiv de acoperiţi cu păr, mai des şi mai lung pe spate, piept, coapse şi fese. Femeile cu barbă sunt relativ numeroase.

Părul este în genere ondulat, dar nu se întâlneşte niciodată părul lânos al adevăratului negroid. Mai trebue remarcat că la aceşti oameni părul şi barba albesc mult mai târziu ca la alte rase. Calviţia este foarte rară, iar bătrânii pleşuvi poartă o perucă făcută din păr omenesc şi pene de struţ. Barba e de obicei rasă când a devenit albă, întrebuinţând pentru aceasta o lamă de silex sau o coaje de scoică ascuţită; unii o cănesc în negru. In fine, cum nimic nu e nou sub soare, războinicii mai multor triburi retează vârfurile mustăţilor, cum se făcea şi de eleganţii noştri acum câtva timp, întărindu-le cu ceară de albine.

Origina Australienilor. Ipotezele cele mai variate au fost propuse pentru a explica această chestiune atât de importantă a originei aborigenilor australieni. Nu e de prisos a reaminti, că Australia este cea mai mare insulă şi cel mai mic continent al globului, cu o suprafaţă egală cu a Europei, că posedă un climat, o floră şi o faună care îi sunt speciale, şi e aproape logic ca autohtonii săi să formeze o rasă specială.

Fauna australiană este în deosebi interesantă. Cu excepţiunea câinelui sălbatic (dingo), foarte probabil importat la o epocă foarte îndepărtată din Asia tropicală, unde trăesc consângenii săi, şi cu excepţia şobolanilor şi şoarecilor, ai căror strămoşi vor fi fost probabil aduşi de epave, toate animalele australiene sunt marsupiale şi monotreme, două ordine care nu se mai găsesc aiurea nici chiar în stare de fosile. Unica excepţie ne este dată de *Sariga* americană (Opossum), care posedă o pungă ventrală. Această supravieţuitoare adăogată studiului comparativ al fosilelor descoperite în Australia şi în America de Sud, a făcut să nască ipoteza unui continent dispărut, care ar fi legat aceste două părţi ale lumei, dar care s'ar fi scufundat cu mult înainte de apariţia omului pe pământ

Primul învăţat care s'a ocupat de origina Australienilor, *M. Fitzroy*, a susţinut părerea că ei descind din negrii pe cari furtunile i-ar fi asvârlit depe coastele Africei. Un alt învăţat englez s'a forţat să probeze că strămoşii lor ar fi venit din Babilon. Doi antropologişti reputaţi: *M. Flower* şi *Lyddekker* presupun că Australia a fost mai întâi populată de *Melanezieni* (negroizi), înainte de a fi invadată de o rasă *caucaziană*,

care locuise mai mult timp în India tropicală, unde ea căpătase o coloare întunecată, şi că aborigenii actuali ar fi eşiţi din amestecul acestor două rase.

Noua teorie propusă de *D-rul Basedow* face să intervină la rândul său un continent dispărut, a cărui existenţă este acum admisă de zoologişti, cari l'au botezat *Lemuria*, şi de geologi, cari'l numesc *Gondwana*. Acest teren vast lega între ele ţărmurile Australiei, Africei australe şi Indiei.

D-rul Basedow este de opinie că leagănul speciei umane ocupa o regiune a acestui continent înnecat, că ea şi-a urmat acolo prima parte a evoluţiei sale, şi că aici a fost focarul umanităţei din care s'a răspândit omul în toate direcţiunile. Un curent de migraţiune s'ar fi îndreptat spre apus, pentru a se stabili mai apoi în regiunea care este astăzi continentul african: acesta a format elementul negroid. Un al doilea s'a îndreptat către nord şi s'a răspândit în Asia: acesta fu elementul mongoloid. Un al treilea îşi alese calea între orientările celor două dintâi, pentru a lua în posesie India de sud-vest, Asia şi Europa. Un al patrulea înfine ar fi apucat-o către răsărit, pentru a ajunge în ceia ce trebuia să fie mai târziu Australia. Aceasta s'ar fi produs atunci când s'a produs şi „*catastrofa*“, sau mai bine zis când ea a început să se producă, căci este în general admis azi că aceste mari frământări ale scoarţei pământeşti nu s'au terminat decât după numeroase secole de sguduiri. Or cum ar fi, Australia se văzu încetul cu încetul izolată de restul lumei şi locuitorii ei fură reduşi la propriile lor mijloace pentru a-şi urma evoluţia.

Lupta pentru viaţă este factorul de căpetenie al evoluţiei civilizaţiei. Aceasta este evident, şi negreşit că a jucat un rol de mare însemnătate în diferenţierea raselor fixate pe diversele continente. In cele mai multe părţi oamenii avură a se apăra în special contra animalelor feroce; Australienii, în marea lor insulă, nu întâlniră decât animale inofensive. Acest pământ imens, bucurându-se şi de un climat uniform, îndurător, îi dispensă să se gândească prea mult la asigurarea traiului lor. Vânatul fiind abondent şi ţara producând în abondenţă rădăcini comestibile şi fructe sălbatice, n'au simţit nevoia de a inventa agricultura, care e în realitate mama civilizaţiunei, şi care permite oamenilor de a trăi în societate şi de a duce o existenţă sedentară, în loc de a-şi consacra toată activitatea urmăririi vânatului, urmărire care impune o existenţă nomadă. Puteau asemeni parcurge în toate sensurile pământul lor fără a se isbi de rase streine, cu care s'ar fi putut măsura; n'aveau deci dece să-şi perfecţioneze armamentul. Australienii s'au imobilizat în perpetuitate în primul stadiu comun tutulor raselor — în stadiul de popoare rătăcitoare, — trăind aproape exclusiv din produsul vânătoarei. Se pot deci considera ca prototipul europeanului din vârsta paleoliticului, care a fost în special vânător şi nomad

Australianul de altfel se serveşte şi azi de un utilaj şi de un armament care reaminteşte perfect industria preistorică europeană. Nu e deloc nelogic de a deduce din această apropiere materială, că obiceiurile actuale ale Australienilor reconstitue mai mult sau mai puţin pe acelea ale propriilor noştri strămoşi, cari duceau aceiaşi existenţă caşi ei.

In rezumat, pare din ce în ce mai evident că „aceşti supravieţuitori ai vârstei de piatră" formează o rasă sau familie, care diferă considerabil de mongoloizi (galbeni) sau negroizi (negri), dar care prezintă analogii cu caucazienii (albi).

Din obiceiurile şi credinţele Australienilor.

La naştere femeea este în genere asistată de o bătrână care şade înapoia gravidei. Cu braţele o strânge de mijloc şi cu genunchii apasă pe fese, iar cu mâinile încălzite la foc şi pline cu cenuşe caldă o masează pe abdomen. Când durerile devin mai vii, ea strânge mai cu putere pe pacientă şi-i spune vorbe de încurajare.

Gemenii sunt rari. Când cazul se prezintă însă, unul din noii născuţi este suprimat imediat, căci se presupune că el este opera unui spirit nefast. Bătrânele femei prezente îl omoară punându-i în gură cărbuni de lemn aprinşi, sau umplându-i-o cu nisip.

Cordonul ombilical este tăiat de obicei cu o lamă de piatră sau cu o scoică cu marginea ascuţită; alţii îl răsucesc, iar unii îl rup cu dinţii, sau îl sdrobesc între două pietre. Placenta e ingropată sau arsă. Avorturile sunt foarte rare la triburile care n'au fost contaminate de civilizaţie.

Aborigenii australieni, bărbaţi, copii şi femei, umblă totdeauna goi. Când noaptea e răcoroasă, mama culcă pe copii în cenuşe călduţă.

Inţărcarea se face în al treilea sau al patrulea an; dar dela începutul celei de a doua lună i se dă câte un os să sugă.

Australienii sunt buni părinţi. De cum copii ajung să umble, tatăl începe a-i învăţa ţipătul păsărilor şi animalelor sălbatice. Apoi prin desemne grosolan făcute pe nisip, el le descrie scene de vânătoare. Mai târziu le complectează instrucţiunea descriindu-le urmele ce fiecare specie animală lasă pe pământ. Aceasta formează baza educaţiunei unui popor de vânători. E obiceiul ca mama să se pitule departe în stufiş, fără a se îndura de ţipetele copilului rămas singur, ca să-l silească a-i lua urma, ca să se înveţe s'o regăsească numai dupe urme. Această educaţie face din Australian cel mai bun vânător de pe lume, ca meşteşug de a lua urma vânatului. Educaţia este apoi complectată prin mânuirea armelor şi a undiţelor, şi chiar a ciomagului şi măciucei, atât de obişnuite la ei.

Tinerii băeţi se învaţă a îndura şi durerea fizică. Ei au un joc în care se întrec în a răbda cât mai mult pe braţ sau pe mână o bucată de cărbune aprins. Arsurile lasă de obicei cicatrice adânci şi neşterse, iar tineretul îşi face un titlu de glorie din numărul semnelor pe care le poartă pe cele două braţe.

Ca toate popoarele primitive trăind exclusiv din vânătoare, Australienii nu omoară pentru plăcerea de a omorî, cum o fac atâţia vânători „civilizaţi", ci numai pentru a-şi procura hrana.

In afară de vânat, Australianul se mai hrăneşte cu melci, cu scoici de apă dulce sau de mare şi cu omizi verzi, care constitue o delicatesă aleasă. Se aşază omizile un moment pe spuză şi se mănâncă pe jumătate crude, după ce li s'au ars perii cu un tăciune. Dar bucata cea mai căutată pare a fi larva unui mare fluture nocturn, larvă care joacă un rol atât de important în alimentaţia indigenilor, că aproape l'au zeificat, celebrând în cinstea sa serbări religioase. După unii Europeni, cari au avut curajul să guste din aceste bunătăţi fripte în spuză—larvă sau omidă—, ele ar aduce cu gustul unui ou fiert, puţin îndulcit cu zahăr. Australienii cunosc şi mierea, pe care o obţin cu atât mai uşor cu cât albinele lor sunt fără ac. Ei mai mănâncă cantităţi însemnate de ouă de păsări, de crocodil şi de broaşte ţestoase, cum şi şerpi şi şopârle.

Pescuitul în râuri şi lacuri se face de femei. Peştii sunt adesea prinşi cu mâna, dar şi cu undiţa. Cârligele pentru peştii de mare sunt tăiate din oase de cangur.

Urmărirea vânatului mare este exclusiv rezervată bărbaţilor maturi, obişnuiţi să cunoască urma vânatului şi cari ştiu să imite perfect şi strigătele diferitelor specii de păsări, atrase astfel în cursă (gâşte, papagali, etc.). Pentru a se apropia de un struţ, care fuge atât de repede încât un om nu'l poate ajunge, ei varsă în bălţile frecuentate de aceste păsări un stupefiant, pe care'l extrag din foile unui oarecare arbor (Thephrosia purpurea). Puţin după ce a beut, struţul este caşi paralizat, şi vânătorul ascuns, îl omoară cu o lovitură a lăncei sale de piatră, dată în cap.

Meşteşugul de a vâna mici cangùri este foarte ingenios. Vânătorul leagă un mare smoc de pene la capătul unei prăjini lungă de 6-7 metri şi-l face să se învârtească deasupra capului său înaintând printre ierburi. Crezându-se ameninţat de o pasăre de pradă (vultur sau şoim), fricosul animal rămâne nemişcat şi vânătorul are timpul să-l străpungă cu lancea. In urmărirea cangùrilor de specie mare însă, Australianul îşi arată valoarea sa. Aceste marsupiale sunt foarte neîncrezătoare şi, de cum simt pericolul, se depărtează cu iuţeala unui cal în galop. Vânătorul trebue deci să întrebuinţeze şiretenie şi răbdare pentru a se apropia de ele atât cât trebue pentru bătaia lăncei.

Australianul ştie să se armonizeze cu mediul înconjurător. El îşi spoeşte corpul (totdeauna complect gol) cu nămol obţinut chiar din pământul din regiunea unde operează, şi a cărui coloare poate să fie alburie, albăstrue, sau cărămizie. Profită de cele mai mici accidente de teren pentru a se ascunde, când înaintează către pradă, ţinând lunga sa lance în poziţie de atac.

Singura beutură ce cunosc indigenii este un fel de cidru, fabricat cu fructele unui palmier (Pandamus). Ei fac de asemenea un hidromel, fie cu miere, fie cu flori foarte bogate în nectar.

Misterul inițierei. La cele mai multe rase primitive, tinerii trebue să fie supuși unor probe, înainte de a fi admiși în rândurile adulților. Lucrarea atât de interesantă a D-rului Basedow consacră acestui uz un foarte lung capitol, pe care vom încerca să'l rezumăm.

Prima ceremonie, care este destul de simplă, constă în a găuri partea de jos a nărilor. Ea se face la diferite vârste. De obicei mama este acea care găurește nara cu unghiile sale, când copilul e încă la piept. Indigenii au convingerea că operațiunea asigură o mai bună desvoltare fizică. De fapt găurirea nasului nu servește de cât ca să se împodobească cu un bastonaș de os sau cu o floare, în zilele de serbătoare.

A doua ceremonie este mai importantă, dar și mai dureroasă; este smulgerea a unuia sau doi incisivi. Ea dă loc la serbări după un program foarte complicat. De obicei triburile vecine se înțeleg pentru a o celebra împreună, adunând pe toți novicii lor, cari au atins vârsta cerută (10—12 ani). Intru aceasta triburile își dau întâlnire cu o lună mai înainte, în care timp tinerii sunt încredințați bătrânilor războinici, cari îi rețin la oare care distanță de tabără și cărora le dau în fiecare zi lecții asupra îndatoririlor ca bărbați.

Ii învață de asemenea cântece, care vor fi cântate în timpul ceremoniilor de inițiare. Pe măsură ce data se apropie femeile se întristează, căci această ceremonie înseamnă începutul separărei de mamă și de frați. Tinerii băeți, dela prima inițiere, trebue să înceteze de a mai locui lângă mamele, surorile lor și celelalte femei ale tribului. Vrăjitorii „purifică" locul pe care se va petrece ceremonia, pentru a goni spiritele rele.

La data fixată, noaptea, un oarecare număr de bătrâni își împodobesc corpul cu o mulțime de desemne în colori, iar novicii sunt jugrăviți cu ocră roșie. Tinerii băeți sunt duși pe teren, în jurul unor focuri mari, cu ochi închiși. Bătrânii iasă de odată din intuneric și se aruncă asupra novicilor, pe cari îi trântesc la pământ. Fiecare om apucă un băiat și-l ține punându-i o mână pe ochi. Operatorii, cari au fiecare câte o țăpligă de lemn tare și o piatră groasă în mână, se apropie de tânăr, îi caută incisivul, lărgesc cu unghia gingia cât mai mult posibil și punând vârful țandărei pe dinte, aplică cu piatra o lovitură violentă. Dacă, prin excepție băiatul scapă un țipăt de durere, toți bătrânii îl înghiontesc, declarând că el a umblat prea mult cu femeile și fetele. Țandăra se aplică din nou, și loviturile de ciocan se succed, până ce dintele ese din alveolă și cade în gură. Operatorul îl culege și'l arată celor de față, care îl salută cu strigăte bizare.

Apoi tinerii sunt conduși solemn la tabără, unde părinții, bărbați deja inițiați, le fac ca dar pungi de ferigă, cu care ei vor putea în ziua ceremoniei să-și acopere părțile genitale, reținându-le printr'o sforicică de păr omenesc legată în dreptul șalelor. Serbătoarea se termină prin jocuri și cântece vesele.

Câte-va luni, sau câți-va ani după această operație, inițierea e continuată prin executarea tatuajelor. Fetele, cași băeții, sunt supuse acestei operații, care constă în a cresta pielea cu ajutorul unei lame de silex și a o freca cu un amestec de cenușe, de ocră și de grăsime.

E interesant de reamintit că această practică este în cinste și la numeroase popoare ale Africei centrale. Aceste „înfloriri" nu sunt numai efectul unei estetice speciale; ele servesc probabil și la identificarea fiecărui trib; sunt într'adevăr blazoane, care numai după numărul și împărțirea liniilor indică originea individului.

Circumcizia înfine deschide definitiv novicelui rangul de inițiat. Aceasta se face iarăși cu mare pompă. Timp de mai multe săptămâni novicii sunt păziți de bătrâni la mare distanță de tabăra tribului, și este sever oprit elementului femenin de a se apropia de ei.

La ziua anumită se aprinde un foc mare, lângă care stau novicii, și în jurul căruia luptătorii decorați cu vopsea albă și roșie execută dansuri diabolice, scoțând răgete îngrozitoare.

După ce novicii sunt iarăși spoiți cu ocră roșie din creștet până în tălpi, doi bătrâni iau câte un tânăr pe brațe, îl duc lângă foc, unde războinicii dansează, sar, țipă și vociferează în mod groasnic. Adolescentul, tremurând, apucat de spaimă, e ridicat pe spinarea a doi sau trei oameni, cari se stârcesc pe vine formând „masa de operație", pe care novicele e ținut nemișcat de piept și de pulpe. Un căluș e pus în gura adolescentului, pentru a-i înăbuși țipetele de durere, și oribila operațiune începe.

Scoțând țipete spăimântătoare, operatorul, ca să buimăcească pe pacient, îi aplică mai întâi o lovitură de măciucă în cap. Apoi apucând prepuțiul cu mâna stângă, îl trage spre el și-l tae cu lovituri repetate cu lama sa. Această piele e aruncată în foc. Sângele, care curge în abondență din rană, este sprijinit într'o cupă de coaje. Rana este pansată cu o alifie specială și de cum inițiatul și-a venit în fire, i se dau semnele de războinic: o lance și un scut.

După o ședere de 3 săptămâni într'o tabără specială, inițiatul este recondus în tabăra tribului, unde mama și rudele apropiate îl primesc smulgându-și părul și sgâriindu-și răni pe corp, pentru a-i proba că'l compătimeau din inimă în timpul teribilei operații.

Câteva săptămâni mai târziu, tânărul om care n'are încă dreptul de a se duce la celălalt sex, este supus la a doua și ultima probă, care complectează inițierea. Ea este oribilă și pare a fi exclusiv a aborigenilor din Australia centrală, care o desemnează sub numele de „mika".

Serbarea începe tot cu dansuri, vrăjeli, cântece, țipete mistice, etc. Războinicii, surescitați până la frenesie, conducând noaptea pe novice aproape de un rug, îi poruncesc

a-şi fixa privirea pe punctul cel mai arzător al focului. Câţiva cad pe brânci înapoia lui în tăcere şi, la un semnal, îl răstoarnă pe masa vie de operaţie, unde e menţinut cu căluş în gură. Operatorul se aşează între pulpele novicelui şi-i despică canalul uretrei pe o lungime de 2—8 cm. cu ajutorul unui cuţit de piatră. Mirosul şi vederea sângelui, care curge în abondenţă, surescitează pe asistenţi şi scenele ce se produc sunt greu de descris.

Oribila ceremonie închide ciclul iniţierilor pentru tineri, cari au de aci înainte dreptul de a frecuenta celălalt sex.

La fete sunt ceremonii speciale, însoţite de asemenea cu dans şi cântece, după care fata este împiedecată de a mânca oarecare animale (şerpi, şopârle) care sunt *„tabu„*. Câteva luni mai târziu, tânăra fată sufere amputarea a două falange, fie dela arătător, fie dela degetul mic, dela o mână sau alta. Operaţia se îndeplineşte în general cu un cuţit de piatră.

Cea mai importantă ceremonie, la fete, este însă aceea care corespunde circumciziei băeţilor. Ea se face cu mare pompă şi cu invitaţii a triburilor amice din împrejurimi.

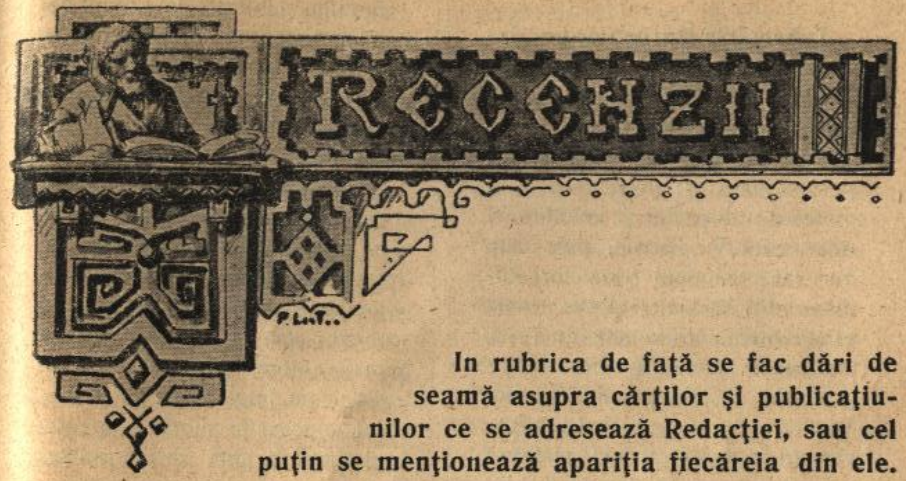
După o noapte consacrată dansului şi cântecului, novicea este dusă departe de viitorul bărbat şi de oamenii cari au drept asupra ei la oarecare privilegii sexuale. I se porunceşte de a sta pe vine (o reamintim: e complect goală) şi cel mai în vârstă dintre aceşti priveligiaţi îi atinge de mai multe ori părţile cu un obiect de lemn *(tjurinya)* de formă simbolică.

Tânăra fată e apoi întinsă în toată lungimea ei cu capul rezemat de pântecele unui om lăsat pe vine, înapoia ei, şi se procede la distrugerea himenului, efectuată de obicei cu o lamă de piatră cilindro-conică.

Raţiunea acestei operaţii pare să fie dorinţa de a oferi virginitatea tinerei fete unuia din „bărbaţii săi spirituali", cari trăesc „undeva prin astrele cerului".

Notăm că această distrucţie mecanică a himenului n'a fost niciodată semnalată la alte rase.

D-r. L.

In rubrica de faţă se fac dări de seamă asupra cărţilor şi publicaţiunilor ce se adresează Redacţiei, sau cel puţin se menţionează apariţia fiecăreia din ele.

Muzeul Arhivelor Statului. Catalogul stampelor şi documentelor. Colecţiunea Olszewski. 1925. Tipogr. „Cartea Românească". — Trebue să fim adânc mulţumitori colecţionarului priceput şi pasionat de lucruri frumoase, D-l Olszewski, pentru darul ce a făcut literaturei noastre artistice prin publicarea catalogului ce am subt ochi. Coperta în negru şi roşu, cu caractere arhaizante şi vignetă amintind podoabele grafice ale vechilor noastre cărţi religioase, e de o fericită inspiraţie, potrivindu-se minunat cu ceeace volumul cuprinde.

Colecţiunea D-lui Olszewski a fost expusă astă vară în localul Arhivelor Statului din Capitală, unde a făcut admiraţiunea celor ce au văzut-o Catalogul de faţă nu este decât prima parte, înfăţişând lista numai a stampelor—192 la număr—cu privire exclusiv la România. In această înşirare, în care se găsesc şi exemplare extrem de rare şi preţioase, remarcăm gravuri de un interes special pentru noi, cu privire la oameni, costume şi locuri din regiunea noastră banato-olteană. Sperăm chiar că în viitor să putem împărtăşi pe cititorii noştri, prin bunăvoinţa D-lui Olszewski, de câte ceva din frumuseţile acestei colecţiuni.

Catalogul are la început o instructivă îndrumare a D-lui O. cu privire la începuturile gravurei, şi evoluţia acestei arte minore, terminându-se cu o listă a călătorilor cari au trecut prin ţara noastră în ultimele două veacuri şi au prins pe hârtie, în linii şi culori, aspecte şi tipuri din ţara noastră.

Şase planşe, dintre care trei în culori [1]), împodobesc catalogul, a

[1]) La pag. 12 şi 13 din No. 17, an. IV din revista noastră se află reproduse două dintre ele. La noi însă sunt în negru.

cărei parte a doua o aşteptăm cu firească nerăbdare.

Ephemeris Dacoromana. *Annuario della Scuola Romena di Roma.* 2 vol. 1923 şi 1924. Roma Libreria di Scienze e Lettere.—Primul volum se deschide cu o scurtă şi luminoasă precuvântare a d-lui profesor universitar şi membru al Academiei V. Pârvan, prin care d-sa face istoricul Şcoalelor Române din Roma şi Paris. Ideia celei d'intâi, pornită încă din 1912, îndrumată spre înfăptuire rând pe rând de C. Diamandi, Baronul Fasciotti, Pr. V. Lucaci şi D-l Pârvan în special, a fost realizată printr'o lege sub ministeriatul D-lui P. P. Negulescu, care însuşindu-şi proectul pornit din iniţiativă parlamentară, al d-lui prof. deputat Iorga, a creat cele două înalte şcoli de studii superioare româneşti, ai căror directori au fost numiţi D-nii Pârvan şi Iorga. Şcoala Română din Valle Giulia a început să funcţioneze în 1922 cu patru studenţi; în 1923 cu şase; în 1924 cu opt, fiind completată şi în latura artistică, căci în primii doi ani avusese numai cercetători în specialităţile istorică, arheologică şi filologică; însfârşit din anul acesta şcoala s'a completat, având în total zece membri. Banca Naţională, după stăruinţa D-lui Min. dela Roma Lahovary, s'a obligat a finanţa construirea localului şcoalei. Până atunci s'a format prin donaţiuni o bibliotecă bunicică. D-l Dr. Giuseppe Lugli, docent universitar al Universităţii din Roma, a îndeplinit în tot timpul cu devotament şi cinste sarcina de secretar ştiinţific şi administrativ, ca locoţiitor de director în lipsa D-lui Pârvan.

Studiile publicate în primul volum îşi propun, în linie generală,— cum spune însuşi directorul Şcoalei din Roma — „să ilustreze probleme de interes general ştiinţific în raport cu cercul chestiunilor şi nouilor metode de studiu din Italia şi în genere din Apus" Cel d'intâi este acel al D-lui Paul Nicorescu, despre *Mormântul Scipionilor*, hipogeu care fusese cu deamănuntul scotocit, spre a se găsi ceeace putea conţine, dar care se cercetează acum întâia dată după metodul topografic modern, pentru monument în sine. D-sa studiază terenul în care e săpat acest mic cimitir, starea actuală a mormântului; rezumă istoricul descoperirei lui, descriind sarcofagiile, busturile şi inscripţiunile ce s'au găsit acolo, iar la urmă arată prefacerile ce a suferit în arhitectura sa acest hipogeu în cursul timpului. In concluzie D-nul Nicorescu spune că acest mormânt e de tip etrusc, construit pe la finele sec. IV şi începutul celui de al III-lea înainte de Christos, apoi mărit prin adăogiri posterioare, după nevoile vremei. Articolul e însoţit de bune planuri, desenuri şi fotografii.

Tracii în inscripţiunile din Roma este o vastă cercetare de erudiţie a D-lui G G. Mateescu, profesor la Cluj; ea cuprinde singură mai mult de jumătate din cele 400 de pagini ale acestui prim volum al Anuarului. Autorul începe prin a arăta dificultăţile ce întâmpină cercetătorul într'o chestiune specială de toponomastică antică, din pricina lipsei unor

indice epigrafice cu privire la enormul număr de inscripţiuni publicate în Corpus I. L. şi aiurea, pentru latineşte şi greceşte, cum şi a unor dicţionare de nume proprii vechi. Studierea acestui material onomastic prezintă mare interes pentru etnografia popoarelor din cuprinsul şi vecinătatea imperiului roman şi aduce multă lumină în chestiunea colonizărei şi romanizărei unora din provincii, a Daciei bunioară. Din privirea materialului epigrafic greco-latin se vede ce amestec de variate naţiuni se aflau în Roma în epoca imperială. Printre acestea erau şi Traci destui, pe cari îi studiază D-l Mateescu. Ei ne interesează pe noi în special. De altfel D-l Prof. Pârvan a adus foarte multe lumini cu privire la viaţa acelor Traco-Geto-Daci, a căror monumente, aşezări şi viaţă le-a studiat, lămurind procesul de romanizare al acestor barbari în atingere cu civilizaţia latină şi elină.

Dovezile de existenţa unor Traci în Roma nu le avem sigure decât după sec. I după Chr. Ele cresc într'una până în timpul lui Sept. Sever, apoi descresc în veacul al III-lea şi IV-lea. Consideraţi după profesiunea lor, cei mai mulţi din Tracii aceştia sunt soldaţi, meserie în care unii din ei s'au distins, ajungând la grade superioare în oştire; împăratul Galeriu e originar din Tracia. Destul de numeroşi sunt şi pretorienii, cum şi călăreţii din garda imperială, recrutaţi printre neamurile tracice. Printre cei civili, sunt foarte mulţi sclavi şi o parte liberţi. Ocupaţiunile le sunt felurite: muncitori, meşteşugari, artişti, gladiatori, servitori şi negustori. Ei ne înfăţişează un fragment al plebei romane, unul din aspectele etnografice ale Romei din veacul al III-lea după Christos.

Ioannes Chrysostomus et Plato, de Stephanus Bezdeki, e un studiu scris în latineşte.

Reflexuri de istorie românească în opere italieneşti din secolul XIV şi XV, de Alex. Marcu, îşi propune a cerceta urmele ce există în literatura italiană şi mai ales în cea didactică a evului mediu despre raporturile politice şi economice dintre Principatele române şi metropolele maritime italieneşti în epoca mai sus pomenită; după aceea autorul urmează a studia natura acestor raporturi şi importanţa lor istorică şi culturală; însfârşit D-sa vrea să arate cum încetul cu încetul, în conştiinţa intelectualilor italieni, nutriţi de studiile umanistice, şi-a făcut cale adevărul istoric despre origina latină a poporului românesc, aşa că această afirmaţie generalizându-se pentru istoricii italieni din veacul al XV-lea, ea a trecut la cronicarii poloni în sec. XVI, pentru a ajunge prin mijlocirea acestora la marii noştri cronicari din al XVII-lea veac. Primii călători italieni în Principate au fost călugări misionari, apoi negustori navigatori veneţieni şi genovezi. După cucerirea Constantinopolului de către Turci se intensifică raporturile politice, prin ambasadori (ca cei trimişi de Papă la curtea lui Ştefan-cel-Mare), apoi medici, ingineri şi alţi intelectuali, cum şi simpli aventurieri pri-

păşiţi pe la noi. Dela astfel de călători, cari au venit direct or indirect în atingere cu oamenii dela noi şi cu ţara noastră, ne-au rămas risipite multe informaţiuni preţioase. Aceste notiţe sunt mai frecuente în a doua jumătate a sec. XVIII-lea; în cel următor, în epoca romantică, interesul creşte pentru Români, iar filologia contribue şi ea, cu Asachi mai ales, a îndrepta privirile şi înspre noi.

D-l Marcu trece apoi, după aceste consideraţii generale, la studiul amănunţit al acelor reflexe ale istoriei române în literatura didactică vulgară a sec. XIII, XIV şi XV, şi după aceea urmăreşte la istoricii italieni umanişti conştiinţa lor despre latinitatea Românilor, conştiinţă care trece—cum am spus mai sus—prin Polonia în Moldova în sec. al XVII-lea, pentruca dela aceeaşi origină, dar de astă dată direct, să ne vină prin Petru Maior, Şincai şi Micu ai şcoalei ardelene dela sfârşitul veacului al XVIII-lea.

Studiul D-lui Marcu este o operă de erudiţie, preţioasă contribuţie la cunoaşterea legăturilor intelectuale dintre noi şi Italia, pe care D-sa le-a urmărit cu stăruinţă şi pricepere.

Portretul lui Decebal, de Em. Panaitescu, se poate afla şi identifica după Coloana lui Traian, în urmărirea scenelor depe basoreliefuri. Afară de aceasta, comparând acel chip cu capetele de daci păstrate în sculptură, se precizează că cutare bust din Muzeul de sculptură al Vaticanului (anume No. 127 din Braccio Nouvo, cel etichetat „Dac Nobil") este al mândrului şi viteazului rege dac. Cât despre capul aşa zis al lui Decebal din Muzeul din Petrograd, cum şi despre numitul Decebal călare înfăţişat pe metopa No. 30 a monumentului dela Adamclissi, nu se pot socoti în mod serios a fi într'adevăr chipul lui Decebal. Argumentaţia D-lui Panaitescu, întru a convinge că portretul acela e autentic, şi nu unul imaginar, de convenienţă, e solidă. Cele câteva gravuri care ilustrează demonstraţia autorului sunt bine alese şi suficient de bine reproduse.

Ephemeris Dacoromana este tipărit cu o acurateţă şi eleganţă care fac cinste şi editurei; e una din cărţile care sunt podoaba unei biblioteci alese. Cuvine-se recunoştinţă D-lui Profesor Pârvan şi aleşilor săi colaboratori şi elevi pentru frumosul dar ce l'au făcut cărţei şi ştiinţei româneşti.

In numărul viitor vom recenza al doilea volum al acestui buletin.

La Cité pontique de Callatis. Recherches et fouilles, de *O. Tafrali*. — Extras din „Revue Archéologique" Paris, ed. Ernest Leroux. 1925. — Consemnează rezultatul cercetărilor făcute de D-l Prof. Tafrali în vara anului 1924, cu prilejul săpăturilor executate de D-sa în incinta anticei Callatis, pe ale cărei locuri este azi Mangalia. Vestigiile cetăţei sunt numeroase: ziduri, puţuri, resturi de coloane şi capiteluri, vase sfărâmate, şi chiar întregi, de ceramică, inscripţii, monete şi tot felul de ruine de veche aşezare a coloniştilor callatieni.

Din cercetările arheologilor rezultă că această cetate era fortificată într'o epocă nedeterminată. Forma sa generală este a unui arc elipsoidal, sprijinit pe malul mării; coarda acestui arc (coasta mării) are vre-o 1300 metri, iar incinta sa pe uscat vre-o trei chilometri de lungime. In jurul cetăţii sunt cimitirele antice, cu numeroşi „tumuli", dintre cari mulţi intacţi.

Callatis avea câteva temple şi edificii publice, a căror existenţă se dovedeşte prin ruinele aflate pe loc şi prin fragmentele de sculptură ce se desgroapă. Importante fragmente se adunaseră înainte de războiu la localul sub-prefecturei; invazia germano-bulgară a distrus şi a furat pe cele mai multe. Se poate deduce existenţa următoarelor edificii publice in Callatis: două temple dorice, unul ionic, unul corintian (judecând după stilul fragmentelor de coloane şi capiteluri aflate), o basilică creştină, un teatru, portice, terme şi resturi de alte edificii publice neidentificate încă.

Colonia grecească Callatis trebue să fi fost întemeiată pe la sfârşitul veacului al VI-lea a. C. In epoca romană, în jurul acestei cetăţi, ca şi în jurul Tomisului şi Dionysopolisului, trăiau traci Crobizi şi alte populaţii ale Sciţiei mici. Câtva timp cetăţile acestea pontice fură sub dominaţia macedoneană. Când ele se unesc spre a-şi garanta astfel libertatea—cele trei de mai sus, cu Odessos, Istros şi mai în urmă şi Marcianopolis—Callatis e în fruntea lor la început. Mai târziu cetatea recunoaşte suveranitatea regilor traci şi sciţi, iar apoi ele cad cu toate pentru un timp sub stăpânirea lui Mitridate, or sub influenţa lui politică. Cu venirea Romanilor prin aceste meleaguri ele sunt supuse Romei, care pune aci garnizoană.

Callatienii erau negustori buni, călătorind adesea. Cultul lui Dionysos era mult răspândit acolo. Din sec. III-a oraşul începe a decade; Tomis îl înlocueşte ca importanţă. In evul mediu ne se mai vorbeşte de el. Geografii din sec. XVII şi XVIII arată pe locul cetăţii Callatis o Pangalia sau Mangalia, cel din urmă nume păstrându-se — probabil dela Tătarii ce venind din Crimeea, ocupaseră Dobrogea de miază-zi.

D-l Tafrali dă după aceasta un şir de inscripţiuni inedite (16 la număr) culese dela Callatis şi 42 de obiecte (statuete, reliefuri, figurine de pământ ars, vase şi giuvaeruri), pe care le descrie.

La urmă face o dare de seamă asupra săpăturilor executate de D-sa chiar în oraşul Mangalia. Deosebit de interesante cele dela nişte terme ale cetăţii, din epoca romană mai târzie, or începutul celei byzantine, şi rămase neterminate, care fuseseră pe nedrept luate drept ruine ale unei basilici.

Cum cercetările acestea s'au urmat de către d-l Tafrali şi în vara anului acesta, aşteptăm plăcerea unor descoperiri noi ale acestui laborios şi modest învăţat, neîndestul preţuit la noi, deşi are la activul său opere ca „Thessalonique au XIV-e siècle, Thessalonique dès origines au XIV-e siècle, Topographie de Thessalonique, Les Fresques de St. Nicolas de Curtea

de Argeş, Mélanges d'archéologie et d'épigraphie byzantines, La Roumanie transdanubienne" şi altele. D-sa îşi propune a scoate în curând şi un „Buletinul Artei şi Arheologiei", precum vedem din prospectul ce am primit la redacţie.

Vechimea Poporului Român şi legătura cu elementele alogene, de *S. Mehedinţi*, este o conferinţă care cuprinde în sine idei şi opiniuni exprimate în cursul de etnografie ţinut la Universitatea din Capitală de către autorul profesor. D-sa spune în introducerea cărţii că „faptul fundamental, în ce priveşte geneza poporului român, este *dacismul*". Massa etnică a acestor părinţi ai noştri, cari sunt Dacii, avea o cultură şi o civilizaţie remarcabilă înainte de a ajunge în atingere cu Romanii; iar după romanizarea lor mai mult la suprafaţă, „fondul etnic străvechi şi-a continuat fiinţa sa proprie. Idealismul dacic a dat o notă luminoasă creştinismului românesc, şi tot acest idealism explică unele însuşiri ale literaturei populare, care depăşesc mediocritatea artistică a Romanilor".

Intrând în subiect, d-l Mehedinţi începe prin constatarea că suntem cei mai vechi locuitori ai pământului ce locuim şi „unul din cele mai vechi popoare ale întregului continent". Evocarea lui Traian este un portret de maestru. Despre statul dac, împotriva căruia împăratul venise la Dunăre, stat care erà atunci în apogeul desvoltărei sale, se spune că „erà singura putere europeană capabilă de a ţine în cumpănă imperiul roman". Se învederează apoi cultura, cum şi civilizaţia înaintată a Dacilor, cari au dat pe un Zamolxis. „Faţă de pozitivismul practic al Romanilor şi estetismul cam sensual al Grecilor, idealismul aproape ascetic al Dacilor ne duce cu gândul mai departe, spre Iran şi spre India". Victoria lui Traian contra lui Decebal este „încheierea operei de infiltrare romană începută cu mult înainte" chiar, pe cale paşnică. Şi apoi o parte din populaţia Daciei este încă de sine stătătoare în munţi mai ales, unde luptă pentru independenţa sa şi după cucerirea oficială a patriei lor. Aşa dar „Traian cu adevărat este doar un episod în istoria poporului care stăpânea masivul Carpaţilor şi şesurile din prejur". Sângele dac a rămas puţin alterat prin cucerirea romană: pe Daci i-a învins nu armele, ci cultura latină. „Numai măsurătorile antropologice ne vor putea lămuri mai de aproape asupra proporţiei amestecului dac cu Romanii în fiecare regiune", căci poporul nostru e în primul rând geto-dac şi în urmă latin.

Se discută după aceea problema continuităţii, înlăturând ipotezele mutării peste Dunăre a populaţiunei sau dispariţia elementului băstinaş. D-l Mehedinţi vorbeşte apoi de „perioada invaziilor", invazii pe care spune că trebue să le privim ca nişte mişcări de populaţie, fenomen obişnuit, şi nu ca pe nişte evenimente catastrofale. Ele n'au putut deloc disloca massa autohtonă. O influenţă mai mare prezintă infiltrarea slavă pentru noi. Aci se arată aportul covârşitor al elementului românesc pentru

ceeace e începutul de cultură sârb şi bulgar. Dacă la sudul Dunărei, dela venirea Slavilor până azi, elementul românesc a fost în descreştere, în schimb însă pe valea Dunărei, pe ambele maluri şi în masivul Carpaţilor şi şesuri, nu numai că s'au menţinut ca număr şi continuitate etnografică, dar „au rămas din evul mediu până azi singurul popor care a avut o formaţiune politică fără eclipsă".

Din sufletul dac am moştenit de asemenea mult. Astfel: pietatea (suntem cel mai vechi popor creştin dintre toţi vecinii noştri), optimismul şi sentimentul estetic.

Caracterul educativ al acestei lucrări— caşi al celorlalte opere ale D-lui Prof. Mehedinţi—recomandă această carte lecturei tinerimei în special.

B. P. Haşdeu şi Rusia, de Liviu Marian Chişinău, 1925. — Cărticica aceasta, ce se publică la 18 ani după moartea „celui mai luminat şi mai reprezentativ român basarabean", aduce o contribuţiune importantă la cunoaşterea sentimentelor şi ideilor lui Haşdeu, faţă de cei cari îl siliseră a se expatria din Basarabia lui. Şcoala, ştiinţa şi cultura rusească, în mediul cărora şi-a făcut studiile Haşdeu, nu l'au influenţat întru nimic; sufletul său s'a format în atmosfera culturei româneşti. D-l Marian urmăreşte apoi acest suflet românesc în exprimarea sentimentelor sale de antipatie pentru Ruşi în diferitele opere ale scriitorului. Din ură pentru Ruşi, Haşdeu se prezintă ca un filo-german. Ar mai fi rămas el oare astfel în preajma lui 1916, dacă trăia? se întreabă D-l Marian. Şi tot D-sa răspunde „Probabil că da". Eu aş crede că asemenea atitudine a lui Haşdeu ar fi fost prea puţin probabilă, cu toată îndreptăţita lui ură de Ruşi.

Dictionnaire étymologique macédo-roumain. *I. Les éléments latins et romans*, par Giorge Pascu. Iaşi, 1925.—In nota prefaţială autorul ne spune că materialul acestui cel d'intâi dicţionar etimologic al dialectului macedonean e cules din toate isvoarele cu privire la acest idiom, cu excepţia Codexului Dimonie şi a lucrărei D-lui Per. Papahagi: Din lit. pop. a Românilor. Bibliografia menţionează în acest sens 11 isvoare şi 55 de studii diferite, cea mai mare parte nemţeşti.

In introducere se vede planul general al lucrărei D-lui Pascu — a cărei primă parte e acest volum — după cum urmează: Elementele latine, apoi: Elem. tracice, Elem. romanice, Elem. greceşti, Elem. turceşti, Elem. slavice, Elem. albaneze, Elem. germanice, Elem. englezeşti, Elem. maghiare, Neologismele şi Expresiuni interjecţionale. Urmează apoi dicţionarul cu subdiviziunile: I. *a)* Elementele latine propriu zise, *b)* Elem. trace şi *c)* Elem greceşti vechi; II. *a)* Elem. medio-latine, *b)* Elem. dalmatine, *c)* Elem. romane de origină neprecizate, *d)* Elem. italieneşti (comune, din nord, veneţiane), *e)* Elem. franceze, *f)* Elem. spaniole, *g)* Elem. portugeze şi *h)* Elem. france (de lingua franca).

Graniţa de apus a Tracilor. Contribuţiuni toponomastice şi

epigrafice, de *Dr. G. G. Mateescu*, fost membru al Şcoalei române din Roma, Cluj, 1925.—Prin Tracia cei vechi înţelegeau „întreaga peninsulă dela nordul Greciei, din Macedonia şi până la Dunăre, la hotarul Schiţiei". Cu vremea Grecii negustori şi călători restrânseră numele de Tracia la ţinutul dintre Ister, Pontul Euxin, Propontis şi Marea Egee, iar în spre vest fluviul Strymon către Macedonia. Puterea macedoneană împinge populaţiile traco-ilirice spre est, până la fluviul Nestos. Când Romanii cârmuesc aceste părţi de lume, Tracia se împarte în două părţi: cea de sud—locuită de Odrizi şi Bessi—păstrând numele vechi, iar celelalte intră în Moesia, care se întindea acum dealungul Dunărei, pe unde locuiau triburi traco-moesice şi geto-dace.

Sub Domiţian se împărţi provincia în Moesia inferioară (cu neamuri traco-getice) în cea superioară, care avea spre partea de apus şi triburi ilirice. Neamurile tracice se întindeau însă şi mai departe decât în Moesia superioară şi Macedonia, ele găsindu-se aşezate chiar în mijlocul Ilirilor, Macedonenilor şi Grecilor de pe coastele mării. Sprijinit pe materialul onomastic şi toponimic trac, pe care autorul l-a studiat cu deamănuntul în lucrarea ce am recensat mai sus (Vd. Ephemeris), d-l Mateescu caută să determine caracterul trac al unora din regiunile acestea din afară din Tracia propriu zisă. D-sa cercetează în acest scop urmele trace în Macedonia centrală şi vestică, în Pieria, între Axios şi Strymon, în Chalcidica, în Crestonia şi Bisaltia, în Edonis şi Odomantica, în inscripţiile din Philippi şi împrejurimi, în Sintica, în Peonia, în Dardania şi Moesia superioară şi până la vest de linia Margus-Axios Din toate dovezile acestea de aşezări ale Tracilor, reiese că populaţiunile acestea erau mult răspândite spre vest în unele regiuni ce erau cunoscute până acum numai ca ilirice, şi mai ales în Peonia şi Dardania; expansiunea aceasta a Tracilor în dauna Ilirilor, în epoca imperială, autorul o explică prin pacificarea treptată a acelor locuri, prin organizarea romană şi prin stabilirea acelei „pax romana" prielnică prosperităţei generale a populaţiunilor de sub tutela romană. Contribuţiunile acestea toponomastice şi epigrafice sunt şi o nouă dovadă a vitalităţei poporului trac, care rezistă aşă de bine puterei desnaţionalizatoare a elenismului.

Isvoarele Istoriei Românilor. I. *Letopiseţul dela Bistriţa şi Letopiseţul dela Putna*, de I. Vlădescu, profesor asistent la Universitatea din Bucureşti, 1925, „Cartea Românească".—D-l Vlădescu îşi propune ca, într'o serie de mai multe volume, să dea într'o formă accesibilă şi unor nespecialişti „lămuririle de care simte nevoie oricine, când utilizează un isvor istoric". Nu e vorba deci de capitole din istoria literaturei româneşti, ci de studii ale isvoarelor istoriei noastre naţionale, din punct de vedere istoric. Cum asupra chestiunilor puse în cercetare s'au emis păreri de cei ce le-au mai studiat, d-l Vlădescu îşi propune a le expune pe toate cele de luat în consideraţie, de a le cerceta, supunându-ne apoi şi pe ale d-sale, şi lăsând pe cititor să aprecieze.

Letopiseţul dela Bistriţa, cuprinzând faptele petrecute în Moldova dela 1359 până la 1507, e un text manuscris în mediobulgară, făcând parte din „Codicele dela Tulcea". Sfârşitul îi lipseşte. S'a publicat de I. Bogdan în 1895 în textul slav şi în traducerea dânsului. Acest letopiseţ este pentru Bogdan cel mai vechi şi cel mai important isvor istoric moldovenesc. El a fost scris de contimporanii faptelor, şi anume la Mănăstirea Bistriţa din judeţul Neamţu. Onciu împărtăşeşte aceiaşi opiniune. Gr. Tocilescu socotea că acest letopiseţ s'ar fi scris aiurea, şi nu în timpul când zice Bogdan. Aceiaşi părere o are St. Orăşanu. D-l N. Iorga admiţând că textul a fost lucrat la Bistriţa, socoteşte că a fost scris însă sub Petru Rareş.

Letopiseţul dela Putna a fost publicat tot de Bogdan, în 1891, sub numele de „Cronica şi Analele Putnene", în text original slav şi în traducerea sa. Cuprinde şirul evenimentelor din Moldova, dela 1359 până la 1526, lipsindu-i sfârşitul. Face parte dintr'un sbornic aflat în biblioteca Academiei din Chiev, manuscrisul fiind dela finele sec. XV-lea. Cel ce l'a găsit şi publicat socotea că acest letopiseţ va fi fost scris într'o mănăstire veche moldovenească, de mai mulţi călugări şi în epoce diferite, între 1466 şi 1526, în m-rea Putna. Mai târziu Bogdan emite ideea că Letop. dela Putna e o prescurtare a celui dela Bistriţa, făcută de călugării dela Putna. Şi Onciu spune că acest letopiseţ s'a scris la Putna, de pe la 1470 înnainte, urmând la început pe cel dela Bistriţa, pe care îl prescurtează, dar că de aci încolo e independent de celălalt. Dupe D-l N. Iorga e vorba de o prescurtare făcută după analele originale ale mănăstirei Putna.

După *opiniunea D-lui Vlădescu*, Letop. dela Bistriţa pare nu originalul, ci mai degrabă o copie. Redactarea nu a fost făcută de contemporani, nu sub Alexandru cel Bun şi urmaşii săi, ci probabil după 1455; el a început a fi compus sub Stefan cel Mare şi la curtea lui chiar, fiind scris succesiv de mai mulţi inşi.

Despre Letop. dela Putna, acesta nu poate fi o prescurtare a celui d'întâi, unul fiind independent de celălalt. El nu a putut fi scris la Bistriţa, dar a fost redactat de un admirator al lui Ştefan cel Mare, după 1526, neputând preciza locul şi timpul când a fost scris.

La sfârşit se dau, pe două coloane, cele două letopiseţe, în traducerea lui Bogdan.

C. D. F.

Cronica Revistelor

L'Europa Orientale, Roma, V, 7—12, se ocupă în articolele de fond ale ultimelor sale numere de Polonia, Bulgaria, Serbia, Letonia, Grecia şi Cehoslovacia. Din *Scurta istorie a literaturei bulgare* a Directorului Bibliotecei Naţionale din Sofia, d-l Bozan Angelov, se poate întrevedea ce sprijin au găsit în ţara noastră foarte mulţi din scriitorii bulgari ai secolului trecut.—Interesantă scrisoarea din Iunie 1783, a unui preot italian, cu privire la *Obiceiurile Bulgarilor* la logodnă, nuntă şi moarte, unde se găsesc trăsături similare unora dintre credinţele şi obiceiurile româneşti.—După *o statistică*—natural: grecească! în care nici nu se pomeneşte măcar de elementul românesc—, se vorbeşte despre elinizarea Macedoniei şi Traciei. Mulţi vor fi luând în serios statistici de asemenea origină.—Recenziune pe larg face amicul nostru *d-l Tagliavini* buletinelor româneşti „Dacoromania" şi „Codrul Cosminului". Foarte interesant pentru noi şi recenzia lucrării d-lui Weigand: „Ethnographie von Makedonien, Geschichtlich-nationaler, sprachlich-statisticher Teil" (Leipzig 1924), în care d-l Tagliavini arată părerile greşite ale autorului, greşite poate din prevenire mai mult decât din convingere ştiinţifică, şi despre care zice că „e scrisă cu tendinţe bulgarofile".—In ultimul număr un bun studiu asupra operei scriitorului Ivan Vazov, de B. Angelov.

Bulletin International, Tourcoing, No. 14, cuprinde o dare de seamă completă a mersului şi lucrărilor *Congresului internaţional al învăţământului secundar,* ţinut anul acesta, la sfârşitul lui August, în Belgrad, la care România a fost reprezentată prin d-nii profesori G. Adamescu din Bucureşti şi C. D. Fortunescu din Craiova. Redactarea acestui buletin, de un deosebit interes profesional pentru cei ce se interesează de problemele învăţământului secundar, este opera vrednicilor colegi francezi A. Beltette şi Jean Clavière.

Unione Storia ed Arte, Roma, XVIII, 108, vesteşte că bunul prieten *Romolo Artioli* va scoate curând la lumină, în editura Campitelli din Foligno, un volum ilustrat dedicat României, în care o bună parte din cei 104 italieni, cari au format caravana ce ne-a vizitat ţara înainte de războiu, au notat impresiunile lor de călătorie. Cartea urmează a fi „un semn de mulţumire pentru gentileţele nemărginite a căror obiect au fost".

Rassegna culturale della Romania. Bucureşti. „Fundaţia culturală Principele Carol", anul I, No. 1—7, este un buletin mensual de informaţiuni culturale, publicat de instituţia editoare cu gândul bun de a ţine în curent publicul italian cu toate faptele şi evenimentele de seamă petrecute în ţara noastră. In Precuvântare se face istoricul înfiinţărei Fundaţiei şi a bogatei sale activităţi împrăştiată peste tot largul ţării, ba chiar şi în afară de frontiere,—conferinţe, publicaţii, biblioteci, concerte, expoziţii, etc., sub direcţia neobositului d-l Gh. D. Mugur şi supravegherea angustului patron al fundaţiei, A. Sa Principele Moştenitor.

Fiecare număr are, pe lângă un articol-studiu, informaţiuni cu privire la literatură, teatru, muzică, critică, istorie literară, artă, cum şi cu privire la mişcarea spirituală şi religioasă dela noi.

Se dau aci notiţe variate despre mişcarea noastră culturală, iar la urmă note explicative la ilustraţiunile fiecărei fascicole. Aci se consemnează de asemenea tot ce se poate spune despre literatura italiană în România—traduceri, studii critice şi articole informative.

Aceeaşi frumoasă publicaţie apare şi în nemţeşte, cu titlul *„Kulturnachrichten aus Rumänien"*, cu un text puţin diferit de cel dintâi, interesându-se, se înţeiege, de raporturile culturale dintre Germania şi România.

Buletinele sunt minunat tipărite. Folosul lor ca organ de propagandă, e de netăgădut.

Se anunţă publicarea aceluiaşi buletin şi în englezeşte.

Revue historique, II, 4—5. — In articolul *Expediţia regelui Ungariei Ludovic I în potriva lui Radu I Basarab în 1377,* D-l G. I Brătianu arată că, potrivit informaţiei din „Cronaca Carrarese" e probabil că în vara anului 1377 a fost o încercare a regelui ungur de a instala un ban din neamul său la Severin, în care n'a isbutit. Data aceasta este sigur acea a renunţărei regilor Ungariei la suveranitatea feodală asupra Munteniei.

In No. 7—9 interesante notiţe despre *Câteva influenţe bizantine asupra dialectului macedo-român,* ale D-lui Pericle Papahagi, anume influenţe care sunt cu privire la ocupaţiunea principală a Aromânilor: cărăvănăritul. Examinând cu acest prilej vestitul „torna, fratre", D-l Papahagi zice că nu poate fi în dialectul latin-vulgar, ci că soldaţii şi cărăuşii generalilor Martin şi Commentiolus din 579 vorbeau într'un idiom local, cel care a dat pe cel macedo-român de mai târziu. —Conferinţa D-lui Prof. Iorga, ţinută la Sorbonna, despre *Scriitorii realişti în România,* începând cu romanul istoric al lui C. Negruzzi şi oprindu-se la seria Comănăştenilor lui Duiliu Zamfirescu. — *Două scrisori ale Dorei d'Istria* publică D-na Béranger; ele au fost adresate mamei acestei din urmă. In prima se vede ce bogate cunoştinţe şi temeinice avea această genială româncă; în cea de a doua aflăm juste observaţiuni cu privire la efectele centralizărei asupra vieţii politice şi mai ales intelectuale.

Cronica numismatică şi arheologică, VI, 55—62. — D-l C. Moisil vorbeşte despre existenţa *monetelor gepide,* dovedite de numismatul croat D-l Brunzmid.—Sugestiuni cu privire la aşezări preistorice în plasa Mostişte (Ilfov) se dau în comunicarea intitulată *Satul Mânăstirea.* — Se descrie una din comorile arheo-

logice aflate pe pământul nostru: *Mormântul crăesc din Conceşti* (Dorohoi). — Scurte note de interes pentru noi dă D-l C. Bănaru, în legătură cu *Albumurile lui Michel Bouquet*, în care se găsesc mai multe gravuri făcute prin Oltenia. Pentru amănunte vd. art. D-lui Oprescu din „Cultura" an. I, No. 2. — O mică descriere a *Muzeului dela Vălenii de Munte*, înfiinţat de D-l N. Iorga, dă D-l Mosil. E un început modest, dar care poate fi luat de îndemn şi model pentru acel care există, şi nu există, în oraşul nostru.

Buletinul Soc. Numismatice române, XX, 53—54, aduce vestea serbătorirei jubileului de 20 ani de existenţă a acestei societăţi numismatice române. Articole: *Monetele imperiale romane din sec. IV*, de D-l M. C. Sutzu; *Monetele bătute de populaţia traco-romană din Moesia inf., în epoca lui Constantin cel Mare*, de D-l Dr. Severeanu; *Monetă inedită din Kallatis cu privire la cultul Afroditei şi al lui Priap*, în uz în aceste locuri, de D-l Dr. Severeanu; *Monete şi greutăţi româneşti*, de D-l I. Roşu.

Arhiva, XXXII, No. 3 şi 4 — Continuând lucrarea sa despre *Naşterea individualităţii limbii româneşti şi elementul slav*, D-l Bărbulescu cercetează cuvintele din categoria V şi VI şi conchide că nici unele din ele nu a putut intra în limba română din paleoslovenica, adică din sec. IV-lea, ci ne-au venit dintr'un stadiu în care bulgara însăşi suferise schimbări în fonetismul său. Care e însă acest stadiu? Venit-au aceste cuvinte în româneşte din sârba sau din rusa? şi când anume? Cercetându-se chestiunea, autorul ajunge la părerea că „acele cuvinte nu ne-au venit nici din sârbocroată, nici din rusească, dintre veacurile IV sau V şi VII până chiar într'al IX şi nici mai în urmă", precum se vede din istoria fonetismului lui ъ şi ѣ în aceste limbi, cum şi din cunoaşterea organismului fonetic al limbei noastre.— *Influenţe slave asupra fabulei româneşti* cercetează D-l I. Negrescu.—*Despre Răscoala Seimenilor* continuă studiul D-lui N. C. Bejenaru—*Caracterizarea şi împărţirea Istoriei Românilor*: o nouă concepţie, de D-l P. Constantinescu-Iaşi. D-sa împarte istoria noastră în „patru epoci": veche, medie, modernă şi contimporană, durând fiecare aproximativ cât epocile respective ale istoriei universale şi caracterizându-se după aceleaşi generalităţi". — De un oltean al nostru „Popa Şapcă" se ocupă D-l Bejenaru ca de *o interesantă figură a revoluţiei din 1848.* Autorul va găsi multe lucruri de luat în seamă pentru subiectul care îl interesează în actele reproduse de colaboratorul nostru D-l C. N. Mateescu la pp. 171, 317 şi 459 sub titlul „Clerul oltean în turburările revoluţionare din 1848".

C. D. F.

Redacţionale

D-lui Prof. C. D. Fortunescu

Scumpe amice,

Dela înfiinţarea *Arhivelor Olteniei* ai fost alături de mine. Secretar de redacţie în primul an, stăruinţa ta la redacţie m'a îndemnat ca, din al doilea an chiar, să împart cu tine cinstea de director al revistei. Munca, dată pe din două la început, a rămas din al treilea an întreagă asupra ta. In atari împrejurări, socotesc că pentru anul ce vine — al V-lea — se cade să-ţi las nu numai munca, dar şi întreaga cinste de a conduce revista noastră. Vei fi dar bun ca, începând cu numărul de Ianuarie din 1926, să rămâi ca singur director al revistei, rezervând pentru mine numai un mic colţişor, în care să-mi treci numele ca fundator.

Arhivele Olteniei azi merg bine. Au cetitori entuziaşti, au colaboratori distinşi, au abonamente şi subvenţii de sprijin. Avându-te şi pe tine ca director, am convingerea că vor păşi tot înainte, tot mai departe şi tot mai bine.

In ce mă priveşte, dacă renunţ la calitatea de director, nu renunţ, firește, la cea de colaborator. Munca, atât cât mi-e disponibilă şi sufletul întreg, rămân tot legate de revista ce-am înfiinţat cu drag şi entuziasm, şi oricând de altfel ar mai fi vre-o dată nevoe — ceea ce nu cred — de sprijinul meu, îl vei găsi totdeauna întreg.

Impreună cu cele mai bune urări pentru revistă, te rog a primi, scumpul meu amic, încredinţarea sentimentelor mele afectuoase.

Dr. Ch. Laugier.

Potrivit scrisoarei ce reproduc mai sus,— al cărui cuprins măgulitor mă răsplăteşte pentru truda de a fi condus doi ani revista noastră—, dela 1 Ian. 1926 voi lua singur direcţia *„Arhivelor Olteniei"*.

Mulţumesc prietenului meu pentru cinstea ce-mi face, lăsându-mi întreagă sarcina şi onoarea aceasta. Ceea ce am făcut eu poate că şi un altul ar fi făcut-o; ceea ce a făcut dânsul însă, concepând cadrul şi orientarea acestei publicaţii, şi mai ales cutezând a scoate o astfel de revistă în vremuri ca acele în care trăim,—spuneţi: câţi s'ar fi găsit oare cari să încerce aşa ceva?

Cu exprimarea acestei recunoaşteri şi a sentimentelor mele de afecţiune pentru vechiul meu amic şi colaborator preţios, vom urma drumul nostru tot alături şi de aci înainte.

C. D. Fortunescu.

Tabla de Materii

1925. Anul IV

Articole:

T. G. Bulat. — Diviziunea proprietăţei rurale în Oltenia la 1837 . . . . . pag. 105 şi 301
„ „ „ . . . . Ştiri nouă asupra fabricei de hârtie din Oltenia . . . . . pag. 363
N. A. Constantinescu. — Un adaos anonim la cronica lui Şincai . . . . . pag. 365
L. Costin. — Consideraţiuni generale asupra dialectului bănăţean (partea I-a) . . . . . pag. 379
G. Mil-Demetrescu.—Vechi denumiri de mahalale în Craiova „ 112
N. Iorga.—Oraşele oltene în pragul vremurilor nouă . „ 275
D. Izverniceanu. — Pagini din istoria Banatului (începutul în an. III, No. 15 şi 16) . . . . . pag. 17 şi 137
Const. J. Karadja. — Două costume româneşti . . . pag. 14
„ „ — Câteva tipuri din ţara noastră . „ 294
„ „ — Tipuri româneşti de Valério . . „ 378
Pr. D. Lungulescu. — Schitul Sărăcineşti-Vâlcea . . „ 132
Dr. A. Metzulescu. — Mersul ciclic al epidemiilor de scarlatină din Craiova . . . . . pag. 128
R. S. Molin. — Contribuţiuni la Istoria Episcopiei din Timişoara . . . . . pag. 121
„ „ „ — Spicuiri din graiul bănăţean în alăturare cu cel macedo-român . . . . . pag. 413
C. V. Obedeanu. — Fundaţiunea Obedenilor . . . . pag. 7
„ „ — Ceva despre neamul Jienilor . . . „ 296
Traian Simu — Praetorium şi Centum Putei . . . . „ 99
„ „ — Arcidava . . . . . „ 386
M. Teodorian-Carada — Un uitat: Boicea Radianu . . „ 4
„ „ „ — Răscoale în Craiova . . . . „ 125
I. Vlădescu. — Adunarea, clasarea şi păstrarea materialului istoric (partea I-a). . . . . pag. 393

Oltenia arheologică:

N. Plopşor. — Olărie grecească în Oltenia . . . . . pag. 47
„ „ — Vechituri gotice în Oltenia . . . . . „ 49
„ „ — O aşezare romană necunoscută . . . „ 163
„ „ — Până unde merg vremurile preistorice în Oltenia „ 164
M. Roska — Sunt monumente megalitice în Ardeal? . „ 44
„ „ „ — Ceva despre obsidiană . . . . . „ 168
„ „ „ — Ceva despre hiatus . . . . . „ 427
Dr. P. Voiteşti — Obsidiana şi silexurile . . . . . „ 426

Acte şi documente:

1555. *Copie după o carte de judecată a lui Pătraşco Voevod, pentru moşia Ageşti,* transcrisă de N. Dinculescu pag. 463

1585. *Carte dela Petru Vodă pentru Pleniţa, Păstaia, Strâmba, Gemeni şi Orodelu,* transcrisă de N. G. Dinculescu pag. 51.
1612. *Carte de alegerea hotarelor moşiei Dobridorul-Dolj,* transcrisă de N. Plopşor . . . . . pag. 57
1619. *Izvodul cărţii lui Gavril Moghilă Vd. pentru o moşie în Mătăsari,* transcrisă de Pr. Lungulescu . . . pag. 461
1630. *Hrisov dela Leon Vodă pentru M-rea Strâmba,* din colecţia D-lui Prof. univ. M. Săulescu . . . . . pag. 464
1643. *Cartea lui Matei Basarab pentru slobozirea din rumânie a lui Lupul Galei din Ocolnişte,* transcrisă de N. G. Dinculescu . . . . . pag. 182
1674. *Document privitor la moşia Fratoştiţa sau Mărăcinul-Dolj,* transcris de A. Oprescu . . . . . pag. 185
1704. *Hotărnicia moşiilor Clăşeneştii şi Bălţatul-Mehedinţi,* transcrisă de N. G. Dinculescu . . . . . pag. 180
1712. *Hotărnicia moşiilor Clăşeneştii şi Bălţatul,* transcrisă de N. G. Dinculescu . . . . . pag. 321
1714. *Hotărnicia moşiei Marotinul-Romanaţi,* transcrisă de I. I. Cellarian . . . . . pag. 184
1723. *Hotărnicia moşiei Clăşeneşti,* transcrisă de N. G. Dinculescu . . . . . pag. 323
1750. *Zapis de vânzare în Cucueţi* (sat dispărut, fost lângă Caraula-Dolj), transcris de Pr. Stănică . . . . pag. 53
1776. *Zapisul viei Orodelu,* transcris de G. Tosun . . „ 472
1779. *Răvaşul lui Răducan Poenaru şetrar către clucerul Barbu Otetelişanu,* comunicat de G. Mil-Demetrescu. pag. 188
7779. *Răspunsul lui Otetelişanu,* comunicat de G. Mil-Demetrescu . . . . . pag. 189
1805. *In pricina unei jălbi pentru pământ,* din col. D-nului M. Săulescu . . . . . pag. 466
1811. *Hotărnicia moşiei Clăşeneşti,* transcrisă de N. G. Dinculescu . . . . . pag. 324
1811. *Jalbă pentru cutrupire de moşie,* transcrisă de N. G. Dinculescu . . . . . pag. 468
1820. *Diata lui Dumitrache Brăiloiu,* comunicată de T. G. Bulat . . . . . pag. 176
1820. *Act de ispaşă dela Glogova-Mehedinţi,* comunicat de A. Oprescu . . . . . pag. 472
1823. *Mare-Spătarul Gr. Filipescu către căpitanii de poteră din Mehedinţi,* din colecţia D-lui M. Săulescu . . pag. 469
1836. *Foaie de zestre,* comunicată de Maior Radovan . „ 470
1838. *O hotărâre a Departamentului de patru din Craiova,* transcrisă de N. G. Dinculescu . . . . . pag. 54
1848. *Documente privitoare la amestecul clerului oltean, în turburările revoluţionare dela 1848,* comunicat de C. N. Mateescu . . . . . pag. 171, 317 şi 459
1849. *Foaie de zestre din Orodelu-Dolj,* transcrisă de N. Plopşor . . . . . pag. 186

1849. *Hotărnicia moşiei Clăşeneşti,* transcrisă de N. G. Dinculescu . . . . . pag. 352

Oltenia folkloristică:

R. I. Călinescu: *Numiri de animale,* din com. Plosca-Dolj pag. 149
Gh. Cătană: *Poezii populare din Banat,* . . . . . „ 311
„ *Fetelor noastre,* . . . . . „ 315
„ *Glume cu descântece,* . . . . . „ 316
„ *Din credinţele poporului nostru,* . . . . „ 445
Lucian Costin: *Folklorul bănăţean,* . . . . . „ 25
„ *Cântec din Banat,* . . . . . „ 318
D-r Ch. Laugier: *Contribuţiuni la etnografia medicală a Olteniei* . . . . . pag. 31
Em. Marica-Horez: *Numirea populară a câtorva plante şi medicamente întrebuinţate de săteni în Oltenia,* pag. 148
P. Munteanu: *Cântec din Banat* . . . . . „ 318
N. Plopşor: *Iovan Iorgovan,* . . . . . „ 145
N. Rădulescu-Rudari: *Amulete la ţăranul oltean,* . . „ 452
St. St. Tuţescu: *Muscu haiducu,* . . . . . „ 449
„ *Snoavă olteneasca,* . . . . . „ 457
„ *Folklor orăşenesc,* . . . . . „ 458

Oltenia naturalistă:

D-r Al. Borza: *Notiţe botanice din Rivierea Olteniei,* pag. 151
R. I. Călinescu: *Din fluturii păpădiei,* adunaţi în Dolj „ 153
„ *Vipera cu corn în Oltenia,* . . . . „ 439
M. Dimonie: *Plante folositoare din Oltenia* . . pag. 159 şi 429
D. Izverniceanu: *Gâşte sălbatice în Decemvrie la Oraviţa,* p. 44
C. Lacriţeanu: *Solurile agricole din jud. Mehedinţi,* pag. 153
Dr. I. P. Voiteşti: *Privire generală asupra trecutului geologic al Olteniei* . . . . . pag. 35

Note şi Comunicări:

St. Bosie: *Activitatea muştei columbace în Dolj* . . . pag. 210
T. G. Bulat: *Inscripţii din Bisericile Olteniei,* p. 60, 191, 327 şi 473
„ „ „ *Ruşii în 1848 la Craiova* . . . . . pag. 62
Dr. St. Cioroianu: *Dela fraţii Comloşeni* . . . . . „ 334
C. D. Fortunescu: *Dintr'un calendar din 1863* . . . „ 66
„ „ „ „ „ *1861.* . . . „ 487
Mih. Gregorian: *Observaţiuni critice asupra unui articol despre Toponimia Olteniei* . . . . . pag. 63
Al. Grigorescu: *Din comuna Bengeşti-Gorj* . . . . . „ 337
N. T. Ionescu: *Descreşterea căsătoriilor la noi* . . . „ 198
C. J. Karadja: *Notiţă despre armata română în veacul XVII,* „ 212
Pr. D. Lungulescu: *Ecaterina Todoroiu* . . . . . „ 331
C. N. Mateescu: *Specula firfiricului* . . . . . „ 59
Iul. Moisil: *Nicu Miloşescu* . . . . . „ 194
C. V. Obedeanu: *C. A. Rosetti, librar* . . . . . „ 483
N. Plopşor: *Mărunţişuri* (Baftă, Fâlfan, Monea-Onea . „ 70

Ing. Al. Popescu: *Notiţe astronomice* . . . . pag. 69, 335 şi
Dem. D. Stoenescu: *Revista Olteană* din Craiova . . pag. 476
„ „ „ *Craiova în 1818* . . . . . „ 202
„ „ „ *Francmasonii la Craiova în 1887* „ 204
„ „ „ *Poetul Nicoleanu în Craiova la 1859* „ 206
M. Theodorian-Carada: *Infiltraţia franceză în Oltenia,* „ 485
Al. D. Vasilescu: *Friedrich Schwanz Haubtmann* . . „ 207

Oltenia culturală:

Mişcarea culturală în Craiova, de Fortunato, pag. 71, 217, 339
„ „ *în Calafat,* de C. V. G. . . pag. 79 şi 236
„ „ *din Târgu-Jiu,* . . . . . pag. 80
„ „ *în Oraviţa,* de D. Izv. . . . . „ 237
„ „ *din T.-Severin,* de Al. B. . . pag. 230 şi 341
„ „ *în Lugoj,* de Al. P. . . . „ 342 şi 507
„ „ *din Sânnicolaul-Mare,* . . . . . pag. 507
Cronica artistică, de C. D. Fortunescu . . . . . „ 225
Cronica dramatică, de Fortunato . . . . . „ 75
Pentru pomenire: N. Moisescu şi I. R. Ionescu de C. D. F. „ 229
Pentru pomenire: I. Ursu, G. Poboran şi I. Teodorescu de C. D. F. . . . . pag. 344 şi
Războjul nostru, ... pag. 239, 344 şi

Cronica ştiinţifică:

Un continent tropical prăbuşit în Pacific, de D-r Ch. L. pag. 81
Cercetări etnografice la Eschimoşi, ... „ „ 82
Solutré, capitala preistoriei, ... „ „ 83
Enigma Pacificului, ... „ „ 241
Arheologia regiunei Cambridge . . . . . „ „ 245
Palatul primilor regi ai Babilonului . . . . . „ „ 248
Aborigenii Australiei . . . . . „ „

Recenzii:

Dacoromania, an. III, Bul. „Muzeului Lb. Române", Cluj, „ pag. 85
Istoria literaturii române, de P. V. Haneş . . . . . „ „ 87
Ziarul unui motan, de Elena Farago . . . . . „ „ 87
Japonia, de I. Timuş . . . . . „ „ 88
Galerli de ceară, de Eug. Constant . . . . . „ „ 88
Cântecele mele, de L. Costin . . . . . „ „ 89
Thebaida, de V. Eftimiu . . . . . „ „ 89
Din Bibl. „Cunoştinţe folositoare" recenz. de D-r Ch. L. „ 90
Dela Misticism la Raţionalism, de M. Dragomirescu . . „ 90
Lucrările Inst. de Geografie din Cluj, ... „ 91
Codrul Cosminului, Buletinul Univ. din Cernăuţi . . . „ 249
Cervantes, de Al. Popescu-Telega, recenz. de C. Gerota . „ 251
Buletin Soc. Reg. Rom. de Geografie . . . . . „ 252
Bizantinismul în România, de P. Constantinescu-Iaşi, . „ 254
Legenda lui Avgar în lit. veche română de N. Cartojan „ 255

Une enquête française sur les principautés roumaines au commencement du XVIII siècle, de C. C. Giurescu, pag. 255
Când apare omul pe pământ, de M. Roşka . . . . „ 256
Mihaiu Cantacuzino, de G. Pascu . . . . . „ 256
Gramatica lui Văcărescu, de G. Pascu . . . . . „ 257
Deslegarea problemelor valutare şi economice . . . „ 257
Organizarea comerţului exterior. de C. I. Karadja . . „ 258
Metodica învăţământului primar, de Cristescu şi Bratu „ 259
Reliefiul României, de I. G. Costinescu . . . . . „ 259
Scrisori din Varşovia, de P. Sergescu . . . . . „ 260
Almanahul „Graficei Române“ . . . . . „ 261
Însăilări, de Dongorozi . . . . . „ 261
Catalogul Presei române . . . . . „ 262
Colinde şi Cântece de Stea, de Voevidca . . . . . „ 262
Statutul Societăţei Istorice şi Arheologice . . . . „ 262
Constance de Hohenstaufen, de C. Marinescu, recenzat de T. G. Bulat . . . . . pag. 345
Clasele sociale în trecutul românesc, de Filitti . . . „ 346
Contribuţie la vechimea creştinismului în Dacia, de C. C. Diculescu . . . . . pag. 348
Istoria Rom. în Dacia Traiană, de A. D. Xenopol . „ 349
Probleme bănăţene, de P. Nemoianu . . . . . „ 349
Elementul slav în dialectul aromân, de T. Capidan . „ 350
Exposition de l'Art roumain . . . . . „ 350
Darul Voevozilor, de Şt. Bălceşti . . . . . „ 351
Poezii de Gr. Alexandrescu . . . . . „ 352
Antologia poeţilor de azi, de Pillat şi Perpessicius . „ 352
Dumitrachi Varlaam, de G. Pascu . . . . . „ 353
Megleno-Românii, de T. Capidan . . . . . „ 353
Epigrame de C. Pavelescu . . . . . „ 354
Catalogul colecţiunei Olszewski . . . . . „ 519
Ephemeris Dacoromana . . . . . „ 520
La cité pontique de Callatis, de O. Tafrali . . . . „ 522
Vechimea poporului român, de S. Mehedinţi . . . „ 524
Hajdău şi Rusia, de L. Marian . . . . . „ 525
Dictionnaire Macédo-Roumain, de G. Pascu . . . „ 525
Letopiseţul dela Bistriţa şi cel dela Putna, de I. Vlădescu „ 526

Cronica Revistelor:

Ţinută de C. D. F. . . . . pag. 93, 263, 355 şi 528

Redacţionale:

Sprijitorii „Arhivelor Olteniei“ pe 1924 . pag. 1, 97, 274 şi 361
Către cititori . . . . . pag. 2, 97
Lista celor rămaşi datori din 1922 şi 1923 . . . . „ 274
In chestiunea unei „Liste negre“ . . . . . „ 362
O lămurire redacţională . . . . . „ 214
Redacţionale . . . . . „ 531

Reviste şi ziare primite în schimb

Reviste: *L'Europa Orientale*, V, 7—11. — *Unione Storia ed Arte*, Roma, XVIII, 108. — *Bulletin international*, Tourcoing, 14. — *Annales de Paléontologie*, Paris, XIV, 2—3.—*L'Art à l'Ecole*, Paris, XVII, 96—97. — *L'Athénée*, Liege, IX, 2. — *Revista de segunda Ensenanza*, Madrid, III, 17. — *Rassegna Culturale della Romania*, I, 1—7. — *Kulturnachrichten aus Rumänien*, I, 1—7. — *Viaţa Românească*, XVII, 8—10. — *Revista Istorică*, X, 4—9. — *Revue historique*, II, 4—9. — *Cronica numismatică şi arheologică*. VI, 55—62. — *Buletinul Soc. Numismatice Române*, XX, 53—54. — *Convorbiri Literare*, LVII, 9—11. — *Buletinul soc. de ştiinţe din Cluj*, tom. II, fasc. 4. — *Arhiva*, XXXII, 3—4. — *Buletinul Agriculturei*, VI, 1—3. — *Revista de Filosofie*, X, 1—4.—*Revista Învăţământului*, XIII, 7—10 —*Lamura*, VI, 9—10. — *Democraţia*, XIII, 9—10.—*Junimea Literară*, XIV, 5—10. — *Natura*, XIV, 9—11.—*Ţara Noastră*, VI, 40—50.—*Arhiva Someşană*, I, 3.—*Ideea Europeană*, 177—180 —*Societatea de Mâine*, II, 51—52.—*Înfrăţirea Românească*, II, 1—4.—*Lumea*, I, 40—45. — *Cosinzeana*, IX 18—24.—*Revista Ştiinţifică «Adamachi»*, XII, 1.—*Paris-Bucarest*, III, 9. — *Salonul Literar*, I, 6—8. — *Moldova dela Nistru*, XI, 6—10. — *Cele trei Crişuri*, VI, 10—11. — *Clipa*, II, 110—123. — *Roma*, V, 10—12. — *Gândul Nostru*, IV, 5—7. — *Căminul*, I, 12. — *Graiul Nostru*, I, 7—12. — *Ţara de Jos*, II, 9—12.—*Ritmul Vremii*, I, 7—12.—*Peninsula Balcanică*, III, 5—8.— *Prietenul Nostru*, IX, 7—11.—*Zări senine*, I, 8—9. — *Freamătul*, I, 4—6.—*Educaţia*, VIII, 9—10.—*Vatra Şcolară*, II, 1—3. — *Gazeta Scolii*, III, 1—2. — *Viaţa Agricolă*, XVI, 23—24. — *Universul Literar*, XLI, 40—52.—*Adevărul Literar*, VI, 255—265. — *Ziarul Ştiinţelor şi al Călătoriilor*, XXX, 40—50. — *Foaia Tinerimii*, IX, 19—24. *Ateneul Literar*, I, 7. — *Revista Teologică*, XV, 12. — *Vestitorul* (Oradea), I, 24.

Reviste din Oltenia: *Izvoraşul* (Bistriţa-Mehedinţi) V, 2—3.—*Datina*, (T.-Severin), III, 7—10. — *Cerna* (T.-Severin). — *Şcoala Mehedinţului* (T.-Severin), I, 2, 4.—*Gorjanul* (T.-Jiu) —*Buciumul* (Brădiceni-Gorj) II, 1—2.

Din Craiova; *Ramuri*, XIX, 9—10.—*Renaşterea*, IV, 9—12.—*Năzuinţa*, IV, 3—5. — *Grafica Română*, III, 33—34. — *Flamura*, III, 7—8.—*Gazeta Şcoalei*, VI, 8—12.—*Suflet Românesc*, I, 1—7.—*Crainicul*, I, 1.

Din Caransebeş: *Viaţa Nouă*, I. 1.

12

SCRISUL ROMÂNESC

INSTITUT DE EDITURĂ ŞI ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMĂ / CRAIOVA

EDITURA / TIPOGRAFIE / LITO-
GRAFIE / NOTE MUZICALE
LEGATORIE / CARTONAGE

Abonamentul pe 1925 Lei 250.

ANTICARIAT
CRAIOVA